

Purchased for the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
from the
KATHLEEN MADILL BEQUEST

4685

76

C O D E X C U M A N I C U S

BIBLIOTHECÆ

14

AD TEMPLUM DIVI MARCI VENETIARUM

PRIMUM EX INTEGRO EDIDIT

PROLEGOMENIS NOTIS ET COMPLURIBUS GLOSSARIIS INSTRUXIT

COMES GÉZA KUUN

ACAD. SC. HUNG. SODALIS

BUDAPESTINI

EDITIO SCIENT. ACADEMIÆ HUNG.

1880

In Commission bei
F. A. BROCKHAUS' Sortiment und Antiquarium
in Leipzig.

C O D E X C U M A N I C U S

BIBLIOTHECÆ

AD TEMPLUM DIVI MARCI VENETIARUM

PRIMUM EX INTEGRO EDIDIT

PROLEGOMENIS NOTIS ET COMPLURIBUS GLOSSARIIS INSTRUXIT

COMES GÉZA KUUN,

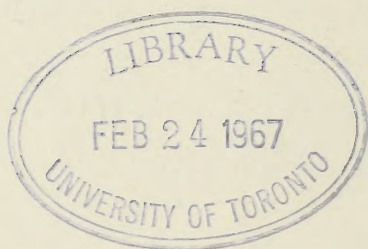
ACAD. SC. HUNG. SODALIS

BUDAPESTINI

EDITIO SCIENT. ACADEMIÆ HUNG.

1880

PL
318
Z5C55
1880

PRÆFATIO.

Opus editionis totius codicis cumanici bibliothecæ ad divi MARCI Venetiarum sex abhinc annis a me susceptum tandem exequutus sum. Hoc opus sane arduum mihi etiam eo aggravavi, quod prolegomena, annotationes interpretationemque textuum cumanicorum lingua latina scribenda constitueram. Linguam latinam ob duas causas elegi 1, quod hujus generis opera lingua omnibus viris doctis notissima scribi debent 2, glossæ vocabularii cumanici in ipso codice Venetiano per vocabula latina explicatæ sunt. Te autem candide Lector! oro atque obsecro, ut mihi defectus et menda sane multa et gravia styli benigne ignoscas. Hoc quoque bene scio nec prolegomena defectibus et erroribus exempta fore, nam ea procul a suppellectili bibliothecarum in solitudine castelli Maros-Némethiensis conscribere necesse habui, attamen confidenter spero me saltem in solutione quarundam quæstionum arduarum proxime ad verum accessisse. Etiam in lectione et interpretatione vocabulorum textuumque cumanicorum me sæpe errare haudquaquam me latet.

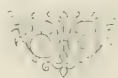
Viris doctis ANTONIO SCHIEFNER, lib. baroni CAROLO GERINGER, CAROLO JULIO SCHRÖER, OTTONI KELLER, ATTILIO HORTIS, GABRIELI de BÁLINT, ANGELO de GUBERNATIS et ARONI de SZILÁDY acceptas refero nonnullas observationes et indicationes summi momenti, quas illi mihi roganti insigni bene-

volentia communicaverunt. Insuper doct. SCHRÖER mihi interpretationem glossarum germanicarum hujus codicis humanissime suppeditavit. Denique cl. præfecti bibliothecæ „Marcianæ“ viri summæ doctrinæ et humanitatis JOHANNIS VELUDO et ill. comitis C. SORANZO erga me benevolentiam silentio prætermittere non possum.

Ad explicandas glossas cumanicas præcipue professoris VÁMBÉRY vere egregio glossario čagataico, A. HINDOGLU vocabulario osmanico et GABRIELIS de BÁLINT glossario Kazanico usus sum. Id quoque annotatum esse volo, nos in notis editionis glossas cumanicas præcipue osmanicis et Kazanicis comparasse, quia illæ apud nos magis notæ sunt, quam aliarum dialectorum formæ, hæ vero ad cumanicas recte explicandas maxime idoneæ sunt. Ad formam osmanicam in hac operis parte interdum non annotavimus, eam arabicæ vel persicæ esse originis, quoniam in vocabulario cumanico editioni nostræ adjuncto quæ ad originem arabicam vel persicam spectant, locis suis annotata inveniuntur, in quo glossas cumanicas præcipue cum čagataicis et Kazanicis comparavimus.

Denique de multis impressionis erratis nobis graviter conquerendum est, quæ sane longe pauciora fuissent, si nobis per totum illud tempus Budapestini degere licuisset. Emendationem erratorum lector benevolus fine operis inveniet. Nonnullæ emendationes, quæ ad lectionem interpretationemque glossarum codicis spectant, in vocabulario cumanico et persico inveniuntur.

Dabam Maros-Némethii, Anno 1879, Kalendis Juliis.

PROLEGOMENA.

I.

Codex latino-persico-cumanicus, quem nunc primum ex integro luci publicae damus, in catalogo codicum bibliothecae ad templum divi MARCI Venetiarum consilio et labore quondam celeberrimi hujus bibliothecae praefecti ANTONII ZANETTI conscripto sic breviter signatus est:

«Codex DXLIX

in 4°, chartaceus, foliorum 62, Saeculi XIV.

Lexicon latinum, persicum et comanicum.

Initio legitur:

MCCCIII. die XI. Julii.»

ZANETTI hanc brevem mentionem codicis in calce catalogi fecit, videlicet sub titulo: «Appendix codicum, qui nuper in parte superiori ducalis ecclesiae inventi sunt». Doctissimus bibliothecarius initio appendicis observat: «Ex his aliquot, quos scilicet asterisco signavimus, descripsit TOMASINUS in Biblioth. Ven. Mss. pag. 56.»¹

TOMASINUS loco citato de hoc codice ita scripsit:

«Alphabetum persicum, comanicum et latinum Anonymi, scriptū anno MCCCIII die XI Julij. Cuius libri initium est tale. In nomine Domini Jesu Christi etc.

Hec sunt prima verba et nomina de litera A.

audio	mesnoem	esiturmen
audis	mesnoy	esitursen
audit	mesnoet	esitir».

¹ V. «Latina et italica D. MARCI Bibliotheca Codicum manu scriptorum.» MDCCXLI.

TOMASINUS codicem cumanicum ait a FRANCISCO PETRAR-
CHA, humaniorum litterarum in Italia instauratore, serenissimae
reipublicae Venetorum cum aliquot aliis codicibus donatum esse
et hoc loco de pretioso dono uberius disputans enumerationem
codicum acceptam FORTUNATO ULMO refert: «Codices qui ad-
huc extant è bibliotheca FRANCISCI PETRARCHÆ, ut mihi com-
municavit D. FORTUNATUS ULMUS abbas cassinensis.»¹ Doctis-
simus ULMUS in historia monasterii S. GEORGII ab eo, dum in
hoc claustro degeret, ex antiquis annalibus et documentis con-
scripta de hac re ita loquitur:

«Era in Venezia il PETRARCA nel 1362 quando donò la
sua libreria alla Repubblica; il che scrive il SANSOVINO nel libro
secondo a carte 25, dove parla della Chiesa del santo sepolcro.
Qualche poco residuo dei libri della quale da me ricercati et
riconosciuti per ordine degli Eccellentissimi Procuratori di San
MARCO FRANCESCO MORESINI, GIROLAMO CORNARO, et in parti-
colare di FRANCESCO MOLINO all' hora Cassiere fu inventariato,
e datagline la nota nel 1634. L'altra maggior parte de quali,
per negligenza de vecchi ministri, essendo perita, darà che
piangere a' buoni in ogni avvenire; quando intenderano, che,
essendo già riposti come in un sacrario per ordine buono de
vecchi Procuratori in certo camerone sopra la chiesa di San
MARCO, accompagnati anco da una moltitudine di singolari
scritture pubbliche, e de particolari; è risorta quindi un' im-
mensa perdita della maggior parte di queste cose tutte; altre
da topi divorate, altre offese dall' humidità, in maniera tale,
che con questa congiogendosi gran quantità di polvere: si sono
quindi impetrati la maggior parte de i libri, e delle scritture
stesse. Per più di dugento pezzi de' originali delle quali im-
portantissime, et al publico spettanti rimaste illese, ho io con
somma fatica, et diligenza ricuperate, et offerte divotamente al
Serenissimo Principe FRANCESCO ERIZZO. Tra quali vi è quella

¹ Bibliothecae venetae manuscriptae publicae et privatae (quibus etc.) opera
JACOBI PHILIPPI TOMASINI episcopi aemoniensis. Utini, Typis Nicolai Schiratti. MDCL.

autentica de patti nel 1123 di DOMENICO MICHELE Doge con GUARIMONDO Patriarca di Gierusalemme, et Baroni del Regno, et altre non meno degne, De quali tutte, et de libri residui del PETRARCA ho formatone gl' Inventarij, et consegnatili l'uno ad medesimo Serenissimo Principe et Eccellentissimo Collegio, l'altro agli Eccellentissimi Procuratori hora viventi FRANCESCO MOLINO, GIO. NANI Kav^{re} et GIO. PESARO Kav^{re}.» Codex manuscriptus FORTUNATI ULMI, ex quo textum hunc citavi, in bibliotheca D. MARCI Venetiis asservatur.¹ SANSOVINUS (FRANCISCUS, 1521—1586), quem FORTUNATUS ULMUS, loco citato allegat in descriptione sua Urbis Venetae de dono PETRARCHAE et de curatione librorum suorum per mandatum Patrum amplissimorum urbis adhibita in sequentibus ad lectorem refert: «Considerando quanto habbi ad esser à laude di Dio, e del B. MARCO Euangelista, et ad honor et fama, quello ch'è offerto per D. FRANCESCO PETRARCHA, la cui fama hoggi è tâta in tutto il mondo, che non si ha in memoria di huomini, che fra Christiani sia stato giamai, ò sia, un Filosofo Morale, et un Poeta, che gli si possa paragonare, sia accettata la sua oblatione secondo la forma della infrascritta polizza scritta di sua mano. Et sia preso, che si possa spendere del Monte, per la casa, et habitatione sua in vita sua per modo di affitto, si come parerà alli Consiglieri, et Capi, ò alla maggior parte offerendo li Procuratori della Chiesa di S. MARCO, far le spese necessarie per il luogo doue haueranno ad esser riposti, et conseruati i suoi libri.» Ecce tenor testamenti, ad quem SANSOVINUS allusit: «Desidera FRANCESCO PETRARCHA di hauer herede il B. MARCO Euangelista se cosi piacerà à Christo, et à lui, di non so quanti libretti, i quali egli possiede al presente ò che forse possederà. Con questo che i libri non sieno venduti, ne per qual si voglia modo mal trattati, ma sieno conseruati in alcun luogo da esser deputato à questo effetto, il qual sia sicuro dal fuoco, et dalle pioggie à honor di esso

¹ I. VII, 217, f. 438.

Santo, et à memoria di esso FRANCESCO, et per consolazione, et commodo perpetuo degli ingegnosi, et nobili di questa Città, che si diletteranno di cose tali» etc.¹ TOMASINUS in pretioso suo libro «PETRARCHA Redivivus» de diversis bibliothecis PETRARCHÆ et de libris ab eo serenissimæ reipublicæ Venetæ dono oblatis quaedam memoriæ prodidit, quæ digna sunt, ut hic repeterentur: «Huius vero muneris memoriæ publico in aede S. Sepulchri monumento conservari placuit Venetiis. Plures autem PETRARCHAM habuisse bibliothecas ex ipsius Epistolis cōstat. Nimirum in Valle clausa unam, quam filius custodis domus, dum in Vallem latrones irruerent, translata in Arcem ab impiorum furore liberavit. Alteram Parmæ, quam sub Italici Parnassi nomine concelebrat: tertiam Veronæ, in qua sub die xxv. Januarii Anno pestilentiae memorabili terraemotum praesensit. Nec Arquadae in Collibus suburbanis hac supellectile destituebatur. Epistolas CICERONIS ad ATTICUM calamo scriptas è bibliotheca PETRARCHÆ apud PETRUM VICTORIUM ingentis doctrinae virum dilaudat SEBASTIANUS CORRADUS in Praefatione Scholiorum ad Lectorem. Ex quibus omnibus selectiores Reipublicæ Serenissimæ donasse jam senio confectum credibile est. Quamquam et bona rariorum pars aliò fuerit distracta, è quibus Aetnam CLAUDIANO ascriptam se vidisse fatetur LILIUS GYRALDUS de Latinis Poetis dialogo iv. Nec tamen ii Codices in Bibliothecam D. MARCI repositi, sed in peculiarem locum trāslati in sacrae Aedis fastigio, apud equos aeneos Plateam versus, ubi commissariae (ut loquuntur) scripturae Procuratorum D. MARCI asservantur, propè cellam Abbatissae JOACHIMI. Unde me in eos inquirente Illustriss. Viri et de re litteraria bene meriti D. BENEDICTI CAPELLI Serenissimi FRANCISCI ERIZZI Ducis ex sorore nepotis indicio, pro summa ipsius vigilantia in lucem producti, inque ordinem ut licuit reducti, providentia Illustrissimorum Senatorum ac D. MARCI Procuratorum FRANCISCI MAUROCENI, FRANCISCI MOLINI The-

¹ V. SANSOVINI lib. «de rebus Venetis».

saurarii, et JOANNIS NANI. Immane vero in ipsos Codices saevierat edax temporis calamitas eo dente, quo theatra, moles, urbes destruuntur. Adeo quicquid heic erat partim in pulverē inter manus penē collapsum, partim (dictu mirum) in saxa mutatum. Laudanda heic in primis egregia Cl. D. FORTUNATI ULMI Abbatis Cassinensis diligentia, cui Sereniss. Senatus decreto haec erat commissa cura, ut libellos tenebris eximeret, et eximium PETRARCHAE donum à temporis situ, ac tineis vindicaret. Horum, quos fortuna superstites voluit, Syllabum à viro laudato ad me perhumaniter transmissum curiosis non ingratum spero.

Missale vetustum in membranis in folio maiori, in quo non reperitur memoria Conceptionis B. Mariae Virginis.

Antiphonarium geminum fol. in membr.

Psalterium in 8. in membr. et Breuiarium in 8. membr.

Praecationes Missae solemnes fol. paruo, membr.

Libri Job, et Salomonis Sapientia, Ecclesiastes, et Cantica in 4 magno, membr.

Prosperi Aquitani Carmina in 4. membr.

Aristotelis Opera, De Physico Auditu, De Caelo, et Mundo, De Meteoris, De Generatione, et de Anima.

Virgilij Aeneis in fol. paruo, membr.

Horatius de Arte Poetica in 4. membr.

Parabola Magistri Arnoldi de Villa Nona scilicet Regulae Generales curationis morborum factae, (ut ipse ait) ad honorem Illustriss. Regis Franciae D. Philippi. Item Canones de Podagra. Item Abbreviatio Regiminis auctorum. Tabulae. Item liber de Conseruanda Sanitate. Abbreviatio libri Prognosticorum, ubi et de Crisi. Tractatus Astrologicus pro Medicis. Quae hodie ad nos pervenerunt omnia Lugd. impressa 1504. et alibi.¹

Compendium Medicinalis Astrologiae a Fratre Nicolao de

¹ Hic ARNOLDUS natus est in *Ville neuve* (in Languedoc), anno 1250. Uti refertur, litteris graecis, hebraicis et arabicis a juvenili aetate magna cum sollicitudine studium navavit. V. lib. STROBELBERGERI «historia monspeliensis» inscriptum.

Paganica Ordinis Praedicatorum compilatum Anno 1330. in fol. maiori in membran.

Liber Logicae Petri Hispani fol. minori in carta.

Fratris Guidonis Respiniani Carmelitani Quaestiones de Anima.

Liber de partibus Orationis, quatenus praedicamentaliter tenetur à Magistro Spergilo Gambellato Papiensi compositus Anno 1319. fol. membr.

Quodlibeta Aegidij.

Alphabetum Persicum, Comanicum, et Latinum Anonymi scriptum Anno mccciii. Die xi Julii. Cuius libri initium est tale: In nomine Domini Jesu Christi etc. Haec sunt prima verba et nomina de litera A.

Audio — Mesnoem. — Esiturmen.

Audis — Mesnoy. — Esitursen.

Audit — Mesnoet. — Esitir.

Liber Marchianae Ruinae qui continet bella Anni 1338. quo Sereniss. Reip. Venetae accessit Urbs Tarvisium. Cuius principium est.

Audiat aure trucem cordis pietate ruinam

Lector, et innumeras populi quas Marchia clades

Commissas depressa tulit sub tempore tetro:

Quo iuvenes tenere Duces fulgentia sceptr.

Finis:

Ut placida te pace regat Rex usque supernus,

Dum spires: Requiem tandem tibi praestet amoenam.

Auctoris nomen hoc disticho in calce libri exprimitur:

Gente Ligur, Patria Ambrosij sum fertile nomen,

Est mihi stirpsque Ceres, mea spica est apocopata.»¹

FRANCISCO PETRARCHAE crebra in negotiis diplomaticis itinera et frequens cum doctissimis et summis suae aetatis viris litterarum commercium optimam procuraverunt occasionem bibliothecam suam rarissimis cum libris augendi. Jam in juvenili

¹ «PETRARCHA redivivus.» Patavii, MDCL. Pag. 71, 72, 73.

aetate graecas litteras hausit et Bononiae studiis antiquitatis diligenter operam dedit. HOMERI opera, quemadmodum vates ipse in litteris ad NICOLAUM SIGERUM scriptis ait, de ultimis Europae finibus sibi dono oblata gratissimo et laeto animo accepit. Inter amicos, quos maxime coluit, nonnullos Januenses habuit et nihil mirum, si ab uno eorundem codicem cumanicum Europae ultimis per missionarios quosdam conscriptum e possessione ANTONII de FINALE liguris sibi acquisivit. Codicem enim nostrum cumanicum, uti pag. 156 annotatur, per quosdam annos ANTONIUS de FINALE possidebat, cujus familiam, uti mihi doctissimus vir CORNELIUS De SIMONI archivi S. GEORGII secretarius perhumaniter communicavit, e Liguria originem duxisse constat. Utrum PETRARCHA codicem cumanicum ab ipso ANTONIO de FINALE, an alio quodam e numero amicorum Januensium acceperit, minime liquet, sed unum hoc testibus adductis constat, codicem paulo post ANTONIUM de FINALE in possessionem PETRARCHÆ pervenisse. Non solum testes adducti, sed ipse codex assertionem nostram diserte comprobat, pag. enim 127 et 137 quaedam fragmenta poeseos italicae reperiuntur, quorum character secundum opinionem nonnullorum virorum doctorum italicorum, inprimis ATTILII HORTIS bibliothecae Tergestinae clarissimi praefecti magnam cum PETRARCHÆ manuscriptis autographis similitudinem prae se fert. Sed non solum character scripturae, verum modus partes orationis contrahendi, orthographia et vocabula ipsa auctorem fragmentorum magna cum probabilitate PETRARCHAM fuisse demonstrant, eandem enim contractionem et orthographiam in his fragmentis observamus, quae in autographis celeberrimi vatis, e. g. in codice vaticano LIV occurrunt. Denotatio litterae *i* per *y* in vocabulo *may* primi fragmenti et in *costey* et *sayta* secundi optimer espondet scriptioni *ymaginar*, *ymagine* codicis praedicti autographi¹ et contractio *larcho* secundi fragmenti etiam in codice vaticano saepenumero reperitur. *Larcho*

¹ Pag. XIV.

de la sayta nostri secundi fragmenti plane stilum poeticum clarissimi vatis redolet. Hic tamen annoto, in cod. vaticano constanter *saetta* occurrere, sed hoc quantum video, nihil impedit quominus PETRARCHA in suo fragmento formam antiquiorem scribere potuisset, scimus enim poetas omni tempore contra praecepta auctoris epistolae «de arte poetica» nonnunquam formas obsoletas adhibuisse.

Mirari non desino doctissimum abbatem JOSEPHUM VALENTINELLI, qui per multos annos bibliothecae ad templum D. MARCI Venetiis summa cum laude praesedit, contra auctoritatem FORTUNATI ULMI et TOMASINI, qui ambo res litterarias serenissimae reipublicae Venetae optime noverunt, in dubium vocare collectionem librorum a PETRARCHA reipublicae dono oblatam Venetias unquam pervenisse.¹ Optime scimus, POGGIUM² de libris PETRARCHAE asserere eos «post eius mortem partim divenditos partim pluribus distributos fuisse», sed etiam hoc notum est PETRARCHAM post annum 1362, quum libros suos serenissimae reipublicae donavisset, usque ad mortem XII annos vixisse, quo longo tempore clarissimum vatem suam collectionem continuasse et talibus quoque codicibus auxisse, quorum anteriora exemplaria serenae reipublicae donaverat, credibile est. Assertio POGGII certe ad libros a PETRARCHA paulo ante mortem acquisitos spectat, de quibus possessor adhuc non disposuit. Si PETRARCHA anno 1370, quum extremum voluntatis documentum exhibuit, bibliothecae serenissimae reipublicae donatae causa inquieto fuisset animo, certe indubiam hac in re expressisset voluntatem, in hoc enim documento, de omnibus rebus, quae ei tunc curae fuerunt, diserte disposuit. LEIBNITIUS (1646—1716) optime novit, codicem cumanicum PETRARCHÆ in bibliotheca D. MARCI superesse et de hac re ita scripsit: «Vidi catalogum Librorum PETRARCHAE, ubi inter alios Libros conspiciebatur Dictionarium Lingvae Cumanae, sed in hoc indagando frustra

¹ V. Bibliotheca manuscripta ad S. MARCI Venetiarum. MDCCCLXVIII.

² Opp. var. pag. 276.

laboravi.»¹ Maxime interesset scire, quemnam viderit LEIBNITIUS catalogum, utrum brevem TOMASINI conscriptionem librorum PETRARCHAE, an aliam uberiores. Mihi hoc ultimum probabilius videtur, nam LEIBNITIUS explicate «catalogum» scripsit. Alio loco² portentosus polyhistor addidit: «Semper mihi suspicio fuit, posse in aliquibus Daciae angulis aliquas superesse reliquias Lingvæ Cumanæ. Nam Cumanos saeculo XIII. Rex Hungarorum recepit, habitationemque iis concessit; etsi postea, quum bellum Tartaricum ingrueret, pro maxima parte fuerint deleti. Cumani autem videtur se se ab Hungaricis Ditionibus ad Pontum Euxinum porrexisse.» Spes LEIBNITII dubitanter expressa LV annis post mortem ejus ad exitum venit. Quum enim legatio Cumanorum et Jazygum ex Hungaria Viennæ coram regina MARIA THERESIA adfuisset, ADAMUS KOLLARIUS, vir in linguis orientalibus versatus, invitans legatos, domi ab uno eorum, STEPHANO VARRONE, orationem dominicam in lingua cumanica audivit. KOLLARIUS lingvæ turcicæ peritus illico idioma orationis, turcicæ originis esse agnovit et de hac re OLAHUM, THUNMANNUM et alios certos fecit. THUNMANNUS in «Actis societatis Jablonovianæ» de reliquiis lingvæ cumanicæ in Hungaria disputans annotavit, ultimum lingvæ cumanicæ gnarum in Hungaria eundem STEPHANUM VARRONEM fuisse, a quo KOLLARIUS orationem dominicam cumanicam audivit, addiditque sermonem cumanicum cum morte VARRONIS interiisse.³ VARRÓ certe orationem dominicam et alias quoque preces breves cumanicas memoria tenuit, sed id quod THUNMANNUS dixit, eum lingvæ cumanicæ peritum fuisse, argumentis confirmari non potest, immo peritia VARRONIS in lingua cumanica præter orationem dominicam angustis salutationum cancellis circumscripta fuisse videtur. Post LEIBNITIUM noster CORNIDES fuit primus, qui colicem cumanicum Marcianæ in memoriam doctorum reduxit eum in sequentibus

¹ GOTHOFREDI GUILLELMI LEIBNITII, Opera omnia. Genevæ, 1768. 4° Tom. VI. Pars 2. Pag. 188.

² Tom. V. Pag. 224.

³ Lipsiæ, 1774. 4to. Tom. IV. Pag. 188.

breviter ita describens: «Decennium circumactum est,¹ ex quo Venetiis in comitatu Ill. D. JOSEPHI e S. R. J. Comitibus TELEKI de Szék etc. Heri Mecaenatisque mei indulgentissimi fuerim versatus. In Bibliotheca S. MARCI offendi Codicem Ms. in 4-to hoc modo signatum: Codex DXLIX Arm. E. I. Prima Codicis pagina his verbis erat inscripta

MCCC° III° die XI Julij

In ñne Dñi nři ĩhu Xpt̄ et Beatae Virginis Mariae Matris ejus et omnium Sanctorum et Sanctarum Dei Amen.

Ad honorem Dei et Beati Johannis Evangelistae. In hoc Libro continentur Persicum et Cumanicum Alphabetum.

Haec sunt Verba et nomina de littera A.

Cumanica		Turcico Tartarica
<i>Mesnoem esiturmen</i>	—	<i>mesmu</i> — audio, audivi
<i>Esitürmen</i>	—	<i>isidurum</i> — audio
etc. usque ad vocem <i>Atlan</i>	—	<i>atlan</i> — equita».

CORNIDES, uti ex his paucis excerptis videri potest, formas quoque persicas, saltem primam vocabularii formam persicam et ejus conjugationem pro cumanicis habuit, *mesnoem* enim juxta *esiturmen* sribens eam quoque formam sub inscriptione «cumanica» collocavit et cum forma turcico-tartarica *mesmu* (sic!) comparavit. Pro forma aoristi secundae personae *esitursen* perperam *esitürsem* (cum *m* in fine) sripsit super vocalem *u* nescio quam ob rem *e* apponens et cum prima persona aoristi loco formae turc. or. *išitirmen* vel *ešetirmen* formam imaginariam *isidurum* comparavit, in qua scribendi ratione etiam hunc errorem commisit, ut pro tenui median consonam scriberet. Paulo longiori temporis intervallo CORNIDES certo codicem attentius perspexisset et non dubito, etiam de secunda ejus parte docte, uti solebat, disputavisset! Haec pauca excerpta et quaedam alia in dissertatione sua manuscripta «Commentatiuncula Hist. Critica de Cumanis»² inseruit, quae initio hujus seculi in domo

¹ anno 1770.

² §. 14. III.

viduae comitis JOSEPHI TELEKI in pago SZIRÁK asservata erat. Illustris cultor litterarum hungaricarum ARANKA commentationunculam praedictam vidit et ex hoc fonte PETRO HORVÁT egregio historico ab eo de hac re sollicitus excerptorum saltem initium communicavit. Facere non possum, quin quaedam ex littera DANIELIS CORNIDES ad doctiss. GEORGIUM de PRAY (Vindobonae, d. 14 Febr. 1773) hoc loco inseram: «Egregia plane sunt, et reconditae eruditionis, quae de Chunis Cumanisque mecum communicasti. Qua in re, quod mihi sis gratificatus, multum TIBI debet. Haud pauca eorum, quae disputas doctissime, in usum meum convertere potero, quamquam in nonnullis a Te dissentiam. Non vacat nunc vagari longius, omniaque monumenta abs TE allata discutere sigillatim: quare perbreviter summa tantum attingam capita. Chunos sub S. LADISLAO COLOMANNOQUE, et Cumanos sub BELA IV sequutisque Regibus, unam omnino eandemque gentem esse, firmiter mihi persuadeo. Illi cum ARPADE in Pannoniam illapsi, Valachiam, Provinciam Temesiensem, orientalemque Transilvaniae oram, obtinuerunt: hi, anno 1221 in Moldaviam, exactoque vicennio, anno nempe 1241 ex Moldavia in Hungariam immigrarunt. Scio, Russicos annales Makarienses tradere, adscitos ab OSKOLDO et DIRO, duobus Waraegis, in societatem armorum Cumanos quoque; sed Cumanos eos diserte vocant Russos, quod mihi non videtur verosimile. Quae porro de Cumanis eiusdem cum Chazarorum gente, originis, addis, perbelle quidem cum Systemate Schlözeriano consentiunt; mihi tamen, fateor, non arrident usquequaque. Chazaros non inficior Magyarorum cognatos fuisse, nec linguae inter utrosque, nisi forte Dialecti, intercessisse discrimen, puto; Cumanos tamen Chazaris accensendos esse, vehementer ambigo. Meas dubitandi rationes TIBI alia opportunitate, si jusseris, edisseram. Nomen Chazaricae urbis SARCHEL existimo Graecis detortum esse ex *Szár-hely*, quod *album locum* sonat.¹ *Szár* enim obsoletum vocabulum

¹ Apud CONSTANTINUM PORPHYROGENITUM ἡσπέρων ἑσπέρων. Vox *sarig*, *sari*, *sara*

Hungaricum est, album notans; quod clare ostendere possem, si ferret id institutum meum. Evanuit huius vocabuli usus, nec nisi in voce composita *szár-lábi* superest, quod de equis *albos pedes* habentibus hodieque usurpatur. DELISLIUS Sarchel illud Constantini urbi BIELOGROD adaptat; ego malim BIELAWECZ substituere. Nitor autem auctoritate Nestoris, qui civitatem BIELAWECZ diserte Chazaris attribuit. Rubruquisium, Plancarpinum, Vincentium Bellovacensem, Bacconem, Haitonum legi; hi tamen Cumanos, si quid mihi cernere datur, sollicite a Gazaris, hoc est Chazaris, distinguunt.

Quae de lingua Cumanorum Hungarica disputas, elegantia sunt, miroque excogitata ingenio; mihi tamen non satisfaciunt. Diuersum enim Cumanorum fuisse sermonem a Hungarico, praeter Rogerium, alia quoque eius aetatis monumenta loquuntur. Possem omnino nubem testium proferre, qui uno ore Cumanos perhibent Tartaros Kipzacos fuisse, linguamque Cumanicam Tartaricae Dialectum; certiori tamen utar argumento, planeque tali, quod vim afferat. Triennio abhinc incidi Ventiis in Bibliotheca S. Marci in Codicem Ms. in 4to, anno 1301 (sic!), si bene memini, exaratum, atque linguae Cumanicae Vocabularium, vorumque Cumanicarum Declinationes Coniugationesque tradentem. Ex indultu Cl. Antonii Zanetti, Bibliothecae Praefecti, exscripsi ex eo codice vocabula bene multa, et aliqua Declinationum Coniugationumque Paradigmata, comperique, linguam Cumanicam a Hungarica, Slavonica, Germanica, caeterisque linguis Europaeis toto coelo differe. At quoniam aduersaria illa mea in Transilvania reliqui, specimen linguae Cumanicae ex meis aduersariis deponere nunc non possum. Opportune tamen accidit, ut a celeb. Kollario acciperem his diebus Orationem Dominicam veteris linguae cumanicae, sibi a viro quodam inter Cumanos spectatissimo submissam, prout ea in scholis Cumanicis hodieque memoriae caussa

in diversis dialectis turcicis flavum significat (cf. hungaricum *sárga*). Quod ad formam *kel*, cf. mongolicum *ger* «domus», «familia», hungaricum *hely* «locus», turcicum „*il*“ «regio». Editor.

recitari a pueris solet. Voces plerasque ex Turcico Tartaricoque mihi commode explicuit Cl. KOLLARIUS, ut est harum linguarum peritissimus. Initium ita habet: *Bézám attamász kenze kikte* etc. quod significat: Pater noster, qui es in coelis etc.

De Chunis Ptolomaei nihil habeo quod dicam. HYNOS pro Chunis esse ab aliquibus repositos, inde factum puto, quod Librarii nonnulli elementum asperum *ch*, in spiritum lenem *h* transmutantes, HUNI pro CHUNI scripserint et ex eo *Ἡνοι* postea factum, facili admodum aberratione. Praecipuus Codex Ms. Graecus Ptolomaei membranaceus, e Bibliotheca Matthiae Corvini Regis in Augustam translatus, qui inter Codices graecos Mstos Historiae profanae Numero 1^{-mus} est, quemque dedita opera inspexi, diserte habet: *χόννοι.*» Litterae CORNIDIS ad GEORGIUM de PRAY, quae copiosum eruditionis fontem occludunt, in bibliotheca universitatis regiae Budapestinensis aservantur et jam diu futurum eorum editorem expectant.

Principissa KOLTZOFF MASSALSKY, filia principis MICHAELIS GHKA (Dora d'Istria), femina omni laude dignissima, cujus nescio utrum ingenii aciem an doctrinae magis admirer ubertatem, in dissertatione, quam inscripsit «Russes et Mongols» codicis nostri praestantia optime intellecta haec verba edidit: «Un vocabulaire persan-latin-kouman, qui existe à la MARCIANA de Venise, prouve que les Koumans parlaient un dialecte turc; mais on est porté à croire que chez eux le sang turc était mélangé de sang ougrien» (vid. «Revue des deux Mondes», 15. Februarii, 1872).

Antequam primum prolegomenorum capitulum absolvam, de exteriori codicis habitu, foliorum numero et signatura dicam. ANTONIUS ZANETTUS in catalogo bibliothecae divi MARCI codicem cumanicum ait 62 foliis constare, sed in hac re clarissimus praefectus haud recte vidit, nam totus codex foliis 82, videlicet paginis 164 constat. Recentiori tempore codici ligaturam corroborandi causa duo adhuc folia vacua affixerunt. Ligatura codicis coriacea praecedentis seculi opus esse videtur. Stemma serenissimae reipublicae Venetae super adversam et

aversam cooperimenti partem in corio ipso impressum cernitur et super primi folii adversam et ultimi folii aversam stigma bibliothecae nationalis Parisiensis («Bibliothèque nationale») videri potest. Imperator enim NAPOLEONUS primus hunc quoque codicem cum aliis thesauris bibliothecae D. MARCI Parisios transportari jussit, unde post aliquot lustra Venetiis tandem restitutus fuerat.

Ecce praesens Codicis signatura:

DXLIX.

Arm. LXXXV.

C. 8°

CORNIDES, uti vidimus, paulo diversam Cod. signaturam dedit, scilicet:

DXLIX.

Arm. E. I.

Inde perspicimus, codicem nostrum post ejus felicem restitutionem bibliothecae D. MARCI in alio armario reconditum fuisse, quare quum anno 1873 praefectus bibliothecae ejus temporis doctissimus abbas VALENTINELLUS codicem mei gratia ope antiquioris signaturae perquireret, eum reperire difficulter potuit. Sub praesenti praefectura viri summae doctrinae et humanitatis, clarissimi J. VELUDO novus codicum orientalium catalogus auspicatissimum exordium cepit et spes nos tenet, novum illum catalogum jam in proxima expositione Parisiis in conspectum vulgi datum iri.

II.

JULIUS KLAPROTHUS (1783, † 1835), vir in vastissimo dominio linguarum orientalium extensae eruditionis, cujus sane multos et graves errores aetas nostra detexit et ad emendationem eorum studiose animum instituit, sed cujus vere conspicua merita grata nondum memoria praedicavit, cum editione glossarii cumanici statum quarundam quaestionum historicarum et philologicarum multum promovit. Vir summae eruditionis GUILLELMUS SCHOTTUS

in dissertatione sua «de Uiguris» KLAPROTHUM defectuosam notionem linguae persicae et dialectorum turcicarum habuisse perspicue comprobans quaedam suae versionis ex hisce linguis specimina adduxit. KLAPROTHUS celeberrimum ABULGHASIAM germanice interpretatus formam بارچاسی «universitas eorum» بارچاسی «pars eorum» legit et ita interpretatus est atque sequentem ejusdem auctoris textum تقي اون اويغور اوروقندن منگوتاي اتليق «postea decem tribus uiguricae virum MANGUTEJ appellatum (sibi) in principem elegerunt» perperam hoc modo vertit: «On-Uigures ex ipsorum genere heroem MANGUTATI principem fecerunt» etc. Doctissimus SCHOTTUS et hoc KLAPROTHO exprobrat, eum notissimas voces persicas et arabicas *bâzâr* «mercatus», *šagird* «discipulus», *beden* «corpus», *chazine* «thesaurus», *taife* «familia» pro turcicis vel tartaricis habuisse.¹

Quid multa? Plurimas enim in hoc capitulo habebimus opportunitates KLAPROTHI vitiosas lectiones et falsas interpretationes digito demonstrandi, namque certo linguae persicae et turcicae peritus paginas vocabularii a KLAPROTHO editi perlegens eas maximopere mendosas reperiet. Etiam si lector codicem originalem sub oculis non habeat, tamen editionem illam mendosam esse facile observabit. Nihilominus nos editori gratias referre aequum est, ille enim cum hoc suo opere quaestionem linguae cumanicae tandem resolvit et attentionem nonnullorum virorum doctorum in codicem nostrum studiumque linguae cumanicae convertit.

KLAPROTHUS, uti ipse refert in prooemio editionis suae,² librum TOMASINI «*Petrarcha* redivivus» inscriptum obiter adspiciens in titulum codicis cumanici «Alphabetum persicum, comanicum et latinum» forte incidit atque statim affectus desiderio codicis amicum suum SALVI Venetiis per epistolam adivit eum sollicite rogans, ut sibi copiam vocabularii quam primum Parisios mittat. SALVI postulato lubenter indulgit et copiam per

¹ V. «Zur Uigurenfrage» von W. SCHOTT. Berlin, 1874.

² Mémoires relatifs à l'Asie, contenant des recherches historiques et philologiques sur les peuples de l'Orient, par M. J. KLAPROTH. T. III. Paris, 1828.

amanuensem quendam confici curavit, eamque anno 1824 KLAPROTHO misit. Habet haec res admirationem! KLAPROTHUS copiam optimam esse existimavit et de hac re in prooemio praedicto ita scripsit: «M. SALVI eut la bonté de s'adresser à un des bibliothécaires de Venise, et de le prier de rechercher le manuscrit, et d'en faire tirer une copie. Ce savant, dont j'ignore malheureusement le nom, s'est acquitté de cette commission avec *une grande exactitude*, et je recus la copie de ce monument précieux au mois de novembre 1824.»¹ Quicumque studia linguae persicae et turcicae leviter tantum attigit, copiam KLAPROTHI, qualem ex ejus editione novimus, certe pro mendosa habebit, etenim in multas incidet formas, quae naturae et indoli harum linguarum neutiquam respondent. Nemo est, qui codicem cumanicum a missionariis extraneis conscriptum absque mendis esse existimet, at editio KLAPROTHI talia quoque menda continet, quae copistam ignarum linguae persicae et turcicae evidenter ostendunt, pars enim magna eorum non tantum ad orthographiam refertur, in qua saepenumero scriptores codicis a genuino pronunciato multum aberraverunt, sed dubio procul imperitiam putam arguit. Impossibile est credere omnia haec menda solum lapsu calami orta fuisse, quamobrem mirari non desino, KLAPROTHUM in lingua persica et turcica ad suscipiendam editionem hujus generis satis versatum copiam suam bonam et correctam existimasse, pariter miror lectiones quasdam vitiosas, quas facile emendare posset, non emendasse et alias, quas emendare vellet, ad genuinam formam reducere nequaquam potuisse. Ceterum codex etiam talia menda continet, quae nec peritissimus sermonis persici et turcici, si ope exemplarii originalis destitutus sit, concinne emendare possit. Codex noster in parte sua turcica dialectum cumanicam ostentat et ideo nonnullas proprietates continet, quas solum is noverit, qui totum codicem diligenter perscrutatus sit. KLAPROTHUS, uti notum est, codicem cumanicum originalem nunquam sub oculis habuit et de secunda

¹ P. 120.

ejus parte, in qua quidam longiores textus cumanici continentur, nihil novit, quamobrem in iis saltem rebus, quae a cognitione proprietatum dialecti pendent, quodammodo excusari potest. Vir in litteris orientalibus summae eruditionis, clarissimus OTTO BLAU, qui studiis turcicis cum publicatione grammaticae et textuum dialecti bosniacae novos fontes aperuit, paulo ante quasdam formas vocabularii a KLAPROTHO editi procul a codice originali solo subsidio conspicuae doctrinae in sua dissertatione «de stirpe et lingua Cumanorum» emendare constituit. Et in hac quidem re pars tentaminis successit, veruntamen quaedam codicis vocabula ipse doctissimus BLAU ad genuinam formam cumanicam, qualem in codice videmus, reducere minime potuit. BLAU formas a KLAPROTHO editas *munurmen*, *meninundem*, *mungul* «balneo aliquid», «balneavi», «balnea» in codice originali ita scriptas existimans eas cum verbo chivaico *manmak* «humectare» comparavit, sed quod BLAU scire non potuit, in codice loco earum haec formae *iuunurmen*, *iuundim* et *iuungul* leguntur, quae manifesto cum nomine a.lj. turcico orientali *jokum*, *jogum* (*jocum*, *jum*) etc. «mollis, e» consentiunt, cf. uiguricum *jumak* pro *jukinmak*, *jucinmak* «se lavare» et čagataicum *jumak* «lavare».¹ BLAU formam a KLAPROTHO editam *usclarmen* a radice *js* derivatam dicit, sed in codice originali *us clarmen*, *us etlim*, *us et* legitur, quae formae non derivatione, immo compositione ortae sunt et conjugationem verbi persici *تر کردن* «aedificare» optime interpretantur (*از ایتماک* «madidum facere»). BLAU locutionem *congul adirgamach* cum *ččini adarmak* comparavit, at codex formam *ačirgamach* habet, idem formas a KLAPROTHO editas *cordum*, *corgil* ad analogiam bosniaci *kočmak* in *cozdum*, *cözgil* emendavit, at codex originalis formas *coydum*, *cöygil* exhibet. BLAU formam a KLAPROTHO editam *orlas* in *ollas* emendavit, at codex formam *orlas* habet, quae verbo turcico or. *اورلاماک* «ascendere» optime explicatur. Formam a KLAPROTHO editam *colmac*

¹ V. «Monumenta uigurica» doctissimi VÁMBÉRY (Innsbruck, 1870), pag. 218 et ejusdem glossarium čagataicum (Lipsiae, 1867).

BLAU cum turc. or. قولىاغ «armilla» comparavit, at codex *culmac* habet, cujus vocis significatio in columna latina v. «beffa» explicatur, «beffa» vero apud DU CANGIUM jocum significat, quomobrem forma cum. *culmac* cum kazanico *kölkö* eandem habet significationem. BLAU secundum KLAPROTHUM vocem *cum* adducit, sed in codice originali *cû* reperitur. In codice non «stupas», sed *stupa s.*, id est *stupa setae* legitur. BLAU editionem KLAPROTHI sub oculis habens formam cumanicam *teriton* v. latinae «foratura» respondere existimavit, at in columna latina codicis ei «penna» respondet, quae vox in latinitate medii aevi «pellem» significabat. Alias formas mendosas BLAU quamquam pretiosissimo codice originali destitutus, tamen optime emendavit et in hac quoque re clarissimum admirabilis eruditionis specimen dedit. In editione KLAPROTHI locus quarundam vocum permutatus est, ita pag. 227 voces *chamir*, *etmac*, *chirda* in sequenti ordine apparent:

«farina».	<i>ard.</i>	<i>chamir.</i>
«pasta».		<i>etmac.</i>
«panis».	<i>nan, ard.</i>	<i>chirda.</i>
«turta».	<i>turt.</i>	<i>chirda.</i>

Doct. BLAU rectum ordinem, qualem in codice reperimus, in sequentibus optime reposuit:

«pasta»	<i>chamir</i>
«panis»	<i>etmac</i>
«turta»	<i>chirda.</i>

Ecce ordo codicis:

«farina»		
«pasta»	<i>ard</i>	<i>chamir</i>
«panis»	<i>nan, ard</i>	<i>etmac</i>
«turta»	<i>turt</i>	<i>chirda</i>
«fugatia»		<i>chirda</i>

BLAU formas mendosas editionis KLAPROTHI *algerle*, *ethindu*, *bamsac* in *algesli*, *echindi*, *basmac* correxit et revera codex *algesli*, *echindu*, *basmac* habet.

BLAU in dissertatione¹ praedicta id tantum agere instituit, ut conspicuum editionis KLAPROTHI emendandae quodammodo exemplum statueret, non totum vocabularium a KLAPROTHO editum, sed partem tantummodo tractavit, camque non solum emendare, sed etiam cum respondentibus formis dialectorum turcicarum comparare consuit et in hac re de originibus nunnullarum glossarum cumanicarum totaque etymologia dialectorum turcicarum eximiam meruit laudem. Nunc vidimus, quid vir dialectorum turcicarum peritissimus, etsi codice originali destitutus erat, solo ingenii et eruditionis subsidio perficere potuerit, et jam nunc videamus, quomodo KLAPROTHUS, qui codicem illum non magis quam BLAU inspexerat, institutum suum ad exitum perduxerit. Comparemus igitur primam editionis KLAPROTHI paginam cum codice originali! Antequam initium editionis KLAPROTHI producamus, inscriptionem codicis originalis comparationis causa hic apponemus. Ecce initium:

«MCCCIII die XI luly

In noie dnj Nri iħu ʒr̃ et Bte Vīgīs Marie Mats ei et omium S̄cor et S̄car dei Amen.

Ad honorem dei et Bti Joh̄is euangeliste.

In hoc libro cōtiēntur pr̄sicum et comaicum p̄ alphabetum:

Hec sunt Vēba et noīa de litā. A.» Vocabularium a KLAPROTHO editum ita incipit:

«MCCCIII die XI. Julii

In nomine Domini nostri Jesu Christi, et beatae Virginis *Matris ejus Mariae* et omnium sanctorum et sanctarum Dei. Amen.

Ad honorem Dei et *sancti* Joannis evangelistae.

In hoc libro continentur *persianum*, comanicum per alphabetum.

Haec sunt verba et nomina de littera A.» Itaque jam ipsa inscriptio glossarii in editione KLAPROTHI codici parum respon-

¹ «Ueber Volksthum und Sprache der Kumanen». Z. d. D. M. G. Tom. XXIX. Pag. 556—587.

det. In pag. prima editionis formae sequentes a respondentibus codicis discrepant: 1. *mesnoti* pro *mesnoit* 2. *esiturmen* pro *esiturmen* 3. *esiturse* pro *esitursen* 4. *esitir* pro *esitur*. In pagina secunda haece formae discrepant:

apud KLAPROTHUM	in codice or.
1. <i>mesnidam</i>	<i>mesin(.)dem</i>
2. <i>mesnidi</i>	<i>mesinidi</i>
3. <i>mesnid</i>	<i>mesinid</i>
4. <i>sinida budem</i> etc.	<i>sinadabudim</i>
5. <i>esituruedi</i>	<i>esiticedi</i>
6. <i>esitkasem</i>	<i>esitka'sen</i> .

Sed haec discrepantia plerumque orthographiam attinet. Nunc videamus exempli gratia quasdam formas, quae apud KLAPROTHUM plane aliter scriptae reperiuntur, quam in codice leguntur. In capitulo codicis «hec sūt tempora» voci latinae «prima» apud KLAPROTHUM forma *A octi* respondet, at codex *as octi* habet, id est *اش وقتى*, proprie «tempus edendi», — formis *ethindu chiude* apud KLAPROTHUM in cod. *echindu. chindā*, id est *ایکندی*, *کیندا* respondet («postmeridies»), cf. *کین* «pars posterior», «postea», — v. *heft* editionis K. in cod. *jcti* (cf. hungaricum *hét* «septem», «hebdomas»), — *ayda* editionis K. in cod. *ayna*, — *apēc ay* KLAPROTHI in cod. *asuc ay* respondet. In capitulo «Noīa rēr que ptinēt Deo et ad ſuiendū ey» sequentibus formis editionis KLAPROTHI *algerle, ima, barxlic, tengri soumachig, yerar bermac*, vel *yalbarmac, juldurs* in codice originali *algesli, ömäd* (cf. kazanicum *ömöt* «spes», persicum *امید*), *baxlic, tengri soumachigu, yasuc aytmac yrar bermac, oro yalbarmac* (id est: «oratio» *yalbarmac*), *juldus* respondent. KLAPROTHUS, uti vidimus, nonnunquam rectum vocabulorum ordinem invertit, tametsi ordinem glossarum persicarum et turcicarum ad normam interpretationis latinae dirigere potuisset. Glossarum germanicarum unam partem KLAPROTHUS haud recte intellexit, alteram ne edidit quidem, ita loco *ich sye, ich sey* «culo», «culavi» monstruosas formas *idjsye, idjsey*, loco *volbrenḡüge* «perfectio» vel *bregunge* scripsit syllabam *vol* conjunctionem disjunctivam linguae

latinae «vel» existimans. In editione KLAPROTHI hae glossae germanicae plane desiderantur: 1. pag. 158 (post gerundium *byenip biip*) *schrekin* (? de) «tripudians», cf. verbum germ. med. ae. *schrēkin* «salire» 2. pag. 234 *ich taste* 3. pag. 236 (juxta formam *koymič*, apud KLAPROTHUM *koyune*) *der ars beyn* 4. pag. 254 *ich*. Amanuensis KLAPROTHI non solum glossas praedictas germanicas, sed etiam haud paucas voces persicas, cumanicas, latinas conscribere omisit, ita in capitulo adverbiorum sequentes formae editioni KLAPROTHI plane desunt: 1. «breviter», *xu*, *terclap* 2. *hess* 3. *kimningtur* 4. «cotidianum» *kundegi* 5. *ertä äakta* 6. *čevh* («dulciter») 7. *saarlap* 8. *kopgacyri* («diu», cf. turcum or. كوپ «multum») 9. *yumsak* 10. *anıg uçun* 11. *jalganlap* («false») 12. *ourum* ul *ourula* («furtive») 13. *berklep* («firmiter») 14. *katirap* («fortiter») 15. *vī cönuhälä* («fideliter») 16. *auür-sibile* *l horn* ... (cf. vocem arabicam *hürmet* «honorifice») 17. *kiczi congulu bile* («humiliter») 18. „h^{ca}“, *merc* ul *uanay*, *uay* 19. *vī jmdī* 20. ul *jana* («iterum») 21 i. m. (id est «in medio») *ekinig katnig harassinda* «inter» (id est «in medio duorum laterum») 22. «nunquam», *gharghix*, *härchis hergys*. In editione KLAPROTHI non solum voces, sed etiam nonnullae dictiones breves latinae et cumanicae desiderantur, e. g. 1. pag. 175: «homo letaē cum h̄ deo famulāe» (id est «homo letare cum homine deo famulare», in qua dictione loco formarum deponentium formae verbi activae usurpantur) 2. pag. 193: «induas brācam tuam» *cončē-kūgni kijgil* 3. pag. 194: *bu kicze ciu* (? *cim*) *k(.)r(y)f bulgac bold(i)* «(hic) homo (qui) depravatus fastidiosus est» 4. pag. 195: «qš fēt» *kim sasir* 5. ultima pagina vocabularii «d dūs ps·(nš) hereditatis tue fac alias», id est «dominus Deus participes nos hereditatis tuae fac alias . . . ». Voces notissimas turcicas KLAPROTHUS aliquando pro persicis vel arabicis habet, ita vocem turcicam *jarli* «pauper» cum arabico غريب et adverbium *terc* «cito» (cf. čagataicum *tirik*, kazanicum *tere*) cum vogulico *torka*, finn. *terwekh* comparavit; est operae pretium, ut KLAPROTHI hanc ultimam comparisonem cum ipsius verbis annotemus: «la racine de ce mot se retrouve dans le mongol *tourgen*, dans le yakoute

turgnac, dans le vogoul de Verkhotourie *torka*, dans le finnois-carélien *terwekh*, et dans le cornevalis *stirk*» (pag. 192). Ecce audacem comparisonem! KLAPROTHUS dialectis linguae cumanicae affinibus omissis ea procul quærit, quae prope reperire poterat. Ex magna falsarum comparisonum abundantia paucas tantum producemus 1. formam *turlij* KLAPROTHUS pag. 157 editionis suae, quam falso *turhj* edidit, cum arabico طُرْج comparavit, at eadem ipsa vox etiam in diversis dialectis turcicis usurpatur, ita in dialecto turc. occidentali sub forma *dürlü* et genuinae originis turcicae esse videtur, radix enim *tor*, *tör* in dialectis turcicis proprie formam significat, e. g. نى تور «qualis, e», cf. mongolicum *törö* «consuetudo», «lex», proprie «modus vivendi», — manüicum *doro* «via», «regula», «ordo», «consuetudo», «lex» et «ritus»,¹ — hungaricum *törvény* «lex» 2. KLAPROTHUS vocem turcicam *jagi* «pugna» e lingua persica depromptam dicit, at vox «pugna» in lingua Persarum جنگ et non *jagi* sonat, *jage* vero cumanicum optime cum uigurico *jakilamak* «hostile esse» convenit, nimirum originem a voce ياقين «prope» sumsit 3. KLAPROTHUS paginis 165, 166 editionis suae vocem cumanicam *techsir* cum arabico تغيير (quod perperam *toghiir* transcripsit) comparavit, at haec forma cum verbo turcico orientali *tekismäk* comparanda erat 4. vocem *moghor* «sigillum» cum arab *نقره* «liquatum aurum argentumve et pars ejus» contulit, at vox *moghor* voci مهر respondet, quae in dialecto osmanica sigillum significat, cf. مهر قومق v. مهر بصق v. مهر اورمق «sigillare» et osmanicum مهرلك idem, مهرلو «sigillatum» 5. cumanicum *nema* cum arab نعمة contulit, at vero cum turc orientali نيمه. «res» conferre debebat, v. apud PAVET de COURTEILLE نيم «res mea» («ma chose, ce qui est à moi»). KLAPROTHUS saepenumero formas ab eo «sibericas» dictas adducit, ut voces cumnicas cum eis comparet, equidem formis inspectis nescire me fateor, quid KLAPROTHUS sub denominatione «siberica» intelle-

¹ «Sse-schu, schu-king, schi-king» etc. Herausgegeben von H. C. von der GABELENTZ. II. Heft. Wörterbuch. Leipzig, 1864.

xerit, formae enim ab eo adductae et arabico charactere scriptae nihil fere proprii dialectorum sibericarum offerunt. Doct. RADLOFFIUS in pretiosissimo suo opere inscripto: «specimina litteraturae popularis tribuum turcicarum australis Siberiae»¹ proprietates dialectorum 1. altaicae, teleuticae 2. idiomatis tartarici inter KATUNJA et BIJA 3. dialecti lebed-tartaricae 4. dial. šoricae et sojonicae 5. dialectorum originis abakanicae, 6. kysyl et tšolym 7. dialectorum kirgisicarum 8. dialectorum barabanicae, taraicae, tobolicae et tümenicae nobis palam fecit, — OTTO BÖHTLINGKIUS vero in exemplari sua grammatica linguae jacuticae nos cognitioni hujus linguae inuit.² At formae istae, quas KLAPROTHUS pro sibericis venditat, ne cum una quidem vere siberica dialecto congruunt, immo per formas respondentēs ēagataicas, uiguricas, kazanicas vel turcicas occidentales facile explicari possunt, e. g. formae *janduramen* «accendo lumen», *kür(ä)nämen* «appareo», *buluṣamen* «adjuvo» a KLAPROTHO «sibericae» dictae etiam in dialecto kazanica adsunt, v. *jandir* «accendere», *küren* «apparere», *buliṣ* «adjuvare». KLAPROTHUS ad glossas cumanicas explicandas nonnunquam formas vere sibericas adducit, sed quantum assequi possum, exceptis aliquot vocabulis sine ulla necessitate. Sic ad explicandam formam cumanicam *öuranirmen* KLAPROTHUS formam sibericam اورانامن adducit, sed *öüränirmen* praedictum forma kazanica *öjrän* optime explicatur. KLAPROTHUS non dicit, formam اورانامن a qua dialecto sumsisse, id quod ille non dicit, dicimus nos: in dialecto koibalico-karagastica juxta formam *ägüränerben* «disco» et *öränermen*³ usurpatur, quam formam KLAPROTHUS perperam cum *öüränämen* transcripsit.

KLAPROTHUS interdum unam eandemque glossam persicam vel cumanicam cum duabus vel tribus formis ei aliquantum similibus comparat et totam rem in judicio lectoris reponit, ita

¹ Санктпетербургъ, 1866.

² St. Petersburg, 1848.

³ V. Prof. VÁMBÉRY «glossarium etymologicum linguarum tur. or.» Nyelvt. K. V. XIII. F. II. (Budapestin i, 1877).

pag. 179 editionis suae adverbium *asspas*, quod nescio quomobrem duobus *s* scripsit, 1. cum از پس 2. cum اتخاڭ 3. cum استيفا comparavit et idem adverbium از پس, quod pag. 180 cum از پس contulit, paulo post pag. 197 cum از باز confert.

Quamquam editio KLAPROTHI sane mendis scateat, tamen uti jam diximus, hoc indubitatum meritum habet, quod quaestionem linguae cumanicae definitive resolvit attentionemque viro- rum doctorum iterum atque iterum ad codicem originale[m] convertit. Post editionem glossarii viri docti nationum extranearum cum CORNIDE nostro in eo consenserunt, ut linguam cumanicam turcicae originis esse agnoscant. Celeberrimus HAMMER PURGSTALL jam anno 1834 ita scripsit: «Wenn noch ein Zweifel obwalten könnte, dass die uigurische, kumanische und alttürkische Mundart eine und dieselbe Sprache sey, so würde dieselbe durch diese Urkunden gehoben» (scilicet per editionem codicis Venetiani).¹ D'AVEZAC de hac re ita scripsit: «L'on possède une preuve irrécusable que la langue comane n'est autre que le turk, depuis que KLAPROTH a publié, dans ses Memoires relatifs à l'Asie, un Vocabulaire latin-persan-coman rédigé ou copié en 1303, et qui fait partie des manuscrits légués à la bibliothèque de Saint Marc de Venise par le célèbre Petrarque.» CAROLUS, FRIDERICUS NEUMANN in libro «Die Völker des südlichen Russlands in ihrer geschichtlichen Entwicklung», quem librum academia inscriptionum et litterarum Parisiensis praemio ornavit, in sequentibus de Cumanorum lingua dicit: «Die Komanen, welche seit undenklichen Zeiten in dem Lande Kaptshak sitzen und nicht selten auch diesen Namen erhalten, sind uns bekannter geworden als die Türken, an deren Stelle sie als herrschende Horde treten und deren Wohnsitze sie zum Theil einnehmen. Es hat sich selbst ein ziemlich ausführliches Wörterbuch ihrer Sprache erhalten, wodurch die Abstammung dieses Volkes, der Uzen und Petschenegen, welche zusammen, wie ausdrücklich

¹ Jahrbücher der Literatur. Wien, 1834. Bd. LXV. Pag. 30.

² Recueil de Voyages et Memoires publié par la Societé de Geographie Paris, 1839. Tom. IV. pag. 488.

versichert wird, eine und dieselbe Sprache redeten, ueber allen Zweifel erhoben wird.»¹ Hic NEUMANN ad principessam byzantinam ANNAM COMNENAM alludit, quae in V. cap. VIII. libri historiarum Cumanos et Bissenos «ὁμιλωττες» dicit. Doct. CASTRENUS cum testimonio historicorum et philologorum praedictorum quod ad indolem linguae cumanicae prorsus consentit et ROBERTUS ROESLERIUS de hac re haud secus opinatus est: «Das Wörterbuch, das den Beweis dafür liefert, befindet sich in einer venezianischen Handschrift, welche PETRARCA der Bibliothec von Venedig geschenkt hat».² MAXIMILIANUS MÜLLER et A. F. POTT, viri summae auctoritatis, in quaestione linguae cumanicae consentientem manifestaverunt opinionem. Nostrates adversus opinionem CORNIDIS de lingua cumanica falsam sibi scientiae persvasionem induxerunt eam cum lingua hungarica eandem esse existimantes. Celeberrimus PRAY aperte dicit, linguam Cumanorum dialecto tantum differre ab hungarica. JOANNES JERNEY, egregius historicus hungaricus, contra opinionem doctorum extraneorum conclusionem a nomine cumano ad linguam codicis talem dicit, ac si quidam ab inscriptione librorum BONFINII «historia pannonica» ad originem Hungarorum pannonicam concluderet.³ GEORGIUS FEJÉR verum sequentem FRANCISCI OTTROKOSI assertionem justam censet et approbat: «Loquuntur (Jazyges et Cumani) enim eadem lingua in essentialibus qua nos Hungari loquimur, quam non acceperunt a nobis, sed habent eam avitam et a maioribus suis acceptam etc.»⁴ Clarissimus STEPHANUS GYÁRFÁS Cumanos glossarii bibliothecae ad divi MARCI non genuinos Cumanos, sed populum tartaricum esse existimat. Temporibus nostris res aliter se habet, namque tandem nonnulli virorum doctorum hungaricorum se ad opinionem CORNIDIS converterunt, ex quibus hic tantum magnum hungaricarum litterarum decus clarissimum PAULUM HUNFALVY allego, qui in recentissimo suo

¹ Lipsiae, 1827. Pag. 132.

² «Romänische Studien». Pag. 338.

³ «Keleti utazás». Pag. 229.

⁴ «A kunok eredete.» Pag. 56.

libro «Ethnographia Hungariae» inscripto opinionem virorum doctorum extraneorum a nobis adductam approbat et confirmat.

Vocabularium a KLAPROTHO editum cum ultima voce cumanica capituli «Victualia quae nascunt̄», scilicet cum glossa *coptalur* terminatur. KLAPROTHUS de textibus codicis originalis non ita paucis nihil novit, in TOMASINI libro «Petrarcha redivivus» tantum mentionem vocabularii reperit, itaque ab SALVIO nihil aliud petivit, quam ut ejus causa id solum describendum curaret, SALVIUS pro sua parte rem amanuensi cuidam committebat mentionem vocabularii tantum fecit et amanuensis nihil praeterquam desideratum conscripsit. CORNIDES ipse, qui codicem originale conspexit, textus silentio transivit. Quum anno 1873 iter facerem Venetias, id tantum propositum habui ut vocabularium cumanicum originale cum editione KLAPROTHI compararem, quamobrem magnum cepi ex codice gaudium animadvertens cum cum ultima voce vocabularii neutiquam terminatum esse, immo haud paucos textus cumanicos hucusque ineditos continere, qui nos indoli linguae cumanae suppetiis lexicalibus multo magis imbuere possunt. Textus praedicti exceptis quibusdam aenigmatis praeces, litanias, capitula scripturarum sacrarum et doctorum ecclesiae christianae, hymnos et homilias a missionariis extraneis in commodum ecclesiae christianae e lingua extranea in vernam gentis cumanae conversa complectuntur. Hac de causa crebro textuum e lingua latina in dialectum cumanicam conversionem cum indole linguae exemplarii originalis arctissime ligatam reperimus ac quosdam idiotismos constructionesque peculiare linguarum turcicarum in iis frustra quaerimus, nihilominus haec secunda pars codicis Venetiani nobis haud ita paucas proprietates dialecti cumanae, quae jam dudum extincta et praeter codicem in paucis tantum reliquis conservata est, palam fecit. Hic singularis codex non solum verum thesaurum linguae cumanae glossariumque persicum, sed in secunda parte haud paucas quoque glossas germa-

¹ «Magyarország Ethnographiája». Pag. 406.

nicas continet, in prima vero nonnullas glossas latinas et italicas exhibet, quae in glossariis Du CANGII et DIEFENBACHII desiderantur, de hisce formis KLAPROTHUS ita dicit: «le latin même de cet ouvrage est curieux, et on y trouve plusieurs mots peu connus, qui pourraient former un petit supplément a DUCANGE, et qu'on parvient à expliquer à l'aide du persan et du coman, qui se trouvent à côté. L'ortographe de l'auteur est l'italienne.»¹ Nos in calce editionis nostrae praeter glossarium cumanico-latinum et persicum glossarium germanico-latinum et alterum latinum apponemus, in quo ultimo eas tantum formas in lucem publicam edimus, quae apud Du CANGIUM et DIEFENBACHIUM aut omnino desiderantur, aut saltem diverse scriptae reperiuntur.

Doctissimus BLAU in dissertatione sua, quam in XXIX tomo miscellanorum societatis germanicae orientalis inseruit, de nova et emendata editione vocabularii cumanici ita scripsit: «Ich wiederhole, dass es bei der Bedeutung des ganzen Glossars für die türkische Volkssprache des 13. Jahrhunderts eine recht dankbare Aufgabe sein würde, wenn eine Akademie wie die St. Petersburger oder Wiener, oder eine gelehrte Gesellschaft, wie etwa die Deutsche Morgenländische, sich der Herausgabe der Venetianischen Handschrift nach heutigen Anforderungen der Wissenschaft annehmen wollte.» Quamquam editioni totius codicis cumanici multam operam dedi, tamen optime scio, eam parum respondere virorum doctorum expectationi.

III.

Lingua cumanica emortua ad magnum emolumentum litterarum et historiae praeter codicem Venetianum in quibusdam glossis apud historiarum scriptores et peregrinatores, in dialecto bazarianica et in nonnullis vocabulis dialecti taticae (*тацѣ*), in quibusdam vocabulis dialecti turco-bosniacae, quae a sorore linguae cumanicae germana scilicet lingua bissena orta est, in dialecto

¹ «Mémoires relatifs a l'Asie», Tom. III. pag. 121.

nogaica et in quibusdam aliis dialectis kipčakiensibus, in reliquiis linguae Cumanorum Hungariae, denique in haud ita paucis nominibus propriis personarum et locorum nobis conservata est. In sequentibus fontes enumeratos separatim perscrutabimur.

PLAN-CARPINUS dicit Cumanos sui temporis Deum *cham* nominasse, cf. voces *han* i. q. *kan*, e. g. *čīn hānimis* «verus Deus» pag. 138 cod. et *hanlek* pro *hanlik* «regnum», quae voces in textibus codicis nostri passim occurrunt. Mongoli regem *chān* nuncupant, e. g. *čīn chān* «dominus rex», in lingua man-guica *han* proprie imperatorem Chinae significat; in dialecto tungusica districti Nertschinsk imperator itidem *kān* sonat (in plurali 1. *kasal* 2. *kāhal*). Apud AVAROS, KAZAROS, BULGAROS eadem vox sub forma duplici *khagan* et *khān* occurrit, cf. turcicum orientale خاقان et خان, hungaricum *Kārchān* (corrupte *Kārchas*) apud CONSTANTINUM PORPHYROGENITUM¹ nomenque *tarkan* (*Tárkány* nomen loci), quae ultima vox mihi ex توار — خان proprie «dux pecorum, jumentorum» contracta esse videtur, in forma enim latina «tavernicus» hungarico *tárnok* respondentem consona et adhuc exstat. Chazarorum quidam princeps item *Tarkhan* nominabatur.² Formam vero *karchan* ex *karachan* corruptam esse existimo et primam compositionis partem cum éagataico قرا «pecus» e. g. كله قرا comparo, قرا خان enim in regionibus turcico-orientalibus princeps a se ortus dicitur,³ ترخان vero in his regionibus homo nobilis nuncupatur, qui ad chanum liberum aditum habet et de oneribus decimarum et census exemptus est. Illud maxime persvasum habeo, duas expressiones turcicas *karchan* et *tarchan*, quarum originalis significatio plane convenit, temporibus antiquissimis ex primitivo more institutoque pastorum originem sumsisse, et hoc loco moneo, reges antiquissimos Babyloniae item pastores (*riu*) nominatos fuisse (cf. ποιμήν «pastor» et «princeps»).⁴ Fortasse ipsum nomen *cha-*

¹ «De Adm. Imper.» Cap. 40.

² V. BROSSET «Histoire de la Georgie», I. pag. 156.

³ V. *Bäbername* a PAVET de COURTEILLE citatum.

⁴ V. «Babylone et la Chaldée» par M. JOACHIM MENANT. Parisiis, 1875. Pag. 50.

gan, *chàn*, *hàn* olim cum turcico-orientali *sakēi* «excubitor», «pastor» eandem habuit significationem (ساغین «omne animal lactarium»), mihi quidem haec duo vocabula ad eandem radicem reducenda esse videntur, consona enim gutturalis *ch* interdum pariter atque *h* in linguis turcicis a sibilanti orta est.¹ Nomen principis Cumanorum KUTHEN, qui gentem suam tempore regis BELAE IV, in Hungariam introduxit, ex radice verbi turcici or. كوتماك derivatum instar kazanici *kötöñçe* proprie pastorem significabat.

Magister JOANNES de THUROCZ in suis chronicis Cunorum quendam ducem GYULAM nominat,² CONSTANTINUS autem exercitus Hungarorum ducem GYLAS nominatum fuisse dicit. Vox كالا, كالا in dialecto čagataica gregem animalium domesticorum significat, cum qua voce Hungarorum *gulya* «grex», *gulyás* «pastor vaccarum», «vaccarius» plane convenit, cf. etiam v. hung. *gyűl* «convenit», «congregatur». STRITTERIUS et PETRUS HORVÁTH principem GYLAN de themate Paczinacitarum fuisse dicunt.³

BOZA apud Cumanos nomen cuiusdam potus fuit, de quo NICOLAUS OLAHUS ita scripsit: «In campis cumanicis, praeter vina advectitia, usum habent Cumani, cuiusdam liquoris, ex milio, et aqua, suo more expressi, quem *bozam* vocant.⁴ Cf. čagataicum et osmanicum بوز, cui in lingua uigurica et hungarica *bor* respondet.

Rubruquis in suo itineralio de Tartarorum alio potu mentionem fecit, quem *cosmos* nuncupavit et hic operis pretium existimo litteras regis Hungarorum STEPHANI quinti anno 1268 exhibitas adducere, in quibus sequentia continentur: «Quod cum BOCHOU, BENCH, BENCHI, et BETLEN filii LAURENTII de villa Bylok conditionarii nostri scilicet Tarnici — nostri, qui vulga-

¹ «Ueber die Sprache der Jakuten» von O. BÖHTLINGK, St. Petersburg, 1848 Pag. 182–183.

² Pars II. cap. 49.

³ V. PETRUM HORVÁTH «de initiis Cumanorum», pag. 43.

⁴ NICOLAI OLAHI «Hungaria». Cap. 18.

riter *kurmīs Tarnuc* dicuntur». ¹ Hic *kurmīs* corrupte pro *kumis* scriptum est, cum quo *Prisci zúnos* optime convenit, cf. turcicum or. قیمر. STEPHANUS quintus, uti notum est, antequam rex Hungariae factus est, titulum domini Cumanorum habuit filiamque regis Cumanorum *Kúthen* in matrimonium duxit. ² In aula ducis Transilvaniae et domini Cumanorum officium *Kurmīs Tarnuc* minime est admirandum, anno enim 1268, quum STEPHANUS litteras a nobis adductas exhibuit, nondum coronam regiam adeptus erat. — In hymno latino «de sancto LADISLAO», eoque antiquissimo, duces exercitus cum. *bassae* nominantur (cf. osm. باش) «Tu bassarum pavor eorum» (vid. apud cl. ARONEM de SZILÁDY «Középkori magyar költői maradványok» pag. 278).

De dialectis bazarianica et tatica doct. BLAU in dissertatione «Ueber die griech.-türk. Mischbevölkerung um Mariupol» inscripta et paucos ante annos publicata diserte atque acute disputavit, ex qua dissertatione utile existimamus quaedam hoc loco proferre. ³ BLAU in hac re ope professoris universitatis Odesensis GRIGOROWITSH usus est, qui dialectos praedictas in ipsis locis, ubi adhuc vigent, diligenter perscrutatus est. GRIGOROWITSCH colonias Graecorum regionis circa urbem Mariupolin ex duobus diversis populis consistere dicit, nimirum ex Tatis et Bazarianis, hi antiquitus exarchiam Sugdaiae incolebant indeque in districtum Mariupolitanum migraverunt, ubi etiamnum *Tat* nuncupantur et quandam peculiarem dialectum graecam loquuntur, illi vero dialectum tartaricam loquuntur et de exarchia Chersonesi tauricae in regionem Mariupoleos venerunt. Quaedam nomina geographica locorum tempore praesenti a Bazarianis habitatorum etiam in Chersoneso taurica adsunt, e. g. nomina locorum inter *Sebastopolin* et *Tepe-Kerman*. GRIGOROWITSCH gentem Bazarianorum ex ALANIS originem sumsisse dicit, qui secundum CASTRENUM populis ugoricae originis adnumerandi sunt et uti jam AMMIANUS MARCELLINUS admonuit, ex

¹ V. JOANNIS JERNEY «Keleti utazás». Pestini, 1851. Pag. 291.

² V. STEPHANI GYÁRFÁS. «A jász-kúnok története.» Tom. II., pag. 286.

³ Z. der D. M. Gesellschaft. Tom. XXVIII, pag. 576—583.

antiquissima gente Massagetarum promanaverunt cognomenque ex montium adpellatione ceperunt: «Alani ex montium adpellatione cognominati» (Lib. XXXI. cap. 2, §. 13). Nomen **اولا** in dialecto kašgarica montem vel collem significat, cf. mongolicum *khanola* (اولوق, اولوغ) «magnum», kazanicum *olo*). Constat de affinitate gentium turcicarum alanam cum cumanica arcte ligatam esse, sed quantum antiqua historicorum testimonia persequi possumus, Cumanos ab Alanis bene distinctos reperimus. Persvasum habeo, doct. BLAU *Bazarianos* recte Cumanorum progeniem opinari, hi enim in eadem regione habitant, quam antiquitus Cumani occupatam tenebant nomenque ipsum *Baxargan* in codice nostro Venetiano mercatorem significat. BLAU in illa dissertatione sequentes voces taticas originis turcicae enumerat, quarum una pars et in codice Venetiano legi potest:

1. *bathar* «palus», «stagnum» cf. turcicum *batak jer* «locus depressus», *batkak* «palus»; — hungaricum *mocsár* item ab eadem radice *bat* derivandum opinor.

2. *Zabun* «debile», cf. turcicum occ. **زبون**, quod ex lingua persica depromptum est, — haec vox etiam in dialecto bosniaca adest.

3. *Zavura* «aratrum», cf. bosniacum *zevre*.

4. *Narač* «pinus». In secunda vocis parte turcicum *agač* «lignum» continetur, cf. kaz. *narat*.

5. *Nochut* «cicer», russice **горохъ**, cf. glossam bosniacam *nohut* et formam cumanicam vocabularii Venetiani *noghut* (corrupte *noghuc* scriptum), quae forma etiam in respondentis columna persica adest.

6. *Saz* «stagnum», cf. kirgisicum *sas* idem. In quadam oratione secundae partis codicis cumanici pag. 151 vox *saz*, *sas* proprie lutum significat: *kökning miri etiz keydi jukturmey sazga tusti bis cigardi sasilarni öz jarkinin eksilmädi*, id est: «Dominus caeli carnem induit, illibatus in lutum se immersit, nos lutosos (illinc) extraxit, suum splendorem neutiquam diminuit». Cf. hungaricum *sár*, sibilanti enim dialectorum turcicarum in lingua hungarica liquida *r* respondet.

7. *Sabaġi* «arator», cf. čagataicum ساپان «aratum», osmanicum *saban* idem, bosniacum *saban* vel *sapan* idem, *sapan-ok* «buris»,¹ kirgizicum *saban*, — čagataicum ساپ, jacuticum *ub* «manúbrium», — koibalico-karagasicum *sapka* «falx foenaria».² Aratum etiam in codice cumanico *saban* nominatur (pag. 8), quod nomen cum verbo *sürmāk* compositum «arare» significat, vid. loco citato:

«aro terram	<i>saban surarmen</i>
aravi	<i>saban surdum</i>
ara	<i>saban sur.</i> »

8. *Karanluk* «obscuritas», cf. čagataicum *karangku* «obscurum», cumanicum *charamac* «obscuritas», «nigredo».

9. *Čiče* «flos», cf. osmanicum چچك idem, čagataicum چيچاك «flos», «varioli», cumanicum *zizac* (in vocabulario codicis sub littera *f*).

10. *Čukur* «fossa» osmanice چقور, čagataice idem, Kazanice *čokor*. In dialecto cumanica *čokrak* (*čochrac*, *čohrah* scriptum) proprie fontem significat, e. g. *čohrah ös özindän el ućun aha turur* «fons (ex se ipso) ob causam pacis (vel fortasse «populi») effluit», id est «fons ob causam pacis (vel «populi») sponte effluit» (pag. 145). Vocabulum *čukur* «fossa» etiam in dialecto bosniaca occurrit.³ Clarissimus BLAU quasdam voces taticas aenigmaticas dicit, e. g. vocem *rucho* «vestis», sed haec vox jam in antiqua lingua slavica *ruha* sonabat, cf. hungaricum *ruha* (graecum novum ρούχον).⁴

Doct. BLAU in dissertatione «Griechisch-türkische Sprach-Proben aus Mariupoler Handschriften»⁵ quosdam textus dialecti bazarianicae publicavit, qui nobis nonnullas hujus dialecti proprie-

¹ V. O. BLAU «Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler» (Lipsiae, 1868). Pag. 288, 289.

² V. A. CASTREN «Versuch einer koibalischen und karagasischen Sprachlehre» (St. Petersburg, 1857). Pag. 158.

³ O. BLAU «Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler», Lipsiae, 1868. Pag. 215.

⁴ Die Slavischen Elemente im Magyarischen von Dr. FRANZ MIKLOČICH. Viennae, 1871. Pag. 52.

⁵ Z. d. D. M. G. Tom. XXVIII. Pag. 562–576.

tates notas faciunt. Quod ad denotationem sonorum turcicorum per litteras graecas attinet, eam cum transcriptione latina sonorum cumanicorum summopere convenire videmus, in his enim textibus Mariupolitanis litterae ج et چ per τζ notantur et in codice cumanico quoque iidem soni nonnunquam per duas litteras εκ exprimuntur, e. g. in prima parte codicis *kicsi congulubile* «humiliter», *uzcarmen*, in qua voce č per τc denotatur; — in textibus Mariupolitanis š interdum per σσ transcribitur et in codice cumanico haec transcriptio per ss itidem saepe occurrit, e. g. in parte secunda *tissisluhlarmen* etc.; — in textibus Mariupolitanis littera b nonnunquam more Graecorum per μπ transcribitur, etiam in codice nostro analogum hujus transcriptionis exemplum in columna persica observavi, ubi in forma *lambs* littera b praecedenti nasali fulciendae inservit (v. pag. 54); — in dialecto Mariupolitana k saepenumero per χ notatur et eadem transcriptio etiam in nostro codice cumanico usurpatur, e. g. in parte ejus secunda *kirchma* «ovis tonsa», *kachna* etc., in aliis exemplis loco ch gh scribitur, e. g. *ghalgan* pro *kalgan* «remanens». Vox قاييقام in quodam textu Mariupolitano per χαγγαχα transcripta est.¹ — Glossa cumanica *terac* «arbor» etiam in dialecto Mariupolitana adest (τερεχ).

Egregius litterarum orientalium cultor REINAUD populum باجاناک apud ABULFEDÂM cum بوشناق nostrorum temporum eundem esse dicit, quam REINAUDII opinionem BLAU validis argumentis corroboravit clare demonstrans dialectum bosniacam dial. turcicarum orientalium nonnullas proprietates possidere. Antiquos Bissenos non solum turcicae originis esse, sed etiam cum Cumanis vinculis et linguae et originis arctissime ligatos fuisse inter omnes constat. ANNA COMNENA de Bissenis ita scripsit: πρόσσισι τῶν Κομάνων ὡς ὁμογλώττοις.² GEORGIUS CEDRENIUS gentem Bissenorum plane *Uzos* nominat, quod nomen apud CONSTANTINUM

¹ BLAU, ueber Volksthum und Sprache der Kumanen. Z. d. D. M. G. Tom. XXIX. Pag. 569.

² Pag. 404 ed. Bonn.

semper Cumanos significat (cf. etiam nomen cujusdam ducis Cumanorum *Us-ur*,¹ qui tempore LADISLAI IV. in uno ejus diplomate de anno 1279 memoratur). CEDRENUS de Bissenis ita scripsit: τὸ τῶν Οὐζῶν ἔθνος· γένος δὲ καὶ οὕτοι Σκυθικὸν καὶ τῶν Πατζινακῶν ἐγγενέστερόν τε καὶ πολυπληθέστερον. Temporibus antiquissimis Cumanī (Uzi) et Bissenī regiones continuas habitabant et uti saepe evenit, quamquam arctissimo affinitatis ligamine conjuncti fuissent, tamen se invicem crebro perquam sanguineis bellis petiverunt. Tandem Bissenī e patria sua anno 894 vel 899 ab Uzis et Kazaris expulsi contra Hungaros in Lebedia impetum facientes eos ad novam patriam quaerendam impulerunt. Pars Bissenorum in antiquam patriam redux cum Uzis in unam eandemque gentem confluit, de qua re CONSTANTINUS ita scripsit: καὶ τοῖς λεγομένοις Οὐζοῖς συνάχθησαν καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰσιν ἐν αὐτοῖς ἔχοντες τοιαῦτα γνώρισμα ὥστε διαχωρίζεσθαι αὐτοῖς καὶ νοεῖσθαι τίνες τε ἦσαν. CONSTANTINUS vocem *χάγγορ* principalium Bissenorum trium tribuum peculiare nomen dicit, easque tres tribus sequenti ordine enumerat: 1. *Ἰαβδιερτι* 2. *Κουαρζιτζορ* 3. *Ναβοιζιγγλα*. Nominis *Jabdiertim* secunda pars etiam in nostro codice occurrit, in quo *erdem* virtutem, artem significat, cf. hungaricum *érdem*, man-guicum *erdemu* «virtus», «meritum», mongolicum *erdem* idem. Bissenī cum Cumanis non solum in antiqua Bissenorum patria, sed etiam in magna Cumania et Hungaria temporum lapsu tandem in unam eandemque gentem confluerunt. Bissenorum quaedam castella ad flumen Danastris voce *kat* denominantur, quae vox in dialecto chvarismica moenia significat,² — eadem vox etiam in nomine cujusdam loci Cumaniae hungaricae apparet, videl. *Perkat*, id est *birkat* «unum murum». Doct. BLAU in dissertatione de lingua et origine Cumanorum sequentes voces bosniacas cum respondentibus cumanicis comparavit 1. *jygmak* «congregare» cum cumanico *jiarmen*, *iydim*, quas voces BLAU secundum editionem KLAPROTHI *yarmen*, *jydim* scripsit 2. *kovi-*

¹ Proprie «dominus *Us*». Quod ad vocem *ur* pertinet, cf. hungaricum *úr*, bul-garicum *ur*^b.

² Z. d. D. M. G. Tom. XXIX. Pag. 558.

mak «propellere» cum kumanico *coarmen* et formas a KLAPROTHO perperam *cordum*, *corgil* editas in *cordum*, *corgil* correxit, at quod scire minime potuit, codex originalis lectiones *coydum*, *coygil* exhibet, cf. turcicum or. قويماق, — قورومان chiv. قورماناق, hungaricum *hajtani* «pellere» 3. *buyan* «regricium» cum cumanico *buyu*. Sed hic annoto, in codice loco «regricium» KLAPROTHI «reqrciû» scriptum esse, quod fortasse ex forma «liquiricia» infimae latinitatis ortum est 4. *tegne* cum cumanico *tegana* «lavellum», cf. hungaricum *tekenő* «labrum». Castelli *Bender* antiquius nomen *Techina*, *Tegina* erat, de qua arce MARTINUS BRONOVIVS anno 1579 ita scripsit: «... Techinam oppidum, et arcem Turcicam, non ita pridem ad confluentem Nestri munitam, et ibi Techninenses vel Moldavici in Nestro trajectus aliquot, recta in campos reperiuntur.»¹ Non solum oppidum atque arx Techinae, sed tota vallis antiquitus propter figuram ejus topographicam labro perquam similem *Tekina* nuncupata erat 5. voces *karaves* «serva», *kuma* «pellex» cum cumanico *caravas* et *cum*. Annoto, in codice *cû* et non *cum* scriptum esse 6. *kepac* «brenum» cum cumanico *chebac*. Vox «brenum» apud DU CANGIUM et DIEFFENBACHIUM non reperitur.

Gens nogaica, quae in iisdem regionibus habitabat, quam paulo ante Cumani occupatam tenuerunt, se sub duce *Noghaj* jam anno 1261 a jugo mongolicae dominationis liberam proclamavit. *Gengiz* anno 1224 proceres et cognatos suos in urbe *Samarkand* congregavit, ut antiquo more mongolico in comitiis *kuriltai* nuncupatis ingens regnum inter filios suos divideret, in qua regni divisione *Batu* praeter Chorasmiam (*Chahresm*) regiones Dešti Kîpčak obtinuit.² Liberatio gentis nogaicae cum 37 tantum annis post instaurationem regni *Batu* accidit. *Ascellinus* refert, Cumanos vel saltem multos ex iis a Mongolis fugitivos tandem in pristinam patriam reversos esse, GVILLIELMUS vero RUBRIGUIS aperte dicit, Cumanos ante irruptionem mon-

¹ «Descriptio Tartariae» apud SCHWANDTNERUM. Tom. I. pag. 319.

² Geschichte Bochara's oder Transoxaniens von HERMANN VÁMBÉRY. Stuttgart, 1872. Tom. I, pag. 149.

golicam in vastissima regione inter flumina Tanaim et Borysthenem¹ habitasse. Persvasum est mihi cum Cumanis et Bissenos antiquam patriam recuperasse, in nomenclatura enim pagorum nogaicorum diversa nomina cum *Kegenes* composita reperiuntur, quorum compositorum secunda pars (*Kegenes*), GEORGIO CEDRENO teste Bissenorum cujusdam ducis nomen erat, quem ducem CEDRENUS genere obscurissimo nullisque natalibus, sed bello praestantissimum fuisse dicit.² Doct. JERNEY in suo itineralio sequentes pagos enumerat, quorum nomina per *Kegenes* terminantur:³ 1. *Karru kegnes* 2. *Ġansur Kegenes* 3. *Ġantrün Kegenes* 4. *Tas Kegenes* 5. *Tuske Kegenes*. Originalem hujus nominis formam *kenges* opinor, quod čagataice «consilium» significat, ex qua forma per metathesim litterarum bisсенicum *Kegenes* facillime oriri potuit. *Abul-Gāzi* ministrum principis: *kengesli* nuncupat, v. locum sequentem *پادشاهلار وکینکاشلی لارنینک* etc.⁴ Nomen vero cujusdam pagi nogaici *Kanglera* trium praestantissimarum bisсенicarum tribuum honorificam appellationem *Kangar* in memoriam reducit. Tribus nogaica, uti viri docti observaverunt, ex confluxu Cumanorum, Bissenorum et Mongolorum originem duxit, quae origo etiam in nomenclatura pagorum evidenter perspicui potest, namque in ea praeter nomina cumanica et bisсенica etiam aliquot mongolica occurrunt, e. g. *Sagaltai* etc. Nomen loci *Akus* cum nomine cujusdam ducis Cumanorum plane convenit, de quo duce THUROCZI in «Chronica Hungarorum» ita scripsit: «in primo autem impetu, rex (scilicet sanctus LADISLAUS), ducem Cunorum, nomine *Akus*, percussit.»⁵ Prof. VÁMBÉRY ex libro «Urus-tatar elif-bajy, istichrag ejlaugi *Bin Vahhab*» inscripto atque anno 1852 in urbe Kazan publicato quasdam cantiunculas in commentariis linguisticis academiae hungaricae publicavit, quarum linguam libri anti-

¹ Danapris.

² Historiarum comp. Bonnae. Tom. II, pag. 582.

³ Keleti utazás. Tom. II, pag. 126.

⁴ In glossario PAVET de COURTEILLE.

⁵ Pars II. cap. 57. Apud Schwandtner. Tom. I. pag. 272. V. JERNEY, o. c. pars II. pag. 127.

quus possessor, quidam *ālim* ex gente nogaica a VÁMBÉRY de peculiari libri indole interrogatus nogaicam esse dixit. Iam primo adpectu dialectum cantiuncularum praedictarum dialecto kazaricae in quibusdam phonologiae proprietatibus respondentem esse vidimus. Dialectum cumanicam quoque, quantum eam ex codice Venetiano novimus, cum kazarica arctissima affinitate conjunctam esse in hac nostra codicis editione saepe observavimus. Quod ad partem phoneticam cantionum nogaicarum, pro consona initiali *j* in iis consonam *ǵ* invenimus, e. g. جولا «canta» loco čagataici بيزلا, — جانراق «folium» loco يانراغ, — چير «terra» loco بير, — چيل «ventus» loco ييل etc., quae formae in XX strophā cantionum conjunctim occurrunt:

جانراقلر توشه چيرلرده
 كوزكى قطى چيللرده
 صاغانمان انكا صارغايمن
 جابوغان جاطوق چيرلرده

Doct. GVILLIELMUS SCHOTT optime observavit, voces ultimae lineae hujus strophae alliterationem efficere.¹ In dialecto kazarica hanc consonarum permutationem saepe observamus (e. g. *ǵir* (*ǵ* = *č*), — *ǵasū* etc.) eaque etiam in transcriptione latina codicis Venetiani interdum occurrit, e. g. *gichildim* «lapsus sum» loco čagataici بيقلديم, cf. kazaricum *jigil-* «labi», *jik-* «demoliri». Eadem permutatio in dialectis kirgizicis notissima est, e. g. *ǵil* «annus» loco *jil*, *ǵaman* «malum» loco *jaman*, *ǵürck* «cor» loco *jürek*. Pluralis tertiae personae praesentis توشه cum forma singularis plane convenit, eandem convenientiam etiam in codice nostro Venetiano observamus (pag. 143 etc.). In dialecto nogaica nonnullas voces mongolicas usum obtinuisse satis constat, in hac quoque re dialectus nogaica et cumanica inter se conveniunt, namque in parte prima et secunda codicis nostri quaedam voces tantum auxilio linguae mongolicae explicari possunt, e. g. in pag. 140 vox *olbek*, quod idem est cum mongolico *elbek*, *elbeg* «abundantia». De significato cum-

¹ 6. Juli 1868. Sitzung der philosophisch-historischen Klasse. Pag. 497.

nici *olbek* dubitare non possumus, in versione enim interlineari latina haec vox ut «abundantia» explicatur:

de tua abundantia vult gratis
Ave kiz olbekligingdā kī tilesa alir raygan

id est: *Ave kiz, ölbeckligingdan kim tilesä, alir rajgan.*

Cumanicum *bahatur* ex mongolico *baghator* depromptum est, in dialecto čagataica enim *batur*, *bator* باتور occurrit, quod cum hungarico *bátor* optime congruit, cf. mangūicum *baturu*, nogaicum *matur* «pulcher», kazanicum *matir*. Cumanicum *bahadur* in hoc textu inveni: *Bu beyimisni ögelim sn̄ tabuhn̄i kilalim bahadur sen dagelim* etc. «Dominum nostrum laudemus, tibi servitium praestemus, te potentem esse dicamus» (in pag. 145). In dialecto nogaica et kazanica *matur* non animosum, sed proprie pulcrum significat, cf. quod ad permutationem harum notionum, svedicum *vackerhet* «pulcritudo», *vackra flicka* «pulchra puella»,¹ et graecum *ζαλόν*, e. g. *ζαλὸν ἔργον* «facinus audax in bello.»

In terra nogaica et in regionibus adjacentibus haud ita pauci tumuli reperiuntur, quos etiam ipsi Russi meridionales vocabulo turcico *kurgan* nuncupant. Hos tumulos Cumanorum et Bissenorum sepulcra esse antiqui peregrinatores diserte dicunt; RUBRICUS in descriptione itineris ad Khanum mongolicum MANGU anno 1253 de tumulis inter Tanaim et Borysthenem ita scripsit: «Cumani faciunt magnum tumulum super defunctum, et erigunt ei statuam versa facie ad orientem, tenentem ciphum (sic!) in manu sua ante umbilicum».² Scriptores satyrici romani JUVENALIS et MARTIALIS hunc scyphum «cumanam» dicunt. Jam antiquissimis temporibus apud Scythas ponticos scyphum in cingulo portandi mos invaluit, de qua re HERODOTUS ita scripsit: *ἐστὶ καὶ ἐς τοῦδε χρόνου ἐκ τῶν ῥωστέρων φορέσειν Σκύθους*.³ Hujus generis scyphus a Graecis *σχύθος* denominatus est. In codice nostro Venetiano pag. 160 glossa cumonica *kurgan* germanice

¹ SCHOTT in dissertatione praedicta, pag. 501.

² Recueil de Voyages. Tom. IV. Pag. 237. V. JERNEY, Tom. II. Pag. 98.

³ Lib. IV. 8—10. V. doct. EMERICI HENSZLMANN «Tanulmányok a góthok művészetéről.»

per *en gihoft graf et sin*, id est «statua» per *des todin bilde* explicatur; *قورغان* in dialectis turcicis orientalibus proprie «castellum», «arcem», *sīn* vero čagataice sepulcrum, kazanice autem «idolum», «simulacrum pagani», «statuam» significat.¹ Inter glossas cumanicas ad sepulturam pertinentes scyphus statuæ non memoratur, sed vox *in* germanico *des toden hws, kesenā* item, *kapsa* germanico *dilade*, id est *die Lade* explicantur. In capitulo vocabularii «res quæ pertinet ad mešam» inscripto voci latinae «fiela» pro «phiala» (*φιάλη*) scriptae in parte cumanica 1. *giltrin* 2. *sisa* (id est *šise*) respondent. Fortasse scyphus in cingulo portatus itidem una vel altera harum vocum denominatus est. Ceterum in hoc capitulo voci latinae «ciatus» pro «cyathus» scriptae (*κύθος*) in parte cumanica *piala* respondet, quæ vox sane e graeco *φιάλη* deprompta est. In inventario quodam hung. de anno 1609, die 12 octobris quaedam urcei forma *kun korsó* «urceus cumanicus» nuncupatur (vid. apud baronem RADVÁNSZKY «Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században», Budapestini, 1879. Tom. II. pag. 139).

RUBRUQUIS in suo itineralio Cumanos interdum «Capchac» appellat, ita e. g. locis sequentibus: «Et inter ista duo flumina in illis terris, per quas transivimus, habitabant Comani *Capchac*, antequam Tartari occuparent eas». Iterum «Quæ tota inhabitabatur a Comanis *Capthat* (sic!)». Tribus kipečakiensis ramum quendam stirpis Turcarum ÖZBEG denominatorum effecit, cujus stirpis antiquissima patria probabiliter in terris fluminibus Ural et Emba adjacentibus quaerenda est.³ Haec stirps turcica, quam VÁMBÉRY cum elementis mongolicis permixtam existimat, nomen ÖZBEG tandem tempore noni principis ex genere *Gūgi* ÖZBEG nominati sibi in honorem tanti principis e communi consensu attribuit. Nomen *اوزبك* proprie sui juris hominem signi-

¹ Prof. BÁLINT in vocabulario kazanico vocem *sīn* perperam arab. originis esse dicit.

² Recueil de Voyages, Tom. IV. Pag. 219, 246. JERNEY. Tom. II. Pag. 99.

³ Geschichte Bochara's oder Transoxaniens etc. Zum erstenmal bearbeitet von HERMANN VÁMBÉRY. Tom. II. Pag. 36.

ficat. Ceterum nom. ÖZBEG et Uzorum dominum significare potest (cf. nom. ÜZÜR). Jam doct. BLAU recte admonuit, linguam cumanicam vocabularii Venetiani cum dialectis stirpis ÖZBEG (اوزبك تركیسی) arctissime ligatam esse, hinc sequitur celeberrimum RUBRUQUIS non ita valde deceptum fuisse, quum Cumanos nomine *Capchac* appellaverit, Cumani enim et tribus kipčakiensis procul dubio ex una eademque stirpe originem sumserunt. Potentissimus Mongolorum Chaganus *Gingis* imperii sui eam partem, quae etiam vastissimum دشتی قیپچاق continuit, post mortem filii *Gügi* nepoti *Batu* donavit, cujus victoriosa progenies temporum decursu devictorum populorum turcicorum in illis terris habitantium linguam, instituta et mores sensim adoptavit, quae lingua turcica procul dubio cum Cumanorum Bissenorumque lingua una et eadem fuit, JULIANUS enim ex ordine praedicatorum, quem rex BÉLA IV anno 1239 ad Chanum mongolicum cum litteris misit, responsum Chani per quendam Cumanum, aut saltem cumanicæ linguae peritum in linguam hangaricam convertendum instituit: «In hac Ungarorum terra dictus frater invenit Tartaros, et Nuncium et interpretem Tartarorum, qui sciebat ungaricum et cumanicum idioma». ¹ Özbegi tandem sec. XVI ex antiqua patria emigrantes vasto trium chanatuum territorio consederunt. BLAU recte admonuit, inscriptiones turcicas numorum Chanorum kipčakiensium a tempore ÖZBEK secundum omnem probabilitatem in dialecto cumanica codicis Venetiani scriptas fuisse; ² BLAU tres tantum inscriptiones adducit, quae in numismatica orientali doctissimi FRAEHN legi possunt, videlicet «اون التی دانک» «sedecim *dangi*», «توتلوغ بولسون» «quod felix sit!», «ینکی پول» «moneta nova». Quod ad formam *kutlug* pertinet, cf. verbum cumanicum *kutılmak*, quod in parte codicis secunda interdum vice substantivi fungitur. Vox *denk* cum prima parte vocis cumanicæ *tengdes* «coaequalis» plane convenit, v. pag. 144 codicis: *atanga tengdes olturding* «patri tuo coaequalis residisti» (cf. turc. or. «تینک» «aequale»).

¹ V. GEORGH FEJÉR cod. dipl. Tom. I. de anno 1165.

² Z. d. D. M. G. Tom. XXIX. Pag. 586.

IV.

In antiquis hymnis latinis et hungaricis sancti LADISLAI Cumani interdum Tartari nuncupantur, ita in hoc fragmento hymni «de sancto LADISLAO» hungarici: Te tatároknak vagy megteréje. — — — — — Terekek monddottak feld félelmének. (vid. apud cl. ARONEM de SZILÁDY «Középkori magyar költői maradványok», pag. 22) et THUROCZY in suis Chronicis, Cumanorum a rege STEPHANO II in Hungariam receptorum summum ducem itidem *Tatar* nominat: «Rex autem STEPHANUS, diligebat Cumanos tunc temporis; quorum dux nomine *Tatar*, qui a cede imperatoris (Graecorum), cum paucis, ad regem fugerat» etc.¹ Hoc factum anno 1129 obtigit. Episcopus Milkoviensis THEODORICUS in litteris ad Siculos datis ita scripsit: «Spiritus S. non respicit sermonis inter Siculos et Cumanos discrimen» JULIANUSQUE ex ordine praedicatorum linguam hungaricam in sequentibus a cumanica expresse distinxit: «In hac Ungarorum terra dictus Frater invenit Tartaros, et Nuncium et interpretem Tartarorum, qui sciebat *ungaricum* et *cumanicum* idioma». ² Magister autem ROGERIUS regem Cumanorum KUTHEN ait principio in Hungariam solum venisse, ut linguam vernaculam Hungarorum addisceret. ³ In annalibus ordinis Minoritarum quidam missionarius refert: «Ego vero, consilio habito, prius volui linguam terrae addiscere, et per gratiam Dei addidici linguam Cumanicam et literaturam Uiguricam, qua quidem lingua et literatura utuntur communiter per omnia regna ista», ⁴ in collectione vero legum ecclesiasticarum regni hungarici expresse observatur, monachos ordinis St. DOMINICI et St. FRANCISCI de Assisi obstringi, ut linguam cumanicam quam primum addiscant, alliceantque Cumanorum animos ad Christianorum sacra amplectenda. Rex SIGISMUNDUS aliquando

¹ Pars secunda, cap. 57. Apud SCHWANDTNER. Tom. I. pag. 57.

² V. GEORGII FEJÉR Cod. dipl. Tom. I. anno 1165.

³ Carm. miser.

⁴ Romae. Tom. VII. Pag. 206—207.

constituit, ut Hungari linguae cumanae ignari a limine regio paululum secederent: «Jubente aliquando Sigismundo imperatore, secedere paululum omnes, qui cumanum nescirent.»¹ PLAN CARPINUS Jugurum mentionem faciens de iis ita scripsit: «Apud Jugures est fons et radix idiomatis Turcici et Cumanici.»² Terram *Ugra*, *Jugra*, uti notum est, etiamnum diversae tribus turcicae stirpis baškiricae inhabitant. ALBERICUS in chronicis anno 1246 conscriptis³ pariter ac scriptor quorundam chronicorum bohemicorum Cumanos Tartaros dicit.⁴ Denique antiquus historiographus Hungariae ISTVÁNYI de Cumanis disserens narrat, eos suis temporibus Tartaros nuncupari. Cum his testimoniis EDRISI optime convenit affirmans linguam bisсенicam a baškirica, id est hungarica differre, scimus enim linguam bisсенicam et cumanicam inter se arctissimo affinitatis vinculo ligatas esse. Sed quid plura, habemus enim hujus rei luculentissimum testimonium in oratione dominica Cumanorum Hungariae atque in quibusdam aliis fragmentis antiquae linguae cumanae a Cumanis per longissimum tempus religiose conservatis nec non in haud paucis nominibus propriis personarum et locorum, quae omnia satis superque demonstrant et comprobant, linguam Cumanorum Hungariae ab hungarica plane diversam fuisse. Ad hoc testimonium accedit, quod quaedam vocabula non ita pauca procul dubio turcicae originis in lingua hungarica, secundum omnem probabilitatem e lingua cumanica in hungaricam irrepserunt, e. g. *csanak*, in vocabulario cumanico *čanac*; *kazan*, in vocabulario cumanico *chaxan*; *csulak* «vas ansatum», *kulak*; *píte*, *almás píte* quoddam cibi genus apud Cumanos Hungariae usitatissimum, turcice *alma pitesi*; *Kása* «pulmentum», «puls miliacea», qui cibus secundum MARTINUM BRONIOVIUM etiam apud Tartaros kipčakienses usitatissimum hominum agrestium alimentum fuit, de qua re BRONIOVIUS regis Poloniae legatus in hunc modum

¹ AENEAS SYLV. Operum pag. 595 et seq.

² GEORGII FEJÉR «A kunok eredete», pag. 54.

³ LEIBNITZ Access. hist. Tom. II. pag. 571—2.

⁴ MENCKEN «Script. rer. Germ.» Tom. III.

scripsit: »Nobiliiores tamen, carnes cibum, vinum crematum et mulsum potum habent, agrestiores vero pane carent, verum milio concusso lacte et aqua diluto, quem *Cassa* vulgo nominant, pro cibo, pro potu lacte equino et caseo utuntur»¹ etc.

Secundum THUNMANNUM STEPHANUS VARRÓ, membrum legationis Cumanorum et Jazygum, quae legatio anno 1744 ad limina reginae MARIAE THERESIAE Viennae apparuit, fuit ultimus Cumanorum, qui aliquam cumanicam linguae habuit notitiam. Sed hanc notitiam, ad orationem dominicam, quasdam breves salutationes et preces restrictam fuisse, ego quidem pro certo habeo. DUGONICS in libro «ETELKA» inscripto diserte dicit, JOHANNEM NÁNÁSI assessorem in urbe *Fülöpszállás* tertio seculi praecedentis decennio in schola pueros «pater noster» cumanicum ediscere severe jussisse.² Idem NÁNÁSI anno 1744 simul cum VARRÓ a parte minoris Cumaniae ad aliquot privilegia obtinenda Vienne missus cum sedecim annis post iter factum anno 1760 obiit. Discipuli scholae *Fülöpszállásiensis* «pater noster» cumanicum late longeque divulgantes copias ejus ab iis et nonnullis auditoribus descriptas per totam terram Cummaniae diffuderunt, ita effectum est, ut jam anno 1774 GABRIEL TERBÖLCZ et alii aliquam copiam orationis facile sibi acquirere possent.³ STEPHANUS BANKÓS *Fülöpszállásiensis* eodem anno «pater noster» cumanicum Pestini coram multis recitavit.⁴ Collegium Debrecziense duas orationis copias quo anno acquisiverit, non liquet, exemplar vero Kun-Szent-Miklosiense, quod in quodam protocollo archivi municipalis exstat, uti mihi videtur, ex antiquiori protocollo in novum transumptum est. THUNMANNUS in illa, quam diximus, dissertatione duas collegii Debrecziensis copias publicavit, prof. VÁMBÉRY autem in dissertatione «Kun miatyánk»

¹ BRONIOVII MART. Descriptio Tartariae. Apud Schwandtnerum. Scriptores RR. Hung. Lipsiae, 1746. in fol. Tom. I. pag. 833. V. JERNEY l. c. Tom. I. pag. 296.

² Pestini, 1805 in 8. Tom. II. pag. 481.

³ J. JERNEY «Keleti utazás», Tom. I. pag. 288.

⁴ DUGONICS «Etelka» ed. alt. Tom. II. pag. 481. JERNEY l. c.

inscripta copiam Debrecziensem a JERNEY publicatam emendandam instituit. DUGONICS in libro «Etelka» primum anno 1788 publicato quinque orationis copias edidit, ANTONIUS vero GÉVAY in collectione manuscriptorum rariorum jam undecim copias congessit. In sequentibus minus defectivam copiam Debrecziensem Kun-Szent-Miklosiensi paulo correctiori unam juxta alteram collocantes comparabimus:

bezén attamaz kenze kikte

bezen attamaz kenze kikte

szen leszen szen adon

szenlészen, szen ádon (apud JERNEY: *adon*)

dösön szenküklon

dösön szen küktön (non *küklon*,

quam formam JERNEY habet)

— — — nicziengen gérde ali kékte

nitziégen, gérde, ali kékte

bezén akomozne oknemezne berbezge pitbütör küngon

bezén akó mezne, okné mezne, bergéze, pitbütör küngön
(apud JERNEY: okomuzne okne mezne hergezge pitpütör —)

il bezen ménemezne neszembezde jermezbezge utrogergenge

il bézen ménc mezne neszem bezde, jer mezbezge utrogergenge

iltme bezne olgya manga

iltme bezne, otgyamanga

kutkor bezne álgya manna

kutkor bezne, algya manna

szen borsong boka csalli bocson igye tengere

szen borsony (JERNEY *borson* scripsit), boka csalli, bótson

(JERNEY haud recte *bocson* edidit) igyi tengere Ammen
(«Ammen» apud JERNEY desideratur).

VÁMBÉRY in illa dissertatione,¹ uti jam annotavi, textum paulo correctiorem Debrecziensem emendandum suscepit, sed non omnia ei ex sententia successerunt, immo quaedam emendationes ejus contra naturam et indolem linguae cumanicae, quantum eam ex codice Venetiano novimus, plane repugnant. VÁMBÉRY orationem dominicam in hunc modum correxit:

*Bizim atamiz kim sen kökte
sentléssen adîñ
dözünsen könglün ničekim źerde eile kökte
bizim ekmemizni ber bizge kűngön,
al bizim günemizni nižen bizde źermiz bizge ötrü gelgeñge,
iltme bizni al źamanga
kutkor bizni al źamandan
sen bar sen iže tengri*

Orthographiam praecedentis textus non solum ab originali Debrecziensi, sed etiam a ceteris textibus, quos novimus, plane alienam esse, quisquis videt. Palaeographia multum abhorret a vocalium tam violenta permutatione. Octo exemplaria JERNEY in scriptione *e* loci *i* inter se prorsus concordant, quam ob rem plane tentamen temerarium est hanc perfectam concordantiam pro nihilo putare. Ipse VÁMBÉRY dialectorum turcicarum peritis-
simus loco citato observavit, orthographiam textuum «pater noster» cumanici a JERNEY editorum phonologiae dialectorum baškiricarum, nominatim nogaicae et crimicae prorsus respondere et uti optime novimus, in iis dialectis pariter atque in kazanica vocales *e* et *i* inter se permutari solent. Auctor vocabularii cumanici codicis Venetiani et missionarii germanici, qui magnam secundae sectionis partem scripserunt, vernaculam dialecti cumanicae pronunciationem recte et consequenter denotandam crebro non curabant et praecipue in transcriptione vocalium saepe a verro aberrabant.

¹ Nyelvtudományi Közlemények. Tom. IX. Fűsz. III. Pag. 215—219.

bant, attamen in transcriptione nonnullarum codicis glossarum vocales *e* et *i* contra praesentem usum özbegianum inter se permutatae reperiuntur, e. g. *eki* loco *iki*, — *eregirmen* juxta *eriktim* «abominatus sum», cf. čagataicum *irikmäk*, — *elclie* loco *il* «pax», — *el* loco *il* «populus», — *emdi*, cf. osmanicum *imdi*, — *cuc* loco *čag. ing*, *erir* loco *čag. irür* «est» etc. Hanc eandem rem videmus in diversis manualium kazanicorum editionibus, in prima enim editione orationis dominicae de anno 1862 loco *isemeng sineng* (rectius *sineng isemeng*) *isiming sining* legitur, at in ultima editione ejusdem orationis de anno 1868 jam *isemeng sineng* scriptum reperitur.¹ Ceterum in ipsis dialectis čagataicis permutatio vocalis *e* cum *i* haud ita raro occurrit, e. g. *ertä* «mane», quod in quibusdam dialectis *irtä* sonat; vocalis *e* dialectorum čagataicarum saepe *i* dialecti kašgaricae respondet. «Pater noster» cumanicum in terra Cumanorum filius ab ore patris accepit et quamquam generationes recentiores formas vocabulorum obsoletas et quod ad etymon vix intelligibiles tandem aliquantum corruperunt, tamen genuinam sonorum pronunciationem aequis auribus acceptam ab omni corruptione sollicite custodiebant. E contrario auctores extranei codicis cumanici potius formas grammaticales vocabulorum, quam sonum respicientes vernaculam linguae cumanicae pronunciationem haud ita raro alterabant. VÁMBÉRY non solum partem phoneticam, sed etiam formas vocabulorum orationis ad normam linguarum čagataicae et osmanicae transmutavit, in locum glossarum parum notarum rariorumque vel saltem non ita multum usitatarum alias in orientalibus et occidentalibus dialectis usu tritas substituit ac formam *pitbütör* plane omisit. Idem loco *kikte* «in caelo» *kökte* scripsit, at octo exemplaria a JERNEY edita in transcriptione vocalis *i* (proprie *ü*) optime concordant. In codice quoque Venediciano *ö* et *ü* inter se nonnunquam permutantur, e. g. *uzdi* pro *özdi*, *söünelü* pro *süjünelü*, *üleb* pro *öleb*, *böri* «lupus» pro *büri*

¹ V. GABRIELIS de BÁLINT «Kazáni tatár nyelvtanulmányok». Fasc. III. Pestini, 1877.

etc., in dialecto vero kazanica haec permutatio communiter obvenit, e. g. *kük* «caelum», *söjönéc, ül —, üz* etc. VÁMBÉRY *ali* in *cile* transmutavit, at in «pater noster» cumanico codicis Venetiani hoc loco item *alley* scriptum est: *kockä alley ierda*, cf. kazanicum *alaj*. VÁMBÉRY vocem *ökumezne* in *ekmemizni* transmutavit, at codex cumanicus hoc loco *ötmäckimizni* habet, cf. formam turcicam or. *ötmäk*, mongolicam *ödmäk*. Formam *méne mezne* VÁMBÉRY in *günemizni* alteravit, at mihi haec mutatio perquam temeraria videtur, formamque *mene* potius cum osmanico *fena* «malum» comparare mallet (cf. hungaricum *fene* «truculentum» etc.) Vocem *pitbütör*, quam VÁMBÉRY a textu plane exclusit, cum *بتون بتون* «perfecte», «plene» comparandam existimo. De ultimis textus vocibus, quae manifesto eulogiam continent, VÁMBÉRY duas contrarias opiniones protulit 1. voces *szen borszony — — — igyi tengere* cum *sen bar sen — — — iže tengri* transcripsit, id est «quia tu es — — — dominus deus», voces vero *boka csalli bocson* vel *botson* sibi prorsus ignotas esse dicit 2. eas simul cum praecedentibus conclusioni orationis dominicae secundum MATTHAEUM «quia tuum est regnum» etc. respondententes dicit. Hae duae opiniones se invicem tollunt, voces enim notae in eulogia orationis cumanicae a conclusione MATTHAEI plane differunt, ignotae vero, si vere ignotae fuerint, ad nihilum recederent.

Boka csalli, botson vel *bocson* mihi turcico orientali *بوکا چالیق* respondere videtur, id est «potens, (improbiorum) percussor et fortis es», cf. locum psalmi: «quia, quem tu percussisti, persequuntur etc. ¹ Cum hac conclusione optime 8 v. psal. XXIV. convenit: — — — — «Jehova robustus et potentissimus; Jehova potentissimus bellator», in textu originali: — — — —

יְהוָה עֶזְרוֹ וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מְלָחָמָה

Itaque totam conclusionem in hunc modum vertendam existimo: «tu es potentissimus punitor, robustissimus dominus Deus», — hae voces sane conclusioni orationis secundum

¹ 69, v. 27.

MATTHAEUM minime consentaneae sunt. Ecclesiae protestantes, uti notum est, orationem dominicam secundum MATTHAEUM recitare solent, scilicet cum vocibus: «quia tuum est regnum, et potentia, et gloria, in saecula. Amen»¹ concludunt, quam-obrem VÁMBÉRY orationem post tempus reformationis a quodam missionario protestanti in linguam cumanicam conversam dicit. At, uti vidimus, voces citatae cum conclusione secundum MATTHAEUM minime conveniunt, ideoque tota sequela, quam ex consensu duorum textuum reapse non existenti VÁMBÉRY deduxit, ad nihilum recedit, quin etiam hoc consensu posito equidem sequelam praedictam talem existimo, ac si quis ex conclusione orationis Tungusorum ochočkichorum secundum evangelium MATTH. EI: ТѢМИ ХІННИ БІШНИ ЦАРСТВО etc. suspicaretur eos protestantes esse. «Pater noster» kazanicum in catechismo ab anno 1868 cum vocabulis *Sineke patšalik* etc. terminatur, sed hoc nihil impedit, quominus ea Turcarum kazanicorum pars, quae christianismum adepta est, ecclesiae orientali graecae annexa sit. Quasdam orationis voces VÁMBÉRY optime interpretatur 1. *sentläšän* «sanctificetur» ex hungarico adjectivo *szent* «sanctum» derivatum dicit, sed hic annoto, octo exemplaria a JERNEY publicata formam *sen* exhibere et suffixum: *la* scriptum esse, verborum enim denominativorum turcicorum suffixum *la*, *lä* et non *las*, *läs* sonat, quod ultimum tunc tantum usurpatur, quum actio reciproca significatur, e. g. *dostlaşmak* «conjungere amicitias», — čagataicum *jakalašmak* «se invicem per collum corripere» etc. 2. *dözünsen* VÁMBÉRY apposite cum verbo turcico orientali *tüzmək* «ordinare» comparat et hic annoto, in voce cumanica *ö* loco *ü* čagataici scriptum esse 3. *küklön* vero, quod in quarto, quinto et octavo exemplario doctissimi JERNEY *köklön* scriptum reperitur, turcico or. *köngül* comparat, quod proprie voluntatem significabat, — etiam hic permutationem vocalium *ö* et *ü* observamus 4. *nitziegen* prof. VÁMBÉRY recte cum turcico or. *ničäkim* comparavit, cf. نیتچوک کیم apud PAVET de COURTEILLE, *uczikkim*

¹ Cap. 6. v. 13.

codicis Venetiani: *nezikkim kockä alley ierda* «sicut in caelo, ita etiam in terra 5. *ger* pronunciationi krimicae, nogaicae, kazanicae, baškiricae, kirgizicae *ger*, *gír* respondet; codex Venetianus hoc loco *ier* habet 6. *küngön* secundum opinionem VÁMBÉRY perperam loco *künön* scriptum est; equidem formam *küngön* per erroneam repetitionem monosyllabi *kün*, *gün* ab adverbio (*bu*) *gün* ortam existimo, quamobrem in secunda ejus parte *gön*, kazanice *kön* et non *kön* vel *kün* scriptum est. Codex cumanus hoc loco *bugun* habet 7. *il* «abducere» VÁMBÉRY pro *al* scriptum existimat 8. *neszem* apposite cum turcico *niğäm* comparat, quod a *niğäkim*, *niğäkkim* abbreviatum est 9. *jér mez* «remittimus» VÁMBÉRY *ğermiz* legit et hoc verbum cum osmanico *gaidirmek* «persuadere», «reconciliare» comparat, equidem mallem formam *jermiz* cum turcico or. *jaj-*, kazanico *jäj-* conferre 10. *otgyaman*, *algya man* secundum VÁMBÉRY *al gaman* legendum est, *al* enim in sermone turcico orientali fraudem significat, *gaman* vero cum turcico *jaman* «malum» convenit. Assimilatio litterarum nasalium cum sequentibus dentalibus *t*, *d*, qualem in forma *algya manna* (*n*) videmus, etiam in dialecto kazanica perquam usitata est, e. g. *annan* loco *andan* «inde», «illinc». In dialectis nogaica et baškirica eadem assimilatio obvenit, cf. exemplum a VÁMBÉRY citatum *ğarkinnün* loco *ğarkündin* «a consanguineo».

Postquam correctiones clarissimi linguarum orientalium professoris Pestinensis in praecedentibus sollicite examinavimus, earum auxilio et ope exemplarii Kun-Szen-Miklosiensis totum textum in hunc modum emendandum proponimus:

Bezem atamiz kim sen küktä.

Senläsün sen ading

Dözünsün sen könglüng niğäkkim ğerdä alaj küktä.

Bezem ötmäkemezne ber bezgä bütön bütön bu gön.

Al bezem menämezne niğäm bezdä jajirmiz bezgä ötrü
gelgängä.

Iltmä bezne al gamanga.

Kutkor bezne al gamanna(n).

Sen bar sen: bökä čali(k), bot(au) iğe tengri. Ammen.

Possessivum «nomen tuum», «voluntas tua» in hac oratione per praepositionem pronominis separati sequenti substantivo cum suffixo possessivo conjuncto exprimitur, eadem dicendi ratio emphatica in lingua hungarica perquam saepe usitatur et in hac re constructio hungarica antiquam cumanicam alterasse mihi persvasum est, in oratione enim codicis Venetiani loco *sen ading, sen könglüng* possessiva *senig (sening) atig (ating), senig (sening) tilemegin (hanleching)* obveniunt. «Pater noster» Cumanicum in pagina 126 codicis Venetiani ita scriptum legitur:

Atamis kim köctä sen.

Algiszle bulsun senig atig.

kelsin senig hanlechin.

bulsû senig tilemegin nezikkim köctä alley ierdä.

kundegi ötmäckimisni bisgä bugun bergil.

Dage iazuclarmisne bisgä bozzatkil. nečik bis bozattirbis bisgä iaman etchenlergä.

Dage iecnik sinämäkinä bisni kuurmagil.

Bassa barče iamandan bisni kuthargil. Amê.

Forma *bulsun* loco čagataici *bolsun* plane cum pronunciatione kazanica *bul-* convenit, jam ex his duobus orationis textibus quisque pronunciationis cumanicæ cum kazanica perfectam quod ad vocales concordiam facile perspicere potest. Etiam in dialecto bosniaca loco vocalis *o* interdum *u* pronunciatur.¹

In annotationibus manuscriptis notarii cumanici GABRIELIS TERBÖLCS sequentes salutationes repertae sunt:

1. *Zubet kharon*
2. *Haj majdon alfekor*
3. *Tenzade khinade*
4. *Istinivili tengite kelibe*

quae etiam in protocollo Kun-Szen-Miklosiensi in hunc modum scriptae occurrunt:

¹ BLAU: Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler. Pag. 21.

Salutationes.

La obetheron! alahajdom! Alafekor! tenzene! kenade, scinivico tengete helebele.

Has ultimas salutationes JERNEY aliquantum diverse scriptas publicavit: *Laobethrom! Alahajdon! Alafekor! Tenzene! Kenade! Iszcinivico! Tengelebele!*

Voces praedictae etiam in manuscripto quodam DANIELIS CORNIDES ita scriptae legi possunt:

*Laobetherom! Alahaidom! Alafekor! Tenzene! Kenade! Scinivisco tengele helebele*¹

Haec ultima lectio a priori parum tantum differt. Versio hungarica salutationibus collectionis GABRIELIS TERBÖLCS appositae diserte demonstrat, eas dialogum brevissimum salute accepta et reddita continere. Prima questio hujus dialogi *Tenzene kenade* esse videtur, id est *tinç sen mi kending* «quomodo vales tu?» *Aman tinç turtungüzmu* enim in lingua turcica orientali «quomodo vales?» significat, *kending* vero tu quidem significat. Interlocutor questioni praedictae cum *laobethrom*, id est *لاب اير توروم* «optime valeo» respondet, quam laetam responsionem quaesitor cum exclamatione *Alahha hamdan, Alahha şükrän* accepit gratias Deo actas ita continuans: *istänib bilä tengriden tilerben* «cum desiderio (salutem tuam) a Deo exposco». S protractum copista facillime cum *f* confundere potuit et ita effectum est, ut loco *şükrän* exemplaria nostra *fekor* exhibeant. Voces arabicae in his salutationibus admirationem minime efficiunt, optime enim doctissimus BLAU observavit, linguam arabicam et persicam, plus quam linguae occidentales, indolem idiomatis cumanici affecisse. Quum in litteris summi pontificis HONORII IV. ad regem LADISLAUM Hungariae de anno 1287 scriptis legimus, regem cum ipsis Saracenis conversari et hunc litterarum locum cum sequentibus de eodem rege LADISLAO vocibus THUROCZII: «cumanice et non catholice conversabatur»²

¹ Tom. III. Part. II. pag. 94. Fragmenta aliquot Diplomatum et Actorum publicorum. Pag. 117. Inter Mss. Musei Nation. Hung. V. apud JERNEY. Tom. I. Pag. 295—296.

² Chronica Hungarorum. Pars II. cap. 80.

comparamus, Cumanos in litteris HONORII Saracenos denominatos esse facile perspicimus, nomen vero Saracenorum in litteris pontificum ejus temporis sequitores religionis islamicae significare optime novimus. Doctrinam Corani apud Bulgaros, Chazaros, Cumanos propagatam fuisse multis et gravibus testimoniis confirmatur. Voces arabicae ad cultum pertinentes in codice cumano Venetiano haud ita rarae sunt, e. g. *haziz* عَزِيز, *kurban* «sacrificium», *aval* «initum» etc. Nomina mensium Januarii et Novembris in codice Venetiano: *safar ay* et *kurban baran ay* (sic!), praecipue nomen ultimum doctrinam Corani apud Cumanos propagatam fuisse manifesto conprobant, *بيرام* enim Muhammedanorum solemne festum est. PLAN-CARPINUS vero ac ASCELLINUS diserte dicunt, eos in terra Bissermorum populum cumanice loquentem, religionique saracenae addictum visitasse.¹ CORNIDES in collectione rariorum annotationum aliam quoque salutationem manuscriptam possedit, quae super mensam dicebatur, scilicet:

*Mikamaz kunsenmenden szenakori kikememezne*²

id est:

Khanîmîz kün sen mendän! suna kör ikmäkemezne

«Domine noster! contentus esto nobiscum et da (nobis) panem nostrum.» *Mikamaz* a forma *Khanîmîz* per transpositionem ortum esse videtur, — quod ad verbum *kün* vel *kön*, cf. formam factitivam čagataicam كوندورماك (*köndürmäk*) formamque كونانمك «contentus esse» apud PAVET de COURTEILLE, — verbum *sun* «offerre» significat, cf. čagataicum سونماق (*sonmak*), kazanicum *sun*-, quod ad formam *suna kür*, cf. formas imperativi turcicas بولا كورونكيڭ, بولا كور «es», «este», proprie «videas, ut sis», «videatis, ut sitis». Secundum doctissimum BÖHTLINGK fortasse in formis imperativi jakuticis *bisär*, *bisaring* idem *kör* latitat.³ Forma *kikeme* (*mezne*) manifesto pro *ikmäk* «panis» scripta est et haec

¹ FEJÉR Cod. Dipl. Tom. IV. 1. pag. 426.

² Tudományos Gyűjtemény. 1833. Tom. X. pag. 91. V. apud JERNEY l. c. Tom. I. pag. 296.

³ Jakutische Grammatik, 303.

forma kazanico *ikmāk* ad litteram respondet. Etiam in hac brevi salutatione pronunciationem kazanicam observamus, scilicet *e* pro *i*, *ü* pro *ö* scriptum est.

Nomina propria et geographica antiquiora Cumanorum Hungariae quantum ea ex diplomatibus, conscriptionibus, chronicis et scriptoribus historicis novimus, magnam partem turcicae originis sunt. Ipsum nomen KUTHEN celeberrimi ducis Cumanorum cum verbo chivaico *kütmāk*, kazanico *köt-* «pastorem agere» connexum est, pastor enim in antiquis temporibus et ducem et regem significabat. Nomen ARBUZ cum čagataico *arbakmak*, *arbatmak* «consiliari» convenit (*arbagči* «consiliator,» ex quo per formam intermediam *arbat*, *arbatu* diphtongo *au* tandem in *o*, *u* contracto forma *arbu-*facile oriri potuit). TURTUL, nomen nobilissimi Cumani, cujus memoria in nomine loci *Törtel falu* adhuc viget, cum antiquo hungarico *turul*, čagataico *turgul* «falco,» mongolico *turlak* «corvus» convenire videtur. Nomen loci *Altak szállása*, hodie *Átokháza* cum čagataico *aldag* «dolus malus» convenit. *Baych szállása*, quod «descensus» dicitur, quod ad primam compositionis partem cum *batik* kazanico «terrenum palustre,» «profundum» idem esse quis non videt. Nomina KELDECH, KUCHMEG, ITEG, TESCENCH, BYTER, ISOK, quae omnia clarissimus STEPHANUS GYÁRFÁS in secundo volumine egregii operis sui «A Jász-kunok története» inscripti retulit, sane turcice sonant. In diplomate de anno 1347 archivi Comitum ZICHY: nomen gentis Cumanorum *chertan* memoratur, quod nomen etiamnum sub forma *Csertán* viget et cum čagataico جیرتان «abyssus,» «vorago» idem esse videtur: «Nos comes KUMCHEG, capitaneus Comanorum generationis *Chertan*.»¹ In hoc ipso diplomate KUMCHEG ita loquitur: «ex permissione Churchy filii nostri — — — annuimus et concessimus, duodecim comanos filios domus habentes, videlicet Paulum dictum CHYTA, filium MANTHULA, Thomam et Nicolaum filios ejusdem Manthula, Mesther filium Nicolai, BOLDEN filium JAMULO,

¹ II. Tom. pag. 268—9.

KYSTRE filium JAPZA, TASTRA filium eiusdem Japza, — — — —
 Beke filium ALTHABARZ. — — — — —» Nomen MANTHULA
 fortasse ex arabico مَنَدَل «praestantior ligni agallochi species»
 depromptum est, cf. formam persicam مندله. In diplomate reginae
 ELISABETHAE de anno 1367, die 28 Aprilis capitaneus KARLA
 nominatur: — — — — — «Sub capitaneatu Johannis filii
 Stephani filii KARLA capitanei Comanorum nostrorum genera-
 tionis CHERTAN constitutis, specialiter CHoba, UMUL, OLAKA,
 BESE &c.» In diplomate quodam de anno 1325 nomina trium
 nobilium Jazygum famulorumque unius eorundem memorantur:
 «Jazones circa Chabam (hodie: Pilis Csaba) commorantes:
 CHATHARCH, ZUDAK, BYK et famulum eiusdem KARACHINUM
 ac CHYWACH — — — —», cf. vocem čagataicam قاراچي. In
 diplomate regis STEPHANI V. de anno 1266 nobilis quidam cum-
 anus «comes PARABUCH» nominatur, cf. chiv. big «princeps». In
 antiquissimo diplomate archivi districtuum Jazygum et Cuma-
 norum, quod diploma anno 1323 rex CAROLUS I. dedit, sequentia
 nomina Jazygum conscripta reperiuntur: «Jazones fideles nostri:
 LARZAN filius ZOKAN, IWACHAN filius TURDUH, Jacobus filius
 KESKENE, CHARETH filius AMBULTAN, Demetrius fil. GUBUL,
 Stephanus BEEGZAN, Paulus filius MOKZUN, Andreas fil. CHAKAN,
 ZAKARAN et Georgius filius eiusdem, Demetrius filius KEYAN,
 Stephanus filius KURMAN. HURZ, ARPAN, Andreas filius ZUAGAN,
 Zaduk fil. KALHEN, Georgius fil. MAGAR, Petrus filius CHAMAZ.»
 Filii in hac nomenclatura jam nominibus christianis appellati
 sunt, at nomina patrum excepto MAGAR, quod cum MAGYAR
 idem esse videtur, prorsus indolem linguarum turcicarum redo-
 lent. In conscriptione possessionum cumanicalium sedium *Myse*,
Kyszalaas, *Layos*, *Szabadzallaas* de anno 1557 locus *Karah*
 «nigrum» et praedium *Thazlaar*, تاشلار («lapides») memorantur,
 quae nomina turcicae originis esse dubium non est. In nomen-
 clatura Cumanorum majorum sedis Koolbaaz anno 1572 con-
 scripta¹ haec quoque duo nomina locorum memorata reperiuntur:

¹ «Summarius extractus Possessionum, colonorum, censuum, Muneralium, et
 aliorum proventuum, pertinentiarum, Arcium Agriensis, et Zarwaskew, ac Jazigum,

Nagithurgon et *Kysthurgon*, in quibus *thurgon* a radice verbi turcici *tur* derivatum stationem, hungaricum *szállás* significat. — Reges Hungariae seculo XIII. interpretes linguae cumanicae habuisse vel saltem servitio eorum interdum usos fuisse ex diplomate sequenti capituli Strigoniensis satis superque elucet: «Gregorius prepositus et Capitulum Ecclesiae Strigon. omnibus xpi. fidelibus, praesentes litteras inspecturis salutem in domino. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire. Quod cum domina Maria Illustris Regina Ungariae, nobis per suas litteras precepisset, ut unum ex nobis, cum comite Rubyno, Villico Strigoniensi, homine suo mittere deberemus, cuius testimonio idem comes Rubynus terram ipsius domine Regine, *Nyr* vocatam, quam *Mortunus* et *Georgio* interpretibus *Kelduchyni* cumani, eadem domina Regina in praefatis suis litteris se contulisse scribebat, perambulet et statueret hominibus memoratis» etc. Datum per manus magistri Sixti, Scolastici Strigon. Anno domini. M°. CC°. LX°. octavo.¹ — Nomen montis *Kaška dagh* in regione cumanica prope mare Azovium, quem montem *Abulfeda* الجبل الصعب nominat, doctissimus BLAU in dissertazione «de Cumanis» optime cum glossa cumanica vocabularii Venetiani *chescha*, čagataice قيسقا «breve» comparat, in territorio enim linguae cumanicae quaqua incedimus, ubique eandem indolem hujus linguae turcicam conspiciamus.

V.

Nomen Scytharum jam antiquissimis temporibus collectivum fuisse et hoc ipsum nomen populos quoque turanicos a regionibus olim hyperboreis dictis usque ad territoria populorum

Cumanorum maiorum et minorum, oppidique Nagy-Zeghed, unius integri anni 1570. Et eorundem proventuum limitata taxatio. Per Egregios Petrum Faygelium, Consiliarium Camerae Scepusiensis, Joannem Freydenreich, Magistrum Lustrationum, ac Joannem Swkan, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Commissarios, Anno Domini 1572. conscriptus.» V. apud JERNEY I. c. Tom. II. pap. 273.

¹ Hoc diploma membraceum de anno 1268 in archivo capituli Strigoniensis conservatur (priv. Lad. 29. Fasc. 1. Nro. 2.). V. Monumenta Eccl. Strigoniensis ed. FERDINANDUS KNAUZ, Strigonii, 1874. Tomus I. pag. 561.

stirpis iranicae diffusos significasse constat inter omnes. In epopoea Persarum شاهنامه inscripta memoria antiquissimorum et perquam sanguineorum bellorum gentis iranicae cum turanica adhuc viget. STRABO in 3 cap. libri VII geographiae auctoritate *Ephori* usus non solum Sauromatas a Scythis distinguit, sed ipsos Scythas indole et moribus inter se multum differre dicit:

Ἡ Εφορος δ' ἐν τῇ τετάρτῃ μὲν τῆς ἱστορίας, Εὐρώπῃ δ' ἐπιγραφομένη βίβλῳ, περιοδεύσας τὴν Εὐρώπην μέχρι Σκυθῶν ἐπὶ τέλει φησὶν εἶναι τῶν τε ἄλλων Σκυθῶν καὶ τῶν Σαυροματῶν τοὺς βίους ἄνομοτους· τοὺς μὲν γὰρ εἶναι χαλεποὺς ὥστε καὶ ἀνθρωποφάγειν, τοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἀπέχεσθαι. κ. τ. λ.¹

HERODOTUS vero linguas scythicas haudquaquam ejusdem indolis esse dicit, ita e. g. Gelonorum linguam a Budinorum clare distinguit et hoc loco sane linguam Gelonorum non graecam, sed scythicam intellexit, nam linguam graecam a Budinorum idiomate distinguere minime opus fuit, ² — alio loco linguam sauromaticam ab aliorum Scytharum linguis diversam esse tradit.³ STRABO diserte ait, Graecos nomen collectivum Scytharum propter rerum ethnographicarum ignorantiam falso usurpasse, quippe antiqui Graeci varietatem populorum septemtrionis ethnologicam non satis perspicientes omnes eos populos nomine Scytharum appellabant:

φησὶ γὰρ κατὰ τὴν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων δόξαν, ὥσπερ τὰ πρὸς βορρᾶν μέρη τὰ γινώριμα ἐνὶ ὀνόματι Σκύθας ἐκάλεον ἢ νομάδας, ὡς Ὅμηρος, — — — — —, ὅφ' ἐν ὀνόματι τῶν καθ' ἕκαστα ἔθνων ταυτομένων διὰ τὴν ἄγνοιαν, οὕτω τὰ μεσηγέρινά πάντα Αἰθιοπίαν καλεῖσθαι τὰ πρὸς ὠκεανῷ. μαρτυρεῖ δὲ τὰ τοιαῦτα.⁴

Justinus Pompeji Tragi epitomator Scythas ipsis Aegyptiis antiquiores dicit: «Scytharum gens antiquissima semper habita; quamquam inter Scythas et Aegyptios diu contentio de generis vetustate fuerit,» «His igitur argumentis superatiis Aegyptiis,

¹ Strabonis Geographica. Recognovit AUGUSTUS MEINEKE. Lipsiae, 1853. Vol. II. Pag. 415.

² Lib. IV. cap. 108.

³ L. c. cap. 117.

⁴ Lib. I. cap. II. §. 27. Editio Teubneriana, recognovit A. MEINCKE. Vol. I. pag. 43 (Lipsiae, 1853).

antiquiores semper Scythae visi»¹ et chronographi christiani antiquissimam epocham regni Scytharum in Asia Σκυθισμός nominant. Nomine colectivo Scytharum etiam diversas gentes turcicas contineri e nube testimoniorum elucet. Massagetas, Alanos, Sacas, Parthos, quos antiqui communiter Scythas nominabant, scriptores recentiores graeci diserte Turcas dicunt, sic THEOPHANUS BYZANTINUS Massagetas, quos Persae sua lingua Kermichiones dicunt, Turcas esse non dubitanter asserit.² Alanos a Massagetis ortos fuisse AMMIANUS MARCELLINUS diserte dicit: «Alani ex montium adpellatione cognominati». Sacae, quos STRABO simul cum Massagetis memorat,³ olim inter Oxum et Jaxartem easdem regiones habitabant, quas per omne tempus populos turcicos occupatas tenuisse notum est. Parthos, de quibus paulo infra uberius disseremus, doctus praelatus Galliae GUIARDUS de LAUDUNO initio seculi XIII. cum Turcis ejus temporis in indole populari optime convenire dicit:

«Nam modos qui Turci, vetere sunt nomine Parthi.»⁴

Hoc loco observo, in nomine colectivo regum Parthorum *arsak* (apud scriptores romanos *arsac-es*) et in nomine ethnico Massagetarum (*Mas-sag*) nomen antiquum *Sacarum* (apud graecos Σάκαι) procul dubio inclusum esse. Vox *sak*, *saka* cum voce turcica orientali ساغ «prudens,» «intelligens,» «sanus» eadem esse videtur. — Nomina geographica regionis a Ponto Euxino usque ad mare hyrcanicum apud antiquos scriptores magnam partem auxilio linguarum turcicarum sufficienter explicari possunt atque quaedam nomina in turcicis tantum linguis eam significationem habent, quam eis scriptores antiqui attribuunt, ita e. g. TEMERINDA, KARBALUK, GRAUCASUS, SILYN &c. PLINIUS in VII capitulo libri VI «Naturalis Historiae» originalem significationem nominis TEMERINDA (al. edit. TEMARUNDA) «maris matrem»

¹ Lib. II. cap. I.

² In PHOTII Bibliotheca, 1824, in 8. Pag. 26. a.

³ Lib. XI. cap. 8.

⁴ DU CHESME Fr. Historiae Francorum Scriptores. Lut. Parisiorum, 1641. Tom. IV. pag. 889. V. JERNEY libro c. Tom. II. Pag. 164.

dicit: «Tanain ipsum Scythae *Silyn* (al. edit. Sinum), vocant, Maeotin: TEMERINDA, quod significat «matrem maris.» Sic et DIONYSIUS Maeotin *μετέρα πόντου* vocat. Primam partem vocis compositae cum turcico *tingis*, *tengiz*, hungarico *tenger* optime convenire persvasum habeo atque in forma hujus vocis *temer* (pro *tenger*) antiquum exemplum permutationis soni *s* cum *r* in linguis turcicis, praecipue in čuvasica multum usitatae conspici potest. In forma turcica orientali *közeng* «fenestra» sibilans *z* ancipiti dentali *r* verbi *körmäk* respondet et hanc ipsam permutationem videmus in forma factitiva verbi *körmäk*: *köstärmäk* «monstrare,» cf. jacuticum *көстөр* juxta *көрөсүр* etc. Etiam hoc annoto, in forma *temer* a PLINIO tradita hanc ipsam permutationem vocalium *e* et *i* occurrere, quae in dialectis turcicis prope Maeotin et postea usum obtinuit. PLINIUS falso pro *n*, *m* scripsit. Nomen *Silyn* turcico orientali *سيلغ* respondet, quod «lucidum,» «splendens,» «limpidum» significat. Scythae etiam Jaxartem «Silis» nominabant (hodie *سير* vel *دریا سير*). Idem PLINIUS Scythas montem Caucasum sua lingua *Graucasum* (al. edit. *Croucasim*, quod mihi quidem melius videtur) nominasse dicit: «Scythae ipsi Persas, Chorsaros: et Caucasum montem, *Graucasum*, hoc est, nive candidum.»^{*} *Kar* in linguis turcicis «nivem» et *okar* «altum» dicit, quod ultimum in formis *augan*, uig. *okan*, čag. *ogan* «ens supremum,» «deum maximum» significat. Nomen GRAUCASUS a PLINIO traditum e turcico *kar aukas* (*aukar*) «altitudo nive candida» compositum esse haud ita incredibile est, sibilans enim formae *Graukas* facile in ancipitem dentalem *r* transmutari potuit (cf. exempla paulo superius allata et uiguricum *törmäk*, *türmək* (in glossario VÁMBÉRY²) cum čag. *tözmäk*, čag. *okar*, altum cum *oguz* «tumidum,» «crassum.») In nomine turcico Kaucasi *Käfdagh* syllaba *kaf* cum *kau* plane convenit, *dagh* vero idem significat, quod antiquum *aukas*, *aukar* (*okar*). Doctissimus H. KIEPERT in geographia orbis

^{*} Lib. VI. cap. XVII.

² Uigurische Sprachmonumente. Innsbruk 1870.

terrarum antiquis noti, cujus primam partem nuper edidit (Berolini, 1877), quasdam montis Caucasi valles jam antiquissimis temporibus a populis turanicae originis inhabitatas fuisse asserens etymologiae nostrae nominis Caucasi a *Plinio* traditi validum suppetit fulcimen. Antiquissimus vero Armeniorum historicus, cujus liber sub nomine AGATHANGELI notus est, ab Armeniorum rege Teridate (n. anno 237) ait auxilio quorundam populorum Caucaseorum, quos diserte Hunnos nominat, Persas bello devictos esse. Scythae Maeotin etiam KARPALUK (apud TZETZEM, Chil. VIII. 773) nominabant, quod nomen in lingua eorum piscinam significabat, cf. turcicum *balık* «piscis». Non solum nomina geographica Scytharum praedicta, sed etiam nomenclatura deorum scythica, quam pater historiarum HERODOTUS memoriae prodidit, talis est, ut quisquis linguarum turcicarum peritus indolem hujus nomenclaturae turcicam illico perspiciat, HERODOTUS enim ait, Scythas Vestam TABITI, Jovem PAPAEOS, Gaeam APIA, Venerem Uraniam ARTIMPASA, Neptunum THAMIMASADAS nominasse.¹ ORIGENES haec ipsa nomina in suo libro contra CELSUM rursum perhibens Apollinem GONGOSÜR nominat, pro quo HERODOTUS loco citato *Oitosyros* habet.² Forma *gongos* evidenter cum turcico *güneş* «sol» convenit, THAMIMASADAS vero, pro quo ORIGENES: THAGIMASAD scripsit, quod ad primam ejus partem, cum turcico *tengiz*, *tingis* idem esse videtur (THAMIMASADAS fortasse idem valet, quod turcicum *tengising atası* «pater maris,» cum quo nomine etiam TEMERINDA praedictum in prima parte convenit), — ARTIMPASA plane idem est, quod turcicum *erdem paşa* omnium virtutum quasi caput. *Tabiti* mihi «adoratam» (deam) significare videtur et nomen summi dei *Papaeos* cum turcico *baba* «avus,» *babır*, *baja* «senex,» — uigurico *bajat*, čagataico *bijat* «deus» optime convenit. Etiam in lingua hungarica Deus interdum

¹ Lib. IV. cap. 50.

² Lib. IV. caput 59.

«senex» nuncupatur, v. locutionem: *öreg Isten*¹ et in ipso nomine *Isten* «Deus» prima Syllaba *is* fortasse «antiquum,» «aeternum» significat, cf. vocem *ös* «avus,» «priscus». Antiqui igitur Turcae Deum ut ens supremum *Okan*, *aukan*, ut patrem generis humani antiquissimum *bajat* et uti ex nomine *Papaci* discimus *baba* invocaverunt. Hoc brevi excursu etymologico peracto ad enarrationem historicam redeamus.

HERODOTUS a dextra fluminis Tanais supra terram Budinorum Thyssagetis vicinos JYRKAS (quod mihi scribentis errore ex priscino *Турка* ortum esse videtur, nam litterae *T* et *I* inter se facillime permutari possunt) habitare dicit.² PLINIUS vero inter diversas gentes circa Maeotin prope Tussagetas (al. edit. Thussagetæ) Turcas (al. edit. Tyrcae) quoque memorat: «— — — Tussagetæ, Turcae, usque ad solitudines saltuosis convallibus asperas: ultra quas Arimphaei, qui ad Riphæos pertinent montes».³ Nomen populi *Турка*, quos HERODOTUS (IV. 22) nomades venatorios fuisse et inter Volgam et Ural habitasse dicit, cum turcico *jürük* «viator» idem esse KIEPERT conjecit («Lehrbuch der alten Geographie,» II. Hälfte, pag. 342). Nomen Turcarum, uti jam vidimus, apud scriptores byzantios tandem sensum collectivum nactum est et hoc ipsum nomen etiam apud scriptores orientales haud ita raro ut collectivum usurpatur, sic *Sa'adia* nomen manifesto collectivum תרמא per אל תרך interpretatur nomenque Turcarum jam in Talmude (tract. Jebamoth) loco *Togarma* legi potest: בית־תרמין «domus (familia) Turcarum,» ad quam vocem PAULUS CASSEL recte annotavit, hoc loco nomen citatum nomini פרס, id est Persiae opponitur, quae oppositio cum perquam nota Irani cum Anirano vel Turano optime convenit.⁴ Nomen TOGARMA cum nomine

¹ V. Cl. PAULI HUNFALVY «Magyarország Ethnographiája». Pestini, 1878. Pag. 241.

² Lib. IV. cap. XXII.

³ Lib. VI. cap. VII.

⁴ Der Chazarische Königsbrief aus dem X. Jahrhundert. Berlin, 1877. Pag. 88—89.

ترك idem esse MORDTMANNUS recte admonuit. TH. D'OKSZA et alii in nomine persico TURAN item nomen Turcarum latitare dicunt.¹ *Šems eddin* in loco sequenti vocem ترك procul dubio sensu colectivo adhibet: وما البلغار قالوا قوم متولدون بين الترك والصعاليه «Bulgari dicunt se inter Turcas et Slavos habitare».² Nomen Sacarum HERODOTO docente Persae itidem ac collectivum usurpabant: *Περσαι πάντας τοὺς Σκύθας καλέουσι Σάκας*.³ Alii scriptores byzantii et orientales diversos populos turcicos nomine Hunnorum appellabant, sic PROCOPIUS in libro «de bello Gothico» Massagetas Hunnos dicit: «Massagetas, sive, ut jam vocant Hunnos»,⁴ EVAGRIUS in historia eccles. «Hunni, olim Massagetae,» etc. THEOPHYLACTUS SIMOCATTA Persarum vicinos (Parthos) a multis Turcas appellatos ab aliis Hunnos orientis nuncupari dicit et alio loco operis expresse ait, Hunnos orientem Boream versus incolentes a Persis Turcas nominatos fuisse. PROCOPIUS populum Bulgarorum constanter Hunnos nominabat. Nomen Hunnorum sensu colectivo etiam apud Orientales invaluit, ita e. g. historiarum scriptor persicus MIRCHOND Avaros, Kazaros, Uzoz et Bissenos stirpis hunnicae quatuor ramos nominat atque scriptores syriaci a temporibus CYRILLONAE⁵ usque ad BARHEBRAEUM nomine HUNOJE diversos populos turcicae et mongolicae originis denominabant. Jidem populi turcicae originis etiam Uguri, Uguri, Juguri nominantur. Antiquissimum nominis UGOR vestigium fortasse apud STRABONEM reperitur, celeberrimus enim geographus in nomenclatura gentium regiones inter Tanaim et Istrum incolentium populum quendam Jazygibus vicinum URGOS nominat: ἡ δὲ ὑπερχειμένη πᾶσα χώρα τῶν λεχθέντων μεταξὺ Βορυσθένους καὶ Ἰστροῦ πρώτη μὲν ἐστὶν ἡ τῶν Γετῶν ἐρημία, ἔπειτα οἱ Θυρεγέται (fortasse Tussagetae PLINII) μεθ' οὗς οἱ Ἰάζυγες Σαρμάται καὶ οἱ Βασίλαιοι λεγόν-

¹ Histoire de L'Empire Ottoman. Constantinople, 1871. Tom I. Pag. 10.

² Memoires de l'Académie de St. Petersbourg. VI. Serie, tom. I. pag. 550.

³ Lib. VII. cap. 64.

⁴ Lib. II. cap. I.

⁵ Z. d. D. M. G. Tom. XXVII. Pag. 583—591. BICKELL, die Gedichte des CYROLLANUS etc.

μενοι καὶ ὄχοι, τὸ μὲν πλεον νομάδες, ὀλίγοι δὲ γεωργίας ἐπιμελούμενοι.¹ Si vero nomen Türegetarum cum nomine Tussagetarum PLINII idem esset, quod non dubito, *Urgos* quoque cum turcis PLINII unum eundemque populum significare firmiter crediderim. JORDANIS nomen Hunnorum et Ugurorum ita conjunxit, ut ii apud eum in loco sequenti nomine composito Hunugurorum nuncupentur: «Hunugori autem hinc sunt noti, quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium»,² quamobrem «pellis» in lingua rabbinica חֲמִשׁוֹת דִּבְרֵי dicta esse mihi videtur,³ nomen enim Hunnorum in idiomate syriaco interdum sub forma *Unoje* apparet.

THEOPHYLACTUS SIMOCATTA Uaros, id est Avaros et Chunos uno eodemque nomine Uguros dicit.⁴ Nomen KHAGANI, quod supremum ducem apud Avaros significabat, nomina minorum dignitatum *tudun* et *jugur* (cf. verbum turcicum توتمان, quod non solum «tenere», «possidere», sed etiam «regnare» significat), ipsum celeberrimi Khagani nomen proprium BAJAN (cf. čagataicum بای «dives», «princeps»), denominatio sacerdotum Avarorum a THEOPHYLACTO tradita⁵: *bokolabra*, cujus formae primam partem doctissimus P. HUNFALVY cum voce turcica بوكی comparavit,⁶ Avaros gentem turcicam fuisse diserte comprobant. At non solum Hunni, Avari, Cumani, sed etiam aliae tribus turcicae terram Dešti Kipčak inhabitantes apud occidentales uno vocabulo Ugori denominati fuerunt. Jam doctus OLIVIERI, qui diplomata et libros reconditos historiae Januensis indefesse scrutatus est, annotavit: «lingva ugaresca o ugarica era forse l'idioma tartaro degli oïgurs (sic!) molto simile al Turco». In diplomatibus ELIAE et IHARCASSII, originalis horum tractatum lingua «ogarescha» dicitur, at in alio tractatu de anno 1387, cum sex tantum annis post datum ELIAE con-

¹ Lib. VII. cap. 3. 17.

² JORDANIS hisce vocibus addidit: «quos tantorum virorum formidavit audacia».

³ Vide ELIAS sub radice סרך in Tisbi et passim.

⁴ Lib. VII. 8.

⁵ Lib. I. 8.

⁶ Magyarország Ethnographiája. Pag. 152.

⁷ Histoire et Memoires de l'Institut Royal de France, classe d'Histoire et littérature ancienne. Tom. III. Pag. 117.

scripto haec eadem lingua jam non «ogarescha», sed «lingua tartarica» denominatur: «et praesentis instrumenti de lingua tartarica» etc.¹ Non solum Januenses, sed etiam alii scriptores occidentales Turcas Tauricae et chanati Dešti Kipčak «Ugores» nominabant. Nomen Ugor cum nomine Turcarum eponymo OGHUZ idem esse videtur, historiarum enim scriptor persicus REŠIDEDDIN simul cum tribu «Oghuz» sequentes tribus: Kipčak, Kangli (cf. trium tribuum bisсенicarum nomen KANGAR), Karlik, Kalagi, Agač-Eri et Uigur nemorat. In hisce formis ejusdem nominis: *ogor*, *ugor* et *oghuz* permutationis sibilantis cum *r* alterum antiquum exemplum conspiciamus, cf. nomen a PLINIO traditum TEMERINDA nomenque Neptuni scythicum THAMIMASADAS. Tribum² OGHUZ Russi interdum *Polow-zi* nominabant, Polow-zi vero Cumanos significare constat inter omnes, Cumanos autem THEOPHYLACTUS l. c. simul cum Avaris Ugoros nominat; his praemissis sequitur nomen UGOR et OGHUZ ejusdem originis fuisse. CHALCONDYLAS Oghuzorum duos principes DUZALPES et filium ejus OGHUZALPES cum Byzantinis bellum gessisse dicit. Tribus OGHUZ postea «Turkomanorum» dicta est, at ramus quidam tribus Jomut Turkomanorum *Ogurčali* et non *Oguzčali* dicitur.³ De origine autem Turkomanorum H. KIEPERT l. c. pag. 58 haud dubitanter asserit, eos Daharum, Massagetarum, Parnorum progeniem esse. Ipsum nomen OGUR «secundam fortunam», «bonum omen» significat.

Cumanos THEOPHYLACTUS uti jam vidimus, UGOROS, IBN FOSLAN et alii scriptores orientales et occidentales Turcas, GEORGIUS CEDRENIUS Scythas nominat: τὸ τᾶν Θούρων ἔθνος γένος δὲ καὶ οὗτοι Συρθικὸν κ. τ. λ.⁴ PLINIUS inter gentes, quae regiones a mari

¹ V. nostram dissertationem «Adalékok Krim történetéhez» («additamenta ad historiam Krimiae»). Budapest, 1873. Pag. 32—33.

² Histoire de l'Empire Ottoman par TH. D'OKSZA. Tom. I. Pag. 11 (in annotatione).

³ Čagataische Sprachstudien etc. von HERMANN VÁMBÉRY. Leipzig, 1867. Pag. 223.

⁴ II. 582 editio Bonnensis.

Caspio orientem versus sitas incolunt, Commanos et Jatios memorat⁵ ac prope portas Caucasiae castellum quoddam «Cumania» nominat: «Ab iis sunt portae Caucasiae, magno errore a multis Caspiae dictae, ingens naturae opus montibus interruptis repente, ubi fores obditaе serratis trabibus, subter medias amne diri odoris fluente, citraque in rupe castello (quod vocatur *Cumania*) communito ad arcendas transitu gentes innumeras: ibi loci terrarum orbe portis discluso, ex adverso maxime Harmastis (al. edit. HERMASTI) oppidi Iberum»¹ (al. edit. HIBERUM). CLAUDIUS PTOLEMAEUS (138—180 p. Ch. n.) jam Cumanos prope Macotin, inter Basternos et Roxolanos habitare dicit.² CORNIDES ad hunc locum in litteris cit. ad GEORGIUM PRAY annotavit: «Praecipuus Codex Ms. Graecus Ptolemaei membranaceus, e Bibliotheca Matthiae Corvini Regis in Augustam translatus, qui inter Codices graecos Mstos Historiae profanae Numero 1-mus est, quemque dedita opera inspexi, diserte habet: *ζοόνιοι*.» Idem PTOLEMAEUS *Udos* (= Uzos) ad inferiorem Volgam habitare dicit. Cumanos longe prope mare Caspium in antiqua Parthia habitasse jam inde consequitur, quod Persae mare Caspium et *بحر غره* vel *بحر غز* appellabant³, quod nomen etiam apud Turcas invaluit. Flumen Kuma, quod a Caucaso oritur et in mare Caspium influit, nomen suum itidem a Cumanis cepit. Kumam antiqui «Udon» nominabant. — In libro «Ġihannuma» inscripto oppidum Cumanorum *سوايح* memoratur, quam formam nominis per negligentiam scribarum a *سوانج* (سوینج) «laetitia», «faustum nuncium», «deliciae» corruptam crediderim: *کسل ارماغنه قریب یرده قتاہوزی نام شہر وایچرہدہ جانقو* ارماغنک کنارندہ سوایح نام شہر وارد کہ تاتر مستولی اولوب تخریب انمزدن اول بر مشہور ومعمور یر وکمانبلرک تختکاهی ایدی نوغای تاتاری انی تجدید ایلدی. FRÄHN recte admonuit loco *جانقو* legendum esse, id est Jaik, quod flumen PTOLEMAEUS *Daix* scripsit.⁴ Cumani

¹ Lib. VI. cap. XVI.

² Lib. III. cap. 5. §. 19.

³ V. KLAPROTH. «Notice de la mer Caspienne». *Memoires relatifs a l'Asie*. Tom. III. Pag. 272.

⁴ Lib. VI. cap. 14. §. 2.

igitur non prorsus more nomadum vitam egerunt, sed uti ex verbis citatis intelleximus, principes eorum oppidum quoque regionem habuere, quod post devastationem Mongolorum Nogai tandem restauraverunt. Usque ad finem IX seculi Cumani regionem inter Chazaros et Bissenos occupatam tenebant, tunc autem simul cum Chazaris in terram Bissenorum irruentes eos antiquis mansionibus depulerunt, sed nonnulli Bissenorum CONSTANTINO docente tandem in patriam reduces cum Uzis, id est Cumanis, amicitias conjunxerunt, attamen et postea — ad tempus saltem — inter se aliquantum diversi manserunt: καὶ τοῖς λεγομένοις Ὀζοῖς συνώχθησαν καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰσιν ἐν αὐτοῖς ἔχοντες τοιαῦτα γνωρίσματα ὥστε διαχωρίζεσθαι ἀπὸ τοῖς καὶ νοεῖσθαι τίνες τε ἦσαν.¹⁾ Religio Muhammedanica, quae in regnum Bulgariae jam seculo IX et postea in Chazariam quoque penetravit, etiam apud Cumanos propagata fuit, eam Cumanorum religionem scriptores ecclesiastici latini posteriores «ritum tartaricum» nominabant, ita e. g. JOANNES diaconus Küküllöiensis: «Hic etiam gentem Chomanorum, ritui Tartarico involutam — ad fidem Catholicam converti procuravit (scilicet LUDOVICUS I. rex Hungariae)»² etc. KAZVINI in cosmographia³ annotat, Ghuzos sui temporis christianos esse; in hac re celeberrimus cosmographus manifesto erravit, attamen nonnullos Cumanos id temporis ad fidem christianam conversos fuisse, haud ita incredibile est. KAZVINI post terram Ghuzorum regionem KIMAK nominatam descripsit, quod nomen loco KUMAK scriptum esse persvasum habeo, inter vocales enim *i* et *u* pronunciationis turcicae parum tantum interest. KAZVINI ait, incolas hujus regionis scripturam propriam habere et Ghuzos monti sacro hujus terrae *Menkur* nominato cultum tribuere. Vox *menkur* mihi ex duobus vocibus *mengü* et *ur* composita videtur, quarum prima «aeternum», secunda «dominum» significat, cf. adjectivum cumanicum codicis Venetiani *mengü*, e. g. pag. 144 cod. *mengü*

¹ De administratione. Pag. 166, 167 ed. Bonnensis.

² V. JERNEY I. c. Tom. I. Pag. 59.

³ Ed. WÜSTENFELD. Göttingae, anno 1848.

jillar «innumerabiles anni», «aeternitas» et vocem *ur*, quod non solum in lingua hungarica, sed etiam in lingua bulgarica «dominum» significat, v. «bellum Troianum» medio seculo XIV conscriptum.¹ Fortasse in nomine Scytharum «Sakaurak», qui regem Parthorum senio confectum *Sinatroklem* regem suum elegerunt, *urak* itidem dominum significat.² Cumanos posteriores artis scribendi gnaros fuisse BOHUSLAVUS BALBINI diserte dicit: «Superest hodieque aliqua barbarorum memoria non procul Evanczicio et Oslovanensi Coenobio, insigne templum Christianorum, in quo plurima Cumanorum sepulchra et saxa *litteris illorum incisa* spectantur, quibus saxis totum fere Templi solum stratum est, ut ipse vidi.»³ Ceterum hanc BOHUSLAVI narrationem ego quidem vix veram esse putaverim. Cumani isti sub tempus BELAE IV. regis Hungariae anno 1253 in Moraviam irrumpentes eam devastaverunt et a scriptoribus chronichorum bohemis «Latrunculi et Antiambulones nuncupantur.»⁴ Seculo XI Cumani jam ad Danubium quoque pervenerunt et ab eo tempore crebris incursionibus non solum principem Kijewensem et imperium byzantinum, sed Hungariam quoque molestabant. JOHANNES SCYLITZES tribum Uzorum in imperium byzantinum incursiones ab anno 1064 fecisse dicit. Celeberrimus Turcarum princeps ALP ARSLAN in pugnis saepissime valenti Uzorum auxilio usus est, ita unus eorum dux Ansiz Ibn Abik imperio principis Turcarum Palaestinam subjecit. EDRISI totam Cumaniam longe lateque patentem sui temporis القمانيه nominavit, Rabbi PETACHJA vero Cumaniam non hoc nomine, sed קָדָר appellat. קָדָר לשון קדר in litteratura rabbinica linguam arabicam significabat, sic vocabulum אַבְנֵי־חַיִּים ABEN ESRA scribit esse notum קָדָר, מלשון קדרים,⁵ autem Tartaros sensu colectivo denominat. Cumanos cum Avaris conjunctissimos fuisse jam nomen CHER-

¹ MIKLOSICH «Die Slavischen Elemente im Magyarischen». Viennae, 1871. Pag. 60.

² LUCIANUS «de vita longaeva» cap. 15.

³ Epitome Historica rerum Bohemicarum. Pragmae, 1677. Pag. 267.

⁴ JERNEY I. c. Tom. II. Pag. 107.

⁵ JOHANNIS BUXTORFII Lexicon etc. denuo edidit et annotatis auxit BERNARDUS FISCHERUS. Lipsiae, 1875.

MICHION diserte comprobatur, de quo nomine THEOPHANES annotat, Persas eo Turcas denominasse,¹ at vox *cherm* inde ortum esse videtur, quod Persae falsa etymologia delusi nomen Avarorum *Uar* «locum munitum, prohibitum», id est حرم interpretati sunt, بار enim in lingua persica fossam, locum munitum significat.² THEOPHILACTUS, uti jam vidimus, Ugororum duos ramos *Uar* et *chun* nominavit et THEOPHANES eosdem conjunctim a Persis *chermichion* appellatos esse asserit. Avaros igitur cum Cumanis arctissimo affinitatis vinculo conjunctos fuisse firmiter credo. Avaros PTOLOMAEUS Parnos vel Aparnos denominat et eos prope Hyrcaniam ait habitasse, at in illa regione jam ab antiquissimis temporibus Parthos habitasse constat. STRABO Aparnos Dahas esse dicit: τοὺς δ' οὖν ἐν ἀριστερᾷ εἰσπλέοντι τὸ Κάσπιον πέλαγος παροικοῦντας νομάδας Δάας οἱ νῦν προσσαγορεύουσι τοὺς ἐπονομαζομένους Ἰάρκους. Alio loco idem STRABO refert, unam partem Daharum a ceteris ultra Maeotin habitantibus secessisse et nomen Parnorum nactam esse additque hanc traditionem non omnium consensum merere: Φασὶ δὲ τοὺς Ἰάρκους Δάας μετανάστας εἶναι ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς Μαϊώτιδος θαλῶν, οὓς Ξανθίους ἢ Παρίους καλοῦσιν· οὐδὲ πᾶν δ' ὁμολογῆται Δάας εἶναι τινὰς τῶν ὑπὲρ τῆς Μαϊώτιδος Σκυθῶν.³

Cum hac traditione de origine Parnorum optime convenit JUSTINI relatio de origine Parthorum: «Parthi, penes quos, velut divisione urbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuere. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur: nam Scythico sermone Parthi exules dicuntur».⁴ Verbum turcicum *barmak* proprie «abire» significabat; quamobrem nomen Parthorum ex hoc verbo derivatum opinor, forma enim *bardi* «is, qui a suis secessit» facile significationem exulis accipere potuit. In forma *Parn-os d* post consonam *r* in *n* per-

¹ In PHOTII Bibliotheca. Berolini, 1824. Pag. 26.

² Cf. hungaricum *vár* «castellum», *város* «oppidum», cf. etiam in dialecto osmanica واروش «suburbium».

³ Lib. XI. capp. 7. 9.

⁴ JUSTINI Historiarum Philippicarum ex TROGO POMPEJO excerptarum lib. XLI. cap. I.

mutatum est. Parnos igitur cum Parthis eosdem esse jam ex verbis praecedentibus elucet, duae enim relationes in nominibus et in ipso facto optime concordant. Dahae Plinio docente cum Parthis easdem leges et consuetudines habebant: «Multitudo populorum innumerata, et quae cum Parthis ex aequo degat. Celeberrimi eorum Sacae, Massagetae, Dahae» etc.¹ De nomine Daharum (*Jāat*, *Jāat*) id tantum adjicio, hoc nomen CUNNINGHAM cum zendico *dahyu* «depopulator» interpretari,² G. RAWLINSON vero Dahas proximos Parthorum affines opinari.³ Ex iis, quae supra diximus, id quoque sequitur, Cumanos cum Parthis conjunctissimos fuisse, quam arctissimam affinitatem GEORGIUS RAWLINSON libro citato hisce vocibus confirmat; «we must view the Parthians as the congeners of the . . . Comans». Doctissimus BLAU Cumanos non solum Parthorum affines dicit, sed haec duo nomina eandem gentem turcicam significare non dubitanter existimat. Ex antiquo nomine Parthwa, Parthava secundum pronunciationem iranica formam PAHLAV oriri necesse fuit et nomen Cumanorum apud Russos POLOWZI simul cum formis germanicis *val*, *fal* ad hanc formam iranica reducendum est. Antiqua lingua Pahlav apud Persas proprie Arsacidarum linguam parthica significabat,⁴ sed temporum decursu Persae falsa etymologia delusi sub hac denominatione antiquissimorum heroum et regum persicorum linguam intellexerunt, vox enim پهلو in lingua persica «fortem», پهلوان vero «heroem» significat. Linguam *Pehlevi* nominatam, quam HAUG antiquitus dialectum semiticam fuisse dicit et quae, qualem nunc novimus, non prorsus turcica est, immo in sua elementa: persica et turcica facile dissolvi potest, BLAU lingua Parthorum turcica affectam fuisse quibusdam exemplis demonstravit, nonnullae enim glossae turcicae imperio Parthorum adhuc vigente in dialectos antiquiores persicas irrepserunt, unde etiam

¹ Lib. VI. Cap. XVII.

² Archaeological Survey of India (Simlae, 1871). Tom. II. Pag. 47.

³ The sixth great oriental Monarchy. Londini. 1873.

⁴ OPPERT in Journ. As. 1851, Févr. pag. 279.

in dialectos aramaicas penetrabant, tales glossae sunt: کَمَشَرِي, turcicum or. کَمِيرْتَه «pirum», - aramaicum אכרים vel כרים «fuligo», turcice *korum*, סמור, parthicum σάμωρ, — בסתרק «pulvinar», turcicum or. *basturuk*, -- talmudicum פּוּמקִין פּוּמקִין «calcei lanei», persicum باشمق, cf. turcicum *basmak*, — טננר «orbis, discus», persicum تننگيره, turcicum or. *tagar*, jacuticum *tañ*, turcicum occ. طنجيره, — אסטר, turcicum or. *ast*.¹ Non solum glossae prae-dictae, sed etiam concordantia narrationis «Gôst-i Fryânô» pehlevicae cum quodam textu kirgizico a RADLOFF edito, quam concordantiam REINHOLDUS KÖHLER in summa perfectam esse demonstravit² (Kirgizos H. KIEPERT Sacarum progeniem dicit), ipsaque natura et indoles linguae persicae, quae in quibusdam rebus indoli linguarum turcicarum maxime congruens est, Persas cum Turcis, imprimis cum Parthis insigne ac longum habuisse commercium evidenter comprobant. Scriptores persici Parthos docente VULLERS توري nominabant, quod nomen in lingua persica Turcas designare notissimum est.

Nonnulli scriptores occidentales Cumanos plane Parthos nominabant et uti jam nunc post supra dicta asserrere possumus, haud immerito. RADEVICUS de Cumanis ita scripsit: «quo viso Poloni de tam improvise malo percussi, et vehementer exterriti, cum jam nihil praeter exitium sui, et destructionem terrae superesse viderent, quamvis auxilio vicinarum gentium, Ruthenorum videlicet PARTHORUM, Pruschorum et Pomeranorum maximum collegissent exercitum, in sola fuga spem vitae constituunt.³ Locum precedentem et ea, quae sequuntur, vir insignis eruditionis J. JERNEY in dissertatione «Parthia» inscripta, quam volumini II. operis «Keleti utazás» («itinerarium orientale») adjunxit, jam anno 1851 publicavit. VINCENTIUS KADLUBKO scriptor historiarum polonus († 1223) in sequentibus Cumaniam Poloniae vicinam Parthiam Cumanosque Parthos nominat: «Istorum (Polonorum) vero hinc usque Parthiam, isthinc usque

¹ Z. d. M. G. Tom. XXIII. Pag. 268—273.

² Z. d. D. M. G. Tom. XXIX. Pag. 633—636.

³ MURATORII Scriptores rerum Italicarum. Mediolani, fol. Tom. IV. Pag. 712.

Ungariam, illinc usque Carinthiam crevit accessio.» Item «Rursus Sbigneo muliebriter illacrymante PARTHI Poloniae fines populantur, quos trans flumina tandem consequitur Boleslaus, et hostes passim fundens, captivos suos ense redimunt, et Praedones in praedae praedam convertit.» Item «Verum ille PARTHICO plus quam PARTHUS fugam eligit potius et Marii exemplo in Mazoviae carectis delitescit.» Porro «Adest namque Dux Belziae Vseuoldus cum Principibus Laodomiriensium praecipuis, cum electis Tibianorum turmis, cum Parthorum millibus urbis subsidio.» Denique «Romanus (Dux Haliciae) Duci Leszkoni obnixè supplicat, eum perpetuo ut famulatu sibi obliget, ut ejus obsequio cunctis Ruthenorum Principibus ac PARTHORUM per ipsum partibus imperaret.»¹ Anonymus Saxo de Russis et Cumanis a Mongolis anno 1222 devictis in hunc modum scripsit: «Temporibus istius Imperatoris quidam exercitus de Asya exiens, qui juxta fluvium, qui Than appellatur, habitabant, invaserunt PARTHOS, quibus Rutheni auxilium ferebant, commiseruntque cum Thataris praelium, et victi sunt. Conciderunt itaque de Rutenis et PARTHIS ad centum millia hominum.»² In chronicis livoniensibus de eodem facto ita refertur: «1221. Eodem anno fuerunt Tartari in Terra Valvorum paganorum, qui Parti a quibusdam dicuntur. — Et pugnaverunt Tartari cum eis, et debellarunt omnes in ore gladii, et alii fugerunt ad Ruthenos petentes auxilium ab eis.»³ THEOPHANES Byzantinus, uti vidimus, Avaros et Cumanos loco citato Massagetarum nominavit, genus Massagetarum vero ab antiquis scriptoribus, ita e. g. ab AMMIANO MARCELLINO saepe numero cum Parthis adeo confunditur, ut unum ab altero vix distingui possit. Parthos vicissim nonnulli scriptores expresse Hunnos dicunt atque apud eos Hunnorum nomen proprie Cumanos significat, NICEPHORUS GREGORAS enim diserte dicit: *Θύννοι ὅτι ὄντοι καὶ κόμανοι ἐκαλέοντο.*⁴ Hunnos, uti jam vidimus, scriptores

¹ DLUGOSI Hist. Polon. Lipsiae, 1712. Tom. II. Pag. 604. 675, 682, 787. 814.

² MENCKENII Scriptores rerum Germanicarum. Lipsiae, 1730. Tom. III. Pag. 123.

³ GRUBERI Origines Livoniae. Francofurti, 1740. Pag. 150.

⁴ Hist. Byz. Lib. I. Pag. 36. (ed. Bonnensis).

orientales et byzantini Turcas dicunt, ita THEOPHANES,¹ THEOPHYLACTUS² et alii. — Gentes turcicae ab antiqua Parthia usque ad Pontum Euxinum contagione linguarum, morum et diversarum institutionum gentes vicinas iranicae originis per longissimum tempus haud parum afficiebant, ita e. g. vocabulum parthicum *karta* et *kerta* BLAU docente in omnibus iis regionibus (solum vel in compositione) nomenclaturae geographicae inserviebat, quas regiones a Caucaso usque ad Oxum sitas gentes turcicae originis olim occupatas tenebant, hoc autem vocabulum, uti ASINIUS QUADRATUS annotavit, in lingua Partorum urbem significabat: τὸ δ' ἐστὶ τῇ Παρθυαίων φωνῇ . . . πόλις. Hoc idem vocabulum etiam in quibusdam nominibus geographicis persicis, e. g. DARABGIRD, WALASHGIRD obvenit. Paulo ante vidimus Parthorum cum Persis commercium et nunc de vestigiis hujus contagionis in antiquam linguam Armenorum pauca tantum producemus. MORDTMANNUS in dissertatione «Entzifferung und Erklärung der armenischen Keilinschriften von Van und der Umgebung»³ de formula perquam usitata *Anaidinini usvasini* annotavit, formam *Anaidini* vel potius *Anaidinin* in genitivo positam esse et in hoc exemplo eadem turanica contagio conspici potest, quam jam in versione Bibliae a MESROP confecta et in scriptis antiquissimorum historiographorum Armeniae MOSIS CHORENENSIS, EGHISAE et aliorum vidimus. MORDTMANNUS genitivum praedictum apposite cum suffixo genitivi turcici نينك vel نونك comparandum opinatur et nomen summae divinitatis Armeniorum *Anait* e duabus vocibus *an* et *ai* compositum esse dicit, quarum prima cum notissimo nomine divinitatis turanicae *an*, secunda yero cum voce turcica آي «luna» convenit.

¹ Οὔννοι, οὓς καὶ Τούρκους λέγειν εἰώθαμεν. Item Οὔννοι, οὓς καὶ Τούρκους ἀποκαλεῖν ταῖς πολλοῖς γνωριμώτερον. Lib. 1. Pag. 378. Item Pag. 47. (ed. Bonnensis).

² Τῶν Οὔννων ταιγαροῦν τῶν πρὸς τῷ βαβύλῳ τῆς ἐν οὗς Τούρκους ἔσας Πέρσας ἀποκαλεῖν. Pag. 124. editionis Bonnensis.

³ Z. d. D. M. G. Tom. XXVI. Pag. 470, 471, 493.

VI.

In semiticorum populorum litteris genealogia insignem obtinuit locum. Assyri, Arabes et Hebraei genealogiae alte repetendae curam sollicitissime semper egerunt. Quare scriptores hebraeos posteriores Chazarorum et aliarum tribuum turcicarum iis affinium genealogiam conscripsisse non est, quod miremur. Peregrinator hebraeus seculi IX. *Eldad ha Dani* in libro de decem tribubus israeliticis genealogica quoque scripsit, sed relatio ejus solummodo abbreviata superest. JOSEPHUS ben GORION in libro ei attributo¹ (ספר יוסף בן גוריון) sequentes dicit esse filios TOGARMÆ:

תוגרמח הם אשר משפחות מהם כוזר ופוציגך ואליקנוס ובולגר ורגבינא וטורקי זבון וחוכך ואונגרי וטילמין כל אלה חונים בצפון ושמות ארצות אל שמותם והם חונים על נהרי היתל הוא אטל אך אונגר ובלגר ופוציגך חונים על הנהר הגדול הנקרא דנובי.

Nomen אללקנוס HARKAVY optime in אללאנוס correxuit, hoc enim nomen etiam a CONSTANTINO PORPHYROGENETA simul cum Chazaria et terra Bissenorum memoratur: ἀπὸφύσσεται δὲ ἡ Πατριναρία ἐκ μὲν Θωζίας καὶ Χαζαρίας ὅδοι ἡμερῶν πέντε, ἐκ δὲ Ἀλανίας ἡμερῶν ἕξ κ. τ. λ.² Nomen רגבינא uti HARKAVY ad hanc vocem recte admonuit, pro ברני scriptum esse videtur. Burugundos AGATHIAS cum Hunnorum aliis tribubus, cum KUTRIGURIS, UTIGURIS (Kuturgur, Uturgur) conjunctos memorat et eos expresse dicit tribum quandam Bulgarorum fuisse: «hi omnes . . . et Hunni vocitabantur, seorsum tamen et per generationes . . . partim Cotriguri appellantur, partim Ultizuri, partim Burgundi, partim alias» etc. («De bello Gothorum et aliis peregrinis historiis.» Lib. IV. secundum versionem CHRISTOPHORI.) Nomen בוו sane pro בו scriptum reperitur, copista enim hujus loci ansulam *g* paulum protendens ejus formam facile in *b* transmutare potuit. Rex autem Chazarorum JOSEPHUS in litteris ad R. CHASDAI sequentes dicit esse X filios *Togarmæ*:

¹ J. FÜRST Bibliotheca Judaica. Lipsiae. 1863. Tom. II. Pag. 111—112.

² «Testimonia scriptorum hebraeorum de Chazaris.» Petropoli, 1874. Pag. 48.

1. אונרי	(Ugri)
2. תירוש	(Dursu)
3. אוור	(Avari)
4. אונין	(Hunni)
5. ביזל	(Basilii)
6. תרנא	(Tarniach)
7. כור	(Chazari)
8. זגור	(Zagora)
9. בלגר	(Bulgari)
10. סאביר	(Sabiri) ¹

HARKAVY pro אונין rectius אונז legendum existimat, at PAULUS CASSEL quidem hanc diversam lectionem non accipit. Ego vero sub nomine Hunnorum hujus nomenclaturae expresse Cumanos intellectos fuisse firmiter credo, qui enim quaeso Hunni X seculi simul cum Avaris, Bissenis, Bulgaris memorati esse possunt, nisi Cumani fuerunt? Nomen ביזל doct. CASSEL cum *Βασίλειοι* STRABONIS comparat, quos vetusta quaedam versio latina perperam regio interpretatur; ecce locus STRABONIS: μεθ' οὗς οἱ Ἰάξυγες Σαρμάται καὶ οἱ Βασίλειοι λεγόμενοι καὶ Θόργοι² x. τ. λ.

De his Bāsileis THEOPHANES a CASSELIO citatus in hunc modum scripsit: μέγα ἔθνος τῶν Ναζάριων ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου βάρθους Βερξιλίας τῆς πρώτης Σαρματίας.³ BARHEBRAEUS in chronicis nomen ברסאלאי habet.⁴ Gens תרנא cum *Τάριαν* CONSTANTINI chazaricae originis eadem esse videtur. Sabiros PROCOPIUS diserte Hunnos appellat. טילמן nomenclaturae JOSEPHI ben GORION doct. CASSELIUS apposite cum themate bisсенico *Тάлмаτ* comparavit (*Βοροτάлмаτ*, *Тάλματ*). — KAZVINI in cosmographia Guzoz simul cum KIMAK, Bissenis, Kirgizis, Karlikis, Chazaris, Baškiris, Ėkelis, Tataris Tagazguzis nominat, eorumque omnium terram breviter descripsit. ĖKELOS cum tribu Bulgarorum اسغل comparaverim,

¹ Der Chazarische Königsbrief etc. von dr. PAULUS CASSEL. Berolini, 1877. Pag. 71.

² Lib. VI. cap. II. 17. (editio Teubneriana).

³ Chronographia 1. 547.

⁴ CASSEL, pag. 92.

quos IBN DASTA simul cum *برصولا* et *دولغار* nominat. De Tagazguzis id tantum admoneo, eos doctissimus FRÄHN Tunguzos fuisse opinatus est. Scriptores persici et turcici morem Arabum in hac re sequuti item ad genealogias ethnologicas conscribendas animum adhibuerunt, ita *Mirchond*, *Rešideddin*, *Abulghâzius* et alii. REŠIDEDDIN septem principales tribus turcicas enumeravit 1. Oghuzos, quos postea Turcomanos nominabant, 2. Kipčakenses 3. Kalağienses 4. Karlikos 5. Kanklienses 6. Agač Eri 7. Uiguros. Cumanos hoc loco nomine Oghuzorum nominatos fuisse persvasum habeo, quid enim aliud nomen *ghuz* scriptorum orientalium esse potest, quam forma abbreviata antiquissimi nominis *Oghuz*, quo nomine geographi et historici Arabum et Persarum olim potentissimi generis Parthorum descendentes appellabant. Ipsum vero nomen *oghuz* cum altera hujus nominis forma *ogur* idem olim fuisse jam diximus. Nomen *Kangli* uti vidimus, nobilissimorum trium tribuum Bissenorum nomen erat et quod ad Karlikos pertinet, eos etiam KAZWINI in cosmographia nominavit. Ex hisce genealogiis, quae sane pro stricte ethnologicis minime habendae sunt et in quibus etiam ad geographiam, nimirum ad geographicas auctorum genealogiarum notiones respectus semper habendus est, manifesto apparet, Cumanos quarum gentium turcicarum proximos affines et vicinos existimatos fuisse, ex iis porro genealogiis et hoc videre possumus, Cumanos et tunc ad Volgam habitasse, quum Bisseni Moldaviam, Bulgari Moesiam jam occupatam tenebant, JOSIPPON enim diserte dicit: *והם חונים על נהרי היתל הוא אמל אך אונגר ובולגר ופוצינך*. Haec ipsa relatio in textu arabico a KUNIK edito ita sonat: ¹ *وبعضهم يسكنون على نهر اطيلى والنلغر (بلغر) والبجناق وانغر يسكنون بين جبال دنوبيين وهو دنا (طونا) (osmanice)* Avaros et Cumanos quando a stirpe communi secessisse non liquet. Avaros sub nomine Parnorum jam STRABO, Cumanosque PLINIUS diserte memorant. In nomine regionis Scythiae *Hunnicar*, in quam regionem exiguum exercitus ELLAK residuum tanquam ad asylum confugit, fortasse eadem nominum *Hun* et *Uar* con-

¹ HARKAVY l. c. pag. 74.

unctio inest, quam in forma *Varkun*, *Khermichion* vidimus. JORDANIS de nomine praedicto in hunc modum scripsit: (residuum exercitus Hunnorum) «cas partes Scythiae peteret, quas Danapri amnis fluenta praetermeant, quae lingua sua *Hunnivar* appellant.» Cumani diu regionem litoralem fluminis Jaik inhabitantes illic oppidum quoque habebant a principibus eorum inhabitatum, quod oppidum auctore libri «ġihannuma» admonente Seving nominatum fuit. KAZVINI senes apud populum terrae Kimak deorum honore affectos esse dicit et de GHUZIS id quoque memoriae prodidit, doctrinam christianam apud eos propagatam fuisse, sed uti videtur, hoc primum conversionis tentamen optato effectum caruit. Jam vidimus, doctrinam Corani in Cumaniam penetrasse et minime dubitamus, religionem Muhammedanicam, quae in Cumania non solum propagata est, sed etiam in hoc solo radicem sumsit, in animis Cumanorum quaedam mitioris educationis semina sparsisse. Cumanos etiam cum Persis diutinum et varium habuisse commercium constat, in lingua enim cumanica codicis Venetiani non ita paucas conspicimus voces, quarum origo persica in dubium vocari minime potest, ita e. g. *mihir* «affectus» مهر «amor», مهربان «amicus» etc., — pag. 145. cod. *dider: koanalim dideringä* «gloriamur in vultu tuo», cf. دیدار «vultus», — in eadem pagina *ġan* «mundus», cf. جهان, — *baha* «pretium», cf. بها, — pag. 148. *gu* «vox»: *bu gulardennulam* «iis vocibus dictis», cf. گفتن, گوی «loqui», quod tamen voc. etiam cumanicum esse potest. Etiam in columna vocabularii cumanica haud ita paucae glossae persicae originis leguntur.

Tempore potentissimi Turcarum principis DIZABUL Avari Cumanique ab eo devicti et subjugati animosae oppositionis crudeles poenas expenderunt. DIZABUL in hocce bello hostem usque ad Volgam persecutus regionem Avarorum Cumanorumque ubique ferro et igni devastavit. Progressu temporis Uarchonitae tandem a durissimo iugo liberati ex antiquis mansionibus emigrantes usque ad Danubium penetraverunt et in antiqua Pannonia potentissimum Hunnorum regnum saltem ad exiguum temporis restauraverunt. Cumanorum, uti mihi videtur,

maxima pars in antiqua patria remanens, tandem maxime exoptatae libertatis potita est. Aliae tribus Ghuzorum a Cumanis separatae in antiquis terris Massagetarum, ad septemtrionem regionis Ġag more nomadum vitam egerunt, quarum celeberrimus geographus BELCHI expresse sub nomine Guzzorum mentionem fecit. Cumani, quos scriptores graeci Uzos appellabant¹, dominium suum jam seculo X a flumine Ural usque ad Volgam protenderunt. Statu eorum florente vitam per artes commerciumque excoluerunt et forsam jam hoc ipso tempore scribendi quoque ars apud eos introducta fuit. Haec Cumanorum propria scriptura certo ea fuit, quae «uigurica» dicitur. Januenses de quibusdam diplomatibus diserte annotant, ea de lingua cumanica in linguam latinam conversa fuisse et de his ipsis diplomatibus id quoque tradunt ea in «littera ugaricha», scripta esse. Hoc nomen «littera ugaricha», uti in additamentis ad historiam Crimeae demonstrare constitui, nihil aliud significat, quam eam ipsam scripturam uiguricam, quam etiam chagani Dešti Kipcsak evidenter a Cumanis adoptaverunt. Hanc ipsam scripturam JULIANUS ex ordine Praedicatorum «litteras paganas» appellat, quas eodem JULIANO teste Cumanus quidam paganus non solum legit, sed etiam interpretatus est: «Nos autem cum transivimus per Cumaniam paganum quendam invenimus, qui nobis eas est interpretatus». Cumani seculi X cum Chazaris crebras et perquam cruentas habuerunt pugnas, iique incursiones in territorium chazaricum teste MASUDI semper hiemi fecerunt, quum Volgam congelatam transgredi facile fuit. Anno 1044 CEDRENO docente Bisssenos et paulo post principem Russorum quendam ex improvise irruentes tandem anno 1065 per terram Bissenorum usque ad Danubium pervenerunt, unde etiam in imperium byzantinum impetum fecerunt. Haec tamen expeditio Cumanis male successit, maxima enim pars exercitus eorum lue pestifera interiit, nihilominus alius Cumanorum exercitus

¹ Idem Cumani, quos scriptores orientales arabici et persici Guz, Guzz vel Ġizz nominant, a scriptoribus graecis byzantinis «Uzi» appellantur.

jam anno 1067 cum duobus tantum annis post jacturam factam magnum ducem Kijevensem oppugnans eum suosque in fugam vertit. De prima harum duarum incursionum hic amplius aliquantum disseremus. Turma Uzorum 600,000 hominum (quem numerum Graecorum timor invenisse videtur) anno 1065 mulieres, pueros, pecus et omnia utensilia secum auferens scaphis Danubium transgressa in Bulgariam byzantinam irruit. Illo tempore duces BASILIOS APOKAPIOS et NIKEPHOROS BOTONIATES custodiam castellarum graecorum ad Danubium tenebant, quos Uzi post victoriam captivos fecerunt. Tunc demum una pars victorum in provincia Bulgarorum considerare voluit, altera vero Balcanum montem transgressa totum imperium ferro et igni devastans Graeciam usque venit. Constantinopoli de regno desperaverunt, quia adversario valentissimo resistere impossibile videbatur. Nonnullorum consilium erat, ut incolae urbis amplissimae eam derelinquentes in Asia minori novam sibi quaererent patriam, alii imperatorem palam et publice vituperaverunt, cujus culpa exercitus periit, totique imperio exitium affertur. Autumno Constantinus Dukas solum 150 militibus comitatus prope oppidum Choerobachi (quod situm erat ad meridiem versus ab urbe Hadrianopoli) castra posuit. Tunc temporis in castris innotuit, Uzos partim gladio Bissenorum et Bulgarorum, partim lue pestifera consumptos esse et duces eorum trans Danubium aufugisse, duos vero duces Graecorum captivos tandem libertatem recuperasse.¹ Aliquot decenniis transcursis Cumani victoriosi denuo ad Danubium pervenerunt et anno 1071 per Traussilvaniam septemtrionalem in planitiem quoque Biharensen penetraverunt.²

Cumanos praeda graves rex SOLOMON assecutus est, eosque licet a superiori loco pugnarent, ad internecionem delevit. Triennio post Bulgari et Bisseni quum idem tentassent, eundem

¹ Vid. «Byzantinische Geschichten» von AUG. FR. GFRÖRER, herausg., ergänzt und fortgesetzt von Dr. J. B. WEISS, Gratiae 1877. Tom. III. pag. 668–669.

² V. hanc succinctam historiam incursionum Cumanorum apud doct. ROESLERUM «Römänische Studien». Pag. 329–330.

exitum habuerunt. Paulo post Cumani denuo in Transilvaniam se effuderunt, ferro atque igni longe lateque omnia depopulati sunt, sed eos rex LADISLAUS devicit. Ab eo tempore magna Cumanorum pars Bissenis devictis Moldaviam terrasque ei adjacentes usque ad invasionem Mongolorum occupatas tenebat. In quibusdam nominibus geographicis Moldaviae Bissenorum memoria adhuc viget, ita pagus quidam Moldaviae BEZNOASZA, alius pagus BEZEST nominatur (nomen BESENYÖ etiam in Transilvania occurrit). Cumani, Hungarorum vicini e Moldavia, quam seculo XIII. et XIV. expresse «Cumaniam» nuncupabant, saepissime in Transilvaniam, Hungariam et in imperium byzantinum irruentes locos cultos et inhabitatos devastabant. Dynastia bulgarica Assenidarum Cumanos sibi associans eorum ope adjuta anno 1186 regnum bulgaricum restauravit et in sequentibus quoque bellis contra Byzantinos Cumani semper magnam partem habebant. De propagata ad Cumanos hoc tempore fide christiana celeberrimus PRAY in hunc modum scripsit: «Prima, inquit — omnium propagatae apud Cumanos in Moldavia Religionis Christianae vestigia in Chronico Belgico reperiō in haec verba ad annum MCCXX. *In Hungaria Magister ROBERTUS Vesprimiensis, Vir bonus, et religiosus in Leodiensi Dioecesi natus, factus fuerat Archiepiscopus Strigoniensis: cui cruce signato, et in procinctu itineris constituto occurrit filius Principis de Comania, et ait: Domine baptiza me cum duodecim istis, et Pater meus veniet ad te ultra silvas in tali loco cum duobus millibus virorum, qui omnes desiderant de manu tua baptisari: quo facto abiit Archiepiscopus ultra silvas in occursum patris illius, et ibi baptisati sunt, Deo dante, quindecim millia hominum* (PISTOR. script. rer. Germ. Tom. III. pag. 242). Sed haec aut occupata sunt, aut in Roberto Archiepiscopo error cubat, qui id temporis nondum ad Strigoniensem Cathedram ex Vesprimiensi traductus erat. Rursus ad annum MCCXXVIII. (apud Odoricum RAYNALDUM), converſionis memoria in eadem Gente occurrit, adjecto etiam Episcopo, cui Theodorico nomen fuerit, quique omnium fortasse primus genti Cumanorum datus Episcopus sit, ut

habet Albericus Monachus trium fontium: *Archiepiscopus* inquit, ROBERTUS *Strigoniensis de Hungaria, novum fecit Episcopum in Comania* THEODORICUM nomine (ad an. 1228. p. 527). Quo fit, ut mihi nullo negotio persvadeam Episcopatum Cumanorum, a Roberto Strigoniensi erectum, qui ante octo annos Gentis principem, dum Vesprimensis Episcopus erat, ac profectionem in terram Sanctam moliretur, cum quindecim milibus sacro fonte abluerat. Quamdiu autem hic Episcopatus duraverit, arduum est decernere. Ab Theodorico iterum Episcopus Cumanorum, sed anonymus comparet in litteris Gregorii IX. ad Belam IV. anno MCCXXXV. Perusio VII. Calendas Decembris datis (ex regest. Gregorii IX. Epist. 282.); quibus Regi nunciat, se ex insigni laborum fructu, quem Frater Paulus Hungarus, et Hyacinthus Odrovansius, uterque ex Sancti Domini familia apud Cumanos fecissent, permotum esse, ut genti Episcopum daret, rogare se itaque Regem, ut Episcopo Ecclesiam Cathedralē erigi curaret, dotaretque fundis, ex quibus dignitatem cum honore tueretur. Qua in re an Rex morem Pontifici gesserit, non constat, quamvis contrarium magis verisimile appareat, cum ad annum MCCLXXIII. THOMAM Cumanorum Episcopum in Hungaria egisse comperiam ex litteris quibus Capitulo Strigoniensi significat, se inter Cives Strigonienses, et ejusdem Civitatis Archiepiscopum pacem ex Regis mandato confecisse. (Litterarum hoc initium est: *Reverendis in Christo Patribus, et Dominis Capituli Strigoniensis THOMAS Cumanorum humilis Minister* &c.) Abhinc tametsi per intervalla crebrae in Moldaviam profectiones a viris sacris susceptae religionis causa fuerint, tamen nullum qui statariam operam isthic navasset, Episcopum invenio. Ex quibus conjicio, et Episcopos Cumanorum ut plurimum Regionarios, et Episcopatum hunc a Milko- viensi omnino distinctum fuisse.¹ Simul cum Cumanis et multos Bissenos fidem christianam amplexos esse minime dubitari potest, Bisseni enim a Cumanis devicti sensimque cum iis in

¹ Specimen Hierarch. Hung. Pag. 415, 417.

unum corpus conflati evidenter se etiam in rebus religionis ad voluntatem victorum conformabant. JOSEPHUS BENKÖ, vir multarum litterarum, in puncto episcopatus Milkoviensis sententiae cl. PRAY neutiquam adhaeret episcopatumque Cumanorum cum Milkoviensi eundem esse adfirmat, cujus rei validissimum argumentum in sequenti tenore litterarum THEODORICI, episcopi Milkoviensis ad decanos Siculorum contentum esse dicit: «THEODORICUS — — — quid vobis officit nominis mutatio, eadem manente Episcopatus erga vestram Nationem ratione et virtute? Nonne in Ecclesia Christi D. lupum et agnum una pasci convenit? Quidni etiam Siculum cum Comano, et Olahoque (*Valachoque*)? Respicitne Deus Personam? acceptos habet e quavis natione, qui eum timent et operantur justitiae; et e diversitate gentium linguarumque, in unitatem Fidei suos congregat. Audite Apostolum dicentem, non esse Graecum, vel Judaeum, non Barbarum, vel Scytham. — —» Hunc litterarum tenorem BENKÖ sequentibus vocibus commentatus est: «Hanc litterarum partem, quae profecto debet nobis auro contra esse chara, inter scripta Jos. TEUTSCHII Saxonis Coronensis, quem «Transilvaniae» meae Tom. II. p. 527, laudavi, repertam, utinam aliquis cum ceteris membris manifestaret: ita forsan conspiceremus ex integris litteris aliquam Cumanorum Episcopatus lucem. Ego quidem incassum usque ad hanc diem quaquaversum perscrutatus sum. Quod ad hanc vero particulam adtinet, obtinui hac inscriptione: *Litterae THEODORICI Episcopi ad Decanos ZEKELIOS*. Dubium non est, per ZEKELIOS hujus librarii Saxonis, intelligendos esse SICULOS, quo nomine hodieque a Saxonibus vocantur; immo Siculus ipsimet Siculo SZÉKELY, antiqua scriptione ZEKEL, scribitur, nominaturque. THEODORICUM autem fuisse eundem Cumanorum Praesulem, cujus not. 2. a. mentio facta est, ipsa verba litterarum arguunt. Si quid proinde conjectura adsequor; aegre ferebant Siculi, Episcopatu Milkoviensi pro ipsis condito, a Cumanis nomen inditum esse: oderant enim illam gentem, nimirum, quae multa hostilia adversus Siculos, Hungarosque, saepius patraverat. Videntur porro caedem litterae innuere, Cumanos hos, utut prima

origine Hunnicos homines, a Sicularum lingua et cognatione jam tum defecisse.»¹ Cumanos posterius a fide christiana saepissime defecisse e nonnullis litteris et bullis pontificum comperimus, ita ex litteris BONIFACII IX. et aliorum. THUROCZI in chronicis Hungarorum de re LADISLAO diserte dicit: «Cumanice, et non Catholice conversabatur». — Mongoli BELA IV. in Hungaria regnante densissimi locustarum examinis instar superatis Riphais montibus Cumanorum, Alanorum et Russorum regiones Moldaviam versus quotidianis vexabant incursionibus, nimirum anno 1235 regionem inter Volgam et Cumaniam, ab anno 1237 terras principum russorum devastabant. Cumanorum una pars e Taurica ad Russos, altera ad imperatorem byzantinum refugit, alii vero se ad fratres Moldaviam et Valachiam inhabitantes receperunt. Cumanorum Moldaviae princeps, KUTHEN nomine, simul cum suis a rege Hungarorum in Hungariam receptus sedes ei et suis assignatas occupavit, sed ROGERO docente antequam simul cum gente sua in novam patriam transmigrasset, solus venit ut linguam regni edisceret.

Frater JULIANUS de ordine praedicatorum Baškiriam, id est DENTIAM chronicorum hungaricorum² (quam regionem IBN DASTA «Moğğarije» et ipse JULIANUS «magnam Hungariam» nominabat) peragrans anno 1237 de progressu dominii Mongolorum comperit ac redux in patriam litteras ducis mongolici ad regem Hungariae sibi commissas huic tradidit. Has litteras primum liber baro HORMAYR-HORTENBURG³ et cum aliquot annis posterius JERNEY publicavit. Ecce tenor litterarum: «Ego chayn nuncius regis celesti cui dedit potentiam super terram subicientes mihi se exaltare et deprimere adversantes. Miror de te Hungarorum regule, quod, cum ad te miserim tricesima vice legatos, quare ad me nullum remittitis ex eisdem, sed nec nuntios tuos nec literas mihi mittis. Scio quod rex es dives et potens, et multos habes sub te milites solusque gubernas ma-

¹ «Milkovia». Viennae, MDCCCLXXXI. Tom. I. Pag. 115, 116, 117.

² V. cl. PAULI HUNFALVY «Magyarország Etnographiája». Pag. 285, 286.

³ Die goldene Chronik von Hohenschwangau der Burg der Welfen, der Hohenstauffen und der Scheyren». Monachi, 1842. Pars. II, Pag. 68. 69.

gnum regnum. Ideoque te mihi difficulter subicis sponte tua. Melius tamen tibi esset et salubrius, si te subiceres mihi sponte. Intellexi insuper quod Cumanos servos nostros sub tua protectione suscepisti, unde mando tibi, quod eos de cetero apud te non teneas et me adversarium non habeas propter ipsos. Facilius enim est Cumanis evadere quam tibi, quia illi sine domibus cum tentoriis ambulantes possunt forsitan evadere. Tu autem in domibus habitans habes castra et civitates, quomodo effugies manus meas?» BELA IV. rex Hungariae, uti etiam ex litteris imperatoris FREDERICI II ad regem Angliae scire possumus, per nuncios Mongolorum aliquoties rogatus erat, «ut si suam vitam cuperet et suorum, per suam et regni sui deditionem, eorum gratiam festinius praeveniret.»¹ JULIANUS de litteris ducis Mongolorum haec quoque memoriae prodidit: «Misit ergo legatos (dux Mongolorum) ad regem Hungariorum, qui venientes per terras ducis de Sudal et literas regi Hungariorum missas dux ille recepit ab eis et legatos ipsos cum sociis mihi deputatis etiam vidi. Predictas literas a Noe duce de Sudal mihi datas ad regem Hungariorum deportavi. Litere autem scripte sunt literis paganis et lingua tartarica. Unde rex qui eas possint legere multos invenit, sed intelligentes non invenit. Nos autem cum transivimus per Cumaniam (evidenter per Bessarabiam et Moldaviam) paganum quendam invenimus qui nobis eas est interpretatus. Hec sunt autem quae litere continent etc.» Ex vocibus «Unde rex qui eas possint legere multos invenit» facile comperimus, inter Cumanos haud ita paucos fuisse, qui scripturam uiguricam («litteras paganas») legebant. Post discessum Mongolorum a regno Hungariae rex BELA velut ex ingenti naufragio civium reliquias collegit, terrasque desertas et devastatas cultoribus assignavit et Cumanis quoque, quos per totam Hungariam dispersos invenit, sedem fixit eosque ad fidem christianam amplexandam compulit. Attamen Cumani neque sub

¹ MATHAEI PARIS «*Historia Major*». Parisiis, 1645. Pag. 496. V. JERNEY dissertationem de hoc argumento in annalibus academiae scientiarum hungaricae (Budae, 1846. Tom. VII. Pag. 118, 119).

tempus LADISLAI III christianismo sincere addicti erant et habitationem in domibus solo fixis christiano more aegerrime ferebant. Cumani Hungariam inhabitantes sensim sensimque cum Hungaris in unum corpus coalescebant temporumque progressu et usum idiomatis vernaculi amittebant. SIGISMUNDO regnante linguam cumanicam adhuc usitatam fuisse ex sequenti regis mandato scimus: «Jubente aliquando Sigismundo imperatore, secedere paululum omnes, qui cumanum nescirent.» Magna Cumanorum pars, quae Moldaviam et Valachiam inhabitabat, tandem Valachorum religionem, linguam, mores assumpsit et hodie quoque quaedam familiae valachae non solum in Valachia, sed in ipsa Transsilvania, e. g. in Comitatu Zaran-diensi «Koman» nuncupantur. Cumanorum memoria in nominibus quorundam locorum Moldaviae adhuc viget, ita vallis quaedam «Koman», et tres pagi KOMANEST nominantur. Duo pagi in ea Transsilvaniae parte, quae terra Fogaras dicitur itidem KOMAN (superius et inferius) nominantur. Et Uzorum nomen in Hungaria haud sane extinctum est, in cod. enim dipl. per GEORGIUM FEJÉR edito his formis memoratur: *Uzaeus* principalis Cumanorum 1279, V, 2, 509 (*Uzaeus*), — *Uz* nobb. de 1412, X, 5, 268, — *Uz* villanus de Dorogh 1223, III, 1, 428, — no. viri 1299, VI, 2, 220, — *Uz* pater de *Uza* 1299, VI, 2, 220. *Uzlar*, terra ultra Danubium prope Budam 1259, IV, 2, 448, — *Uzfalu* et *Uzfalva* (*Vzfalu*) 1301, VI, 2, 305, — *Uzaháshegy*, locus ad Budam, 1212, III, 1, 119. Cf. etiam n. loci *Uzon* in terra Siculorum (villa *Uzun* v. registrum decimarum, pag. 667 et passim). Ultimus Cumanorum Hungariae, qui linguae vernaculae quandam notionem etsi perquam defectuosam habuisse fertur, idem STEPHANUS VARRÓ († 1771) fuit, cujus jam in primo capitulo prolegomenorum mentionem fecimus.

Jazyges Cumanorum sagittarii nominabantur, sagitta enim in dialectis turcicis *jaĩ* vel *jeĩ* nominatur, *jaĩĩĩ* vero sagittarium significat, cum qua voce hungaricum *ij*, *ijász* plane convenit. Scriptores Hungarorum latini formam originariam cumanicam *jaĩĩĩ*, pl. *jaĩĩĩlar* tandem in «jassonem, jassones» corruerunt,

quam transmutationem formae doctissimus HUNFALVY apposite cum formis e respondentibus hungaricis ope suffixi *io* derivatis *hodu-nogio* et *jou-bagio* comparavit (hungarice *hadnagy*, *jóbagy*). Forma nominis JASSO nonnullos viros doctos, inprimis RANZANUM italianum in hunc errorem induxit, ut Jassones pro descendens antiquorum Jazygum Metanastarum haberent, Jassones enim posteriores eas terras incolebant, quas olim Jazyges occupatas tenebant. Scriba quidam germanicus regis SIGISMUNDI clarissimo HUNFALVY docente vocem *jaïci*, *ijász*, *jász* sagittarium significare comperiens in quibusdam diplomatibus loco Jassonum Philistaeos scripsit, germanice enim sagitta: *pfeil* (in antiqua lingua germanica *phil*) sonat, quam ipsam vocem etiam in nomine biblico Philistaeorum inesse opinatus est. Hujus erroris ulteriorem sequelam in antiqua versione hungarica veteris testamenti conspicimus, ubi *Philistaei* hungarice diserte *Jászok* nominantur. Jazygum Moldaviae cumanicorum memoria in nomine principalis urbis hujus terrae *Jasszi*, hungarice *Jászváros* et hodie viget.

Nomen PALOV CZ eandem gentem significare, quam Cumanorum nomen, nihil est dubii. Eadem enim facta, quae scriptores russici et polonici de Polowczis, byzantini et chronica hungarica de Cumanis referunt. In Hungaria ambo nomina, scilicet *Palóc* et *Kún* simul apparent, quae duplex denominatio unius et ejusdem gentis, uti HUNFALVY optime observavit, Cumanorum per duam diversam regionem diversoque tempore ingressum in Hungariam demonstrat. Ingressus Paloczorum per Russiam et Poloniam, scilicet per Carpatos septentrionales, secundum omnem probabilitatem sub tempus COLOMANI incepit, qui anno 1104 filiam principis Kiewensis SVATOPLUK in matrimonium duxit, ex quo matrimonio inter Hungariam et principatum Kiewensem frequens et varium rerum publicarum commercium ortum est.¹

Parva quaedam pars Cumanorum, quae a Mongolis ad imperium byzantinum refugit, in cohortibus diversarum regionum dispersa sensim sensimque evanuit, de qua re NICEPHORUS

¹ V. CL. HUNFALVY «Magyarország Ethnographiája». Pag. 363.

GREGORAS in hunc modum scripsit οἱ (Cumani) καὶ τὴν βαρβαρὴν καὶ ἀνυπόστατον ἔφοδον ἐκπλαγέντες τῶν ἄρτι ἐπιθρονονόντων Ξαυθῶν (Mongolorum), ἔγνωσαν δεῖν ἑαυτοὺς μετανάστας ἐκείθεν ποιεῖν. οὐ γὰρ ἐν ἐλπίσιν ὅλως χορησταῖς οὐδενὶ τὸ ἀνθίστασθαί ἦν, ἀλλὰ πάντα ὑπεπτήχει καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ δόχην ἀσταχύων ὥς ἐν ἄλυνι θερυνῶ συνεστρίβοντό τε καὶ ἐφθείροντο. οὐδὲν ἀπογνόντες καὶ οὗτοι τὸν πρὸς τοὺς Σκύθας πόλεμον, διφθέραις ἀντ' ἄλλης σχεδίας κάρφης πεπληρωμέναις τὸν Ἰστρον διέβησαν ἅμα γυναιξί τε καὶ τέχνουσι. καὶ οὐ μυχρὸν τινα χρόνον ἀνὰ τὴν Θοράκην πλανώμενοι περιήεσαν, ἀποικίαν ζητοῦντες, ἀρριόττους ἑαυτοῖς, χυλῖάδες οὐ μείους τῶν δέξα, ἀλλὰ πρὶν αὐτοὺς καταλῦσαι τὴν πλόην, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης δωρεαῖς μεγαλοπρεπέσι καὶ δεξιώσειςιν ἄλλαις ἐφέλκεται καὶ Ῥωμαῖοὺς καὶ αὐτοὺς ἐγκαταπλέγει στρατεύμασι χώρας ἄλλοις ἄλλας διανεμώμενος εἰς κατοίκησιν, τοῖς μὲν κατὰ Θοράκην καὶ Μακεδονίαν, τοῖς δ' ἐν Ἀσίᾳ κατὰ Μαϊάνδρον καὶ Φρυγίαν.¹ In genealogia nobilis cumanici SURGIAN expresse dicitur, avum ejus ad imperatorem byzantinum refugisse Cumanorumque nonnulli etiam paulo post expugnationem Constantinopolis (anno 1453) memorantur, de quibus refertur, eos stipendia sua a sexaginta annis insoluta a MUHAMMEDO II requisisse. Jam ALEXIUS COMNENUS cohortem Uzorum in suo servitio habuisse optime scimus, cujus imperatoris filia ANNA, uti jam diximus, Uzorum linguam cum Bissenorum eandem esse asseruit, in qua re eam historiarum scriptor byzantinus GLYCAS et alii confirmant. CEDRENUS (opp. II. pag. 695) cohortis Uzorum quendam ducem TAME nominat, qui tandem ab exercitu byzantino deficiens ad Turcas confugit. Quum JOANNES PLAN CARPINUS in oriente iter faceret, Cumanorum mansiones se usque ad flumen Jaik distendebant, at paulo post in eadem regione GUILIELMUS de RUBRUCK ubique Tartaros invenit. De Bissenis jam PLAN CARPINUS annotavit, eos cumanice loqui. RUBRUQUIS in descriptione itineris per Cumaniam tauricam facti de Cumanorum miseria ac desperatione Mongolis in Tauricam irruentibus quedam memoratu digna conscripsit, ita e. g. Cumanos ad litora maris confugientes fame adeo vexatos fuisse dicit, ut tandem se ipsos cadaveribus alerent. PLAN CARPINUS id quoque affirmat, «apud Jugures esse fontem

¹ Lib. I. Pag. 36, 37 (editio Bonnensis). V. apud ROESLERUM l. c. Pag. 333—334.

et radicem idiomatis Turcici et Comanici.»¹ Cumanos et in Taurica oppida habuisse diserte dicit celeberrimus Arabum geographus EDRISI, ubi de urbe *Ġalita* (*Jalta*) expresse observat eam in terra Cumanorum esse. EDRISI praeter eam et alias Cumanorum urbes memorat, scilicet *Maṭṭluka* (قمانيه البيضاء) «Cumania alba.» THUROCZI Moldaviam «Cumaniam nigram» nominabat), quae urbs secundum LELEWEL in regione *Moločnoc Ozero* prope Melitopol extitit, *Ney* (نای) prope limitem Cumaniae versus principatum Kievensem, *Kyrker* secundum etymologiam ABULFEDAE قرق ار, *Kirah*, *Narus*, *Nushi*, *Kiniow*, quorum nominum quartum *Kirah* cum voce turcica orientali قیراغ «margo» «limes» optime convenit. *Kiniow* fortasse ex duabus vocibus *king*, *ging* et *öj* compositum est «larga domus» vel «spatiosum tentorium». In vocabulario cum. Venetiano «oppidum», «urbem» duae glossae significant, scilicet *saar* arabicae originis et *chent*, vox genuine turcica. — Eam regionem Cumanorum, quae hodie «Molocsna» dicitur, geographi italici per longum tempus «Cumaniam» nominabant, sic PETRUS VESCONTE de Janua et alii. MARTINEZ de Messina in charta hujus regionis de anno 1570 nomen *Comanja* inscripsit.² Nomen vero «Cumania» in illis chartis his formis conscriptum reperitur: *Comania*, *Chumania*, *Cumanya*, *Comanja*. Fra *Pascal* de Victoria anno 1337 in antiquam urbem Serai ad ripam Volgae, uti ipse ait, linguae turcicae ediscendae causa ad Cumanos contendit et illic per unum annum integrum studiis linguae quam maxime operam navabat.³ Igitur lingua cumanica tunc nondum extincta erat, immo uti vidimus, unus missionariorum occidentalium suam notitiam sermonis turcici praecipue Cumanis debuit. Cumani Moldaviae pagani vel potius Muhammedani, uti ROESLERUS apposite admonuit, quin etiam anno 1410 memorantur. BONFINIUS vero diserte dicit, Cumanos nondum Christianos sub tempus regis MATTHIAE in Hungariam venisse atque sponte fide christiana initiatos esse:

¹ FEJÉR «A kunok eredete», pag. 54.

² V. JERNEY «Keleti utazás». Tom. II. Pag. 56.

³ V. RÖESLER «Die Aralseefrage». Pag. 70.

«Ultra Axiacem fluvium Peucini, Carpiani, Bastarnae sunt, et Chuni, qui natali solo ejecti in Ungariam venerunt, et a Divo MATTHIA Danubii insulam impetrarunt. Pauco post tempore sponte se orthodoxa fide nostra initiarunt». ¹ JOHANNES SZEGEDI anno 1706, TIMON vero anno 1730 referunt, quosdam sacerdotes missionarios e Tirnavia in Besserabiam iter fecisse, ut Cumanos hanc terram inhabitantes religioni imbuant christianae. Hoc rerum statu datum codicis Venetiani MCCCIII nihil est, quod admirationem obtineat, tunc enim gens Cumanorum linguaque vernacula non solum in ea Tauricae parte, quam geographi italiani Cumaniam nominabant, sed etiam in regione litorali fluminis Volgae et occidentem versus in Moldavia, Bessarabia et in Hungaria adhuc vigeat, mercatoresque id temporis italiani, si in vastissima regione Pontocaspica commercium facere voluerunt, linguam cumanicam scire omnino necesse habebant.

VII.

De iis linguis, quae cumanae antiquo et medio aevo proximo cognationis gradu conjunctae fuerunt, vix quidquam scire possumus. De antiqua lingua Massagetarum, Sacarum, Daharum, Alanorum nihil fere novimus, quin etiam nomen Daharum et pars prima nominis Massagetarum iis a populis iranicae originis indita esse videntur, cf. formam iranicam *ma* «regio», glossam antiquam armenicam *mane* «incolae». Attamen lingua Kirgizorum et Turkomanorum a Sacarum et Daharum linguis orta, quantumvis in quibusdam rebus ab iis differat, defectum antiquorum harum linguarum monumentorum quodammodo suppleri potest. Parthorum quoque lingua ex ista etate, quum ea potentissima gens adhuc in flore esset, praeter quaedam nomina propria nobis paucissimis tantum glossis conservata est. Lingua Avarorum cumanae conjunctissima, excepta hac una voce: *bokolabra* «sacerdos», itidem in nominibus tantum propriis et dignitatibus superest. E Bulgarorum lingua, exceptis nominibus locorum, personarum et dignitatum, forte haec sola vox تکرى

¹ Dec. I. Lib. I.

«deus» perdurabat (بلغار دانیجہ تکی در).¹ Chazarica quoque lingua, si excipias nomina geographica, propria et dignitatum, paucissimis tantum glossis monumentis Tauricae sepulchralibus caractere hebraico incisis interitui gentis olim florentissimae superstes evasit (e. g. דמון, cf. turcicum خاتون «domina» etc.). De Bissenorum lingua praeter nomina quaedam personarum id tantum novimus, quod CONSTANTINUS de nominibus thematum eorum et quorundam locorum memoriae prodidit.² AMMIANUS MARCELLINUS in loco sequenti Uzoz a Cumanis separatim memorabat: «Dumque ad Chionitas et Eusenos haec scripta mittuntur» etc., at hujus quoque differentiae, quae secundum omnem probabilitatem, si omnino extitit, tantum in pronunciatione consistebat, nullum habemus indicem. Nec linguam Kümükorum orientalem Caucasi provinciam flumine Terek, Tschetschna majori et Daghestan definitam inhabitantium notam habemus. Nomen *Kümük* cum nomine «Hunk» scriptorum armeniorum comparari potest, quo nomine MOSES de Chorene et alii Hunnos appellabant. In hac regione Kümükorum nom. geographica etiamnum turcica sunt, e. g. TORGAUL, AKSSAI etc. (= اق سایی). Lingua igitur cumanica primo loco cum dialectis ab ea derivatis, deinde cum sorellarum filiabus linguis turcicis et hodie usitatis comparanda est. Doct. BLAU hisce studiis cum descriptione linguae Bosniacorum turcicae³ dialectorumque provinciae Mariopolitanae novos et perquam pretiosos aperuit fontes. Dialectum Kazanicam in multis rebus cumanicae perquam similem esse jam diximus, Kazani enim non inmerito de se ipsis antiquorum Bulgarorum progeniem esse praedicant. CASSEL autem linguam cumanicam nogaicae assimilabat: «In der Bibliothek des FRANZ PETRARKA is ein lateinisch-persisch-cumanisches Lexicon gefunden worden, das KLAPROTH herausgegeben und zum Theil alphabetisch zum Theil sachlich geordnet ist. Es sind so viel ich mit den Wörtern der Nogayer verglichen

¹ V. apud ROESLERUM »Romänische Studien«. Pag. 251, 252.

² »De administ. imperio.» Cap. 37.

³ »Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler». Lipsiae, 1868.

habe, die meisten dieselben.» Praecipuum tamen fontem notationis linguae cumanicae is ipse codex Venetianus continet, quem nunc primum ex integro in hoc volumine luci publicae damus. Hic autem codex non tantum dialectum linguarum turcicarum insignem, sed etiam monumentum harum linguarum vetustate commendatum continet. Viri docti principio hujus seculi pro antiquissimo linguae turcicae orientalis monumento opera celeberrimi poetae MIR ALI ŠIR, defuncti anno 1500, habebant, at circa annum 1829 codex quidam insignis bibliothecae imperialis Viennensis persicus apud philologos innotuit, in quo 156 disticha turcice scripta (in centesimo primae partis capitulo) leguntur, quae illius libri auctor *Alaeddin Šeich Sültan Feled* operi «Dubab-name» inscripto inseruit. Celeberrimus HAMMER-PURGSTALLIUS codicem praedictum circiter ante 500 annos conscriptum esse dicit, datum igitur distichorum versibus *Mir Ali Šir* prope cum ducentis annis antiquius habendum est. Primus textus selgukienis editor in praefatione admonuit¹ distichorum linguam pure turcicam et omni elemento arabico exemptam esse, at MAURITIUS WICKERHAUSER, quum trigintaseptem annis postea textum denuo examinasset, in eo septuaginta glossas arabicas invenit, ex quibus نور quatordecies, حق (حق) novies, سر (سر) octies, خاص (خاص) septies, دنیا quater occurrunt.² Codex Venetianus anno 1303 conscriptus titulo antiquitatis hos quoque versus superat! TIMURIS diploma cl. VÁMBÉRY docente anno 1397, «Bachtiarname» vero anno 1432, «Miráname» autem anno 1442 conscripta sunt³ et quidem caractere uigurico, nec igitur ullum ex iis aetatem codicis cumanici adaequat. At liber «Kudatku Bilik» inscriptus, quem cl. VÁMBÉRY eximia cum sollicitudine edidit, transcripsit et in linguam germanicam vertit, ipsum codicem cumanicum titulo antiquitatis longe praecellit, is enim cum 234 annis ante datum 1303 conscriptus est.⁴ Hic id unum annoto, neque linguam «Kudatku Bilik» uiguricam

¹ «Jahrbücher der Literatur». Viennae, 1829. (apud GEROLDIUM).

² Z. d. D. m. G. Tom. XX. fasc. IV. Pag. 574, 575.

³ «Uigurische Sprachmonumente» (1870). Pag. 8.

⁴ L. c. Pag. 27, 28.

elementis arabo-persicis exemtam esse, VÁMBÉRY enim in calce editionis suae 112 exoticas collegit voces, quae partim arabicae sunt originis, partim persicae. — Jam ROBERTUS ROESLERIUS in appendice operis «Romänische Studien» quaedam vocabularii linguae cumanicae specimina dedit,¹ cui quum autumno anni 1873 Graetiae agerem, copias meas secundae quoque codicis Venetiani partis communicabam, quibus inspectis vir doctus mihiq[ue] amicissimus maximopere laetatus est. Doctissimus BLAU in dissertatione «de gente et lingua Cumanorum» grammaticam hujus dialecti breviter quidem, sed more suo praeclare adumbravit.² Etiam nos in sequentibus hac ipsa adumbratione textuumque ope adjuti grammaticam codicis Venetiani paucorumque monumentorum linguae cumanicae in Hungaria describendam brevi voluimus.

Annotationes phonologicae: 1. Scriptores textuum sonum *a* ab *ä*, et hoc ultimum ab *e* sollicite distinguunt, e. g. *ierdä*, *cöctä*, *sän* «tu», cf. jacuticum *än* etc. et ad hanc vocalem designandam signo quodam litterae *a* Graecorum simillimo, sed a diversis scriptoribus aliquantum diverse formato utebantur. Hoc ipsum signum etiam in glossis germanicis occurrit, e. g. *di vädırkeıl* etc. Gemminatio litterae *a* longitudinem vocalis significat, e. g. *saa* «tibi», cf. altaicum et selgukiense *sā*. Scriptores vocabularii sonum *ä* per *a* vel *e* designat, e. g. *esitmaga*, *sönarmen* etc. et rarissime tantum scripturam *ä* adhibet ita e. g. in forma *nezic chi esiti(n)gassä* «si audis», at annotatores vocabularii germanici vocalem *ä* sollicite denotant, e. g. pag. codicis 59 *ertä čakta* etc. In secunda codicis parte pronomen primae et secundae personae interdum *ä* scribitur, ita pag. 149 *män* et *sän* passim. Vocalis *a* in pronuntiatione cumanica plerumque immutabilis est, quod idem cl. BLAU docente etiam in lingua bosniaca obvenit.

2. Vocalis *e* in radice et in suffixis pridem plerumque *i* sonabat, ideoque cumanico *e* in dialectis čagataicis saepis-

¹ Pag. 352—356.

² Z. d. D. M. G. Tom. XXIX. Pag. 576—580.

sime *i* respondet, e. g. *eki* «duo» čag. *iki*, osmanicum *iki*, — cumanicum *el* «populus», čag. *il*, osm. *il* «alii», — cum. *elalik* «pax», čag. *il*, — cum. *eregirmen* juxta *eriktim*, čag. *irik-mäk* etc., — cum *emdi*, osm. *imdi*, — cum *enč* in pag. codicis 142, čag. *ing* «tranquillum», «securum», — cum. *erir* (pag. 142 et passim), čag. *irür* «est», — cum. *edik* «fuimus», čag. *idik*, osm. *idik*, — cum *bergil* «da» čag. *birgil*, — cum. *yetmac*, čag. *jitmäk*, — verbum auxiliare *ädencez* «eratis» pro *idingiz* (pag. 129 codicis), *ädäm* pro *idim*, cf. formas kazanicas *eje* *ejeñ*, *ejem* «erat», «eras», «eram», — *eske* pag. 130, cf. čag. *iski*, kazanicum *iske* etc. Vocalis *i* et in dialectis čagataicis et in dialecto osmanica haud ita raro in *e* permutata est, e. g. cum. *et*, čag. *et*, osm. *et* «caro» quod in dialecto Kazanica *it*, in lingua autem jacutica *ät* sonat, in l. jacutica enim interdum vocales *ä* et *i* inter se permutantur, e. g. *ägin*, *igin* «varium»,¹ — čag. *dejmäk* vel *demäk* juxta *dımäk*, osm. *demäk*, jac. *diän*, *diä*, kaz. *di* — etc. In dialectis turcicis Sibiriae meridionalis et Ğungariae vocalis *e* omnino desideratur duabus dialectis exceptis, utpote 1. dialecto Taranči, 2. Koibalica et Kačinzica, in quarum prima, vocalis *a* per subsequentem vocalem *i* in *e* emollitur, e. g. *eti* «equus» loco *ati*, in altera vero syllabae primae vocalis *ä* in *e* permutatur, e. g. *temir*.² In dialecto Kazanica vocales *e* et *i* inter se permutatae reperiuntur, e. g. *eš* «opus» loco čag. *iš*, — *eč* «pars interior», čagataice *ič*, vicissimque *it*, — *ir* «vir» loco čag. *et*, — *er* etc. In lingua textuum cumanicorum Hungariae eandem permutationem vocalium *e* et *i* observamus, quam in dialecto Kazanica, e. g. *bezem* «poster», — *ötmäkemezne* «panem nostrum», — *bezne* «nos» etc. — In lingua Kašgarica loco čag. *e* plerumque *i* pronunciatur. —

3. Scriptores codicis cumanici communiter vocalem *i* ab *i* non distinguunt, e. g. *igladıng* «flevisti», id est *ıgladıng*, — *ınangai* (pag. 143 codicis) «credant», id est *ınangai*, — *it* «canis», čag. *it*, jac. *it*, — *ıcıptürsen* «bibisti», kaz. *eč*, čag.

¹ V. Cl. BÖHTLINGK «Ueber die Sprache der Jakuten». Pag. 34 glossarii.

² RADLOFF «die Sprachen der Türk. Stämme Süd-Sibiriens» etc. Tom. I. Pag. XIX.

ičkü, «potus», jac. *isäbin* «bibo» etc. Sed nonnunquam et in codicis prima parte (in vocabulario) et in secunda vocalis *i* per *e* denotata reperitur, e. g. *jarle* «pauper», — *kičkerip sen* «clamavisti», — *algišle* «sanctum», — *azihle* «utile». HINDOGLU in vocabulario osmanico-gallico vocalem *i* constanter per *e* designat e. g. *yarale* «saucius», — *yare* «dimidium» etc. et annotat «e, sans accent, est une voyelle qui tient le milieu entre *e* et *i*, au lieu de l'*y* de MENINSKI» etc.¹ Haec ipsa vocalis *i* in dialecto šorica prope uti *è* sonat. Scriptores codicis cumანი vocalem *i* modo per *j*, modo per *y* notabant, e. g. *kyssiler* «viri», «homines». Vocalis *i* in lingua cumanica haud ita raro cum *u* permutata reperitur, e. g. *tusi* «femella» loco čag. *تیشی*, osm. *ديشى*, — *konus* «argentum» juxta *koniš* occurrit, e contrario in glossa cumanica *johsil* «pauper» vocalis *i* loco čag. *u* scripta est (*يوقسول*). Vocalis *u* suffixi consequenti gutturali in *v* emollita etiam in *o* permutari potest, e. g. *satorv*, — *buzov* (pag. 139 cod.), quae formae pridem *satik*, *buzik*, sonabant (*satik*, *satuk*, *satuv* (in l. kazanica *satüu*), *satorv*). Exemplum permutationis vocalis *a* cum *i* jam vidimus, *iglading* enim čag. *aglamak* respondet. — Vocalis *i* bosniaca nonnunquam pariter atque in codice cumanico per *e* denotatur, e. g. *hater*, arabice *خاطير* vel *خطير* (apud BLAU *حاطر*) etc. Vocalis *i* etiam in l. bosniaca interdum in *u* et *o* permutata est, e. g. *takum*, osmanice *takim* «manipulus», — *šator*, osmanice *čadër*, hung. *sátor*.²

4. Vocalis *o* in prima codicis parte saepissime ab *ö* non est distincta; secunda codicis pars etiam in hoc puncto primae multo praestat, scriptores enim hujus partis vocalem *ö* ab *o* per tres modos distinguunt: 1. per lineam transversam, quae litteram *o* ex obliquo scindit 2. per lineolam litterae *o* superscriptam, haec denotatio praecipue in ultimis codicis paginis videri potest 3. per *ou*, e. g. *sounčac* «os», čagataice *söngäk*. Scriptor vocabularii modorum praedictorum primum tantum usurpabat, e. g. *söuarmen* «amo», *söuarsem* (sic!) «amas», attamen idem scriptor

¹ Dictionnaire Turc-Français. Vienna, 1838.

² «Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler». Pag. 20.

tertiam personam hujus verbi *souarol*, id est *souar ol* scripsit. Ipsa vocalis *o* interdum per *ou* denotatur, e. g. *toulu* «plenum», čag. *toluk*, *tolu*, kazanice *tulî*, — in prima codicis parte *chunra-dan touga* (n) «spurius», cf. čag. *togma*, *togkan* etc. (توغمق «nasci» apud PAVET DE COURTEILLE), kazanice *tu-*, *tîu-*.

Vocales *o* et *ö* in codice cumánico haud ita raro pro *u* et *ü* reperiuntur, e. g. *sounčlu* loco čagataici *süjüngülük*, — *böri* «lupus», čag. *büri* etc., — *salov*, *buzov* loco *satuv*, *buzuv* (*satuk*, *buzuk*), — *osta* «magister» loco *usta*. Eandem permutationem vocalium etiam in dialecto Kazanica videmus, e. g. *tot-* «tenere», — *toz* «sal», — *kot* «salus», čagataice *tutmak*, — *tuz*, — *kut* etc. In dialecto Kašgarica vocalis *u* et tunc clare pronunciatur, quum in aliis dialectis turc. orientalibus in vocalem *o* permuatatur. In glossa bosniaca *čorda* «gladius» vocalis *o* ex originali *u* orta esse videtur, cf. osmanicum كورده*, hungaricum *kard*.

5. Vocale *u* ab *ü* scriptores codicis Venetiani rarissime distinguunt, distinctio autem in hunc modum efficitur, ut litterae *u* lineam transversam adjiceant, quae eam ex obliquo scindit, e. g. *cüydurumen*, *cüydurdum*, *cüydur* «ardo», «arsi», «arde»¹ Quum vero scriptor dubius fuisset utrum vocalis *ö* an *ü* scribenda esset, super litteram *u* minusculum *o* adscribebat, e. g. *üzun* loco čagataici *üčün*, kazanice *öčön*, osmanice *ičün*, jacutice *isin*. Germanicum *w* non solum in germanicis glossis, sed etiam in quibusdam formis turcicis usurpatur vocalis *ü* ab *u* distinguendae causa, e. g. *daw* (pag. 40), — *kö'wsap* «desiderans» (pag. 140 codicis). Vocalis *u* et *ü* in lingua cumánica perquam saepe occurrunt pro *o* et *ö* aliarum dialectorum, e. g. *un* «sonus» loco čag. *on*, — *suzul* juxta *sozulturmen*, cf. čag. *sözülmäk*, — *üzdi* loco čag. *özdi* (pag. 143. codicis), — *ugraia dir*, cf. čag. *okramak*, — *tuz* «pulvis» loco čag. *toz*, — *bulsun* «sit» loco čag. *bolsun*, — *boguz* «guttur» loco čag. *bogoz*, — *ugialurmen* «verecundor» (pag. 57), cf. turc. or. *ojalmak*, *ojatmak*, — *uleb* (=üleb) «moriens», čagataice *ölmäk*. Eandem per-

¹ In vocabulario sub littera *c*.

mutationem videmus in dialecto kazanica, e. g. *on* «far» loco čag. *un*, — *osta* pariter atque in l. cumanica loco čag. *usta*; e contrario *un* «decem» loco *on* aliarum dialectorum, — *ul* «ille, illa, illud» loco čag. *ol* etc. In lingua quoque Turkomanorum vocalis *u* pro *o* aliarum dialectorum perquam saepe occurrit, e. g. *bul* «es» pro *bol* etc. In sermone bosniaco BLAU docente vocales *o* et *ö* haud ita raro cum *u* et *ü* permutantur, e. g. *ugu* «ulula» pro *ögü* aliarum dialectorum, vocalis vero *ö* cum *ü* in versu cadentiam facit, ita *söz* cum *jüz* etc.

Vocalium harmonia etiam in lingua cumanica summa lex erat, at haec lex ob saepe inconstantem et imperfectam denotationem vocalium, praecipue in prima codicis parte non semper apparet, immo in vocabulario saepissime latet, e. g. *birga* «simul», — *yetmac*, cf. čag. *jitmäk*, — *terclap* «velociter» etc.

Etiam in l. cumanica vocalis suffixi interdum ad vocalem radiceis conformatur, quam assimilationem in dialecto Kazanica et in aliis quoque dialectis conspiciamus.

Vocales breves interdum elisae esse videntur vel saltem non denotantur, e. g. *ajp* «peccatum», cf. osmanicum *ajip*, arabice عَيْب; in forma verbi *tüšrüp* (pag. 138) ipsa suffixi vocalis elisa est, cf. formam factitivam čag. *töšürmäk* «dejicere». Haec elisio etiam in dialecto kazanica haud ita raro occurrit, e. g. *töšrä* pro *töšörä*, — *bräu* pro *beräu* «aliquis», — *borno* «nasus ejus» pro *borono* etc.

De consonis haec pauca admoneo: I. consonae gutturales linguae cumanicae per sequentes litteras notantur 1. *k* 2. *ch* 3. *gh* 4. *c* 5. *g* 6. *h* 7. signo quodam litterae Graecorum *ρ* subversae perquam simili, quo nasalis explosiva *ng* significatur. Consona *käf* Turcarum in secunda codicis parte plerumque per *k* et *c* denotatur, e. g. *karovimis* «praemium nostrum» (pag. 145), — *kačan* «quum etc., eademque consona in vocabulario saepe etiam per *c* significatur, e. g. pag. 17 *coarmen*, *coydum* etc., cf. čag. قوياق, — *cuyrug* «cauda», cf. قويروق, — *tamucka* «ad inferna». Haec ipsa consona etiam per *ch* et *gh* designatur, e. g. *tichmac* (in pag. 43) juxta *tictim* «plantavi», — *kachma*,

cf. قاقما, — *joch* pro *jok*, — *ghalğan* loco *kalğan* (pag. 75) — *yaagh* «maxilla». Consona *k* nonnunquam in غ emollitur, e. g. in quibusdam suffixis, in fine syllabae et inter duas vocales, e. g. *tamagīng* «guttur tuum» juxta *tamak*, — *tas bolmaga* (pag. 138) «ad perditionem», quae littera غ tandem in *j* emolli potest, *j* autem facile eliditur, e. g. *kuurmak*, quae forma per formam *kujurmak* a *kugurmak* orta est, cf. čagataicum قوغمان «pellere», «persequi». *K* nonnunquam in *ch*, et *h* permutatur e. g. *chatun*, *hatun* «domina», cf. osm. قادن (*kadīn*), čag. خاتون, — *han* «rex», «princeps», čag. خاقان, — *bulah* «fons» (pag. 141), cf. čag. *bulag* idem, — *čibuh*, — *jarīh* (pag. 148). Permutatio *k* finalis in *h* in textibus cumanicis saepe occurrit. Forma *yomsah* jam in vocabulario legi potest, sed hanc quoque formam scriptor quidam secundae codicis partis annotavit. *K* interdum in fine vocis apocopatur, e. g. *tamu* (pag. 144) «inferna», cf. čag. تاموغ. — Consona ك in vocabulario plerumque per *c* aut *ch* denotatur, e. g. *congul* «cor», cf. osm. كوكل, — *erca* «masculum», — *coc* «caeruleum», — *choz* «oculus», كوز (*Klaprothus* قوز scripsit!), — *chetchil* «recede». In glossa *yčag* vocabularii loco *k*, *g* scriptum reperitur, cf. ایچک *ičeg*. In secunda codicis parte ك plerumque per *k* transcribitur, e. g. *köp* «multum», — *egilik* «bonitas», — *kök* «caelum» etc. Interdum etiam in ipsis textibus ك per *ch* redditur, e. g. *etchen-lerge* «facientibus». ك inter duas vocales in *g* emollitur, *g* autem in quibusdam glossis in *j* emollitum tandem prorsus evanescit, e. g. *müz* (pag. 143) «cornu», quae forma per formam intermediam *müjüz* a *mügüz* orta est. — Littera *g*, uti jam vidimus, ex ق et ك orta est atque secundum hanc duplicem originem modo durius modo lenius pronuncianda est, quam duplicem pronunciationem scriptores codicis cum. interdum ita denotant, ut litteram غ per *gh*, lenem consonam گ per *g* significant, sed multo saepius hanc totam distinctionem plane omittunt. *G* nonnunquam in *h* permutatur, e. g. *saha* «tibi» loco *sanga*, qua consona tandem elisa duae vocales *a* unam longam effecerunt (*saa*=*sa*). — Consona خ modo per *k*, modo per *gh* designatur,

e. g. *katunlar* «dominae», — *ghaxa* «proprie», arabice *خُصُوصاً* Consona Arabum Persarumque *ʃ* in voce *بها* etiam per *ch* significatur (*bacha*). — *K* et *g* inter duas vocales, uti jam annotavimus, haud ita raro eliduntur, alioqui illae consonae in *u* emollescunt, e. g. *aurlagil* pro *agirlagil* «sanctifica», cf. formam *aurlagil* (pag. 132.) Elisio in hisce exemplis observatur: *tuurmak* «parere», «generare», e. g. in dictione: *kī tuur ata tengri* «quam (scilicet «sanctam Virginem») generat pater Deus» (pag. 140 codicis), cf. verbum turcicum or. *توغماق* «nasci», — *kuurmak* «pellere», cf. verbum turcicum or. *قوماق*, — *oulu* «filius ejus» (pag. 148) pro *ogulī*, — *tuusning* (pag. 150) «ortus» in genitivo. In fine vero vocis vel syllabae radicalis hae consonae saepissime in *u* emollescunt, quod vicissim ob vocalem praecedem in *v* durescit, e. g. *šatov*, — *buzov*, — *ačuving* (pag. 139), cf. čag. *agik*, *agig*, — *javdurding* (pag. 142), — *bavursak* in eadem pagina «intestina» pro *bagırsak* (v. *باغیرسان* apud PAVET de COURTEILLE). Scriptores secundae codicis partis semivocalem *v* per signum quoddam litterae *w* germanicae aliquantum simile denotabant. Consona *k* in l. cumanica pariter atque in multis aliis dialectis turcicis interdum in *ch* (*ʒ*) induruit; *k* et *g* etiam in omnibus dialectis turcicis in semivocalem *v* et *j* emollescere possunt, ita e. g. in l. čagataica *ooz* «cibus quidam lacteus», cf. formam *oguz*, — *aul* «tentorium», «curia» cf. *agil*, cf. etiam altaicum *aıldap* in versu sequenti: *Kara atty kanga aıldap jürüb-idi* «ad Kara Attukan venit hospes»,¹ — in l. jacutica *ojün* «perendie», quod *Böhtlingk* auctore ex *o* «ista» et *kün* «dies» compositum est, *k* enim inter duas vocales in *j* mollitum est. In dialecto Kazanica forma *agrigimız* «passio nostra», «dolor noster» in *auırıubız* permutata est, cf. formam cumanicam *aurlagil* pro *agirlagil*. Bosniacum quoque *ك* BLAU docente interdum in *v* et *j* emollescit, e. g. *kjüve* «tinea», cf. *كوكه* persicae originis, — *düjün* «nuptiae» cf. *دوكون*.² Consona

¹ RADLOFF O. c. Tom. I. Pag. 56

² BLAU. L. c. Pag. 31, 32.

k, vel *g* (غ), quae syllabam radicalem vel vocem ipsam terminat, in dialecto cumanica saepissime in *u* emollita est, quod *u*, uti jam annotavimus, ob praecedentem vocalem tandem in *v* induruit, e. g. praeter formas superscriptas *javli* «pingue», — *javdurding* «donavisti», — *ovsadi* «assimilatum es», cf. čag. اوخشاماق et uiguricum *oksak*, *uksak* (in glossario prof. VÁMBÉRY) «simile» — *kriv* (pag. 151) «introitus», etc. *K* et *g* finale etiam in dialectis čagataicis saepe in *u* vel *o* permutantur e. g. *jīrau* «cantor» — *jālau* «flamma», cf. formam kaz. *jalkīn*, — *jasao* «lex», «statutum», cf. formam *jasak*, — *sao* «sanum», cf. *sag*. In formis *kīrau*, *jao* juxta *kīragu*, *jagī* consona *g* inter duas vocales plane evanuit. In dialecto Kazanica *k* et *g* finale perquam saepe in *u* emollescunt, e. g. *sau* «sanum», — *tau* «mons». — *jau* «hostis» et in fine nominum agentis et actionis, e. g. *čaklau* «consideratio», — *karau* «aspectus», — *kileüče* «advena», — *katīu* etc. In forma *kīrij* «margo» *k* finale in *j* emollitum est.

In prima codicis parte, uti jam annotavimus, consona *k* in haud ita paucis glossis per *ch* denotabatur, e. g. *charachus*, id est قرقوش, — *chaxan* (قران), — *chasuc*, quam formam BLAU minus recte *chasuch* scripsit¹ (KLAPROTHUS hanc formam ita scriptam edidit, qualem nos in codice Ven. conspeximus), id est قاشق, — *sachal* (صقال), — *ayach* (ایاق), in dialecto Mariupolitana *ayax*, sed haec ipsa vox in linea subsequenti in litt. *g* desinit: *ayag uxi*. In dial. Mariupolitana consona *k* fere semper ut *h* pronunciari solet, e. g. χαρεμαχάμ (قایمقام), Χορράν قرآن, — in dialecto Kazanica et bosniaca haec aspiratio raro tantum obvenit. In secunda codicis parte *k* sine ullo aspirationis signo occurrit. — *ك* in vocabulario interdum per *č*, vel *či* transcribitur, e. g. *čīurūba*, id est كهربا (*kehruba*), — *čaman*, id est kemun, hungarice *kemény*(*mag*) etc. Hic quassus consonae *k* etiam in l. bosniaca obvenit.

¹ BLAU «Über Volksthum und Sprache der Kumanen» (Z. d. D. m. G. Tom. XXIX. Pag. 569, 570).

Sonus *ng* in codice Venetiano diverse denotatur 1. aut per signum quoddam litterae *g* graecorum inversae simile aut per formam *n*, cujus linea ulterior inferne paulum prolungata est, quae duplex denotatio saepissime usurpatur 2. per litteram *n*, e. g. in dictione *tamagin beslegil* «nutri guttur tuum» pro *tamging beslegil* 3. per *ng*, sic in salutatione angellica: *seningbile* «tecum» 4. per *g* solum, e. g. *aglarim* «intelligo» pro *anglarim*. Interdum *n* finale etiam tunc cum gutturali pronunciatur, quum in aliis dialectis haec pronuntiatio in usu non sit, e. g. *ong* «dextera» pro *on* aliarum dialectorum, — quod ad formam cumanicam, cf. kašgaricum *ong*.

Denique de consonas *h* et ح id tantum admoneo, consonam *h* in secunda codicis parte pro *ḥ* non solum in fine vocis, sed etiam in ipsa voce occurrere, e. g. *čohrah* (pag. 145) «fons», «scaturigo», — *aha* «fluens», etc. In *oluluh* «mortalis», — *bolduh cdi* «factus est», — *čibuh* «virga», — *jazuh* peccatum» *h* pro *ḥ* finali scriptum est. Vox *tamuk* et *tamuh* et *tamu* scriptum reperitur. — Consona ح non solum per *ch*, sed etiam per *gh* denotatur, e. g. *noghut* pro نغوت etc. Aspiratae ح et ه inter duas vocales perquam facile eliduntur, e. g. *laan* pro لحنه «brassica», sed etiam *laghan* occurrit, — *saar* pro شهر «urbs».

De dentalibus pauca tantum adjicio. Tenuis in l. cumanica pariter atque in dialectis čagataicis plerumque incolumis mansit, media vero interdum in sibilantem *s* permutabatur, e. g. *azam* pro *adam* «homo», cf. kazanicum *Izel* pro *Idel*, *kazak* pro *kadak* «clavus» etc. In glossa *dač* loco tenuis mediam conspicimus, cf. تاج. Loco *azam* et *asam* scriptum reperitur. In pag. 143 obs. formam *töredi* «generavit», quae pro *töretdi* scripta reperitur, hic forse scriptor denotationem consonae *t* per negligentiam omisit.

Ex ordine labialium littera *f* exceptis glossis arabicis et persicis frustra desideratur; in secunda codicis parte littera *f* in glossa persicae originis *frista*, *fristilar* adest. Glossa *fil* «elephas» in vocabulario tantum occurrit. Consona *p* quoque in exoticis tantum glossis apparet, e. g. *baptisma* etc. Littera *b* in forma *haybat* (pag. 148) inserta

apparet, cf. bosniacum *heibet* pro *hejet* «status», «essentia», «forma externa rei» etc. arabicae originis (v. formas arabicas هَيْبَة, هَيْبَت). Ceterum *haybat* fortasse ar. هَيْبَة^{هـ ي ب ت} est. Semivocalis *v* jam supra mentio nem fecimus.

Consona *m* interdum in codice Venetiano in *n* debilitata reperitur, cf. bosniacum *taman* pro تمام etc.

Consonae quassatae *č* et *ǵ* peculiaribus signis notantur, nempe prima signo Graecorum ε, altera autem signo Graecorum σ perquam simili. Haec duae consonae ex quassu gutturalium et dentalium ortae sunt, e. g. *četik* loco *čatik*, cf. *katmak*, — suffixum *če* juxta *tek*, *dek*, — suffixum *či* juxta *ki*, — *čirmarmen* «torquere», cf. čag. *kirmäk* «nodus» etc. Interdum loco *ǵ*: *č* scriptum reperitur e. g. *kosanč* «desiderium» pro *kösāng* et vice versa. Consona *č* praeter signum descriptum per diversos designatur modos 1. per *z*, e. g. *bizac* pro *bīčak* «culter» 2. per *c*, e. g. in secunda codicis parte *ctik* pro *čatik* «cinctus» 3. per *cz*, e. g. in vocabulario *kiczi congulu bile* «humiliter» 4. per *s*, e. g. *as* pro *ač* «esuriens» 5. per *z*, e. g. *neze* pro *neče*, — *uzmak* pro *učmak* «paradisus» 6. per *zc*, e. g. *uzcarmen* «volo in altum» pro *učarmen* (pag. 56 vocabularii). Consona *ǵ* in vocabulario praeter duos modos praedictos etiam per *gi*, *j* (*i*) et *gz* denotatur, e. g. in sequentibus formis a BLAU adductis: *gigar*, id est جگر «jecur», — *choligian*, id est خولنجان «galanga», — *giemis* «fructus», (hungarice *gyümölcs*) pro بیبیش; — *jim*, id est جمع, — *mariland*, id est مرجان, quam glossam BLAU post KLAPROTHUM minus recte *marjan* scripsit («coralium»), — *jouani* pro جوانی. In formis numerorum ordinalium *burungi*, *echinzi* suffixum *gi* per *gi* et *zi* denotatum reperitur; in textibus Mariupolitanis hoc suffixum per *τς* significatur, v. formas a BLAU adductas *μυριοντς*, *ἑξοντς* etc. In glossa vocabularii *tagz* «corona», id est تاج *ǵ* per *gz* transcriptum est. In dialecto bosniaca BLAU docente چ interdum per ك denotatur, e. g. چيلك pro كيلك «fragum», — hoc idem č in quibusdam vocibus چ scribitur, e. g. چفت pro چفت «campus»; چ porro et in č permutatum

reperitur, e. g. *šator*, cf. hungaricum *sátor*. Consona ج in pronunciatione bosniaca interdum *tj* sonat, e. g. *کیلان* pro *جیلان*, idem ج etiam in *j* emollitur, e. g. *tanjir* «discus» pro *تَنْجِرَة*, cf. hungaricum *tányér*.

Consona *j* praeter litteram *j* in codice Venetiano per *y* et *i* denotatur, e. g. *aianirmen*, — *ayandim*, cf. čag. *ajamak* «parcere» etc. — *iazdim* pro *jazdim* «peccavi», «erravi». *ʃ* inter duas vocales facile eliditur, e. g. *sounčlu* pro *söjünčlü* juxta *soiur*. Haec elisio etiam in l. bosniaca saepissime obvenit. *ʃ* interdum cum *ǵ* permutatum reperitur, e. g. *gikilmak* pro *jikilmak* «delabi», — *gillan* pro *ییلان*, — *giltrin* pro *یلدریم*, — *gicrar* juxta *yicrar*, — in media voce *chugu* pro *قوبو* etc. In dialecto nogaica haec eadem permutatio usitatissima est, e. g. in versibus nogaicis a VÁMBÉRY publicatis *جکت دیکانده* et paulo infra *جورهکم* «cor meum» pro *یورکم*.¹ In dialecto Mariupolitana *j* haud ita raro cum *ǵ* permutatum reperitur, hoc ipsum *ǵ* in textibus a BLAU examinatis per *r* notatum est, e. g. *àrčá* pro *ایرا* etc.

In glossa *terc* juxta *tez* «cito» *r* cum *z* permutatum reperitur.

Tres consonae sibilantes 1. *š* 2. *s* 3. *z* in codice cumanico Venetiano perquam diverse notantur. Sibilans *š* 1. per *sch* 2. per *z* 3. per *ss* 4. per *sz* 5. per *s* 6. per *zz* denotatur, e. g. *talischirmen*, *uruschirmen*, *kirlischirmen* «litigo», — *tuscherler* pro *tüşärlär*; *etizermen* «adjuvo», cf. *etišlāmāk*, — *kyziler*; *tis-sisluhlarmen*, cf. *تیش* «dens», — *kyssiler*, cf. *کیشی*; *algiszle* pro *algışli*; *karindas* pro *karındaš*, — *jaksi*; *buzzatkil* pro *bošatkil*. BLAU sonum *š* cumanicum interdum et caractere *ch* designatum esse dicit, e. g. in glossa *chahar* pro *شهر*, at haec vox in columna cumanica *saar* scribitur, glossaque *ghachar*, quam KLAPROTHUS minus recte *chachar* et BLAU: *chahar* scripsit, in parte persica occurrit. Haec maxima inconsequentia sonum *š* denotandi praecipue in vocabulario occurrit manifestoque comprobatur, quam

¹ Nyelvt. Közlemények. Tom. II. Fasciculus I. Pag. 120.

molestam comperit designationem hujus consonae scriptor vocabularii italianus¹ Scriptores autem secundae codicis partis germanici consonam *s* idiomati suo familiarem sine ulla difficultate vel per *s* simplex, vel per *sch* denotabant. Consonam *s* plerumque per *s* simplex scriptam reperimus, at interdum haec sibilans 1. inter duas vocales geminatur, e. g. *arassinda*, — *essirgagil* etc. 2. cum *z* permutatur. — Sonus *z* 1. per *z* 2. per *x* 3. per *s* denotatur, e. g. *siz* «sine», *öz* «ipse»; *juxum*, id est ; *sösün* pro *sözin* etc. — Consona *s* in glossa *ux* «sensus» per *x* scripta reperitur. Inconsequentiam orthographiae auctoris vocabularii nihil demonstrat melius, quam unius et ejusdem vocis in diversis conjugationis declinationisque formis multiplex designatio, e. g.

azarmen «comedo»
assa «comede»
as «cibus», —
aianirmen «parco»
ayandim «peperci», —
cigharmen «exeo»
zigtum «exivi», —
coparurmen «aedifico»
cobardum «aedificavi» etc.

In secunda codicis parte hanc designationis sonorum fluctuationem multo minus conspicimus. — Super quasdam glossas vocabularii alia manus, nimirum unus scriptorum secundae codicis partis nonnullas suprascribi sit transcriptiones variantes, ita e. g. super formam *gicrar* litteram *h*, — super formam *ačirmach* syllabam *ga*, — super formam *bisuturmen* litteram *z*, super formam *yarasirmen* item *z* etc.

¹ In vocibus italianis «scibile», «sciolto» etc. vocalis *i* praecedentem sonum emollit.

Annotationes morpheologicae.

I. De Pronominibus.

Pron. separata.		Pron. suffixa.
I. Pers.	Nom. <i>men</i> (et <i>mān</i> scriptum)	<i>im, im</i>
	Gen. <i>mening</i>	
	Dat. <i>manga</i> (<i>maa, mū</i>)	
	Acc. <i>meni</i> (<i>menj</i>)	
Sing.	Abl. <i>mendān</i>	
	Nom. <i>biz</i>	<i>miz, miz</i>
	Gen. <i>bizing</i>	
	Dat. <i>bizgā</i>	
Plur.	Acc. <i>bizni</i>	
	Abl. <i>bizdān</i>	

Cl. BLAU loco *biz*: *miz* scripsit, KLAPROTHUS recte *biz* habet (*bix* scriptum).

II. Pers.	Nom. <i>sen</i> (<i>sän</i>)	<i>ing, ing</i>
	Gen. <i>sening</i>	
	Dat. <i>sanga</i> (<i>saha</i> vel <i>saa</i>)	
	Acc. <i>seni</i>	
Sing.	Abl. <i>sendān</i>	
	Nom. <i>siz</i>	<i>ingiz, ingiz</i>
	Gen. <i>sizing</i>	
	Dat. <i>sizgā</i>	
Plur.	Acc. <i>sizni</i> (<i>siznj</i>)	
	Abl. <i>sizdān</i>	

Vocativus pronominum personalium interjectione *aj* (*ay*) praemissa formatur, ita *aj sen!* — *aj siz!* (turcice *İ, İ*)

III. Pers.	Nom. <i>ol</i>	<i>ī, i, īsi, isi</i>
	Gen. <i>aning</i>	
Sing.	Dat. <i>angar</i> vel <i>aar</i>	
	Acc. <i>ani</i>	
	Abl. <i>andan</i>	

Plur.	{	Nom. <i>anlar</i>	idem, quod supra
		Gen. <i>anlarning</i>	
		Dat. <i>anlarga</i>	
		Acc. <i>anlarni (anlarnj)</i>	
		Abl. <i>anlardan</i>	

BLAU post KLAPROTHUM loco *ol* minus recte *al* scripsit. Quod ad dativum *angar*, cf. respondentem formam uiguricam *anggar*, quae forma etiam in dialecto kazanica (*añar*) et in aliis quoque dialectis usurpatur.

Pronomina possessiva separata sequentia sunt: *menim* «meum», *bizim* (*bizin*) «nostrum», e. g. *bisim gichöwga* «in nostrum templum» (pag. 121), — *sening* (*senin*) «tuum», *sizing* «vestrum», — *aning* «suum», *anlarning*, pro quibus possessivis saepe etiam *öz* usurpatur, e. g. *öz näzik boyungni* (pag. 149) «tuum purissimum corpus.»

Pronomen demonstrativum.

Sing.	Plur.
Nom. <i>bu</i>	Nom. <i>bular</i>
Gen. <i>muning</i>	Gen. <i>bularning</i>
Dat. <i>mungar</i>	Dat. <i>bularga</i>
Acc. <i>muni</i>	Acc. <i>bularni</i>
Abl. <i>mundan</i>	Abl. <i>bulardan.</i>

«Ipsemet», «ipsimet» *ol ogh, anlar ogh* dicitur, cf. čag. *اوق بورداغی اوق رعایت وشفقت قیلدیم* in hac dictione: formasque Kazanicas *uluk, şuluk* «idem, eadem, idem». «Ipse, a, ud», «egomet, tute, ipse» in l. cumanica plerumque *kenim, kening, kensi* dicitur, e. g. *kin kensi ċin tengri* «qui ipse verus Deus est» (pag. 159 codicis), pro quo etiam *öz* et *öz öz* usurpatur (ita e. g. pag. 145).

Pronomina relativa et interrogativa. *Kīm, Kīn* «quis»,

¹ «Bâbernameh», 17. V. in glossario PAVET DE COURTEILE.

«qui»; *chaysi* «qualis» (*munča* «talis»); *chaym*, quod mihi pro *chaju* scriptum esse videtur, item «quis» significat; *ne* «quid»; *nämägü* «quidquid», cf. azerbaiganicum *نیمه*; *neza* «quantum»; *näk* «quare», cf. Kazanicum *nik*; *nečik* «quomodo», cf. Kazanicum *niček*; *kačan* «quum»; *chayda* «ubi», etc.

II. De nomine.

Declinatio.

Sing.	Plur.
Nom. <i>at</i>	Nom. <i>atlar</i>
Gen. <i>atning</i>	Gen. <i>atlarning</i>
Dat. <i>atga</i>	Dat. <i>atlarga</i>
Acc. <i>atni</i>	Acc. <i>atlarni</i>
Abl. <i>atdan</i>	Abl. <i>atlardan</i>

Postpositiones usitatissimae linguae cumanicae pariter atque in aliis dialectis turcicis sequentes sunt: *da* (*dä*), — *dan* (*dän*), *dan* (*dän*) *ulam* «ab», — *dein* cum dat., — *bila*, — *uēun*, *uzun*, — *ča*, *za*, — *six*, *siz*. — *dey* (e. g. *anning dey*), *dek*, *ley* (pag. 143), *leyin* (in eadem pagina), *kibi* «sicut», de qua ultima postpositione in parte codicis grammaticali haec scripta reperiuntur: «Nō q̄ ista dicco. Kibi. addita alicui nōini denotat aliq̄ similitudinē» etc.¹

Nomina cum suffixis possessivis praedita in casu accusativi interdum hujus casus signo destituta apparent, e. g. *tama-ging beslegil* «guttur tuum nutri» etc. Suffixum possessivum in genitivo interdum per negligentiam scriptoris omissum est, ita e. g. *zeytin agačga* pro *zeytin agačinga*, cf. *زیتون اغاچی* etc., in sequenti vero exemplo ordo genitivi inversus esse videtur: *erir jeri arilarning* (pag. 142) pro *arilarniing jeri*. — Quaedam affixa nominalia in l. cumanica usum obtinuerunt, quae in aliis dialectis obsoleta evaserunt, e. g. *dači* in formis *jendači* «victor», — *tuurdači* «parens», — *kutka'darčimis* «liberator noster»

¹ In pag. 127 Codicis.

(pag. 138), in quo ultimo exemplo non *dači*, sed *darči* scriptum reperitur, cf. verbum čag. قوتقارماق «salvare»; *čih* (*čik*) in glossa *taŋla* «*čih*» «admiratio», cf. verbum čag. تانكلامان; interdum loco *rak rah* scriptum est, sic in glossa *čohrah* «scaturigo», cf. verbum čag. چوتان. Usus suffixi *či* (*či*) et *lik* (*lik*) in parte codicis grammaticali hoc modo describitur: Nō q̄ ista dicco *či* addita alicui nōini *fac* nom̄ maist'le illius rei quā significat illud nom̄ cui addit' sic v'biḡtia *ōtmāk* ē panis *s* (sed) *ōtmākči* ē ille q' facit panē *čekm* (osmanice چوخته) ē panus sed *čekmči* ē q' facit panū et sic de similibs», — «Nō q̄ ista dicco. *lic*. addita nōini cōcto (concreto) facit illud absttū sicut v'bi ḡtia *eigi* est bonū *s* (sed) *egilic* ē boītas. *Kara* ē nigrū *s* *karalic* ē nig'to. *bir* ē unus *s* *birlic* ē unitas. *kōnu* ē iustus *s* *kōnulic* ē iustitia et sic de sigīs (singulis) l' (vel) aliqt̄m pōit' (ponitur). *luc*. ut *lic* (pag. 127.)

De Adjectivo.

Gradus comparativus suffixo *rak* (*rāk*), superlativus vero per diversos modos designatur, nimirum per geminationem vocis, per praepositionem quarumdam vocularum, e. g. *kob*, *asru* adjectivorumque, e. g. *ulu* «magnum», denique per ipsum dictionis contextum. Doct. BLAU terminationem quorundam adverbiorum cumanicorum *lap* cum syllabā corroborativa لاپ comparat, quae VÁMBÉRY docente in dialecto azerbaigānica gradus superlativi designandi causa adjectivis praeponitur, e. g. *lap jachči* «optimus» (cf. syllabam corroborativam superlativi hungarici *leg*, e. g. *leg jobb* «optimus»), at inter cum. et az. syllabam *lap* jam primo obtutu hanc differentiam conspicimus, primam semper postpositam occurrere, secundam autem praeponi. Usum adverbii *jalganlap* formae *ogrīlam* (pro *ogrīlan*), *čop čoura* «circum» et alia adverbia hujus generis optime illustrant, quae manifesto formam participiorum prae se ferunt, igitur et *jalganlap* olim non erat aliud, quam forma verbi denominativi *jalganlap* participialis; in secunda codicis parte pag. 145 haec dictio legitur: *jarilgap medet etti* «misericordia motus auxilium attulit», haec

quoque forma *jarilgap*, quae evidenter pro *jarligap* scripta est, sane pro gerundio verbi *يارليغماق* habenda est.

Forma diminutivi adjectivorum per suffixum *gina* fieri solet. In parte codicis grammaticali de formatione gradus comp. et superlativi linguae cumanicae sequentia dicuntur: «Nō q̄ ista dictō *rac*. ī dico *rec*. posposita nōi poitiuo facit cōpertū (comparativum) sicut hic *kara* ē niger. *s. cararac*. ē nigrior. *katti* ē durus, *s kattirac* ē durior. *tuz* ē rectus *s. tuzrec* ē rectior quā aut (quum autem) debeat adi. *rac*. vī *rec*. n̄ (non) ē regula firma». Ex hisce ultimis vocibus clare patet, scriptorem hujus adumbrationis grammaticalis legem harmoniae vocalium in linguis turcicis prorsus ignorasse! Nō q̄ ista dictō *asru* facit suplatim̄ tam ī (in) noībs quā ī vbis pponēdo ea. sic. v. ḡtia *kara*. ē nigrū. *s asru kara* est nige'rimu. et *tatli* ē dulce *s asru tatli* ē dulcissimū» etc. (in pag. codicis 127.)

De Verbo.

Ecce paradigma verbi *انكلاماق* «intelligere», uti id in parte codicis grammaticali apparet:¹

Praesens (aoristus).

Sing. intelligo	<i>anglarmen</i>
intelligis	<i>anglarsen</i>
intelligit	<i>anglar</i>
Pl. intelligimus	<i>anglarbiz</i>
intelligitis	<i>anglarsiz (sis)</i>
intelligunt	<i>anglarlar.</i>

Imperfectum.

Sing. intelligebam	<i>anglar ädim (ädäm)</i>
intelligebas	<i>anglar äding</i>
intelligebat	<i>anglar ädi (ädy)</i>

¹ In pag. Codicis 129.

Pl. intelligebamus	<i>anglar ädik</i>
intelligebatis	<i>anglar ädingiz (ädengez)²</i>
intelligebant	<i>anglar ädilär (ädylar).</i>

Perfectum.

Sing. intellexi	<i>angladim</i>
intellexisti	<i>anglading</i>
intellexit	<i>angladī (y)</i>

Pl. intelleximus	<i>angladik (yk)</i>
intellexitis (sic!)	<i>angladingiz</i>
intellexerunt	<i>angladilar.</i>

Plusquamperfectum.

Sing. intellexeram	<i>anglamış edim</i>
intellexeras	<i>anglamış eding</i>
intellexerat	<i>anglamış edi (y)</i>

Pl. intellexeramus	<i>anglamış edik</i>
intellexeratis	<i>anglamış edingiz</i>
intellexerant	<i>anglamış edilär (lar).</i>

Futurum.

Sing. intelligam	<i>anglagaymen</i>
intelliges	<i>anglagaysen</i>
intelliget	<i>anglagay</i>

Pl. intelligemus	<i>anglagaybiz</i>
intelligetis	<i>anglagaysiz (sis)</i>
intelligent	<i>anglagaylar (eyler).</i>

² In scribendi ratione codicis *ädüm*, *ädengez* hanc eandem vocalium *e* et *i* permutationem vidimus, quae in formis respondentibus kazanicis *ejem ejen, eje* etc. occurrit.

Imperativus.

intellige	<i>angla</i>
intelligat	<i>anglasun</i>
intelligamus	<i>anglaüm (um) vel anglaük (uk)</i>
intelligite	<i>anglangüz</i>
intelligent	<i>anglasunlar (lär)^x</i>
intelligito	<i>anglagaysen</i>
intelligitote	<i>anglagaysiz (sis)</i>

Optativus.

Sing. intelligerem	<i>anglagay edim</i>
intelligeres	<i>anglagay eding</i>
intelligeret	<i>anglagay edi (y)</i>
—	—
Pl. intelligeremus	<i>anglagay edik</i>
intelligeretis	<i>anglagay edingiz (edengez)</i>
intelligerent	<i>anglagay edilär (ediler)</i>

Perfectum Opt.

Sing. intellexissem	<i>anglamış bolgay edim</i>
intellexisses	<i>anglamış bolgay eding</i>
intellexisset	<i>anglamış bolgay edi (edy)</i>
—	—
Pl. intellexissemus	<i>anglamış bolgay edik</i>
intellexissetis	<i>anglamış bolgay edingiz (edengez)</i>
intellexissent	<i>anglamış bolgaylar</i>

Cohortativus.

Sing. intelligam	<i>anglaüm</i>
intelligas	<i>anglagül</i>
intelligat	<i>anglasun</i>

^x Scriptorem adumbrationis gramm. codicis Venetiani quam parum legem harmoniae vocalium in linguis turcicis comperisse, scribendi ratio *bolgeyler*, *anglasunlär* satis superque demonstrat.

Pl. intelligamus	<i>anglatim (em) vel anglaling (eng)</i>
intelligatis	<i>anglangiz (gez)</i>
intelligent	<i>anglasunlar (sönler, sic!)</i>

In hacce conjugatione *aglaling* pro *aglatik* scriptum est.

Conditionalis.

Sing. intelligem	<i>anglasam edi</i>
intelliges	<i>anglasang (sen) edi</i>
intelliget	<i>anglasa edi</i>
Pl. intelligemus	<i>anglasah edik</i>
intelligetis	<i>anglasangiz (edi desideratur, et suffixum <i>sengiz</i> scriptum est)</i>
intelligent	<i>anglasalar edi.</i>

In prima persona pluralis, uti videmus, verbum auxiliare *edi* cum suffixo personali praeditum apparet (*cdik*).

Perfectum cond.

Sing. intellexerim	<i>angladim ese</i>
intellexeris	<i>anglading ese</i>
intellexerit	<i>angladi (y) ese</i>
Pl. intellexerimus	<i>angladik (duc) ese</i>
intellexeritis	<i>angladingiz (dungus) ese</i>
intellexerint	<i>angladilar ese.</i>

Futurum Cond.

Sing. intellexero	<i>anglar bolsam</i>
intellexeris	<i>anglar bolsang (n)</i>
intellexerit	<i>anglar bolsa</i>
Pl. intellexerimus	<i>anglar bolsak</i>
intellexeritis	<i>anglar bolsangiz (gez)</i>
intellexerint	<i>anglar bolsalar (ler).¹</i>

¹ Syllabae, quae in parenthesi sunt, originalem codicis orthographiam exhibent.

Gerundium «intelligendo» *anglar egeč*.

Infinitivus «intelligere» *anglamaga*.

Scriptor hujus paradigmatis in parte codicis secunda ad finem sui exempli annotat: «secdu istā d'clinacōem potes d'clina'e oēm d'clinacoem (omnem declinationem)».¹

Conjugatio negativa.

Praesens.

Sing. non intelligo	<i>anglaman</i>
non intelligis	<i>anglamasen</i>
non intelligit	<i>anglamas</i>

Pl. non intelligimus	<i>anglamasbüz</i>
non intelligitis	<i>anglamassüz (sis)</i>
non intelligunt	<i>anglamaslar (ler).</i>

Imperfectum.

Sing. <i>anglamasedim (dēm)</i>	Pl. <i>anglamasedik</i>
<i>anglamas eding</i>	<i>anglamasedingiz (dengez)</i> ²
<i>anglamas edi (edy)</i>	<i>anglamaslar edi (edy).</i>

Perfectum.

Sing. <i>anglamadim</i>	Pl. <i>anglamadik</i>
<i>anglamadīng (dyng)</i>	<i>anglamadīngiz</i>
<i>anglamadī (y)</i>	<i>anglamadīlar.</i>

Imperativus: *anglamagil*.

In secunda codicis parte non solum aoristus, sed etiam praesens definitum occurrit (aoristum VÁMBÉRY praesens indefinitum nominabat), ita e. g.

aha turur «ascendit» pag. 145 codicis,

buza dur «destruit» super eandem paginam,

¹ Pag. 130. codicis.

² In formis *edem*, *edengez* permutationem vocalium *e* et *i* in lingua cumonica hucusque jam saepe annotatam videmus.

seni tapubtur hem sile «te adoravit amatque» pag. 137. In forma pl. *keluyorler* or. *t* in *j* emollitum apparet, cf. os. *کلیورلر*.

In lingua osmanica, Kazanica et in aliis quoque dialectis turcicis verba in *r* desinentia aoristum perquam saepe suffixo *ir*, *ir*, *ur*, *ür* formant, nempe in lingua osmanica polysyllaba in *r* et *s* desinentia et quaedam monosyllaba in *r* et *l* terminata aoristum non suffixo *ar*, *är*, sed *ur* (*ür*), *ir* (*ir*) informant, e. g. *görür* «vidit», — *olur* «est», — *verir* «dat». In l. Kazanica vero pariter atque in d. čagataicis omne monosyllabum, quod in *r* vel *l* desinit, aoristum *i* vel *e* format, e. g. *alir* «sumit», — *barir* «it», — *birer* «dat» etc. In dialecto autem cumanica verba et monosyllaba et polysyllaba in litteram *r* desinentia in aoristo primae personae sing. n. haud ita raro suffixo *u*, *ü*, *i*, *i* formata apparent, e. g.

barumen «vado»,

küydürümen «accendo» in vocabulario,

batirrimen item in vocabulario,

bisturumen in pagina 33 codicis (in vocabulario),

otunzcha berumen «mutuo»,

buyurumen pag. 41 (in vocabulario),

berumen «do» super eandem paginam,

berumen pag. 43.

bitirrimen «perficio», ultima vox sub littera p,

chaytarumen «reddo» pag. 45.,

chondarumen «complano» pag. 46, cf. čag. *کوندالانماک*,

amanat berumen «commendo» pag. 47.,

olturumen «sedeo» pag. 50,

tapcurumen «sputo» pag. 51.,

ayrumen «separo» in eadem pagina,

salam berumen «saluto» pag. 52.,

turumen «sto» pag. 53.,

sechirumen «salto» in eadem pagina,

chatisturumen pag. 54.,

tec turumen «taceo» pag. 55., — *tanucluc berumen* «testificor» in eadem pagina, — *oscurumen* ibidem,

barumen «vado» pag. 56.,

uyag turumen «vigilo» pag. 57.,

čourumen «volvo» pag. 58.

In formis *alurmen* «sumo», — *kalurmen* «remaneo», in forma *bilurmen* «scio» pag. 49., et aliis quoque formis in *l* et *r* desinentibus tota terminatio *ir* (*ir*), — *ur* (*ür*) apparet. In secunda et tertia persona haec eadem verba suffixo *ur* (*ür*), *ir* (*ir*) formantur, e. g. *turur* etc. Forma *chorarmen* «video» in codice Venetiano semel tantum ita scripta reperitur (in d. osmanica quoque گوریرم *görürim*). Monosyllaba in *l* desinentia aoristum haud ita raro suffixo *ar*, *är* (*er*) efficiunt, e. g. *tilarmen* «volo», — *chularmen* «rideo», cf. osmanicum *gülärim*, — *yularmen* «redimo» etc. In polysyllaborum aoristo terminatio *ur* (*ür*), *ir* (*ir*) praeualet, e. g. *uyanurmen* «resurgo», — *inanürmen* «credo» pag. 148., — *jugunur* «inclinat se» cf. osmanicum *öjrenir* «discit» etc.

Forma imperfecti contracta, e. g. *išitirdim*, *išitirding* juxta *išitir edem* in codice cumano passim occurrit.

Perfectum indefinitivum in syllabam *mış* (*miš*) desiniens in codice cumanico saepenumero legi potest, e. g. *jarlilarga andan bahmis* «inde ad miseros adspexit» pag. 137., — *jaril-gamakga jöpē imis*, id est *jöpēi imiš* «amare eos dignatus est». Prof. VÁMBÉRY de hac perfecti forma annotat, eam in dialectis tantum occidentalibus usurpari sola dialecto chivaica excepta, — at in l. uigurica *barmış erdim* ut forma plusquamperfecti ab ipso VÁMBÉRY allegatur, quae forma in «Kudatku Bilic» saepissime occurrit, e. g. *negü ter išitkil ağun kezmiş er başında kečürmiş köžün körmiş er*.¹ Hanc formam et Turkomani saepe usurpant. In lingua jacutica itidem nomen praet. in *bit* desinens usu tritum est, e. g. *bu suruk bārt kusagannik tilbāstammūt* «hoc scriptum pessime explicatum est». ² Haec ipsa forma in dialecto kazanica significatum substantivi assumsit, e. g. *tormīs* «vita» etc.

¹ «Uigrische Sprachmonumente». Innsbruck, 1870. Pag. 134, ver. 14.

² Cl. BÖHLINGKII «Ueber die Sprache der Jakuten». Petropoli. 1848. Pag. 378. §., 738.

Forma aoristi in dialecto quoque cumanica futuro designando saepissime inservit, praeter eam etiam forma conjunctivi futurum effecit, e. g. *söŭgaysen* «gaudebis» pag. 142., pro *sövingejsen*, — *koāgaj* «gaudebunt» pag. 143, in hoc exemplo tertia persona singularis pluralem significat (cf. *sapti* pro *saptilar* pag. 143). Futurum linguae uiguricae itidem perquam saepe eadem forma conjunctivi denotatur, e. g. *sening ating etkün jirak barka but*,¹ etc.

Formae imperativi et conjunctivi saepissime inter se confunduntur, quod etiam in aliis dialectis turcicis obvenit.

Conjugatio periphrastica in dialecto cumanica perquam trita est, sic forma *barip turur*, *berip turur* etc. pro perfecto simplici saepissime occurrit, — formae verbi cum *bolmak* compositae, e. g. *chescha esitmis bolgayedim* item saepe usurpantur.

Infinitivus sub duplici forma apparet, scilicet, 1. in *mak*, *mäk* 2. in *maga*, *mägä* disinit.

Participium suffixo *kan* (*can*), *gan* formatur, sed interdum altera quoque participii forma in *a* (*ä*), *an* (*än*), *in* desinens obvenit, e. g. *er iazuhni bilmain börlendi* «vir peccatum ignorans natus est» pag. 145 codicis, *javdura* «pluvian produciens» pag. 144.

Gerundium suffixo *ip* (*ip*) formatur. In forma *susapturup* «sitiens» forma gerundii bis apparet.

Forma *barganda* = «dum itur,» e. g. *tuturganda* «dum tenetur» pag. 143.

Ea quoque gerundii forma in secunda codicis parte saepe occurrit, quae suffixo *gač*, *gäč* formatur, e. g. *egeč* «quum est.»

Forma passivi per suffixum *l* efficitur, e. g. *berelipturur* «datum est» pag. 145., — *yengilmac* «victum esse» pag. 56. Verbum autem «posse» per compositionem participii verbi principalis cum auxiliari *bilmäk* «scire» exprimitur, e. g. *ajte bilding* «dicere potuisti» pag. 142. Denique forma verbi factitiva

¹ «Kudatku Bilik». Pag. 134. versus 12.

sequentibus suffixis formatur: 1. *dur* (*dür*), e. g. *javdurdıng* «donavisti» pag. 140. 2. *ır* (*ir*) e. g. *tatirdıng* «gustare fecisti» pag. 140. 3. *kır*, *kir* e. g. *jetkırıl* «pervenire fac» pag. 141. 4. *guz*, *güz* e. g. *olturguzdı* «sedere fecit» ibidem.

De Adverbiis.

Adverbium *alaj*, *ali* (in «pater noster» Kunszent Miklosiensi) ex radice pronominali *an* et particula comparationis *laj* (*lāj*) conflatum est, cf. adverbium Kazanica *alaj*, *bilaj*, *şulaj*, *şuşilaj* «ita», «sic». — Terminatio nonnullorum adverbiorum *chele*, quam terminationem BLAU minus recte *chelle* scripsit (KLAPROTH recte *chele* habet), optime cum postpositione čagataica *ğilaj* convenit, e. g. *berc chele* «firmiter».

Annotationes ad syntaxim pertinentes.

Scriptores codicis extranei conjunctionem relativam contra usum linguarum turcicarum perquam saepe tunc quoque usurpabant, quum ea in dictione turcica sollicite evitanda esset, ita e. g. in secunda codicis parte *Christusne kačan tuurdung* scriptum reperitur, pro quo in d. čagataica *christosnı tugdırgaç*, in d. kazanica *Christosnı tiudırgaç* dicendum sit. Ceterum etiam in codice cumanico pronomen rel. et conjunctio relativa saepe evitata et per alios modos suppleta sunt, e. g. *bilinmaganni bilirdi* «notum fecit, quod ignotum fuit», — *erning juzun heč kormagan* etc. «quae nunquam virum noverat». Conjunctio *quod*, *ut* in dictionibus sequentibus per constructionem formae verbi indicativae cum gerundio *dep* «dicens» vel imperativo conjunctae suppleta est: *kız anadan dep töredi* «dicentes (*Christum*) a matre virgine natum esse», — *tengri seni soyurgadı öuluma(!) bol dep anası* «Deus tibi favit dicens sis filio meo mater (pag. 151.). Etiam ordo verborum in hoc codice haud ita raro inversus est, e. g. *mengü tinč konuşing eri jeri arılarning* pro *arılarning jeri* pag. 142.

Annotationes de glossario.

In prima et in secunda codicis parte nonnullas conspeximus glossas linguae cumanicae, quas in dictionariis a nobis consultis vel omnino non vel saltem alia forma, alio significato invenimus, ita e. g. vocem *erdenglik* «virginitas» (pag. 141 codicis) tantum in hoc codice legimus. Verbum *kopsamak* in vocabulariis turcicis orientalibus «aliquem ironice laudare» significat, at in codice cum. *kopsamak* nihil ironiae habet. *Uč* «avis» sub hac forma solum in glossario cum. (pag. 142) apparet, cf. kašgaricum *učkan*, čag. *učar*. Alias glossas cumanicas tantum in vocabulario uigurico a cl. VÁMBÉRY conscripto invenimus, e. g. *mudus* «simplex» (pag. 142), cf. uiguricum *munduz*, *montu*, quod proprie hominem simplicem significabat; *kösenğ* «desiderium» a radice verbi uigurici *kösämäk*, *kösümäk* «desiderare» derivatum est, cf. mongolicum *küsel* «desiderium;» *koanmaga* «gloriarī» (pag. 142), cf. uiguricum *kebinmāk*, *kevinmāk*. — Quaedam glossae cumanicae manifesto e lingua mongolica transumtae sunt, e. g. *olbeklig* «abundantia» (pag. 140), cf. mongolicum *elbek*, *ölbek* idem, *amarak* «amicus» etc. — Voces arabicae in codice cumanico haud ita paucae occurrunt, e. g. *aval*, — *ayna* «festum», — *haziz*, — *haybatli*, — *tamam* etc. — Aliquot voces ad cultum christianum pertinentes ex linguis latina et graeca in d. cumanicam irrepserunt, e. g. *altar* «altare» — *katolik*, — *klisea* «ecclesia», — *baptisma* (pag. 148.). Vox *mirron* «crisma» pag. 141 graecum *Μύρον* est. Vox *samola* «pix» evidenter e lingua russica transumta est, de voce autem *peč* «furnus» vehementer dubito, an eam quoque russicae originis dicam, *pič*, *peč* enim in d. kazanica, bosniaca, bulgarica furnum significat, cf. hungaricum *pest* in dialecto Siculorum Transilvaniae et nomen urbis Pestini, hungarice *Pest* (nomina urbium *Bécs*, *Pécs* «Vienna», «Quinqueecclesiae» fortasse ex eadem voce performatata sunt). De glossis cum. persicae originis, e. g. *mih* «amor», *dider* «vultus» jam diximus, nunc autem pauca de elementis persicis in calendario cumanico adjiciemus. Hebdo-

mas in d. cumanica *gaſta* vel *jeti* nominatur, quorum nominum primum pers. *هفت* alterumque numerus turcicus *jeti* «septem» est (cf. hungaricum *hét* 1. septem 2. hebdomas), dies autem hebdomadis in hunc modum denominantur:

dominica:	<i>je sanbe,</i>
d. Lunae:	<i>tu sanbe,</i>
d. Martis:	<i>se sanbe,</i>
d. Mercurii:	<i>čaar sanbe</i>
d. Jovis:	<i>þansanbe</i>
d. Veneris:	<i>ayna</i>
d. Sabbati:	<i>sabat cun,</i>

haec eadem nomina etiam in columna persica ita scripta reperiuntur. Nomina mensium cumanica sequentia sunt:

Januarius:	<i>safar ay,</i>
Februarius:	<i>sounz ay,</i>
Martius:	<i>yliaſ ay,</i>
Aprilis:	<i>tob ay,</i>
Majus:	<i>songusax ay</i>
Junius:	<i>cus ay,</i>
Julius:	<i>orta cux ay</i>
Augustus:	<i>sonchitx ay</i>
September:	<i>ches ay</i>
October:	<i>orta ches ay</i>
November:	<i>curban baran ay,</i>
December:	<i>asuc ay.</i>

Annorum haec partitiō in quator divisiones et medii uniuscujusque mensis denominatio «medium ver», «media aestas»; «medius autumnus», «media hyems» non solum in l. mongolica, sed etiam in l. tibetana occurrit, primus vero et ultimus harum divisionum mensis «primum ver», «ultimum ver», — «prima aestas», «ultima aestas» et sic porro denominantur, ita etiam in sermone tibetano primus harum divisionum mensis *ra-va*, medius *'bring-va*, ultimus *tačung* nominatur. Doctissimus BLAU nomenclaturam mensium cumanicam solo nomine Decembris *asuc ay* excepto optime in hunc modum explicavit:

ylias ay «Martius» الک یاز ای,
tob ay «Aprilis», cf. توبالانک «ventus vernus»,
songusax ay «Majus» سونک یاز ای,

cus ay «Junius» کوز ای,
orta cux ay «Julius» اورتا کوز ای,
sonchitx ay «Augustus» سونک کوز ای,

ches ay «September» قیش ای,
orta ches ay «October» اورتا قیش ای,
curban baran ay «November», e sacrificiis Muhamme-
danorum ita dictus,

asuc ay «December», pro quo KLAPROTHUS: *apex ay* habet;
asuc mihi turcicum orientale ازوق «victualia» esse videtur,
nempe mensis, in quo victualia congregata esse debent,
safar ay «Januarius» صفر ای,
sounz ay «Februarius» سونک ای, id est «ultimus anni
mensis».

VIII.

In media glossarii columna voces persicae continentur latinis cumanicisque respondentes. Initio glossarii verbum persicum *šenudan* «audire» per diversa tempora et modos conjugatum reperitur. De transcriptione sonorum linguae persicae in prima codicis parte haec pauca observanda sunt: 1. *gh* pro *ch* scriptum reperitur, e. g. *ghon* «sanguis» pro *chon*. Ceterum خ etiam per *c* et in glossa *dilkosi* juxta *dilghosi* et *dilchosi* per *k* transcribitur. Transcriptio ejusdem soni per *ch* saepe occurrit. 2. *cs* pro *š* scriptum est, e. g. *garmics* «calidum» pro *garmiš*, — *balacs* pro بالش 3. *ci* pro *č*, e. g. *ciesm* «oculus», id est چشم 4. *j* vel *čh* pro *ğ*, e. g. *jouani* جوانی, — *chaačh* pro کوهیخ. ج etiam per *zz* et *i* transcribitur, e. g. *zzuchana*, — *iumb* 5. *ss* vel *s* pro *š* e. g. *andissa* «cogitatio» 6. *č* pro *z*, e. g. *čamī* «terra»

pro زمین. *z* etiam per *ss* transcribitur, e. g. *mussa* «ocrea» pro *muza*. 7. *k* pro *h*, e. g. *rak* «via» pro راک (pag. 56 codicis)
 8. *gh* pro *h* e. g. *medeghem* «do» pro «medehem» (pag. 55)
 9. littera *h* interdum eliditur, e. g. *medaem* «do». Aspirata quoque fortior خ interdum prorsus non denotatur, e. g. *abar*
 i. e. خبر. 10. *x* pro *z*, e. g. *tam mexanem*, v. verbum تمردن
 11. littera ب interdum praecedenti nasali fulciendae inservit, e. g. *lambs* pro *lams* 12. *v* saepe per *ou* denotatur, e. g. *oua*.

Paradigma verbi شنردن:

Praesens.

Sing. <i>mesnoem</i>	Pl. <i>mesnam</i>
<i>mesnoy</i>	<i>mesnoit</i>
<i>mesnoet</i>	<i>mesnoent</i>

Imperfectum.

Sing. <i>mesindem</i>	Pl. <i>mesinidim</i>
<i>mesinidi</i>	<i>mesinidit</i>
<i>mesinid</i>	<i>mesinident.</i>

Prima hujus formae vocalis *i* quasi deleta est.

Perfectum.

Sing. <i>sinidem</i> (<i>sīnīdē</i>)	Pl. <i>sinidim</i>
<i>sinidi</i>	<i>sinidit</i>
<i>sinid</i>	<i>sinident.</i>

Plusquamperfectum.

Sing. <i>sinadabudem</i>	Pl. <i>sinadabudim</i>
<i>sinadabudi</i>	<i>sinadabudit</i>
<i>sinadabud</i>	<i>sinadabudent.</i>

Futurum.

Sing. <i>bisnoem</i>	Pl. <i>besnoim</i> (<i>besnoym</i>)
<i>bisnoy</i>	<i>besnoit</i> (<i>besnoyt</i>)
<i>bisnoet</i>	<i>besnoent.</i>

Imperativus.

*bisno**besnoitem (besnoytem)**besnoat.*

Optativus.

Sing. *ysalla mesinidem**ysalla mesinidi**ysalla mesinid.*Pl. *ysalla mesinidim**ysalla mesinidit**ysalla mesinident.*

Prima hujus formae vocalis *i* similiter atque in imperfecto indicativi quasi deleta est.

Perfectum et plusquamperfectum Optativi.

Sing. *ysalla sinadabudim* (sic !)*ysalla sinadabudi**ysalla sinadabud*Pl. *ysalla sinadabudim**ysalla sinadabudj* (sic !)*ysalla sinadabud* (sic !)

Futurum Optativi.

Sing. *ysalla besnoem**ysalla besnoi (besnoy)**ysalla besnoet*Pl. *ysalla besnoim (besnoym)**ysalla besnoit (besnoyt)**ysalla besnoent.*

Subjunctivus modus.

Sing. *zonchi mesnidem**zonchi mesnidi**zonchi mesnid*Pl. *zonchi mesnidim**zonchi mesnidit**zonchi mesnident.*

Perfectum Subjunctivi.

Sing. *zoncki sinidem**zonchi sinidi**zonchi sinid*Pl. *zonchi sinidim**zonchi sinidit**zonchi sinident.*

Prima hujus formae vocalis *i* in codice prorsus deleta est.

Inf. *sanadae* (sic!).Part. praesens. *sanoenda.*Part. Futuri. *ghoet sinidam* (sic!).

Formae verbi simplices interdum cum causalibus promiscue occurrunt, e. g. *meiunbanem*, imp. *beiumb*.

In codice cumanico Venetiano praeter voces cumanicas, persicas et latinas, praecipue in secunda ejus parte haud ita paucae germanicae quoque glossae occurrunt, quae a missionariis germanicis conscriptae constantem dialecti franconicae (*Mitteldeutsch*) orthographiam offerunt, ita in his glossis vocalis *i* interdum respondet *e* aliarum dialectorum e. g. *ich wiylche* loco *ich welke*, *iy* vero pro *ei* apparet, e. g. *ich riyse* «ich reise» etc., *ui* autem loco *iu* scriptum reperitur, e. g. *sprui* loco *spriu*, — *mich vruyst* loco *vriusct*. Consona *z* saepe pro *s* scripta est, *z* vero interdum per *cz* denotatum apparet, e. g. *czwiru* «filum».

Partem codicis nostri germanicam doct. CAROLUS JULIUS SCHRÖERUS, professor Viennensis, mihi roganti perhumaniter interpretatus est, eaque sollicite perlecta non solum dialectum, cujus indolem glossae germanicae exhibent, sed ipsam hujus dialecti regionem ope glossae *tief*, quae glossa in secunda codicis parte obvenit, optime determinare potuit. Dialectus ea est, quae «media germanica» vocatur, at glossa praedicta in ea communiter non usurpatur, in vasto enim hujus dialecti territorio canis femina plerumque sub forma *zauke* apparet, ita in Transilvania apud Saxones, in Scepusio (Zips), in Silesia, in Borussia autem occidentali haec forma *zak*, Luxiburgi *zaep*, Confluentiae *zaubel*, *satz*, sed Aquisgrani jam: *tief*, Bonae *teff* sonat, quae forma cum *teff* inferioris Germaniae, hollandico *teef* plane convenit. Quum lingua codicis germanica ea sit, quae in medio Germaniae loquitur, quae etiam Aquisgrani et Bonae dominatur, quum porro forma *tief* et *teff* tantummodo Aquisgrani et Bonae in illa dialecto occurrat, patria scriptorum glossarum codicis germanicarum inter Aquisgranum et Bonam quaerenda est. Doct. SCHRÖERUS de hac re ita ad me scripsit: «Regio ubi dialectus glossarum germanicarum hujus codicis invenitur sine dubio in medio Germaniae (Mitteldeutschland) quaerenda est. Pronomen personale *er* forma *he* (interdum *ha*) occurrit. Vocales *i* et *e* inter se commutantur, e. g. *wedir*

loco *wider* etc. Ita etiam in syllabis secundariis, e. g. *ver*, *-en*, *er* : *i* loco *e* occurrit. Loco *ou* linguae germanicae aevi medii (mittelhochdeutsch) saepe *oy* legitur : *hoypt*, *loypher* (= *loufer*) ; loco *iu* (hodierna lingua *eu*) autem *uy* : *buichet*, *kuylecht*, *tuyche* etc. Initio vocis etiam interdum *z* loco *s* reperitur : *zamenunge*, *zecz sich*, *zelgerete* (*sélgeracte*). Illud *uy*, *ui* loco hodierni *eu* plane cum orthographia hollandica congruit, ita etiam *z* loco *s*, quod etiam apud Saxones Transilvaniae et Scepusii in Hungaria in eorum scriptis aevi medii invenitur».

Glossae latinae non solum in prima codicis parte, sed etiam in secunda occurrunt, in qua haud ita raro versio interlinealis latina, eaque saepissime interrupta eas tantum voces cumanicas interpretatur, quas scriptores hujus codicis partis apud tirones linguae cumanicae pro parum notis vel plane ignotis existimabant. Jam KLAPROTHUS annotavit in lingua latina codicis nostri tales quoque voces mediae et infimae latinitatis occurrere, quae neque apud DU CANGIUM, neque apud DIEFFENBACHUM legi possunt: Le latin même de cet ouvrage est curieux, et on y trouve plusieurs mots peu connus, qui pourraient former un petit supplément à DUCANGE, et qu'on parvient à expliquer à l'aide du persan et du coman qui se trouvent à côté. L'ortographe de l'auteur est l'italienne.¹ Denotatio consonae *s* per *x*, e. g. in vocibus «praepoxui», — «raxorij», — «vixus», — «elimoxina», — «quaxi», — «inquixicio», — «divixio», — «evaxio» etc. orthographiae Venetianae maxime congrua apparet, sed ex hac re minime consequitur, scriptorem vocabularii Venetum fuisse, haec eadem enim scribendi ratio etiam apud Januenses per id tempus et posterius quoque occurrebat, in quorum scriptis *z* et *x* saepe loco *s* scripta reperiuntur, e. g. Luzerna, pro pedemontano Luserna, quod in Toscana Lucerna sonat. Alioqui in haud ita paucis exemplis ipsum *x* per *ss* vel *s* denotatum reperitur, quod apud scriptores Venetianos haudquaquam in usu erat, e. g. intelessi», — «resu-

¹ Memoires relatifs a l'Asie. Tomus III. Pag. 121.

ressi,» — «adiunssi», — «depinssi», — «dussi», — «infinsi» etc. Nonnullae voces partis latinae quod ad orthographiam vel quod ad formam ipsam sane indolem dialecti Venetianae redolent, e. g. «endego» loco «indigo», — «tenagie», — «chibebe», — «latonum» hodie quoque «laton» loco «ottone», — «merzāius», — «caramella», — «turta», sed aliquot horum vocabulorum etiam in dialectis septemtrionalibus italicis occurrunt, e. g. «laton», quod Mediolani «loton» sonat.¹ E contrario alia vocabula eaque sane multa indolem dialectorum septemtrionali occidentalium, respective dialecti Januensis clare manifestant, e. g. «gragnora», in quo vocabulo originale *l* inter duas vocales *r* evasit, — «sivoro» in qua forma eadem permutatio obvenit, — «carubius», — «turcheyse» etc. Scribendi ratio ac formae maximae vocabulorum lat. partis scriptorem glossarii latini Januensem fuisse evidenter comprobant, quae res etiam eo corroboratur, quod antiquissimus codicis possessor ANTONIUS de FINALE erat, cujus familia ex Liguria orta Januae per longum tempus diversa munera administrabat et vulgo DE FINAR vel DE FINARIO nominata fuit, ex qua familia, uti mihi cl. CORNELIUS DE SIMONI communicavit, unus nomine ANDREAS seculo XIV Januae munere notarii («notaro e Cancelliere dei Banchi di Mutuo») functus erat. In pag. 156 codicis hoc nomen in forma originali occurrit: «Iste liber est de ANT. de FINALE», locus enim, ex quo nobilis familia DE FINAR originem sumsit, FINALE nuncupatur (in Liguria). Pro causa nostra et hoc argumentum adduci potest, quod anno 1303, quum Toktai in Kipčak et Gazan in Persia regnarent, in his regionibus Januenses et non Venetiani commercium habebant, nec celeberrimus PAULUS Venetus (MARCUS) anno 1294 Chersonesum tauricam peragrans inter mercatores occidentales sympatriotarum mentionem fecit.

De orthographia latina haec pauca adnotanda sunt: 1. *i* saepissime per *y* denotatur. e. g. «circuytus» 2. *ι* saepissime loco *l* scriptum reperitur, e. g. «inquixicio», — «nupcie» 3. *x*,

¹ V. doct. ADOLPHI MUSSAFIAE «Beitrag zur Kunde der norditalienischen Mundarten im XV. Jahrhunderte» (Viennae, 1873). Pag. 73.

uti vidimus, saepissime pro *s* scriptum est, quam denotationem unus annotatorum germanicorum haud ita raro cum *s* superscripto emendavit 4. *ss* vel *s* interdum loco *x* legi potest 5. *r* loco *l* saepe occurrit, e. g. «fragellum», — «indecrinabile» 6. *h* interdum omissum est, alia vice tunc quoque adhibetur, quum adhiberi non deberet, e. g. «hodoro», — «honero» 7. *e* loco *o* scriptum reperitur, e. g. «retunde» 8. *o* loco *u* in quibusdam glossis legi potest, e. p. «fondo», — «fondamentum», cf. «autono» in vocabulario italico Viennensi Seculi xv, de quo doct. MUSSAFIA l. c. quaedam disseruit 9. *n* interdum elisum est, e. g. «demonstratio» 10. inter consonas *nn* interdum *p* insertum apparet, e. g. «sompnio» pag. 50, — «columpna», cf. formam imperativi «combia» in vocabulario italico r. bibliothecae Monacensis numero 362 signato. Forma «combiato» etiam in dialecto Toscanica usurpatur¹ 11. consona *n* interdum sequentis consonae fulciendae causa inserta apparet, e. g. «denpingo», — «infingo», «infinsi», alia vice haec eadem consona reduplicationem supplet, e. g. «rendo», «rendidi», «rende». In dialectis italicis septemtrionalibus *n* praecipue sequenti consona *s* inseritur, e. g. «minzuol» 12. in voc. «monimentum» *i* loco *n* scriptum est 13. *z* loco *c*, e. g. pag. 55 «torze» pro «torce», quod formae imp. latinae «torque» respondet 14. etiam in hoc codice *qu* saepissime per *c* denotabatur, e. g. «condam», — «cotidianum» 15. *ae*, *oe* per *e* denotatur, e. g. «cellum» pro «caelum», — «fetz» pro «foetet» (pag. 61). — Quaedam verbi formae ex falsa analogia ortae sunt, e. g. «momordidi», — «acendidi», — «ascendidi», — «ardidi», — «abscondidi», — «descendidi», — «espendidi», — «estendidi», — «radidi», — «ofendidi», quae formae omnes manifesto ad analogiam «dedi» factae sunt. Perfectum «adiuvavi» ad analogiam «amavi» conjugatum est. In formis verbi cum praepositionibus conjunctis unius litterae duplicatio saepe desideratur, e. g. «acendo», — «adisco», — «aporto».

¹ V. apud MUSSAFIAM l. c.

Formae activae verbi saepenumero pro deponentibus apparent, e. g. «mutuo» loco «mutuor», — «obsculo», «obsculavi». «obscula», — «letare», — «famulare», in dictione: «homo letaē cum h̄ deo famulaē, — «recordo», — «sequere», — «nasco», «nasci», «nascere», — «confitere», — «loquere», — «hodoro», — «oblivisco», «oblivisci», «oblivisce», — «utere», — «verecundavj». Primam quorundam verborum syllabam scriptor aliquam usu tritam praepositionem existimabat, e. g. «obsculo». «Substineo» loco «sustineo» scriptum est. Prima verbi «pendo» syllaba etiam in praesenti et imperativo reduplicata est («pependo», «pepende»). — Neutrum in singulari saepe in *n* desinit, e. g. «pecatun» etc. et haud ita raro genus neutrum pro masculino apparet, e. g. «saltun» loco «saltus». — Glossas latinas, quae in vocabulariis DU CANGII et DIEFFENBACHI desiderantur ex toto codice congestas in fine operis vocabulariis linguarum cumanicae, persicae et germanicae ultimo loco adjunximus.

IX.

Scriptor vocabularii et scriptores secundae codicis partis ad quosdam sonos cumánicos et persicos denotandos peculiare litterarum formas adhibebant, quas in capitulo VIII. descripsimus. Orthographia primae codicis partis perquam inconstans est, ita sonus quidam in una eademque conjugatione interdum diverse denotatus reperitur et in quibusdam exemplis unus annotatorum isti inconstantiae ita medetur, ut super litteram (interdum expunctam vel cancellatam) sono exotico magis congruentem litteram, vel saltem eam litteram adscribat, quae in aliis quoque illius conjugationis formis apparet, e. g. «aperio» *azarmē*, in quo exemplo annotator consonam چ recte per *č* denotavit, — *jaširumē*, in quo exemplo annotator sonum *š* per *z* transcripsit, ut *š* ab *s* bene distinguat, v. etiam *باشورمانی*, — *bošaturmen* etc. Annotator interdum et orthographiam latinam correxit, e. g. pag. 21 «ēspecto» et in quibusdam formis originale *c* linea

verticali adjecta in *k* transmutavit, e. g. pag. 10 *sokarmen*, in aliis vero formis litteras omissas addidit, e. g. *esitca'men*, *esitka'sen* et sic porro per totam conjugationem. Super formam *ačir^{ga}mach* annotator syllabam *ga* adscripsit, et interdum totam glossam scriptoris vocabularii expungens eam denuo adscripsit, interdum vero super litteram *c* scriptoris *h* annotavit, e. g. *gič^hrar*, — *yic^hrar*. Scriptor textus pag. 143 codicis negligenter *töredi* scripsit pro *töret^{di}* «generavit». Alia quoque hujus generis menda in hac secunda codicis parte reperiri possunt, e. g. *seng* «tuum» in oratione dominica loco *sening* etc. Denotationem reduplicationis scriptor vocabularii saepe plane neglexit, alia autem vice eam contra regulam adhibet, e. g. *esittigler* loco *esitingler*, hic idem error etiam in latina codicis parte obvenit, e. g. pag. 53 «stetti», — pag. 57 «ussus fuj». Annotator in exemplo sequenti *agisibile* «ore» pag. 124 vocem *auis* in *agis* transmutavit, sed sine ulla necessitate, forma enim vulgaris *aus* sonat, cf. kazanicum *auiz* «os». Scriptores codicis non solum vocabula latina, sed etiam cumanica et persica abbreviant, et ad abbreviaturas designandas diversis modis utuntur, nimirum 1. siglis quibusdam, quae sigla vel supra vel infra lineam apposita sunt 2. prolongatione quarundam litterarum peculiari 3. contractione duarum litterarum in unam. In parte codicis cumanica signum abbreviationis plurimum litteram *n* supplet, sed praeter eam aliae quoque litterae abbreviantur, e. g. *k*, *r*, sic litt. *k* in vocabulo *köruli* pro *körükli* (pag. 142) etc. Suffixum *dur* formae verbi causalis pag. 138 signo quodam 8 perquam simili denotatum est. In editione nostra plerumque duo abbreviationis sigla usurpantur, unum ad omissionem cujusdam litterae, alterum ad contractionem totius formae denotandam, saepe tamen haec duo signa typographi permutaverunt, primumque tunc quoque adhibebant, quum in copia manuscripta ad omissionem *r* denotandam nos ad scripturam codicis conformantes scripsimus. — In columna latina primae codicis partis vocabula cumanica saepe male explicantur atque in ipsa secunda codicis parte versio interlinealis latina interdum textui cumanico minime respondet,

immo interpres pag. 141 verbum *sözlemegen* «non est locutus» per «locutus» interpretatus est! Quaedam litterae in scriptura codicis nonnunquam inter se adeo simulant, quod vix una ab altera distinguí possit, ita e. g. *c* et *t*, — *k* et *b*.

Primam codicis partem quinque diversae manus conscripserunt. Eum, qui maximum codicis partem conscripsit, scriptorem codicis nuncupamus; illum Italum Januensem fuisse, non solum scriptura, sed etiam orthographia arguit. Haec manus litteras largas rotundasque scripsit, quae facillime legi possunt, — sonum *v* semper per *u*, consonam vero *k* plerumque per *c* denotavit. Manus secunda caractere diformi, longo et saepe angusto, atramento nigro scripsit, vocalem *a* ab *ā* solícite distinxit eamque per litteram *a* denotabat, — consonam *v* semper *v* designavit, e. g. «*vl*» id est «*vel*», pro qua conjunctione interdum formam abbreviatam *l* scripsit. Manus tertia atramento non semper aequaliter nigro litteras aequabiles, angustas et formae acutae scripsit consonamque *v* semper per *v*, interdum vero ipsam vocalem *u* per *v* transcripsit, e. g. pag. 14 «*condvco*», — vocalem *ā* *a*, *c* ansula deorsum protracta designabat, — in fine vero vocabuli consonam *k* plerumque *k* et non *c* scripsit, e. g. *iarlelik* «paupertas», — *yumsak* pag. 60., — *š* autem in quibusdam exemplis per *sch* notabat, e. g. *tabuschirmen*. Quarta manus primum in pag. 26 obvenit, eaque litteras minuscultas, et satis aequales atramento pallido scripsit, vocalem *a* secundum scripturam italicam et vocalem *c* saepe *o* non prorsus clauso, *u* vero *w* scribebat, e. g. pag. 40 *daw* pro *daue* scriptoris italici. Haec eadem manus *k* in fine vocabuli per *k* et *qu* in vocabulo «quotidianum» per *c* notabat («cotidianum» pag. 60 codicis). Quinta manus pag. 21 sequentem dictionem scripsit:

kym maga bersa mendagar beraym.

kym maga bermassa mendagar berman.

Scriptura hujus manus nitida est characterque ejus satis rotundus. Haec manus *a* *a* scripsit. Secunda, tertia et quarta scriptura supradicta etiam in secunda codicis parte apparet, easque

scripturas jam hac causa scriptoribus germanicis attribuendas esse nihil dubito. Scriptura et orthographia itidem illos tres scriptores germanos fuisse manifesto comprobatur. De scriptura quintae manus dubius sum, an eam scriptori cuidam italico attribuam, character enim ejus multum italico similat, at haec eadem scriptura etiam in secunda codicis parte adesse videtur, cujus secundae sectionis maximam partem scriptores germanici, nimirum missionarii e Germania orti conscripserunt. Menda orthographica primae codicis partis interdum ipse scriptor vocabularii, alia vice unus annotatorum germanicorum (secunda, tertia, quarta manus) correxit. Correctiones sequentes sunt 1. *s* saepe in *z* correctum est, e. g. *eziturmen* 2. corrector haud ita raro *s* in *x* correxit, e. g. pag. 21 «especto» et hic annotatum esse volo, jam scriptorem vocabularii litteram *s* et *x* in quibusdam exemplis promiscue scripsisse 3. corrector litteram *a* interdum in *ä* emendavit 4. littera *o* interdum in *ö* transmutata est 5. haud ita raro ex *u* *i* factum est 6. interdum littera elisa annotata est, sic in quibusdam exemplis consona *r* 7. corrector pag. 13 litt *y* in *g* permutavit (*gichrar* loco *yicar*, id est اقرار), quae voluta correctio revera corruptio evasit 8. litteram *c* corrector interdum in *k* transmutavit, e. g. pag. 10 *sokarmen*, quae forma ex originali *socarmen* ope lineolae verticalis litterae *c* adjunctae facta est 9. annotator interdum formam vulgarem, abbreviatam in formam antiquiorem pleniorque mutavit, e. g. *agis* loco *auis* pag. 124.

Etiam in secunda codicis parte, quam uti jam diximus, magnam partem missionarii fidei christianae germanici conscripserunt, diversae scripturae apparent, nimirum 1. scriptura aequalis et maximam partem sine ulla gravi difficultate legibilis, quam scriptor partim atramento nigro, partim coloris diluti conscripsit 2. scriptura deformis, interdum vix legibilis 3. fortasse autographum PETRARCHÆ 4. manus cujusdam scriptoris italici 5. scriptura difficulter legibilis, in qua scriptura aenigmata conscripta reperiuntur 6. pag. 120 usque ad orationem dominicam scriptura satis nitida, quam scriptor germanicus

atramento nigro conscripsit 7. oratio dominica, quam prima manus secundae codicis partis scripsit 8. annotationes grammaticales usque ad pag. 137 manus parum exercitata conscripsit 9. orationes ad sanctam Virginem, quae scriptura haud ita mala conscriptae sunt 10. scriptura minuscula 11. scriptura ANTONII de FINALE 12. scriptura deformis et passim vix legibilis 13. scriptura legibilior, fortasse prima manus 14. denique scriptura passim vix legibilis unius scriptorum germanicorum. Hoc demum annotatum volo, in prima codicis parte multa vocabula cum *c* vel *ch* incipiunt, quae in secunda parte litt. initialem *k* habent. *I* initiale in prima parte per *y* transcribitur, in secunda autem codicis parte *j* apparet. Denique in prima codicis parte littera *č*, praesertim initio vocabuli, raro occurrit, in secunda parte e contrario saepissime scripta est.

In prima codicis parte vocabula cum litt. *a* incipientia a pag. 1. usque ad pag. 9. leguntur,

vocabula litt. *b* pag. 9.

vocabula litt. *c* a pag. 10. usque ad pag. 17.

vocabula litt. *d* a pag. 17. usque ad pag. 21.

vocabula litt. *e* a pag. 21. usque ad pag. 24.

vocabula litt. *f* a pag. 24. usque ad pag. 27.

vocabula litt. *g* a pag. 27. usque ad pag. 28.

vocabula litt. *h* pag. 28.

vocabula litt. *j* a pag. 29. usque ad pag. 32.

vocabula litt. *l* pag. 32.

vocabula litt. *m* a pag. 32. usque ad pag. 35.

vocabula litt. *n* a pag. 35. usque ad pag. 38.

vocabula litt. *o* a pag. 38. usque ad pag. 40.

vocabula litt. *p* a pag. 40. usque ad pag. 44.

vocabula litt. *q* pag. 44.

vocabula litt. *r* a pag. 45. usque ad pag. 49.

vocabula litt. *s* a pag. 49. usque ad pag. 54.

vocabula litt. *t* a pag. 54. usque ad pag. 56.

vocabula litt. *v* a pag. 56. usque ad pag. 59 conscripta reperiuntur.

Adverbia a pag. 59. codicis usque ad pag. 67., declinatio vero pronominum et nominum pag. subsequentibus usque ad pag. 70 continentur.

Ulterior vocabularii tenor pag. sequentibus usque ad pag. 110. legi potest, cum qua pagina totum vocabularium cumanicum a KLAPROTHO editum terminatur.

Secunda codicis pars, quam nunc primum luci publicae damus, cum pag. 111 incipit et cum pag. 164 terminatur. Ecce prima et ultima paginarum hujus secundae partis vocabula:

pag. 111. *seskenirmê* — *kous*,

pag. 112. tertia linea textus calamo scripti, quae legibilis est «del dolce loco ove lo» — «cum spiritu tuo»,

pag. 113. *it uradir* — *erdem* ars,

pag. 114. *čaman* — ultimum secundae columnae vocabulum *jargunze*.

pag. 115. *jargu jararmê* — *cyn ä'gele*.

pag. 116. *jirtilding* — *virtuſt*, infra hoc vocabulum imago psittaci videri potest, juxta quam haec dictio latina legitur: «viô pinde ac discto».

pag. 117. post quaedam vocabula latina calami probandi causa scripta fortasse ipsum autographum PETRARCHÆ: «None al mio parer» etc. legitur — *tizinggis čokunggis* (haec pagina inferne lacerata est, quam ob causam vocabula citata ultima sunt, quae legi possunt),

pag. 118. post quaedam vocabula calami probandi causa adscripta *čorhaa (ʔn) čuprak* — *trege* (voc. germanicum),

pag. 119. *tap tap tamyzik* (aenigmata) — *kara ulah dir*,

pag. 120. (...) *ir uču* (continuatio aenigmatum) — *ol bazar*,

pag. 121. *jugungis oglanlar* — *bir ave mâr* (id est *bir Ave Maria*),

pag. 122. *Are lucas ayar* — *aning uču*.

pag. 123. *geldik ol changa teizmaga* — *tugenmes :: boreh* (fortasse glossa čag. *بوراك*),

pag. 124. *Christus alay ayti* — *iazzinmassen*,

- pag. 125. *viat tursen bir kyziga — köpden kemizzildi*,
 pag. 126. *aning uñun bugū — iħc xp̄c Amen*,
 pag. 127. «Nō q ista diccō. lar» etc. — «et sic de alijs»,
 pag. 128. «Nō q ista diccō. sis» etc. — «*talis ordo req'rit'*»,
 pag. 129. *inteligo anglarm̄ — anglasal(ar)*,
 pag. 130. *futu'o anglarbolsan — in columna sinistra «hiems kyz», in columna dextra «ver jaz»,*
 pag. 131. *in columna sinistra «aper kaban», in columna dextra «accidia» — in columna sinistra «gulosus boguzgur», in columna dextra kayma kerckimiz da utru kelgil*,
 pag. 132. *in columna sinistra tengrinj sövgil, in columna dextra «differētia» — in col. sinistra «murraçlik¹ idē», in col. dextra altinda vī jargul(ʔan)*,
 pag. 133. «a Aleluia»,
 pag. 134. *nihil habet scripti*,
 pag. 135. *item*,
 pag. 136. «ave iehu xpe» etc. — *figuræ quarundam litterarum codicis*,
 pag. 137. *ave uñmakning kabagi — olumdä usutmadi*,
 pag. 138. *ave Maria kim bisgä uruh tuvrup sē — crksis kildi*,
 pag. 139. *ave icssening ėibugi — bahaip jarilgadi*,
 pag. 140. *auc saa kī acikting — ata tengri et inferius «inportunus ungestume»,*
 pag. 141. *jollaringni ol bavladi — mirromisni xp̄cni ave*,
 pag. 142. *ave kō'uli sē sion sedan ėihtī — apostolergä bild'ding*,
 pag. 143. *ave sen kiz — bizgä teydi*,
 pag. 144. *ave eminč ieri — senden*,
 pag. 145. *ihs söuçimiz bolsun — Ma'iādan, inferius alia manus glossas sequentes annotavit: tengrisi toprak bay er kök ari bakil ouluna beyinč*

¹ Fortasse a nomine actionis arabico مرفشة^{٦٠} derivatum et per negligentiam scriptoris in formam suprascriptam corruptum.

pag. 146. *Arilarning kusanči — iarilgagil Amen,*

pag. 147. *Amen.*

haninng alaŋlari čikssin — menġuluckä am

aitgančä secudū dictū (.....) ġāni bildirdi nescita fecit scita,

pag. 148. *Inanirmen barčaga erkli bir ata tengrigä — Amin,*

pag. 149. *saginsamen bahasiz kanini — kim hačka minmäğä uyalmađing*

pag. 150. *ä tattli beyginäm — (ʔb)äk mänggu tovgu bolus kim barali. Amen.*

pag. 151. «hec z̄ umnus a Solis ortus (sic!) h' est nonen (sic!)» — *Kertu Cristus,*

pag. 152. *dnō nō ht eg° mino*

pag. 153. 154. 155. *inscriptae sunt,*

pag. 156. *autographum ANTONII de FINALE continet,*

pag. 157. *börlendi germinavit — tanglančik admirabilis,*

pag. 158. *inscripta est,*

pag. 159. *bir erkli iarl'gančli tengri — tengri bisni uretti,*

pag. 160. *in columna sinistra surat ymago, in columna dextra čindirmē ich kniype,*

pag. 161. *in col. sinistra aya. dār tämir, in col. dextra usahči pditor,*

pag. 162. *in col. sinistra jen (..) rimē (glossa germanica). corrigo, in col. dextra jakurarmē ich span dē,*

pag. 163. *in col. sinistra telbuga. cyn leyt zeyl, in col. dextra čaridi gescheute.*

pag. 164. *in col. sinistra ičkor. en bruchgurtel, in col. dextra boksmen(ʔ)et. enziyte vleys — in col. dextra sirih, en merder.*

CONSPECTUS CODICIS.

I. Vocabularium per alphabetum pag. 1—58.

II. Adverbia pag. 59—67.

III. Declinatio pronominum et nominum pag. 68—70.

IV. Vocabularium per ordinem notionum correlativarum, cujus inscriptiones sequentes sunt:

1. Noīa rēr que p̄tinēt Deo et ad ūiendū ey
2. Hec sūt elemēta
3. Hec sūt comp̄siones
4. Hec sūt tempora
5. Sentimenta quinque
6. Qualitates tempōr
7. Res contrarie
8. Qualitates rēr
9. Noīa rēr que communit̄ inueniunt̄
10. Noīa arciū et que p̄tinēt eis
11. Hec continēt de spetiaio et spetiaia
12. Faber et feraius
13. Pelipaius
14. Sartoius
15. Calegaius
16. Magr̄ asie
17. Barbeiū
18. Scriba

(Sub hac inscriptione alia quoque vocabula, quae ad officium scribae minime pertinent, conscripta reperiuntur)

19. Nobilitates hōiū et muliēr
20. Mercimonia que p̄tinēt ad m̄catorē
21. Noīa lapiduū precioxōr
22. Hec sūt menbra hōiū et muliēr
23. De parētatu hōis
24. Complementa hōiū
25. Defecta hōinum
26. Res q̄ p̄tinēt ad bellū
27. Res oblite necesaie p̄ domo
28. Res q̄ p̄tinēt ad vestes
29. Res q̄ p̄tinēt ad domū
30. Res q̄ p̄tinēt ad axmxiū hōis
31. Res q̄ p̄tinēt equo
32. Res quae p̄tinēt ad letū
33. Res quae p̄tinēt ad mešam

34. Res q̄ ptinēt ad cochīnā
 35. Noīa arbor̄ et fruc (. . .)
 36. Noīa erbar̄
 37. Noīa bestiarū
 38. Noīa vermiū
 39. Noīa volucrū
 40. Victualia quae nascunt.
- Hoc alterum vocabularium cum pag. 110 terminatur.
- V. Vocabularium cumanico-germanicum pag. 111.
- VI. Fragmenta poeseos italicae pag. 112.
- VII. Spicilegium brevissimarum dictionum cumanico-germanicarum pag. 113.
- VIII. Idem pag. 114. 115. (pag. 115 etiam quaedam vocabula latina occurrunt)
- IX. Quaedam dictiones et vocabula cumanico-germanica et cumanico-latina pag. 116.
- X. 1. Fragmentum poeseos italicae 2. textus brevis cumanicus, in quo lector ad praecepta fidei observanda admonetur 3. vocabularium in duas columnas partitum pag. 117.
- XI. Nonnulla vocabula cum. quorum unum latine, alterum germanice explicatum est pag. 118.
- XII. Aenigmata cumanica pag. 119. 120.
- XIII. Textus cum. de poenitentia pag. 121.
- XIV. 1. Pericope evangelii secundum LUCAM cumanica (cap. II) 2. de Sto STEPHANO 3. textus de sanctissimo nomine CHRISTI cum. 4. textus cum. «in die epiphaniae» pag. 122.
- XV. 1. Continuatio textus praecedentis 2. exegesis praeccepti JESU CHRISTI «de amore erga Deum» cumanice pag. 123.
- XVI. textus cumanicus de peccatore et de poenitente, in quo quidam loci e scriptis S. HYERONYMI et AMBROSII citantur pag. 124.
- XVII. Continuatio textus praecedentis, in quo quidam loci

- e scriptis S. AUGUTINI, AMBROSII et aliorum de confessione peccatorum et poenitentia citantur pag. 125.
- XVIII. 1. Meditationes de passione JESU CHRISTI 2. oratio dominica pag. 126.
- XIX. Adumbratio grammaticae linguae cumanicae latine pag. 127. 128.
- XX. Paradigma verbi cumanici *anglamak* pag. 129. 130.
- XXI. Vocabularium cumanico-latinum in duas columnas partitum pag. 131.
- XXII. 1. Decalogus 2. enumeratio septem peccatorum capitalium cumanice et latine 3. in columna dextra quaedam dictiones et vocabula cumanica cum interpretatione latina pag. 132.
- XXIII. Aleluia pag. 133.
- XXIV. pag. 134. 135 inscripta sunt.
- XXV. 1. Ave iehu xpe benedictissime creator et salvator (bis) 2. quaedam litterae huic codici propriae pag. 136.
- XXVI. Salutationes, orationes et eulogiae ad cultum JESU CHRISTI et sanctae Virginis pertinentes pag. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147.
- XXVII. Confessio fidei pag. 148.
- XXVIII. Hymnus de passione JESU CHRISTI cum siglis musicis pag. 149.
- XXIX. Hymnus alter de passione pag. 150.
- XXX. Hymnus «a Solis ortus» pag. 151.
- XXXI. Quedam vocabula latina pag. 152.
- XXXII. Pag. 153. 154. 155. inscriptae sunt.
- XXXIII. Autographum ANTONII de FINALE pag. 156.
- XXXIV. Vocabula quaedam cumanica et latina pag. 157.
- XXXV. pag. 158 inscripta est.
- XXXVI. Textus de incarnatione JESU CHRISTI pag. 159.
- XXXVII. Vocabularium cumanico-latinum et cumanico-germanicum pag. 160. 161. 162. 163. 164. in duas columnas partitum.
-

CODEX CUMANICUS.

MCCCIII die XI Iuly.

*In noīe dñj Nri ihu xri et Bte Vīgīs Marię Mats eius et omīum
Scōrum et Scārum dei Amen.*

Ad honorem dei et Bti Iohis euangelisē.

*In hoc libro cōtinentur pr̄sicum et comaicum p̄ alfabetum:
Hec sunt Vēba et noīa de līta. A.*

audio	mesnoem	eziturmen
audis	mesnoy	esitursen
audit	mesnoet	esitur

Et pr̄

audimus	mesnam	esiturbis
auditis	mesnoyt	esitursis
audiūt	mesnoent	esiturlar

P̄tēto imp̄fcto

audiebam	mesin(.)dem ¹	esituredim
audiebas	mesinidi	esitureding
audiebat	mesinid	esituredi

Et pr̄

audiebamus	mesinidim	esitureduc
audiebatis	mesinidit	esituredingis
audiebant	mesinident ²	esiturlaredj

¹ Vocis *mesinidem* post *n* sequens vocalis *i* erasa est.

² Prima hujus formae vocalis *i* quasi deleta est.

P̄teito p̄fcto

audiui	sinide (sic!) ¹	esitum
audiuisti	sinidi	esiting
audiuit	sinid	esitti

Et p̄r

audiuimus	sinidim	esittic
audiuistis	sinidit	esittingis
audiuerūt	sinident	esitilar

(Praeteri)to plusq̄p̄fcto

(au)diueram	sinadabudem	esituredi (sic!)
(au)diueras	sinadabudi	esitturedi (sic!)
audiuerat	sinadabud	esittedi (sic!)

Et p̄r

audiueramus	sinadabudim	esiticedi
audiueratis	sinadabudit	esitungusedi
audiuerāt	sinadabudent	esitularedi

Futuro

audiam	bisnoem	esitca ^y men
audies	besnoy	esitka ^y sen
audiet	besnoet	esitkay

Et p̄r

audiemus	besnoym	esitka ^y bis ²
audietis	besnoyt	esitkaysis
(a)udient	besnoent	esitkaylar

(I)mpato ī

(a)udi	bisno	esit
--------	-------	------

¹ In forma *sinide* pro *sinidem* scriptor glossarii omisit signum abbreviationis annotare.

² In prima et secunda persona temporis futuri in singulari et in prima pluralis *y* supra syllabam *ka*, uti videtur, emendandi causa appositum est, cf. formas optativi linguae turcicae or. *bargajmen*, *bargajsin* etc., in quibus vocalis *a* in diphthongum *ai* amplificata est, cujus demum *i* finale in semivocalem *j* induruit (*aj*).

(au)diatē	besnoytem	esitinglar
(a)udiant	besnoat	esitsin

Optato m̄ utin̄

audirem	ysalla mes(i)nidē	chescha esitkaedim
audires	y mes(i)nidi	c esitkaedin
audiret	y mes(i)nid ¹	c esitkaedj

Et p̄r

audiremus	y mesinidim	c esitkaedic
audiretis	y mesinidit	c esitkaedingis
audirent	y mesinident	c esitkaylaredj

Pterito p̄fcto et pls̄q̄pfcto

audiuissē	y sinadabudim (sic !)	c esitmisbolgayedim
audiuisses	y sinadabudi	c esitkaeding v̄l ezitmizbolg(aye)di(ng) ²
audiuisset	y sinadabud	c esitmisbolgayedi

Et p̄r utinā

audiuissemus	y sinadabudem (sic !)	c esitmis bolgayedic
audiuissetis	y sinadabudj (sic !)	c esitmis bolgaedingis
audiuissēt	y sinadabud (sic !)	c esitmis bolgaedj ylar ³

Futuro utinā

audiam	y besnoem	c esitchaymen
audias	y besnoy	c esitchaysen
audiat	y besnoet	c esitchay

Et p̄r

audiamus	y besnoym	c esitchaybīs
audiatis	y besnoyt	c esitchaysis
audiant	y besnoent	c esitcha(y)lar ⁴

¹ Prima hujus formae vocalis *i* quasi deleta est.

² «Vel *ezitmizbolg(aye)di(ng)*» jam alia manus, quam secundam nuncupamus, caractere gothico deformi annotavit.

³ „ylar“ eadem secunda manu annotatum est.

⁴ y postea additum est.

Subiūcto m̄ cum

audirē	zonchi mesnidē	esittimessa
audires	z mesnidi	nezic chi esiti(n)gassa
audiret	z mesnid	n chi esitese

Et pr̄ cum

audiremus	z mesnidim	n chi esitic
audiretis	z mensidit	n chi esitingis
audirent	z mes(.)nident ¹	n chi esittilar

Pteito pfcto

audiueim	z s(.)nidem	essittimersa
audiuis	z s(.)nidi	essitingersa
audiuit	z s(.)nid ²	esitiersa

(E)t pr̄ cum

audiuimus	z sinidim	esitticersa
audiuitis	z sinidit	esitingersa (sic ?)
audiuerint	z sinident	esittilarersa

Ptito pls̄q̄pfcto

audiuissem
audiuisses
audiuisset

Et pr̄

audiuissemus
audiuissetis
audiuissent

Futuro cum

audiuero
audiueis
audiuit

¹ In forma *mes(.)nident* scripturae originalis inter litteras *n* et *s* vocalis *i* adfuit, cujus adhuc vestigium videri potest.

² Prima singularis praeteriti perfecti vocalis *i* deleta est Revisor quidem primae partis hujus codicis in quibusdam formis vocalem radicalem erasit.

Et pr̄ cum

audiuimus

audiueitis

audiuint

Infinito m̄

audire

sanadaē

esatimaga yzitmaga¹*Gerūdia*

audiendum

Supina

auditum

Ntom²

audiens

sanoenda

esattan (sic!)

auditurus

ghoet sinidam

esitmaga cuyga

(am)o³

dost medarem

söuarmen

(a)mas

dost medari

söuarsem (sic!)

(a)mat

dost medaret

souarol (sic!)⁴*Ptito pfcto*

amaui

dastem

soudum

amauisti

amauit

Impato m̄

(a)ma

dostdar

sougil

¹ Sic in cod. originali. In forma infinitivi persici *sanadaē* (pro شنیدن) vocalis *e* terminationis per *ae* denotata est.

² „*Ntom*“ pro «nominativo modo» scriptum esse videtur. Grammatici graeci e contrario modos verbi propter eorum similitudinem cum casibus nominis ἐγκλίσεις nuncupabant, cf. denominationem κλίσεις ὀνομάτων.

³ Pag. 5 codicis cum verbo «amo» incipit.

⁴ Id est *souar ol* «ille amat» cum pronomine 3. p. postposito. In formis *sövärmen*, *sövärsem* vocalis *ö* per *o* denotata est.

Nto

amicus	dost	souus
amor	dosti	soumac
accipio	mestanem	alurmen
accepi	stadem	aldum
accipe	bistan	algil
acendo lumen	var mecunem	yandurumen
acendidi (sic!)	var cherdem	yandurdum
acende	var cun	yandır ¹
adisco	adisco miamoxem	öuranirmen
adidici	amoghtem	öuandum (sic!)
adisce	biamus	öurangil ²
ascendo	ballameroem	agenurmen ^a gmanirmen
		ul minermen
ascendidi	balla raftem	agendum
ascende	balla buro	agen
adiuuo	yari medehem	boluzurmen
adiuuau (sic!)	yari dadem	boluztum
adiuua	yari bide	bolus
adiutorium	yari z zani ³	bolusmac
(ardo)	mesozanem	cüydurumen
ardidi (sic!)	sozanidem	cüydurdum
arde	besuzan	cüydur ⁴

¹ Propter lituram unius lineolae characteris *u* haec littera characteris *i* similis facta est.

² Cf. formam kazanicam *öjrän-*.

³ Fortasse corruptum ex inf. persico سوزانیدن (forma factitiva سوزیدن «ardere»).

⁴ Revisor quidam formam originalem litterae *u* in *y* correxuit. Hic *ü* per *u* denotatum est.

albergo hospito ¹	ghana cabul mecu- nem	conaclarmen vl̄ con- durumen ²
albergauī hospitaui	g cabul cherdem	conaclardum
alberga hospita ospicium	g cabul cun	conacla
absoluo	teursemayem	bošaturmen
absolui	tusaydem	bosatim
absolue	besau	bosat
absolutio	becsais	bosatmac
abscondo	panaham mecunem	yaširumen
abscondidi (sic!)	panachâ cherdem	yaširdun
absconde	pan(a)châ cun	yašir
absconsio	panāham	yaširmac ³
(a)bscōsalia		
(a)pareo	peda mesouem	corunurmen
(a)paruy	peda surmēden	corundum
(a)pare	peda sau ⁴	corungil
(a)paricio	peda	corunmac
adiungo	merasanem	yetarmen
adiunssi	rasanidem	yethim
adiunge	berasam	yetchil
aperio	va mecunem	ažarmen
aperui	va cherdem	azarmē ažtim
aperi	va cun	aztin ažchil ⁵

¹ «Hospito» tertia manus nitido caractere gothico addidit.

² «Vel condurumen» etiam tertia manus adscripsit.

³ Z revisor suprascripsit.

⁴ Id est : پيدا شدَم, پيدا مي شوم, پيدا شو.

⁵ Litteram č per c denotatam revisor suprascripsit. Mihi ita videtur, revisorem glossarii non Italum, sed unum ex scriptoribus hujus codicis germanicis, fortasse eundem esse, cujus scripturam tertiam manum nuncupavimus.

aporto	miauarem	chelturmen
aportau	auurdem	chelturdum
aporta	biauar	cheltur
abrachio	bachanâ megirem	cuzarmen amplector
abrachiau	bachana ¹ griften	cuztun amplexatus sum
abrachia	bachanar gir	cuzchul amplecte ²
alargo	dour mecunem	iragirmen
alargau	dour cherdem	bosattim
alarga	dour cum	jarat et
aleno	nafas mecunem	custunurmen suspiro
alenaui	nafas cherdem	custundum suspirau
alena	nafas cun	custungil suspira
		custunmac suspirio ³
abasso	fru mecunem	asat etermen libero
abassau	fru cherdem	asat ettim liberaui
abassa	fru buchun	asat et libera
		asat kisi liber homo ⁴
aro terram	çamî mebirem	saban surarmen
arau	çamî bridem	saban surdum
ara	çamî ⁵ bir	saban sur
aquiro	macsap mecunem	cas ^g anirmen
aquixiui	maschap cherdem	cax ^g andim
aquire	maschap cun	cax ^g angil ⁶

¹ Per negligentiam scriptoris signum abbreviationis super *a* omissum est.

² «Amplector» etc. tertia manus atramento nigro adscripsit.

³ «Suspiro» etc. tertia manus atramento nigro annotavit.

⁴ «Libero» etc. postea annotatum est (*asat* = persicum آزاد, verbum periphrasticum *azad etmek* «liberare» etiam in lingua turcica occidentali adest.)

⁵ Hic *z* per *ç* denotatur.

⁶ *g* revisor suprascript.

admissio		ydis
admito		ydimen (sic!)
admissi		ydim
admitere		ymaga (sic!)
armo me	selech mepusem	sagetlanurmen
armaui me	selech pusidem	sagetlandum
arma te	selech pus	sagetlangil
anūcō ¹		sounčlarmen
accuso	gamazi mecunem	zagarmen
accusaui	gamazi cherdem	zagatim ²
accusa	gamazi cun	zackil
accusatio	gamazi	zacmach
admoneo	paand medehen	ouraturmen sagindire- men
admonuj	paand daden	ouratum sagindum
admone	paand bide	ourat sagingil
admonitio	paand uī mesourat	ouratimac saganmac ³
armamentum	selech	saget memoria ⁴
adiuino	ram mecunem	kamlik etermen ranzilic etarmen
adiuinaui	ram cherden	ranzilic ettin
adiuina	ram cun	ranzilic ethil
incantatrix		kam katun kisi dir ⁵
atedior	eregirmen	
atediatus fui	eriktim ⁶	

¹ «Anūcō» etc. secunda manus annotavit. Forma *anūcō* ex «annuncio» abbreviata glossam cumanicam optime interpretatur (*sōūnčlärmen* = εὐαγγέλιον), katicanum enim *sōjōnče* graecum εὐαγγέλιον significat («donum pro laeto praeconio»).

² Secunda vocalis *a* manu revisoris quasi deleta est.

³ «Sagindiremen» etc. tertia manus annotavit.

⁴ «Memoria» secunda manus annotavit.

⁵ «Incantatrix kam katun» tertia manu adscriptum est.

⁶ Formae verbi turcici *eregirmen*, *eriktim* per negligentiam scriptoris in secunda columna annotatae reperiuntur.

aquiesco	unarmen
aquieui	undim ¹

Hec sunt Verba et noīa de līta. B.²

bibo	miausauen (sic!)	yzarmen
bibi	ausamitem (sic!)	iztum
bibe	biasam	iz
bulio	meiussen	caynaturmen
buliui	jussiden	caynatim
buli		caynatur
ballo	rags mesanem	beyrmen plaudo
ballauj	rags messadem	beyrdim plausi
balla	rags mexan	beygil plaude ³
ballum	ragsi	koron hostende ⁴
balneo aliquid	tarmecunem	us etarmen vl̄iuunurmen
balneui	tarcherden	us ettim vl̄men iuundim
balnea	tar cun	us et vl̄iuungul ⁵
balneum	garmauoā	yssi su
blasmo	nafrin mecunem	cagirmen. in theutonico scāppin ⁶
blasmaui	nafrin cherden	cagidim
blasma	nafrin cun	cagigil
blasmū	nafrin	cachimac
blasfemio	drusmā mecunem	sokarmen
blasfemaui	dusmā cherden	söctum

¹ «Aquiesco» etc. secunda manus annotavit.

² Littera B cum pag. 9 incipit.

³ «Plaudo» etc. tertia manus annotavit.

⁴ *Koron*, in lingua turcica occidentali *chora* (graecorum χορός), hic falso per imp. «hostende» explicatur. «Ostende» in dialecto kazanica *kürsät sonat*.

⁵ «Vel iuunurmen» etc. tertia manus annotavit.

⁶ «In theutonico» etc. secunda manus addidit: Quod ad formam *scāppin*, cf. germ. med. ae. *schempin*, flandricum *schimpen*.

blasfema	dusmā cun	söchul
blasfemia	dusmā	söcmac

*Hec sūt Verba et noīa de lītā. C.*¹

concordo	sazgai ^h mecunem	yaražirmen ²
concordauī	sazgai ^h cherden	yarastim
concorda	sazgai ^h bucun	yarastirgil
concordia	sazgai ^h	yarasmac
crepo	^a metchem	yarilurmen
crepaui	trasidem	yarildum
crepa	betra	yarelgil ³
crepatura	sighastan	yarilmac
crido	baneg mezanem	chezchirirmen (sic!) ⁴
cridaui	baneg zamdem	chezchirdun
crida	bezan	chezchir
cridus	baneg	chezchirmac
casso	carap mecunem	buxarmen destruo
cassaui	carap ^h cherdem	buxdum destruxi
cassa	carap cun	busgil destrue
comedo	mecorem	^z asarmen
comedi	chordem	ažardun
comede	bocor (sic!)	assa
cibus	buchurani	as
custodio	nigaa mecunem	saclarmen
custodiui	nigaa cherdem	saclardum (sic!)
custodi	nigaa cun	sacla
custodia	nigaa	saclamac

¹ Littera C cum pag. 10 incipit.

² Litteram z revisor suprascripsit, isque ex originali forma vocalis *u* *i* fecit.

³ In hac forma correctionis vestigium jam primo obtutu observatur. Hanc formam et imperativum *yarastirgil* praecedentis columnae tertia manus amotavit.

⁴ In suffixo hujus formae loco syllabae *ir* vocalis tantum *i* scribenda erat.

caueo	dour mebassem	saclanurmen
cauuj	dour budem	saclandum
caue	dour bas	saclan
cado	mecosten	tuzarmen uī gikilurmen
cecidī	costaden ¹	tustum uī gikildum
cade	beyf	tus uī gīgil ²
		slese. lube let(e) ³
curro	medauen	yugururmen
cucurri	dauidem	yugurdum
curre	bedao	yugur
cursus	dauan	yugurmac
canto	surut megoem	yrlarmen
cantaui	surut gufen	yrladim
canta	surut bugo	yrlagil
cantus	surut	yr
clauo	bakilit mecunem	yusxaclarmen
clauaui	bakilit cherdem	yuxacladum
claua	bakilit cun	yuxacla
clauatura	cofle	yusxac
clauis	kilit	azchuz
cinglo	mebandem	ayltartarmen ³
cinglaui	bastem	ayltartum
cinge		
cingulum	custuband	ayl uī colan

¹ KLAPROTHUS h. l. bene annotavit : «L'auteur paraît avoir confondu *cado* et *caedo*, car کشتن signifie «tuer» en persan.» Mémoires relatifs a l'Asie. T. III, p. 135.

² In formis *gikilurmen* et *gikildum* tertia manus ex originali *g* *k* fecit.

³ Doctissimus O. BLAU vocabula *slese*, *lube*, *lete* (uti videtur, a secunda manu annotata), quae KLAPR. signo interrogationis notavit, cum russo слѣзай ладо лети contulit (V. Zeitschrift d. D. M. G. Vol. XXIX, pag. 570).

⁴ Secundam hujus formae litteram *r* tertia manus addidit.

consolo	dilkosi medebm (sic !)	congul azarmen
consolaui	dilkosi dadem	congul azatim
consola	dilkosi bide	congul az
consolatio	paand dilghosi	congul azmac
consulo	paand medehem	chengas berumen
consuli	paand dadem	chengas berdum
consili(a) da	paand bide	chengas ber ¹
con(silium)	paand	chengas
conpleo	tamam mecunem	tamam etarmen
conpleui	tamam cherdem	tamam ettim
conple	tamam cun	tamam etkil
conplementum	tamam	tamam
coquo	mepaxem	bišuturmen ²
coqui	pohten	bisurdum
coque	bepoh	bisur
coquus	motbahi	bagerzi (sic !) ³
coquina	muthagh	as bisurgan eu
cesso		tigilurmen
cessaui		tigildum
cessa		tigil ⁴
condēpno pena	jurum mecunem	jurumlarmen
condēpnaui	jurum cherdem	jurumladum
condēpna	jurum cun	jurumla
condēpnatio	jurum	jurum ⁵

¹ Cf. kazanicum *kiñāš itmāk, kiñāš* «consilium», *kiñāšče* «consiliator».

² Revisor litteram *s* lineola horizontali ut erroneam signavit et loco ejus super lineam *z* scripsit. Eadem manus primum *u* in formis *bisuturmen, bisurdum, bisur* in *i* transmutavit.

³ Pro **بشیرچی**. *Bakīrčī* in dialectis turcicis «fabrum caldarium» significat.

⁴ «Tigilurmen» etc. tertia manus adscripsit.

⁵ Cf. vocem arabicam **جرم** (*ğürm*) «peccatum», quae etiam in lingua turcica occidentali usurpator. KLAPR. pers. et cumanicum *jurum* parum recte ex forma arabica **جریمه** derivavit.

calceo	mussa mepussen	etic cheyarmen
calceauī	mussa pussiden	etic cheydun
calcea	mussa bepūs	etic chey
calceamentum	mussa	etic
capio	megiren	tutarmen
cepi	griften	tutum
cape	begir	tut
captus	andissa ¹	tutchum
cogito	miandissen	sagenurmen
cogitaui	andissiden	sagendum
cogita	biandis	sagengil
cogitatio	andissa	sagenz
cresco	auxum mesoen	ulgayirmen
creui	auxum sudem	ulgaydum
cresce	auxum bas	ulgaygil
canbio res	dacsur mecunem	alisirmen (?) yest minaylu (?) minčaylu)
canbiaui	dacsur cherdem	alistum
canbia	dacsur cun	alischil mineyse ²
canbium	dacsur	alisturmac
circundo	gri'd meroem	zourayururmen
circundaui	gird raftem	zoura yururdum
circunda	gird buro ³	zoura iurgil
circuytus	gird	zoura

¹ Vox *andissa* (اندیشه), quae in sequenti columna locum obtinet, per negligentiam scriptoris jam hic et quidem loco vocis کرتار annotata reperitur.

² «Minaylu (= minčaylu), mineyse» fortasse secunda manus annotavit. Littera *a* formae *minaylu* formam *z* habet, quamobrem pro ligatura *čz* arbitrari potest. KLAPR. has formas ab eo falso *minexyla*, *minesse* scriptas cum glossis russicis *meniaou* et *menai* contulit. *Yest* in lingua russica verbum substantivum designat.

³ کرد رفتن in lingua persica «circumire» et non «circumdare» significat. In forma *gird meroem* secundum *r* ipse scriptor glossarii emendandi causa addidit. adverbium enim «circum» in lingua persica *gird* sonat.

culpa	guna	yaxuc
culpabilis	guna kar	yaxuclamis
credo	bauarmecunem	jnanurmen
credidi	bauarcherdem	jnandum
crede	bauar cun	jnangil
credencia	bauar cherdan	jnanmac
credens		jnangaan
confitor (sic!)	atref mecunem	gic ^h ar berurmen (sic!)
confessus fui	atref cherdem	gicrar berdum
confitere (sic!)	atref cun	yic ^h ar bergil
confessio	atref	ycrar gichrar berdi ¹
cognosco	mesnasen	tanirmen
cognoui	sinachtem	tanidum
cognosce	besinas	tanigil
cognosimentum	sinach	tanimac
nō cura	gan	zan
contritio cordis	pesmāydil	congul ačirmach ²
coperio	mepussem	yaparmen
copersi	pusiden	yaptim
coperi	bepus	yapchil
coperta	pusidenj	yapchiz ³
conduco		usattirmen
conduxi		usattim ⁴

¹ «Gichrar» juxta formam *ycrar* tertia manus annotavit. Litteram *h* in formis *gichrar* et *yichrar* revisor suprascripsit. Cf. v. arab. اقرا.

² Prima manus *agirmach* scripsit, ex quo tertia manus *g* in *č* transformando et super lineam syllabam *ga* annotando *ačirgamach* fecit, cf. verbum turc. or. اجيرغماق.

³ Hujus formae littera initialis *y* a sequentibus parvo intervallo separata est.

⁴ «Conduco» etc. tertia manus scripsit. Cf. verbum turcicum or. *uzatmak* «comitari», «mittere».

castigo	adab medehem	oguturmen
castigauī .	adab dadem	oguttum
castiga	adab bide	ogutchil
nō contrasto	barch mecunem	souascurmen
contrastauī	barch cherden	
contrastā	barch cun	
contrastum	barch	
in via ambulo ¹		
camino	batta meroem	meroē jolga jururmen
caminauī	batta raftem	raftem jolga jurdum
camina	batta buro	jolga jur
via ² caminum	rach	jol
conforto	dilchosi medehem	
confortauī	dilchosi dadem	
conforta	dilchosi dar	
confortun	dilchosi	
conquisto ³		
conquistauī		
conquista		
conquistum		
calefacio	grā mecunem ⁴	issinurmen
calefactus sum		
calefac		
calidus	garmies (sic!) ⁵	issilic

¹ «In via ambulo» tertia manus annotavit.

² «Via» eadem tertia manu annotatum est.

³ In glossario DU CANGE forma «conquesto» allegatur.

⁴ Id est کرم. Littera *r* post vocalem *a* scribenda erat.

⁵ کرمش.

cerno	meguxinem	tanlarmen
cerniuj (sic !)	guziden	tanladum
cerne	beguxin	tanla
consuo	medoxem	ticharmen
consuj	docthem	tictim
consue	bedos	tichil
custura	dars	tichmac
confido	umet medarem	ižanurmen
confidi	umet dastem	izzandum
confide	umet dar	izzangil
fides	buuai	isanmac ¹
culo uinum	mepalanem	susarmen ich sye
culauī	palandem	suxdum ich sey ²
cula		
conuyto	mechemanj mecunem	ascaundarmen (sic !)
conuitauj	mechemanj cherden	toyga undadum
conuita	mechemanj bucun	toyga unda
conuiuium	mechemanj	toy
concupisco ³		sohlanirmen
creator	afridigar	yaratchan
creatura	afrida	yaratmac
claudō portam	mebandem	esich(ni) japarmen ⁴

¹ Revisor super litteram *s* formarum *isanurmen* et *isanmac* *z* annotavit. *Izzandum*, *izzangil* etiam tertia manus adscripsit. *Buuai* pro *bavari* scriptum est, cf. باور.

² Revisor germanicus fortasse missionarius ille, qui in secunda hujus codicis sectione textuum cumanicorum magnam partem conscripsit et cujus scripturam tertiam manum nuncupavimus, formas verbi germanici *ish sye*, *ich sey* addidit.

³ «Concupisco» etc. secunda manus annotavit.

⁴ Syllaba *ni* deleta est.

clausi	bastem	esichni japtim
colige claude ¹	bebad	esichni jap
coligo	metinem (sic!) ²	zoplarmen
colesi (sic!)	cinidem	zopladum
colige	becin	zopla
cauda	dumb	cuyrug
co ^l lum	gerdan	boyn
co ^c tum	muba (sic!)	bisirmis ³
celo		batirrimen
celaui		batirdim
celare		batirmaga ⁴
congrego		yiarmen jomdarimen
congregaui		iydim jomdardim ⁵
color varbe boyiow		ycharmen ich velle
conuenit iomucti jildi		ychte vellete ⁶

*Hec sūt Verba et noīa de līa. D.*⁷

do	medaem	berumen
dedi	dadem	berdum
da	bide	ber

¹ «Claude» tertia manus loco «colige» addidit.

² Scriptor pro litt. *c* negligenter *t* scripsit.

³ E forma *bisurmis* revisor *bisirmis* fecit.

⁴ «Celo» etc. tertia manus annotavit. In forma *batirrimen* littera *r* ante suffixum *i* (pro originali *ir*) reduplicata est, consona enim sequentis suffixi formae causativae non plane evanuit, sed vocali suae anteposita cum praecedendi *r* coaluit.

⁵ «Congrego» etc. tertia manus scripsit.

⁶ «Color» etc. secunda manus spatii vacui implendi causa adscripsit. Glossae germanicae *varbe*, *ich velle* (=ich fälle), *vellete*, — character gothicus scripturae atque designatio semivocalis *v* per *w* manifesto demonstrant, hunc quoque scriptorem germanum fuisse.

⁷ Littera *D* cum pag. 17 incipit.

dono	mebacsem	bageclarmen
donauj	babsidem	bagecladum
dona	babes	bagecla
donum	bacs	bagec
doceo	miamozanem	ouratu'men
docui	amozanidem	ouratum
doce	biamuzan	ourat
doctor	bilisman ¹	osta
dimito	meelem	coarmen
dimisi	hostem	coydu
dimitte	beel ²	coygil
dimitens	mehelenda	coygān chisi
dormio	mechospem	uiurmen
dormitauj	choftem	uyurdum
dormiens		
dormi	bechosp ³	uyugil
decet	laech est	yarasur
decuit	laech sud	yarasti
doleo	dart medarem	agrumen
dolui	dart dadem	agerdum (sic!) ⁴
dolor	dart	agremac
discarigo	barra frumiarem	yuctusurmen (sic!)
discarigauj	barra fru auurdem ⁵	yuctusurdum

¹ Cf. verbum turc. *bilmäk* «scire».

² In hac conjugatione praesens, imperativus et perfectum a duabus diversis radicibus formata sunt (1. *هليدن* 2. *هشتن*).

³ *خسب*.

⁴ Cf. verbum turcicum or. *اغريق*.

⁵ Secundum rectam KLAPROTHI observationem: *bar-ra fru miarem* «en persan *bar*, fardeau; *را* *ra* particule de l'accusatif; *ferou*, en bas; *avurden*, porter, placer». — Cum *yuctusurmen* KLAPR. falso *يوك قوتارامن* comparavit. Cf. turc. or. *توشورماک*.

discariga
honus (sic!)

descendo	z er meroem	enarmen
descendidi (sic!)	z er raftem	endun
descende	z er buro	engil
duco	mebarem	elturmen
dussi	burdem	elttim
duc	bebar	eltchil
diuido	bacs mecunem	ulasurmen
diuixi	bacs cherdem	ulastum
diuide	bacs cun	ulaschil
diuixio	faena	ulasmac
diminuo	cham mecunem	esiturmen (sic!)
diminuj	cham cherden	ecsittim
diminue	cham cun	ecsit
minus	cham	ecsuc
desligo	mecusaem	sesarmen
desligau	cusidem	sestum
desliga	becsau	seschil
dico	megoen	ayturmen
dissi	guften	aytun
dic	bago ¹	ayt
duro	batha mepayem	toxarmen
duraui	batha ² paydem	toxkun
dura	bepay	toxgil ³

¹ Doctissimus VULLERS in 61. §. grammaticae linguae persicae cum dialectis antiquioribus persicis et lingua sanscrita comparatae annotat: «Denique lit. ف respondens antiquiori *p. b* interdum prorsus abiicitur c. *g*. . . . گو imp. verbi گفتن etc.»

² «Batha» fortasse per lapsum calami pro *bacha* (بفا) scriptum est. Si autem glossator *batha* scribere voluit, haec vox بتا «quousque» significaret.

³ Cf. turcicum or. *tözmäk*, uiguricum *türmāk*, hung. *türni*.

destineo	megirem	tiarmen
destinuy	griftem	tyidum
destine		
deuentus	begitani	tyimac
despliceo		
displicuj		
displacimentum		
despero	beumet mesauem	tinimdam cherarmen (sic !)
desperauī	beumet suden	tinimdam cheztim
despera te		
desperatus	beumet suda	tinimdan chezmac
desperatio	beumedi	tinimdan ¹ chezmac
defendo	pusti mecunem	karisurmen ul̄ abramen
defendidi (sic !)	pusti cherdem	karisitim ul̄ abradum
defende te	pusti cun	karis ul̄ abra
defensio	pusti	karismac ul̄ abramac
denpingo (sic !)	nacs mecunem	nacs larmen
depinssi	nacs cherdem	nacs ladum
depinge	nacs cun	nacs la ²
depictum	nacs	nacs
ymago	surac (sic !) ³	ziray
desidero	zanddid mecunem	cusanurmen
desiderauj	zandid cherdem	cusandum

¹ Haec forma in linea paenultima et ultima in *n*, in duabus vero lineis superioribus in *m* desinit.

² Formae *nacslarmen*, *nacsladum*, *nacsia* disjunctim scriptae reperiuntur, nimirum suffixum denominativum *la* cum terminatione pronominali a praecedenti *nacs* separate scriptum est.

³ Etiam hic, uti videtur, *c* negligenter pro *t* scriptum est, *suret* enim in lingua turcica occidentali imaginem significat (cf. arabicum ^{صورة}).

desidera	zandid	c
desiderium	zandid	cusamac
debeo dare	cardarem	bernalurmen bernelimen ¹
debui	cardabudem	bernalu boldum
debitum	card	borz
debitor	cardar	borzli
decipio	fusos mecunem	aldarmen
decepi	fusos cherdem	aldadum
decipe	fusos cun	alda
decepto ²	fusos	aldamac
dispolio	jama mecanen	sozulturmen vī čučulur- men ³
dispoliaui	jama candem	sozuldum
dispolia	jama becan	suzul
diues	maaldar	bay
diuitia	maal	baylic
dubito	metarsen	yazanurmen
dubitaui	tarsidem	yazandum
dubita	betars	yazam
dubium	metarsanj	yazamac ⁴

¹ «Bernelimen» secunda manus adscripsit.

² Id est «deceptio». فسوس enim «jocum», cum. vero *aldamac* proprie «deceptionem» significat.

³ «Vel čučulurmen» tertia manus annotavit.

⁴ Hoc loco signum abbreviationis consonam *n* supplet. Quod ad formam *jazanmac* pertinet, cf. turcicum or. يازمق «scindere» (apud PAVET de COURTEILLE), يارى, ياريم «meta». *Dubitator* enim non solum in linguis indo-europaeis, sed etiam in semiticis et turanicis «inter duas res haerens», «divisus», «divisi animi homo» nuncupatur, ut in hebraico ספק «dubitator» a ספק «dividere», in arabico شك idem; in hungarico «kételkedő». Permutatio sibilantis cum liquida *r* in linguis turcae ori-

delacero	medrien	girtarmen
delacerauj	deriden	girttum
delacera	bedrin	girtchil
delaceratura	trak	girtmac ¹
disputo		tabuschirmen
disputau		tabuschtim ²

kym maga bersa mendagar beraym.

kym maga bermassa mendagar berman³

*Hec sūt Verba et noīa de līta. E.*⁴

emo	mecherem	satum alurmen
emi	chiridem	satum adum (sic!) ⁵
eme	becher	satum algil
emptio	chiridanj	satum almac
ešpecto ⁶	sabur mecunem	cuyarmen
espectau	sabur cherdem	cuydum
especta	sabur cun	cuygil

ginis perquam nota est, e. g. كورمك «videre», كوسترمك «monstrare», in jacutico *kīrgīttar* «filiae», *kīs* «filia» etc.

¹ Pro بيزتماق, cf. turcicum or. بيزتماق «ruptura».

² «Disputo» etc. tertia manus annotavit. In formis *tabuschirmen*, *tabuschtim* transcriptio litterae *š* per *sch* observanda est.

³ Haec dictio, quam anterioribus plane diversa manus adscripsit, rectius ita scribenda erat:

„*kim maga bersā mendā agar bermān*

kim maga bermässā mendā agar bermān“.

«Ei, qui mihi dat, ego quoque do, — ei qui mihi non dat, ego quoque non do».

⁴ Littera *E* cum pag. 21 incipit.

⁵ Litteram *l* scriptor omisit.

⁶ Revisor *x* suprascriptit.

equito	uar mesinem	atlanurmen
equitaui	uar nisidem	atlandum
equitta	uar mesin ¹	atlan
extingo lumen	mecusen	sondururmen
estinsi	custen	sondurdum
estinge	bechusc	sondur
esio foris	berun meroen	čigharmen
esiui	berun raften	zigtum
exi	berun buro	zigchil
estra	berun	tastin ²
estraho	bedra auurden	zigarurmen (sic!)
extrassi	bedra casiden	zigardun
extrahe	bedra uar	zigargil ³
examino	miasmayen	tanlasurmen
examinaui	asmidem	tanlastin
examina	beasmay	tanlas ⁴
edifico	amarat mecunem	coparurmen (sic!)
edificaui	amarat cherden	cobardun
edifica	amarat cun	cobar
edificium	amarat	cobarmac ⁵
euado	meziium mesouem	cutulurmen
euaxi	meziium suden	cutuldum

¹ KLAPR. recte observavit, *var* pro سوار scriptum esse (سوار «equus», سوارى «equitatio»).

² KLAPR. formam *tastin* cum turcico طاشرد comparavit, sed rectius cum تاشدين comparanda est. In hac conjugatione transcriptio č cum z alterne fungitur.

³ Hic sonus č per z denotatur.

⁴ Cf. turcicum or. تانلاماق «discernere». KLAPR. falso formam دڭمك «tentare» adduxit.

⁵ In tribus lineis inferioribus labialis lenis vicem fortis fungitur.

euade	mezum bas	cutulgil
euaxus	mezum sudan	cutulmis
euaxio	mezum	cutulmac
espedio	kalas mosouen (sic!) bosanurmen	
espeditus sum	kalas suden	bosandum
espedias	kalas bas	bosan
espedicio	kalas	bosanmac
ešpendo ¹	charg mecunem	charg etarmen
espendidi (sic!)	charg cherden	charg ettin
espende	charg cun	charg et
espenſa	charg	
^x estendo	oua mecunem	yayarmen
x estendidi	oua cherdem	yaydum
x estende ²	oua cun	yaygil
ecusso (sic!)	choder mecunem	arinurmen
ecussaui (sic!)	choder cherdem	arindum
ecussa (sic!)	choder cun	aringil
ecusatio (sic!) ³	choder	arinmac
excudere		arinmaga ⁴
eligo	mecuzinem	congul izinda aiturm(en)
elegi	guzanidem	congul izinda aytum
elige	beguzam	congul da ayt
electio	beguzanj	congul izinda ⁵ aitmac

¹ Scriptor glossarii more Italogum litteram *x* in *s* mollivit, attamen alia manus, ut opinor revisoris germanici, originalem sonum supra lineam adscripsit.

² Hic etiam revisor *s* in *x* emendavit.

³ Pro «executio» etc. Loco «ecusatio» vox «excussio» scribenda erat.

⁴ «Excudere arinmaga» tertia manus annotavit.

⁵ *Z* vicem litt. *č* fungitur.

estimo	bacha menehem	bacha ururmen
estimauij	bacha naaden	bacha urdun
estima	bacha cun	bacha ur
estimatio	bacha	bacha ¹
emendo	drust mecunem	tusaturmen
emendauj	drust cherden	tuxattum
emenda	drust cun	tuxat
emendatio	drust	tux
emendatum	drust sudan	tuxacmis (sic!) ²

Hec sūt Verba et noīa lītā. F.³

facio	mecunem	etarmen
feci	cherdem	etim
fac	buchun	etchil
factum	cherda	us ⁴
fio	mesauen	bolurmen
factus sum	sudem	boldum
factus fuj	budem	boldum edi
firmo	mucham mecunem	berchiturmen vī berke- termen ⁵
firmauij	mucham cherden	berchittun
firma	mucham cun	berchitchil
firmamentum	muchanj	berch
famesco	gursna em	azturmen
famescis (sic!)	gursna buden	aztim

¹ Pro بها. In forma *bacha* litt. *h* per *ch* transcripta est.

² Pro *tuxatmis*.

³ Littera *F* cum pag. 24 incipit.

⁴ KLAPR. ایش comparavit, sed potius turcicum or. اوش comparare debebat.

⁵ «Vel berketermen» secunda manus annotavit.

famesce	gursna bas	az bol
fames	gursnaguj	az ¹
frigesco	sard darem	ussurmen ²
frigesci	sard dasten	usidum
frigus	sard	saoc
filo	rerassem (sic!)	egirurmen vl̄ jirmen (sic!)
filauj	residem	egirdum jirdim
fila	beris	egirgil jirgil ³
filum	risman	yp
fugio	megrizem	chazarmen
fugi	griaden	chaztum
fuge	begriz	chazchil
frango	meschinem	sindururmen
fregi	schistem	sindurdum
fracturo (sic!)	beschin ⁴	sindur
fratura	schistenj	sindurmac
fallo vl̄ erro ⁵	galat mesauem	yangilurmen
fefili erraui	galat sudem	yangildum
falla (sic!)	gallat	yangilmac
furo	medusdem	ogrularmen ogurlarmen
furauj	dudiden	ogrulardum
fura	bedusd	ogrula
furtus	dusdanj	ogrulamac ⁶

¹ Etiam hic *č* per *z* transcriptum est. Quod ad formam persicam *gursna em* attinet, KLAPR. pro *ام گرسنه* nescio quamobrem *کرسنگی* adduxit.

² Primam hujus formae litteram *s* alia manus adscripsit.

³ «Vel jirmen, jirdim, jirgil» tertia manus adscripsit.

⁴ Cf. verbum *شکستن*.

⁵ «Vel erro» tertia manus annotavit.

⁶ Cf. turcicum or. *اوغورلامق* «furari», quod e nomine *اوغور* «fortuna prospera» suffixo *la* formatum est. *Ogurularmen* tertia manus adscripsit.

flos	gul	zizac ¹
fructus	miua	yemis
fondo	buniat mezanem	buniat etarmen
fondauj	buniat xanidem	buniat etis (sic!)
fonda	buniat cun	buniat echil (sic!)
fundamentum	buniat	buniat
fortifico	cauj mecunem	berchiturmen
fortificauj	cauj cherdem	berchittim
fortifica	cauj cun	berchit
forcia	cohat ul̄ codrat	cun ²
fortuna	bachat	rox vl̄ orozung ³
forma	andaxa	maana ul̄ turlij ⁴
modus ⁵	maane	maana
fragellum (sic!)	taxana	urmach
fumus	duc	tutum
foramen	solach	tesich
ferum	ahin	temir
fons	ziazim ab	bollach ⁶
flumen	zzuchana	ochus ⁷
fur	dusdi	ogri

¹ KTA^{PR}. ad hanc vocem annotavit: «Turc de Siberie, چچاك», sed haec ipsa vox etiam in lingua turcica or. et occ. adest, v. چچك, چيچك et ejus derivata.

² In lingua uigurica *kunut* quoddam genus armorum designat (v. glossarium uig. professoris VÁMBÉRY, p. 224). Quod ad immutationem sensus verbi attinet, cf. hebraicum חַנִּי, quod secundum *Gesenium* probabiliter cum arabico حَصَن⁵ ex eadem radice derivandum est.

³ «Vel orozung» secunda manus annotavit. In lingua turcica or. haec vox duplicem formam habet, nimirum *örāz* et *oraz* (*örāzlik* «beatus, a, um»).

⁴ Cf. turcicum or. *türlük* et turc. occ. *türlü*, *dürlü* «genus», «species». KTA^{PR}. cumanicum *turlij* perperam cum arabico طَرَز⁵ «forma» comparavit.

⁵ «Modus» inter vocabula cum *f* incipientia ideo adductus est, ut voces similis significationis «forma» et «modus» conjunctim memorentur.

⁶ «Ziazim ab, bollach» quarta manus caractere minusculo et rotundo annotavit.

⁷ De *zzuchana ochus* (cf. *Ωζος) idem.

frico
fricaui

kassirmen
kassadim¹

Hec sūt Verba et noīa de līta. G.²

gaudeo	sadi mecunem	souunurmen bieni(rmen)
gauissus sun (sic !)	sadi cherden	souundum biendi(m)
gaude	sadi cun	souungil
gaudium	sadj	souunmac
gaudendo		byenip biip schrekinv (? de) ³

gubernatio
generatio
genuflesso
grauitas
garbellus
guarnimentum

grato	mecharem	casirmen
gratau	charidem	casidun
grata	bechar	casigil
graytaroria		

guera	jank	yage ⁴
-------	------	-------------------

gusto	mezasen	tatarmen
gustauj	zasiden	tattin
gusta	bezas	tatchil
gustum	zasnis	tatmac

¹ «Kassirmen, kassadim» secunda vel tertia manus adscriptis.

² Lit. *G* cum pag. 27 incipit.

³ «Bienirmen, biendim, byenip» secunda vel tertia manus, *biip schrekinv* (? de) tertia manus annotavit. *Schrëkin* in dialecto franconica (md.) «salire», «tripudiare» significat.

⁴ Cf. uiguricum *jakilamak* «hostilem esse», *jaküči* «belligerans», turcicum or. *jaghi* «hostis», KLAPR. formam *yage* haud recte e lingua persica depromptam dicit.

Konessu vivum argentum¹*Hec sūt Verba et noīa de līta. H.²*

honoro	chormat mecunem	agerlarmen
honoraui	chormat cherden	agerladum
honora	chormat cun	agerladum (sic!)
honor	chormat	ager

honero (sic!)	bar mecunem	yuclarmen
honeraui	bar cherdem	yucladun
honera	bar cun	yucla
honus	bar	yuc

hodoro (sic!)	bouj merassem	yylarmen
hoderaij	bouj casidem	jyladum
hodora	bouj bechas	jylagil
hodoratus	bouj	jylamac ³

heredito	mirachori mecunem	mulcrarmen
hereditauj	mirachori cherden ⁴	mulcradum
hredita (sic!)	mirachor	mulcri (sic!) ⁵
hreditatio (sic!)	mirat	mulclamac

habeo	medarem	mendabar
-------	---------	----------

¹ «Konessu, vivum argentum» tertia manus annotavit. Haec vox originem vocis hungaricae *kéneső* optime explanat. In dialecto kazanica «argentum vivum» aequè atquè in d. cumanica *kūnā sīvī* nominatur (i. e. «argenti aqua»).

² Pag. 28. codicis cum littera *H* incipit.

³ Cf. turcicum or. *jylamak*. In glossario a KLAPR. edito, quod falsis scatet lectionibus, etiam hoc loco pro *yylarmen*, *jyladum* etc. *ysalarmen*, *ysladum*, *yslagil*, *yslamac* legitur. Formae memoratae ab editore cum turcico siberiaco *يىلامق* comparantur.

⁴ KLAPR. recte observat, hanc formam cum persico *ميرات خور کردن* consentire.

⁵ In formis *mulcrarmen* etc. *r* cum *l* permutatum est, cf. *mulclamac*. In lingua turcica occ. *mulctar* «possessorem» significat.

habuj	dasten	tegdj
habeas	dar	saga bolsun
humilitas	gap	youaslic
hospito		condurimen ¹

Hec sūt Verba et noīa de līta. I.²

Jeiuno	agas mecunem	baslarmen ³
jeiunauj	oroxa dasten	oruz tut ^{ir} armen tutum
jeiuna	oroxa bidar	oruz tut
jejunium	oroxa	oruz ⁴
incipio	agas mecunem	baslarmen
incepi	agas cherden	basladum
incipere	agas cun	baslagil
principium	agas	bas
inteligio	paham mecunem	anglarmen
inteleksi	pacham cherdem	angladum
intelige	paham cun	anglagil
intellectus	paham ⁵	anglamac
jubeo	mafarmaem	buiuramen
jussi	farmaden	buiurdun
jube	befarma	buiur
jungo	auxū menehen	yetarmen

¹ «Hospito, condurimen» secunda manus annotavit.

² Littera *I* cum pag. 29 incipit.

³ Voces *agas mecunem*, *baslarmen* per negligentiam scriptoris glossarii e linea superiori sequentis clausulae pro omissis *oroxa medehem* etc. huc translatae sunt.

⁴ «Oroxa dasten, oroxa bidar» etc. quarta manus adscripsit et revisor codicis formam *tutamen*, uti videtur, sermoni cumanico peculiarem, in communem formam turcicam *tutirmen* cum intentione emendandi, sed revera corrumpens permutavit.

⁵ In editione KLAPR. pro *paham* falso *pakam* reperitur (cf. vocem arabicam).

junsi	auxû neaden	yettim
junge	auxû cun	yetchil
induo	mepussem	cheyarmen
induj	pussiden	cheydum
indue	bepus	cheygil
Vestimentum	yama ¹	ton uġ oprac
irasco (sic !)	tira mesauem	opchalarman
irasci	tira sudem	opchaladun
irasce	tira bas	opchala
ira	tira ²	opcha ³
illumino	nour medarem	yarig etarmen
lumen	nour uġ rosan	yrig (sic !)
infingo	nenomayem (sic !)	tartinurmen
infinsi	nemudem	tartindum
infinge	benomay	tartingil
inquiro	meiurem	ixdarmen
inixixiui	justen	ixdardin (sic !)
inquire	beiur	ixdagil
inquixicio	justrua	ixdamac ⁴
interrogo	mepursem	sorarmen
interrogauj	pursidem	sordum
interroga	bepurs	sorgil

¹ In hac forma *ġ* per *y* transcribitur, cf. *جامه*.

² Secundum KLAPR. *تيرد* in lingua persica solum tristitiam significat, sed vox etiam «turbidum animi» denotat et hoc loco posterior significatio adducenda erat.

³ Haec vox in lingua turcica or non uti KLAPR. dicit *upkâ*, sed *öpkâ* sonat.

⁴ Cf. turcicum or. *ايرلامك*. In editione KLAPR. pro *ixdarmen* falso forma *idarmen* adducitur.

interficio	mecussen	yara etarmen
interfeci	custem	yara ettin
interfac	becust	yara etchil ¹
irrideo	mehamden	eliclarmen
irrixi	chandiden	elicladum
irride	behand	eliclagil
irrixio	tescharj	eliclamac ²
iniquitas		
justicia		
imaginatio		
juramentum		
infamia		
info	medamem	sisarmen
inflauj	miamadem	sistin
infla	beaman	sistchil (sic !)
inflatura	damissa ³	sismac
jaceo	mecosten	yaturmen
jacuj	costen	yattum
jace	becost	yatchil
iudico		jargularmen törulermen
judicaui		jarguladim töruladim ⁴

*Hec sūt Verba et noīa de līa. L.*⁵

lauo	mesuiren	juuarmen
------	----------	----------

¹ «Yara etarmen, ettin (ettim), etchil» proprie «vulnero, vulneravi, vulnera» significat, cf. turcicum occ. *jaralamak*, kazanicum *jaralī* «sāucius».

² Cf. turcicum or. et uiguricum *eliklāmāk* «apprehendere».

³ Cf. دىيدن «flare» دم «halitus».

⁴ In dialecto kazanica *türā* iudicem significat. Eadem vox *törā* in lingua turcica orientali principem qua legislatorem, proprie legis custodem atque legem ipsam denotat. Cf. mongolicum *törö*, mang'uicum *doro*, hungaricum *törvény* «lex».

⁵ Pag. 32 cum littera *l* incipit.

loui	susten	juudun
laua	bsuir (sic !)	ju ¹
ludo	bazi mecunem	oynarmen
lusi	bazi cherdem	oynardum (sic !)
lude	bazi cum (sic !)	oynagil
ludus	bazi	oyn ²
lamentatio	gillay	
labor	xaamety	
lusinga		
lux	nur	
lima	soan	
laus	doa ³	
loquor	sochom megoēm	soslarmen
locutus fui ⁴	sochom guftem	sosladum
loquere (sic !)	sohom bugo	soslagil
loquella	sochom ⁵	soslamac
lac		
lectum		
libertas		
loguus (sic !)		
lanpauit	barc xandast ⁶	giltradi

¹ «Mesuiren» etc. usque ad formam *ju* quarta manus annotavit.

² Miror, KLAPROTHum ad interpretationem notissimi verbi *ojnamak* non ex prioribus dialectis, sed ex Siberia respondentem formam adduxisse.

³ «Gillay» etc. quarta manus annotavit. KLAPR. v. *gillay* cum كَلَّة et *xaamety* cum زحمت arabicae originis comparavit. *Soan* = سوهان. Quod ad formam *doa*, KLAPR. pro ea falso *soa* edidit, et hanc formam cum arabico شفء comparavit (*doa* = دُعَاءٌ *êulogía*).

⁴ «Fui» alia manus annotavit.

⁵ سَكَن «VOX».

⁶ In editione KLAPR. falso *barc andast* legitur.

lanpat	barc mezanet	giltrar
lanpus (sic!)	barc	giltramac ²

Hec sut (sic!) Verba et noīa de litā. M.²

mitto	mefristem	yarmen
missi	fristaden	yydun
mitte	befrist	yygil ³
missus	frista	elzi
maneo	menaanem	tururmen vī calirmen
mansi	mandem	turдум caldim
mane	beman	turgil calgil ⁴
mansio	manxel	yurt ⁵
mutuo (sic!)	digargū mecunem	alisurmen
mutuauj	digargū cherden	alistun
mutua	digargū cun	techsir
mutuatio	digargū ⁶	alsturmac (sic!) ⁷
mорий	memirem	olarmen
mortuus	murden	oldum
mors	marg	olum

manleuatio

¹ Cf. turcicum or. **ييلامك** «splendere» apud PAVET de COURT. **ييلمان** «splendidus».

² V. pag. 32 Codicis.

³ Cf. turcicum or. **ايبارماك** seu **ييبارماك** «mandare» et uiguricum **ijmak** «detrudere».

⁴ «Vel calirmen, caldim, calgil» secunda manus annotavit.

⁵ Vox late patens in dominio linguarum turcicae originis **يورث**. Cf. mongolicum **ger** «domus», «habitatio», mang'uicum **gurun** «aula», «curia».

⁶ **ديگرگون**. KLAPR. haud recte **دكرگون** scripsit.

⁷ Cf. turcicum or. **اليشماق**. Quod ad formam praecedentem **techsir**, cf. turcicum occ. **dejıştir** idem (proprie **tek-iş-tir-mäk**), teng «aequilibrium». KLAPR. quadam similitudine veri captus arabicum **تغيير** comparavit.

miror	ayp medarem	tanglarmen
miratus fui	ayp dastem	tangladum
mirun (sic!)	ayp	
misculo	miamissem	caristururmen
misculauj	amictem	bulgasturdum
miscula	biames	caristur ul̄ bulgastur
mastico	mecinachem	zaynarmen
masticauj	cianayden	zaynadun
mastica	beciana	zianagil (sic!) ¹
masticum	masdac	sachex
maturo	merrasen	bisturumen
maturauij	rasiden	bisurtim
mensuro	mepaymanem	olzarmen
mensurauij	paymuden	olzttum
mensura tu	bepayma	olzchil
mensura	paymana	olza
murus		
multiplicatio		
malicia		
mira		
mergo		batarmen
submersi		battim
medulla		jilek
mordo	megaxen	tislarmen
momordidi (sic!)	gaxidem	tisladun

¹ Cf. turcicum or. *čajnamak* «masticare», hungaricum *csámcsogni*.

morde	begax	tisla
morsus	gaxidenj	tisla mac
marcesco		onggarmen valwit ¹
marcesa (sic!)		ongdim
medico	teb medehem	ottalarmen
medica uj	teb dadem	ottaladum
medica	teb bide	ottala
medicina	teb	ot ²
melioro	nektar mecunem	eygirac etarmen
meliorauj	nektar cherdem	eygirac ettim
meliora	nektar cun	eygirac et
machino	baaxinū mechunem	tergirman tartarim
machina uj	baaxinu cherden	tegirman tartim
machina	baaxinu cun	tegirman tart
molendinum	axinu	tegirman
molinaris	axāgar ³	tegirmanzi
moveo	meiunbanem	tepraturmen
mouj	janbanidem	teprattin
moue	beiumb	tepratchil
momentum	beiubanj	tepratmac ⁴
monstro	melmanem	corgusurmen

¹ Cf. kazanicum *ünğär-* «mutari». Voces «marcesco», *onggarmen*, glossam germanicam *valwit* («marcescit»), formam «marcessa» (sic!) pro «mareu» et formam perfecti *ongdim* secunda manus annotavit.

² Cf. turcicum or. *اوت* «herba» et «medicina». Sed eadem forma *اوت* etiā venenum significat.

³ Uti KLAPR. recte docuit: *آسیاکار* «fabricator molarum», molitor enim in lingua persica *اسیا بان* sonat.

⁴ Cf. turcicum or. *teprämäk*, *tıpramak* «ingredi», *tepränmäk* «inquietum esse» et hung. *lőpogni lőpogni* «pedibus pulsare», *lőprenkedi* «inquietum esse», «turbari»

monstrauj	nemuden	corguxdun
monstra	benmay	corguxgil
demonstratio (sic!)	benmoyos ¹	corguxmac
mutuo (sic!)	bachard medehem	otunzcha berumen
mutuauj	bachard daden	otunzcha berdun
mutua	bachard bide	otunzcha ber
mutuum	bachard	otunz
mons	cho	tagē
montanea	chouistan	tagellar ²
mino		ianirmen ich drowe
minauī		ianadim ³

Hec sut (sic!) Verba et noīa de līta. N.⁴

nauigo	dar dria meroem	tengisda yururmen
nauigauī	dar dria raften	tengisda yurdum
nauiga	dar dria buro	tengisda yurugil
nauigans	dar dria meroam	tengisda yurugan
nolo	ne mecoēm ⁵	tilaman
noluj	ne costem	tilamadum
nole	mechoy	tillemagil ⁶

¹ Secundum KLAPR. بنمایش »per demonstrationem, demonstrative».

² Voces *cho*, *tagē* etc. quarta manus annotavit. Forma *tagel* a communi turcico *tag* (*dag*) suffixo *il* formatum est, sicut jacuticum *itegel*, hung. *hitel* «fides», — azerbaijg'anicum *kōtel* «mons».

³ *Fanirmen*, *ianadim* tertia et glossam germ. *ich drowe* secunda manus annotavit.

⁴ V. pag. 36 Codicis.

⁵ Id est *ne mecostem*.

⁶ «Tillemagil» pro *tilämägil* (cf. turcicum or. *tilämäk* «desiderare») quarta manus cum parvis, rotundis et cursivis characteribus annotavit.

noua	abar	habar
nupciè (sic!)	araosi	asen
nutro	meparuarem	bestlarmen
nutrui	paruaridem	bestladum
nutri	bepaurar	bestlagil
nutrimentum	paruarda	bestlamac
		sening sösini bestlermen
		non curo verba tua
nego in aqua	kak mesauem	bogulurmen
negau ¹	kak sudem	boguldum
negatio	kak ²	bogulmac
		bogulurmen flecto curuo
nego debitum	kaata mecunem	tanarmen
negauj	kaata cherden	tandum
nega	kaata cun	tangil
numero	mesmarem	sanarmen
numerauj	smurden	sanadum
numera	besmar	sanagil
numerus	simar	san ³
nato	sanau mecunem	yuxarmen
natauj	sanau cherdem	yuxardum
nata	sanau cum	yuxgil
natator	sanaubar ⁴	yxganchisi (sic!) ⁵

¹ Fortasse ipse scriptor vocabularii loco duarum litterarum expunctarum syllabam *ui* annotavit.

² Secundum KLAPR. ex غرق contractum.

³ KLAPR. loco *saĵ* turcicum or. *san* comparare debuisset.

⁴ KLAPR. pro شنب ab eo cum *sanau* comparato sane formam شناو adducere debuisset, cf. شناور «natator», hic *sanaubar* (in editione KLAPR. pessime شنار).

⁵ KLAPR. et hanc formam male intellexit eam pro turcico يوزيجي ad-

nasco (sic!)	mexaum xayden	tuarmen ¹ togarmen
nasci (sic!)	mexaum xanden	togdum
nascere (sic!)	mexaydem	toggil
natura	tabiat	togmac
natus	xayt	tougam

ningit	bafre miaet	kar yayar
ninguit	bafre amgmad (sic!)	kar yagdi
nix	bafre	kar
gragnora	toolu ²	burzac

nomino alium	nam medachem	atagirmen
nominauj	nam dadem	atagdim
nomina	nam bide	attagil
nomen	nam	at

noceo	xiam mecunem	xian etarmen
nocuj	xian cherdem	xian ettin
noce	xian cun	izan et xian etchil ³

Hec sūt Verba et noīa de līta. O.⁴

ordino	tartib mecunem	jarastururmen
ordinauj	tartib cherden	jarastirdum
ordina	tartib cun	jarastur
ordinatio	tartib	jarasturmac ⁵

hibitam esse opinans et non videns contractionem *yxganchisi* ex participio *yxgan* et nomine *chisi* constare (proprie «natans homo»).

¹ Formam *tuarmen* tertia manus annotavit. *Tugarmen* per formam *tuvarmen* demum in *tuarmen* contracta est. Cf. turc. or. *togmak* «nasci» et «apparere»; *togma* in dialecto chanatus Chivae vernam significat (in l. hung. *tojni* «ovum parere», *toklyó* «agnus unius anni»).

² Ex turcico *tolu*, *dolu* depromptum.

³ «Et xian etchil» tertia manus annotavit.

⁴ V. pag. 38 Codicis.

⁵ Cf. turc. or. *ياراشتورمان*. KLAPR. haud recte *tarasturuxmen* etc. edidit.

obliuisco (sic!)	framus mecunem	unuturmen
obliuisci (sic!)	framus cherden	unuttum
obliuisce (sic!)	framus cun	unutchil
oblitio	framus	unutmac
oblitus	fram cherdam	unutcham (sic!)

oratio
ornamentum

obedio	ochum mi sinoen
obedi	ochum y siniden
obedias	ochum bisnoyt ¹

obuio	barabai ¹ meroen	yolugurmen
obuiauj	barabai ¹ raftem	yolugttun
obuia	barabai ² buro	yolugchil

ostendo	melmanem	corgusurmen
ostensi (sic!)	nimudem	corgxdum (sic!)
ostende	belmay	corgux.

obsculo (sic!)	bosa medarem	oparmen
obsculauj (sic!)	basa dadem	optum
obscula (sic!)	basa bide	opchil
obsculum ³	basa	opmac

ofendo	tiragui mecunem	mecunem ⁴
ofendidj (sic!)	tiraguj cherdem	octundum

¹ «Ochum mi sinoen» etc. quarta manus adscripsit. KLAPR. hanc formam *ochum* cum حکم comparavit.

² Id est برابر pro برابر «simul».

³ Scriptor codicis *obscula* scripsit, sed revisor aut forte scriptor ipse litteram *a* in *u* emedavit.

⁴ «Mecunem» e clausura persica per negligentiam scriptoris in clausuram cumanicam loco *octunurmen* irrepsit.

ofende	tiragui cun	octunguil (sic !)
ofensio	tiraguj	cotunmac (sic !) ¹
orino	nixech mirixen	sijermen
orinauj	nixech vechten	sijdum
orina tu	nixech beris	sijgil
orina	nixech	szi ²

ofero
oferui
ofer
oferta
otriamentum (sic !)

oportet	chaiat est	cherac tur
oportuit	chaiat sud	cherac edi
opus	chaiat ³	ys ⁴
optio ⁵		

*Hec sūt Vbā et noīa de lītā P.*⁶

possum	metuanem	kuzun ietar (sic !)
potuj	tuanisten ⁷	kuzun ietti (sic !)
potencia	cudrat	kuzun ⁸

¹ Observa metathesim litt. *oc* in *co*. Cf. turcium or. اوکلاماک.

² «Nixech mirixen, nixech vechten» etc. quarta manus adscripsit.

³ KLAPR. perperam *baiat* edidit. *Chaiat* pro شاید scriptum esse videtur, cujus imperfectum همی شایست s. می شایستی (s. شایستی) sonat.

⁴ Cf. turcium or. اوش seu ایش. Quod ad *cherac*, cf. turcium or. کیراک, mongolicum *kerektei* seu *kerektu*, hung. *kell*.

⁵ «Operatio».

⁶ V. pag. 40 Codicis.

⁷ Lexicon توان بمعنی : توان مصطلحات بهار عجم V. gramm. persicam doctissimi VULLERS, Gissae, 1870. Pag. 152.

Cf. turcium or. کوچ, e. g. کوچم بیستی «potui».

procurato
 promissis (sic !)
 probatio
 pundus (sic !)
 purum
 parcitas
 sine p̄ donū
 proibitio
 proferta
 puncta

peto	metalaben	colarmen
petii	talabidem	coldum
pete	betalab	colgil
petitio	talabidan	colmac

preparo	mesaxen	anuclarmen
preparauj	sachtem	anucladum
prepara	bexax	anuclagil
preparatio	sachtenj	anuclamac

porto	mebarem	elturmen
portauj	burden	eltum
portus	limanj	limen

pependo (sic !)	miaeouisen	asarmen
pependi	asstu (sic !)	astum
pepende (sic !)	aschil beaunis	aschil
		vī ylermen
		ildim
		ilgil ¹

ploro	magrien	yglarmen
plorauj	griechtem	ygladum

¹ «Vel ylermen, ildim, ilgil» secunda manus annotavit.

plora	begrich	yglagil
ploratus	bigri	yglamac ¹
placeo	raxi em	yarasurmen
placuj	raxi buden	yarastin
place	raxi	
placitun	raxi	yarasmis
putreo	mega dem ²	sasirmen
putrui	gandidem	sasidum
precipio	mefarmaen	buyurumen
precepj	fardumen	buyurdun
precipe	befarma	buyurgil
preceptun	farmanj	buyuruc
perdimentum		
perdita		
pluit	batram miaet	yamgur yagar
pluiuit	batram anmad	yamgur yagdi
pluuia	batram	yamgur
pasco bestias	meciaranem	as berumen
pascui	ciaraniden	as berdum
pasce	beciaran	bestla ³
pungo	mechalem	sanzarmen
punssi	caliden	sanztim
punge	bechal	sanzchil
puntura	chalidanj	sanzmac ⁴

¹ Cf. turc. اغلامق «plorare» (et non اغلىق uti KLAPR. scripsit).

² Inter litteras *a* et *d* littera *n* deest.

³ Cf. turcicum *beslāmāk*. KLAPR. perperam *asbercla* (sic!) edidit.

⁴ Cf. turcicum *سانجىق*.

prepono		
prepoxuj		
prepone		
prepositum	homo letāe cum h̄ deo famulae ¹	
puto	mepandarem	sagenurmen
putauj	pandastem	sangedum (sic!)
puta	bepand	sangengil (sic!)
pensamentum	andissa	sagenmac ²
peniteo (sic!)	pesman en	pesman bolumen
penituj	pesman budem	pesman boldum
penitentia	pesmanj	pesman
penite	pesman bas	pesman bogil (sic!)
planto	dar zamin mexanem	tarac ticarmen
plantauj	dar zamin sanidem	terac tictim
planta	dar zamî besam	terac tich
plantatio	dar zamî	terac ³ tichmac
pertineo	ches em	chotumtur ⁴
parens	ches auand	
ul̄ propinquus		
percuteo	maxanem	ururmen
percussi	xandem	urdum
percute	bexam	ur

¹ Lector quidam hujus vocabularii aut forte revisor ille, cujus scripturam secundam manum nuncupavimus, in vocabulario nostro passim vocabula latina aut quasdam dictiones brevissimas inseruit. Haec dictio ita legenda est: «homo letare cum homine Deo famulare», etiam hic formae activae «letare», «famulare» pro deponentibus «laetari», «famulari» adhibentur.

² Cf. turcicum or. ساغینماق «putare», «memorare».

³ Cf. turcicum or. تیراک «palus», «columna».

⁴ Forte *kodam tur.* *Kodu* in dialecto kazanica compatrem denotat (cf. turcicum or. et hungaricum *koma*).

perhibeo testamentum	gum medaem	tanucluc berumen
proicio proieci proice	miandaxen andachtem biandas	chemisurmen chemistin chemischil ¹
pecatun pax pillus	ghuna isty muy	jaxoc elelic ² jon ³
pauesco pauesci pauesce pauescio	metarsen tarsiden betras tars n̄ bin	chorcharmen chortun (sic!) chorchil (sic!) chormac (sic!)
premiun	jaxa	charau ⁴
pisco piscauj pisca piscis	machi megirem machi griften machi bigir machi	baclurarmen (sic!) balucladum balucra (sic!) baluc
pono possui pone	menchem neadem benech	coyarmen coydum coygil
piscator	nachi griftam (sic!)	bulczi (sic!) ⁵

¹ Cf. turcicum or. قىماق «movere», قىبىرلاتماق «quater» etc.

² Cf. turcicum or. *il* «pax», e. g. *il mu siz* proprie «est ne vobis pax», «quomodo valetis?» In forma cumanica *elelic* similiter atque in dialecto kazanica litt. *i* radicalis cum *e* permutata est.

³ Voces *ghuna*, *isty*, *muy*, *jaxoc*, *elelic*, *jon* quarta manus adscripsit.

⁴ Cf. turcicum or. قاراغ seu قاراق «praeda» (apud PAVET de COURTEILLE «butin» etc.).

⁵ Scriptio defectiva pro *balukčĭ*.

pauper	daruis ¹	jarle
paupertas		iarlelik ²
perficio		bitirrimen ³
perfecti		bitirdim
		bitirmak volbren̄gūge ⁴

Hec sūt Verba et noīa de lītā Q.⁵

quiesco	disais migiren	tinglarmen
quiesci	disais griff̄ten	tingladun
quiesce	disais bgir (sic !)	tingla ⁶
tranquilitas	biasanj	tinglamac
quero	metalabem	yx ^{.....} darmen
quexiuj	talabidem	yx ^{.....} dadum
quere	betalab	yx ^{.....} dagil
quexitio	talabidam	yx ^{.....} damac
questio	soal	daaue
		ysdermen
		ysdedim
		ysdegil
		ysdemek
		daw ⁷
quito	raha mecunem	taff etarmen

¹ «Daruis» quarta manus adscripsit.

² «Pauper, paupertas» etc. tertia manus annotavit.

³ «Pro *bitirirmen* propter legem euphonicam linguae Cumanicae.

⁴ Glossam germanicam *volbren̄gūge* tertia manus annotavit. KLAPR. hanc vocem non intelligens loco ejus *vel bregunge* edidit.

⁵ V. pag. 44. Codicis.

⁶ Formas *disais migiren*, *disais griff̄ten* etc. quarta manus annotavit. Quod ad formam turcicam *tinglamac* pertinet, cf. turcicum or. تينق, تينچ «tranquillum», — تينق «quiescere» apud PAVET de COURTEILLE.

⁷ Has emendationes quarta manus adscripsit.

quिताuj	raha cherden	taff etum (sic!)
quita	raha cun	taff etchil
quitatio	raha	taff ¹ etmac

Hec sunt verba et noīa de lītā R.²

rendo (sic!)	oaspas medehem	chaytarumen ³
rendidi (sic!)	oaspas ⁴ daden	chaytardun
rende (sic!)	oaspas ⁴ bide	chaytargil
rendea (sic!)		

redimo	chalas mecunem	yularmen
redemj	chalas cherdem	yuldum
redime	chalas cun	yulgil
redempcio	chalasi	yulmac ⁵

relinquo	mehelem	coyarmen
relinquj	hestem	coydum
relinque	behel	coygil
relictus	estani bachi	coigan

renuncio	chabar megoem	bexarmen
renunciauj	chabar guften	bexdum
renuncia	chabar bugo	bexgil ⁶

¹ Vox *taff* arabicum *daffun* «charta» esse videtur, nisi *tafs* legenda sit.

² V. pag. 45 Codicis.

³ Jam nonnullas vidimus formas praesentis-futuri, in quibus thema defectivum est, ea enim verba, quorum stirps in *r* desinit, secundum legem euphoniae in lingua cumantica, in tempore praesentis-futuri loco affixi pleni (*ar*, *ir*, *ur*, *är*, *ir*) solum vocali performantur. Sed id quoque vidimus, haud ita pauca exempla in vocabulario nostro contra legem praedictam plene scripta occurrere, e. g. *chorarmen* etc.

⁴ KLAPR. perperam formam **واش دادن** comparavit, etenim *oaspas* codicis formae persicae **بازپس** respondet.

⁵ Cf. turcicum or. **يولمق** (apud PAVET de COURTEILLE).

⁶ Cf. turcicum or. **سنددين بزدیم**, e. g. **بزدماک**.

retribuo	miamoxem	carau berumen
retribui	amorxidem	carau berdum
retribue	beamorx	carau bergil
retribuere	amorxidan	carauxi ¹ bermac
rado	metrasse (sic !)	yulurmen
radidi (sic !)	trasiden	yuludum
rade	betras	yulugil
raxorij	ustura ²	yuluguz ³
riga		
rotundus		
rigatio		
rigamentum		
recupero	aspas mestanem	cayra alurmen
recuperauj	aspas stadem	ceyiri aldim
recupera	aspas ⁴ bistam	ceyiri algil
recuperatio	jame	ceyri almac
retineo	oapas megirem	chendima tutarmen
retinui	oapas griftem	chendima tutum (sic !)
retine	oapas ⁵ gir	chendima tutchil
retifico	drust mecunem	chondarumen
retificaui	drust cherdem	chondardum
retifica	drust cun	chondargil
rectus	drust	choiuj
rector	saana	baskac

¹ Id est *karausini*.

² Cf. *اوستره*.

³ Cf. turcicum or. *يولوق*.

⁴ Cf. *اوپس* «retro», V. verbum *ستادن*.

⁵ Pro *oaspas* aut forte notissimum adverbium *واپس*.

recedo	badar meroem	chetarmen
recedi	badar raftem	chetum
recede	badar buro	chetchil
reuenio	ospas miaen	cheri caytarmen
revenj	ospas ¹ anmadem	cheri caytum
resurgo a mortuis	ax murdahâ uar hestê ²	tirildurmen (sic!)
resuressi	ax murdahâ uar sudê ³	tirildum
resurge	ax murdahâ uar gehx	tirilgil
resuressio	ax murdahâ uar ghesti	tirilmac
remoueo	meiunbanem	
remouj	jubidem	
remoue	beiumban ⁴	
recordo (sic!)	yar medehem	upsunurmen (sic!) ⁵
recordauj (sic!)	yar dadem	upsundum
recorda (sic!)	yar bistan	upsungil
memoria		
rideo	meghandem	chularmen ⁶
risi	gandidem	chuldum

¹ Pro *oasphas*.

² از مردهان فرا استدن.
از مردهان فرا شoden.

³ Cf. جنبیدن.

⁴ Cf. formam infrascriptam *üücsunurmen*.

⁶ Hic ob causam liquidæ formam *chulurmen* expectaverimus. In dialecto kazanica regula stricte observatur. Etiam in lingua turcica occ. ea verba, quorum stirps in *e*, *i* et *ü* desinit, in forma præsentis-futuri (æoristi) pro maxima parte suffixo *ir*, *ir* performantur, e. g. بولور, آلور etc.

ride	beghan	chulgil
risus	ghandida	chultchum
recomendo	mesparem	amanat berumen
recomendauj	spurden	amanat berdun
recomenda	bespar	amanat ber
recomendatio	amanat	amanat
recordor		üücsunurmen
recordatus fuj		uucsundum ¹
renego		
renegauj		
reuertor	aspas miaem	kayturmen
reuersus fuj	aspas amadem	kaytum
reuerte	aspas	kaytchil
remaneo	memanem	kalurmen
remansi	mandem	kaldum
remane	bemand	kalgil
reges		
recipio	mestanem	aldurmen (sic!)
recepti	standem	aldum
recipe	bistam	algil
regimentum	ghocum	yargu yarmac
reuigilo	akagh en	uyanurmen
reuigilauj	akagh sudem	uyandum
reuigila	akagh ² bas	uyangil

¹ Formas *üücsunurmen*, *uucsundum* secunda manus annotavit. Cf. vocem turcicam *öke* «intellectus».

² Cf. آڭاس.

respondeo	joap medehem	joap berumen
respondidj	joap dâden	joap berdum
responde	joap bide	joap bergil
responsio	joap	joap ¹
respicio	mebinem	bagarmen
respessi	diden	bagtin
respice	bibin	baghchil
rogo	lauagaî mecunem	yalbarurmem (sic !)
rogauj	lauagaî cherdem	yalbardun (sic !)
roga	lauagaî cun	yalbargil
rogamen	lauagaî	yalbarmac ²
rego		tutuprurmen (sic !)
regi		tutupturdun (sic !)
rege		tutupturgil
regimentum		yargu ³ yarmal
repecio		iamarmen
repeciaui		iamadim

Hec sūt Verba et noia de lita S.⁴

socio
.....
sociauj
.....
socias
.....

scio	medanem	bilurmen
sciuuj	danisten	bildum

¹ Arabicum جواب.

² Proprie يالى بارماق.

³ يارغو «defensio» etc. V. Glossarium PAVET de COURTEILLE.

⁴ V. p. 49. Codicis.

scias		bilgil ¹
sensus	achel	ux
sapiencia	achel	achel
sentencia		
sapiens		
sum	em ul esten	barmen
fui	buden	bardun ²
esto	bas	bol
esencia		
soluo	oua mecunem	ghac(?) teyrumen
soluj	oua cherdem	
solue	oua buchun ³	
solutio	oua	ghac teyrmac
signo	nisan mecunem	nisan larmen
signauj	nisan cherden	nisan ladin
signa	nisan cun	nisan lagil
signum	nisan	nisan
securitas		
seruicium		
sigilo	moghor menehem	moghor larmen
sigilauj	moghor neaden	moghor ladun
sigila	moghor bene	moghor la
sigilun	moghor	moghor ⁴

¹ «Bilgil» secunda manus annotavit.

² Formae *barmen*, *bardun* hic pro *bolarmen*, *boldum* allegantur, cf. turcicum *bar*, *var* verbum auxiliare tertiae personae (in dialecto altaica verbum *jür* — «ire» saepenumero vice v. auxiliari fungitur).

³ Cf. واگردن.

⁴ Cf. مهر et non نفرة, quod ultimum KLAPR. comparavit.

sono	mexanem	čalarmen
sonauj	xandem	chaldum
sona	bexam	čalgil
sonum	aouas	un ¹ ul sax
sompnio	ghaou mebinem	tus curarmen
sompniauj	ghaou diden	tus corgil (sic!) ²
sompnia	ghaou bibin	tus corgil
sompnium	ghaou ³	tus
sedeo	mesinem	olturumen
sedi	nisisten	olturdun
sede	bisin	oltur
scabellum	ghorsi ⁴	olturguz
supero	čoulum mecunem	artarmen
superauj	čoulun cherden	artin
supera	čoulun cun	artchil
superflum (sic!)	čoulun	artmac
sententia		
semino	tokm madaxem	sa ök arzmen (sic!)
seminauj	tokm andagtem	sač ⁵ tun
semina	bechar	sazchil
semen	tohm	ourluc
scribo	menuisem	yaxarmen ul čisarmen ⁵
scripsi	nuisten	čisdum

¹ In voce cumonica *un* pariter atque in dialecto kazanica pro vocali *o* aliarum dialectorum vocalis *u* pronunciatur.

² Negligenter pro *tüş kördüm*.

³ Cf. خواب.

⁴ Cf. arabicum كَرْسِي, aramaeum biblicum כְּרִסִּי (Daniel 5, 20).

⁵ «Vel čisarmen» ipse scriptor glossarii annotavit. Verbum *čismak* in linguis turcicis proprie «lineare» significat.

scribe	benuis	čisgil
scriba	car	čismac
scritura	cat ul nuisēda	betichzi ¹ ul l . . .

sputo	glis miādaxem	tupcurumen
sputauj	glis andagten	tupcurdum
sputa	glis buchû	tupcurgil
sputun	glis	tupcurmac
sputiû		

saporo	tam mestanem	tatarmen
saporaui	tam stadem	tattin
sapora	tam ² cun	tatchil

siceo (sic!)	tasina em	sonsarmen (sic!)
sitiuj	tasina buden	sousadun
sitis	tasina gui	sousamac
sitiens	tasina	sousagan

solatium

sequor	badunbal meroem	artinča yururmen
sequutus fui	badumbal raftem	artinča yurudum
sequere (sic!)	badūbal buro	artinča yurugil

substineo (sic!)	takiat mecunem	toxarmen
substinuj (sic!)	takiat cherdem	toxдум
substine	takiat cun	toxgil ³

sentio	aouas medarem	sexarmen
sentiuj	aouas daden	sexdin

¹ «Čismac» et *bitichzi* unum in alterius loco scribendum fuisset.

² Vocem *tam* KLAPR. apposite cum arabico طعم contulit.

³ Cf. turcicum or. *tözmäk*, hungaricum *tűrni*.

sentias	aouas	
sentimentum	aouas	sesmac
stringo	tanc megirem	chexarmen
strinsi	tanc daden	chestum
stringe	tanc begir	cheschil ¹
separo	bacs mecunem	ayrumen
separauj	bacs cherdem	ayrdun
separa	bacs ² cun	ayrgil
scrolo	meausauem (sic !)	silcarmen
srolauj	ausanidem	silctum
scrolla	beosan	silcchil ³
siuoro	safra mečanem	sixgirurmen
siuorauj	safra xandem	sixgirdum
siuora	safra	sixgirgil
siuorellum	safra	sixgurma
sufero	uar metauem	toxarmen
suferruj	uar tauidem	toxdun
sufer	bemitā	toxgil
suferta	bemitanj	toxmac
spremo	mepalanem	secharmen
spremuuj	palanidem	sechtun
spreme	bepalan	sechil ⁴

¹ Cf. turcicum or. *kışmak*.

² *بکش* «sors».

³ Cf. formam turc. or. *سیلکمک* apud PAVET de COURT. quae vox etiam in dialectis occidentalibus usurpatur. KLAPR. minus recte *silmäk* «mundare» contulit.

⁴ Cf. *سیقمق* «exprimere» in glossario PAVET de COURTEILLE.

surgo	uar mehexen	turarmen
suressi	uar esten	turdun ul choptum
surge	uar es	turgil ul chopchil
similo	chomana mecunem	oscarmen (sic!) ¹
similauj	chomana cherdem	oscadim
similat	chomana mecunet	oscar ul benxar
saluto	salam medahen	salam berumen
salutauj	salam daden	salam berdun
saluta	salam bide	salam bergil
salutatio	salam	salam
sto	meystem	turumen
stetti (sic!)	istiden	turdun
sta	beyst	tur
salo	namak menehem	tus larmen
salauj	namak neaden	tus ladum
sala	namak bene	tus lagil
sal	namak	tus ²
seruio	ghedmec (sic!) me-	chulluc etarmen
	cunem	
seruiui	ghedmec (sic!) chaer-	chulluc etim
	dem (sic!)	
serue	ghedmec ³ (sic!) cun	chulluc etchil
salto	megihem	sechirumen
saltauj	gheydem	sechirdun

¹ Transpositum ex *ochšamak* «similare», «blandiri», proprie «simulare».

² Eadem regio, quae in parte septentrionali Crimiae antea «Comania» appellata fuit, mox ob causam salinarum nomen *Tuzla* accepit (= توزلاق).

³ Negligenter pro خدمت scriptum.

salta	begih	sechirgil
saltun (sic!)	jays	sechirmac ul sozim ¹
subterro	darghor menehem	chomarmen
subterrauj	darghor neadem	chomdun
subterra	darghor bene	chon'gil ²

cimiterium
monimentum (sic!)

terra
locus
strictū³

Hec sut Verba et noīa de līta. T.⁴

tango	lambs mecunem	teyarmen
tetigi	lambs cherden	teydum
tange	lambs ⁵ cun	teygil ul tutchil
tiro	mecasen	tartarmen
tirauj	cassiden	tartum
tira	beches	tartchil
tingo	rang mecunem	boyarmen
tinssi	rang cherden	boyadum

⁴ Vocem *sozim* ipse glossarii scriptor annotavit. *Sōzmāk* in turco or. = «quater». Cf. formas hungaricas *szerzem* et *szerzen* «agilis, e» etc. Vox *sōzim* cum turcico or. **شیران**, hungarico *serény* ex eadem radice formata est, cf. etiam turcicum or. **سیرچه** «agile».

² Scriptor cum lineola superposita *n* in *m* emendavit.

³ Haec voces vacui implendi causa posterius adscriptae sunt. «Strictum» apud DU CANGIUM «viam strictam», «montium fauces», gallice *détroit* significat.

⁴ V. pag. 54.

⁵ **لمس کردن**; in forma *lambs* littera *b* praecedenti nasali fulciendae inseruit, cf. **غرن, غرنیش** etc. V. J. A. VULLERS gramm. l. persicae (Gissae, 1870), pag. 45.

tinge	rang cun	boyagil
tintor	rangi cherdan	boyazi
tinta	rang	boya ul rang
tremo	melarxen	tit'armen ¹
tremauj	larxiden	titradum
trema	belarx	titra
tremitus	larx	titramac
terremotus	xamî larx	yer titramachi
tempero vinum	miamixem	chatisturumen
temperaui	amigtem	chatisturdum
tempera	bamix	chatistur
temperancia	laxgai	chatisturmac
transeo	megudarem	chezarmen
transiu	gudestem	cheztun
transe	begudar	chezchil
tonat	crocar mecunet	chocrar
tonauit	crocar cherd	chocradi
tronituū (sic !)	cocrar	chocramac ²
tranquillitas		tim boldi ³
turpidum	xist	chorchusus ⁴
tepidum		

¹ Littera *r* revisor quidam annotavit.

² Cf. كوكرامك «tonare» apud PAVET de COURTEILLE.

³ Forma *tim* turcico or. تينچ, تينق «quietum», «tranquillum», kazanico *finič* respondet. KLAPROTH. haud recte formam دن adduxit, quae in lingua turcica orientali, uti ex glossario PAVET de COURTEILLE video, interdum etiam «silen-tem» significat.

⁴ «Tranquillitas» secunda manus, *xist*, *chorchusus* quarta manus annotavit. KLAPR. loco *chorchusus* (cf. turcicum or. كوركى «pulchritudo» et postpositionem سز «sine») perperam monstrosum *chorthusus* edidit.

taceo	tam mexanem	tec turumen
tacuj	tam xadem	tec turdun
tace	tam bexam	tec ¹ turgil
torceo ul taxeo	mefaben	burarmen ²
torcuj	bafiden	burdun
torze	befan	burgil ³
testifico	gua medeghem	tanucluc berumen
testificauj	gua darem (sic !)	tanucluc berdum
testifica	gua bistan	tanucluc bergil
testis	gua	tanuc
tuscio	mesulfen	oscurumen
tusciuj	sulfiden	oscurdun
tuscus	b(. .)csuc	oscurmac

Hec sūt Verba et noīa de lita V.⁴

vendo	mefrossen	satarmen
vendidi	froghten	satın
vende	befros	satchil
venditio	froctanj	satuc ul satmac
volo	mechoem	tilarmen
voluj	chostem	tiladum
vole		tilagil
voluntas	chatir	tilamac

¹ Cf. turcicum or. ديك «silens» apud PAVET de COURTEILLE.

² Pro *burumen*. In forma latinae columnae respondentī «taxeo» loco deletae vocalis *a* revisor quidam vel fortasse ipse scriptor vocabularii *e* adscripsit.

³ Cf. turcicum or. بورماق, hungaricum *fürni*. Formam imperativi *burgil* secunda manus annotavit.

⁴ V. pag. 56. Codicis.

vado	meroem	barumen
iuŋ	raften	bardun
vade	buro	bargil
via	rak ¹	yol
viaticus	safar	safar
video	mebinem	chorarmen
vidi	diden	chordun
vide	bibin	chorgil
vissus	didanj	chormac
vinceo	mebarem	yengrmen (sic!)
vinssi	baarden	yengdun
vince	bebar	yengil (sic!)
victoria	nafarat	yengmac
vinctus	gabun suda	yengilmac ²
volo in altum	meparem	meghonê uzcarmen ³
volauj	pandem	uztum
vola	pepart (sic!)	uzchil
volucres	mûr	čipziclar ⁴
voco	megonem	undarmen
vocauj	ghonden	undadum
voca	beghorj	undagil
vox	auas	un ⁵
utor	ghogaî mecunem	tora oscarmen
ussus fuj (sic!)	ghogaî cherdem	tora tutun

¹ راه.

² بینکماک «vincere», بینکیلماک «victum esse».

³ In forma *uzcarmen* sonus *c* per *zc* denotatus est, cf. اوچماق «volare»,

اوج, اوج «cacumen», «finis» etc.

⁴ KLAPR. perperam *čipzidar* edidit.

⁵ In čagataico *on*. In formis cumanicis čagataico *o* saepenumero *u* respondet.

utatur	ghogaī con	tora ocsat ¹
utere (sic!)		
vindicta		
vacuum		bos
venatio		üv ²
vomescō		cusarmen
vomui		custim ³
venio	miaen	chelurmen
venj	anmadem	cheldum
veniens	anmadam	chelgali ⁴
verecundor	sarmasar en	ugialurmen Ī imenirmen
verecundauj (sic!)	sarmasar budem	ugialdum Ī imendim ⁵
verecunde (sic!)	garmasar sau (sic!)	ulgagil (sic!)
verecundia	sarmasara	ugat ⁶
vigilo	bedar en	uyag turumen
vigilauj	bedar budem	uyag turdum
vigila	bedar bas	uyag tur ul̄ . . .
voluo	megardanem	čourumen
voluj	gardaniden	čouurdum
volue	begardan	čourgil
volia	čarch	čourmac ⁷ ul te . . .

¹ Proprie «consvetudini vel legi conformatum esse».

² Glossas cumanicas *bos*, *üv* secunda manus caractere perquam deformi adscriptit.

³ «Cusarmen, custim» tertia manus adscriptit.

⁴ Proprie «a quo venivit».

⁵ «Vel imenirmen, vel imendim» secunda manus annotavit. Cf. turcicum or. *imcnmäk* «erubescere».

⁶ Cf. tur. or. *اویات* «pudor». KLAPR. perperam *اود* comparavit.

⁷ Cf. turcicum or. *چورومان*. Te prima syllaba verbi obsoleti *töng-* esse

valeo precium	mearxem	teyarmen
valuj	arxiden	teydun
vale	bearz	teyar
valimentum	mearzanj	tegmac
videor	diar em	corunurmen
vixus fuj	diar buden	corundun
videtur mihi	diar ba mae	maga corunur
vista	rosanj	cormac
virtus		
ungo	memaalen	surtarmen
unsi	malidem	surtum
unge	bemal	surtchil
unguentum		
vivo	mexiuē	tirilurmen
vixi	xuuden	tiyrildun
viue	bexuj	tiirgil (sic!)
vita	xendaganj	tirilmac ¹
veritas	rasti	cherti ²

videtur, ex cujus radice nomen substantivum turcicum or. *töngül*, othomanicum *tingil*, hungaricum *tengely*, mongolicum *tengelge* «axis» ortum est. Cf. verbum burjaticum *tenä-* «insanire», *teneg* «demens» manguicum *tən* «axis», *tängki tanghi* «titubans», hung. *tántorogni* «titubare» etc.; namque praeter similitudinem phoneticam volutationis notio omnibus his vocibus inest. Ultimae litterae formae cumanicae *teng* . . ob marginis laciniam illegibiles factae sunt.

¹ Cf. تيريلماک «vivum esse».

² Cf. كورچك.

*Karalic talamaris (sic!) ¹**d̄ns aue ma**Ista sūt adūbia*

ad	ba	da
ante	pes	enborun uī y ¹ gari ²
ab	az	idan
aput	pes	catinda
alonge	ačdour	yRACTIM (sic!)
amare	batalchi	azi turłu
ad huc	ohanux ³	dagen uī anus ⁴
alioquin	balonis digar	alay ⁵ bolmassa
aliquando	barou bar	birardä
aliquantulum	andak	anzagina uī monzagin(a)
admodo	ač inpes	emdidan ari ⁶
breviter	xu	terclap
bene	nec	yacsi chele uī eygi
benigne	basirinj	ghes hess congul bila
cito	xu	terc
citra	pes	catinda
comuniter	an	orta chele
com	oa	birla bile ⁷
cuius est	axanj ch ē	chiminin tur kimningtur ⁸

¹ Pag. 59. codicis cum vocabulo *karalic* incipit. Forma *talaris* negligenter pro voce latina medii aevi «calamaris» (cf. «calamaria theca») scripta est.

² Cf. čagataicum الى دا، الدي «ante». Ad formam *enborun*, cf. برون اك «multum ante».

³ وهنوز.

⁴ Adverbium persicum هنوز.

⁵ Cf. kazanicum *alay* «sic», *alay bulsa-da* «nihilominus».

⁶ Cf. kazanicum *ari* «porro», *annari* «postea».

⁷ Formam *bile* secunda manus adscripsit.

⁸ Formam *kimningtur* itidem secunda manus adscripsit.

contra	bara baĩ	otru ¹
cras	farda	tangda
chotidie	har rox	conde conde. cotidianum kundegi ²
circum	gird dua gird	čop čoura ³
condan (sic !)	cadim	emdidan cheri. ertä čakta ⁴
donec	ta	anginza ⁵
de	anz	dan
dulciter	basirini	tatli chele čeuh ⁶
dubioxe	batarsi	chorcunz bila saarlap ⁷
diu	omer dras der	uxun chele. kopgadeyri ⁸
debiliter	balagaĩ oua vayfi	ymisac chelle. yumsak ⁹
ecce	anecha	muna
et	ou	tage
ergo	acum	čunchin ul̃ basa. anig učun ¹⁰
etiam	labad	basa
estra	berum	tastin ul tascari
foras	beron	tascari
false	badrog	egri chele. jalganlap ¹¹

¹ Cf. čagataicum اوترو «contra».

² «Cotidianum kundegi» quarta manus annotavit.

³ Cf. čagataicum چوپچورغا «corium, quod ornamenti causa scuticam circumdat».

⁴ «Ertä čakta» quarta manus annotavit.

⁵ Cf. kazanicum añinča «eo usque», «tamdiu».

⁶ «Čeuh» quarta manus adscripsit.

⁷ De saarlap idem, cf. kazanicum sarılan- «expallescere».

⁸ De kopgadeyri idem, cf. turc. or. كوپ «multum».

⁹ De yumsak idem, cf. čagataicum يومشاغ.

¹⁰ De anig učun idem.

¹¹ De jalganlap idem, cf. turcicum or. يالغان «mendosum», kazanicum jala «calumnia», jalgan «mendosum», «mendacium», jalganna- «fallere».

furtiue	baduxdi	ogrilam. ourum uī ourula ¹
firmiter	chauj uī sagt	berc chele. berklep ²
fortiter	stabir uī pisiarbar	cati chele katirap ³
frequenter	baxakeat	cop curla
forsan	magar	magar uī boxgai chī k(. .)
fideliter	badindaī	conu chelle vl cōnuhālā ⁴

graviter	pisat uī ousāguj	ager chele
generaliter		barz tourada ⁵

induas bracam		cončekugni kijgil ⁶
tuam		

homo		chisi ī azam ⁷
hic	inia	monda
honorifice	oughormat	ager sij bila auūrsibile ⁸
		ī horn (. . .) ⁹
heri	dig	tunacun
hodie	im rox	buchun
		ī cum seruitio
humiliter	ba homuxi	culuc birla kiczi congulu
		bile ¹⁰
h ^y ca	merc uī uanay	vay

¹ Formas *ourum* uī *ourula* quarta manus annotavit, cf. turcicum or. *ogri*, *ori* «fur».

² «Berclep» itidem quarta manus annotavit, cf. turcicum or. *bergimäk* «fortem esse».

³ De «katirap» idem, cf. turcicum or. *katik* «durum».

⁴ «Vel cōnuhālā» tertia manus adscripsit, — *hālā* fortasse arabico حَالاً respondet.

⁵ Cf. turcicum or. باری, بارجه «omne». — توره تورا vero legem, consuetudinem significat.

⁶ Dictionem «induas bracam tuam» etc. secunda manus adscripsit.

⁷ De *chisi ī azam* idem, cf. kazanicum *āzām* juxta *ādām*.

⁸ «Auūrsibile» fortasse tertia manus annotavit.

⁹ «Vel horn (. . .)» secunda manus annotavit (pro *hūrmet*).

¹⁰ «Kiczi congulu bile» itidem secunda manus annotavit.

intus	anderum	jzinda ul̄ izchari
ita	are ¹	euet ul alay ²
		busat. r p̄ horan(m) ³
ideo	barmiā	anig uzun ⁴
jam	saat digar	bir anza vl̄ jmdi ⁵
inde	axan	andan
iterum	barindigar	ekinzi vl̄ jana ⁶
in	dar	da ul̄ ga
intra	darmiē	izchari i. m. ekinig katning
		harassinda inter ⁷
integritas	batamamj	bitunluc birla
		bu kicze cm (?cim)
		k(c)r(y)f bulgac
		boldi ⁸
illuc	ania	anda
iniuriosse	ba iurm	socus bila
juxta	pes	chatinda
inferius	bazer	tubinda
libenter	ač dil ghos	ghos congul bila
lunge	dour	yrac

¹ آری «sane», id est بلی ونعم.

² Cf. kazanicum *alay* et cumanicum *ali* in oratione dominica in registris urbis Kun Szent Miklós conservata, quam formam Prof. VÁMBÉKY in *eile* emendandam proposuit, sed perperam.

³ «Busat. r (? busat(u)r, fortasse *bu saat tur* et ejus latinam interpretationem p̄ horan(m)» (fortasse «per horam») secunda manus adscripsit. Ceterum compendium scribendi p̄ fortasse per «praesentem» explicandum est.

⁴ Loco *anig uzun* (= *učun*).

⁵ Vl̄ jmdi» secunda manus annotavit.

⁶ De «ul̄ jana» idem.

⁷ Glossae additionales i. m̄ etc. se vicissim enucleant: «in medio» *eki katning harassinda* «inter» (*kat* = *latus*).

⁸ Secunda manus juxta adverbium *bitunluc birla* dictionem *bu kicze* etc. si quid video, antitheseos causa annotavit, *bulgak* enim fastidiosum significat (*bu kicze cim* (?) *charif bulgak bold(i)* «hic homo, qui depravatus, fastidiosus est».

largiter	baktin iomādi	jomart congul bila
leuiter	asan ul̄ ouasabuchi	jengul congul bila
leuis	sabuk	jengul

q̄s fēt		kim sasir ¹
---------	--	------------------------

male	bad	yaman chele
modo	insaat	emdi
multum	bisiar	cop
minus	cam	eksik ul̄ essic ²
mecum	oamā	mening bila
melius	bectar ul̄ nectar	eigirac
modicum	andac	ax
modice	andac tar	axrac
malicioxe	oubedadj	yaman congul bila
melior	necutar ³	eygirac

non	na	yoc
nunc	inscaat	emdi
nixi	agarne	yoc exa
nichil	heč	heč nematage ⁴
nunquam	gharghix ⁵	hārchis hergys ⁶
nimis	ghat pisiar	artum ul̄ cop
nobiscum	bama ul̄ ouayina	bixin bila

¹ Quidam annotator hujus vocabularii germanicus hoc loco «q̄s fēt (quis foetet) *kim sasir*» inseruit. Quod ad abbreviaturam *fēf* attinet, cf. verbum «fetere» in glosario DIEFENBACHII, quod apud DU CANGIUM desideratur.

² Primum *s* protensum ansula brevissima et vix visibili praeditum similitudinem litterae *f* prae se fert, attamen pro *s* tenendum est. Consona gutturalis syllabae *ek* in forma annotata *essic* sequenti sibilanti similis facta est.

³ Superius *nectar* scriptum, cf. نيك.

⁴ *Nematage*, cf. čagataicum نيمه (*heč nimä dagin*).

⁵ هرگز «ullo tempore», «unqum», seq. neg. «nunquam». Doct. VULLERS apposite observat: هرگز etiam omissa negatione imprimis in sermone vulgari usurpant.

⁶ «Hergys» secunda manus annotavit. In forma praecedenti vocalis *e* loco *a* expuncti superscripta est.

omne	ghar ¹	chayma
omnio	albet ²	agbet ul̄ magat
oneste	oua chodgaī	ghos ey bila
oculte	ba panaguj	yaxirj
plus	aučuxj ul̄ auxū	artuc
postea	gadaxam	songra
plane	gasta	acrē ul̄ archum
primo	aualim	embūrun ³
principaliter	mayam	mayan
pauchum	andak	ax
proprie	ghaxa ⁴	ghaxa
prope	naxdie	yaoh ⁵
procul	dour	yrah
propter	barayn	učun
pro	baxcuj	učun
per	ba	učun
palam	aschara	ascara ul̄ tuyana
plene	bapuĵ	toulu chele
plenius	pur	toulu ⁶
peius	badtar	yamanrak
pessimus	sabte bay	andan yamanrac
prestiter ⁷	stab	terchay
purifice	ba pachi	artimac bila

¹ هر. Cum *chayma* cf. čagataicum قاي ما تورلوك.

² البت. Cf. arabicum سبعة et البتة παντάπασιν «prorsus», «omnino».

³ «Enborun» pronunciatusi kazanico boron respondet; o pro u et vice versa passim in hoc codice reperitur.

⁴ خاصة. Cf. arabicum خُوصًا «proprie», praesertim, in lingua persica اندی «praecipue», «inprimis».

⁵ Cf. turcicum or. ياورق.

⁶ Čagataicum تولو *tolu*. In glossa cumanica *toulu* vocalis o primae syllabae per ou transcripta legitur, et hoc ob eam causam effectum est, quia haec vocalis in glossa praedicta propemodum ut u pronunciabatur, cf. kazanicum *tulī*.

⁷ «Prestit» scriptum est.

personaliter	ghostenis	boy bila
preter	jusuxou	bascha
quid	či	ne
quantum	čand	neza
quando	chay	chazan
quare	asbaraiči	neuzun
quia	čera	aninucum (sic!)
quasj	yaane	yaane
quis	chist	chaym ¹
quam	chi	dan
quomodo	chion	nečic
qualis	churanj	chaysi
retro	aspas	artinda
recte	badustrj	cogrulac bila
recie	dam	ag ²
retunde ³ (sic!)	bagirdi	čourma ul čoura
super	ouar	ustun
sane	ouar tandrusti	saglic bila
sine	be	bascha ⁴
salubriter	oua kalas	salaralic birla ⁵
simul	bachâ	birga
satis	bisiar	cop
si	agar	egar
superius	bala	ustunda
suptus	čer	tubinda ul astinda
sic	anzunim	aninchibi
sicut	and hionj	nečic

¹ «Chaym» mendose pro *kaju* scriptum esse videtur.

² دام persicum et اَغ turcicum «rete» significant, sed nescire me fateor, quare *dam* et *ag* inter adverbia afferantur. Fortasse «recie» ad modum retis significat.

³ Cf. «redondo» in vocabulario italico r. bibliothecae Monacensis.

⁴ Id est čag. باشقا «separate».

⁵ «Salaralic» falso pro *salimlik* scriptum est.

set (sic!)	ylla	bassa ul̄ ylla ¹
secum	ouau	anin bila
suficit	bax est	yetar
suficienter	batamamj	yetmac bila
scarse	bacamtai	chexganip ²
securiter	ba eminj	eminlic bila
statim	ba lagaxa	emdi
sepe	chama bare ³	tec tec ⁴
solummodo	cam ou bes	yalguxol
similiter	ghanchion	ocsasib
sapienter	oua achel	ux bila
subtiliter	oua latifi	inčcalap
secus	nasdic	yaoh ⁵
tunc	dar an oaght	andaoh ⁶
tarde	der	cheč
tamen	asbarayan	alayesa ⁷
tantum	čandan	munza
tempestiue	baanda haī	erta
tecum	oua tu	senin bila
taliter	bainmaane	alayoh
talīs	falan	moninchibi ⁸ ul̄ falam (sic!)

¹ Id est **الا**.

² Cf. koibalo-karagasicum *kezāk* «paucum».

³ Id est **هه باره**. In glossis codicis persicis et cumanicis **h** interdum per *ch* denotatur.

⁴ KLAPR. *sec sec* (**سق سق**) edidit, sed initialis monosyllabi mihi *t* esse videtur, cf. uiguricum *tök* «multum» (apud VÁMBÉRY).

⁵ KLAPR. *yach* edidit et hanc formam cum **يوخسه** comparavit, at codex *yaoh* habet.

⁶ Id est **اندا اوق**, cf. čagataicum **اوق**, quod saepe vocabulo praecedenti corroborando inservit.

⁷ Cf. Kazanicum *alaj bursa da*.

⁸ In dialecto kazanica *mundžj*.

vere	ba ¹ rasti	chertlap ¹
ubi	cuia	chayda
unde	axcuia	chaydam (sic!)
utinam	ysala	chescha
ultra	asania	youač
vel	ya	ya
valde	saht	cop
velociter	stab	terclap
versus	bayt	ortu. vl ² jare ²

Ista sūt noīa et p̄noīa

ntō ego	man	men
		ning ³
gto mei	azan ^j man	mendan
dto michi	baman	manga
ač me	mara	menj
ablto ame	ač man	medan (sic!)

Et p̄lr

ntō nos	yma	bix
gto nostri	azan ^j yma	bixdan sing ⁴
dto nobis	bayma	bixga
ač nos	ymara	bixni
ablto anobis	ačyma	bixdam (sic!)

ntō tu	tu	sen
--------	----	-----

¹ In lingua jakutica et in dialecto koibalo-karagasica *kirtis* «verum», cf. osmanicum *gerček* idem.

² «Vl¹ jare» secunda manus annotavit. باري proprie «dimidium» significat, et in hoc vocabulo notionis eandem permutationem videmus, quam in hungarico *félé* «versus» cum *fél* «dimidium» comparato.

³ Syllabam *ning* loco terminationis ablativi *dan* expunctae secunda manus adscripsit.

⁴ Etiam syllabam *sing* secunda manus adscripsit.

gto tui	ačani tu	sendan ning ¹
dto tibi	batu	sanga
ač te	tura	seni
vcto te	ya tu	ay sen
ablto ate	ač tu	sendän ²
nto vos	ysma	six
		ing ³
gto vestrum	ačanj suma	sixga
dto vobis	ba suma	sixga
ač vos	sumara	sixnj
vcto o vos	ya suma	ay six
ablto avobis	ač ysmā	sixdam (sic!)
nto meus, a, um	ačanimā	menim
acuxato meum	ačanj mara	menimni
nto ille	in ūl ou ūl ysan ⁴	ol
gto illius	azanj ou	aning
dto illi	ba an	angar ī aar ⁵
ač illum	anra oura isanra	ani
ablto ab illo	ax an	andan

Et plr

nto illi	ysen (sic!)	anlar
gto illorum	ačanj isan	anlarning
dto illis	ba ysan	anlarga
ačto illos	ysanra	anlarnj
ablto ab illis	ač ysanra	anlardan

¹ De *ning* idem annotandum est.

² Etiam *sendän* secunda manus adscripsit.

³ Syllabam *ing* loco *ga* expuncti eadem secunda manus scripsit.

⁴ Id est *اين* vel *او*, quod quidem revera est pronomen tertiae personae.

ایشان, quod hic sub sing. allegatur, est pluralis tertiae personae.

⁵ Hanc ultimam formam secunda manus adscripsit (cf. kaz. *anga-r*).

n̄to iste	in ¹	bu
ḡto istius	azanj in	muningi (sic!)
d̄to isti	ba in	mungar
āc istum	ira (sic!) ²	muni
abl̄to ab isto	ač in	mundan
n̄to isti	inan	bular
ḡto istorum	azanj inan	bularning
d̄to istis	ba ynan	bularga
ac istos	inara (sic!) ³	bularnj
abl̄to ab istis	ač ynan	bulardan
n̄to noster	azanj yna	bixin
āc nostrum	azanj ymara	bixdin (sic!) ⁴
n̄to tuus	azanj tu	senin (sic!)
ac tuum	azanj tura	seningnj
n̄to suus	azanj ou	aning ⁵
āc suum	azanj oura	aningnj
n̄to ipse met	ou mix	anlar ogh
āc ipsum met	ouramis ⁶	anlarnj ogh ⁷
nto alius	digar	oxga
dic indeclinabile		

¹ Demonstrativa duo sunt. unum propinqui این, alterum remoti آن (V. VULLERS gramm. lingvae persicae p. 202).

² Pro اینرا, cf. مَرا «me» (منرا).

³ Pro اینانرا,

⁴ *Bixdin* pro *bixdān* scriptum formam ablativi designat et hic per negligentiam scriptoris loco *biximni* annotatum est.

⁵ E. g. *aning jemisi* «fructus suus» pag. 147 cod., cf. formam gen. *aning*.

⁶ VULLERS in sua gramm. pronominis reflexivi tres enumerat formas ۱. خود

۲. خویش s. خوش ۳. خویشتمن, e. g. خویشتمن را کشت «se ipsum interfecit». Forma *ou mix* fortasse pro او نیز scripta est, conjunctio enim persica نیز «etiam», «item» cum turcico *oñ* eandem habet significationem, cf. uiguricum *oñ* «item», «etiam» et formas kazanicas *uluk*, *minük* «ipsemet», «egomet».

⁷ Scriptor parum apposite loco singularis formas pluralis adscripsit.

ntō alij indeclinabile ¹	digaran	oxgalar
ntō nomen	nam	at
ac nomen	namra	atnj
ntō nomina	namaha	atlar
ac nomina	namachara	atlarnj
ntō pronomen	lahab	lahab
ac pronomina	lahabra	lahabra (sic!) ²
ntō pronomen	lahabha	lachlabar (sic!)
ac pronomina	lahabhara	lahablarnj
ntō magnus	buxurg	oulū ³
ac magnum	buxurgra	oulunj
ntō magnj	buxurgan	oulular
ac magnos	buxurganra	oulularnj
ntō paruus	chozac	chiči ⁴
ac paruum	chozacra	chičinj
ntō paruj	chozachan	chizilar
ac paruos	chozchanra	chizilarnj
ntō bonus	nek	yacsi ul̄ eyger (sic!)
ntō bonj	neken ⁵	yacsilar ul̄ eygilar
ntō malus	bad	yaman

¹ Nescire me fateor, quare scriptor hanc formam indeclinabilem dixerit.

² Scriptor vocabularii formam persicam *lahabra* negligenter in columnam cumanicam transcripsit.

³ Communiter *ulu* scriptum, v. codicis pag. 122, 149, 151 etc., interdum tamen forma *olu* apparet.

⁴ Cf. čagataicum *kičik*, hung. *kicsi*.

⁵ Doct. VÜLLERS in lexico persico-latino etymologico formam pluralis نیکان affert.

aċ malum	badra	yamannj
n̄to mali	badent ¹	yamanlar
aċ malos	badrar (sic!) ²	
n̄to omnis	ghama ³	tegma ul̄ barza
aċ omnē ⁴	ghamara	tegmanj
n̄to omnes	har amaram ⁵	tegmanlarnj ⁶
aċ omnes		
n̄to solus	tanaha	yalgux
aċ solum	tanahara	yalguxnj
n̄to soli	tanaharam	yalguxlar
aċ solos	tanahara	yalguxlarnj
aċ solis	az tanaha	yalguxlardam (sic!)
n̄to leuis	sabuc	yungul
n̄to leuj (sic!)	sabuc (sic!)	yungular
n̄to grauis	sanguj	ager
indecrinabile (sic!)		
n̄to talis	falan	fallan
indeclinabile		
n̄to qualis	curā ⁷	chaysi

¹ Apud VULLERS بدان.

² Loco بدان را

³ همه.

⁴ In hac forma aeque atque in verbo «fēt» pag. 61 abbreviatura siglo consonae z simillimo denotatur.

⁵ «Amaram» mendose pro همگان, irreg. همگنان scriptum esse videtur (v. J. A. VULLERS gramm. l. pers. pag. 212).

⁶ Fortasse تمام tamam, timam «perfectum, totum, omne».

⁷ Falso pro کدام scriptum, quod de personis et rebus adhibetur, sed, uti VULLERS docet: «immutatum manet et a generis numerique discrimine alienum est» (gramm. l. pers. pag. 209). KLAPR. hanc formam cum conj. زیرا contulit, at

indeclinabile¹

ntō alius	digar	oxga
ntō alij	digaran	oxgalar

*Et Nota q̄ omīa N̄ta (Nominata) de ps̄ico ī pl̄ri faciūt in an
et de chomanicho in iar verbi grā*

ntō paruus	chočac	chiči
ntō paruj	chočacra	chičinj ²

Noīa rēr que p̄tinēt Deo et ad sūiendū ey³

deus	ghoda ⁴	tengri
mater dey	mariam caton	marian chaton
angelus	frista	frista
propheeta	paynganbar	peygambar
santus		are. algesli. ⁵
crux	ghač	ghač
presbiter	chasis	bapas
lex	dinj	tō(u)rā (sic!) ⁶
spes	omad	usanmac ul̄ ömäd ⁷
auxilium	yari	yari
elimoxina	sadaha ⁸	sadaga ⁹

interpretatio latina aequae atque orthographia formae comparisonem dictam prorsus recusat.

¹ Denominationi «indeclinabile» exempla infra allata contradicunt.

² Formae *chočacra*, *chičinj* loco nominativi pluralis minus apte in accusativo sing. sunt positae.

³ V. pag. 70 cod.

⁴ Id est خدا s. خدای.

⁵ *Are*, *algesli* tertia manus annotavit. Ad vocem *are*, cf. uiguricum *ariĕ* «purum» etc. (v. VÁMBÉRY glossarium uig.).

⁶ Secunda manus *u* delevit, *o* lineola transversa signavit et *a* finale in *ä* transmutavit, cf. formam kaz. *türä* «judex» et čag. *törä* «lex».

⁷ Secunda manus vocales originalis orthographiae *o* et *a* in *ö* et *ä* transmutavit.

⁸ *A* formae صدت per *h* transcriptum est.

⁹ Corrector litteram *o* in *g* prolongavit.

misericordia	raghmat ¹	yarligamac
pax	hesti ²	baxlic ³
caritas	dost y ghuda	tengri soumacligu
penitentia	pesman ačguna	yaxuctan pesman bol- mac l̄ jasuc uzun jũyc coturmeclic ⁴
confessio	ycrar	yasuc aytmac ⁵
santificatio		yrar bermac tolamac oro yalbarmac ⁶
festum	eyd	olu cun
paradisus	beist	učmac
infernus	tosak	tamuc ⁷
cellum (sic!)	asman	kök
sol	aftab	cuyas
luna	nagh	ay
stella	stara	juldus ⁸

Hec sūt elemēta

aer	ghawa	hawa vēs ⁹ salkon
aqua	ap	su
terra	xamin	yer

¹ ح formae رَحْمَت per *gh* transcriptum est.

² Id est آشتی.

³ Cf. verbum čag. *barışmak*.

⁴ L̄ *jasuc uzun jũyc coturmeclic* tertia manus annotavit. *Fojik götürmäklik* = contritionem prae se ferre.

⁵ Tertia manus annotavit.

⁶ Itidem. «Oro» = oratio.

⁷ Proprie «locus tenebrosus», cf. čag. *tam* «domus lapidibus constructa», čuvasicum *tamik* «vorago, infernus», — čag. *tumlük* «tenebrosus». V. VÁMBÉRY lexicon etym. ling. turcicarum (Budapestini, 1877), pag. 171.

⁸ *Juldus* secunda manus annotavit.

⁹ Id est «ventus» KLAPR. voc. *salkon* mongolicum dicit, at haec eadem forma eadem significatione etiam in dialectis čag., altaica et jakutica in usu est.

ignis harais¹ ot
 anhelitus illius ul' vox avasi²

Hec sut conpsiones

sanguis	ghon	kan
flema	balgan	balcham
		stomachus kursak ³
cholara (sic!)	safra	sari ⁴
melanconia	sauda	sauda ⁵

Hec sūt tempora

annus	sal	mane. ärtä ⁶ gil ⁷
mensis	may	ay
dies	rox	cun
nox	sau	chezä ⁸ ul' tun
hora	oaht	sagat ⁹ ul' ocht
punctus	nocta	nocta
matutinum	sabagh nî soau	tank ertä
prima	sest	aš octi pma ¹⁰ kun

¹ KLAPROTH.: : *atais* legit et hanc formam cum آتش «ignis» comparavit, equidem litterarum ductum in codice or. iterum atque iterum inspiciens post diligentem formae examinationem nihil dubito, quin eam *haraïs* legam, quae vox sane non ignem, sed tabulam significat, in qua Persae res, quae ad ignis cultum pertinent, collocabant.

V. formam آرويس in lexico cl. VULLERS.

² Quarta manus annotavit.

³ Itidem.

⁴ KLAPR.: *sam* habet.

⁵ Arab. سودا.

⁶ Quarta manus annotavit.

⁷ Aequae atque in dialectis kazanica, nogaica et kirgizica.

⁸ Corrector vocalem *a* in *ä* transmutavit.

⁹ Corrector *g* prope delevit.

¹⁰ Id est «prima (sc. hora)».

tertia	nim rox	ertä uī tang ärte ¹ tuš
nona	namax digar	echindu. chindä
vesperas	acsan	acsan
completorium		
sero	souagam ²	chezä
hodie	im rox	buchun bukun ³
heri	dig	tunachun tunekun ⁴
cras	farda	tangda uī tanda ⁵
tanda deul post cras	pax farda	birisi kun. alio die
birisi kun ⁶		
alba diey	soub kam ⁷	tang saraunda
ebdomada	gafta	gafta uī jeti ⁸
lune	du sanbe	tu sanbe
martis	se sambe	se sanbe
mercuris	čaar sanbe	čaar sanbe
jovis	pan sanbe	pansanbe
veneris	adina	ayna
sabato (sic!)	sambe	sabat cun
domenicha (sic!)	jec sanbe	je sanbe (sic!)
mensis	may	ay
kalendas		aybasi
januarius	safar	safar ay
februarius	rabiaual	sounz ay ⁹

¹ Quarta manus annotavit.

² Fortasse شَبَهَنگام «tempus nocturnum». KLAPROTH. vocem *souagam* lin. superiori juxta «completorium» collocavit.

³ *Bukun* quarta manus annotavit.

⁴ *Tunekun* itidem.

⁵ *Tanda* itidem.

⁶ *Tanda deul birisi kun* quarta manus annotavit. *Tanda deul* = تانکدا دکل «non die crastino, sed alio quodam die (*birisi kün*)».

⁷ Id est شَبَكَن «matutinum tempus», «aurora».

⁸ «Vel *jeti*» quarta manus annotavit. Voc. *jeti* duas habet significationes 1. «septem», 2. «hebdomas», cf. etiam hung. *hét*.

⁹ Hoc nomen doct. BLAT⁹ apposite ultimum anni mensem significare opinatus est (= سونک ای).

martius	raboi lagher	ylas ay ¹
aprilis	gimediaual	tob ay ²
madius (sic!)	regep gimediclachel (sic!) ³	songusax ay ⁴
junius	saabam ⁵	cus ay
julius	ramadam	orta cux ay
augustus	saugal	sonchitx ay ⁶
september	čil chaade	ches ay
octuber (sic!)	dilghia	orta ches ay
nouember	mugarâ	curban baran ay ⁷
december		asuc ay ⁸

Sentimenta quinque

visus	rosanj	cormac
auditus	sinidanj	esitmac
gustus	tamxay	tatmac
odoratus	nafay (sic!) ⁹	yylamac ¹⁰
tactus	lamsay	tutmac

Qualitates tempōr

mīlm ¹¹	terek	glar sani
--------------------	-------	-----------

¹ BLAU optime annotavit: Die Kalendermonate im Kumanischen sind überwiegend turanisch und gruppieren sich zu je drei nach Jahreszeiten, pag. 207 (ed. KLAPROTH): Martius, *Ilūs ay* = **ای الک یاز ای** Lenzanfang etc. Z. d. D. M. G. Tom. XXIX. pag. 573. E

² BLAU voc. *tob* cum *tobalang* «ventus vernalis» comparavit.

³ Id est **جادی الآخر**. KLAPROTHUS perperam **جهد** scripsit.

⁴ **سونک یاز ای**.

⁵ KLAPROTH.: *regep* (**رجب**) superioris lineae hoc loco scripsit.

⁶ Id est **سونک کوز ای**.

⁷ BLAU de hoc nomine admonuit: «so genannt von dem in den heiligen Monat der Muhamedaner fallenden Opferfeste» l. c.

⁸ Cf. formas čagataicas *ašuk*, *asuk* «annona, victualia»; itaque nomen *asuc ay* proprie hunc mensem significat, quo victualia domi congesta esse debent.

⁹ **نفس**.

¹⁰ Cf. čag. *ij* «odor», — *ijlāmāk* «odorare».

¹¹ Id est «millennium», graece *χίλιατος*. Persicum **ترک** VULLERS docente sensu

oriens	magrib	cun tousin
ocidens (sic!)	maxith (sic!) ¹	cun batisi
tempus	roxgar	ouad
serenum	vas	ayas
clarum	rosan	yaregh
nubiloxum	abre	bulud
pluuioſsum tempus (sic!)	raxigai ² barâ	yamgurlu hawa
scurun	tariguj ²	carangu
nubes	abre	bulutlar
pluuia	barram	yangur
nix	bafre rafre ³	char
grando		
nebula	abre	touman ⁴
prina	piuskseu (sic!)	čig
rosata	xala	čig ⁵
ventus	bad	yel
scuritas	tarichi	charangu
claritas	rosanj	yaret ⁶ hawa
tramontana		
meridies ⁷		

myst. rerum humanarum derelictionem ad Deum solum contemplandum significat, cum. vero *gilar sani* e *gillar sinni* «annorum (completorum) epocha» corruptum esse videtur.

¹ Scriptor duorum voc. *magrib* et *maxith* (i. e. **مشرق**) unum negligenter in alterius loco scripsit.

² Id est **تاریک** «obscurum» vel potius **تاریکی** «obscuritas». KLAPR. *tanguj* edidit.

³ Forma annotata a recta voc. persici pronuntiatione magis discrepat, quam expuncta, «nix» enim in sermone persico **برف** sonat.

⁴ Cag. *tuman*, kaz. *toman* et *tuman*.

⁵ Kaz. *čig*. In voc. respondenti pers. *xala* (= **زاله** «grando», — «ros, pruina»)

ژ per *x* denotatum est. Voc. praecedens pers. proprie **پیشک** sonat. KLAPR. vitiose *piustrem* edidit et hanc formam cum **پشترم** contulit, at codex Ven. *piuskseu* habet et vox allata: **پیستم** scribitur per *šin* et non per *šin*.

⁶ Cf. altaicum *jart*, *jartın* «clarum».

⁷ Haec duo vocabula in columna pers. et cum. desiderantur.

estas	taustā ¹	yay
yems	ximisti	ches

Res contrarie

par	hamta	gift ²
dispar	beamta	tac
equalis	barabar	tux
tortus	chaygh uī scaft	burmix
distortus	be(..)at	birchat
sinples (sic!)	jurta (sic!) ³	ecchi chat ⁴
duplex	ducta	ecchi chat
rotundus	gird	tegirma ⁵
quadratus	caargusa (sic!) ⁶	torchul ⁷
integer (sic!)	drust	butun
fractus	squista	sinuc
primus	auelin	burungi
secundus	duum	echinzi
rectus	rubala	togru uī conu ⁸
dulce	sirin	tatli
acer	talk	ači
amarus	talk	ači
bruscus	tars	ehsi

¹ تاپستان. KLAPR. falso تاوستان scripsit.

² چفت pers. originis, cf. osmanicum چفت.

³ Fortasse vitiose pro یکتا scriptum.

⁴ Scriptor duorum voc. *birchat* et *ecchi chat* unum in alterius loco scripsit.

⁵ Cf. čag. *tekermä* «rotundum», «rotunditas».

⁶ چهار گوشه, cf. osm. گوشه «angulus».

⁷ Osm. دورت گوشهلو. KLAPR. comparandi causa formam دورتکل attulit, eamque turcicam or. dicit, sed in hac re evidenter aberrat, forma enim allata, quæ in dictionariis turc. orientalibus desideratur, jam propter litteram initialem numeralis *dört* turc. or. esse nequit. *Torchul* cum. manifesto ex *dört* + *kul* (قول et non كل) conflatum est.

⁸ Cf. uiguricum *könü*, *küni* (v. prof. VÁMBÉRY «a török-tatár ny. etym. szó-tára» pag. 114).

domesticus	ghamus	ykti ¹
saluaticus	koy	cheyc ²
benedictus	barchat	algesli ul̄ barachat
maledictus	maarum (sic !)	chargesli
rarus	cam	seyraq
spissus	saghte	sech
pilossus	muin	tuclu
rassus	trasida	tucus ul̄ julumis
bozus	kom	gham
maturus	pughta	bisi
acerbus	kom telchi ³	gham
crudus	gham	čiyg ⁴
cotus (sic !)	pohta	bisi
nudus	braana	jalannaz ⁵
vestitus	pusida	chebelmis ⁶
inflatus	amasida	sismis

dnō nō hc⁷

desinflatus	amah raft	sisik chetchan
saporitus	belaset (sic !) ⁸	tatigli
planus	kanuar saya (sic !) ⁹	tux

¹ Cf. kaz. *jik* «jugare».

² Cf. kaz. *kejek*.

³ *Telchi* quarta manus caractere minusculo annotavit.

⁴ Čag. چيگ.

⁵ Cf. čag. et kaz. *jalangač*.

⁶ Cf. čag. *kepek* «tegimen, penula», — altaicum *kebis* «tegimen, vestis» (v. apud VÁMBÉRY I. c. pag. 86).

⁷ Haec vocabula : «domino nostro *Jesus Christo*» lector quidam codicis annotavit.

⁸ Fortasse ultima consona *t* legenda est. KALPR. *belaset* edidit et hanc formam apposite cum بلدت contulit.

⁹ Fortasse in hac forma ultima consona *r* legenda est, *r* enim negligentius scriptum facile litterae *t* simile fit, vid. form. persicam هنوار; KALPR. minus recte هموار scripsit. *Saya* = سَاعَة «terra plana».

crispus	gidatin	tarima ¹
atrapatus	ginč	burusmis
suspensus	var esta	coturulmis
abasatus	nisista	emdurmis
fishus	scafta	ticma
crepatus	trahida	yarilgam (sic !)
similis	muchabil	ocsas l usasi ²
pignus	grao	tutsac l ticnah ³
		(? titnah)
usura	xudixer	astelan ul rebe
pars integra	bacs duust (sic !)	butun ulus
medietas	nim bacs	yarem
tercium	semin bacs	uzunzi ulus
quartum et simile	čaarū bacs ⁴	tortuzi ulus
remanens	batchi ⁵	ghalgan ⁶
superfluum	xiada	artchan ul artuc

Qualitates rer

bonitas	nekuj	eygilic
pulcritudo	gubi	eh chore ⁷
longitudo	draxi	uxunluc
mensura longa	paymana	uxun olča
pondus	paymana gang	ager

¹ Cf. kaz. *baš tara-* «pectere». Quod ad form. persicam *gidatin*, cf. *جعلة* ar., *جعد* «capillus crispus» etiam in l. pers. usitatum est.

² «Vel *usasi*» (cf. čag. *okšaš*) secunda manus annotavit.

³ «Vel *ticnah* (? *titnah*)» itidem. Osm. *tutsak* «captivus».

⁴ *چهارم بخش*.

⁵ Vitiose scriptum pro *baki* (ar. *باتي*).

⁶ Id est *kalgan*. KLAPR. : *chalgar* edidit et comp. causa formam osm. *قالان* adduxit.

⁷ Scriptor primum pro *ch* vitiose *eh* scripsit, quem errorem illico animadvertens formam non continuavit, sed totum vocabulum iterum scripsit. KLAPR. : *ehchore* edidit.

sanitas	tandrusti	saglic
magnitudo	buxurgi	ululuc
largitudo	flachi	chenglic
infirmetas	himaī ul rangui ¹	agermac ul sacsixlic
mor (sic !)	marc	olum
vita	xendaganj	tirilmac ul yas
abbedo (sic !)	spedi	aghlic
juuentus	jouanj	yeijtlic ²
viridior	sausi	yassilic
sapor	tam	tatmac ul tatig
res	čise ³	nema ⁴
malicia	baddi	yamanlic
turpedo	xisti	corcsixlic
curticia	cutay	cheschalic ⁵
marcedo	lagai ⁶	čurumac
senectas (sic !)	piri	charimac
nigredo	siay	chararmac
similitudo	manenda	oasamac
bonus	nec	yacsi ul eygi
malus	bay (sic !) ⁷	yaman
pulcer	ghob	chorclu
turpis	xist	chorsux
lungus	dras	uxun
curtus	cota	chescha
trauersus		
infirmus	ranguir ⁸	xagsix

¹ Id est بیماری vel رنجوری, quae duo vocabula aegrotationem, morbum significant.

² Cf. turcomanicum *jegit* «juvenis, heros», — čag. *jingi, jengi* «juvenis.

³ چيز «res, aliquid», — چيزه «causa, ratio».

⁴ Cf. čag. نيه. KLAPR. falso ar. نعه contulit.

⁵ Cf. kaz. *kiska* «curtum».

⁶ Cf. لاغر «macer», KLAPR. falso لاغری edidit.

⁷ بد.

⁸ Id est رنجور «aegrotus, afflictus», رنج «morbus, dolor, molestia». KLAPR.

putridus	gandida	jymis ¹ ul̄ sassimis
juuenis	jouan	ygit
senes	pir	abuscha ul̄ chart
friscus	taxa ul̄ tor	yas
sichus	ghosch	churu
balneatus	tar	us
nitidus	pac	arri (sic!) ²
nouus	nog ³	yangi
veterus (sic!)	chogun	eschi
pinguis	ferbe	semix
macer	lagar	areg
grossus	strao ⁴	baxet ⁵ ul̄ yogan
subtilis	barik ul̄ tanuc	inčcha
grauis	sangun	ager
leuis	sabuc	yungul
dester	rast	ong
sinister	chaygh ⁶	sol
prestus	tex	terc ⁷ ul̄ tex ⁸
lentus	chakal	kagal ⁹
durus	caouj	chati

minus recte رنجيده adduxit, quod VULLERS docente molestia affectum, iratum significat.

¹ يېمېش proprie «comesum».

² Cf. altaicum *aru* «nitidum», čag. et uigur. *arīk*. KLAPR. falso ar. عارى adduxit.

³ نو.

⁴ Cf. سترک.

⁵ Cf. čag. *pestek*. *jogan* = čag. *jogun*.

⁶ Cf. formam zendicam *havya* s. *haoya*, cujus loco in sermone persico چپ usu venit.

⁷ Cf. uig. *terk*, čag. *tirik*. KLAPR. voc. jacuticum *türgün* adduxit, sed hoc vocabulum a praecedentibus plane diversum ex lingua mongolica depromptum videtur, cf. mong. *türgä*.

⁸ Cf. formas čag. *ses*, *tez*, *tiz* (v. VÁMBÉRY in glossario etym.).

⁹ Idem cum persico کاهل praecedentis columnae.

tenerus (sic !)	narm	ymisat (sic !)
		(? ymisac) ¹
calidus	garm	yssi
frigidus	gard (sic !) ²	saogh
carus	giram (sic !)	chos ³
vilis	harxan	učux
turbidus	lil	bulgamis
clarus	roxa	yaregh
viuus	xenda	tiri
mortuus	murd	olu
ligatum	basta	balgamis (sic !) ⁴
desligatum	vas suda	sesmis

*Noīa rer̄ que communīt
inueniunt*

mondus (sic !)	dunia alan	jaghan (sic !)
mare	dria	tengis
montanea	ko	tag
podius ⁵	grioua	oba ⁶
valis	dara	enis
fossatus ⁷	dula	čugur
fangun (sic !) ⁸	gil	balčuc
caminum ⁹	ragh	yol
via	sang ra	yol

¹ Cf. čag. *jumšak* (primitive *jogum-šak*).

² Vitiose scriptum pro سرد.

³ Cf. persicum خوش.

⁴ Pro *baglamış*.

⁵ Id est «locus acclivus, campus inter montes».

⁶ Cf. čag. *oj* «vallis», «profunditas», koibalico-karagasicum *ójak* «angustia montium» (M. A. CASTRÉN's Versuch einer Koib. und Karag. Sprachlehre etc. herausgegeben von A. SCHIEFNER. St. Petersburg, 1857. pag. 85).

⁷ Apud DU CANGE «fossatum». Cum. *čugur* = čag. *čukur* «profundum».

⁸ Apud DU CANGE «fanga», vel «fangus».

⁹ Italicum «cammino».

lapis	gerd hac sang	tas
puluis	gasat gerd hac	tos
rumenta	ghasat	toprac
arbor	dragt	terac ¹
fructus	miouat	giemis
erba	alaf	ot
erbagium	mroguxar	otalamac (sic!) ²
montata	pabala	orlas ³
valata	sarseu	enis
prouintia	oleat	el
contrata	valeat	teyra
locus	yaga	yer
ciuitas	ghachar	saar ul chent
castrum	kala	kalaa
casale	de	gala
palacium	saray	saray
domus	ghana	eu
apotecha	duchan	chebit ul tugan ⁴
ospicium	manzelga	chonaclie
fondus (sic!)	nogol	tub
pons	pul	chopru
puteus	ča	chuyu ⁵
boscus	vexa ul mesa	orman
lignum	cui ⁶	agač
jardinus	bacča	bacča
ortus	bag ul borla bustā	bacča
vinea	saban bag	bag ul borla ⁷

¹ Cf. *түрэк* Mariupolitanum et *terek* in lingua Kumükorum.

² Pro *otlamak*.

³ Cf. čag. *örlämäk*.

⁴ Cf. *duchan* praecedentis columnae et osm. *dükian* (ar. دُكَّان).

⁵ Cf. čag. *kuduk*, osm. *kujū*, hung. *kút*. KLAPR. falso *chugu* edidit.

⁶ Id est چو, چوب.

⁷ Vid. inferius.

canpus (sic !)	yax dakil gala	saban
prato ¹	mogrupar ²	yax
platea	mahala	makala
planura	sakra	maydan
carubius ³	cucia	yol
cabana	kaadan	alučuc ⁴
armarium	dulab	chugira ⁵
candela	mom ul̄ pi	čirac
vinum	serap	čager sira bor ⁶
marpius	čiachuč	čachuč
foxinū	čiacmac	otluc
esca	puč	chou
sulfain' (sic !)	chibrit	chibrit

Nōia artin et que p̄tinēt eis

bancherius (sic !)	saraf	saraf
balancie	taraxu	taraxu
pondera	dran ⁷	taslar
cartulariuz	takouī ⁸	bitik ul̄ taftar ⁹
calamarium	duet	duat
calamus	kalam	kalam
tabula	tacta busmaī ¹⁰	sanar tacta
tepetum	xilu	choux

¹ Italicum «prato», cf. apud DU CANGE «pratora».

² KLAPR. hanc formam cum **مورغار** contulit. Ad formam cum. cf. osm. *jaz* «planities».

³ Cf. apud DU CANGE «carubium», «carubeus».

⁴ Cf. turkomanicum *alağa*.

⁵ BLAU hanc formam cum čag. *kurja* contulit.

⁶ Cf. uig. *bor*, čag. et osm. *boz-a*, — hung. *bor*.

⁷ Fortasse **تاره**, quod lingulam staterae vel ipsam stateram significat.

⁸ Id est **تقويم**.

⁹ Per. ar. **دفتر** «liber rationum», «codex accepti et expensi».

¹⁰ Cf. **پوش تخته** apud VUILLERS.

pecunia	sim ¹	nagt ul acča
scriba	nuisenda	bacsi ² ul biticči
depitores (sic!)	mara chi mebahet	borčlurlar (sic!)
creditores	baarāt ³	
manuale	daftar	taftar
atrementum	murakab	chara
lapis auri	sanguj ⁴	mahac (?)
litera	chat	bitic
papirun (sic!)	chagat	chageth

Hec continet de spetiāio et spetiāia

spciarius (sic!)	atar	atar
pignate	dechan	čomlac ⁵
čucharo	abluč ul sakar	sahar
mel	angiun	bal
piper	filfil ⁶	burč ⁷
piper longus	ging	
gingalel	gingibil	gingibil ⁸
canella	darzanj	darčinj ⁹
flos. c.	gul darčini	gul darčinj
endego ¹⁰	nil	nil

¹ سيم proprie «argentum». KLAPR. falso *xir* edidit.

² Hanc formam KLAPR. apposite cum turc. or. بخشى contulit. *Baksi* in lingua mongolica doctorem significat, cf. verbum *baksilaku* «docere», cf. etiam manġuicum *baksi* «doctor», «magister».

³ Cf. بار, بارات.

⁴ سنڱ + uj (?).

⁵ Cf. čag. čom «congeries», «acervus», — verbum čomlamak «coacervare».

⁶ Forma arab. vocabuli pers. پلپل.

⁷ Cf. čag. borč, hung. bors.

⁸ Id est arab. زنجبيل «zinziber» v. «zingiber», apud DU CANGE «gingiber».

⁹ Persice دار چینی (proprie «lignum sinense») «cinnamomum» v. «cinnamum», italice «cannella».

¹⁰ Apud DU CANGE «endegus», persice نيل.

encenso	condroc	condroc ¹
ganofanj	garanful	garanful ²
fusti. ³ g.		
lacha	luch	rangi lac (sic !)
mastic	masdac	sachex ⁴
cassia	chear ysābar	chear sanba ⁵
dentes elefanti	dandā y fil	fil tisi
bračile	bachā	bachan
galla		
cera	mum	balaux
alume	saap	ačitas (sic !)
grana		
čucharo chadi ⁶		
bonbeciū	panba	magugh (sic !)
mana	sirichisch	sirichisch uī tar (.) ⁷
titua	tutia	tutia
auri pimentum (sic !)	xernec ⁸	xernec
nuces. m. ⁹	joosa	
maciis	besbese ¹⁰	

¹ Id est pers. كندر, graece γόνδρος, VULLERS docente «mastiche vel resina quaedam vel arbor quaedam resinosa».

² Arab. قَرْفَل, gr. καρύφυλλον «caryophyllus aromaticus».

³ Apud DU CANGE «fustum».

⁴ Cf. bosniacum sakiz, de cuius voc. origine doct. BLAU ita scripsit: «Merkwürdig ist, dass das türk. sakiz dem es an etymologischer Verwandtschaft im Turanischen zu fehlen scheint, seine Heimath an der Ostsee hat, wo es in der Form saakiz für Harz im Allgemeinen z. B. im Altpreussischen Vocabular (J. PAULI, preussische Studien in KUHN's Beiträgen VII. 2 S. 184) vorkommt, so dass es scheint, der Name sei mit der Sache in ähnlicher Weise gewandert, wie das russ. смолѣ als kumanischer Handelsartikel samola erscheint» (V. Zeitschrift der D. M. G. Tom. XXIX, pag. 582). Forma «mastiche» in glossario DIEFENBACHII occurrit.

⁵ I. e. خ. چنبر v. خیار شنبّر.

⁶ I. e. «čucharo candito».

⁷ Terminatio propter laesuram marginis legi nequit. Kl. طرنجین conjecit

⁸ زرنجیح «arsenicum», nempe flavum s. citrinum, quod pictores adhibent.

⁹ Secundum KLAPR. «nuces moschatae».

¹⁰ برباره VULLERS docente 1. nux moschata, 2. cortex nucis, 3. flos nucis

spicus	sonbul ¹	sonbul
chibebe. d.	chababa	chababa
chibebe. s.	chababa	chababa
lignum aloe	eud	
reubarbarum	rauand ²	rauand dñe ³
canfora	canfor	canfor
borāna (sic!)	tanachar ⁴	
grana de. v.	gorasanj ⁵	vacsis
folium		
scamonia	magmuda ⁶	magmuda
cardomonio		
card. s.		
muscatum	musc	ypar ⁷
cum f.		
muscatum		
sine f.		
safranum	zafran ⁸	zafran
famuli	ghetmet cheran	oglanlar
erbe	sauxi ⁹	otlar
confeti	maaiun ¹⁰	maaiunlar

moschatae, macis. Glossam praecedentem pers.: *jōsa* KLAPR. optime ex جوز بوا decurtatam vel potius corruptam dicit.

¹ سنبل VULLERS docente hyacinthus, spica nardi, — سنبلستان locus hyacinthis abundans.

² Id est رند. KLAPR. روند adduxit, sed hanc formam VULLERS non habet. Quod ad «rhabarbarum» (rha-barbarum), v. quae *Ammianus Marcellinus* de origine hujus nominis disputavit (XXII. 8. HUNFALVY «Magyarország Ethnographiája», p. 121).

³ I. e. «domine!», quam vocem lector quidam vocabularii annotavit.

⁴ Quarta manus annotavit, i. e. تنگار «borax».

⁵ گرسیان VULLERS docente genus lapidis, quod in هندوستان reperitur.

⁶ Uti KLAPR. bene explicavit مکبوده.

⁷ Cag. ایپار.

⁸ Id est زعفران «crocus», cf. arab. أصفر «flavus, croceus».

⁹ I. e. سبز «viriditas», «plantae».

¹⁰ Uti KLAPR. recte admonuit, arab. معجون pl. معاجين «conditum subigendo confectum», «electuarium». Italice «confetto».

medicine	daruana uī daru	otlar ² uī daru
mortalis ² (sic!)	aouan ³ dasta	touguč ⁴
piston (sic!)	haouā dasta	touguč uī cheli ⁵
sedacius	ardixan uī carbil	elac ⁶
busore ⁷	hoca	chuburcuč
sacheti ⁸	chisa	chapuč
aqua rosa	au gul	gulaf suj
aloepaticū	sabor	sabur ⁹
argentum viuum	čibac	chonasuj ¹⁰
ambra	chanabar	charabar ¹¹
čucharo rosato		
bočelli		
citoāia	čiurūba ¹²	čiurūba

² اوت etiam in dialectis čag. 1. herbae, plantae 2. medicamentum 3. venenum.

² Cf. apud DIEFENBACHIUM in novo glossario (Frankfurt am Main, 1867) «mortaliolum».

³ I. e. هاون «mortarium».

⁴ I. e. turcicum or. *döjägäk* «pilum»; — mortarium in lingua osm. هوان et دبك dicitur.

⁵ Cf. čag. *kili* et hung. *külü* «pistillum».

⁶ Cf. čag. ابلak «cribrum». *Ardixan* pers. falso pro آردن vel آرد زده scriptum est. *Carbil* = arab. غرابيل (sing. غَرَبَال).

⁷ Cf. apud DU CANGE «bussola», id est pyxis, arcula. *Hoca* col. pers. هوكان «urna aenea, in qua coquitur», *chuburcuč* vero cumanicum cum čag. *kopurğuk* idem est.

⁸ «Sachettus» apud DU CANGE. *Chapuč* cum. = čag. *kapčuk*.

⁹ I. e. arab. صبر⁵ «aloe».

¹⁰ Cf. kaz. *künä süü*, hung. *kénesö*.

¹¹ Cf. pers. كهربار et osm. كهربار.

¹² KLAPROTH. perperam كاه ربا s. كهربا «electrum», «succinum» contulit, in glossa enim *čiurūba* pers. et cum. columnae supra sec. u siglum abbreviationis apparet, quod ante *b* fortasse litteram *m* supplet, eaque non cum *k*, sed cum *č* vel *ġ* incipit; denique vocabulum lat. *citoāia*, quod in columna lat. appositum legitur cum *citocaria* apud DU CANGE idem esse videtur. Fortasse scriptor hanc glossam pro زبردهبا scripsit, in hocce enim vocabulario litterae *č* et *z* haud ita raro inter se confunduntur (زبردهبا) VULLERS docente «puls cumino et aceto cocta, quae magno ventre

cominū		čaman ¹
cenapio	singft	xingft ²
corallo	mariād	mariand
draganto	chitira	chitira ³
armoniaco		
serapin' ⁴		chologian
galanga	coligiā	ambar
ladano	ladan	ymsiri
mumia	ymsiri	
n. sarche ⁵	girdahan indu.	yag
oleum oliue	rugan	
oleum susimā		gulaf yage
oleum rosatum	rugay gul	
oleum violatum		chox yagi
oleum nucis	rugan y gerdehā	samala ⁶
picis	čust	buyu ⁷
reqrciū	gul	chulaf ⁸
rosa	gul	
sandalo	sandalus ⁹	
s. draconis ¹⁰		

laboranti prodest, «citocaria» vero herbam quandam significat, quae cito purgat ventrem»).

¹ Arabice كُمُون, hebr. כִּמְזִין, gr. κόμινον.

² Ar. سِنَا, apud DU CANGE «senapium».

³ Ar. كَثِيرَا «tragacanthae», apud DIEFENBACHIIUM «dragantum».

⁴ Apud DIEFENBACHIIUM «serapen».

⁵ I. e. «nucis sarche».

⁶ In lingua russica СМОЛА, uti KLAPR. bene annotavit. Vid. BLAU «über Volksthum und Sprache der Kumanen» (Z. d. D. M. G. Tom. XXIX, pag. 570).

⁷ Hanc glossam cum. doctissimus BLAU cum bosniaco buyan contulit, cf. osm. میان کوكی, gallice «reglisse».

⁸ Gūlab in lingua persica aquam rosaceam et ipsam rosam significat, in linguis cumanica et chazarica proprie rosam denotare videtur.

⁹ I. e. صَنْدَل forma ar. vocabuli pers. چنډل «santalum» (apud DU CANGE «sandalum»).

¹⁰ I. e. «sanguis draconis».

smirra	uxurmur ¹	uxurmurs (sic !)
turbiti ²	turb	turbut
vederamo	xangar ³	xangar
unguentum	masan	ot
spetiaria		
specie		
sulfarû ⁴	chibrit	chouruc

Faber et ferâus

faber	xangar ⁵ Ī nalbâd	altunči Ī temirzi
anquun(zê)	sinda	ors
martellus	čacuč	čacuč
tenagie	chelbarâ	cheschač
linia	sogâ	egau
turchese	gas ⁶	chescaz
ferrum	naal ayn ⁷	temir
argentum	nocta (sic !) ⁸	cumis
aurum	xer surch ⁹	altun
ramum	mess	bager

¹ Ar. ^{سَمِرَة} *smirra*. In vocabulario DU CANGE «smirna», in DIEFENBACHII autem «smirna» legitur, cf. etiam graecum *σμύρνη*.

² Apud DIEFENBACHIIUM «turbit», persice *تُرْبِد* v. *تُرِبِد*.

³ *زَنَك* vel *زَنَكَار* persicum «rubigo», — *زَنَكَار* etiam aeruginem et aeruginis colorem significat.

⁴ Apud DU CANGE «sulphurium».

⁵ Fortasse *زَنَك + کار*, «tintinnabulorum artifex». KLAPR. falso *xargar* (زرکار) edidit.

⁶ *زَنَكَار* vel *کار* forceps quaevis, — *chescaz* cumanicum cum osm. *قصاج*, bosniaco *kysač* idem est.

⁷ I. e. *آهن* s. *آین* «ferrum».

⁸ Mendose pro *نقره* «argentum».

⁹ *زر سرخ* «pure gold of a red colour; gold coin» apud SHAKESPEAR.

stagnum (sic!)	kalay	kalay ¹ ul accorgasin ²
plunbum	seref	corgasin
latonum	brinč	yes ³
curtellum	card	bičac
molla	gosara	masa ⁴
fosina	chura	chura
mantexi	bacsan	curuc
buffeti		
carbonum	xuga (sic!)	comur
lauellō	haoud	tegana ⁵

Pelipaius

lepus	hghu (sic!)	coyan
peliparius	tauigar postrād	ygina tonči
aquus	soxan	ygina
forfices	makrat	bučchi
dial̄	angus tuana	oymac
filum	risman	yp
agnine	bara	eltiri ⁶
vulpe	rubaan (sic!)	tulchu
vai ⁷	xingaf	tein ⁸
vente de vaī (sic!)		
scoyrolī	siagingiaf	caratein ⁹

¹ Ar. قلعي «stannum». GOLIUS de origine hujus nominis ita scripsit: قَلْعَة

— — — — locus in India, a quo certum plumbi et ensium genus denominatur.

² Uti KLAPR. bene admonuit: اق قورغاشون (osm. قورشون).

³ Cf. kaz. žic «orichalcum».

⁴ Kaz. masa «pruniceps».

⁵ Cf. bosniacum tegne, osm. tekne, hung. tekenő, teknő.

⁶ Cf. kaz. ilter.

⁷ Apud DU CANGE «vairum» et «vairus».

⁸ Cf. osm. تَيُون, تيين «sciurus».

⁹ In codice carate scriptum. KLAPR. in copia sua siglum abbreviationis non videns carate edidit.

zebelin	zardauais	chis ¹
martori	sa"sar	sausar
foyne	dela ²	dela
lupi ceruerij	sir	silausun
vulpe de arê ³	robagh	charsac
gati pauli		
gati spuči	ghesbeza	charachusan
moticiû	gutis	eric
afayto ⁴	i	
leo		
leopardus	palang	palang
ermelinus		
pena	pusti	teri ton

Sartorius

sartorius	keyat ⁵	derxi
pannum lane	čocha	čacman
incisorium	macrat	bizchi ul̄ chopti
pichû	gex ⁶	chai ul̄ arsun ⁷
burdû ⁸	ondobaî (sic!)	mondo bai ul̄ la- zate (..) ⁹

¹ Cf. čag. کیش «martre-zibeline» apud PAVET de COURT. («zebelinus» apud DU CANGE).

² Pers. دَلَّه, e quo VULLERS docente arab. دَلَق ortum est, mustelam ermineam denotat.

³ I. e. «vulpe de arena».

⁴ Apud DU CANGE «affa».

⁵ Uti KLAPR. bene explicavit: arab. خَيْطٌ.

⁶ كَرْز «ulna», «cubitus».

⁷ Cf. čag. ارشن et قارى (apud PAVET de COURT.)

⁸ Apud DU CANGE «burdus» i. e. «sutor vestiarius».

⁹ Cf. arab. مَنَدَبًا «agilis in re aliqua et promptus vir»; لَدَلًا «celer et agilis in opere».

butana	panbi ¹	veles ²
straponta	naali	tosiac
culter	leches ³	y ^u rgan
bachiranj		

Calegarius

calegarius	muxados	eticči
forma	kalep	kalip
lesna	draus	bix ⁴
cultellum	card muxadusi	bičac, eticči
sola (sic!)	naalča	taban ⁵
tomayra	pust ymusa	suruc ⁶
becunie ⁷	neche	sastian
montanine	mesin	choy suruchi
stiuali	moxa	etic
argorge	sarmoxa	basmac
auanpe	ser ymoxa	etic baxi

Mağr̄ asie

magister asie	dugar ⁸	
asia	teysa	cherchi ⁹

¹ چنبه «lana arborea», h. l. nodus e lana arborea confectus.

² Cf. osm. فليس et arab. فليس.

³ Arab. كُتْر «culter».

⁴ Cf. kaz. bez, bosniacnm biz (apud BLAU).

⁵ Osm. taban.

⁶ Cf. kaz. soran.

⁷ Apud DU CANGE «becuna» et «becunes».

⁸ Cf. osm. دوغرامچی «mensarius» et verbum čag. توغرامان «sciudere in minutiam».

⁹ Cf. čag. kīrgē; teysa col. pers. = تیشه «securis», «ascia» («acia» apud DU CANGE).

manayra ¹	randa	balta
verina	maganb ² (sic!)	buran
serra	ara ul̄ dastana	bičchi
lenza	dracs rismā	uxun ip
scopellus	scana	uturgu ³
marčius	čachuč	čachuč
compassus	pagar (sic!)	pargal (sic!)
yona	randa	uscu
macia		tocmac
turnus	schinga	schinia

Barbeius

barberius	amadar	yulunguč sachal yuzi
rasorius	ustura	yulunguz
spegius	ayna	chuxgu
bacile	tas	tas
lančeta	nesterā	sungulza
cutis	asana	bilau ⁴
unguentum	malham	ot ul̄ malahan

*Scriba*⁵

scriba
liber

¹ Apud DU CANGE «manara».

² KLAPR. falso edidit *mačcab*, sed cum glossa col. persicae mendose scripta recte contulit ar. ^{مَتَقَب} «terebra».

³ Cf. osm. ^{اوتراق}; *scana* col. persicae = osm. ^{اسکله} «scannum».

⁴ Hanc glossam BIAU cum čag. *bejlo* contulit.

⁵ In sequentibus sub inscriptione «scribae» non solum res, quae ad ministerium scribarum, sed etiam alia ministeria, ita e. g. spatharii, sellarii enumerantur. Talis confusio notionum inter se haudquaquam cohaerentium in uno eodemque capitulo in aliis quoque glossariis antiquis italianis, ita e. g. in «libro el qual si chiama introite e porta» etc. saepenumero occurrit. Vid. MUSSAFIAM l. c.

manoale (sic !)

litera

atramentum

papirus

carta

ponzon'¹

tenperatorium

catreda (sic !)

spati²

selarius

frenerius

medicus plāg

medicus phyxice

āduocatus

cure³

pomeleius

pomellus

merzarius

reuenditor

censarius

incantator

capelerius

capellus

mačelarius

curtelerius

simeser kar

seraghag (sic !)

lahan car

jarra

hačīn (sic !)

ghocū car

payc

mučēie

čarči

casou⁴ ūl

dafrafros

dalal

dalal

cula dux

cula

hasap

cardcar

clič ostasi

eyarči

yuganči

otači³

otači

ghocumči⁴

sicric⁵

yalči

čarči

astlanči

talal ūl mianči⁶

¹ Cf. apud DU CANGE verbum «ponzonare».

² Apud DU CANGE »spatharius».

³ Cf. éag. **اوتوجي** «celui qui bande les fractures et les guérit» apud PAVET de COURT. Mong. *otači*. *Jarra* col. persicae **يارَة** «vulnus».

⁴ Ar. **حكم** «judicium».

⁵ Cf. osm. *sejirdiği* «cursor».

⁶ Cf. osm. **ميانجي**. Quod ad voc. «censarius», vid. apud DU CANGE : «Stat. Genuens. lib. 6. cap. 17 : De Censariis et eorum officio».

tabnarius	sarab froz ¹	siraz ²
murator	banna	diua ostasi ³
sapa ⁴	tauar	chasma
chazola	daug	
petra	sang	tas
chalcina	chaačh	chirac ⁵
maton		
inpintor	načas	nacslagan
penellū	lif kalan	chalan
cholor	rang	rang
colla	sires ⁶	yelin
ligator	barbanda	baglagan
aquus grossus	čualdus	čualdus ⁷ ul ygina
filun grossum	gaxel	yogun ip
corda	rismā ⁸	yp
balla	tang	tang ul yuc
stecha ⁹	saadat ¹⁰	saadat
canauatium	canauač	chendir
fornarius	nāpas ¹¹ naoua	etmači (sic !)
furnus	furn	peč ¹²
pala	paru	churac

¹ «Froz» alia manus annotavit (شرابفروز).

² Fortasse pro شیردجي, vid. quae prof. VÁMBÉRY ad v. شیر admonuit.

³ Mendose pro دیوار استاسی.

⁴ Apud DU CANGE «sappa» i. e. muri fundamentorum effossio.

⁵ I. e. osm. کرج.

⁶ Cf. osm. چریش «gluten», — la poudre d'une racine à coller (*Hindoglu*).

⁷ Pers. چوالدوس, osm. چوالدز.

⁸ I. e. ريسمان.

⁹ Apud DU CANGE «stechata».

¹⁰ Fortasse arab. صَعْدَة «canna, quae recta nata fuit».

¹¹ I. e. نان پز «pistor», نانوا idem.

¹² «Peč» etiam in bosniaco et bulgarico in usu est, vid. BLAU l. c. In «Kamus» turcico فرون cum پال explicatum est. Cf. etiam hung. *pest* «furnus» in dialecto Siculorum.

scupa	jaru ¹	siburtchi ²
ligna	kexun	agačlar
farina		
pasta	ard	chamir
panis	nan ard	etmac
turta	turt	chirda ³
fugatia		chirda
planta	e	ehar
semen	toghm	urluc
radis	bun	tub
ramus arboris		
arbor	dragt	terak ⁴
vinea		
portator	chamal	chamal
famulus	getmetchar	chulucči
archerius	chamanchar	yyacči
frexeterius	tirsar tigar	oghči
turnarius	karat ⁵	čigrigzi ⁶
ortolanus	bagican (sic!)	bacčazi
tesitor	diouachar	yulaghac ⁷
catator (sic!)	serot guenda	yrči
sonator	mutrub	cobuxči ⁸
jugularius	mutrub	oinčil mascara
tanburlus	kalili	taf
caramella	surna	suruna

¹ I. e. جَارُو «scopae».

² Osm. سڤوركه, bosn. süpür, süpürçe, hung. seprő.

³ BLAU vocabula in ed. KLAPR. confuse scripta in rectum ordinem redegit.

⁴ Cf. τρεῖς in dialecto Mariupolitana, vid. BLAU l. c.

⁵ Uti KLAPR. bene annotavit: arab. خَرَّاط «tornio».

⁶ Osm. چَقَرْتَجِي, — چَقَر «turnus» (vel «turnum»).

⁷ Osm. چولها, cf. etiam kaz. jolok-, jolk- «evellere».

⁸ Kaz. koboz «fides», hung. koboz idem.

nachare ¹	nachara	nakara
gazayra	basarata	tamasa
beffa	tasgar	culmac ²
gabon ³	mascara	eliclamac
solatium	tafaruč	tamasa
tronbe	nafir	burgular
tronbeta	nay	birguča
meretrix	chagba	ersat ul̄ mur(..) ⁴
rofiana	trel	chaltac
bordellum	garabat	charabat
magister scholarum	usta ychat ⁵	bitic ostasi
scola	chitab ⁶	osta ul̄ chitab ⁷
banche	cursian	olturgučlar
pueri	jouanā ⁸	oglanlar
ars	senaat	pesa ⁹
opus	baist	is
labor	amal	cuč
opera	car	islamac

Nobilitas hoīum et mulier

imperator	padisa	can
rex	patia	soltan
soldan	soltan	soltan
princep (sic!)	pser ul̄ patia	beg

¹ Apud DU CANGE «nacara», tympani species.

² I. e. turcicum *külmäk*, *gülmäk* «ridere».

³ Apud DU CANGE «gabeo», homo jocosus.

⁴ Fortasse csm. *murdar* «vilis, e».

⁵ I. e. استای خط. KLAPR. falso *usta ychat* edidit.

⁶ I. e. arab. كُتَاب «schola», cf. etiam معلم كتاب «magister scholae».

⁷ Aequè ac *chitab* col. persicae mendose pro *kuttab* scriptum. Vocabulum *osta* «magister» in hac linea plane superfluum est.

⁸ جوانان «iuvenes».

⁹ Persicum پیشه «ars», «occupatio», «questus».

baron ¹	amir	bey
armiragius	sorouar ¹	čeribasi ²
mesaticus	elzi	elzi
potestas	saana	yarguzi
consul	chadi	seriat ³
placerius	tataul	bogaul ⁴
miles	asouar	atlu chisi
dominus	ghoya	bey ul coia
corona	taz	tagz
curia	orlu	orda
imperatrix	xen i padixa	can catonj
regina	xen y patia	soltan catonj
famula	xen sachird	eudagi epči ⁵
domicella	xen chetmetchar	eudagi chex
scrauus (sic!) ⁶		
scraua (sic!)	chanxer ⁷	carauas ⁸ ul cū ⁹
torcimanus	talamači	telmač

Mercimonia que pertinet ad mīatore

mercator	baxergan	baxargan
forum	bazar	baxar
mercatum	maamala ¹⁰	satugh

¹ Uti KLAPR. bene annotavit: سَرور «princeps», «dux».

² Cf. čag. čerik, čerig, kaz. čircü, bos. čeri, hung. sereg «exercitus».

³ Arab. شَرِيعَة⁵ osm. seriat.

⁴ Hanc glossam BLAU optime cum čag. bakaul contulit.

⁵ Cf. uiguricum evči «uxor» (vid. prof. VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etym. szótára» pag. 55). KLAPR. ad hanc vocem annotavit: «Iptchi signifie femme en langue turque kangatse».

⁶ Apud DU CANGE «sclavus».

⁷ Fortasse mendose pro گانده «meretrix» scriptum.

⁸ Cf. čag. قرا باش «jeune fille esclave» apud PAVET de COURT.

⁹ Uti videtur kuma, cf. čag. koma «pellex».

¹⁰ Cf. secundam verbi arab. عَمِلَ formam «commercium habere», «tractare de opere».

emtor	ghriaar l mustâi ¹	aliçi
venditor	fôgtar ²	satugzi
censarius	dalal	mianzi
caparrum	begh	behet
solutio	aouan	tolamac
terminus	aouada l nixia	ouada ³
moneta	sim	nagt
precium	bagha	saga (sic!)
canauû ⁴	canab ⁵	chendir
cendatû	chep	çux ⁶
camutû	sagri	sagri
corium		
capsia	sanduc	sinduc
dugus	bun (sic!) ⁷	ugu ⁸
d. pluma	par y bunra	ugu yungi ⁹
folia latoni	aghta ybrinc	yex tactasi ¹⁰
brocha		
fustaney (sic!)		
lana	pasm	yung
linum	usculi	usculi
lanterna	fenus	fanar
nuces	gerdagham	chox
nachus	nagh	nac

¹ Uti KLAPR. bene annotavit: خریدار vel مشتری.

² I. e. فروختار.

³ I. e. وعده, quod etiam in lingua osm. usurpatur.

⁴ Apud DU CANGE «canava».

⁵ Arab. قنب⁶ vel قنب⁷ «cannabis».

⁶ Fortasse arab. قز⁸ «sericum e folliculis factum, e quibus eruperint bombycum papilionēs» (vid. apud *Golium*). *Chep* col. persicae fortasse mendose pro كثر scriptum est, quod voc. genus panni serici vilioris pretii significat.

⁷ I. e. بوم. KLAPR. perperam *bur* edidit.

⁸ Cf. bosniacum *ugu*. *Zenker* in lexico suo *ōgū* habet.

⁹ Cf. čag. یونک «lana».

¹⁰ Cf. kaz. жіц «cuprum». Pers. پرنج «orichalcum».

nasicius	nasiz	nasič
piscis	machi	baluc
pluma	par	yung
risun (sic!)	brinč	brinč
seta	abruxun	ypac
stupa. s.	last	last ¹
stamega	suf franchi	frangi suf
scarlata ²	scarlat	yscarlat
scamandio	ters ³	ters
pialon		
tornay		
sandenis		
saye canis		
sulfarus	chibrit	chouruc
tella de Cap	ketan y jonban	yionban chetan
t. de Rens ⁴	ketan y rusi	russi chetan
t. de Alamag ⁵	ketan alamani	alamani chetanj
t. de Orlens	chetan soltanj	orlens chetan
t. nouarese	sansda chesi	sasda chesi
t. cremonese	dras chesi	dras. ches
t. lobarde	chetan lombardi	lonbardi chetanj
t. astexane ⁶	chetan astexā	astexan chetanj
t. ostume ⁷	chetan ostume	ostume chetanj

¹ «Last» cumanicum et persicum BLAU cum čag. *las* contulit.

² Italice «scarlatto», osm. اسكرلت.

³ Ultima hujus glossae consona in col. persica aeque atque in cumanica fortasse *f* legenda est, *s* enim protractum, uti jam annotavimus, litterae *f* valde simile apparet. KLAPR. ad hanc vocem annotat: «C'est peut-être ترف *terf*, espèce de fromage fait avec du lait aigre, ou plutôt du lait aigre desséché. Čag. ترس «fimum», kaz. *tires* idem.

⁴ Fortasse *Rheims*. Vid. cl. BLAU dissertationem ante cit. (Z. d. D. M. G. Tom. XXIX, pag. 571). *Abdulhamid* الكتان الروسى ex Germania provenire dicit.

⁵ L. e. «Alamagna».

⁶ L. e. Asti, oppidum ad flumen Tanaro in provincia Alessandriae.

⁷ Fortasse Ostuni, oppidum in terra d' Otranto prope ad mare Adriaticum.

vellutus ¹	catifa	catifa
camocatus		
tasta		
colores	rangan	ranglar
color	rang	bang (sic!)
albus (sic!)	sped	ac
nigrum	sia	chara
virilium	surg	chexel
cremixi ²	cremixi	cremixi
bachami	bachami	bachami ³
blauum	chabut	coc
janum	čerd	sari
viride	saus ⁴	yaxil
gamelin'	boxac	boxag ⁵
violetus	banaus	ipchin ⁶
arangi'	narangi	narangi
afflori	al	al
tele de nouo	ketâ begonia	bergonia katanj
t. bergamesce	ketâ bgamasce	bgamasce ketanj
t. fabriane	aracli	aracli
t. crue ⁷	chetan can	chetan can

Noia lapidum precioxor

robin	yacut	yacut
balaxius	balacs	llal (sic!) ⁸

¹ Apud DU CANGE «velutus», arabice قَطِيفَة ^s «holosericum».

² Apud DU CANGE «cremexile», italice «cremisi».

³ Arab. بَقَم ^s, quod *Goli* in hunc modum descripsit; «lignum arboris magnae, foliis amygdalinis; cujus decocto tingitur color rubicundus, seu pseudo purpureus — — . Lignum Bresillum, etiam color ejus tincturam referens».

⁴ Id est سبز «viridis, e».

⁵ Cf. čag. بوز.

⁶ I. e. persicum آبگون «aquae colorem referens».

⁷ Apud DU CANGE «crude».

⁸ Cf. pers. et arab. لعل 1. ruber 2. rubinus.

safirius	yacput cabut ¹	chabut yapcut
smeradus ²	smurut	smurut
diamante	yalmas ⁴ (sic!)	yalmas
granata	banaosa	beiuda ⁵
unicum		
topatiun (sic!)		
turcheyse ⁶	peroxa	peroxa
jaspidun (sic!)		
sardoniū		
calcedoriū (sic!)		
amatista		
petra preciosa	laal	laal
cristallus	bolor	bolor
perle	muruaī	ingču
vitrus	aoygina	giltrin ⁷

Hec sūt membra hoīum et muliēr

homo	merd ul̄	asan ul̄ chisi
mulier	xen	epzi
masculus	nar	erca ul̄ er
femina	maya	tusi
menbrum	anden	bogum ī buun ⁸
capud (sic!)	ser	bas

¹ Uti KLAPR. bene annotavit: pers. کبود.

² Apud DU CANGE «smeraldus», persice زَمَرْدَ et زَمَرْدَ, cuius formae arabicae sunt زَمَرْدُ et زَمَرْدُ.

³ Apud DU CANGE «diamantes», gr. διαμάντες.

⁴ الماس «adamas».

⁵ Cf. pers. پیچاده et پیچاد, quas formas in lexico cl. VUILLERS non inveni. Cf. etiam arab. بَيْجَادِقُ «gemma rubicunda similis rubino».

⁶ Apud DU CANGE «turchesius», pers. پیروزه.

⁷ Cf. çag. ایلتیرامق apud PAVEL de COURT.

⁸ Çag. دوغان «membrum», has duas formas secunda manus annotavit.

humor	ghel ¹	elat ²
capillis (sic!)	mu	xac
crinis	muibād ³	teba ⁴
frons	lilar (sic!) pesanj ⁵	alni vī magley ⁶
ciliun	abru	cas
palpebre	mixa	chirpich ⁷
auricula	goujs (sic!)	chulag
oculus	ciesm	chox
lumen oculi	nuī ciesm ⁸	chox yaruhi
nasus	bin	buen ⁹ (sic!)
naris	sulachi bin	ernin
melon' (sic!)	ciana	yangac
maxilla	cianac	yaagh
os	deen	agx
labium	lab	toodac
gingiua	gostin danden	erni ¹⁰
dens	dendan	tis
lingua	xuan	til
ceruella	mag ¹¹	meng ¹²

¹ Mendose scriptum pro خلط «humor».

² Itidem pro خلط scriptum. Arab. خَلَطَ⁵ 1. res mista 2. humor, quales in corpore animalis quator sunt.

³ موبند «ligamen crinium».

⁴ Cf. osm. ديلك et ديخ «ornement pour la tête» apud HINDOGLU.

⁵ Fortasse *lilac* et hoc ex transpositione litterarum formae كلال «vertex capitis» ortum esse videtur. *Pesanj*, id est پیشانی «frons».

Vel *magley* cf. formas čag. منقلای, منقلای, منقلای (منقلای) tertia manus annotavitt Alni = osm. الن.

⁷ Osm. *kirpik* vel *kiprik*, bosn. *kirpek* et *čirpek*.

⁸ I. e. *nuri ciesm*, arab. نور «lumen», «lux».

⁹ بورون, kaz. *boron*.

¹⁰ I. e. ایرن, kaz. *iren* «labium» et non gingiva.

¹¹ I. e. مغز «cerebrum».

¹² kaz. *mej*, čag. *mej* et *mije* idem.

celabrum (sic !)	tarsidehen	erlic natura
		carmadim ich taste ¹
masca	hostehen yzanat	yaac
meretrix	charabat ²	
guttur	galou	bogax ul̄ tamac
mentum	xarnaden ³	sagac ⁴
collun	gardan	boyn
spalla	puist	archa
pectus	sina	tos
mamilla	puystan	emzac
forcella	dehen yamâde ⁵	tos
lonbiculum	copac	chindic
venter	scan(?)	caren
corpus	tan	boy
stomacus	made ul̄ del	cursac
cor	dil congul	congul
figatus (sic !) ⁶	gigar	gigar
pulmon ⁷	gigar band	gigar band
budellum ⁸	sachar ruda	yčag ul̄ suzug ⁹

¹ Has glossas secunda manus loco parum apto annotavit; *erlic* in dialectis čag. vim et virilitatem significat, *karmalamak* vero id significat, quod germanicum *faslen* (secundum VÁMBÉRY: *ungeschiekt umhergreifen, umhertappen* «iter praetentare»).

² I. e. خَرَابَات locus, ubi versantur pravi, ut lupanar, domus aleatoria etc. Hanc glossam tertia manus annotavit.

³ KLAPR. falso *xancaden* edidit, codex enim *xarnaden* vel fortasse *xacnaden* habet, quae forma dubio procul e زَنَكْدَان corrupta est.

⁴ Fortasse ex arab. دَقْنٌ corruptum.

⁵ I. e. دَعْنٌ مَعْدَةٌ, siglum abbreviaturae in forma *yamade* alterum *a* supplere videtur, ع enim in hoc codice saepe per duo *a* denotatur.

⁶ Apud DU CANGE «fegatum», persice جَكَر «iecur».

⁷ Apud DIEFENBACHIIUM «pulmo» et «pulmon».

⁸ Apud DU CANGE «budellus.»

⁹ I. e. čag. اِيچَاك «intestina». *Suzug* respectu formae cum čag. سوزوک «colare» convenit, sed reapse ab eo plane diversum cum osm. صُجُوق, صُجُوق *suguk* idem est. Doct. BLAU perperam سَجُوك conjecit.

pellis	pust	teri
veletrun	cher	sic trienir stet pitte(.) ¹
testiculum (sic!)	chaxac	taxac ²
vuluua	chus	amu ³
petenegiû		koti ⁴ der ars ⁵
brachius	baxou	chol
brion'	ghost ibaxou	koymič der ars
		beyn ⁶
vena	rac	tamar
sanguis	ghon	can
ossun	ostachan	souat
caro	ghoist	et
pugnus	moist ouč	ouč
manus	dast	el ul chol
palma	rafidast	aya
pulcius (sic!)	mayas naps ⁷	
digiti. m.	angust	barmac
nodus	gro	buug
neruus	paghi ⁸	singir
unguis	naon	termac
flatus	palu	nafas
renis	mien	bel
costa	baloui	chaburcha
podes		

¹ Vocabula *trienir stet pitte* secunda manus annotavit.

² Osm. طشق. *Chaxac* col. persiae ex arab ^{ḫṣīṣ} خصية vel ^{ḫṣīṣ} خصية corruptum videtur.

³ Čag. ام.

⁴ Cf. osm. كوت, kaz. kūt.

⁵ *Der ars* secunda manus adscripsit.

⁶ Glossam germ. secunda manus adscripsit.

⁷ Cf. arab ^{ṇabṣ} نبض, osm. *nabz*, *namz* «pulsus», -- *mayas* fortasse ex arab.

⁸ ^{ṇabṣ} نبض corruptum est

⁸ Uti KLAPR. bene annotavit پی.

vesica	duba ¹	cursac
orina	ciamī ²	sidic
sterchus	guu ³	bogh
cosia	ran	buth
genu	xanu	tixgi ⁴
gamba	sach	chonč ⁵
gauigia	cap	čigmac ⁶
pes	pay	ayach
gratis p.	pust y pay	ayag uxi
chalchaneus	agust y pay pasana	barmac sounčac ⁷
digiti p.	caġ agust y pay	taban barmac
sola pedis	caġ	taban
anima	jan	tin
vultus	boui ul ruj	meyx ⁸ ul čiray
barba	ris	sachal
lacrima	asch ⁹	yas
sudor	arak	ter
alenun	naffas	naffas
persona	chas	boy

De parētatu hoīs

pater	piar ¹⁰	atta
-------	--------------------	------

¹ Cf. osm. طاول «vesica».

² I. e. چامين «urina», coll. چامين.

³ كوة seu كة «excrementum», «stercus». KLAPR. perperam كوة com-paravit.

⁴ Cf. čag. tiz, kaz. tez, hung. térd.

⁵ Hanc glossam BLAU apposite cum čag. قونچ eandem esse dicit, cf. etiam kaz. kunič.

⁶ Čag čignak, čijnak.

⁷ Cf. čag. sōngāk, kaz. sōjāk. BLAU čag. sonđak adduxit, sed minus recte, ou enim ō denotat.

⁸ Cf. čag. mengiz.

⁹ I. e. آشك 1. gutta 2. lacrima.

¹⁰ Cf. پير apud VULLERS, id quod پدر, cf. etiam پير «senex».

mater	mar ¹ uī madar	anna
maritus	sukar	er
uxor	xenhalal ² (sic!)	epzi ³ uī činay ⁴
filius	psen ⁵ farxen (sic!)	ogul
filia	octar ⁶ faxand (sic!)	chex
frater	brar uī bradar	charandas
solor (sic!)	koat (sic!) ⁷	chez charandas
auus	jend	ullu atta
socer	choxeruc	chain
jenerus (sic!)	damad	chuyegu
auunculus	kalu uī hamu	abaga
nepos	bararxada	ynj
amita	am	egazi ⁸
consanguineus	amoxada	tagay ⁹
cognatus	kalu	yexna ¹⁰
nora (sic!)		
amica	mansura ¹¹	oynas uī chuni ¹²
socius	kambax ¹³	ortac uī noga(r) ¹⁴

¹ مار ex مادر decurtatum.

² Arab. حَالَالٌ «licitum», حَلِيلَةٌ «uxor», cf. etiam osm. حلال «conjugalibus, e». Pers. حلال apud VULLERS sub num. 3, nuptam viro, uxorem significat.

³ BLAU cum turc. *eče* contulit. sed haud ita recte, *epzi* enim a voc. *ev* (öv) «domus derivandum est, cf. uiguricum *evči* «uxor» suprascriptum.

⁴ Cf. arab. ثَنَّى «quae bis peperit» et ثَنَّى idem.

⁵ Mendose pro *pser* scriptum (پِسَر et پِسَر).

⁶ Mendose pro *doctar* scriptum.

⁷ Mendose pro *koar* (خواهر) scriptum.

⁸ Cf. čag. *ekegi*.

⁹ BLAU apposite cum čag. *tagai* «avunculus» contulit.

¹⁰ Fortasse osm. خصم, in plurali خصملى idem ac انا بابا.

¹¹ Arab. منصورة «adjuta». KLAPR. perperam معشوقه comparavit.

¹² Cf. čag. *koma*, bosn. *kuma*, hung. *koma*.

¹³ I. e. همباز, coll. انباز i. q. «socius», «particeps».

¹⁴ Cf. čag. نوكر «famulus», «auxiliator». KLAPR. minus recte نوكار scripsit.

vicin'	amxagia'	consi
socera	chasurch	csim ²

Complementa hoīum

complementum	tamanj	tuchal
bon' ³	nec	yacsi uī eygi
diues	maldar	barlu chisi uī ba(i)
sapiens	acheldar	ustlu ⁴ uī achel
pulcer (sic!)	ghub	chorclu
legitimus	halalxa ⁵	ghalal ogul
legalis	halal	conu
nobilis	moghtasin	oxdan ⁶
virtuosus	maghtadur	erdamli
gracioxus	naamatdar	naamatlu
fortis	caouj	chučlu
inginoxus (sic!)	honarmand	tocma ⁷
largus	jomard	jomard
inamoratus (sic!)	asech	asuch
prestus (sic!)	geld	tex
cognoscens	sinakdar	tanur chisi
amabilis	dosdar merd	souuar chisi
castus	xedid merd	ersacsis
honestus	pak	chelecli ⁸

¹ Uti KLAPR, bene annotavit: همسایه, pl. همسایگان «vicinus».

² Cf. osm. خصم supradictum.

³ Hocce siglum abbreviationis in fine vocabulorum lat. uti jam in praecedentibus exemplis vidimus, syllabam *us* supplet.

⁴ Vitiose scriptum pro *uslī*.

⁵ I. e. حلال (زا) pro (زاده).

⁶ *Özdān* «de genere», id est «de summo loco natus», cf. اوزکشی apud PAVET de COURT.

⁷ Cf. توكال.

⁸ Cf. arab. خَلِيق «portio boni et felicitatis» et خَلِيق «aptus», «conveniens». KLAPR. minus recte خالصلو adduxit.

pacificus	seym cham' ¹	chamus tozūlu ² chisi
leetus	saad	šauunur chisi
dēstrus (sic!)	honar mans ³	ux chisi
aduenēs	xiauc	
probus	bagat̄	bagat̄ ⁴

Defecta hoīnum

malus	bad	jaman
pauper	dughes ul̄ darues	yarli ul̄ yocsul
senes	pir	chart ul̄ abusca
stultus	diuana	teli ul̄ acmac ⁵
mentecatus (sic!)	scamusdar	badbact ⁶
turpis	xist	čirchin
rusticus	rustay ⁷	rustan
vilis	begigar ⁸	chahal ⁹
mestus		
piger	sust	sust
infirmus	bin mar raḡuir	sagsis
mixellus	pis	chelapan
tignossus	gacial	tax ¹⁰
guercius	lux	sochur ul̄ zalis
cechus	chor	choxisis ul̄ cor
auogulus	nebina	touluc kotur ey s(..) ¹¹

¹ I. e. خاموش «silens», «quietus.»

² I. e. tözümlī, cf. kaz. tüzemne idem.

³ Mendose scriptum pro هنرمند.

⁴ I. e. mongolicum baghator, bator (batormaghai «valde animosus»).

⁵ Cf. arab أَحمق «fatuus».

⁶ Uti KLAPR. bene annotavit: بد بخت.

⁷ I. e. روستای «vicanus, paganus, rusticus».

⁸ Cf. persicum پیگار et پیل «sibi placens», — «virtute carens, pravus»

⁹ Cf. arab. قاهل.

¹⁰ Cf. osm. طاز, hung. tar.

¹¹ Touluc etc. loco minus apto missionarius quidam germanicus annotavit.

bastardus	pič	chunradan touga(n) ¹
rangus (sic!)	lang	agsah
musus	burnj	burni chizi
crastatus (sic!)	begaya	tasacsix ²
rofan' ³	guidi	caltac
rogosus ⁴	garguin	choturlu
surdus	char	chulacsix
mutus	lal	tilsix ⁵
dispositus ⁶	mahul batal ⁷	beylitan chertar
gibbus	chos	bucru
mendax	drogoan	otruczi ⁸
superbus	cheberdar	olu conglu
inuidiosus	bachil	bachil u ^l isarli isi
auarus	lauezan	suhh suh kisi ⁹
vanagloriossus	xanachar	fus vel ¹⁰ u ^l suh kisi
lusoriossus	chanachar	ersaczi
inicus (sic!)	bayhon	tumismis (sic !)
pecator	baxachar	yaxuclu
falsus	chalp	egricsi
curpabilis (sic!)	gunachar	xaxuclu (sic!)
gaibus ¹¹	gaib	gaip u ^l jat

¹ Mendose scriptum pro *kumadan togan* (proprie *togkan*).

² Osm. طشقیز «castratus».

³ Apud DU CANGE «ruffiani».

⁴ «Rugosus»: persice گریز «scabiosus», turcice قوتورلی idem, قوتور «scabies», quam vocem cum adj. *touluc* compositam annotator quidam germanicus paulo superius loco minus apto adscripsit.

⁵ Litteram *l* alia manus emendandi causa annotavit.

⁶ «Dispositus» apud DIEFENBACHIUM i. q. dexter.

⁷ Cf. arab. مکل et بطل, quae vocabula hic simul cum glossa lat. et cum. iis respondentem loco minus apto conscripta sunt.

⁸ Cf. turc. or. ötrük «mendacium».

⁹ Scriptor glossas pers. et cumanicas vocabulis lat. «inuidiosus» et «avarus» respondentes inter se permūtavit (*isi* = calidus, *suh* = turc. or. *suk* «invidia»).

¹⁰ Scriptor voc. arab. *fuzulijjun*, osm. *fuzulî* falso in *fus vel* permutavit.

¹¹ Arab. غریب, vid. glossam cum. *jat*, kaz. *jat* idem.

Res. q̄ p̄tinet ad bellū

exercitus	laschar	čeryi ¹
bellum	xang ²	sanziš ³
insegna	allap ⁴	allan ul̄ tou ⁵
guayta ⁶	naobat ⁷	ghasal ⁸ cosac
arma	selec	sageth ⁹
frexetus	auxida	sirdac ¹⁰
coyračia	sxire (sic!)	xaga ¹¹
colaretū	gardaband	
ceruelera	cula aym	toulga
coyretū	xire	chuba
seichere	jausan	butuluc
spata	simser	cliz
gradus (sic!)	card	bizac
arcus	camā	yaa

frezia
balistra
lanzia
mazia
scutus
quadrellus

¹ Cf. osm. čeri KLAPR. falso čeisi edidit.

² I. e. جَنَد.

³ Uti videtur i. q. glossa praecedens col. persicae.

⁴ KLAPR. hanc formam perperam pro علم scriptam conjecit.

⁵ Cf. čag. قوغ.

⁶ Apud DU CANGE «gaita» i. q. excubiae, vigil.

⁷ I. q. نوبت s. نوبة «excubiae», «custodia»

⁸ Mendose scriptum pro karaul. Cosac i. q. osm. کوزجی.

⁹ Arab. شَكَّة.

¹⁰ Turc. or. sirdag. BLAU l. c. annotavit, in codice quodam Mariupolitano pro στολή glossam ἄχουε invenisse, quam vocem e pers. auxida ortam esse opinatur.

¹¹ Cf. kaz. sak «cautio», «praesidium».

Res oblite necesāre p̄ domo.

camera	ghugira	yxba ¹
caminū	bo ^o horich	bochorich
paretis (sic!)	diuar	diuar
chanchauus	banucsa	
clauatura	chilit	yusac
clauus	chilit	ačchuz
agutus	nigh	cheadau ²
bancha	cursi ³	olturguz
capsia	sanduc	sinduc
lectum (sic!)	jomaha	tosiac ⁴

Res q̄ pertinet̄ ad vestes.

bustus		
foratura	astar	oprac
penna	pustin	teriton ⁵
pomellus		tuuma ⁶
manicha	auestin	yeng
chostura ⁷	doktimā	ticmac
acus		
septa (sic!)		
fillum		

Res q̄ pertinet̄ ad domū.

fundamentum	buniat	tub
lapis	sang	tas

¹ Cf. *izba* in Kamus turc.² Mendose scriptum pro *kadak*. cf. kaz. *kazak* «clavus».³ كُرسِيّ, arab. كُرسِيّ. syriacum *cursjō*, hebr. כִּסֵּי.⁴ Siglum abbreviationis super *c* perperam annotatum est.⁵ Čag. تیري تون. BLAU editione KLAPR. seductus *teriton* «foraturae» respondere opinatus est.⁶ Cf. osm. دوكم, دوكمه «nodus».⁷ Apud DU CANGE «custuria».

calcina	gerč	chirač
arena	reg	cun
aqua	aou	su
trauus	čouu	agač
tabule	tacta	tacta canga
solaīum ¹		
colup̄na (sic!)	stun	tic ² agač
matonj	chegmit ³	bismis cherptč
tectus	ban (sic!)	tam
caminata	sufra	sufra ul̄ catra ⁴
scala	nardorian ⁵	agengič ⁶
balcon' ⁷	taragia	tarag ul̄ tuluc
murus	diuar	diuar
priuata	aurex	aurex

Res q̄ pertinet̄ ad axmixiu hoīs

camixia	parahan	choulac ⁸
brega	xarpa ⁹ saluar	chonzac ¹⁰
vestmentū	jama posis	oprac
corigia	chamar	cur ul̄ beligab (sic!)
bursa	chisa	yanzic ¹¹
scarsella		
capellū	cula	chepas ul̄ borc

¹ I. e. «solarium» domus contignatio.

² Turc. or. *tik* «rectus».

³ Mendose scriptum pro کرمید.

⁴ Fortasse gr. *zuthōra*.

⁵ Mendose scriptum pro نردیان.

⁶ Cf. uig. *akmak*, čag. *agmak*, hung. *hágny*.

⁷ Apud DE CANGE «balcones» et «balconum», persice دریچہ «portula».

⁸ Osm. کوملك, čag. کوبناک.

⁹ سرپای genus calcei.

¹⁰ Cf. cum. *chonč* «tibia», *končak* in glossario čag. prof. VÁMBÉRY scyphum oblungum, uti videtur, formam tibiae imitantem significat.

¹¹ Cf. *jančik* in dialecto chivaica.

fazolun	dulband	čalma ¹
calige	huc	ouat ²
patauay		
scapin'	gureue	čulgau ³
stiuales	muxa	etic
algorge	sarmoxa caosat	basmac
stralera	tixga	tixga
besatie	korgin	artmac
flascū	flasci	yasman
tenda	kaiman	čater
vezia ⁴	tarziana	tamzi ⁵
brageiūs ⁶	chamar	chamar
paraso	saioual ⁷	
axnixiū	ragt ⁸	saget
currū	araba	araba

Res q̄ p̄tinēt equo

equus	asp	at
ferrus	naal	naal
clauū	megh	migh ul̄ cadan
stalla	akor paga	ayran ⁹
copta ¹⁰	ciaul	eyat ¹¹ yabogi

¹ Kaz. *čalma*.

² Prima hujus glossae littera fortasse *ā* legenda est.

³ Cf. *čag. čulgau*.

⁴ I. q. tubus.

⁵ *Čag. تامیچی*.

⁶ Apud DU CANGE «bragerium».

⁷ Mendose scriptum pro *saïouan*.

⁸ Fortasse رگت⁹ pannus s. vestis detrita.»

⁹ *Čag. ayran* «trabes unum equum ab altero dividens.»

¹⁰ Apud DU CANGE «coperta», pers. چوپل proprie «planities».

¹¹ Mendose scriptum pro *eyar*.

stregia	chasragu ¹	chasrau
capistrus	afsar	nocta
brilla	lagan	eyar
p̄finellus	taora	topra ²
trauce ³	schl	chisan
redena	aynen	tixgin
anellus	ghalcha	ghalcha uī toga
morsus	ahin	aguxlug
grupus	band uī gre	tuuma
pola	reysa	sazac ⁴
fustu sele	cion učin	eyarning agazi
arzonū aī	carpus posin	alindagi cas
arzonū ret°	carpus pesin	artindazi cas
barda	namand xin	
feltrū	namand ⁵ (sic !)	chiix ⁶
cuperta selle	cop cuip	eyar yaboči
cuperta sâ		
strenuj		
streue	richeb	uxangi
ardiiomis	čuanac	toga tili
foramē	sulach	texmac
pectoralis	sinaband	comuldruc
fibla	aosin	toga ⁷
posna	paldomb (sic !)	coyscan
cingla	tang	ail
bastun	palan	yengirzac

¹ قش̄r lingua turcica «strigilis ferrea, qua equum radunt».

² I. e. torba «saccus», vid. etiam tobra apud ZENKERIUM.

³ Apud DU CANGE «traucis.»

⁴ Čag. sačak.

⁵ I. e. نبد̄ «lana coacta», «genus quoddam straguli e panno coactili», «id, quod substernunt sellae equestri VULLERS docente in Iran تكلتو et in Turan et Hindustan خوگیر dictum».

⁶ Cf. osm. کچه.

⁷ Cf. čag. توقه.

Res quae p̄tinēt ad letū.

letus (sic!)	jama	tosac
torcius		
tripodes	sepa	tosacning ayagi
palia	clic ¹	salan ² (sic!)
strapōta		
culcitra		
cosin'	balin	yastuc
lenteamina	čiarzan	čiarzau
culter ³	lechef	yourgan
sclauina		
carpita	gilim	chilim
tapitun	xilu	gali uī coux
cortina	pasachonā	chosagan
capsia	buria	ghaser uī yegan
talam'	sanduc	sinduc ⁴

Res quae p̄tinēt ad mēsā

toalia	dastar	tastar uī sarpā ⁵
mensa		
fiela	sisā	giltrin uī sisā ⁶
ciatus	cuda	piala
ulceus (sic!)	cusa	bardac
mesinaba		
candelabrū	samadan	čiraclie

¹ Mendose scriptum pro arab. عَافٍ.

² Čag. *saman*, hung. *szalma*.

³ Uti KLAPR. bene annotavit: couverture ouattée.

⁴ Scriptor juxta voc. latinum «capsia» loco *sanduc*, *sinduc* falso *buria*, *ghaser* (حصير), *yegan* (turc. or. *jcken*, *jiken*) scripsit, quae vocabula proprie *tegetem*, hic *cubiculum tegeti stratum* significant.

⁵ Fortasse pers. شربتی genus telae bombycinae subtilissimum.

⁶ Osm. شیشه.

candela	sama	čirac
vinū		
aqua		
tefania	tabac	tabac
cibus	ghordanj	as
sal		
specie		
manutgiū ¹		

Res q̄ p̄tinēt ad cochīnā.

calderonus	chascan	chaxan
concha	teste	tegana ²
cazia	caugir tiartič	čomič
coclearius	malag ^h a	chasuc
pignata	dec ³	čomlat (? c) ⁴
paella	taoua	yaglaou ⁵
mortale	haouâ	touguč
pistum	gaouâ	cheli
bradale	sapa	caxan ayac ul̄ očo (..)
scutella	oasa	čanac ⁶
catena	xingil	xingil
tianus ⁷	taoua [°]	chaurcina
securis	taouar	balta
fogorarius (sic!)	boghoric	boghoric

¹ Apud DU CANGE «manutergium».

² Osm. *tekne*, bosn. *tek'ne*. KLAPR. falso *legana* edidit.

³ دینگ «vas coquinarium», «olla.»

⁴ Čag. جولماک, kaz. *čūlmāk*.

⁵ Cf. čag. يالاغ. BLAU glossam dissimilem *čatlau* adduxit.

⁶ Cf. hung. *csanak*.

⁷ Apud DU CANGE «tyna» vel «tina». i. d. vas grande ligneum.

⁸ تابه s. تاره vas latum VULLERS docente lagano ex ovis frictis parando et piscibus frigendis et pani coquendo. Ad respondentem glossam cum. cf. verbum čag. قاورماق.

fumus	duc	tutun
flama	borxiatas ¹	yalen
cinere		
ranpin ¹	milac	girgac
taliatoius	tabac	tepsi ²

Victualia q nascunt̄ Noīa arbor̄ et fruc(. . . .)

arbor	draght	terac
radix	bun	tub
rama ar̄b (sic!)	siac	butac
folia	belch	yabuldrac (sic!) ³
lignum	ciou	agač
scortia	pust	cabuc
medulla	masg	yč
altitudo	belend	beichhluch
umbra	saya	colaga
fructus	miua	jemis
celexia	gular	chiras
poiis	ambrut	armut ul̄ chertme ⁴
pomum	sef	alma
pomum gra.	sef anar	nardan
po. cogognum	be	be
pirum cocomum		
nizole	fenduc	čatlauc ⁵
nuces	gardahan	cox
psicum de T (sic!)	saftalu di rusta	saftalu
psicum (sic!)	alu saftalu	saftalu
soseyna	alu	eric

¹ Fortasse ^{بـرشته} assus, tostus, frictus.

² Osm. ^{دپسی}.

³ Scriptor loco *japrac* vitiose *yabuldrac* scripsit.

⁴ Hung. *körtve* (*körtvély*).

⁵ BLAU glossas *fenduc* et *čatlauc* cum kaz. ^{فندق} et ^{چیکلاوک} contulit.

mismis	mismis	mismis
ficus	ingir	ingir
uua	angur	xuxun ¹ (sic!)
zebibum	maius ²	churu xuxum ³ (sic!)
castanea	sabaluid ⁴ (sic!)	castana
datillum	ceasp	ghorma
amindula	badan (sic!)	badam
cocomarum	chear	chear
papauarum		
cetronum	nainč ⁵	nainč
limomi ⁶ (sic!)	limon	limon
arangium	nouma ⁷	nouma
festechum	festuc	pistac
melonum	gharbusa	coun ⁸

Noīa erbar

ruta	sadaf	sadaf
menta	nana	gischič
saluia	salg	salg
spinatium ⁹	spanac	yspanac
petroscmulum	mandan	mangdan
latucha	tarta	marul
portulacha		

¹ Mendose scriptum pro *juxun*, čag. **اوزوم**.

² **مویز** «uvae passae».

³ Mendose scriptum pro *juxun*.

⁴ I. e. **شاه بلوط** forma decurtata pro **شاه بلوط** «glans regia i. e. castanea».

⁵ **نارنگی** «malum aurantium».

⁶ Apud DU CANGE «limones».

⁷ Cf. arab. **نعمت**, in forma persica **نعمت** «bonae res», «cibi delicatiores».

⁸ Osm. **قاون**.

⁹ Apud DU CANGE «spinachium».

rapa	salgam	salghan uī samuc ¹
portus		
cucurbita	cudu	cabuc ²
merezana	badizian	
gea	selek	čagundur ³
cauli	calem	laghan uī
aleum (sic!)	sir	sarmisac
cepe	pias	sorgan (sic!) uī youa ⁴
refanum	turp	
afanciā	chasuir	
feniculus	raxana	raxiana
buraxia		
lapius		
asentius		

Noīa bestiārū.

bestia	ayuan ⁵	yānauar ⁶
equus (sic!)	asp	at
leo	ser	astlan (sic!)
leopardus	madian	chestrac
mulus	astar	chater
asinus	car	esac
asima (sic!)	car maya	tisi esac
mula	astar maya	tisi chater
porcus	kuc	tongus

¹ BLAU recte coniecit. *samuc* mendose pro *čamgur* scriptum esse, vid. چامغور in glossario prof. VÁMBÉRY.

² Čag. قاقاق, hung. *kabak* vel *kobak*, bosn. et kaz. *kabak*.

³ Uti KLAPR. recte admonuit, i. q. osm. چوکندر.

⁴ Hanc glossem BLAU optime cum čag. جروا contulit. Scriptor loco *sojgan* mendose *sorgan* scripsit.

⁵ I. e. حیوان.

⁶ Pers. جانور.

p. saluaticus	kuc y chegi	cheyc tongus
troya	kuc y maya	tisi tugux
bos	gaos ¹ sala	ogus ul̄ seger
vacha	maya gou	ynac
vitellus	gaos sala	buxau
ouis		tisi coy
monton	choč	gozchar
craston	guspond	choy
agnus	bara	coxi
becus	taka	ezchi ²
capra	maya beus	tisi ezchi
capretus		ogolach ³
canis	sec sag	itt
gata	gurba	mazi tisi
gatus	gurbanar	mazi
alofans	fil	pil
gamellus	ustur	toua
gemella (sic!)		
dracon	aysdahan	saxagan ⁴
uncia	saxagan yrs	yrs ⁵
ursus	chers	ayu
simia	maymon	maymun
lupus	gurg	boru
lepus	targos ⁶	coyan
g. spucius	cara cuxan (sic!)	cara cuxan
g. maymon	abursina	
bufarus	gaumis	susager
talpa	coram (sic!)	cheoxis opea

¹ S finale ex sequenti vocabulo in praecedens irrepsit.

² Čag. ایچکی.

³ Čag. *oglak* idem, hung. *kecskeolló*.

⁴ Cf. čag. *sar* et hung. *sárkány* idem.

⁵ arab. عرس.

⁶ Mendose scriptum pro خړگوش.

ratus	mus	sičchan
daynet		
capriolus		
ceruus	gao coy	
torus	gao sala	boga

Noia vermiu.

vermis	cherm	curt
serpens	mar	saxagan
bixia	mar	gillan
musca	magas	čibin
sexcupes	sibis	bit
pulices	chaye	burča
činzare		suru čibin
cimices		candala

Noia volucrū.

volucres	murg	čipčic ¹
agla (sic!)	kegas (sic!)	charachus
falchon (sic!)	balaban	balaban ²
astor	čarčiga	čarčiga ³
sparuerius	bas	cheegey
terzororius	čura	čura
mismerllus	caltar	sar
voltor (sic!)	caltur	sar
grua	torna	turna ⁴
cuictora	baygis	yabalac

¹ Cf. kaz. *čipčik*.² Pers. بلابان, quod voc. KLAPR. perperam turcicae originis dicit.³ Uti cl. BLAU recte conjecit, mendose pro *carčiga* scriptum, cf. čag. *karčuga*.⁴ Osm. *turna*, čag. *torna*, hung. *daru*.

perdix	taoc dura	čil
ocha	bet	chax
galina	murg	tauc
galum (sic!)	gho°x (sic!)	ghor°x ¹
pulastrum ²	ferugia	balazuc
pielfalchus	songur	songur
paon	taos	taus
faxan		soulun ³
colunbus (sic!)	fastar ul cautū ⁴	segerčic ⁵
rosignolus	bulbul	bulbul
papagaxius	torak tútech ⁶	totu
cardarina		saka
paser		korgui ⁷

dicat dñs

Victualia quae nascunt.

		ul boday frum ⁹
granum	grandū ⁸	bugday ul asli
ordeum	giou	arpa
risun	bring	tuturgan ul bri(..) ¹⁰

¹ Pers. خروس.

² Apud DU CANGE «pullastra».

³ Alia manus annotavit. Cf. osm. سوكلون.

⁴ Vel *cautū* eadem alia manus scripsit. Glossa praecedens *fastar* mendose pro *فاخته* (arab. فَاخَتْ, graece φάκτα vel φάσσα) scripta est.

⁵ Cf. osm. صغرچق, secundum HINDOGLU «sansonet», «etourneau».

⁶ *Tútech* (i. q. طوطى, طوطك) tertia manus adscripsit; pers. توتى s. توتّه «psittacus».

⁷ «Paser» *korgui* secunda manus annotavit. BLAU glossam *korgui* cum turcico or. *kurkulday* contulit.

⁸ Mendose scriptum pro گندم triticum».

⁹ Tertia manus supra voc. *bugday* formam kaz. *bodaj* et supra *asli* glossam lat. *frum* id est «frumentum» annotavit.

¹⁰ Ultima hujus glossae litterae *ng*, propter laesuram marginis legi nequeunt.

pistun	gauata	tuuj ul tu coctû dri ¹
ciceri	noghuc	noghuc
lenticula	mariuimac	maruimac
erbegia	bunu	brizac
farina	aut (sic!)	yn
brenum	subusta	chebac
segara	ous	ous
lac dulce	sir	sut
lac ačer	mast	yugurt
caxeum	panir	
butirum	gaou rogan	
lardus	fabirhi	
asonzia	pi ²	
cauda c.		
sepun		
fenum	alaf	bizan ³
milium	gauars ⁴	tari
speuta	suulu	suulu ⁵
granum	coptaluc	coptaluc "
macēgū		

ich

d dūs p̄s (n̄s) hereditatis tue fac alias⁷

¹ «Coctû dri» tertia manus annotavit («coctum» dari, cf. čag. tarīg, osm. darī, hung. dara).

پی id quod پیه «adeps», turcice یاغ.

³ Cf. kaz. p̄c̄ān proprie «deseectum», «foenum deseectum», بیچماق «secare», cf. etiam bosn. bičūm «messis».

⁴ جاورس form arab. vocis pers. گاورس «milium».

⁵ Čag. سولو kaz. solo.

⁶ Cf. verbum kaz. kuptar — .

⁷ I. e. «Deus dominus participes nos hereditatis tue fac alias» Cum hac dictione prima codicis pars, quam solum KLAPR. edidit, super pag. 110 terminatur.

Seskenirmen¹ ich irschracke — elgenirmen
 seskendim ich erschrak — elgendim
 seni seskendirrimen ich irschrecke dich elgendirrimen
 ani seskendirdim ich erschreckte yn
 töleč bergil gratis da
 čirmaluptur² virworren. jazluptur
 entworren. jazarmen ich entwerre
 čirmarmen ich virwerre winde tzwirn
 čirmadim ich virwar want
 čirmamaga virwerren windin
 corpa eyn lampuel
 cachna³ eyn smoče
 kirchma eyn geschorn schafuel
 eriklagan teri eyn gegerwit ladir
 talischirmen uruschirmen kirlischirmen litigo
 men saha assow etizerim facio vobis adiutoriū
 aianirmen ich schone
 ayandim ich schonte
 aiagil schone
 tissisluhlarmen ich stochere di czene
 issirrimen ich schöre das vuir
 issirdim ich schorte

¹ Pag. 111 codicis cum *seskenirmen* incipit et cum glossa germ. *hol* terminatur. Hanc paginam, uti mihi videtur, tertia manus scripsit.

² Cf. kaz. *čirma-*.

³ Fortasse osm. قاقما.

iumarmen ich plince
 iumdum ich plinczte
 jiti bizac cyn scharf messier
 satov etermen ich kouflage
 jöp jöp ulu bolur is wirt y lengir y grossir
 sokuydirmen ich plostere
 izin cyn spor
 kous hol

[Codicis 112 pagina duos textus italicos, quorum unum scriptor supra alterum scripsit, complectitur. Textus inferior acu expunctus, isque quasi illegibilis, viginti lineis constare videtur, superior vero calamo exaratus exceptis tribus tantum lineis itidem vix legi potest. Character duorum textuum, praecipue calamo scripti manum exercitatum monstrat, isque magnam cum Petrarchae manuscriptis autographis similitudinem prae se fert. In tertia textus calamo exarati linea haec tantum vocabula distincte legi possunt:]

del dolce loco ove lo

[in sequentibus vero lineis, utpote in quarta]

un arme

[in quinta]

se li ochi sera l amorosa vista p̄ chi sospendeo

[in sexta] da ancor la morte . . . segno amor chi de tal sorte p̄metesse daitarme

[in septima] passe . . . passo.

[Postea duae sequuntur lineae, quarum textus facillime legi potest, utpote]

No fo jojossa si may la mia vita nel cospetto de li ochi spiando mia casa dogliosa

Tenor trium linearum sequentium ob causam nonnullorum vocabulorum illegibilium intellectu caret]

p questa p̄ora piu nō

le quali me serano piu

. n̄ questo

[*Ad calcem hujus paginae alia manus hanc benedictionem missaticam adjecit*]

Dnū vobiscum et cum spiritu tuo

It uradir¹ d' hunt billit canis latrat
 it ugraiadir² d' hunt grūcet
 coy mangreydir ovis balat
 syr³ mungreydir pecora clamant
 yilki kyzineydir di phert di wyerten
 taoh čacharadir gallus cantat
 böri uluydir lupus clamat
 kysi inčkaydir⁴ d'menche brehtit

corleydir snarkit	itlandim ich bin verlorn
corlarmen ich snarke	jiti scharf. unamas. stump
corladim ich snarkte	sayri braysplabar
batirmagil ⁵ neh celare	bus odim. buyz. yz

čochrach eyn gesprink
 kuiu eyn burn
 sudari⁶ gichildim ich vil zurucke
 učamda⁷ iatirmen ich lege uf dem rucke
 tōben tuschte he vil zurucke
 yt urdi. men tuydim. der hunt bal ich warrt is gewar
 bis koygasip iatlik w logē bi eyn andir
 alar aiagesip iattiler. s logē mit dē vuse zu samne
 sohta eyn wurst
 urdim da iazdim. ich sluk unde miste
 emganip terlep kinalip

¹ Pag. 113 codicis cum *it uradir* incipit. Pag. 113 - 110 secunda manus scripsit.

² Cf. turcicum or. *okramak*.

³ Contractum ex forma *sigir*.

⁴ Cf. turcicum or. *inčkirmek* «plangere». In sermone manguico *inčmbi* «ridere» significat.

⁵ Kaz. *batır-*.

⁶ Cf. turcicum or. *sotari* «costa»

⁷ Cf. turcicum or. *uçā* 1, dorsum 2, refugium.

andan tamagin beslagil kazan bogday sazarsen aar kovra biter
alabota tigenek dage rata kukel biter¹

kargadi viruluhte

karedim scmuí (? schouwete)

esermen ich rudere adir ich

estim ich rudirte

eskik eyn ruder

)rtuk eyn santkorn

(? tat) ov smak. ygisi odor

(? me)n bolsamen si essem

iöp kučlu bolur is wirt hy leng

(?töre) lih eyn sete

(? sokuydir) men ich plostere

(? sokuydir)dim ich plostirte

)eyn hantwerk erdem ars

čaman²

juvoančang³

ezic

kečov⁴

k kersangi

manč kakak juric

kvvlic

trege

ris⁵

¹ Hicce textus fortasse ita scribendus et legendus est:

emgenip terlep kinalip andan tamagıng beslegil; kačan bogdai sačarsen aar
kora büter, alabota tigānāk dage (a)rada köngül büter.

id est:

«laborans, sudans, affligens te ipsum, postea guttur tuum ale;

quum fruges seminaretis, inter eas dumus, carduus et spinae (inter eas) crescent». Annoto, aar pro angar, (a)rada pro arasında scriptum esse. Kora est kazanicum *kura*, hungaricum *koré*; alabota (ala-bota «planta rubra») cum kazanico *alabota*, hungarico *laboda* convenit. Vocem rata alia manus fortasse aar explicandi causa adscripsit.

² Cf. kazanicum *čaman* «piger».

³ Cf. kazanicum *jokočan* «somnolentus».

⁴ Cf. turcicum or. *keçikmek* «morari», hungaricum *késni* idem. *Ezic* quoque a *keçik* derivandum est.

⁵ «Ris» germanicum = *risch* «juncus» et dictionis *manč kakak* (cf. *manmak*

crvvr¹ vel tirak²
 keriklirmen ich reyzse mich
 kekirdi ich röypczte
 jötkurdim ich huste
 čučkvrdim ich nize
 kakirdim ich rostirte
 singirmen ich snuycze
 esvermen ich gevcze
 arčilarmen ich scheyde
 kavosin di vadirkeil
 örken eyn lanc seyl
 toragi eyn turm
 kun tuvmeesden brū o
 engse der nakke
 taraga eyn grave
 öbuga⁴ awe
 ögurdi⁵ kreysch
 jurimen ich knaoe
 jurdim ich knat
 jalangačlarmen⁶ ich enplös(e)
 jalangačladim ich en plöste
 kaia eyn velz
 kičiyder māda⁷ hī iuct iē mich
 jīrōči
 korkūči

ksi

cuormen ich knöte
 codim ich knötte
 ularmen⁸ ich knuppe
 uladim ich knupppte
 öčessirmen ich vette vl re . . .
 öčesstim
 congranirmen ich murmere
 okzav kun egestern
 isaiagana edūs
 kasarcka hoys rekke

«tingere») secunda pars cum hungarico *kika* eadem est. Cum *juric* kazanicum *jor-gan* «matta» etc. comparandum est.

¹ Opinor *crvvr* separate *crvvr* *ris*, id est *kuru ris* scribendum esse, cf. kazanicum *kura*. *Kurlic* = kurulik.

² Cf. turcicum or. *tirim*.

³ «Kün tuvmsdan beri» «a solis ortu».

⁴ Cf. čag. *اوبا* «lieu de campement» apud PAVET de COURT.

⁵ Čag. *اوکوردی*.

⁶ Čag. *jalangačmak*

⁷ Cf. osm. *كجك*.

⁸ Čag. *اولامان*, cf. etiam osm. *اولاشیق* et *اولاشق* «junctus».

eng töbengisi das iller underste	sariněka
kula ogar glüch	unarmen ich gehorche
engermen vl engiptir men ich	unadim ich gehorchte
böygde mich	sarhit ¹ supfluum
engdim ich boyte mich	asigirmen ² ich iyle
ös jariler iz spalte sich	asigirmen (sic!) ich iylte
hĩ kovsoi wart gancz	asicmen ich iyle nicht
)uv di jait	asicmamagil nicht iyle
hualamen vl huarmen jage	aslak " desertû vel tuz ³
hualadim vl hudim iaite	jarsöv vonartâc
sadiler ⁴ etiopes	oynas sis
botang ⁵ vl coläge schate	
ala ala gehalbir (? et)	
alača ⁶ gestrift	
bir suruc ⁷ eyn herr	
čov eyn golädeme	
čovlamnang gis ladenne (. . . .)	
aning uču surudir zin	
tumak stûp	
menim kusenganim taman etkil menin ⁸	
tiharmen tikadim (ri	
bassarmen taptarmen ich drucke	
undemen ich melde	
jala iabadir ⁹	

¹ I. e. arab سايوة «residuum», «superfluum».

² Cf. turcicum or. اشوقماق «festinare», — اشوقتى «festinatio».

³ Čag. توز «planities», osm. دوز, uig. lüz, lüz, lüz «planities», «profunditas», vid. VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etym. szótára» pag. 195.

⁴ Cf. arab. Sūdānu «Aethiopes».

⁵ Cf. mong. botang «nebula», manguicum butu «obscurum».

⁶ Čag. البجة et الاجة.

⁷ Čag. čerig et sūrük.

⁸ «Meum desiderium completum fac meum».

⁹ I. q. kaz. jala jubmak «calumniare».

siermen

siče¹

ossi

keme

sirek²tohma³

jarguze

jargu jararmen⁴ ich richteem⁵ ucun jermen ppt medicinam comedo

emlarmen medico

bucûluc çocrme⁶ ul̄ ant ičermen ego iuro

korgasindan tontarma eyñ spange vō bliye

Sohranirmen⁷ ich eruyre

austirmaga den munt rorn

jocberimen ich stose

jerouildi⁸ dy erde sank under

sav das visth garn

tosak eyñ vilczbette

kin eyñ scheide

izim das futir

syngermen⁹ döwen

jalarmen ich lecke

ottac eyñ werdir

[respondentes glossae germanicae
propter laesionem marginis legi
non possunt]

tuğurumen ich dree

kistarmen ich oinge¹⁰

kisarmen ich drucke

en kamadi julic

kinadi. roquebat

kiñov jener

jienä c

taage

tuma di snumpe

očkac huste

tuiana im schimpe

čuči zēste¹¹

¹ Fortasse سیرچه «velox».

² Čag. سړیک vel سړی.

³ Čag. توغما.

⁴ Pag. 115 Codicis cum jargu jararmen incipit.

⁵ Čag. ام «medicamentum».

⁶ کوکراماک «gemiscere». Bucûluc fortasse formulas dicendi ad artem magicam pertinentes significat, cf. čag. بوکی «magia».

⁷ Čag. سوفرانماق.

⁸ I. e. jer ouildi, cf. verbum čag. اویماق.

⁹ سینغورماق «digerere cibum», germ. verdauen.

¹⁰ I. e. ich dringe.

¹¹ Fortasse z(u) ernste, cf. etiam dictionem praecedentem im schimpe.

atov ¹ eyn gros werdir	mamuh boum-	
vurčik ² eyn zřille	wolle	kösöv ¹⁰ ey
ilermen ³ ich henge	seng eý çolle	
tengri korgusmesi ⁴ das	isz eý brant	schor
î gebe got nich	učkun eý vûke	
tamar sohardy odir net	jalin ey vlam	sceufel(?l)
uiuganda. uiuhi-	taul eý ungewittir	undi sît-c
sinda	comhopti	icstâdê
uiuhisirap. uiu-	turgak art di	
husi arasnadi ⁵	baltiçak d' ham ^{1a}	tintover zucher
uiaaganda vachynde	örümçik di spine	arih
uiuymider oioumider.	kemirrimen ⁸ ich	jassik
steft he adir vacht he	nage	kötürem
kaling dychke	unutçangdir. vir-	tintovçi zucher
ingga bitne	geslilch	arih
iesse breyt	kuv ⁹ ble'uch	jassik
inçha smal	kak, kreč	kötürem
keng wyt	sizdi	čerli
tar enge	jridi czu vlous	čandirgine
tereng tick	čoganak d' elboge	oymah eý vingerhut
say sicchte	tausti pfecit	jangilirmen erro
beik hoch	tuusti	jangilirdim erravi
iuuz ⁶ nedir	iseb brwuc geret	sening iazucning al-
(ic)lu warm	uzermen czu-	lenda men turrumen
sereun ⁷ kule	rukke	

mager

¹ Cf. kazanicum *atau* «insula».

² Glossae germanicae littera initialis *g* esse videtur, *eyn* vero per lapsum calami pro *eyne* scriptum est. Quod ad vocabulum *zurčik*, cf. hungaricum *prűcsök* «cicada».

³ Cf. turcicum or. *ilmek*, *ilgemek*.

⁴ «Tengri kergusmesi» proprie «per timorem dei» significat.

⁵ «Uiuhusiarasnadi» vitiose pro *uiuhusi arasinda* scriptum est.

⁶ Cf. turcicum or. *juraš*, turcicum occ. *jazaš*.

⁷ Cf. osmanicum *serin* «frigidulus, a, um».

⁸ Cf. *kemirmek* osmanicum «rodere».

⁹ Cf. uiguricum *kovar-*, kazanicum *kuar-* «pallescere».

¹⁰ Fortasse turcicum or. *kűsüü* «lignum, cum quo ignis struitur», «rutabulum».

(b)ieipdir czu swollem	ongaldi gineszin	agač iapparlarman ich
(j)alangag nakt ko-	jerin obir ey(.)r	vuge das holz
bopt	alton cur balteus	juutlerman cōsolo
kebermis gecleyt	suluc eyn agele	juutberdim consolavi
(u)n nas		ornarmen habito
obuc eyn burusteyn		

jirtilding mac¹

jirting

tulum cynczp²

saltem elbeti³

čecek bolganda sen boyunga ioutmaga⁴

cungarmen mando

tungng . . ir madatum

seni engsalerman ego colafizo te

engsaladim

igarlik invidia

agač iliptir das holz ist gelogen

kingir crum

sizuk šu lutir wassir

alanim halalim kossidim

ussahči detractor

ussah d'ctō

es⁵ virnunft

[*Ad calcem hujus paginae possessor quidam codicis papagal-
lum delincauit*].

¹ Pag. 110 Codicis cum vocabulo *jirtilding* incipit. Monosillabo *mac* grectius *mač*) scriptor fortasse ad vocabulum *jirtmač* «fissura terrae» alludet.

² Fortasse *tölüm küngež* «minurizans», cf. turcicum or. *küngrümäk* «minu-
rizare».

³ Cf. turcicum. occ. *elbette*.

⁴ «Sen boyunga jutmaga», «gutturi tuo deglutire».

⁵ Cf. čag, *es* «intellectus», «ingenium, *eslik* «ingeniosus», «prudens», osm. *us*,
hung. *ész* «mens», ingenium».

[Pag. 117 codicis cum quodam textu latino incipit, quem solum calami probandi causa adscriptum esse opinor. Infra hunc textum vix legibilem fragmentum cujusdam poeseos Petrarchae autographum legi potest. Ecce fragmentum:]

None al mio parer che impera porte
de la sayta dam'e si pieno larcho
Come costey p̄ cui varcho
Ognor sospirando o piano o forte
mitte Amen

[Haec duo vocabula et textum sequentem alia manus caractere nitido conscripsit]

bilga cetik kyziler benim sösüm esittingler eki iolne ay-
ringler iarle miskin kysiler iacsi bitik bilmesler talaschman sösüm
esittingler ianirler örtik tamucka tuscherler iecning tusacne cil-
nirler anda ylap assow ioch, nece çagırsa esitmach ioch ioch
hergis dage kuttilmak ioch¹

sinçladim consideravi	jaramas abhominabile
amrak ² delectator vī bavrsak	fidelis inamli vl jaramsak
menim jargumde in iuridicō c ³	bogeymac ⁵ obedientia
magat certus sū ⁴	mac etkil dage kaytargil ⁶
defectus eksiklic	vouca redde
kuçengil	jobap vix
katulangil	trinitas uçlik birlikna
hoatlangil conforta	islagil odora

¹ I. e. «Alte cincti homines audite sermonem meum, inter duas vias eligete. Miseri et pauperes homines, qui bonas litteras nescitis, audite concionatoris verba! Falsi in doctrina incident in infernum, insidiis laqueuntur, illic medela non est, utut clamarent, exauditiō non est, nunquam erit salvatio». In lingua kaz. *bil baulangan* «alte cinctum, strenuum» significat; h. l. pro *çatik*, *çetik* scriptum reperitur. Siglum abbr. super *ianirler* litt. *g* supplet, cf. turc. *jängilmak* «falli». *Ylap* = çag. *olab*.

² Cf. mongolicum *amarak* «amicus», mançuicum *amurangga* «amans». *Bağirsak* in dialectis çagataicis intestina, hoc loco fortasse intimum significat.

³ Scriptor «meo» scribere voluit.

⁴ «Certus sum», vid. pag. 141 codicis, cf. mong. *magad*.

⁵ Forma *bogeymac* ex *bojun kojmak* contracta videtur.

⁶ I. e. «invoca et redde (gratias age)»; vid. interpretationem latinam «vouca redde».

unamak consensus
colga¹ îpetra
karech čahta in necessitate
temtatur (sic!) sinalir
ng suk
ungsuma.² mer gliyh
čahinda ozga

invidia kumlamak
accidia erinčak
luxuria ersek
men tengrining isine
osal boldim³
menim halal hatumim dir⁴
eger tuz toprac cuyasden ni(.)-
inč tyrla yarik bolsedi haning
tengrining iarchlikine core ka-
rangi dir⁵
atalih der stif vat
tizinggis čokunggis⁶

[*Pagina 118 codicis cum quibusdam vocibus dictionibusque latinis incipit, quae vix legi possunt, postea haec quator vocabula cumanica conscripta reperiuntur:*

eruv⁷ vis

čaman⁹ trege

čorhaa⁸

čuprak¹⁰

¹ Cf. čag. *kolmak* «veniam petere».

² Fortasse *ungsuma* vitiose pro *ukšak mā* (*manga*) scriptum est («mihi similis»).

³ I. e. «coram Deo execrabilis factus sum».

⁴ «Legalis uxor mea».

⁵ I. e. *eger tuz toprak kujašdan ni (če) ingi turla* (= *torla* v. *törlä*) *jarik bolsadi haning tengrining jariklikini core karangi dir* «pluvis a sole ad similitudinem gemmae illuminatus respectu lucis Dei tenebrosus dici potest».

⁶ «Submittite genua et inclinate».

⁷ Cf. uiguricum *erik* v. *erk* «vis», — hung. *erő* idem, — mong. *ere kümün* «heros». *V* finale glossae *eruv* aequae atque in multis vocabulis secundae codicis partis per characterem **v** denotatum est; nos loco hujus litterae consuetam soni *v* formam scripsimus.

⁸ Cf. cag. *čorga*, secundum interpretationem PAVET de COURT. «vase dont les parois sont plus larges que l'ouverture, et dans le quel on prépare le lait aigre, appelé en persan. ماست.»

⁹ Kaz. *čaman*, germanice *träge* «piger».

¹⁰ Cf. hung. *csupor*.

[Pag. 119. *Codicis quaedam aenigmata de formi characterē scripta reperiuntur. Hujus generis aenigmata Turcae ğumbaklar „nodi“ nuncupant (kaz. jomaklar).*]

[1,] tap tap' tamyzik tamadigan tamizik kolagaceb koje-
dirgan tamyzik. ol kobelek.²

[2,] biti biti bittidim bes agačka bitidim konesim juurdim
b(?ek)j(n) bekî čirmadim. ol kinadir.

[3,] kara kara kula xuvsaptur.³ ol iglikdir.

[4,] jtip jtip jrgalmas içindagi çayhalmas. ol uru.

[5,] s(y)leysin jagi silkip bolmas sirmâ tonû⁴ bugup⁵ b(.)-
mus.⁶ ol ju(?murtka).

[6,] akkoy⁷ mania⁸ avzu joh. ol jumurtka.

[7,] alang bulan⁹ buv¹⁰ turur ayri agačdan jav tamar kulan
alang tuv¹¹ čurur kuv¹² agačdan jav tamar kû altundan elçi
keliyır kömis birgitan¹³ keliyr ay altundan elçi keliyr altun
birgit(?an) butu butu uzû butundan arek ol uzû keliyr. ol
u(?zum).

[8,] apac¹⁴ cdi¹⁵ jabovli altun basli čohmarli.

ol turna dur.

¹ Geminatio monosyllabi sonum quendam naturae imitans in aenigmati tur-
cicis saepe occurrit, ita e. g. in hoc aenigmati kazanico, quod apud BÁLINT legi
potest: *ak kôcögüm nak-nak itü, kolakları şak-şak itü. — Talki.*

² Kaz. *kübek* «spuma», in dialecto Siculorum Transylvaniae: *hopolyag*.

³ Fortasse čag. *koşamak*.

⁴ I. e. *سیرماغان قونی*.

⁵ Čag. *بوکمک* «courber, plier» apud PAVET DE COURT.

⁶ Mendose scriptum pro *bolmas*.

⁷ I. e. *اق اوی* «tentorium novae nuptae».

⁸ In dialecto quadam turc. VÁMBÉRY docente i. q. osm. *کبی* «ac», «ad simi-
litudinem».

⁹ *الانك بولان* «se repente extollens».

¹⁰ Čag. *بوك* «sylva» apud PAVET DE COURT.

¹¹ *قولان الانك توبي*, cf. kirgizicum *قولаман*.

¹² Kaz. *küb* «multus».

¹³ Kaz. *bürgi* «tuba».

¹⁴ I. e. *اب اق* «albus».

¹⁵ Fortasse *كودھسی* abbreviatum.

[9,] senda menda joh sengir tavda joh utlu tasda joh
Kipčahda joh. ol kussut dir.

[10,] kočkar muzi kojurmak¹ kojurmakdan kojur(ir) tege
muzi tiyrmak tiyrmakdan tiyrmak ite(..) uzun agači basinda
urgunl atli kus olturur. iani atma xr kerek muzi tengru kerek.
ol tu(?r)ke.

[11,] uzun agač basinda ulu bitis bitidim. kešan(?u).

[12,] ovlu kelgay dep keji turu(?r) ahča kayda kislamıs
kañ jerda sahladi. ol ka(..)² bile balik.

[13,] kislamıs kani nečik juhmamıs³ hap⁴ ortada kišlamıs.
ol kani jav dir.

[14,] bes basli elči keliyr. ol etikdā⁵ bes harma^{k6} b(?ar..)
tav üstida talasman tayagıbar⁷ beg bac mā⁸ araba sak tas
araba sak. tulkusigi tupi⁹ (?k)ov ierkoı¹⁰ (?b)osdi meni ka-
rūmte tusti. ol tove.

[15,] ač. ol keregidir.

[16,] siyrsirti koy kogači¹¹ ol

[17,] keča^k ut(a)hı kegêde semirrir. ol huun.

¹ Cf. osm. کبیرمک.

² Fortasse čag. قايقان.

³ Cf. čag. یوقماق.

⁴ Čag. قاب.

⁵ Čag. ايناک «flanc d'une montagne», «extrémités d'une plaine» apud PAVET de COURT.

⁶ Cf. čag. قارماق «enlever», «ravier» apud PAVET de COURT.; *karmak* instrumentum quoddam rapiendi et sensu improprio fortasse ipsum brachium significat. — Cf. etiam osm. *harami* e lingua arab. depromptum, hung. *haramia*.

⁷ I. e. *talašman tajagi bar* «praedonis baculus est», cf. čag. *talamak*, *talasmak*; *talašman* i. q. kaz. *talauči*.

⁸ I. e. *bak manga* «attende mihi».

⁹ ! etc. قورموسيق توبر, cf. particulam uiguricam *sič. sič* ad similitudinem, vid. VÁMBÉRY «uigurische Sprachmonumente». pag. 255.

¹⁰ Cf. čag. ییر قوی «subter terram».

¹¹ In hoc aenigmate alliterationem notamus, quae in huius generis aenigmatibus saepe occurrit, ita e. g. apud RADLOFF: *Kaltır kultur kara jorgo taštab-ottur*, *Kočkön aıl* [Tom. I. pag. 239].

[18,] kuce b[*quaedam literae ob laceratum folium legi neque-*
unt] irir kara ulah erte kellir kara ulah juregina tuc(..)

[Pag. 120 Codicis]

[19,] (? . .) u¹ kis kislar. bučujay² jaylar.³ ol sirih.

[20,] olturganı oba jer⁴ baskanı bagir-čamek.⁵ ol uzegi.

[21,] čapčačik ustūda čapčačik. ol hamis dir⁷

[22,] jazda jangi keli⁸ jagunadir.⁹ ol hamisdasi¹⁰ dir.

[23,] jazda javli tokmak jatir. ol kirpi¹¹ dir.

[24,] jazda javli hays¹² jatir. ol ylan dir.

[25,] ičer jer jnina¹³ kirer. ol bičak dir.

[26,] salp kesim¹⁴ sansis ohū.¹⁵ ol kokbile juldus dir.

[27,] burūsis¹⁶ buz¹⁷ teser.¹⁸ ol koy¹⁹ bogu.²⁰

¹ Fortasse čag. *bučuk* «dimidium».

² Mendose pro *bučujay* scriptum, cf. čag. *دوچوق* «dimidia pars», «dimi-
dium».

³ Čag. *بیایلاماق*, «aestatem degere».

⁴ I. e. *اوبا ییر*, cf. čag. *اوبا* «lieu de campement» etc. apud PAVET de COURT.

⁵ *باتیر جاناق*, cf. etiam cum. *čanak* in glossario.

⁶ Čag. *اوزانکو* «stapedes».

⁷ Čag. *قامیش* «roseau» apud PAVET de COURT.

⁸ I. e. *keli*.

⁹ Cf. čag. *یوکونماک*.

¹⁰ Mendose scriptum pro *hamis dachi*.

¹¹ Cum. *čirpich* «palpebrae», vide in glossario.

¹² Osm. *غایش*.

¹³ Cf. čag. *این*.

¹⁴ «Ad similitudinem praedae dispersae» cf. arab. *سَلَبْ* «res rapta», cf. etiam
denominationem turc. *صامان اوغریسی* «lacteus orbis».

¹⁵ I. e. *اوتوملاق*.

¹⁶ «Sine tubere».

¹⁷ *بوز* «caeruleus».

¹⁸ «Conchilia intexit». cf. čag. *تپزماک*.

¹⁹ Azerbajgānicum *کوی* i. q. *کوک*, vid. apud VÁMBÉRY «čagataische Sprach-
studien» pag. 333.

²⁰ I. e. *بوغ*.

[28,] onglu solulu¹ ayrgâ otus tumê² oneydim³. ol kujas ay
jul(. . .)⁴

[29,] altû ayrgâ tura tuser al torhâ jayli⁵ tuser. — —

[30,] ox otemis otemis jiy kolda⁶ kislâ. ol bej klûlagâ⁷ d'.

[31,] (.)mis. ol it dir.

[32,] avzû artina sohupupur.⁸

[33,] tuma tudim tucgâga⁹ saldi. ol us dir.

[34,] kasart kiçe kâ tâmis kara¹⁰ ulusga jaylimê.

ol ot dir.

[35,] kasart kiçe sare. altû a.

[36,] uzû uzû¹¹ sirgalak¹² uçuna deyri sirgalak kizgakisga¹³
sirgalak kri¹⁴ ina¹⁴ deyri sirgalak. ol biçek bile bila.¹⁵

[37,] bu bardî izi¹⁶ joh. ol kema¹⁷ dir.

[38,] tap¹⁸ art¹⁹da karp.¹⁹ ol esik dir.

¹ Cf. انكسول.

² اوتوز تومان.

³ Cf. osm. اونمق.

⁴ I. e. *juldoz*, čag. *jolduz*.

⁵ I. e. ال تورقا يايلى.

⁶ يبيع قولدا, cf. čag. يبيع «préparé, disposé» apud PAVET de COURT.

⁷ Cf. čag. قولوقباق «servire».

⁸ سوقماق «mordere».

⁹ Nota allitterationem, quae uti jam observavimus, in aenigmatibus turcicis saepenumero occurrit. In dialecto kazanica loco *fiuma* et *tuma* dici potest.

¹⁰ In hoc quoque aenigmate, allitterationem notamus. *Kasart* i. q. arab كسرة, cf. osm. كسرت.

¹¹ *Uzun, uzun*, i. e. اوزون «longus».

¹² Cf. čag. سپرقاق «spatium lubricum».

¹³ قيسقه «brevis».

¹⁴ Fortasse *kirigina*, cf. čag. قيريق «extemitas rei».

¹⁵ I. d. بيلاو «pierre à aiguiser» apud PAVET de COURT.

¹⁶ Čag. ايز «vestigium».

¹⁷ Osm. كيمه, čag. كمي.

¹⁸ Fortasse pers. قاب «patientia».

¹⁹ Fortasse arab. كرب «angor».

[39,] abzû ačsâ (?)¹ öpkani² korunir.

ol esik ačsa ot korûgâ dir.

[40,] ol savri³ jačigi altitovram⁴ askine.⁵ ol hoz.

[41,] seng seng ayri basıda segiz koyan inibar sê ani tap-
masang. senek iyn ylagil avlung bile tapmasang ayvrux iym
tengridan tusgen tokmačik dort ayakli ylagil. ol kegmič d'.

[42,] maymačik.⁶ ol kirpi.⁷

ol kis kata⁸ kilâgâdir⁹.

ol ak (...).

ol tutgan kisidir bugovli¹⁰.

[43,] buganakli¹¹ čart¹² tege buga tōgus kislamıs.

buy sohrangan dir¹³.

[44,] bugasi¹⁴ kurlamis¹⁵.

ol ena (..)¹⁶ ylagan dir.

[45,] kučine¹⁷ kara čiglamıs.

ol eba¹⁸ si (.).

¹ «Os suum si aperit».

² Čag. اویکا «animositas».

³ Cf. čag. ساغری «pellis».

⁴ I. e. *alti tovrām*.

⁵ Čag. ارغنه «paucus». Significatio hujus aenigmatis mihi sequens videtur:

«sub sacculo pelliceo paucus nucleus — i. e. nux».

⁶ I. e. *majma* — čik «non pinguefactum», quod ad formam cf. praecedens *tokmačik*.

⁷ «Palpebrae».

⁸ Fortasse قیسقددا «in brevi».

⁹ *Kililgandir* «factum est».

¹⁰ اول توغون کیشی در دوغاتلی *tutgan* mendose pro *tutgun* scriptum esse videtur.

¹¹ Mendose scriptum pro *bügämäkli*, cf. čag. *bögürmāk*, «mugire».

¹² Cf. čag. جار چار «bruit», «son» apud PAVET de COURT.

¹³ بو سقراندر.

¹⁴ Čag. بوکا «torsio».

¹⁵ Cf. kaz. *kurla*- «vituperare».

¹⁶ Fortasse čag. *iničkā* «gracilis».

¹⁷ Fortasse کوچ «migratio».

¹⁸ Čag. oba «tentorium».

eki sete¹.

ylagan dir.

[*syllabae si* (. . .), *sete ob causam atramenti diluti vix legi possunt*]

[46,] setelar setele tubu burkitdar² jogartin kelgan³ neku jolabar.⁴ kyk desirlar⁵ jocasinču⁶ su učū(.)

[47] tama⁷ kellir desirler kuyruhu uču su yčū.

[48] tama kellir desirlar. ol kezergêdir⁸.

[49] beltirdagi⁹ hes¹⁰. ol jit kelgâdir¹¹.

[50] huvluk kesikile kulnî [*quaedam vocabula ob paginam laceratam desiderantur*] amis sora

degi sart¹² aygir savlavlati kisnaymis. ol kazar.¹³

[*Una pars acnigmatum caractere deformi atque atramento diluti coloris conscripta est, eaque lectori multas et graves offert difficultates, in quibus superandis, nos minime latet, haudquamquam omne tulisse punctum; „dies diem docet“, fortasse alios codice inspecto hanc quoque acnigmatum partem melius dilucidabunt. Textus acnigmatum pag 120 codicis, a nobis numeris 20—27 designatus cetero omni jam propterea distinctius legi potest,*

¹ Cf. kaz. *cit* «margo», «latus»; *eki sete* «duo latera ejus».

² Mendose scriptum pro *burkitdir*, cf. čag. *بورکوت* «aquila».

³ *يوغاردین کیلکان*.

⁴ *نيچوک يولبارس*, čag. *يولبارس* «animal feroce, plus grand que le lion et de la même couleur» apud PAVET DE COURT.

⁵ *کوک ديشرلار* «incendium nominant», vid. apud PAVET DE COURT. sub voce *کوک*.

⁶ Fortasse *يوقسه اينچو*.

⁷ *تاما* «gutta».

⁸ *Kezergendir* «rubrum», «inflammatum», cf. čag. *قزديتباق* «inflammare», *قیز* «ignis».

⁹ Cf. kaz. *beldert-*.

¹⁰ Mendose scriptum pro *keše*.

¹¹ Mendose scriptum pro *ol jittän kelgândir*, kazanice: *čittän kilgän* «advena».

¹² Cf. uiguricum *sart* «mercator».

¹³ Fortasse mendose scriptum pro *bazardir*.

quia margines laceratae non sunt. In aenigmate num. 18 designato quaedam litterae, uti loco suo observavimus, ob ruptum folium legi nequeunt. Vocabula aenigmatis numero 15 designati praecipue eba si(. .) et quod infra hoc vocabulum scriptum reperitur sete atramento adeo pallido scripta sunt ut vix legi possint, praeterea alia quoque vocabula textus aenigmatum lectori haud paucas spinas difficillimarum disputationum suggerunt. In sequentibus interpretationem hujus textus tentabo, quae ob causam quarundam paronomasticarum junctionum, vocabulorum onomatopoeicorum et nonnullarum alliterationum stricte ad textum originale conformari nequit, sed haec stricta sententiarum conformatio haudquaquam necessaria est, glossas enim cumanicas difficiliore jam in annotationibus sub ipso textu interpretatus sum.

1. «Stillatim stillat, guttas effundens stillat, spumans guttansque stillat». — I. e. «spuma».

Geminatio onomatopoeica *tap tap* sonum stillantis guttae imitatur, cf. osm. *čepel*, bosn. *sepmek'*, hung. *csepp*.

2. «Crescendo crevi, supra quinque arbores crevi, argentum meum massavi, firmiter contorsi». — I. e. «funis cannabaceus».

Juurdim ex forma *jogurmak* vel *jugurmak* contractum, glossam vero *konesim* pro *kömösinni* scriptam opinor. Ceterum dictio *konesim juurdim* etiam *قونچیم یوکوردیم* «tibia mea aufugit» significare potest, *konč* enim scriptor vocabularii cumanici «gamba» interpretatus est. *Bekin bekin čirmadim* — *بيکين بيکين چيرماديم*, — *kinadir* — kaz. *kinderä*.

3. «Nigra nigra lanceola, aliquid loco suo ejicit». — I. e. «cuneus».

Kula = čag. *قولا* «aiguillon», «dard» apud PAVET de COURT., — *xursatur* verbi *xursamak* (čag. *قويساماق* «loco ejicere») praesens compositum format.

4. «Tunditur, (sed) movere non potest, id quod intus est, moveri non potest». — I. e. «semen».

Itip = čag. *ايتوب*, — vid. verbum čag. *ايتمک* «pousser avec la main» apud PAVET de COURT., cf. altaicum *jüttödŷ* apud

RADLOFF (tom. I. pag. 65), hung. *ütnei, ütődni*, — *jrgalmas* = čag. ایرغالی الماس, — *čayhalmas* = čag. چایقالی الماس, cf. verbum چایقالماق apud PAVET de COURT., prof. VÁMBÉRY in glossario čagataico solum formam چایقالامان adduxit, — *uru* = čag. اوروق «semen» etc.

5. «Agita! pingue ejus immotum remanebit, amotumque operimentum inflexibile erit.» I. e. «ovum».

S(y)leysin mendose pro *siltegejsin* scriptum esse videtur, cf. čag. *siltämäk* «agitare», — quod ad *silkip*, cf. osm. سلکیم, — *tonū* super cujus ultimam vocalem siglum abbreviationis supervacaneum est = čag. تون «vestis», operimentum».

6. «Albo tentorio simile, os non habet.» I. e. «ovum».

Mania fortasse ex pers. مانا «similis» depromptum est, vid. formas verbi persici مانیدن, مانستن «similis esse».

7. «Repentino sylvā extollit caput, distincta arbore pingvedo stillat, arbustum collis clivosae se contorquet, ex multis (?) arboribus pingvedo stillat, sub (radiante) sole nuncius advenit, e tuba argentea advenit, sub luna nuncius advenit, e tuba aurea advenit, tota res oblonga est, ceteris omnibus purior est, — haec res oblonga advenit.» — I. e. «uva».

Hic annoto, inventorem hujus aenigmatis in fine ejus vocabulis *uzun* «longus», *üzüm* «uva» lepidam sonitus lusionem efficere, quae lusio in aenigmatis saepe occurrit. Quod ad vocabulum *agač*, cf. kaz. *jözöm agači* apud BÁLINT (K. t. nyelvt. fasc. III. pag. 120).

8. «Album ventrem habet, lanata est, caput aureum habet, formam clavae imitatur.» I. e. «grus».

ĵabovli = čag. یاپوتلی, — quod ad *čohmarli*, cf. čag. چوتمار «clava».

9. «Penes me et penes te non est, in monte sengir (?) non est, in silice non est, in Kīpčak non est.» — I. e. «res quaedam rara».

Cum. *kussut* cum osm. قوش سودی idem est, quod ulti-

mum, HINDOGLU docente rem quandam raram, raritatem rei significat, cf. etiam hung. *madár tej*.

10. «Arietis cornu intricatum et nodosum se expandit, (hoc cornu) huc illuc curvescit, — super altam arborem *urgunl* dicta avis sedit, — ei (arieti) usque ad cornu ejus (jaculum) allidere debes».

I. e. «passer».

Muzi ex forma čag. *مويز, موکوز* decurtatum est, — *tiyrmak* = čag. *تيکيرلاماک*, — *jani* et alterum *muzi* hoc loco rectius *janina* et *müzünä* scribenda fuerint, verbum enim *atmak* rem, cui aliquid illiditur, in casu dativi regit, postpositio vero *تيکوز* hic mendose *tengru* scriptum cum dativo conjungitur, — *tu(ʔr)ke* = čag. *تورغی* «moineau» apud PAVET de COURT. Nomen *urgunl*, quod mendose pro *urgengli* scriptum videtur, ex čag. verbo *اورکاماک* «saltare», «volare» ope duorum suffixorum *ng-li* derivatum opinor.

11. «Super altam arborem crevi ad similitudinem grossae extuberationis».

I. e. «jaculum ad feriendum».

Kešan cum čag. *کيسکين* idem esse videtur; *کيسکين* et *کيستين* «espèce de casse-tête» apud PAVET de COURT.

12. «Alligat, ut filius ejus ad se veniat. Ubi pecuniam abdidit? ubi eam asservabant?» I. e. «piscis in sago».

Keñ i. e. *kejir* cum kaz. *kěj* — «alligare» idem esse videtur, — *kañ* secundum omnem probabilitatem pro *kangī* scriptum est. — *Ahča* «pecunia» hic squamam piscis significat. Vid. hung. *halpénz* et arab. *فلس* (gr. *ὀζοίδας*).

13. «Lac coagulatum antequam (prorsus) coagulatum sit, — (lac) in vasi coagulatum».

I. e. «pingvedo lactis coagulati».

Kislamis kani mendosa pro *kestlmiš kanik* scriptum esse videtur, cf. čag. *قانيق* «petit lait aigre». Glossa *kanik* in hoc aenigmate bis occurrit, — siglum abbreviationis, quod super vocalem *i* primae formae desideratur, alterae additum est.

14. «Quinque nuncii adveniunt, a monte declivi quinque praedones veniunt, super jugum montis clava praedonis adest.

Attende mihi domine! currus, (tibi) cave! amice currus tibi cave! Procella instar undae id quod depressum infodens demolita est. (talis) procella mihi obviam facta est.» — I. e. «camelus».

In hoc aenigmate difficillimum et saepe periculosum iter super camelos describitur. Legatio quinque capita habens sane ad quinque nembra ejus alludit, et hic numerus quinque fortasse propterea usurpatur, quia Muhammedani eum insignem et sanctum existimant, quinque enim sunt columnae doctrinae muhammedicae, quinque preces diurnae praescribuntur, et quinque personae sanctae apud eos memorantur. Quinque thesauri quinque sensus significant, quinque sunt instrumenta musica belli, quinquies quotidie ahenotympanum ante palatium regum persicorum pulsari solet.¹ In hoc aenigmate numerus insignis «quinque» in malam partem accipitur et vocabula «quinque praedones» praedones insignite improbos significant. *Harmā*^k, quod cum čag. *karmak* optime convenit, equidem potius simul cum osm. *harami* (hung. *haramia*) ex arab. حَرَامِي (rabb. חָרָם) «praedo», «latro» depromptum opinor, cf. etiam uiguricum *aram* «prohibitum», quod VÁMBÉRY docente cum arab. حَرَم «illicitum» idem est. *K* superscriptum in fine glossae cumanicae alia manus addidit. Quod ad formam imperativi primigenam *sak*, cf. kaz. *sagaj* — «cavere», *sak* «cautio», — *tas* = čag. تاش apud VÁMBÉRY, — (ʔk)w = čag. *koji*, *koju* «depressum». — (ʔb)osdi = čag. دوزدی.

15. «famelicus». —

I. e. «necessitas».

Koibalicum et karagassicum *kerek*, *kerek* necessarium significat.

16. Hujus aenigmatis solutio in textu cumanico desideratur, tenor ejus fortasse sequens est: «bovis dorsum, ovis pectus». Ultimam textus glossam *kogači* mendosa pro *göksüki* scriptam opinor.

Vid. apud VULLERS sub voce بَنَجْ نَوْبَت.

17. «paucō . . . crusto impingvatur».

I. e. «Cumanus».

Equidem vocabulum *huun*, cui in aliis dialectis turcicis formam respondentem non inveni, Cumanum interpretor. Cumani enim Hungariae se ipsos KÜN nominant (cum longa vocali in medio nominis). In codice ipso vocalis longa interdum per duas breves denotatur, e. g. *maa* «mihi» pro *ma*; cf. altaicum *ma* «mihi», *sa* «tibi». *Uḡ(a)hī* fortasse = čag. اوتاکی «evanidum», — *keğēde* mendose pro *kijīkgā*, vel *kijīngā* scriptum esse videtur, verbum enim «impingvari» in dialectis turcicis dativum regit. cf. čag. قییم قییم et قییم «par morceaux» apud PAVET DE COURT., — *semmirir* = kaz. *simer* —, čag. سیمیرمک apud PAVET DE COURT.

18. Hujus aenigmatis explicatio in textu desideratur. Tenorem aenigmatis sequentem opinor:

«Robur ejus est, equus niger diluculo venit, equus niger cum vigore suo»

Ulah = čag. اولاق «equus» etc.

19. «Dimidium hiems, hibernat, — dimidium aestas, aestivat.

I. e. «desertum».

Primum vocabulum fortasse *buču* vel *bučugu* legendum est. *Kīs kislar* = قیش قیشلار, *jay jaylar* = یای یایلار. سیریک in glossario čag. prof. VÁMBÉRY «terrenum late patens, planitiem» significat.

20. «Locus, ubi sedeo, scutella aenea, quam calco». —

I. e. «stapedes».

21. «valde mobile». —

I. e. «canna».

čapčāčik id est diminutivum formae *čapča* a verbo چاپماق derivatum.

22. «Aestate juvenescit, se flectit».

I. e. «item canna».

23. «Madidum lacrimis instrumentum ad pulsandum (quo lintea purgantur)».

I. e. «palpebrae».

Faz = čag. یاش «lacrima», — *javli* proprie «pingvefactum», — *tokmak* = osm. ترقیق «batte», «battoir» apud *Hindoglu*.

24. «Acuncula aestate unguentis nitet» (proprie: uncta jacet.)

I. e. «serpens».

25. «Intrat vaginam suam». I. e. «culter plicatilis».

Ićer jer mendose pro *ićrā* vel *ićkārū* scriptum esse videtur, *bićak* = čag. بیجان, kaz. *pićak* vel *pćak*, hung. *bicsak*.

26. «Praedae dispersae simile, innumerabile». —

I. e. «caelum cum stellis».

27. «Tuber non habet, caeruleum, — conchilias intexit.

I. e. «velamentum caeli».

28. «Dextrorsus et sinistrorsus separatus, in trecenta millia (? frustula) comminutus sum.» —

I. e. «sol, luna, stellae».

Numerus trecenta millia hoc loco ut numerus longe maximus usurpatur, cf. רבבה quod Jud. 20, 10, decem millia, at Ps. 3, 7, numerum maximum designat. אלפי רבבה Gen. 24, 60, aequae ac cum. *otus tumc* de numero rotundo longe maximo dicitur, eoque inventor aenigmatis ad innumerabilitatem stellarum alludit. Forma verbi *on* ex *ufan* contracta esse videtur, cf. osm. *uvanmak*; tale contractionis exemplum in linguis turcicis haud ita raro occurrit, e. g. osm. *utanmak* pro *ujat-an-mak* etc.

29. Hujus aenigmatis explicatio in textu desideratur. Ecce aenigma: «Auro distinctus princeps descendit, purpureus sagittarius descendit». *Tura* = čag. توره, توراء — *jayli*, cf. čag. یای.

30. «Ipse solvit, solvit, — prompta manu absconde». —

I. e. servus principis».

31. Hoc aenigma praeter ultimam ultimi vocabuli syllabam legi nequit.

32. Hujus aenigmatis explicatio deest. Ecce aenigma: «Os meum (vel tuum) dorsum ejus mordet».

33. Quod nosci potest, novi, (?) adscito (vel memoria asservato) adjunxi.» — I. e. «Intellectus».

Tuma ex *tujma* decurtatum esse videtur, suffixum enim *ma*, *mā* a verbo haud ita raro nomina actionis et acti format, e. g. kaz. *bülmā* «conclave», proprie id, quod divisum est, —

tugan = čag. *tukgan*, vid. verbum *توقمق* apud PAVET de COURT.,
 - *us* = čag. *اوس* et *ايس*, hung. *ész*.

34. «Frustulum minutum, quum (aliquam materiam) ceperit, in nigram turbam dilabor». — I. e. «ignis».

Kā fortasse pro *kačan* «quum» scriptum est, — *tāmis* pro *tapmiš* vel *tepimiš* scriptum esse videtur, — «turba nigra» metaphorice pro fumo dicitur.»

35. «Frustulum minutum flavumque». I. e. «aurum».

36. «Spatium lubricum, longum longum, usque ad finem ejus lubricum, — lubricum, (sed) brevissimum, usque ad finem (v. vaginam) ejus lubricum». I. e. «culter atque cos».

37. «Abiit, vestigium non est». — I. e. «navis».

38. «Post patientiam angor». I. e. asinus».

39. «Os suum si aperit, vigor ejus apparet». — I. e. asinus, (os suum) si aperit, ignis (ejus) apparet».

40. «Sub sacculo pelliceo paucus nucleus». — I. e. «nux».

41. «In tuo capite octo sunt hiatus (septem hiatus noti sunt, octavus quaeritur), si eum invenire non potes, hiatum tuum (bene) deliga, si ingenio (sensum ejus) non calles, distinctum hiatum (tibi) a Deo concessum, qui nunquam satiari potest, totum deliga.» — I. e. «Aspectus luscus».

Aspectum luscum poetae orientales amatorium dicunt, uti PAVET de COURT. sub voc. *قيماچ* apposite annotavit, mulierem vero, quae amatorios defigit oculos, Turcae *اينچی* nominant, quae forma nominis ab eodem vocabulo *in* derivatum est, quod etiam hiatum significat. Hoc aenigma igitur a duplici vocabuli *in* significatione ortum est. Dicendi modus *dort ayakli ylagil* fortasse ad formam accusativi *inni* alludit, quae sonitu vocabulo *inük* et *ini*, čuv. *inä* «vacca» bene congruit. *Koyan* = *تويان* «collocatus», — *avlung* = osm. *عقلنگ*, *ylagil* = čag. *اولاغيل*, — *kegmīč* mendose pro *kīmač* scriptum est.

42. «Quod lacrimis (humiditate lacrimarum) satiari non potest». — I. e. palpebrae».

Vocabulum «palpebrae» in sequentibus cum hisce notionibus aequiparatur:

«i. q. momento temporis factum est», ? «nebula circum lunam» «captivus catenis vinctus.»

Maymačik aequae ac *tokmačik* in praecedenti aenigmate a forma verbi negativa *mayma* ope suffixi *čik* formatum est, quod suffixum non solum diminutiva, sed etiam adjectiva format, e. g. kaz. *alimčik* et in exemplis allatis vice suffixi *gur* fungitur. *May* aequae ac *jag* in dialecto cumanica non solum pingvetudinem, sed etiam humiditatem significat, e. g. in hoc aenigmate. Cf. čag. مالمان «humectare» et ياغان «pluere». *Kilâğâdir* pro *kililğandir* scriptum esse videtur. — *ak* (...) fortasse = čag. اچیل.

43. «Mugiens, strepitus.»

«Primum» (in textu cum. illud):

bos et porcus (alicubi) latentes»,

«alterum (in textu cum. hoc):

mugitus».

Tege, quod in cod. cum. primum hoc loco inveni, cum pronomine demonstrativo kaz. *tege*, koibal. *tigi*, mong. *tegin* idem esse videtur, quod si ita esset, respondens *buy* mendose pro *bu* scriptum esset.

44. «Torsiones ejus maledictae sunt».

I. e. «serpens porrecta».

Serpens in III. cap. Gen. (v. 14) a Deo maledicta est: אָרֶר אֶתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. — *Ilagan* mendose scriptum pro *ilan*.

45. «Migrationis causa — nigrum, cujus ora consuta est».

I. e. «tentorium .. (cujus) duo latera alligata sunt».

čiglamis, cf. kaz. *čik* — et *čiklā* —.

46. «Sub (altissima) pergula aquila nidum habet, — ex alto venit ut monstrum quoddam, incendium vel gemmam nominant.

I. e. «scintilla».

47. «Guttam stillare dicunt (in textu: venit), cauda ejus longa est.» —

I. e. «scintilla».

48. «Guttam stillare dicunt». I. e. «inflammatio».

Setelar pro *setlar* scriptum esse opinor, quod fortasse cum osm. ست idem est, — sequens voc. *setele* scriptor oblitus pri-

oris iterum adscripsit. — Scintilla «gemma» et in duobus ultimis aenigmatiſ «gutta» praesertim ob exiguitatem nominatur, atque scintilla cum gutta in hac quoque re comparari potest, quod ambae ab exiguo principio ortae extensione et vigore augescunt».

49. «Nuntius». —

I. e. «hospes».

50. Hoc ultimum aenigma, cujus nonnulla vocabula ob laceratum folium legi non possunt, prorsus non intelligo.

Minime arbitramur, nos omnia haec aenigmata, quorum una pars diversas ob causas lectori et interpreti magnas offert difficultates, omnino recte interpretatos esse et de labore nostro id tantum nobis persuasum est, nos notis versioneque nostra aliis ad ea aenigmata explicanda auxilium utile et argumenta valentiora attulisse.]

[Pag. 121 codicis] Jugungis¹ oglanlar (,) aytingis kansi iasikigisne (:) iezuklumē² bey tengga (,) are mariam katūga (,) are franasca (,) are petrus (,) are paulus dage barē arlargā. sa tin. ata.³ jazuela⁴ emē kōrganimde (,) ezitganimde (,) tutganimde (,) artuch ieganimdā⁵ (,) artuch yēganimdē (,) asau ulu iazucluturmē: meni y iaman izlarmdē⁷ (,) iama saġinčidan (,) sösünden (,) iaman erkimdan (,) iaman ulematimdē⁶ (,) nečik mē iezik ettim alay ayti mē bey tengga. jolbarurmē maria katuga (,) are franasca (,) barē arlargā (:)]

¹ I. e. *jūgūningis*.

² *Jazuklu men*.

³ *Tin ata* vel *tin atam* «pater spiritualis», cf. osm. دم, quod e lingua pers. depromptum est, in qua voc. دَم id significat, quod arabicum نَفْس.

⁴ Mendose scriptum pro *jazuclu*.

⁵ I. e. *erirmen* vel *erürmen*, čag. *irürmen*, quod lingua, qualis nunc est, in formam *im* contrahit. Quod ad vocalem *e* in *emē*, cf. kaz. *ejem*, *ejeng*, *ejē*.

⁶ I. e. *jēgānimdān*.

⁷ Mendose scriptum pro *izlārimdān*, cf. čag. *iz* vel *üz* «opus».

⁸ «Falsi doctores».

menî uĉun iarbarsenlar bey teng'ga. benim iasikimdan iarlaigasen. sentin¹ atam. bey teng erki bile meny iazukimdan bozatkil

Kim egi congulbile bisim gichövga² kelsa ulukun³ agirlap. (,) anga bolgay altigil⁴ bozak (.)

kim egi congulbile ezitse tang sözün (,) anga bolgay altmiz kun bozak.

kimkim⁵ egi congulbile ezitmese⁶ (,) anga heĉ neme iwc⁶ bozak (.)

kim ansesim⁷ kelsa bisim gichövga ulukūdan⁸ baschka (,) yazuk uĉun aĉergansa (,) neĉe kelip tegga ialbarsa (,) iemese sadagasından⁹ bisga bersa (,) anĉa anĉa papdan iwx kwn bozac (.) ol bozac kim men ayttî (,) sagîmagis (,) kim bu ġehanda bulgay (,) ol bozac bolgay sisga aretintan (.)¹⁰ men soynwp ayteredim sisga tengeri sösi (.) til bilmēn¹¹ (,) tolmac ioch (.)¹² ialbarungis tegga benim uĉim (,) tengeri manga bersen¹³ andi congul (,) kim men teäĉe¹⁴ dage iaczi til ürengaymen (,) sisga iaczi tengeri söz aytkaymē (,) nekimese bozac uĉun tilerme sisga biras¹⁵

¹ *Sen tin* separate scribendum fuerat.

² Vocabulum *gichöv* (*jihöv*) ex *jih*, uig. *jeki*, *jegi* (cf. etiam ċag. *jekrek*) et öc. ċag. *aj* compositum est, cf. hung. *gyökös*, cujus compositi prima pars cum antiquo hung. *ék* (vid. *ék-telen*, *ék-es*) idem esse videtur.

³ I. e. *ulu kūn* «festus dies» osm. *اگر کون* vel *یورتی کونی*.

⁴ *Alti ġil* separate scribendum fuerat.

⁵ Quod ad formam. cf. cūvasicum *huš huš* (vid. JOS. BUDENZ «csuvasz közlések és tanulmányok». Nyelvt. K. Tom I. fasc. II. pag. 257), hung. *kiki* etc.

⁶ I. e. *jök*.

⁷ Cf. ċag. *انكسیر* «repente», «festine».

⁸ I. e. *ulu kūndän*.

⁹ I. e. *ییبیشی صدقسی*.

¹⁰ *Are tindän*.

¹¹ I. e. *bilmäs men*.

¹² Sigla interpunctionis, quae in codice originali saepissime desiderantur, quum eorum annotationem ad textum melius intelligendum necessariam existimavi, hemicyclis occlusa ubique loco suo addidi.

¹³ Loco *bersün* vel *bersin*.

¹⁴ Cf. kaz. *tejš* «appositum», *tejesĉe* «apposite».

¹⁵ Cf. osm. *برز* «paulisper», «aliquantum».

tengeri söz aytmaga (.) jwgwnwngis (,) burun aytingis bir pr nr (,) bir ave maria.

[Pag. 122 codicis] Are Lukas aytir elbangelim icinda (:) nečik bugun(,) kačan christos tochde (,) keldi friste icsdä¹(,) ayti kutöu-čigä (,) kim koylar kuter. (:) men taniklatirmê sisge ulu söunč. kim bugun tochdi barča elm kutkardači² (.) Ol bolgay sisga nizan (,) baringis betlemga (,) anda tapgaysis togirgan oylan cuprākā³ čulganmiz⁴. (,) dage bičanlikta⁵ koyulmis. kačan ol sözni ayti frizta kutöučiga (,) tengering iarikliche iaricte alarne (,) anda ulu čeri korūdi (,) friztalar irlarlar (,) övgerlar tengerin (,) alay aytirlar (:) zugur barčadan beyik tengriga⁶. dage ierda basilich (,) egi congulni⁷ kisiga. kim egi congul egi erk kūdā⁸ tutsa (,) ol bolusun⁹ bisga (:) ata dage ogul dage aretin.^{*}

De S̄to Stephano.

Bis ockurbis are Steffandan (,) kim cömtösdi¹⁰ tengri uçun dage čöp¹¹ taglar¹² etti tengerinig buluschmachibile. kačan cöptan

¹ فرستۀ یزدان «angelus Domini», vid. apud Lucam: «Et ecce, angelus Domini supervenit ipsis, et gloria Domini circumfulsit eos» (cap. II. v. 9). Versus sequens secundum interpretationem TH. BEZAE ita sonat: «Tunc dixit eis angelus, ne timete; ecce enim, evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit toti populo».

² Cf. verbum čag. *kutkarmak* «salvare».

³ Cf. kaz. *čüprāk* «fragmentum panni».

⁴ Čag. *čolgamak* «involvere».

⁵ Kaz. *pečännek*.

⁶ «Laus altissimo Deo», vid. LUCA, II. 14: «Gloria in coelis altissimis Deo» etc. (*Zagur* ar. شكر, quod voc. in variis dialectis turcicis occurrit).

⁷ «Benevolentiam in homines».

⁸ I. e. *künindä*.

⁹ Cf. kaz. *bulış-* «adjuvare».

¹⁰ Alia manus originalem orthographiam alteravit formam litterae *p* in *m* permutans, primum enim *cöp tösdi* scriptum fuisse videtur.

¹¹ Mendose scriptum pro *köp*.

¹² I. e. *tanglar* «prodigia». Scriptor hujus textus loco *ng* tantum litteram *g* scribit, e. g. praeter formam allatam *körüngis* pro *körüngis*, — *tengrinig*.

tostdi¹. sungirassinda tazbile tazlap öldurdiler. kaçan ani tazbile tazlaridi (,) ol aytiridi (:) iochari bachip körugis mē korarmē kim kök barče ačeluptur dage xp̄c turur ata sening² sakolinda³ (.) kaçan anaytti⁴ (,) andan katli ura bazladidar (.) tizin čöcw⁵ iwgundi. Dagen ayti (:) beym tengeri sen bozat-chil alarga (,) bilmesler ne dirler dage ayti beym tengeri benim tinī algil. Ol sözne aya⁶ da ġanin tengeri eline berdi⁷

Bu kun sekizinči. kũ⁸ agirlalik. nečik beymis tengeri are kyz mariandan tochdi. (,) bu ġũ⁹ aytilde (.) aning algisle ate barčidan wstwn. (,) barčidan kwčlu, (,) barčidan tatile. ihc xp̄c bitik tilinče tararče¹⁰ kutkardači (,) ol kertirir¹¹ (,) barče elm kutkar-dači. kim ol atine congulde tutar (,) kirte congulbile söer. bisim tugēmes¹² tirilik (,) bisim tugēmes egelik¹³ ol at içinde taparbis. kim ol atine bis agirlasak, söwsak. (,) congulde tutsak. (,) nečik¹⁴

¹ Forma causativa verbi تۈزماک «pati». *Tostdi* et paulo inferius *tazlaridi* in sing. sensum pluralis habet.

² Mendose scriptum pro *atasining*.

³ Mendose scriptum pro *sag kolinda*, vid. čag. ساغ «côté droit» apud PAVET de COURT. In actis SS. Apostolorum: «Et ait, Ecce, conspicio coelos apertos et Filium illum hominis adstantem ad dextram Dei» (cap. VII. v. 56).

⁴ Contractum ex *ani ajtti*, cf. quod ad contractionem, čag. *nilemek* pro *ni čilemek* (apud VÁMBÉRY in glossario čag.), osm. *neylämäk* pro *ne ejlämäk* etc.

⁵ Čag. چوكمال. Hic annoto, scriptores secundae codicis partis vocalem *ũ* saepissime per litteram *w* denotare.

⁶ Mendose scriptum pro *ajta*.

⁷ In Actis SS. App. «Positis autem genibus (*tizin čöküp*) clamavit voce magna, Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et quum hoc dixisset, obdormivit» (cap. VII. v. 60).

I. e. *kũn*.

⁸ Idem.

⁹ Fortasse mendose scriptum pro *taracče* (*tarakče*).

¹¹ I. e. *kerti irür* «verus est».

¹² I. q. čag. توكون «perfectum», v. verbum čag. توكونماک.

¹³ Cf. čag. *ege* «dominus». *Egelik* in significatione cum uig. *itilik* «dominium», «praesidium» prorsus convenit (uig. *ite*, *iti*, *idi* = *ige*, vid. VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etym. szótára», pag. 40, §. 30).

¹⁴ «Quantopere».

tengeri söwer dage bisim ġanimusga iaczi (.) ol bolussu¹ bisga.
ām² tengeri bersen kensi baxluchin³

In die cphi⁴

Bugun agirlalih⁵ ol ulu kuni. nečik ol iuldus korūdi kwn toguschi⁶ ol uč čhanga. Ol ioldus nečik (.)⁷ bir oglan bige-vedi⁸ (.) baz ustūda altū chazč astri iarik bar edi. Ol oglan alay ayti alarga. (:) kelingis cerče⁹ menim artwnče ġuhut¹⁰ ierina. ganda tapgasiz iangi chan togurmiz¹¹ kymni sys ysdersis. andan iuldus ilgari bardi (.) alar artūče¹² ierosolmiga degri bardi ol uč chan. alay sordular herodes channi (:) chaydatur ol kim tochdi ġuhutlar channi. ani¹³ indus¹⁴ kördu¹⁵ ol¹⁶ kwn toguschi. aning učū

[Pag. 123] geldik ol¹⁶ changa teizmaga.¹⁷ corguldilar¹⁸ alarga (.) cym xpc betlemda tochey. burū alay aytilde paygam-

¹ BOLUSSUN «adjuvet!»

² «Amen».

³ I. e. *bachelluchin*, cf. kaz. *bachellek* «benedictio», «felicitas», forma hujus vocabuli pers. بخت «sidus genetliacum», «fortuna».

⁴ Ἐπιφάνεια.

⁵ Litteram *o* alia manus perperam addidit.

⁶ Vid. apud MATTHAEUM (cap. II. v. 2) «vidimus enim ejus stellam *in oriente*».

⁷ *Nečik* hic interrogativum est «haec stella qualis visa est?»

⁸ Mendose scriptum pro *bigen edi* «similis fuit», cf. čag. بيکين «similis».

⁹ Cf. osm. کورچک, azerbaiganicum کورچک.

¹⁰ Ar. يهود.

¹¹ «(Qui) natus est», cf. osm. طوغبق, kaz. ту-, ту-.

¹² *Artunče*, kaz. artınnan. *Alar* «illi» in hac dictione supervacaneum est.

¹³ Mendose scriptum pro *aning*.

¹⁴ Litteras *un* alia manus addidit.

¹⁵ Litteram *k* itidem alia manus adscripsit.

¹⁶ *Ol* supervacaneum est, cf. *ol iuldus korūdi kwn toguschi* praecedentis paginae.

¹⁷ Kaz. *tezlän*. Vid. in evang. secundum MATTHAEUM: «Dicentes, Ubi est ille rex Judaeorum qui natus est? vidimus enim ejus stellam in oriente et venimus ut adoremus eum» (cap. II. v. 2).

¹⁸ Secundum MATTHAEUM: «His autem auditis (in textu cum. *alarga*) Herodes rex turbatus est, et tota Hierosolyma cum eo» (cap. II. v. 3).

bartan.¹ kačan čiktiler ierusalemndan. (,) ol iuldus ekinče körüdi (,) bardı ilgari anga degri (,) ol euga (,) ² kayda cristus iatir (,) turdu ol öw üstüde³ — — — kačan kordilar ol iuldusni (,) ulu söünč söundilar (,) kirdilar ol euga. (,) taptılar. ol oglan kensi anasibile. arekys mariam⁴ (,) iwğûdilar (,) ialbardilar (,) ihc̄ga baz urdilar⁵ (,) teizdilar altun miron cimean.⁶ bergey_a dik⁷ dage ġanimusnu dage tenimisni tengriga (,) ol bolussun⁸

S Beymis tengeri ihc̄ xpc̄ buyurur (,) wretir bisge (,) ewāgeli ičinda alay aytir (:) soygil tengirni señing bejingni kerti conglungdē (,) barče ġanından (,) barčedan kučung⁹ (,) ġanidan dage tenin dan.¹⁰ tengeri bisga korgussur ewāgelī ičinda nizan kerti söymackin.¹¹ oltur.¹² kim etir benim bwyruchim (,) ol meni söver (,) xpc̄ning tan^eke.¹³ bardir. Are augustin alley aytir (:) anča söverbis tengirni (,) neče bis ani bwyruchy tutarbis. ne artuch ne eksik. Are g^egor¹⁴ alay aytir. (:) Tilersen bilmaga (,) söversen tengirni

¹ «Sic enim scriptum est per prophetam» (cap. II. v. 5).

² Osm. et altaicum *ev* «domus».

³ Post adv. *üstude*, cujus primum *u* perperam cum siglo abbreviaturae insignitum est, nonnulla vocabula deleta sunt.

⁴ «Et ingressi domum invenerunt puerulum cum Maria matre ipsius» etc. (MATTH. cap. II. v. 11). Duo puncta, utpote prius ante *ol* et alterum ante adjectivum *are* supervacanea sunt; adj. *are* scriptor hujus textus a *kys* separatim scribere debebat.

⁵ Čag. باش اورماق «recipere se in asylum».

⁶ Verbum *berdilar* desideratur, vid. apud MATTHAEUM: «obtulerunt ei munera aurum et thus et myrrham» (cap. II. v. 11), in versione turc., quam societas bibl. anno 1858 Parisiis edidit: النون وكونلك ومر صائی عرض ايندیلر. *Cimean* pro *künnük* vel *condroc* (ar. كندُر^s) scriptum esse videtur.

⁷ Mendose scriptum pro *bergäjmiz*.

⁸ «Ille adjuvet».

⁹ Mendose scriptum pro *barče küčüngdän*.

¹⁰ Defective scriptum pro *ġaningdan d. teningdän*.

¹¹ Ar. نَظَام. Scriptor ordinem regiminis invertit.

¹² *Oltur* = *ol tir* «hoc est», nempe «signum amoris erga me».

¹³ *Taneke bardir*, punctum disjunct. plane vacat. Cf. čag. *tanuk*.

¹⁴ I. e. *Gregor*.

ge¹ söumessen. (,) sorgil senig conglñi. (,) sövermi tengrini. egir senig² conglug aytsa severmê³. (,) inanmagil kaçan tapmassen senig tirilickin.⁴ (,) yzîg sözig saginčîn⁵ nečik tengeri buyuirdu (,) Oltur⁶ kerti nizan. (,) kim⁷ sen tengirni söversen. (:) kaçan sen anig uçû kaygirsâ⁸ kim tengeri söumes. (,) dage kaçan sen söuinsang anig uçû kayseni⁹ tengri söver (,) kym bu buyuruk tutar (,) kim tengirni söver barčeda¹⁰ artuch (,) cözûgne¹¹ nečik kensigni¹² (,) ol tutar tengirnig barče buyruchun. nečik kyzi iolsuz barabilmes¹³ kayda tiler. (,) alay tengiring söumekkindan bazka nekim¹⁴ iolbar (,) köktage chan licta¹⁵ bar almasbis¹⁶ (,) tengeri kattinda kirirbis (,) ol iolbile barsak.

Algizlitur alar (,) kim iasuksuz kertilik uçû töser (,) egi cögulbîle¹⁷ saburluch eter. neme ioch ierde nečik tengeri söer (,) köcte dage barče arelar nečik¹⁸ sabirluclar. neče cöp savor eter tengeri uçû. (,) anča cöp uluzu¹⁹ bolgay tengeri kattinda. (,)

¹ I. quod kaz. *jä*, osm. *يا*.

² Terminatio suffixi possessivi et genitivi *ng* in hoc textu per *g* vel *n* denotatum est.

³ *Severmen*.

⁴ Pro *tirilicking*, vid. sequens *yzîg*, i. e. *yzing* «intellectum tuum», mentem tuam», cf. čag. *ايس*.

⁵ *Saginčing* «cogitationem tuam».

⁶ I. e. *Ol tur*.

⁷ Frequens usus conjunctionis *kim* indolem linguarum occidentalium, utpote romanarum et germanicarum redolet.

⁸ *Kaygirsang*, cf. čag. *kajkurnak* «angi de re aliqua».

⁹ I. e. *kay seni* «quod te».

¹⁰ I. e. *barčedan*.

¹¹ *Kärešüngne* «proximum tuum».

¹² *Kendingni* «te ipsum».

¹³ Cf. kaz. *jaza belämen* apud BÄLINI «kaz.-tatár nyelvt.» fasc. II. pag. 158.

¹⁴ Čag. *ذيمه*.

¹⁵ I. e. *chanlicita*.

¹⁶ Čag. *بارا الماس ميز*.

¹⁷ *Congulbile*.

¹⁸ «Consimiles sunt (martyribus)».

¹⁹ «Magnitudo», cf. čag. *ulu* «magnus» et uiguricum *ul-am* «glorificatio» (v. VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etymologiai szótára», pag. 26).

anča tengeri ani artuch sougey (.) anig uçū sounup tösina' kerek. Ol tösmiluc² bu ġehanda kizchadur. Anig uçū bisga tengeri berir hormat (.) sownc³ (.) egilik (.) kaysi heč tugenmes .:.⁴

[Pag. 124 Codicis] Cristus alay ayti keleppenlergä. (:) barugis (,) cörugis⁵ papaslarga.⁶ ol sösin Cristus bugū aytir barče iasuklarga. (,) kim kerti kelepenler tengri allenda.⁷ ugrenmedi kizi kelepeđe (,) nečik tengri ugrenir dage fristeler iazukle kyziden. neme ioch dwni-ustinde⁸ nečik⁹ iaman sassir. (,) nečik sassir iazukle ġan tengeri allēda. Ol nizan¹⁰ taparbis bitik ičinda (:) bir kez bir algisle kyzi iolga bardi (,) bir friste anig bile bardi azam bolup. kačan ioldan barirlaridi, utru¹¹ bir kyzi ioluchtu¹² iegit¹³ dage astri cörkli kyzi (,) kačan frizte ani irachti¹⁴ cördi (,) burnū tumaledge¹⁵ (,) ioldan irach kačti. kačan ol kyzi azti¹⁶ (,) ol friste ekinče keldi ol kyzi katinde. andan songra bir kelepen kyzi keldi (,) astri murdar¹⁷ sassedi (,) ol algisli kizi (,) kačan kördi ol kelepeni (,) ioldan

¹ Forma reflexiva verbi تازىماك «pati».

² I. e. tözmälük «martyrium».

³ Mendose scriptum pro sownc.

⁴ Scriptores secundae codicis partis majora textuum capitula signo .:. , enunciata autem, eorumque membra puncto in ipsa linea posito distinguunt, haec tamen distinctio saepe desideratur.

⁵ Mendose scriptum pro körüngiz.

⁶ V. apud MATTH.: »sed abi, ostende te sacerdoti» (cap. VII. v. 4). Quod ad vocabulum *kelepen*, cf. turc. or. *kelenben* et verbum *kelenmək*.

⁷ Cf. čag. *alin* «ante», «in conspectu».

⁸ I. e. *dwnia ustunde*.

⁹ Proprie *anča* «tam», cui in sequenti enunciati membro *nečik* «quam» respondet.

¹⁰ I. e. نظام.

¹¹ Uig. *ötrü* «contra», e. g. *ötrü ketmək* «adire aliquem contra», čag. *ötürü*, *ötrü* idem.

¹² Cf. čag. *jolukmak*.

¹³ Osm. *jigit*, turkom. *jegit* «iuvenis», «heros».

¹⁴ Mendose scriptum pro *irachtan*.

¹⁵ Cf. kaz. *tomala-* «obstruere».

¹⁶ Osm. *aşmak* «transgredi».

¹⁷ Pers. مردار 'impura, sordida res».

kačte (.) ol friste söwnup karzi¹ bardi (.) öpti (.) kučtu² (.) ol keleleppēm azti (.) ol algisle kyzi ekinče keldi iolga friste katinde (.) ol ky^zsi³ sösladi fristaga (:) ne kyzi sen (.) burū keldi cörkli iegit kyzi (.) sen burnung tumaladig (.) ioldan kaztig (.) kačan bir murdar sassi⁴ kyzi keleppen keldi (.) sen karzi bardig (.) öptig (.) kučtig,⁵ andan friste ayti ol algisli kyziga (:) ol korkli kyzi (.) kim sen kordig (.) ol kensi⁶ iasukindan astri iaman sassir. anig ġane tengri allenda köpten öldi (.) ol et wstunda⁷ keleppen (.) anig ġane astri aretur⁸ (.) dage iaczi ygir⁹ tengri allenda. Men azam de dolmē¹⁰ (.) men frista mē. anig uçū keldim corgusma saga (.) nečik sassir iasukle ġan tengri allenda (.) kačan frista ol sö^sne ayti (.) ančak¹¹ korūmadi.

Are Paulus alay aytu. (:) kačan kysi agisibile¹² iasuchin aytsa (.) andan ġane are¹³ dage algizle bolgay. | ¹⁴ Tetie¹⁵ Salomō alay aytir (:) kim öz iasuchin iazirsa (.) alay bilingis (.) kim ol tengri ioluna ainalamas¹⁶ (.) kim kensi iasuchin aytsa (.)

¹ Cf. kaz. *karsı çıkmaq*.

² Kaz. *koč-*. Alia manus litt. *i* in *u* mutavit.

³ Alia manus litt. *z* suprascripsit.

⁴ Scriptum pro *sassir*.

⁵ Alia manus *öptug*, *kučtug* in *öptig* *kučtig* mutavit.

⁶ كندی, کند.

⁷ «Carne», proprie «super carnem».

⁸ *Are tur*.

⁹ Cf. čag. *ij* «odor».

¹⁰ Mendose scriptum pro *dögülmen*.

¹¹ «Illico», cf. koibalo-karagasicum *amök* idem (VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etym. szótára», pag. 31), cf. etiam uig. *ana* «nunc», čag. *imdi*, *imdi* idem, hung. *ím*, *íme* «ecce».

¹² Alia manus sec. litteram *u* in *g* mutavit.

¹³ Voc. *are*, quod in secunda cod. parte saepe occurrit, sanctum vel purum significat, cf. uig. et čag. *arık* «purus», altaicum *aru* idem, čuv. *ıra* «bonus», jac. *ar* «optimus» (VÁMBÉRY l. c. pag. 128).

¹⁴ In hacce pag. codicis linea verticalis vice puncti saepe fungitur: primum post vocabula *ol algisli kizi* — — — *ioldan kačte* apparet, postea autem ad enunciata eorumque membra separanda usque ad *Tetie Salomō* duodecies adhuc posita est.

¹⁵ Cf. čag. *tafik* «sincerus», «honestus».

¹⁶ Čag. *ajnahamak* «se delectare».

aitchanda songra koysa (,) tengri ani iarlgagey.¹ Egirbis aytsak iazuksus bis (,) kensimišni aldarb^{is 2} dage kertelik³ bizda ioctur. egirbis iasukimisne kerti congulbile aytsak (,) kim tengeri oen-ūda⁴ oltorur⁵ (,) tengeri kuzludur⁶ dage iarligančludur bisim iasukūmus bozatma dage barče iamandan aritma.⁷ Ieronim^{us} [*i. e.* alay aytir] iazuchin aytmasa dage wt tumasa⁸ (,) kimese⁹ (,) bolmagay are.

Are Ambrosius aytir. (:) nečik iara¹⁰ iacsi bolmas ičinda temeri¹¹ čikmainče¹² (,) alay iazukle ġan saw¹³ bolmas (,) arin-mas¹⁴ iazuke čikmainče. Way sen iazukle kizi kimsen iazukung¹⁵ e bu dwniada bir kyzidan iazzirrisen. iaksi bilirsen (,) kim ol ġe-handa iazzinmas¹⁵ sen

[*Pag. 125 Codicis*] via tursen¹⁶ bir kyziga kenzi iazucin ayt-maga (,) anda ne viat¹⁷ bolgey¹⁸ sanga ol köni¹⁹ iargiči allenda. (,) kayde iazuchi gezitkayler²⁰ köctagiler tamuchdageler.²¹ anda bol-

¹ מִכְסָּה פִּשְׁעָיו לֹא יַצְלִיחַ וּמִדָּה וְעוֹב יִרְחֹס (Proverbiorum 1. cap. 28, v. 13).

² Syll. *is* posterius suprascripta est.

³ «Veritas».

⁴ Uig. et čag. *ōng* «ante», «in conspectu».

⁵ I. e. *olturur* «sedet».

⁶ Mendose scriptum pro *kuzlu tengeri dur*.

⁷ *Bozatma* et *aritma* formam infinitivi efficiunt.

⁸ Fortasse *ūtünmäsä*, cf. kaz. *üten-* «supplicare». Prima syll. etiam *uit* legi potest.

⁹ Čag. *kimerse* «quisquis sit».

¹⁰ Osm., kaz. et bosniacum *jara* «vulnus».

¹¹ Cf. osm. *دَمْرَن* «spiculum».

¹² Kazanice *čikmagiñčä*.

¹³ Kaz. *sau* «sanus», «integer».

¹⁴ Kaz. *ariulan-*, čag. *arılmak*.

¹⁵ Čag. *ياشورماق* «occultare».

¹⁶ I. e. *uiatursen* «pudet te», kaz. *oġal-*, altaicum *uġal*, *uġalin*.

¹⁷ Alt. *uġat* «pudor».

¹⁸ Mendose scriptum pro *bolgay*.

¹⁹ «Justus» vel fortasse «carus», cf. jak. *kündü*, altaicum *kündüti* (v. apud VÁMBÉRY I. c. pag. 100).

²⁰ Mendose scriptum pro *iazuchig* (= *jazuking*) *ezitkayler*.

²¹ «Entes caelestes et infernales».

gey¹ sanga ulu viat dage kerti viat (,) ölw^m viat,² ol viat nemeda boluschmagey sanga. (,) erkli erksis tamucka bargaysiz (.)

Are Augustin alay aytir (:) iazukle kizi (,) kim tiler kensi iazuchin aytma³ (,) nečik tengri tiler dage senig ġane aringay. anga kerek tört neme (:) burū kaygirmach kerek kirti congulbile kensi iazuchūg ućum⁴ (,) ekinče tilig bile aytma⁵ (,) ućunči erkinbile iazuchni koymaga. (,) tortwnči ne kim⁶ ata⁷ aytir (,) iwskun⁸ tutmaga. Ambrosius (:) jachzirachtur⁹ buddwniada¹⁰ erkibla¹¹ iazuchni aytma³ tamuchta dagen kerti iar guda¹² kučble aytkinče. kim bu ġehanda iazuchin kečik tirse.¹³ (,) tamuchta höckū¹⁴ urmachbile aytingay (,) ol anga nemede boluschmagay.

Sen agrich¹⁵ kizi (,) kačan iaragne¹⁶ hakimga aytma-sag (,) nečik saw bolgaysen. Anig ućun aythil ataga (,) kim senig ġanina hakim, senig agrichyn¹⁷ (,) senig iazuchyn.¹⁸ viatmāgis¹⁹ manga iazuchigis aytma tolmačbile (,) kačan men til bilmē²⁰ (,) ol tolmač andi borčluc²¹ ol iazuchni iazzirma (.)

¹ *Bolgay*.

² «Pudor mortalis».

³ Pro *aytmaga*, cf. formas inf. *bozatma* et *aritma* pag. praecedentis.

⁴ Mendose scriptum pro *ućun*.

⁵ «Confessio oralis».

⁶ «Quidquid», čag. *نیمرسه*.

⁷ Sacerdos, cui fideles peccata sua aperte et ingenue confiteri debent.

⁸ «Per centum dies», i. e. *یوز کون*.

⁹ «Melius est».

¹⁰ *Bu dūniada*.

¹¹ *Erkibila* «sua sponte».

¹² I. e. *iarguda*, v. čag. *jargu* «judicium».

¹³ I. e. *kečik etirse* «parvi faciat».

¹⁴ Fortasse falso pro *hoskun* «vehemens» scriptum, forma enim s litterae c similis est.

¹⁵ «Aegrotus», cf. čag. *agrīg* «dolor», osm. *agri*, bosn. *agyrmak* idem.

¹⁶ I. e. *jarangnī*, *ng* (*ñ*) enim saepe per *g* denotatur.

¹⁷ *Agrichyng*.

¹⁸ *Ƴasuchyng*.

¹⁹ I. e. *viatmangis* «ne te pudeat». — *u* initiale hic et in sequentibus per *ʔ* denotatur, cf. altaicum *uĵat*, čag. *oĵat* «pudor».

²⁰ *Bilmem* «nescio».

²¹ I. e. *Borčluc tur* «obstrictus est».

nečik ata. kim tengriden korchsa dage kim congulbile burun sagazlasa¹ (,) nečik viat bolgay. kim ani burū sagizlasa (,) ol vialmas tolmačbile iazuchini aytмага. kelir² aynada³ (,) aytin-gis kensi iazuchugsne. kim aytmasa birsi aynada (,) mē til⁴men⁴ ezitma. Barče kyzi borčluc oručta⁵ iazuchin aytma dage tumalma. kim har gilda⁶ ametinese⁷ (,) ol tengden dage papdan ka⁸giz-ludur.

kim iazuchsus kerti congulbile tengiring iecesin⁸ alsa (,) angay⁹ bolgay köcdage tugēmes¹⁰ tirilik (.)

Paulus. (:). Kim iazuchbile dage ariksus congulbile tengiring iecesin alsa (,) ol saginir (,) emdimē aremē¹¹ (,) ol bilmes (,) kim tamuchung otun aldi dage tugēmes ölw mwn aldi.¹² anig uçū iaczi kengezzingis conglūgisble egir¹³ dage barisse¹⁴ iazuchugus aytingis (,) iazzirmangis. kym bilip bir iazuchin (,) tengiring iecesin alsa. (,) anga iaczirachtur (,) ilan¹⁵ alsa kensi agisna¹⁶. ol ilan boyna iamanlich etse (.) ġanina ete almas. (,) bassa¹⁷ tengri iecesi boyn ġanin oldurur = —

¹ Mendose scriptum pro *sagizlasa*, cf. altaicum *sagīs* «mens», intellectus».

² Mendose scriptum pro *kelingiz*.

³ «Die Veneris», vid. voc. *ayna* in calendario cumano.

⁴ «Non (magnopere) desidero», cf. čag. *تيلاماك* «optare», «desiderare».

⁵ Cf. čag. *اوروز*.

⁶ I. e. *her gilda*.

⁷ Mendose pro *ani tinlese* «ea reticeat», cf. čag. *tinglamak* v. *tinglāmāk* «silere».

⁸ Fortasse pers. *يكي* «unitas», «concordia», quae vox id quoque significat, quod *κοινωνία* «communio». *Paulus* apostolus in I. epist. ad Corinthios eucharistiam communionem sanguinis et corporis *Christi* nominat (cap. X. v. 16).

⁹ Mendose scriptum pro *anga*.

¹⁰ *Tugenmes* «aeterna (vita)».

¹¹ *Emdi men aremen* «in praesenti purus sum».

¹² *Paulus* de hac re ita dicit «nam qui edit et bibit indigne, ipse sibi iudicium edit et bibit, non discernens corpus Domini» (I. Epist. ad Corinthios, c. XI. v. 29).

¹³ *Egir* h. l. elliptice pro «utrum peccaveritis, annon?» usurpatur.

¹⁴ Cf. čag. *باريسي*.

¹⁵ Osm. *ييلان*, kaz. *jılan* «serpens».

¹⁶ *Agisina*.

¹⁷ Cf. kaz. *basa*, uigur. *basa* et *baša*, mongol. *basa*, *baha*.

O sis barsingis ioldan barirsis (,) kelirsis. tanigis¹ da kö-rwngis. (,) barmu andi kyn² (,) nečik menĩ kinnym. ol sösın xp̄c bugũ kyckerir dage aytir chaēdan barēc estianlarga³. anig učũ kerectirbis⁴ c̄stusbile tösme⁵. kim c̄stusbile tosmese, ol tengirning kwtövden⁶ köpden kemizzildi⁷ (.)

[Pag. 126 Codicis] Anig uçun bugũ dage bu ay^{tir} bisga⁸ (:)
saginmach kerek xp̄c⁹ mē¹⁰ kimlarin¹¹ dagaen olwmnwn¹². kim ol kyñe (,) ol ölumni saginma tilese (,) ol c̄stusni^{ng 13} sagittin¹⁴ ne dan¹⁵ c̄stus tösdi. kereckirbis congul kösibile ba¹⁶ keybis (,) gigaybis (,) čöplegaybis birge (,) kultebegni¹⁶ baglagaybis. Ol sagittan¹⁷ conglumis iangay tengirniğ säwmaclikina. Dage ol sagit.¹⁸ bolgay

¹ Cf. čag. et osm. *tanīmak* «scire», «intelligere», hung. *tanúlni* «discere».

² Cf. čag. *قین* «cruciatus», hung. *kin*.

³ *Cristianlarga*.

⁴ I. e. *kerectir bisgā*, vid. pag. sequenti *kereckirbis*.

⁵ In infinitivo.

⁶ «De libro viventium», *kütövden* mendose scriptum est pro *kütövinden*, cf. čag. *كُتُوك* «registre royal» apud PAVET de COURT., vid. psalm. LXIX: *יִמְחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְעַם צְדִיקִים אֵל וַיִּתְּבוּ* (versus 29) «deleantur de libro viventium, et cum justis ne conscribantur».

⁷ Fortasse a pers. *کَم* derivatum, cf. pers. *آمدن* s. *بودن* «deminui», «deesse».

⁸ «Ille (nempe *Christus*) dicit nobis».

⁹ Totus hic textus ab initio paginae usque ad orationem dominicam mendis scatet, quamobrem mirum non est, nomen *xp̄c* in constructione directa loco haud quaquam idoneo occurrere.

¹⁰ I. e. *menim*, cujus abbreviaturam *mē* lector quidam ob nomen praecedens signum genitivi existimans in formam *ing* permutavit.

¹¹ Mendose scriptum pro *kinlarim*.

¹² Mendose scriptum pro *ölümüm*.

¹³ Formam accusativi lector quidam in genitivum mutavit.

¹⁴ Mendose pro *sagitsun* «meditetur» scriptum esse videtur, cf. čag. *saginmak* «meditari».

¹⁵ «Quomodo».

¹⁶ Kaz. *költä* «merges», *költä-bau* «fasciculus spicarum».

¹⁷ «Hac cogitatione», cf. altaicum *sagış*.

¹⁸ Punctum falso adscriptum est.

ani kalkam¹ barče iecler² allenda (.) ol sagitlar (.) kim c̄stusni tutelar (.) kina³delar dage öldurtiler (.) ol sagit oltur³, ki(ni)lar. (.) buladolar⁴ swnular⁵ (.) suruclar ösge sagit (:)⁶ ne bule⁷ tutular. ysy fanarlarbile⁸ (.) čiraklarbile⁹ ne bule ani ysdediler¹⁰ bachčada. (.) dage kensi kagisse.¹¹ (.) korkuki (.) titeremec. kensi ialbarma-chibile ol sirtwstū¹² de olmeti. (.) dage kensini canli teri friste kelip öwtiti¹³ dage kerec busga¹⁴ sagizlamaga (.) nečik ol duzmanlarne¹⁵ utru bardi. (.) dage bir söz bile barčesi iergä urde. ekinči birdi alarga kwč (.) alar ani tutular (.) nečik iudas öpti dage ġuhutlar ani tutular dage bageladilar¹⁶ (.) ingacna¹⁷ (.) bo-yuna urdilar¹⁸ (.) nečik eltiler ani tört iergiči¹⁹ allenda Annas (.)

¹ Mendose scriptum pro *kalkani*, vid. قالقان «scutum».

² «Infortunium», cf. chivaicum *jek*.

³ «Id est».

⁴ «Vexationes».

⁵ Cf. kaz. *söngö* «hasta».

⁶ «Meditatio alia».

⁷ «Quomodo», *ne bule mendose pro ne bile scriptum est*.

⁸ Osm. فنر, graecum *φάρος*.

⁹ Cf. kaz. *čıra* i. q. germ. *leuchtspar*.

¹⁰ Čag. ایستناماك «inquirere», vid. apud JOANNEM — — — venit illuc cum laternis et facibus et armis».

¹¹ «Angor», cf. uigur. *kokuz, kukuz* «tristis», altaicum *kakšal* «langvidus», vid. VÁMBÉRY l. c. pag. 81.

¹² Constructio defectiva est; hic versus in evangelio secundum *Lucam* ita sonat: «Et ipse constitutus in angore intentius orabat etc.» *Sirtwstū* = *sirt üstün* «super montem», *sirt*, čag. سیرت hic dorsum montis significat, cf. etiam hung. *szirt*, vid. in evang. secundum *Lucam*: «— — profectus more in montem Olearum — — —» (cap. XXII. v. 39).

¹³ *Luca*, cap. XXII. v. 43. Quod ad verbum *öwtimäk*, cf. čag. *ogmak* «de-tergere».

¹⁴ Mendose scriptum pro *bišgä* «nobis».

¹⁵ Forma accusativi loco dativi occurrit.

¹⁶ Mendose scriptum pro *bagladilar*.

¹⁷ Čag. اینکاك «mentum».

¹⁸ Čag. اورمانى, kaz. *or-* «caedere», vid. apud *Marcum* «Et coeperunt quidam inspuere in eum, et obtegere faciem ejus, et colaphos ei infligere — — —» (cap. XIV. v. 65).

¹⁹ Mendose scriptum pro يارغوچى «judex».

Kayphas (,) Pylatus (,) Heōdes dage nečik ani tikmaga¹ bagladilar dage čibuchlar (,) kamsilar² ani katte³ urdilar (,) nečik paygambar aytir. Tabanından tebessina degri heč bütün ioch (,) adi⁴ (,) teni barče iaraydi. tukurmak (,) kamizlar⁵ (,) örkenler⁶ (,) chač chadaklar (,) swnw (,) tigenek tađe kayseni⁷ baschina urdilar (,) čowgučler⁸ (,) nečik söktiler (,) elikladiler⁹ (,) nečik chač wstūde ker¹⁰ler¹⁰ dage öldurdiler et cecetera (sic!)

Atamis¹¹ kim köctä¹² sen. Algiszle bulsun senig¹³ hanlechin.¹⁴ bulsū senig tilemegin nezikkim kocka¹⁵ alley ierda. kundesgi ötmackimisni bisga bugun bergil. dage iazuclarmisme¹⁶ bisgä bozzatkil. nečik bis bozzatirbis bisgä iaman etchenlergä. dage iecnik¹⁷ sinamakina¹⁸ bisni kuurmagil¹⁹. bassa barče iaman-dan bisni kuthargil²⁰ Amē.

¹ «Immerito», cf. kaz. *tikmāgā* idem.

² Kaz. *kamčī* «fustis». In constructione cum. postpositio *bile* desideratur.

³ Fortiter».

⁴ Osm. ات «caro» vel fortasse imperfectum verbi auxiliaris, čag. *idi*, kaz. *eje*.

⁵ Mendose scriptum pro *kamčilar*.

⁶ Čag. اوركان «corde avec laquelle on lie un ballot» apud PAVET de COURT.

⁷ Pro *kayse tigenek tađ*.

⁸ «Mallei», cf. čag. چكوش, خكوج v. جوکوج, jacuticum *čokočču*.

⁹ Cf. čag. اليك «manus».

¹⁰ Cf. čag. قيرمان «frangere», »interficere».

¹¹ Oratio dominica, ut jam in prolegomenis annotavimus, caractere nitido et a praecedenti ejusdem paginae scriptura multum diverso conscripta est.

¹² In hocce textu diversae litt. *a* et *ā* formae apparent, utpote *a*, *a*, *ā* pro *ā*, *æ*, *a*, *α*, *α* pro *ā*.

¹³ *G* pro *ng*.

¹⁴ *N* pro *ng*.

¹⁵ Mendose pro *köctä* scriptum.

¹⁶ Ipse scriptor vel corrector quidam *m* in *n* mutavit.

¹⁷ Čag. ييك «malum».

¹⁸ Čag. سينامان «tentare».

¹⁹ Cf. čag. قوغامان «impellere» et قوغوجان «puppa, quae per manum invisibilem ad facetos motus impellitur».

²⁰ Cf. čag. kutkarmak «liberare».

Sounčlu¹ bolgil maria (,) söwrgamachbile² tolu sen. bey tengri senigbile.³ barče katunlar arassinda⁴ algizlä⁵ sen. dage algizie iemiz senig köcsugde⁶ iħc chpc Amen.

[*Textum orationis dominicæ, qualem ex registris oppidi Kun-Szent-Miklósiensis novimus, jam in prolegomenis protulimus. Nunc id tantum nobis restat, ut ad duplicem textum cum, melius examinandum alias quoque versiones ejusdem textus turcicas proferamus, qua de causa in hoc excursu versionem ejusdem orationis kazanicam, altaicam et osmanicam adscribere nobis placuit. Ecce textus kazanicus secundum Matthæum:*

Ej küktäge Atabüz, dannı⁷ bulib torson isemeñ sineñ (?) kilsen patšalıjıñ sineñ (?), žirdä-dä küktägečä bulsın irkeñ sineñ (?). Bögön könnek ikmägebezne bir bezgä. Boričlaribizni kičer, bez-dä bezgä boričli bulıannarğa kük. Bezne aldatırğa irek birmä, žamannan kotkar bezne. Sineke patšalik, kiuat, ololik-ta, ıumerdän ıumergä. Amin. I. BÁLINT „Kazáni-tatár nyelctanulmányok“, fasc. III. pag. X introductionis (Pestini, 1877).

Textus altaicus secundum Lucam:

Kan kudai Isus Kristospılang pärilgän mürgü sös.

Äi tängäridägi adabıs! adıng säning alkalsın! kändighing säning kälsin! kanıp tängäridä anıp jändä-dä tabing säning

¹ Vid. apud *Lucam*: «Ingressus igitur angelus ad eam dixit, Ave, gratia dilecta: Dominus tecum est: benedicta tu inter mulieres» (cap. I. v. 28), secundum versionem hujus textus turcicam: *و ملک اوینه کیروب دیدیکه سلام سکا ای مظهر* * *التفات اولمس باکره رب سنکله در عورتلر آراسنده مبارک سن* vid. editionem Paris. anno 1857. Quod ad formam *sounčlu*, cf. čag. *sıjünč*.

² Cf. čag. *سویوغامق* «donner, concéder» apud PAVET DE CORRE. et glossam *سویورغال*, quod VÁMBÉRY «donativum» et «demonstrationem amoris» interpretatus est, vid. l. c. pag. 150.

³ Hic quoque *ng* pro *g* denotatum est.

⁴ Pro *arassinda*.

⁵ *Ä* pro *e* scriptum est, quod ultimum, uti jam saepe vidimus, haud ita raro pro *i* (i. e. *ı*) usurpatur, v. sequens *algisle*.

⁶ Koibalo-karagassicum *köksü*, čag. *köksük*.

⁷ *Dan* «gloria» *dannı* «gloriosus», vid. in glossario prof. BÁLINT sub littera *d*.

polsin! kündägi aźibistī pügün piskä pärģin! Pis kanip alimdu-
larībistī požodop jadībīs, anip cān pisting alimdarībistī taštag-
hin! jätkärgä pisti kidirbäģin! jamannang pisti aralaghin! Amin!
V. RADLOFF „*Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme
Süd-Sibiriens*“ Tom. I. pag. 193.

Textus osmanicus secundum MATTHEUM: ای کوکلرده اولان بابامز اسمک مقدس اولسون * ملکوتک کلسون مرادک کوکلده نیجه ایسه یرده
دخی بویله اولسون * هر کونکی اتمکری بزه بو کون ویر * ویره صوچلریمزی
باغشله نیجه که بز دخی بزه صوچلو اولانلره باغشلرز * ویزی اغوییه ادخال
ایتمه امّا بزی شیریدن قورتار چون ملکوت و قدرت و عزّت ابدًا سنکدر آمین *
V. editionem Paris. (anno 1857)].

[Pag. 127 Codicis] Nō (=nota) q̄ ista dicto *lar* addita vbis
l' (i. e. vel) noib̄s l' pnoib̄s ul participiis i qu'cūq̄ casu. Ī. tpe.
Ī. mō¹ tminātib̄s in a ut *baga.*² facit plūale numerū vbi gtia ut
kisi est hō. s̄ (= sed) *kisiler* sūt hōnes. *Tis* ē (=est) dens s̄ *tisler*
st (=sunt) dētes. exēplū st̄ (=sit) v̄bo *tatlar*³ ē gustat. s̄. *tatlarlar*
est gustāt. hoc tātū ē itelligēdm solū i verbis ttie psone qa
(=quia) pma et sōda (=secunda) ht̄ (=habet) alia regulā sicut
īfra dicet (=dicetur).

Nō q̄ ista dicto *asru* facit suplatim̄ tam in noib̄s quā ī
v̄bis p ponēdo (=praeponendo) eā. sic (=sicut). v. gtia (=verbi
gratia) *kara.* ē nigrū. s̄ *asru kara* est nigērimū. et *tatli* ē dulce
s̄ *asru tatli* ē dulcissimū. et sic ē s̄ (? de) vbis ex^m (=exemplum).
titlerm̄ ē volo s̄ *asru tiler̄m* ē maḡ (=magis) volo et *sozler̄m* ē
loquor s̄ *asru sozler̄m* ē multū maḡ loquor et sic s̄ (de) oib̄s
(=omnibus) alijs v̄biis et noib̄s īfallibilit̄ —

Nō q̄ ista dicto, *rac.* Ī. dico *rec.* postposita noī poītiuō
(=nomini positivo) facit cōpertū (=comparativum) sicut hic *kara*

¹ «Vel tempore vel modo».

² Čag. et kaz. *baka*.

³ Čag. *تاتلاماق*, *تاتلاماق* «queritare», in glossario prof. VÁMBÉRY «zu sehr
suchen», herumwühlen», «choisir avec trop de zèle», cf. etiam *تاتماق*.

ē niger. s. *cararac*. ē. nigrior. *katti* ē durūs. s. *kattirac* ē durior. tuz ē rect̄ s. *tuzrec* ē rector qu (= quum) aut̄ debeat adi. *rac*. vl *rec*. n̄ (non) ē regula firma¹

Nō q̄ ista dictō. *kibi* addita alicui nōini denotat aliqui² (sic!) similitudinē vt *tongus* ē porcus s̄ *tongus kibi* ē sic³ porō

Nō q̄ ista dictō *ci*. addita alicui nōini fac (=facit) nom̄ māist̄le (=nomen magistrale) illius rei quā significat illud nom̄ cui addit̄ sic (=sicut) v̄bigtia *ōtmek* ē panis s̄ *ōtmäkci* ē ille q̄ facit panē *čekm̄*⁴ ē pañus sed *čekm̄ci* ē q̄ facit panū et sic de similibs

Nō q̄ ista dictō. *lic*: addita nōini cōcto (=concreto) facit illud absttū (=abstractum) sicut v̄bi gtia *cigi* est bonū s̄ *egilic* ē boitas. *kara* ē nigrū s̄ *karalic* ē nigr̄to (sic!). *bir* ē unus s̄ *birlic* ē unitas *kōnu* ē iustus s̄ *kōnulic* ē iustitia et sic de siḡis (=singulis) l' (=vel) aliqu (=aliquando) tm̄ (=tamen) poit̄. *luc*. ut *lic*.⁵

Nō q̄^{ia} (=ista) dictō *mak*. addita v̄bo sc̄de (=secundae) psonōē (sic!) ip̄ativi (=imperativi) modi facit nom̄ drivatm̄ nom̄ at̄ (=autem) derivatm̄ apello illud q̄ descēdit a v̄bo. sic̄ (=sicut) comestio a comedēdo bibitō a bibēdo orō (=oratio) ab orādo v̄bi

¹ Jam in prolegomenis observavi, annotationem suprascriptam satis superque demonstrare, quam paucam nonnullos scriptores codicis notitiam verae linguae cumanae indolis habuisse, in linguis enim turcicis harmonia vocalium lex summa est, quae VÁMBÉRY docente in toto dominio linguae cagataicae unam tantum infractionem eamque in forma *sűjürgamak* passa est, cf. etiam *sűjürgal*.

² I. e. alicuius. Siglum ³ falso appositum est.

³ Siglum abbreviaturae h. l. supervacaneum est.

⁴ Cf. cag. چيکمان, quod VÁMBÉRY in glossario suo «ein weites Winterkleid», «large habit d' hiver» interpretatus est. Pannus turcice *čoka*, *čoha* sonat, cf. hung. *csuha*.

⁵ Observatio claudicat, harmonia quippe vocalium fixam statuit legem.

ġtia oltur ē sede s̄ *olturmak* ē sessio. *tur* ē sta vī surge.¹ s̄ *turmak* ē statō vī surrectō et sic de aliis²

Nō q̄ ia (=ista) dictō. *mā*³ facit ītrrogacōe (=interrogationem) ītpoītā (=interposita) psona īt (=inter). v̄bū et nom̄ ī ōi mō tpē pā (=in omni modo, tempore, persona) sic v̄bi ġia (=gratia) *bilirsen* ē scis s̄ *bilirmāsen* ē scis tu *tilersen* tu vis s̄. *tilermāsen* vis tu et sic de alijs

[Pag. 128 Codicis] Nō q̄ i^a (=ista) dictō. *sis* addita alicui noi d̄notat p̄vacoēm (=privationem) illius nōis sic v̄bi ġtia. *bas*.⁴ ē cap̄ (=caput). s̄. *bassis* ē s̄n (=sine) capite. *el*. ē manus s̄ *elsis* ē s̄n manu. *tiz* ē genu s̄. *tizsis* ē s̄ne genu *tis* ē dens s̄. *tissis* ē sn d̄ntē sic de alijs —

Nō q̄ istā (sic!) dictō. *kesz*. addita nuīs (=numeris) d̄notat vicē sic w̄ ġ (=verbi gratia). *bir* ē unū. s̄ *birkes* ē semel et sic de duob̄s t̄b̄s (=tribus) p̄ totū numerū īfalibilit̄.

Nō q̄ d̄ (=de) aliquo v̄bo nō (=non) habet̄ (sic!) nisi tria psona p̄sētis īdicativi mōi nuī s̄igulaīs (=tertia persona praesentis indicativi modi, numeri singularis) q̄ (=quae) sp̄ finīt (=semper finitur) ī (=in) *er* et p̄ (=per) s̄btcoēm (=subtractionem) et adicoēm (=additionem) fit pma et s̄a psona (=prima et secunda persona) et nuī (=numeri) plris ī q̄lib̄ m̄ et trē (=in quolibet modo et tempore) sic p̄ īf̄scptas reglas declerat̄. s̄ ānqm̄ (=antequam) regle ponāt̄ (=ponantur) pmo quē ordinē tenebo. pponā

¹ In hocce textu punctum ad peculiarem praecedentis vocabuli distinctionem usurpatur.

² E. g. pag. 137 codicis: *Ave k̄ñing sostemeki erur kumisning avazi* «ave! cuius loquela sonum argenti imitatur» etc. Infinitivum verbi, uti jam in prolegomenis vidimus, suffixum *maga*, *māgā* vel *mā*, *mā* efficit.

³ Scriptor hoc loco aliam quoque ejusdem suffixi formam *mī* simul cum *me* proferre debebat.

⁴ Vocabula textus interdum hoc modo distinguuntur, ut inter duo puncta posita appareant, qua distinctione attentio lectoris jam primo obtutu in vocabula ita scripta derivatur.

(=proponam). vidēdm̄ ē p̄mo q̄ m̄ (=quo modo) illa ttia p̄sona fit
 p̄ma et sc̄da. sedo (=secundo). q̄ m̄ fit nū p̄lris tto (tertio) q̄ m̄ va-
 riat p̄ m̄s̄ (=modos) q̄rto (=quarto) q̄ mo^{do} distīgūt p̄ tpa q̄nto (sic!)
 q̄ m̄ ista talia v̄ba fiūt negativa dico pmo q̄ i^a ttia p̄sona sic ē *tiler*
^{i loq̄r} *sözler* ^{i. scit} *bilir* ^{i. vadit} *barir* fit pma p̄ ista dictioem. men. addēdo sic̄ ti-
^{i. volo} *lirm̄* ^{loquor} *sözler̄m̄* ^{scio} *bilum̄* ^{vado} *barirm̄* et cā (cetera) ē (⁹ et) q̄ men idē
 ē q̄ (idem est, quod) ego. Fit etiā s̄a (=secunda) p̄a p̄ adicoem
 istius dictois *sen*. q̄ ē tu *tilersen*. i. vis *sözlersen*. i. loq̄ris *bil-*
^{i. scis} *lirsē* ^{i. vadis} *barursen* et hoc itelliḡ tum (sic!) (– intelligendum) ī p̄ti
 tpe īdicativi modi. Sēdo (=secundo) fit nū p̄lis. per istas dicti-
 nes *bis*. i. nos. *sis*. i. vos et *lar* q̄ fac spr plūalē nūm (=quae
 faciunt semper pluralem numerum) v̄bi gā *tiler* i. vult s̄. *tiler-*
bis ē volumus *sözler* ē loq̄t̄ s̄ *sözlerbis* ē loq̄mr. Sic ē de s̄a
 (=secunda) *tiler* ē vult s̄. *tilersis* ē vultis *sözler* ē loq̄t̄ s̄ *sözler*
sis ē loq̄mini. Sic ē d̄ tci (–tertia) pa (–persona) *bilir* ē scit s̄
bilirler sciūt *barir* ē vadit. s̄. *baruirler* (sic!) vadūt et hoc ē
 itelligēdū ī p̄nti tpe īdicativi modi. et nō q̄ ad maiorē exp̄ssi-
 oem d̄notādā aliq̄do p̄ponunt̄ et p̄t ponūt (=aliquando praepo-
 nuntur et postponuntur) iste dictioes sic̄ hic *men tiler̄m̄*. i. ego
 volo. *sen tilersen*. tu vis. *ol* ē ille un̄ 8^e 3 (unde? dicitur). *ol*
tiler i. ille vult. *ol bilir* ille scit et etiā ī p̄lri *bis tilerbis* nos
 volum̄ *siz tilersis* vos vultis In ttia p̄a (=persona) nō ē cōswe-

¹ «Id est».

² Interpretatio verborum cumanicorum latina, uti ex prolatis exemplis elucet, plerumque supra formam verbi cumanicam legi potest.

³ Fortasse un̄ 8^e i. e. «unde» loco «unde».

tudo q pponat tm siq vellēt pponē possēt dicē (=tamen siquidem
vellent praeponere possent dicere) anglar¹ tiler^m (sic!) qā (=quia)
angler (sic!) ē. illi. T^{to} (=tertio) q̄ m̄ variat p modos dicē^m
ē pmo (dicendum est primo) q̄ m̄ sint modi ipa^{vi} (=imperativi)
sō (=secundo) q̄ m̄ idicativi q̄ talis ordo req̄rit.³

[Pag. 129 codicis]

Intelligo	anglar ^m ²	nō inteligo (sic!) angla-
intelligis	anglarsē	anglamasen man
intelligit	anglar	anglamas
et plr intelligimus	anglarbiz	anglamasbiz
intelligitis	anglarsis	anglamassis
intelligūt	anglarlar	anglamasler
īpto intelligebā	anglar ädām	anglamasedem
intelligebas	anglar äding	anglamaseding
intelligebat	anglar ädy	anglamasedy
et plr intelligebamus	anglar ädik	anglamasedik
intelligebatis	anglar ädengez	anglamasedengez
intelligebāt	anglar ädylar	anglamaslar edy
p̄ito intellexi	angladim	anglemadim (sic!)
p̄to intellexisti	anglading	anglamadyng
intellexit	anglady	anglamady
et pl̄ intelleximus	angladyk	
intellexitis	angladingiz	
intellexerūt	angladilar	

¹ Kaz. *alar*, kašgar. *olar*, turkom. *ular*, sed osm. *anlar*.

² Mendose pro *tilertär*.

³ Cf. čag. *ong*, *ang* «intellectus», *anglak* «intelligens», *anglatmak* etc., kaz. *ang* «intellectus», «attentio», *angna* «intelligere», osm. idem, altaicum *ongno* «reducere in memoriam» (v. VÁMBÉRY, l. c. pag. 56). *Ng* (*n̄*) in hoc paradi-gmate per duas litteras *ng* vel per siglum **ŋ** denotatur.

Optativo

<i>pīto</i> intelleram	anglamis edī	intelligerē	anglagayedim
<i>plqm̄</i> (sic!)			
intellexeras	anglamis eding	intelligeres	anglagayeding
intellexerat	anglamis edy	intelligeret	anglagayedy
intellexeramus	anglamisedik	intelligeremus	anglagay edik
intellexeratis	anglamisedin-	intelligeretis	anglagayedengez
	giz		
intellexerāt	anglamisediler	intelligerēt	anglagay ediler
<i>futūo</i> intelligā	anglagaymen	intelexissē	anglamis bolgay edim
intelliges	anglagaysen	intellexisse	anglamis bolgay eding
intelliget	anglagay	intellexisset	anglamis bolgay edy
<i>et plr̄</i> intelligemus	anglagaybiz	intellexisemus	anglamis bolgay edik
intelligetis	anglagaysis	intellexissetis	anglamis bolgay edengez
intelligent	anglageyler (sic!)	intellexissēt	anglamis bolgey- ler (sic!)
<i>īpra</i> intellige	angla	<i>futur°</i> intelligā	anglaim
intelligat	anglasun	intelligas	anglagil
<i>et plr̄</i> intelligamus	anglalum	intelligat	anglasun
	vī anglaluk	intelligamus	anglalem vī ang- laleng
intelligite	anglangiz	intelligatis	anglangez
intelligāt	anglasinlär (sic!)	intelligāt	anglasonler (sic!)
<i>futo</i> intelligito	anglagaysen		
intelligitote	anglagaysis		

sic et cōiunctivo

intelliēm	anglasamedi
intelligēs	anglasenedi (!)
intelliet	anglasa edi
intelligemus	anglasah edik
intelligētis	anglasengiz (!)
itelligēt ¹	anglasaler edi
	(sic !)

[Pag. 130 codicis duabus constat columnis, in quarum prima
parādigma praecedentis pag. absolvitur]

futuro ³ intellexero	anglarbolsan (sic !)	ancora lenger ⁵ aquilo
intellexeris	anglarbolsam (sic !)	amplū kent tornakxi
intellexerit	anglarbolsa	anphora (sic !)
intellexerimus	anglarbolsak	angulus bulun ī mungus ⁶
intellexeritis	anglarbolsangez	angnus (sic !)
intellexerit	anlarbolsäler (sic !)	alienus jat alienor iat bolur ^{men}

prito^a pfecto⁴

intellexerim	angladī ese	alius özgä
intellexeris	anglading ese	annus yl
intellexerit	anglady ese	antić abiska. vet̄ eske
intellexeīmus	angladuc ese	anus kurtka. olim ertegi
intellexeritis	angladungusz ese	anulus juzuk
intellexerit	angladilar ese	arcus. ja. arcū tēdo. ja kurarm

¹ Haec tota conjugatio in conjunctivo mendosa est, in omnibus enim terminationibus illius formae syllaba *re* desideratur.

² Čag. *anglasang*, *anglasangiz* etc., kaz. *angnasang eje*, *angnasagiz eje*, osm. *anglasaidiñ*, *anglasaidiñiz*.

³ I. e. futurum exactum.

⁴ Perfectum conjunctivi vel rectius conjunctivus futuri exacti.

⁵ Pers. *آنگر*, turcice *کمی دمری*. Glossam «aquilo» fortasse *tornakxi* sequentis lineae interpretatur, cf. pers. *ترنج* «compressio», complicatio vel *ترنگ* «vortex aquae».

⁶ Proprie «cornu alicujus rei».

⁷ Osm. *قرزی*, bosniacum *kūzy*.

<i>Gerū</i> intelligēdo	anglar egeč ¹	astrologus julduzči
<i>ifinitu</i> intelligē	anglamaga	avarus kizganči
Secdm̄ istā dclīnacōem potes		avus ulu ata
dclīnaē oēm dclīnacōem		avuncul̄ ananing agasi

angelus fristā	asinus esek
anima tin ul̄ ġan	azimus kemeč ⁶
animal tinle ianawar ²	abscondit̄ iasunmis kizlēmi ⁸
aquila kara kus	abissus tutken
ala hanat	aptus iarovli
alapa čaplatmak ³	aries köčkar ⁷ (sic!)
altū beyk	ars al ⁸
accipiter karčaga	arena kum
aura mala yaman sakim (sic!) ⁴	aranea böv ⁹
amarus ači	ager tarlov vomer saban temir
amarificor ačirganurmen	agricola sabanči
acetū sirke	aratura saban ieri
acut̄ iti. acuo. bilermen ⁵	area jndir ¹⁰

¹ Hoc ipsum paradigma et in prolegomenis legi potest.

² In prima codicis parte *yanauar*, pers. جانور et جان آور s. *جان آور*, osm. جادوار.

³ Čag. *čapmak*, *čapalamak*, kaz. *čab-*, bosn. *čaplamak*, hung. *csapni* «infligere», «caedere», *csépelni* «triturare», excutere grana frumenti», cf. etiam mongolicum *čapči* et *čibka* s. *čipka*.

⁴ Mendose pro *salkin*, v. čag. et alt. *salkin*, jak. *salgin*, mong. *salki* v. *sälki*.

⁵ Cf. osm. بلمک.

⁶ Cf. hung. *kovács*, antiquum slavicum *kvasb*, vid. MIKLOSICH «Die Slavischen Elemente im Magyarischen» (Viennae, 1871) pag. 38.

⁷ Mendose pro *kočkar*.

⁸ *Al* in lingua uigurica et čagataica dolum, fraudem significat, cf. quod ad permutationem significationis gr. $\mu\eta\lambda\alpha\gamma\eta$ et $\tau\acute{\iota}\mu\eta$, quae duo vocabula 1. fraudem, 2. artem significant.

⁹ Cf. hung. *pók*.

¹⁰ Fortasse arab. ^sهِنْدَار, pers. انداز «mensura».

acus ine. temē. čialduz¹
 amicus dost
 amasia. kuma²
 adūsarius tusmen
 amigdalū. badam
 ancilla karavas³

arca sūduk⁴
 arma sagot⁵
 aurora tang sara
 ascella coltuc⁶
 aricalcum. iez⁷
 accidiosus: kahal⁸
 acusator (sic!) čakči
 aiaz⁹ serenū
 estas jain¹⁰ ver jaz
 autūnus kuzim
 hiems k(es)¹¹

[Pag. 131 codicis item duabus constat columnis]

aper kaban¹²
 aier salkun
 auster tengizich¹³

accidia gahalluk¹⁴
 negligēs. osal
 invidus bagil kisi

¹ Pers. جَوَال دوز «acus grossior sarcinis consuendis». Quod ad temē, cf. arab. قَمِيم «amuletum ex capillis, lana et pilis camelinis», cf. etiam arab. pers. تَمَامِي (suff. ي), quod SHAKESPEAR docente «brocade», «cloth of gold tissue» significat (v. VULLERS «lexicon persico-latinum»).

² Čag. قوما.

³ Cf. osm. قراوش idem.

⁴ Cf. arab. صَنْدُوق et صَنْدُوق.

⁵ Cf. arab. شَكَّة «arma». Revisor o lituravit, sed loco ejus i' adscribere omisit.

⁶ Osm. قولتق.

⁷ Kaz. jiz. Glossa latina mendose scripta est pro «orichalcum».

⁸ Cf. arab. كَحْل.

⁹ Scriptor loco glossae latinae negligenter cumanicam scripsit.

¹⁰ Čag. یای.

¹¹ Duae ultimae litterae vix legi possunt.

¹² Čag. قبان, hung. kan, mong. gendō.

¹³ Proprie «flatus a partibus maris (= tengiz) proveniens», cf. hebr. ים, quod in libris veteris testamenti Gesenius docente bis copulatur cum septentrione (צפון), cf. etiam arab. يَمِين, quod cum يَم derivatione conjunctum est.

¹⁴ Arab. جَهْل.

Balzusam balsaman
 bolus tovrām¹
 botrus salkum²
 bibulus esrikči³
 balneū et ysy tepedus (sic!)
 buccella keseo⁴ tili⁵
 baptistēiū. lahan
 bitumen siris⁶
 principium aval
 fidelis vl̄ fidus inak⁷
 vtus erdem
 moricratus (sic!) }
 disciplinatus } killihli⁸
 paciencia tözumluk
 obediēs ē legi torägä jogerdir⁹

ira öpkä
 odium kek
 vindicta öč
 vindicator öč alguči
 habes tu materiam kerek
 jarov¹⁰ barmi
 respectu aar baca
 venialia pcca (= peccata) kečer
 čakli jazik
 confiteor kunermē
 habituāco p exerciciū
 jtma¹¹
 exerceanis idmälägil
 pdidit aygakladi¹²
 detractor vl̄ suzurro. (sic!)
 usahči

¹ Cf. čag. توغراماق «in frustra dividere».

² Osm. صالقم.

³ Fortasse ab arab. سَكِر (quod in *esrik* corruptum est) derivatum.

⁴ Čsg. كيساك, osm. كسك.

⁵ Čag. تيلين.

⁶ Čag. شیریش, osm. چریش s. چرش, hung. *csiriz*. Cum hacce glossa *siris* dispositio vocabularii alphab. terminatur et cetera vocabula, quae usque ad finem hujus pag. sequuntur, alia manus eaque priori in scribendo minus exercitata scripsit.

⁷ Cf. čag. ايناق, ايناج, ايناغ «conseiller intime», «confident» apud PAVET de COURT., mong. *inak*, burjaticum *inag* «amicus». *inagla* «amare» (v. BÁLINT «Az éjszak burját-mongol nyelvjárás irmetetése» in glossario).

⁸ Čag. قىلغلى apud PAVET de COURT.: «moricratus» = morigeratus.

⁹ Cf. čag. بوکونماک.

¹⁰ Čag. ياراغ «utensile».

¹¹ Čag. ايتماک «facere».

¹² Cf. čag. ايقاق.

castitas boy aruvlihi
 utique elbeti¹
 difficulter jolap
 genetrix tuurguçi vl̄ tuurdaçi
 illicitū haram
 licita hallal
 supbia öctelik³
 sup̄bs öctem⁴
 avarus tāmāker⁵
 avaricia tāmā⁶
 luxuria boy sokluki⁷
 gulosus boguzgur

cominutū usaldi⁸
 kabul eter ratū tenet
 joluñi kondergil sen⁹
 sövgâca tilegānčä
 bn̄ placitū tuū
 scdm (=secundum bene
 placitum tuum)
 sen busrāgānčä (sic!)¹⁰
 sin (? etiam) tu approbas
 job sāngānčä (sic!)¹¹
 acceptavit bess^aradi¹² (sic!)
 manifestavit belgirtir¹³
 volūtas tilek

[*In columna dextera adhuc haec vocabula sequuntur:*]

dabit (=dabitur) berilgay

¹ Arab. **الْبَتَّة**.

² Cf. altaicum *tuu*, osm. *dogmak*, *doomak*, kaz. *tüu-*, *tu-* «nasci», *tündür* «generare», *tündürinči* n. ag.

³ Čag. **اوكناليك** «inutilité» apud PAVET de COURT.

⁴ **اوْكَتَم** «brave», «violent» apud PAVET de COURT.

⁵ Arab. pers. **طمعكار** «cupidus», «avarus», osm. **طمعكار**.

⁶ Arab. **طَمَع** «concupiscentia».

⁷ Cf. arab. **شَوْق** «desiderium», osm. **شوق** idem.

⁸ Cf. čag. **اوشالماق** «être brisé» apud PAVET de COURT. Prof VÁMBÉRY formam **اوشالتماق** profert, cf. etiam **اوشاقلاماق**. Praecedens *usahi* in forma cum čag. **اوشاقچي** convenit.

⁹ Proprie «viam tuam complana».

¹⁰ Cf. kaz. *baškar* «finire», «perficere», «statuere», «imperare», čag. *baškar-mak*, osm. *bašarmak* idem, cf. etiam formam čuv. *pos*, *pus*, quod cum čag. *baš* idem est (VÁMBÉRY, l. c. pag. 200).

¹¹ I. e. *sanganča*, cf. osm. **صانيق**; *još* id est, quod kašgaricum *jüb* «bene», cf. etiam mong. *žöb* et verbum *žöbsije* — «approbare».

¹² Priorem voc. *a* loco alterius revisor adscripsit; *bess^aradi* i. q. *bašradī*.

¹³ *L* revisor adscripsit.

söündirgičim¹ paraclitū (sic!)²
 illictingvis³ sprevistis
 kossigī⁴ vī seyr⁵ dictator (!)⁶
 tesinf⁷ etti (sic!) dictavit
 kayma kerekimizda utru kelgil⁸

[Pag. 132 cod. duabus constat columnis]

tengrini sövgil barča ustunda ⁹	differētia tafsanyt ¹²
Nō piures nom̄ dei tui î anū	ol kelgāli vī ol kelgādan
(=in vanum)	beri postquam incē (?incessit)
tengrining ati bile antičmāgil ¹⁰	vī conglu ¹³ mahsit îtētō ¹⁴
Sanctifica sabata	eygi keycga ¹⁵ konēmizim ¹⁶
ulu kunni avurg'agil ¹¹	bo's îdumētis d̄ sū ¹⁷
	delectatus

¹ Cf. čag. *sūjūnmāk* et *sūümāk*, kaz. *sōjōn-*.

² I. e. paracletus», graece παρακλητος; «advocatus», nimirum «spiritus sanctus»; vid. apud JOANNEM: «ego vero rogabo Patrem, et alium Advocatum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum:

«Nempe spiritum illum veritatis etc.» (cap. XIV. v. 16, 17).

³ Cf. kaz. *ālāk* «vituperatio», *ālāklā-* «vituperare».

⁴ Cf. osm. قوشیجی «cursor».

⁵ Arab. سائر «is, qui incedit».

⁶ Falso pro «cursor».

⁷ Mendose pro *tesnif*, vid. osm. تصنیف ایتیک.

⁸ «Quum domum redibimus, obvium nobis te da».

⁹ Vid. textum decalogi MOS. II. 20. V. 5. 7. In hac enumeratione praeceptorum sec. decalogi mandatum, quod in versione altaica ita incipit: *pojina čalu turghuspaghin!* (RADLOFF, tom. I. pag. 192), desideratur, ultimo autem loco sec. *Jesus Christi* mandatum «diliges proximum ut teipsum» (*Matth.* XXII. 39) legi potest.

¹⁰ Čag. انت ایچماک.

¹¹ Revisor loco *g* expuncti *l* suprascripsit.

¹² Mendose pro arab. تفصیلات scriptum esse videtur.

¹³ Falso pro *conglu* vī *mahsit*.

¹⁴ I. e. arab. مقصد v. مقصود «intentio».

¹⁵ Čag. کیک s. کیک «habit» apud PAVET de COURT.

¹⁶ Vid. čag. کونانماک.

¹⁷ I. e. «bonis indumentis delectatus sum».

atangni anangni hormatlagil
 kisini ölturmagil
 ogur bolmagil
 hersek bolmagil
 jalgan tanihlik bermagil
 özgä kisining nemäsi suhlamagil
 sevgil sening karıdasin sening kibi
 kuezlu³ bolmagil
 supbia
 konvči⁴
 invidia
 opkelmekči
 ira
 erinčeč⁵ (sic!)
 accidia
 kızganči
 avaritia
 boguzgur
 gula sus
 hersegči⁶
 luxuria sus
 čakuči
 accusator

bolmagil

côcupcentia suklik
 utile azihle
 kovsi p̄tus (=pectus)
 aziki bar utilitatis est
 azihga teyptur¹ pvenit
 afferas teyskil²
 nega tabunirsen
 ad q̄ (=quem) adorās
 essirgagil⁷ qpatiaris (sic!)
 seni essirgermē
 qpatior te (sic!)
 essirgaredim conpatiebar
 variatus torlendi⁸
 öz özündän (sic!) tuurdim
 dey dek dep⁹
 drust tegridan (sic!) de veō
 so (=deo)
 altinda vl̄ jargulan¹⁰

¹ Čag. تېيىماك.

² Kaz. teješ-.

³ Uig. kevenž «superbia», hung. kezély «superbus».

⁴ Čag. كونيلىو، — كوني «invidia».

⁵ Mendose scriptum pro *erinčec*, cf. kaz. *irenčäk* idem, cf. etiam hung. *renyhe*.

⁶ Fortasse pers. هَرَزَه, v. arab. حَرَص, cf. osm. حرصه.

⁷ Čag. اسرگيش «miseratio», «misericordia».

⁸ Čag. تورلانىماق «broder des figures» apud PAVET de COURT., تورلانىماق «sich umstricken», «être pris dans un filet» apud VÁMBÉRY.

⁹ *Dek, dej* ob causam alliterationis simul cum *dep* memoratur. *Dej* in dial. chivaica i. q. *dek*.

¹⁰ «Sub iudicio ejus».

ḏbītor udakči¹ kuvnči invidus
 erseklik luxuriosus
 murrātlic² idē

[Pag. 133. *haec una interjectio legi potest:*] a aleluia

[Pag. 134 et 135. non scriptae sunt]

[Pag. 136] Ave iehu ḡpe benedictissime ⁂ et ⁂ ⁂ salvator
 meus

α ε e 6 9 9 v y á v v h h s

[Pag. 137] Ave učmakning kabagi

tirilikning agači

jemissing bisgä teyirding

ihne kačan tuurdûg⁴

Ave Maria kī bisgä

tuurdûg bu ḡ^{eh}anda

ani kim tengri tuurur

p^{o8}⁵ nečik aytıpturur

Ave kiz kim ^{desideriu} kusānč⁶ ^{p (? per)} özä⁷

^{clamasti} kičkerip sē tengrigä

^{grām (gratiam) adepta audita es} soywrgatip isittirding

sösni tengä (sic!) ^{univisti} biriktirding⁸

¹ Cf. čag. اوداك. Siglum super / in voc. «debitor» vacat.

² Cf. arab. مَرْدٌ «libidinosus», مَرْدٌ «perditus».

³ Specimina litterarum, quae in codice nostro occurrunt.

⁴ Octo et septem syllabis compositae stropharum partes in una eademque linea sunt scriptae. Talis stropharum constructio in quibusdam hymnis latinis, usum obtinuit.

⁵ I. e. «propheta».

⁶ Uiguricum kōzūš, cf. etiam kūsāmūk «desiderare» (vid. apud VÁMBÉRY in glossario uigurico).

⁷ = اوزز.

⁸ I. e. «verbum in corpus (tengä loco teningä) tuum recepisti», cf. čag.

Ave Maria ġaningni

jaruti ata nuri¹

juzuning jariklihindē

bisgā teyir ongli² msā³

Ave tengrining sen övi^{dom es}

jazuklining^{refugiū} siginči

sanga kim kertlep^{ol kuttulur 4}⁵

kim siginir jek tismādē^{refugiū 6}

Ave zp̄cning anasi

agrikimising^{nre infirmitatis medela 7} timari

agrigimisni ongatgil^{sana 8}

kaygimisni sē targat(gil)^{mesticia discede (sic ') 9}

Ave Maria ičrihing^{itū (intimum)}

tengri tintir^{sortitus 10} äsä ha boying^{ac}

barčalardā artuk are

seni tabubtur hā sili¹¹

سوز بیریکتورماک vel fortasse «secreto confabulata es», cf. čag. **سوز بیریکتورماک** apud VÁMBÉRY.

¹ «Illuminavit patris splendor».

² «Salutaris».

³ Arab. **مشام** «odor», vel quod mihi probabilius videtur *Messias*; *onglik* «salutaris», cf. čag. **اونکارماق** «ex morbo convalescere».

⁴ *Ol kuttulur loco kim expuncti alia manus annotavit.*

⁵ I. e. «certo».

⁶ Osm. **دوشمن**.

⁷ Čag. **اغریکن**.

⁸ Cf. praecedens *onglik*.

⁹ Čag. **تارقاقماق** «dissolvere».

¹⁰ Cf. kaz. *tiñet-* «complanare». In hacce linea novem syllabae continentur.

¹¹ Uigur. *silik* «purus», «pius». Syllabarum numerus octo est.

¹² Pro *kin̄ng*.

Ave kiz kining¹² ^{filius} oguli
 bisni ^{voles} tiley jarli boldi¹
 kökni jerni jaratači
 barčalarni ^{oia} ^{possessor} erksindači²
 Ave bisni ^q ^{nos extraxisti} čigaripturga³ (sic!)
 öluñing kabakindan
 Syonda biz ki⁴ turalim
 öygunč irin saa ayttali
 Ave are tiñing övi
 kayda beymis žpc kondi
 jarlilergä (sic!) âdâ (=andan) bahmis
 jarilgamakga ^{dignatus} jüpzimis⁴
 Ave kiñing ^{locuti (=locutio)} soslemaki
^{ē (=est)} ^{argenti} ^{vex (sic?)} ervr kumisning avazi
 jeti⁵ ot da ^{pbatu} čimgipturgan⁶
^{enigmata} ^{oia} ^{decl (=declaravit)}
 matellarni barča ačgi

¹ Haec quoque linea octo syllabas complectitur.

² De hac linea idem. *Erksindači* = uigur: *eriklik*, *erklik*, vid. apud VÁMBÉRY.

³ Pro *čigaripturgan*.

⁴ In hac quoque strophæ lineæ inferiores octo complectuntur syllabas. *Venantius Honorius Clemens Fortunatus* († 600) lingua lat. strophas hymnorum etiam ad hunc modum construxit. *Jüpzimis* = iacuticum *sòbsiō*.

⁵ Ot «ignis» h. l. planetam, proprie stellam significare videtur, cf. pers. آتش صلیب «ignis astri, crux dicti», cf. etiam pers. آتشین هفت ازدها apud VULLEKS. Cum. *jetti ot* i. q. pers. هفت ازدها «septem planetae» (هفت ازدها idem). Mysterium planetarum in numero eorum divino septem residet, qui idem numerus in septem elementis vocalibus, quae teste *Eusebio* nomen Dei sacrosanctum complectuntur, itidem occurrit (Praep. ev. l. XI. c. 6). In lingua mongolica *ot* vel *odon* stellam significat, in dialecto burjat. *odon* «stella», *odo-miši* «stella» (vid. BÁLINT «Burját nyelv» in glossario).

⁶ Uig. *čomlamak* «colligere» apud VÁMBÉRY.

Ave kiz kiňing tugani^{genitus}
 interioris oculis nri^{interioris oculis nri} ičközimising (iç közimising) jarigi^{lume}
 ens^{ens} erip azāni kutkardi
 T̄morte sua nō pmisit obdormire
 ölümde usutmadī

[Pag. 138] Ave Maria kim bizga
 plē (=prolem) genuisti^{plē (=prolem) genuisti} ad utilitatē.
 uruh¹ tuvrup sē asihga²
 nos qdē (=quidem)
 barčamīda anda baska
 ascripti^{ascripti} ad pdicem (=perditionem)
 teysli³ edik tas⁴ bolmaga
 Ave kiňing termāsida⁵
 messias^{messias} jalgiz konuptur misiha
 sine macula^{sine macula} fecit^{fecit} aypsiz anda kimni kildi
 mengi tavga⁶ angīd'di.⁷
 Ave kiz kining mirāti⁸
 kökdā kelip hačka mīdi⁹
 illaquaivit^{illaquaivit} alay bizni illind'di¹⁰
 amoris eius^{amoris eius} laqueus^{laqueus} sövmekligining tuzagi¹¹
 ligwa (sic!)^{ligwa (sic!)} Ave saa kining tili
 saccia (sapientia)^{saccia (sapientia)} mēgu sözdā bilik aldi

¹ Čag. اوروق «semen».

² Uig. et čag. asik, asig.

³ Kaz. teješle «necessarium», «conveniens».

⁴ Kirgizicum tas «reprobis», cf. etiam čag. تاشلاماق.

⁵ Cf. palaeosloven. trēm «turre» apud MIKLOSICH, hung. terem.

⁶ Čag. تلو; mengi tav «mons altus», cf. uig. mengi, mingi «altus».

⁷ Uig. akmak, čag. agmak.

⁸ Fortasse arab. مرآت «speculum» v. ميراث «hereditas».

⁹ I. e. mindi.

¹⁰ Cf. čag. ايلينماق, kaz. elen-.

¹¹ Kaz. tozak.

^{ī tantu}
 anča čakli¹ kī fristāl
^{n attingētēs}
 saa ietmeyin² tanglarlar
 Ave Maria kī ačting
 kökni dage enderding
^{liberatorē nr̄m}
 kutkar³ darčimis³ ihcm
^{vict}
 kī tusmānimisni jēng^{di}
^{talamus}
 Ave kiz kīning kertegi⁴
^{sicut sol lucidus e ac calidus}
 kūdey iariht^r hā isi
^{spošu} ^{hospitata est}
 zpc kujövni kōdurdīng⁵
^{letificasti}
 barčalarni sövdurdīng⁶
^{sacrificiu}
 Ave kimning kurbanini
^{pingve vidēs} ^{misertus e}
 javli korup iarilgadi
^{valde} ^{rectā} ^{ira sua}
 tegu⁷ kōz kōnu⁸ öpkāsin
^{dimittēs}
 koxup⁹ b'pt (=beriptur) algisin
 Ave Maria anamis
 seni söup čin hānimis
 barčedā ustun kōturdi¹⁰

¹ Cf. Kaz. *mīnin čakli*, *šul čakli* «tantum», — *nej čakli* «quantum», cf. etiam čag. چاقلىق, e. g. يوز جهان چاقلىغ.

² Čag. يېتىماك, káz. *jit-*, mong. *jigöt*, vogul. *joht*, hung. *jut*.

³ Cf. čag. *kutkarmak* «salvare».

⁴ Conf. čag. كېرتەك «fauces», «abyssus», — kaz. *kirték* «incisura», «excavatio», — bosn. كرتيك idem.

⁵ I. e. *kondurdīng*, cf. čag. قوندورمق apud PAVFT de COURT.

⁶ Siglum abbreviationis praeter ullam necessitatem adnotatum est.

⁷ Uiguricum *taku* «etiamque» altaicum *taa*, *daa* idem, vid. apud VÁMBÉRY l. c.

⁸ Observa augmentum corroborativum, cujus usum etiam in lingua mongolica conspiciamus (e. g. *saḥ sagan* «valde albus»).

⁹ Mendose scriptum pro *kojuḥ*.

¹⁰ Cf. čag. كوتارماك «elevare».

regale corona sua
salik¹ dačini keddi²

Aue kiz kîdâ³ atasis

sic vniis (= sicut vernis)

kurtley turip beymis iħc

tortuosa serpente
burulipturgâ⁴ ilâni

pmes 5 cîtuî (= contrivit) erkes 7 kildi

basip jančti⁶ dag oldi

[Pag. 139.] Ave iessening čibugi.

tayjak bizga sêdâ bitti

curvum nrm rectificat

egrimisni ol ködurir.⁷

infirmitâ nrm sustentat

kučsismisni kötrir

Ave sen kiz kî ġaningni

n accepisti iuanu

almeyipsen bolmači

an⁹ han busrep¹⁰ seni seduki¹¹

gloriosus
barčadât haybetli¹²

Ave kiz kî soıurgating¹³.

učmak iolin bizgä ačting

¹ «Sertus», *salik dač* «serta corona», vid. verbum arab. سَلَك «inserere rem in aliam».

² I. e. *kedürdi*, cf. čag. كِيِيَاك «vestire», «investire».

³ *Kimdän*.

⁴ Cf. čag. بۇرماق.

⁵ I. e. «premens».

⁶ Čag. يَانچىماك «conterere».

⁷ Mendose scriptum pro *erksis* «debilis».

⁸ Cf. čag. كۈندىرماك.

⁹ Scriptor *an* mendose scriptum, quod expungere omisit, in *han* «Deus», «rex» correxuit.

¹⁰ Cf. uigur. *bosarmak* «dimittere».

¹¹ I. e. *sedu kim*, mendose scriptum pro *sevdi kim* «amabat, qui etc.»

¹² Kazanice *äjbät* «insignis», quod mihi cum arab. هَيْبَة idem esse videtur.

¹³ Cf. uig. *sojurkamak*.

bizni jurgâ¹ jollaringa,

kuurup ^{facias pvenire} ietkirkil ihcga²

Aue kîga altarini³

ihc xpcning boyini

têgri tutipt^r sôup

kollaringni arov⁴ körup

Ave kî ^{q̄ sm̄ nom̄ tuū (=qui secundum nomen tuum)} atinga körä⁵

bu ġahañing tēgizinä

batmaz iulduzni tuurding

könulik iolin korguzding

Ave kiz kimning ^{vigor} koati⁶

erat spt sa' (=spiritus sancti) desiderium vel affā (=affatus)

erdi ari tin mihiri⁷

boying āda (=anda) čičeklēmis

tengri sēdā (=sendän) hačan⁸ tuvmis

Ave ^{vox tua} uning ^{vicit} organani⁹

korking iengipt^r libāni¹⁰

¹ Uig. *ġorimak* «ire», alt. *ġor* idem, vid. apud VÁMBÉRY l. c.

² Observa in hac et in sequentibus strophis aequalem finientium vocum sonum.

³ Lat. «altare».

⁴ Cf. čag. *aru*.

⁵ Antiqua quaedam traditio nomen מַרִּים (gr. Μαρία, Μαρι) ex מַר «gutta» et ים «mare» conflatum dicit. Scriptor hymni manifesto ad hanc traditionem alludit, vid. Maklári PAP LAJOS «Bibliai egyezményes szótár» (Pestini, MDCCCLV) sub voce *Maria*.

⁶ Arab. قُوَّة «vigor», «potentia», osm. قُوْت idem.

⁷ Cf. pers. مِهْر «amor», amicitia.

⁸ قاجان «quum».

⁹ Gr. ὄργανον, quod hung. *örgona* dicitur (cum terminatione *a*).

¹⁰ Mons Libanus, cui scriptor cantici canticorum (cap. 5, v. 15) staturam hominis omnino perfectam similem dixit.

kî bizi uçû olturuldi

buzovley¹ aning anasi

Aue saa kî iglading²

hačda ölgäda oguling

in gaudiū dolor tū vs ē (versus est)

sovčgä³ ačuving tondi⁴

ölündä⁵ kačâ kopti

Ave sendä kî iasidi⁶

baldâ tatli tengri sözi

ani bizgä sen tatirgil

ī splendore vūl ei (=vultus ejus) absconde nos

jüz iarkinida iasirgil

intellectu tūū

Aue Maria usingni

ċopletū pfectū egit

tengri tamä⁷ tugel⁸ kildi

kačâ sêdä (sendän) aing (=aning) sözi

ten isi sis⁹ tenli boldi

mūd ānquā fueret (mundus antequam)

Ave dunia bolmadikda

elegit in mansione

seni tanglapt^r konisga

tengri saa nečik tusti

bizgä bahap¹⁰ jarilgadi

¹ Cf. čag. بوزوق «vastitudo», «ruina».

² Cf. čag. بیغلامان «plorare», alt. *igla*, *ijla*, cf. etiam kaz. *iulu-* «ululare».

³ Mendose scriptum pro *sövinčgä*.

⁴ Cf. osm. دوزمک «se convertere», bosn. *dönmäk* idem, vid. apud BLAU.

⁵ I. e. *ölümindän*, cf. pag. 148 *olvmdä kopti*.

⁶ I. e. *iasirdi*, vid. čag. یاشورمان «occultare».

⁷ Arab. قَامَام i. q. قَام «integer», «perfectus», «absolutus».

⁸ Čag. توکال «perfectus», mong. *tügel*, *tögöl*, *tögöldor* idem, cf. etiam hung.

tökéletes idem.

⁹ I. e. «sine corpore et calore corporeum factum est».

¹⁰ Loco *a* expuncti alia manus *i* suprascripsit.

[Pag. 140.] Ave saa kī^{q̄esuristi} ačikting
 azih^{eduliu} tiley kökga kirding
 andā bizgä sen javd̄ding^{fecisti vivere}
 kök ötmekin hā tatirding^{qe (— que)}

Aue kī jalgiz tengrigä
 bilipt sē koanmaga^{scivisti gloriari}³
 bahtli ġaning andā tindi^{felix aña tua (— anima tua)}⁴
 tolu killi^{plenarie (sic) ac ganiſti (sic) pro gaviſa eſt,}⁵ hā sovdi⁶

Ave kiz olbekingdā^{de tua abundantia}⁷
 kī tilesa alir raygan^{vult gratis}⁸
 susū^{iebrat (— inebriat)}⁹ ġanni kī esirtir¹⁰
 hā as^{saciat}¹¹ tiñi kī toydrir

Ave kī tin uruhling^{spuales (— spirituales) ples (— proles)}
 muhtač devl^{n sut egetes (— non sunt egentes)}¹² bu dunianing

¹ Kaz. *ašik*, *ažik* «edulia», čag. اش.

² Cf. čag. ياغديرماق, v. g. باشغه ياغديرماق apud VÁMBERY.

³ Cf. čag. *kevenmāk*, *kövenmāk* *küvenmāk* «superbire», mong. *khegö-ldze*-, hung. *kevélykedni*.

⁴ Uig. *tīnmak* «respirare», čag. تينماق idem.

⁵ Mihi pro *kilti* scriptum videtur; *tolu kilti* «completa est».

⁶ I. e. *sövindi* «gavisa est».

⁷ Mongol. *elbek*, burjat. *elbeg* «abundantia» (*elbek delbek*).

⁸ Pers. (راهگان) رایگان «gratis».

⁹ I. e. صوسز «sitiens».

¹⁰ Kaz. *iser-* «inebriare», *iser-* «inebriari».

¹¹ Čag. اچ.

¹² Osm. محتاج دکل (v. VIII. conjugationem verbi arab. حَاج «opus et necessesse habuit»).

ötmekinä. tengri asrar¹

tin asini berur aar²

Aue saa kî köterding

barča tugel kusâtling^r kusâčlering^{desideria tua}³

tengrigä. anda sê (=sen)^{liquata} sizding

sicut pingwedo eidē i bibita es

javlēin aar ok singding⁴

Ave saa kî^{tua substantiā (sic!)} tözliking

acceptas e' atoe tū (sic! creator tuus)

iopsinip⁵ jaratkāing⁶

univit^{univit} filio suo^{filio suo}

biriktript⁷ ogluna

unitu rdidid (sic! redidit) ī (=tibi)

birikgāni berdi saa

Ave xpc̄ anasina

oglung kurbā boldi äsä^{postqua fcs e (= factus est)}⁸

kurbā barča andā kaldi

legis^{legis} pfecto (=perfectio)^{pfecto (=perfectio)}

töräning tugeli jeti

innocēciā tuā (=innocentiam tuam)

Ave jaziksislikingni

affectas^{affectas} Ds trnstulit^{Ds trnstulit}

arczulap⁹ tengri köčurdi

¹ Čag. اسراماق «protegere».

² I. e. «ei (aar) alimentum spirituale dabit».

³ Voc. praecedens alia manus in kusâčlering emendavit (cf., uig. kösämäk «desiderare»).

⁴ Čag. سىنكىماك «imbibere».

⁵ Jac. sübsüö- «dignari».

⁶ Čag. jaratmak «apparare», cf. etiam uig. jaratčī «creator».

⁷ Cf. čag. birikmāk «adunare».

⁸ Čag. بولغان ايرسا.

⁹ Cf. čag. ارشنىلق «metiri» apud PAVET de COURT.

stan (sic!) p̄sōna tua etrinitate
 haziz¹ boying mengulu^kga²
 fecit sede sui ip̄ius i dextera
 oltti³ özöz onginda

Ave Maria kī tengring
 vidē (=videre) desideras sitivisti
 kōwsap⁴ sen susading kōruvsap⁵
 ad intetū jam atigisti (sic!)
 muradinga⁶ emdi teyding
 vultum ejus videns sedisti
 juzun kōrā olt^rupt^r ding

Ave jarihning⁷ anasi.

qua generat
 kī tuur' ata tengri

[*inferius haec duo vocabula leguntur*]

importuñ ungestume⁸

[Pag. 141.] jollaringni ol disposuit
 bavlati⁹
 fecit pverē (=pervenire)
 menguluk tavga¹⁰ jetkirdi

q̄ genuisti
 Ave kiz hani¹¹ tuurgā

¹ Arab. عَزِيزٌ «carus», «rarus», «incomparabilis», quod vocabulum in dialecto osm. crebro usurpatur. Apud Persas عزیز داشتن i. q. «honorare», «colere».

² Čag. *mengilik* «aeternitas», *mengi* «aeternus», mong. *möngkhe* idem.

³ I. e. *olturti*.

⁴ I. e. *kōruvsap*, cf. čag. كوروكسامك «désirer ardemment» apud PAVET de COURT.

⁵ Ipse scriptor in fine versus *kōwsap* in *kōruvsap* emendavit.

⁶ Arab. مراد «quod quis vult».

⁷ Altaicum *jarik* «splendor», vid. apud VÁMBÉRY l. c.

⁸ Germ. *ungestüm*.

⁹ Cf. uiguricum *baklamak* «ligare», quod in dialectis čag. *baglamak* sonat cf. etiam osm. باغلامق «lier», «conclure», «établir» apud HINDOGLU.

¹⁰ Mendose *tavga* scriptum.

¹¹ I. e. *hanni*, cf. čag. خان «rex», «princeps», mong. *χan* (ita e. g. burj. *ežin* χ., manǵuicum *han*). Secundum *Johannem a Plano Carpini* Cumani sui temporis Deum *cham* nuncupabant, hic quoque *han* Deum significat.

^{satana} ^{innocēte} ^{fecisti}
 Saytani¹ erksis etkā
 servacom (sic! servationem) tua nob impede
 asroving² bizga teyirgil
 ad aetna (aeternam) salute³ ptinge facias
 mengulik onnga³ jetkirgil

^{dñar (=dominarum) corona}
 Ave hatūlarning⁴ dači
^{flīū tuus t' (=tibi) induit}
 ogulung saa keyddi
^{varia} ^{īdumtā}
 turlu turlu keyitlni⁵
^{ī sua dextera collocavit}
 ōz onginda olturguzdi
^{quia tua v̄ginitas}
 Ave kiz kī erdengliking⁶
^e ^{civitas}
 erur kermē⁷ menguhāning (sic!)
^{fos (=fons) exinde manat}
 tiri bulah andā agar
^{deus} ^{ip̄emet} ^{bñdicit}
 tengri ōz kēsi⁸ algislar

^{qū (sic!) manus tue}
 Ave sen kiz kī kollaing
 os tuū et cogitaco (sic! cogitatio)
 avzing⁹ dage saginčing

¹ Osm. شیطان (arab. idem, hebr. שָׂטָן genius malus in recentiorum Judaeorum theologia).

² Cf. čag. اسراماق «protegere».

³ Uig. et čag. ong «justum», «bonum».

⁴ Hatunlarning.

⁵ Cf. čag. کييم «vestis».

⁶ Cf. jac. ärdäk «perseverantia».

⁷ Lexicon ودر زبان تاتار de v. kermen ita dicit: ودر زبان تاتار etc. باشد شهر را گویند که محصور باشد vid. apud VULLERS. In terra Nogaïorum *Jerney* docente locus quidam *Ak kerman* dicitur.

⁸ *Kensi* a *kendisi* contractum.

⁹ Čag. avuz, alt. aus et uus, vid apud VÁMBÉRY l. c.

oīa (=omnia) simul spallerūt
 barča birga kopsaptur¹
 laude² uniforme³ dederut
 ogūč teksī² biptur (berip turur)

āndicio⁴ teplū
 Aue algisning jihovi³
 jāilgamakning (=jarilgamakning) anasi
 saa iglap kī jugunur
 itūs ē (=tutus est) q mīām (=misericordiam) psecht⁵ (sic!)
 magattur⁴ kī jarilgati⁶

cuius locutū (sic!)
 Ave kiñing sōzlāmāgāni
 ac mētalis (=mentalis) cogitācō
 ha kōnguldagi sagīči
 oīa divinus sesūs sūt (=sunt)
 barča tengrilik us er
 oīa p^rdecia (=prudencia) sciēcia sut
 barča hakil⁵ bilik tur

q laudasti
 Ave^{saa} kiz kī ovding⁶
 tengrini dage kōrguzding
 qcuq itverit (=introverit)
 bu joluga⁷ kīkī kirer
 ad ih̄m tuū (=ad Jesum tuum) c^ritudinalit^r pvenit
 ihcinga magat jeter

cuius labia
 Ave kiñing totaklari

¹ Čag. قوپساماق, «quod VIMBERY «chasser quel qu' un de sa place», PAVET de COURT. autem «flatter malicieusement» interpretatus est.

² Kaz. tigez «aequalis», čag. تېگىس (*tiges*); quod ad ögünč, cf. uigur. ökmäk (čag. ögmäk) «laudare», osm. öjmäk.

³ I. e. jīh-ov (čag. öj) «sancta domus», cf. quod ad notionem, hung. egyház Nyelvt. K. VII, pag. 120, — Nyelvör I, pag. 70, egy enim in hac compositione id significat, quod in nomine loci Ezekⁱ in dipl. ab anno 1366, germanice Heiligenstein.

⁴ Mongol. magat «certus», «tutus».

⁵ Arab. عقْل.

⁶ I. e. övding (ögdīng).

⁷ Čag. jol.

balsekerdât¹ kop tatli
^{ab illis} ^{nōb} ^{fusu}
 anlardan bizgä toguldi
^{spī} ^{eduliu} (^{spirituale edulium})
 tin azihi tengri sözi

Ave erdeng² tuurdači
^{oliue} ^{assimilata es (rect. est)}
 zeytin³ agačga ovsadi⁴
^{fudit}
 boying bizgä kačan tokti
^{xpm} ^{crisma nūm (nostrum)}
 mirromısnı⁵ xpcni

[Pag. 142.]

^{spectabilis tu} Sion
 Ave kö'rüli⁶ sê Sion
 sêdän čihti kerti⁷ Aaron
^{pōtifex} ^{cū (=cum) ille moreret¹}
 ulu papaz⁸ ol ölgenda
^{captis}
 bosov teydi tutgûlarga

^{q̄ de libera} ^{volute tua}
 Ave kî enč⁹ köngulingdä
 tengrigä kot'ding kurban
^{affeccone cordis tui} ^{iĥm}
 öz bavursaking¹⁰ iĥcni
^{nos ad vivificādos}
 bizni tirgizmekgä öldi

¹ *Bal sekerdan tur* «saccaro melleo», cf. arab. سُكَّر, osm. شکر.

² Vid. *erdenglik* principio hujus pag. (in tertia strophä).

³ Osm. زیتون arab. زیتون.

⁴ Cf. uigur *oksak*, *okšak* «similis», čag. *okšamak* «similis esse», vid. apud VÁMBÉRY l. c.

⁵ Gr. μύρον (μύρρα) «unguentum», arab. مَر «myrrha».

⁶ Jac. *körün* «auctoritas», cf. etiam čag. كوروم «adspectus».

⁷ I. e. «verus», cf. jac. *kirtis*, *kirdik* idem, koibalo-karagassicum *kîrtis*, osm. كرتك vid. apud VÁMBÉRY l. c.

⁸ Osm. پاپا.

⁹ Proprie «tranquillus», «quietus», cf. uigur. *inč*, alt. *enčü*.

¹⁰ Čag. باغیرساق «flancs», «intestins» apud PAVET de COURT.

Ave saa kī kug^rčinley¹

^{simplex ens tu qī volādo}
mūdus² egeč sē učmisley³

jurup. bāčarlāni (sic! barčalarni) özding^{secessisti}

^{i amata trāquillitate quēvisti}
söygen eminč^{dä} sē kōding (=konding)

^{iusticie origo}
Ave könuluk avalī⁴

^{iust̄ existēs}
könu egeč oglung ödi (=öldi)

^{gaudebis ultima die}
söûgaysen songi kūda
^{filius tuū vindictā quādo suserit (=sumserit)}
ogulung öčīn⁵ kačan alsa

^{cui qñ (=quando) migravit}
Ave kīga kačā köčti
^{de hoc seculu assurrexit}
bu ġahādā utru turdi
Xp̄c mengu hañning ouli⁶

^{sp̄ualis israelis Deus}
tin ishralning tengrisi

^{fortunata}
Ave bah^tli⁷ kīning oguli

^{kī 8 pepedit}
hačda kačan asildi
^{nō sustinēs moles tre tremuit (sic!)}
tösmey jertinči⁹ titredi

^{solis spedor obscurat ē}
kuñing jarihi kara^rdi¹⁰

¹ Osm. كوكرجن «columba».

² Cf. uigur. *munduz* «indoctus», h. l. «mali nescius».

³ Čag. اوچمیش.

⁴ Arab. أول «principium».

⁵ Uigur. üč, öč, alt. öč «odrum, «vindicta».

⁶ Uigur. oul, alt. uul, ul, osm. oul, čag. ogul, vid. apud VÁMBÉRY l. c.

⁷ Osm. بختلو «fortunatus», «felix», vid. pers. بخت «sidus genethliacum»,

«fortuna», بختور «fortunatus», «felix», بختیار idem.

⁸ Kī (=kim) alia manus inepte annotavit.

⁹ I. e. jer tinči titredi («moles tre») «terrae quies commota est», apud MATTHAEUM «et terra mota est», (cap. XXVII. v. 51).

¹⁰ Cf. čag. قارارمق, pro quo PAVEI de COURT. minus recte قارارتمق scripsit.

etna (= aeterna) qeta māsio tua
 Aue mengu tinč konusing
 e locus scor (= sanctorum)
 er (erir) ieri arilarning
 ista¹ ret^rbutōm (= retributionem)
 bu karavni^r saa bēdi (= berdi)
 i te mansit
 tog ay² kī sendä kōdi (=kondi)

q fta (= facta) es ei
 Ave kī bolmis sē aar
 m^r (= mater) gignit^r
 ana kī tengridā tuvar³
 vbalit^r ita adepti sum
 (s)özley alay bizgä teydi
 vbū (= verbum) dei idutū (= indutum) carne
 tē (= ten) keyinip tengri sözi

Ave saa kī tengrigä
 iugis (= iugis)
 ġaning hā tening hamara⁴
 siiles bibisti
 susapt^rup⁵ (susapturup) içipt^rsen
 corpori i traxisti
 edezgä⁶ singiript^rsen

misteriū eī totū q scivisti
 Ave sirin barča bilgē
 q dei (sic!) i te fta (sic! pro factus)
 kī tengrining sēdā bolgan
 opā (= opera) narrare scivisti
 (? aml)l^rini⁷ ayte bilding
 scire fecisti
 apostolerga bild^rding

¹ Cf. čag. قارو «retributio», csuv. korav idem.

² Mendose pro tokuz aj «novem menses», una enim syllaba in hoc versu desideratur.

³ Alt. tuu, kaz. tūu-, tu-.

⁴ Pers. هَمَارَه (س. هَمَارَا) «continuo», «semper» contractum ex هَمَوَارَه, vid. apud VULLERS.

⁵ Obs. duo gerundia 1. susap 2. turup.

⁶ Čag. ایدیش «vas», koibal. ides, hung. edény idem, cf. etiam mong. ete- «carnem asservat», pr. «carnario imponit», vid. apud BÁLINT «Párhuzam a magyar és mongol nyelv terén», pag. 10.

⁷ Arab. عَمِلَ.

[*inferius*] miskin sukli vemerîû¹ mêtis (=mentis)

[Pag. 143.] Ave sen kiz arilerning

^{gloria}
koâči² hà fristalning

kögka seni uzatîl (=uzatilar)

^{cantado}

^{laudaverunt}

irlap tengrini ögdil (=ögdiler)

vel ovdiler³

Ave saa tengri kini

^{p igne deduceō pbavit (=probavit)}

otdâ kečirip sinadi⁴

^{sicut}

^{liq̃tū}

^{argetū fulsi-ti}

sizgâ kumusley bakiding⁵

iĥcni kačâ töräding⁶

^{te (! sic)}

^{dedisti (! sic)}

Ave jer sê jemis bgâ (=bergan)⁷

^{eve (Evae)}

^{luctu q̃ (qui)}

^{amovit}

hava⁸ sigitin⁹ kätgâ (=kätirgan)

^{illi q̃cūq̃ (=quicunque) c^rdiderūt}

angar kîlkî¹⁰ inangai

^{Deū}

^{vidēdo}

^{gloriabūt^r}

tengrini körup koāgay

¹ Fortasse «venerius», vid. praeced. *sukli* (arab. شوق), quas glossas lector quidam loco minime apto adscripsit.

² Cf. čag. قوروانچليق «joie», «joyeuse nouvelle», «le présent qu' on donne au messager, qui apporte une nouvelle joyeuse» apud VÁMBÉRY, قوروانچاق «lactari», uig. *kovku*, *kovarmak*.

³ Vel *ovdiler* alia manus annotavit, quod ad *g* emollitum, cf. osm. *öjmäk*.

⁴ Čag. سيناماق.

⁵ Čag. باتمق «regarder», «paraître» apud PAVET de COURT., e. g. خوش باقه در «placitum videtur».

⁶ Cf. čag. توراماك «creare», mong. *törökü* «gignere», hung. *teremteni*.

⁷ Scriptor hymni hoc loco de mirabili conceptione mentionem facit.

⁸ Heb. מַלְאָכָה, LXX. Εἰς, Vulg. HEVA.

⁹ Arab. شَكِيَّة (osm. *şikiajet* «plainte» apud HINDOGLU).

¹⁰ I. e. *kimlärkim*.

motiū mos (montium mons)

Ave sē tavlarning tavi
de te absq̃e īcisione hoīs (= incisione hominis) ruptus ē
 sen^{den} kisi kesmey sindi¹
ī motē (= in montem) q̃ crescedō avec̃t ē
 tavga tas. kī bitip östi²
 kökl̄ni³ barča tolt̄di

quia filio tuo

Ave kī tatli ovlinga
te ip̄a videte
 özözing körupt^rgâda (= körupturganda)
fellitū acetū bibē fecerūt
 ötli⁴ sirkä⁵ ičirdil
affigētes
 hačka kerip tolt^rdil⁶

paup et iōps esscā (=essentia)

Ave jarli johsil⁷ bolgā
q̃ meisti (meruisti)
 soyurgamnak bizgā tapgā
coadiutor
 tengri saa boldi bolus⁸
inde e euasio
 anda bizga bar kutulis⁹

cui ab iñātile etate

Ave kiga jas jasidā
sensū docuit d̄s nat̄ (=natum)
 us¹⁰ ovretmis tengri tuv^rgā¹¹
vbū q̃ ei (ejus) multa mira
 söz. kī aning köp tanglin (= tanglarin)
oīā (=omnia) potuisti edicē (=edicere)
 ayte bilip sen barčasın

¹ Čag. سېنىماق.

² Čag. اوسماق.

³ *Köklärni* «caeli».

⁴ Vid. čag. اود, اوت, kaz. üt idem.

⁵ Osm. سرکه.

⁶ Scriptor primam litteram *t* expunxit, forma enim verbi *öltürdilär* sonat.

⁷ Čag. يوقسول.

⁸ Cf. kaz. *bulış-* «adjuvare».

⁹ Cf. čag. قوتولماق «salvum, felicem esse».

¹⁰ Osm. اوص, bosn. us, čag. ايس (*es*), hung. ész

¹¹ Lector quidam *r* suprascripsit, quod alius quidam errorem detegens expunxit,

cui sicut pluvia

Ave kīgā yamgleyin¹

grā (gratia) pluit a Deo

soyurgal jaudi tengriden

tātū q̄ iste mūd (—mundus)

anča čakli kī bu gahan

de residuo tuo

toldi bāča sāhitidan²

cū

dexteram

Aue kining ong kolini

cū teneret cātor ei (=creator ejus)

tut urgāda³ jaratkani

cesserūt

kōktagīl barča sapti⁴

supremus locus ad te pvēi

ustungu orū saa teydi

t̄ (=tibi) celi decor

Ave saa kōkning körki

collūpna (—columna)

duniāning sē tireki⁵

superbi cornu q̄ cōfregisti

ōktēning⁶ muzin sindgan

humile ad prosperitatē

miskini bahtga teyir

gā (=gan)⁷

mortis vīcula

Ave olumng bavlerini

rupit

uzdi⁸ bizgā kōkler hanikačā sēdē⁹ algis jeri¹⁰

jemis bolup bizgā teydi

turgan sōz enim verbum significat quod progressu temporis factum est caro, vid. apud JOANNEM «et sermo ille factus est caro» (cap. I. v. 14).

¹ Azerbajg. *jamgur*. čag. et osm. *یاغور* apud VÁMBÉRY I c. PAVET de COURT. tamen formam *یاغور* profert.

² Fortasse arab. *سایرة* (osm. *سایر*).

³ I. e. *tuturganda*, in cod. *urgāda* a *tut* separatim scriptum est.

⁴ Cf. čag. *سایان* «chemin de travers» apud VÁMBÉRY, «recessus viae».

⁵ Osm. *درك*.

⁶ Cf. čag. *اوکتی, اوکتنا* «potentia».

⁷ I. e. *teyirgan*, scriptor syllabam *ga* infra lineam scripsit.

⁸ Čag. *اوزماک* (*öz-mäk*).

⁹ I. e. *kačan senden*.

¹⁰ Vid. III stropham hujus paginae: *Ave jer sē (sen)* etc.

[Pag. 144]

trāquillitatis locus effcā (= effecta)

Ave eminč^x ieri bolgā

er juzini heč kormägā

vera Syon pečī tuū fcm ē (= pectus tuum factum est)

kerti Sion kögising² boldi

ihc bizgā âdā (= andan) čikti

ī (= tibi) vg^o (= virgo) q̄ cogitasti

Ave saa kiz sagigā

ac q̄ petuisti

bey tengrini hâ tilegā

ētnos aňos q̄ nō ptereūt

megu³ jillāni ki ertmez⁴ī etm (= eternum) nec csumnt^r (= consumantur)

megulukga ne tugenmez

scriniū thezauri

Ave tengrining kaznasi⁵

suū manā, cui svare (= servare) fecit

mānasin⁶ kīgā asrati

pluere faciēdo

ötmekley⁷ kökdā javda⁸

sua eclesiā saturādo

kilisiasini toyda (sic!)⁹

ihū

mri (= matri)

Ave ihcning anasina

ave

nris

fliu

ave ananing ogluna

¹ I. q. *امينك*, *امین*, vid. arab. *أَمِين*.² Osm. *كوكس* (*gögüz* s. *göjüz*), koibalo-karagass. *köksü*, čuv. *kukur*, vid. apud VÁMBÉRY l. c.³ I. e. *mengu*, vid. etiam in lin. sequenti *megulukga* (pro *mengülükgä*).⁴ Cf. kaz. *ere-* «liqueescere», *eret-* «liquefacere», cf. etiam osm. *ارمق* (*irmak*) «flumen».⁵ Osm. *خزانة*, vid. arab. *خَزَانَة* «gazophylacium», «apotheca», «cella».⁶ Arab. *من*, vulgo *manna* (heb. *מָן*).⁷ Čag. *اوتماک* «pain sans beurre» apud PAVET de COURT.⁸ I. e. *kökdän javdıra*, cf. čag. *ياغديرماق* «distribuer» apud VÁMBÉRY.⁹ I. e. *toydira*, cf. kaz. *tujdır-*, i. q. čag. *تويغارمانی*.

q ille nob bñdictionē det
algis bizgā ol kī bsin (=bersin)

övgā¹ anasi jalbarsin²

alay bolsū³

sum (=summus) sã
Aue ogul aue ana ave sen ustungi ata kim köktägi haziz-
(=sancti) laudat p̄ciolu
lar over⁴ hã bâça fristilär uçmakli t̄lär⁵ (=tinlär) (.) ihũ bisim
nre redēptōis (= precolum nostre redemptionis) soyuslihnig⁷ glutinũ nrm coamacois (= glutinum nostrum
julugnamis⁶ (sic!) söymeklikning (sic!) tut truka⁸ miz⁹ (sic!) (.)
coamationis) extrema etate
kökni jerni sen jarating (.) song zamanada (sic!) kisi bolding
benignitate tua victus tulisti
mur vattingä¹⁰ (sic!) sen jenderip jazihmizni kötirding (,) katte
c̄fringēs (=con
ölimgä kirip ölimdän bizni ėigarding. tamu kabakini buzup tut-
fringens) hostis victor effc̄s (=effectus) pri tuo coeqlis
gunlarin sen kutkarding (,) tusmañi jendäci bolup atanga teng-
(=coaequalis) residisti eyã illã (=eam illam) clemĩam (=clementiam) facias p̄rnsire (=per
des olturding. Os ol¹¹ rahiminga¹² köre janimimizni kačirgil (,)
transire) ad intētũ nrm (=intentum nostrum) faciēdo nos attingere
muradimizgä teyira juzing körguzup toydirgil. senden.

¹ Čag. اوککان s. اوکوکان.

² Cf. čag. يالى بارماق, VÁMBÉRY docente proprie caller en
Kchant, eo flatant» (Čagat. Sprachstudien in glossario), quam suam opinionem doct.
VÁMBÉRY posterius aliquantum mutavit (in libro saepe citato «torök-tatár nyelvek
etym. szótára», §. 127).

³ Alia manus annotavit.

⁴ I. e. överlär «laudant».

⁵ I. e. «animae paradisi» (proprie «paradiseae»).

⁶ Mihi mendose pro jülügimiz scriptum esse videtur, vid. uigur. jüläk «auxi-
liator», jölämäk, jülämäk «adjuvare», «providere» etc.

⁷ Alia manus suprascriptit.

⁸ Cf. kaz. totka, proprie tottorka, vid. formam verbi tottär s. tottor, cf. etiam
čag. تورغال «colle» apud PAVET de COURT.

⁹ Suffixum possessivum miz nomini tutturka inepte additum est.

¹⁰ Mendose scriptum pro mu: addat (m̄ic: adbiät), vid. arab. مودة (osm. مودت).

¹¹ Čag. اوशल, cf. etiam čag. اوشبو.

¹² Arab. رَحِم رَحِم (osm. رَحِم, vid. رَحِم ايتمك «misereri»).

[Pag. 145.]

ihc sönünçimiz bolson. kim sen karovimiz¹ ol ġanda² men-
gloriam̄ i vultu tuo ī celū q̄ āscēdit laus oblata ē
giluka koanalim dideringä³ kökgä agingan⁴ iħega ovdi⁵ teydi
o d̄s p̄r (= o deus pater i) un̄ cultū offerat^r voḥ t^rbus (= vobis tribus)
tengri ata sanga anga⁶ bir jugunč teysin siz⁷ uçövgä⁸

Sös⁹ etis bolupturur arikiz maīamdan (Mariamdan). sönüç
bizga boluptur (,) duniägä tirelic bereliptur. Xpc bizgä bo-
togup 10
luptur arikiz (sic!) Māiādan¹¹. čohrah¹² öz özindän el¹³ uçun aha¹⁴
d turur (,) jazuhin buza dur^r. ari. Juldus kuiasni¹⁵ togurdi (,)
kuias tirelicni keltirdi (.) erdē (= erdem) ecsic¹⁶ bolmadi. Er
jazuhin bilmain börlendi¹⁷ (,) ku¹⁸ čibuh bitti¹⁹ algisli ogul.
ari. adam jazuhi uçun olūluh¹⁹ bolduh edi (,) Xps jarilgap

¹ Cf. čag. قاراخ (قراق) «butin» apud PAVET de COURT., — quod
ad notionem, cf. heb. בצע, quod non solum rapiñam et lucrum iniquum, sed etiam
lucrum quodvis significat, ita e. g. מדה בצע (Gen. 37, 26).

² E pers. جهان decurtatum, cf. جَهَن apud VULLERS.

³ Pers. دیده «oculus» etc., haec eadem vox etiam in libris turcicis usurpatur.

⁴ Cf. čag. اغماق «ascendere», hung. hágni, hágó «mons» cf. etiam mong.
khan-ghai-, agola «mons».

⁵ Čag. اوكتى.

⁶ Alia manus litt. g expunxit (anga «illi»).

⁷ Mendose scriptum pro sizgä «vobis».

⁸ Čag. اوچاو «illi tres».

⁹ Textum a vocabulo sös incipientem alia manus scripsit.

¹⁰ Alia manus adscripsit.

¹¹ I. e. Mariamdan.

¹² Kirghiz. čongrau «fons», «puteus» (proprie «excavatum»), cf. etiam čag.
چوڭرور «fossa».

¹³ Čag. ايل «populus».

¹⁴ Čag. اقماق «fluere».

¹⁵ Čag. قوباش «sol».

¹⁶ Osm. اكسك (eksik) «defectivus».

¹⁷ Kaz. börlön- «germinare», «gemmare».

¹⁸ Čag. چودوق «ramus», kuru čibuh «ramus aridus».

¹⁹ Ölümliħ «mortalis», i. e. «homo ob peccatum suum mortalis evasit».

medet' etti. ari. sol' algisli hatun (,) kimdän beymis togdi.
 dunia jazuhin juldi. Bu beyimisni ögelim (,) sñ (= sanga) tabuhnı
 kilalim (,) bahadur³ sen dagelim (.) Kps^{ning} algisli hani⁴ jazuhi-
 mizni juldi (,) barčaga tanglaⁿčih⁵ boldi ari^kiz māiādan (.)

[*In fine hujus paginae haec glossae extant*] tengrisi toprak
 bay er kökari bakil oulunā beyinč⁶

[*Pag. 146*]

Arilarning kusanči⁷ barčaga medet bolgul (,) tusman jekni
 sen sorgul⁸ (,) sen bizni iarilgagil

Amen

[*Pag. 147*]

amen
 hañing alālari⁹ čiksin (,) hačning jariki bālkisin^{fulgeat}¹⁰ (,) tenin
 teñi kim jarati (,) hačka temir mih kadadi^{clauavit}¹¹ (,) sarp sungu^{durū}¹² köv-

¹ Arab. مَدَد ⁵ «auxilium», osm. *meded*.

² Čag. شول «ille, illa, illud».

³ Čag. باتور.

⁴ Čag. قان «sangvis».

⁵ Cf. uigur. et čag. *tangsuč* «miraculum». cf. etiam verbum čag. تانكلانبق
 «rester stupéfait» apud PAVET de COURT.

⁶ Has glossas, quarum binae et binae consociatae esse videntur, alia manus
 exercitii grammatici causa adscripsit. *Tengrisi toprak* «Deus eorum terra est» for-
 tasse ad antiquam Cumanorum paganorum religionem alludet. *Theophylaktos* de
 Hungaris sui temporis memoriae tradidit, eos terram Deorum honore afficere:
 ἡμῶν τε καὶ γῆ. Fennicae quoque gentes terram velut communem omnium animantium
 matrem veneratae sunt. *Bay er* = «homo dives», *kökari bakil* = «caelum versus
 adspice», cf. čag. يوقغاري «sursum versus», *oulunā beyinč* mendose pro *ouluna*
beyinč (*bejingü*) scriptum est.

⁷ Cf. uigur *közüs* «desiderium».

⁸ I. e. «examina».

⁹ Osm. عالم «vexillum», vid. arab. عَلَم ⁵ «signum», «vexillum», *Hanning*
alamlari «vexilla regis».

¹⁰ Cf. osm. بلدزمك «fulminare» apud HINDOGLU, cf. etiam uigur. *balingla-*
mak «agitari».

¹¹ I. e. «carnem ejus, qui omnem carnem condidit, ferreus clavus cruci affixit».

¹² Cf. kaz. *sōngö* «hasta», quod ad *sarp*, cf. uigur. *sarp*, *serp* «durus», «diffi-
 cilis» apud VÁMBÉRY.

pectus ejus fugēs (sic! fundens)

pciu (pretium) redeptois (redempti nis) illa

sin sančip¹ su kan bilä agizddi² (,) juluv dep anlarni tögup jazik-fudēs (fundens)

l̄imizni (= jaziklarimizni) judi (.)

Tengri kī gīnslerni bilsin (,) anlar angar kī tabunsin (.)

tolsun dauid kopsagani (,) agač bolgay dep sebebi (,) kutlu tupdā terek biti³ (,) körki ingantur⁴ (.) haybatli⁵ haning kani,⁶ čiçekleritengritur (,) aning jemisi hač algisli kollarında (.) korkima⁷sis⁷ulu baha (,) Dunia jetmez barča anga (,) ki layh⁸ bolgay utru-sina (.) Taraz⁹dek⁹ bir basini¹⁰ endīp birin köturdi (,) ihc alaybek¹¹ tamukni buzup öl(g)ä¹² köp čigardi (.) Ol hač eynek¹³ umu-čimis¹⁴ (,) teysin saga jugunčimis (:) bu kutlu kin čaklaında¹⁵¹ Čag. *sančmak* «forare».² *Agizdurdi*, cf. kaz. *aghiz-* «fundere».³ Vid. pag. 139 codicis: *ave iessening čibugi (,) tayjak bizga sēdā bitti* (*Yessenek gūkerō*, Peer cod. pag. 265). Quod ad *terek*, cf. *ترک* in dialecto Mariu-politana apud BLAU (Z. d. D. M. G. Tom. XXIX, pag. 582).⁴ Cf. kaz. *ingaj* «opportunos». *Ingan* hoc loco fortasse «praestans» significat.⁵ I. q. pers. *هيبتهوار* «timendus», «reverendus», cf. arab. *هيبته* «reverentia», «timor».⁶ I. e. «sangvis domini reverendus est».⁷ Proprie »quod demonstrari nequit», vid. cag. *كوركوزماك*. Litteram *t* supra syllabam *ma* alia manus annotavit.⁸ Arab. *لايق* «conveniēns», «aptus».⁹ Pers. *ترازو* «libra».¹⁰ I. q. pers. *پله* «lanx», *bir basini endip* (= *endurip*) «unam lancem de-primens».¹¹ «Durus», čag. *bek*, *bik*.¹² Čag. *اولچە* «praeda».¹³ Fortasse pers. *اينك* «ecce».¹⁴ Mendose scriptum pro *umunčimis*, vid. uigur. *umunč* «spes».¹⁵ *Kutlu kin čaklarında* «temporibus cruciatus salutaris».

bogov¹ teysin jagli közgä (.) učluk ^{tu es} sensē (=sensen) bir teng-
 rimis (,) övsin seni ġanlarimis (,) julūġālarni hač ^{redemptos (sic!) crucē p̄ (=per)} ozä baslap
 jetkiz menguluckä

am̄ (= Amen)

[*Originalem hujus hymni textum* VENANTIUS HONORIUS CLEM. FORTUNATUS († 609) *scripsit, ecce textus latinus breviarii romani, a quo ultimae tantum duae strophae hymni, qualem cum in collectione poematum sacrorum FORTUNATI legimus, differunt :*

Hymnus de passione Domini

1. <i>Vexilla regis prodeunt,
Fulget crucis mysterium,
Quo carne carnis conditor
Suspensus est patibulo.</i>	5. <i>Arbor decora et fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno stipite,
Tam sancta membra tangere.</i>
2. <i>Confixa clavis viscera,
Tendens manus vestigia,
Redemptionis gratia,
Hic immolata est hostia.</i>	6. <i>Beata, cuius brachiis
Pretium pependit saeculi,
Statera facta corporis
Praedamque tulit tartari.</i>
3. <i>Quo vulneratus insuper
Mucrone diro lanceae,
Ut nos lavaret crimine,
Manavit unda sanguine.</i>	7. <i>O crux ave, spes unica,
Hoc passionis tempore,
Auge piis justitiam
Reisque dona veniam.</i>
4. <i>Impleta sunt quae concinit
David fideli carmine
Dicens: in nationibus
Regnavit a ligno Deus!</i>	8. <i>Te summa Deus Trinitas
Collaudet omnis spiritus,
Quos per crucis mysterium
Salvas, rege per saecula.</i>

¹ Cf. čag. بولكان «moles», čuv. pŭve idem; sensus hujus dictionis sequens est: opponatur fluctibus lacrimarum (proprie oculis lacrimis madentibus) moles.

Versio hujus hymni hungarica pag. 242 codicis DÖBRENTÉI legi potest, vid. ARONIS de SZILÁDY „Középkori Magyar költői maradványok“ pag. 184, 185, 362. 363. Textus cumanicus in fine secundae strophae cum versione hungarica magis convenit, quam cum originali, cujus tertia strophæ secundae versionis hungaricae et cumanicae respondet. Ecce duo ultimi versus secundae strophæ vers. hungaricae:

*Hogy minket bintől mosna,
Vér vézzel össze folyamék.}*

[In imo paginae spatium hae glossae leguntur:]

aitganča secūdū dictū
(bilmä)gañi bildirdi nescita fecit scita.

[Pag. 148]

Inanirmen¹ barčaga erkli bir ata tengrigä (,) kökni jerni barča körünur körümesni jarati dey. Dagi bir beymis ihc X'ga tengrining jalguz tungan oulu dep. (,) kim barča zamanalardā² (sic!) burū ata tuuptrur (,) tengri tengridän (,) jarih jarihtan (,) čin³ tengri čin tengridän (,) etilmey⁴ (,) ataga tözdes⁵ tuuptrurur (,) andan ulam bar barča bolganturur⁶ (,) kî biz azamlar uçun dagu bezim ongimis uçun. kökdän enip aritindän ulam erdeng ana maïamdā⁷ tenalip⁸ kisi boluptrur. Pont pilat jargu-

¹ Hoc est symbolum concilii Nicaeni.

² I. e. zamanlardan.

³ Uigur. čün, čin, čag. čin, čen, vid. VÁMBÉRY «A török-tatár nyelvek etym. szótára» §. 118, cf. etiam hung. csinos (csín-os).

⁴ I. e. «infectus».

⁵ «De eadem substantia», cf. čag. توسن, kaz. tös «forma», «color», e. g. tös almak.

⁶ «Ab eo factum est omne, quod adest».

⁷ «Virgine matre Maria». Quod ad erdeng, cf. jacut. ärdäk.

⁸ «Corporatus».

lap hačka kerilipmis¹ (,) kin körup kömvlvptur². bassa vcunči kūdä³ olvmdä kopti bitvlar⁴ aytgančä (sic!) (,) kökgä aginmis (,) ataning onginda olturuptur (.) jenä haybatbile kelmektrur (sic!)⁵ tirilerni ölülerni⁶ jargulama. hanlihening uçu bolmagay⁷ bassa inanirmê (inanirmen) tirgisgiči bey aringä. tî⁸ (,) kim ata oulda (sic! ouldan) önadurur.⁹ angar ata oulbile bir mengudes¹⁰ tengridep evunčlu¹¹ tabukmakimmis¹² (sic!) kerektrur (,) bv gvlardēulam (bugulardan ulam)¹³ ol sözleptrur. Bassa inanirmê bir katolik¹⁴ dage apostolic kliseagä (.) kunerm¹⁵ bir baptismä (sic!) dep jaziklarning bossatmaginä¹⁶ (sic!) (.) kuupturupturm¹⁷ ölülerning kopmaklikin. (,) dage mengu tirelikni. Amin

¹ Corrector quidam litteras *ip* expunxit.

² Obs. designationem vocalis *ū* per *v*.

³ *Kūdä*.

⁴ Cf. kaz. *beti*, *biti* «amuletum», proprie «scriptum», cf. etiam hung. *betű* «littera».

⁵ Obs. formam futuri necess. *kelmek turur*.

⁶ Cf. osm. *اولو* «mortuus».

⁷ *I* finale h. 1. litterae *q*, per quam in cod. sonus *ng* designari solet, multum simile apparet.

⁸ Scriptor vitiosae formae *aringä* (pro *ari tingä*) omissum *tin* adscripsit, corrector autem hoc idem voc. apposite supra *aringä* scripsit.

⁹ Cf. čag. *اونكَمْك* «croître», «pousser», «réussir», *اونك* idem. VÁMBÉRY in glossario čag. tantum formam *önmäk* protulit.

¹⁰ «Aeque aeternus».

¹¹ Fortasse «gloriosus» s. «sublimis», cf. uigur. *ekis* «sublimis», *ögmäk*, *ökmäk* «magnificare», vid. apud VÁMBÉRY in glossario uigur.

¹² Mendose scriptum pro *tabukmakimis* «adoratio», «cultus».

¹³ «Per prophetas» i. e. «ore prophetarum», cf. čag. *بوکا* s. *بوکه* «héros», «un homme fort» apud PAVET de COURT.

¹⁴ Lector quidam fervide religiosus super voc. *katolik*: *ave* adscripsit.

¹⁵ Čag. *كونماك*, kaz. *kün-*.

¹⁶ Osm. *بوشاتمق*.

¹⁷ Cf. alt. *küün* «desiderium» etc., cf. etiam čag. *كويماك*. Verbum cum. *küj*, uti ex hoc loco discimus, etiam «sperare» significat. Alioquin cum. *küj*- etiam cum kaz. *köt-* «expectare» comparari potest.

[Pag. 149 sequentem hymnum de passione Domini continet, cui in codice musicales notulae adscriptae sunt. Tota pagina 149 textum deformi characterе conscriptum complectitur, cujus una pars atramento adeo pallido scripta est, ut vix legi possit. Character scripturae a praecedentibus diversam manum arguit. Ecce textus hymni:]

Saginsamen bahasiz kanini. (,) kim hristoz¹ töktu soup ku-luni (,) (? ti)ciyalman (sic! = tikijalmam) yasimni.² kim unut-gay munča yigilikni,³ (,) kim içip tattli čokrak suuni. (,) toy-dirdi ġanini. yezus⁴ tattli äč jemäsiz äġäč. (,) nä kiynarsen eč jazik. siz⁵ äġäč öz näzik⁶ boyungni (,) män⁷ karakči⁸ sen kök hani äġäč. (,) män yamanlı sän ayipsiz äġäč ältirsen⁹ hatimni.¹⁰ (? Ä)č bolmači nä mägä (sic!) näk berding. (,) munča ulu

¹ Musicalium notularum causa nomen Χριστός contra usum codicis plene scriptum apparet.

² «Lacrimas meas comprimere non possum», quod ad (?ti)ciyalman, cf. formam *tikamak*, vid. apud VÁMBÉRY «A török-tatár nyelvek etym. szótára», §. 162. Quod ad formam verbi, cf. kaz. *alman* juxta *almǎjmin*, vid. apud BÁLINT «Kazáni tatár nyelvtan», fasc. III. pag. 74.

³ Cf. uigur. *jeki*, *jegi* «bonus», čag. يكران, cf. etiam osm. يكدر, vid. apud VÁMBÉRY in glossario uigur.

⁴ Etiam nomen Jesus ob causam supra allatam plene scriptum est.

⁵ Punctum nescio quam ob causam annotatum est.

⁶ Pers. نازك «tenuis», «gracilis», «mollis», *nāzik boyungni* «molle corpus tuum».

⁷ Obs. vocalem *ä* loco *e*, quod huic textui peculiare est, vid. paulo inferius iterum *män*. *Sen* primum per *e*, alterum tamen per *ä* designatum est.

⁸ Čag. قاراقچی «praedo», h. l. *karakči* hominem iniquum significat.

⁹ «Asportas» (sc. «peccata mea»), cf. čag. ايلتباك «asportare», cf. etiam uigur. *eliklämäk*.

¹⁰ Arab. خط, quod in lingua persica nonnunquam id significat, quod arab. خطاء «peccatum», osm. خطا.

baha näk töläding.¹ (?) ägo mart (,)² hangi nam (,)³ Olu čami⁴
köp sövnäkdän (sic!) äsirding.⁵ (,) kim hačka minmägä uyal-
mading

[*In hoc textu nonnulla vocabula persica occurrunt, nempe nä-
zik, baha, interjectio ê! adverbium go, mart, denique man*]

[Pag. 150]

tattli beyginäm⁶ (!) minding hačka (,) kim bizdä minäli (.)
sövdning bizni. (,) kim säni söäli. dunyäni unutup. (*punctum
supervacuo exstat*) kaning biz yu unali⁷ (sic!). ämgäk⁸ turting
(,) kim bizlär arinlali yazıklarni koyup. Jurup iugrup⁹ arma in
(sic! = armain)¹⁰ yärmägä,¹¹ (*punctum supervacuo extat*) (? uç)
maktagi¹² (?b)äk¹³ mängy tovgo¹⁴ bolus¹⁵ (,) kim barali. Amen.

¹ «Enti prorsus inani quare dedisti donum, tantum pretium quare solvesti? *Äc
bolmači* «nullo numero homo (v. res)», «inane» *nämägä* = čag. نيه نيهکا «une
chose» apud PAVET de COURT., *näk* = kaz. *nik* «quare» a *nejgä* decurtatum.

² «Qua ratione homo (factus est)! *Ägo* fortasse = pers. ای چو, *mart* = pers.

مرد.

³ «Tantum nomen», *nam* = pers. نام.

⁴ Arab. جمع, osm. *ğemi* «multitudo».

⁵ Cf. osm. اسیرکمک «misereri».

⁶ *Beyginäm* deminutivum voc. *bey*, quo precator salvatorem blande alloquitur.
Idem demin. nominis Dei in lingua hungarica vulgari usurpatur, vid. apud IPOLYI
«Magyar Mythologia» (Budapestini, 1854), pag. 9.

⁷ Cf. čag. يوكونماك «flectere genu», quod hic improprie adorationem signi-
ficat, vocabula enim *kaning biz yuunali* «sangvinem tuum adoremus» interpretantur.

⁸ Cf. uigur. *ämäkä*, *ämkä* «afflictus», *emgeč* «cruciatus», osm. *ämäk* «lassi-
tudo», jac. *ämäk* «debilis», denique čuv. *amak* «cruciatus», «lassitudo», vid. apud
VÁMBÉRY l. c. §. 34.

⁹ «Festinando», cf. čag. يوكورماك «festinare».

¹⁰ «Indefessus agendo», «indefesso», cf. čag. هارمك «être fatigué» apud PAVET
de COURT.

¹¹ Fortasse nomen actionis praecedentis verbi in dativo positum «laboribus infa-
tigabilis» (alt. *arības*), cf. uigur. *järik* «langvor», «morbus». Haec ulterior forma a
priori in initiali tantum consona differt, vid. apud VÁMBÉRY l. c. §. 127.

¹² «Paradiseus».

¹³ Čag. بيك.

¹⁴ Čag. توي «festum».

¹⁵ «Adjuva», cf. kaz. *bulış-* «adjuvare».

[Pag. 151]

hec $\bar{z}^1$ um $\bar{n}$ (= hymnus) a Solis ortus $\bar{h}$ (= hoc) est nomen
kuun tuusning² bučgakindan. (*hic quoque punctum haud-*
quaquam disjungit, sed potius voc. praecedens corroborat) batis-
dagi krivgä³ dein Xpcni oväli (.) kiz anadan dep törädi (.)
Gabriel fristä jdirdi⁴ (,) mariäga söunclädi (:) tengri seni so-
yurgadi övluma⁵ (sic!) bol dep anasi (.) Mengu tengrining öz
sözi keydi kuluning tenini ten tenbile kutkaruv sap⁶ (sic!) (,)
itlāmislā'ni⁷ tabuvsap⁸ (.) Tuurdači⁹ kiz koksunä kokning čigi¹⁰
tvčvp¹¹ kyra¹² tuurmaganni tuurdi (,) bilinmaganni bildirdi (.) Sili¹³
oglaning kövsi boldi tengrining kömisi¹⁴ (,) erning juzun heč
kormagan ayli¹⁵ boldi jalang sozdän (.) Anasinda bakli¹⁶ johan
ulu söunč alip andan eki karin öte¹⁷ kördi mengu iarihlik teng-

¹ Scriptor *hec* (= haec) *z* cancellavit. Nescire me fateor, quid scriptor litt. *z* significare voluerit.

² Čag. توغوش «ortus».

³ Cf. čag. كيرماك «intrare».

⁴ «Advenit», cf. čag. ييتماك v. fortasse «abiit», cf. čag. ايتماك «s'en aller»
apud PAVET de COURT.

⁵ Pro *ovluma* «filio meo».

⁶ Cf. čag. قوتقارماق «salvare».

⁷ I. q. čag. ايتميش «aberravit», «qui aberravit».

⁸ Cf. čag. قابوغ «chose qui est trouvée» apud PAVET de COURT., quod ad
formam, cf. čag. توپوغساق.

⁹ I. e. «parens».

¹⁰ Osm. چيك «ros».

¹¹ I. e. *tüšüp* «cadendo».

¹² I. e. «intrans».

¹³ Čag. سيليق.

¹⁴ Cf. كموش «argentum». Equidem cum. *kömisī* potius mendose pro *konušt*
scriptum opinor, vid. قونوش apud PAVET de COURT., quod h. l. non actionem habi-
tandi, sed manifesto ipsum domicilium significat.

¹⁵ «Gravida», vid. čag. ايليق, cf. etiam čag. ايلينق «être lié; pris;
être affaibli» apud PAVET de COURT.

¹⁶ «Foetus», proprie «alligatus».

¹⁷ Trans duos ventres».

rini. Utru beynip tabûmis¹ (,) andan elzabē (ELISABETA) ayt-mis (:) kop egilik maa² teymis (,) ovlû (=ovlum) beyni tanimis (.) Jusup kizning (. . . .) lasmisi³ sezdi äsä (,) saarga⁴ tusti (.) almazlikga sagis etti (,) andan kelip (fris) stä ayti (:) korkmagil (,) daud urugi aritindän⁵ ayli boldi p̄phet aytga(nč)i⁶ (:) köturdi kizkiz (sic!) ägäč emanuelni (.) Anning dey tangis kim kordi (,) kuru čibuh jejniš⁷ (sic! =jemis) berdi (,) kizdän atasi törädi⁸ (,) törätäči jänglä⁹ tuvdi (.) Kökning miri¹⁰ etiz¹¹ keydi (,) kir¹² jukturmey¹³ (sic!) sazga¹⁴ tusti (,) bis čigardi sasilarni (,) ¹⁵öz jarkin- nin eksitmädi. Kertek ačmey (sic!) esikini kuyov čikti¹⁶ (,) söu-

¹ *Tabunmis*, i. e. «coram (eo) plenus laetitiae adoravit (eum)», vid. apud LUCAM: «subsiliit foetus», (cap. I. v. 44).

² Čag. مینا «mihi», cf. alt. mā.

³ Fortasse part. perfecti v. *gebeläšmək* s. *kebeläšmək*, prima enim hujus formae littera *k* esse videtur.

⁴ Arab. سحر^{s ḥ r}, cf. etiam سحر^{s ḥ r} «molestia», tormentum».

⁵ *Ari tindän*.

⁶ Vid. apud JESAIAM: הָיָה הָעֶלְמָה הָרָה וְיִלְדֵת בֶּן וְקָרָאת שְׁמוֹ עִמְנוּאֵל: (cap. 7. v. 14). Vid. etiam apud MATTHAEUM: Ecce, virgo illa praegnans erit et pariet filium, et vocabis nomen ejus Emmanuel; quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus» (cap. I. v. 23).

⁷ Mendose scriptum pro *jemiš*.

⁸ «Virgo peperit patrem ejus». Quod ad formam *törädi*, cf. uigur. *töretmək*, quae forma etiam in dialectis čag. usurpatur.

⁹ Čag. يانكلىغ, turkom. *janlı*. Tota dictio hunc sensum habet: «velut generator generatus est»

¹⁰ Pers. مير i. q. arab امير, ex quo decurtatum est.

¹¹ I. q. ات «caro».

¹² Osm. كبر, jac. *kır* «sordes».

¹³ Cf. kaz. *joktır*, forma causativa verbi *jok-* «adhaerere». Quod ad formam gerundii negativam, vid. kaz. *joktirmij*.

¹⁴ Fortasse «lutum», cf. hung. *sár*, cf. etiam čuv. *sara*, čag. سارغ, hug. *sárga*, «luteus».

¹⁵ «Nos sordidos (ex luto) eduxit».

¹⁶ «Justus fenestram suam quum ne aperuisset quidem, angor jam discessit». Quod ad *esik*, cf. osm. ایشك «fente, crevasse a travers laquelle on peut regarder» apud BIANCHI; quod ad *kuyov*, cf. čag. كويوك «chagrin» apud VÁMBÉRY et PAVET de COURT.

näli bis (,) barčalarni undetti (sic!) toyga (,) jurup ur gurali¹
 Tuurur ataga ögunč (,) tugaŋ ouluna beyenč (.) Xpc bizni al-
 gislasin (,) töräsinä butun etsin (,) kop egilikdä jäŋgätsin (,) hormat (,) duvlat daga baht bersin (.) Amen (.) söünč bolsun (,) teng tabuh² uč teng dezgä³ (sic!) teysin incepto pme (=inceptio primae) sillabae cuiuslibet vsus istius yman (sic!) pccantis (precantis ş. praecedentis)

/ - - / - - / / / / / v v / x

kun ga meng tu si a u v (sic!) kork mu (sic!) kok ker t cristus

[*Hae sunt primae syllabae sequentium vocabulorum, quibus strophae hymni incipiuntur: KUN, GABRIEL, MENGU, TUURDAČI, SILI, ANASINDA, UTRU, JUSUP, KORKMARGIL, ANNING, KÖK-NING, KERTEK, TUURUR, XPC. Scripturam hujus textus deformem et passim vix legibilem comperi. Originalem hymni textum SEDULIUS scripsit, qui EBERTO docente secundo dimidio sec. V. floruit ac strophas totius hymni ordine alphabetico disposuit. Ecclesia septem primas strophas ex hymno vigintitrium stropharum sejungens, eas die nativitatis canere solita est (vid. apud A. de SZILÁDY „Közcépkori magyar költői maradványok“ pag. 357, 358), Hae sunt septem primae hymni strophae:*

1. <i>A solis ortus cardine</i>	3. <i>Castae parentis viscera</i>
<i>Ad usque terrae litem</i>	<i>Coelestis intrat gratia,</i>
<i>Christum canamus principem,</i>	<i>Venter puellae baiulat</i>
<i>Natum Maria virgine.</i>	<i>Secreta, quae non noverat.</i>
2. <i>Beatus auctor seculi</i>	4. <i>Domus pudici pectoris</i>
<i>Servile corpus induit,</i>	<i>Templum repente fit Dei:</i>
<i>Ut carne carnem liberans</i>	<i>Intacta nesciens virum,</i>
<i>Ne perderet, quos condidit.</i>	<i>Verbo concepit filium.</i>

¹ Ur i. q. osm. ار (=ır) «cantus», — quod ad guruli «canamus», cf. kaz. küjlämək «canere», külmäk etc.

² «Idem cultus», proprie «cultus aequalis».

³ Proprie «tribus (inter se) aequalibus sociis», quod ad glossam cum. dez, cf. čag. تاش «socius».

5. *Enixa est puerpera,*
Quem Gabriel praedixerat,
Quem matris alvo gestiens
Clausum Johannes senserat.
6. *Foeno iacere pertulit,*
Praesepe non abhorruit
Parvoque lacte pastus est,
Per quem nec ales esurit.

7. *Gaudet chorus coelestium*
Et Angeli canunt Deo,
Palamque fit pastoribus
Pastor, creator omnium.

*Versionem harum stropharum hungaricam e codicibus DÖB-
 RENTEI et FESTETICS editam vid. apud SZILÁDY, op. cit.]*

[Pag. 152 haec pauca tantum vocabula lat. continet]

Dñus nō h̄t eḡ miñ (= dominus non habet, ego minus)

[Pag. 153, 154 et 155 prorsus vacuae sunt]

[Pag. 156]

Iste liber est dī Ant̄. de Finale q̄ manet apud

Qui sc̄ssit (= scripsit) sc̄bat semp̄ cum Dño vivat (,) vivat
 in celis ant̄ (= Antonius) noīe felis (= sic!)

Qui me furat̄ (= furatur) malla (sic!) mōte (= morte) nē
 vidār (= viduetur) nē (*siglum abbrev. super ambo ne falso ad-*
scriptum est)

*[Hujus generis benedictiones et imprecationes in codicibus medii
 aevi orientalibus et occidentalibus saepe occurrunt, ita e. g. in du-
 obus codicibus Viennensibus, quos doctissimus MUSSAFIA in disser-
 tatione sua „Beiträge zur Kunde der norditalienischen Mundarten
 im XV. Jahrhundert“ (Viennae, 1873) litt. A¹ et A² notavit. In
 his codicibus haec subscriptio legi potest;*

Qui scripsit scribat semper cum domino vivat

Vivat in celis leopoldus in nomine felix etc.

*(l. c. pag. 4). Codex arab bibliothecae Escorialensis numero
 628 notatus hisce vocibus terminatur: يخرج الكلام عن مقصود
 هذا (والله الموفق للصواب و على الكتاب) — ultimis vocibus
 scriba libro manu sua exarato benedictionem divinam exposcit (vid.*

descriptionem hujus codicis per doctissimum STEINSCHNEIDER in „Bollettino ital. degli studii or.“ tom I. pag. 284). In codice quodam Sabbathariorum Transilvaniae scriptor ita dicit:

*Tu nil cum scribas, me Lector quisque cachinnas
Te quoque, crede mihi, Dominus deridet ab alto,
Inter difficiles descripsi namque labores etc.*

Quid continuamus! hujus generis exempla in codicibus satis superque occurrunt]

[Pag. 157]

burlendi¹ germinavit

ölümlih bolduk edi mortales fcti (facti) eramus

medet eti remediû fecit

killinalim² actitare vl killalim

bahali sen³

tanglančik⁴ admirabilis

[Pag. 158 vacua est]

[Pag. 159]

bir erkli iarġančli⁵ (= iarligančli) tengri (?aip) sis⁶ miskin azam uçun öz aretin erkinden ulan⁷ arekyz mariamdan boy iaratup⁸ kensinä azam boldi(,) emgek⁹ ölümga azam iolunča tilep¹⁰ kirdi. ölümde jana erkli čigup köcka bardı. Songra kelip

¹ Kaz *börlön-* «germinare».

² Kaz. *kılın* «se gerere», «actitare».

³ «Pretiosus es».

⁴ Cf. čag. تانکلانچاق.

⁵ Cf. čag. يارليغامق «pardonner, avoir pitié, donner» apud PAVET de COURT.

يارليغا «venia», «commiseratio».

⁶ Fortasse *aipsis* «innocens», osm. عيبس, cf. arab. عَيْب^s «vitium». Ceterum prima syllabae legibilis littera etiam pro *ö* habenda potest.

⁷ Postpositio *ulan* semper ablativum regit.

⁸ «Sibi (*kensinä*) fabricans». Quod ad formam *iaratup*, cf. kaz. *jarat-* «creare», čcg. ياراق (ياراق) «utensile», hung. „gyártani“.

⁹ Uigur. *emgek* «cruciatu», cf. etiam osm. امك, čuv. *amak*, vid. apud VÁMBÉRY l. c. §. 34.

¹⁰ «Sua sponte», pr. «volens», «desiderans», i. q. čag. تىلاب.

inanmanganlar¹ örtli² tamuhka tusurgergeč. (*hic quoque punctum corroborat*) inanganlar algač mengu učmakning tinč(in)ä jana kaytgey. iħc χ̇ (= χristos) čin tengri mengu besing kutkarda(či) (.) allejoh³ tengriga (,) inanganmis⁴ kin kensi čin tengri bisni uretti.⁵ Ām

[Pag. 160 codicis glossarium cumanico germanicum ac passim latinum in duas columnas partitum complectitur]

surat ⁶ ymago	čimdirmê. ¹³ ich kniype
bezgek ⁷ das kalder (sic!)	kurum. rus.
keziv ⁸ di zucht iang	jämov ¹⁴ ēy flec
Jckermen ⁹ inspannê	jiygaczur ¹⁵ zamenûge
öngu ¹⁰ blos	ičesti hehalf inertrîkê
Cugir ^w ¹¹	sukeltiristi he half in wasser
olturmase si n sederet	brêgê
joharmen ich cleybe	čehlap ¹⁶
coah schupê ofim (sic!) hoypte ¹²	čehlayrak > in der mosê

¹ Uigur. *inan* «fides», «fiducia», čag. اَيْنَام idem, čuv. *injem*, vid. apud VÁMBÉRY l. c. §. 43. Cf. etiam hung. *hinni* (*hin-ni*) «credere».

² Cf. čag. اورت «incendium», jac. örd idem, alt. ört, vid. apud VÁMBÉRY l. c. §. 129. Cf. etiam čag. اورونك «lumen», «splendor».

³ הַלְלוּ-יְהוָה «laudate Jehovam» Ps. 104, 36 et saepe in Psalmis extremis.

⁴ «Credidimus».

⁵ «Instituit», «docuit», cf. čag. اوركاتماك.

⁶ Arab. صورة.

⁷ Cf. osm. بىغى «presse» apud HINDOGLU. Quod ad *das kalder*, cf. germ. *die Kelter*, quod. voc. e lat. «calcatura» originem sumsit.

⁸ Cf. kaz. *kisek* «section». *fiang* = alt. *jang* «mos».

⁹ Cf. uigur. et čag. *ekermäk* «adjungere», «adjungi».

¹⁰ Cf. turkom. اونكى «levis».

¹¹ I. q. čag. كوكراك.

¹² I. e. *Schuppen uf dem haupte* (*Schuppe auf dem Haupt*).

¹³ Čag. چىيداماق germ. *kneifen*.

¹⁴ Cf. čag. ياماغ.

¹⁵ Mendose pro *jiygac tur*.

¹⁶ Kaz. čiklä-.

Tansic¹ rarus
 ötmakning usahi² crumen
 gilbrar³ (sic!). ular zu vellet⁴
 Kumartki⁵ zelgîret
 čordigiden⁶ weniczût
 girgagil > niose
 hoangil⁷ >
 jibitirmen⁸ ich weychsin
 kistalicip keluyorler⁹ zi komê
 mit gidrâgi
 jukkâ cirtmisen¹⁰ vîs suus
 fideiussor es^e (sic!)
 kuturuptsen du bist geil wrden
 sergizirmen ich czême

soculapt¹¹ uf gitrant
 eskerimäs he acht zin nicht
 eslämä (s)
 alaboga cetus
 jäiärmen ich breyt
 silar > streichelt
 sipar >
 egiz czueñetic¹²
 Ilim¹³ en vischgarn
 jädädim¹⁴ ich bin mude wrden
 čagi di macht
 bvkurimê ich sprv
 Jirilir is kri̇pet sich
 jota¹⁵ eÿ gibis

¹ Čag. تانسوغ, تانكسوغ.

² Čag. اوشاغ «minutus».

³ Fortasse چيلبور. Quod ad ular, cf. čag. olamak «ligare».

⁴ Germ. med. ae. zu i. q. zer. Germ. zu vellet cum glossis cum. gilbrar, ular sensu non convenit.

⁵ Fortasse mong. gerisetke «testamentum», vel uig. komar «amuletum, donum». Antiquitus «testamentum» in ling. germanica sêlgeräte sonuit. Forma kumartki mihi e formis turcica et mongolica conflata esse videtur.

⁶ Cf. osm. چورمك «circumdare», چورديك «ea res, qua aliquis circumdatur», h. l. fortasse per tropum «affectus homines naturales non prorsus mali, sed inclinati ad malum», cf. etiam čag. چوره «chose qui s'accorde avec» apud PAVET de COURT. Weniczût fortasse weniġ zunt (wenig Sünde) «culpa levis».

⁷ Čag. جیرغاغیل «age aevum per voluptates», کوانکیل idem. Cum germ. niose cf. hodiernum geniessen.

⁸ Cf. čag. يېيوتمق «changer» apud PAVET de COURT. (germ. wechseln).

⁹ Forma osm. كليورلر.

¹⁰ Jukkâ kirmäk «onus inire», cf. kaz. kert-.

¹¹ Čag. سوقولماق.

¹² Czuen i. q. hodiernum zwei.

¹³ Cf. čag. ايلمك «rete», mang. ile.

¹⁴ Čag. ياداماق «debilitari».

¹⁵ Cf. čag. يوتماق «glutire.»

övnir
 öctenlänir
 hovoanlänir

| birumet sich
 | eremsirmê¹

köröul² di muwer
 orbu³ dy bliyde
 or der grabe
 herumen ich wedele
 (?) ingec⁴ kayn. kin
 ovlduh⁵ dy roge
 azasti⁶ wirirte
 atlarmen obirschryte
 kanov⁷
 čermas⁸ > buychet
 top. eyn kuwle

kurgan en gihoft grap
 iv des toden hws
 kesenä der toden huw⁹
 sin des todin bilde
 kapsa¹⁰ dilade (sic!)
 kirkar¹¹ kvrczet
 vsinlarmê ich bisvere
 jelemči¹² der loypher
 kezermê¹³ čcuo
 jarovli dir. utile est
 joralarmê¹⁴ opto
 bur¹⁵ en knospe
 kobelek en czue walde
 ahim kati dir der strom is
 her(t)

¹ Cf. čag. ايريم «spes», «phantasma», «superstitio», e. g. خاتون ايريمي دور, vid. apud VÁMBÉRY in glossario čag.

² Cf. čag. كورگه «parvis d'une tente» apud PAVET de COURT., cf. etiam uig. kürel, mong. khüren. Di muwer i. q. hodiernum die Mauer.

³ Cf. kaz. or- «jacere». Dy bliyde i. q. die Schleuder.

⁴ Priorem glossae characterem nescio an recte ing legi (pro ɣ consveto), alterum vero litterae u haud dissimilem duas litteras ec continere existimo, itaque totam vocem ingec (čag. اينكك) legendam propono, quae lectio cum adjuncta glossa germ. kin (= kinn) optime conveniret. Scriptor glossam mendose scriptam kayn in kin correxit.

⁵ Cf. čag. اوغولدورق, germ. Rogen, Fischeier.

⁶ Cf. čag. ازغاشماق «s' egarere», «sich verirren» apud VÁMBÉRY.

⁷ Fortasse mendose pro kunov vel kōnōv scriptum, cf. osm. قوم, čag. قونم «gibbus». Germ. buychet hodie bauchig sonat.

⁸ Cf. čag. چيرماش «proclinatus», «deflexus».

⁹ Alia manus annotavit. Quod ad kesenä, cf. altaicum kazintü «fossa».

¹⁰ Kapsa (quod ad formam, cf. čag. قاپساق) etc. alia manus annotavit.

¹¹ Cf. čag. قيريقماق.

¹² Cf. čag. بيلمك «festinare».

¹³ Cf. osm. قزارمق «rougir, rôtir» apud HINDOGLU. Čcuo = «coquo».

¹⁴ Fortasse بيررغالماق, quod tamen non optare, sed optatum assequi significat.

¹⁵ Gemmula in lingua turcica كوز dicitur et fortasse bur mendose pro küz (köz) scriptum est.

jūgalak ¹ kuylecht	kemä ihar das schif lget czu
siharmen ich trêke	ru(?he)
sas brodim ² (sic!) vl vsdrikke	tergeim ⁵ scrutabo
(sic!)	kurč ⁶ stol
soharmen ³	činärmē iche ne mit ziyde ⁷
ich finede	at kosuruklarmē ich
ich mache karrē	span pher(t) an czūe
ich slowolle ⁴ (sic!)	fuse hiden unde phorn
ich wirke	uni karildi ⁸ he is heysch
	wrden

[Pag. 161 glossarium continuatur]

aya ⁹ dār tāmir	aringči. ¹³ detctor ^{ra}
juruh ¹⁰ dy fuwst	usahči ¹⁴ pditor
čiyru ¹¹ ey ūgilvkke (sic!)	tombur. ¹⁵ dy puvke
čarpuū ¹² ey ūgivelles	tuvrami ¹⁶ (sic!) arkrinn-glich

¹ Cf. čag. يومالاق «tout corps rond qui roule comme une balle» apud PAVET de COURT. Germ. med. ae. (mhd.) *kiulecht* «rota».

² Cf. osm. برانمق. *Sas* hic non lutum, sed liquorem significat. *Usdrikke* i. q. *ausdrücke*.

³ Čag. سوغارماق «potare», «irrigare», germ. *tränken*.

⁴ *Slo-wolle*.

⁵ Cf. čag. تيركامك apud P. de C.

⁶ Arab. كرسى, talm. ברסא, ברסא, hebr. כסא.

⁷ I. e. *ich nähe mit Seide*.

⁸ «Raucus evasit», cf. čag. قوروق. *Heysch* germ. med. ae. *heis* hodie *heiser* sonat.

⁹ Čag. ايا «palma manus», germ. med. ae. *tenre*, hic *tānir* (ex quo hung. *tenyér* depromptum videtur).

¹⁰ Cf. čag. يوغورماق. *Dy fuwst* i. q. germ. med. ae. *fûst* «pugnus».

¹¹ Cf. osm. چكرق, «campana», ger. *glocke*.

¹² Cf. čag. چارپيئتي «ce qui est épanché ou répandu», *das verschüttete* apud VÁMBÉRY. *Ey ūgivelles* «via caesis vel dejectis arboribus impedita».

¹³ Fortasse čag. ايرينجان.

¹⁴ Cf. čag. اوسال, cf. etiam uigur. *usuk* «perditio».

¹⁵ Cf. čag. دوپماك. *Puvke* i. q. germ. med. ae. *puke*.

¹⁶ Cf. čag. توغرامق. *Arkrinn-glich* fortasse mendose pro *cine Krume glich*.

kiġir ¹ schilet	ader krū ¹³
kangiridir. tuyschet	tarlov. dār akker
tirki čóbu. ² tîdā ³ tatli	čuuliydir. tomerelle
uutirmē. ⁴ ich stille	tu ⁿ ¹⁴ sterilis
čuh čulärmē. ich g ^o bule	tûl hatû. vidua
sirrimē. ⁵ ich smiye	spno (=sperno) bi ^ʷ sinirmē
kû uyahti. ⁶ dy zûne ġic czu- raste ⁷	bessere neher (?)
kâčik. ⁸ eyn theve	utermē ¹⁵ ich zêg(?e)
basi tezgēdi. ⁹ das hoypt ġic in ûme	julkarmē. ¹⁶ ich phluck (sic!)
elim silengdir. ¹⁰ tuyschet	julmalarmē. ¹⁷ ich bu(?cke)
kór ¹¹ eyn grap	kayda egen. wo mak(t..)
urpek. ¹² kruwsp	järsitirmē. ich rey(.)zi
	elpek. ¹⁸ óberik
	bozgay jat kisi b'd (..) (?=bu dir)

(gleich) scriptum est, vel quod mihi probabilius videtur *haarkringlich* vid. apud GRIMM in glossario.

¹ Cf. čag. *keč* «curvus», cf. etiam hung. *kacsintani*.

² «Ramus virens», *čöbü* i. q. čag. *چوبوق*.

³ *Tindän*.

⁴ Cf. osm. *اويوتقم*.

⁵ Čag. *سيرماق*.

⁶ *کون اويياقتی*.

⁷ I. e. *Dy Zunne* (Sonne) *gink czu raste*.

⁸ Čag. *قانعجیق* «canis femina». Germ. *there* i. q. ant. germ. (ahd.) *zoha*, sax. (nd.) *teve*, flandr. *teef*.

⁹ Čag. *تيزکينمک, قيسکينمک* «s'écarter» apud P. de C.

¹⁰ Fortasse «fraudem amat», *elim cum čag. ال* idem esse videtur, *silengdir* = čag. *سيلاناتور* vel *سيلاناتور* «amat».

¹¹ I. e. *kör*, cf. jacut. *kürüö*. *Grap* i. q. *grab*.

¹² Čag. *اورباغ* «fermentum», *kruwsp* i. q. germ. *gahre* (fermentum in dialecto osm. *مايه* sonat).

¹³ I. e. *oder Krume*.

¹⁴ Mendose pro *tuumaz*.

¹⁵ Cf. čag. *ارتماک*, germ. *sengen*.

¹⁶ Cf. čag. *چولغامق* «tordre» apud P. de C., cf. etiam čag. *يولماق*.

¹⁷ Cf. čag. *چومالمک* «s'accroupir» apud P. de C., germ. *bücken*.

¹⁸ Cf. čag. *الپاق* «ornament cousu sur le collet d'un vêtement» apud P. de C.

kebēsir.¹ js muchczet
 čertermē.² ich snelle
 andir.³ legit
 čurusipdir⁴ gyrūpelt
 čirpi.⁵ durre riyzech
 belsēdi.⁶ nakt obur $\bar{v}$ ⁷ gurtel
 sihandi.⁸ hä hat di ermel uf
 gestchē⁹
 kaal.¹⁰ wilde
 seriv.¹¹ czam
 saroū ksyneydir.¹² di spiver
 get uf bitter
 suulurmē.¹³ ich wylche¹⁴
 ters.¹⁵ goch czornik. čalih

kēsi mūda kelirm (sic!)
 8dūck (?)
 tokluk.¹⁶ superflū
 enur¹⁷
 tamha¹⁸ vas
 suēdi¹⁹. ich habe mich. gelā.
 ol sózning usugi²⁰
 čalih góh czornik²¹
 jōču (= jolču) ēy gast
 inak getu^{we}
 eriney saa ba(.)sē ne . .
 virdrossiheytey ger czu(?rn)²²

¹ Cf. osm. كوف «mucus». *Is muchczet = es muchelt.*

² Čag. چيرنماق «grésillonner», germ. *schnellen*, apud VÁMBÉRY, cf. etiam hung. *csörtetni*.

³ Cf. čag. انديباق.

⁴ Cf. čag. چورومان.

⁵ Čag. چيرپي «verge», germ. *der dünne Zweig* apud VÁMBÉRY.

⁶ Cf. čag. بيل, kaz. *bil*.

⁷ *Von*.

⁸ Cf. čag. سيق.

⁹ *Gestrichen*.

¹⁰ Cf. čag. قورومان «persequi».

¹¹ Fortasse mendose pro *seriv* scriptum, cf. čag. سروروك.

¹² Mendose pro *syneydir*. *Saroū* i. q. čag. ساريغي, h. l. id significat, quod arab. صغرة in dialecto osmanica.

¹³ Osm. صولدرمق.

¹⁴ Germ. ant. *wilchen* «marcere».

¹⁵ Cf. čag. قيريك, osm. تيز, i. q. *čalih*.

¹⁶ Čag. توقلوق «abundantia».

¹⁷ Čag. اينور «pines de forgeron» apud P. de C.

¹⁸ Čag. چوملاك, hung. *tümlő*. Quod ad formam, cf. uigur. *tamka* «gutta».

¹⁹ I. e. *süendim*.

²⁰ او سونكي.

²¹ Čag. چاليق, germ. *jähzornig*.

²² I. e. *Verdriesslichkeit, Jähzorn*.

jarovli.¹ vt uosus²
 busurärmē (sic!) regratior³
 isan eyn bilde
 ters sózlär ong sózlemäs
 he ret czornlich nicht gutlich⁴

jengil killihli kisi⁵
 kuygelek kycht vt(. .)
 jonarmē⁶ ich snicze

[Pag. 162 glossarium continuatur]

ju(?ltar)⁷ rimē corrigo (sic!)
 extēdo. sunarmen⁸
 tergejm.⁹ scrutabo
 tabusirmē
 baskarisirmē¹⁰ > disputo
 tinarmē. quiesco
 ovsar.¹¹ enlich
 atas. genāne¹²

jakurarme.¹³ ich span dē
 jeh alayesa.¹⁴ wi andirs
 hotarimē. ich ledige
 solagay.¹⁵ eyn liker
 belermē¹⁶ ich wīdel(.)
 ičkinirmē.¹⁷ ich intwische
 alpant. unles. biz diole¹⁸
 čandi

¹ Čag. ياروقلوق.

² Fortasse «ut(l)u(min)osus».

³ Fortasse pro *kūsūrärmen* scriptum, cf. uigur. *kösüş*, hung. *köszönni*. «Regratior» i. q. ital. «ringrazio».

⁴ I. e. *er redet zornig, nicht gutlich*.

⁵ I. e. «levis homo». Quod ad *killihli*, cf. kirghizicum *kilik* «mos», *kilikti* «decens»; uigur. *kilik* staturam, formam, exteriorem corporis habitum significat, *kilikli* «formatus», «pulcher», vid. apud VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etym. szótára» sub radice *kil*, *kīn* (§. 90, pag. 95).

⁶ Čag. يونماق, germ. *schnitzen*.

⁷ Osm. يولتار «corrigo».

⁸ Čag. سونماق. Lat. «extendo» hic glossae cumanae praepositum est.

⁹ Vid. pag. 160 codicis.

¹⁰ Cf. čag. باشقارماق.

¹¹ Cf. čag. اوچشاش, uigur. *oksak*, *okšak* «similis».

¹² I. e. *genanne*.

¹³ Cf. čag. *jakīn*, uigur. *jakutmak* «admove».

¹⁴ Mendose pro *jok alayesa* scriptum, cf. osm. يوقسه.

¹⁵ Cf. čag. سولاق, kirghizicum *solakaj*, cf. etiam čuv. *solagai*, vid. apud VÁMBÉRY l. c. §. 163.

¹⁶ Cf. kaz. *bilä* «fasciare», germ. *windeln*.

¹⁷ Quod ad formam, cf. čag. ايقچينيق apud P. de C.

¹⁸ I. e. *di ole*. Vocabulum turc. *biz*, uti in glossario *Abuška* denominato videri potest, plures habet significationes. *Alpant* fortasse pro البت scriptum est.

tassidi¹ invurte
 ayadi.² recusavit
 simirmē³ > slinden
 togurmē⁴ >
 jändirdi.⁵ retbuit
 jali der mane
 bolar.⁶ cristalle
 kuč sunadirmē. mer ist czu
 suer⁷

tiltagan sóz > ficta v̄ba
 jubangan⁸ sóz > (verba)
 inah.⁹ fidelis

esima kirdi.¹⁰ woz mer idensin.¹⁰
 serpildi.¹¹ uf gepralt
 ósäng¹² wederspēnik
 urūdī.¹³ ich habe gevóhtē
 berindim.¹⁴ ich habe gear(b..)
 kavdan.¹⁵ ūgebrant
 Čuermē. ich wärfe
 kizar is glut
 susarmē. ich scheppe
 oldi
 kirildi¹⁶ > birdir
 hoardi¹⁷ >
 saygac.¹⁸ des heres teyl

¹ Čag. تاشيماق «enlèver» apud VÁMBÉRY, germ. *entführen*.

² Čag. اياماق.

³ Cf. čag. شيبيرماك «sorbere», germ. *schlürfen*. Glossa germ. *slinden* i. q. *schlucken* «glutire».

⁴ Cf. osm. دويبق «satiare».

⁵ Cf. čag. ينه (*jänä*).

⁶ Osm. بَلُّور, arab. بَلُّور et بَلُّور, graece βήρυλλος, lat. «beryllus».

⁷ I. e. *mir ist zu schwer*.

⁸ Quod ad *tiltagan*, cf. uigur. *titmak*, hung. *tiltani*. *Jubangan sóz* i. q. čag. يابانه «bagatelles», «frivolités» apud P. de C.

⁹ ايناق apud P. de C.

¹⁰ «Venit mihi in mentem». Scriptor defective pro *ist: is* scripsit, quam glossam germ. lector quidam cumanicam existimans eam per *uz* (čag. اوس) interpretatus est.

¹¹ Cf. čag. سرپياك, germ. *abprallen*.

¹² Cf. čag. اورزان apud P. de C. Et hoc quoque annotatum volo, vocalem *ō* in hac pagina saepe *o* designatum esse.

¹³ *Urundim*.

¹⁴ Kaz. *biren-*.

¹⁵ Fortasse čag. قاپتان, cui tamen glossa germ. *ungebrant* minus apte respondet.

¹⁶ Osm. كريليك «distendi».

¹⁷ Čag. قابارمان.

¹⁸ Fortasse kaz. *sajgak*.

bitisli¹ kisi. eyn artic man.
 juvduh.² eyn ungeslahte man
 jipkirrimē³ mer vuvlet
 kugänädir. ich andir beyde
 tohtarmē.⁴ î memôia teneo
 ungermē.⁵ uwe. grabe
 oyovlarmē. intwerfen
 sirlarmē.⁶ ich riyse
 kargase.⁷ eyn grigik man
 jändirmē.⁸ retribuo
 ôzgäcä.⁹ andirs
 tingsir.¹⁰ naschet

bólóv (? t v. c)¹¹ des wundes
 teyl
 jobâcä. des marotes teyl
 huvarrmē. ich uvrge
 sindan
 tamuh¹² > ty helle
 er kelänedir. hä czart
 kučerme.¹³ ich nôte
 tuman betli¹⁴ v̂ster antli.¹⁵
 jóga'ärdirmē¹⁶ > ich b̂ gerî
 hoatdirmē¹⁷ > gewrden¹⁸

¹ Mendose pro *biticli* scriptum, vid. čag. بیتیک. Cum. *biticli* hominem litteratum significat.

² Cf. čag. یویان, alt. *joj*.

³ Cf. čag. یوب کورماک.

⁴ Cf. čag. توختاماق.

⁵ Čag. اوندکارماق.

⁶ Cf. osm. سير, arab. سیر.

⁷ Čag. قارغاش.

⁸ Uti supra.

⁹ Čag. اوزکاجا, germ. *übrigens, im übrigen*.

¹⁰ Cf. čag. تامشیشیق apud P. de C., de quo in glossario suo ita dicit: «*tam-chimak* se dit lorsque, par volupté, on ne se hâte pas de boire le vin, mais qu'on le déguste lentement pour en mieux goûter la saveur.»

¹¹ Čag. بولوك «pars».

¹² Čag. زندان. تاموغ in lingua persica locum obscurum significat, hoc idem vocabulum etiam in lingua turcica usum obtinuit.

¹³ Cf. uigur. et čag. küč «vis», osm. کوچ, cf. etiam chivaicum *kěstamak*, hung. *készteni, késztetni*.

¹⁴ Čag. بت «vultus».

¹⁵ I. e. *finster Antlitz (finstern Antlitzes)*.

¹⁶ I. e. *jöngül irdim (idim)*, pro quo hic *jögaärdirmē* scriptum est.

¹⁷ Vid. uigur. *kevek*, čag. کاوشک.

¹⁸ I. e. *ich bin gering geworden*.

artirimê. ¹ ich óberige	tatar tilgä koneldi. ⁶ ha re(t)
jerer. ² is vir smete (sic!)	dičuge gerade ⁷
manarmen. ³ ich iyn tuyche	kislov. ⁸ di bre ^h he
keris. ⁴ eyn geczêke	tinger ⁹ ūgeakert akker
kurulta kurar ⁵ hē wil ey hof	tarlov. ¹⁰ der akker
haldē	kirigib. eyn trēchtuk
	bavrsakdir. ¹¹ > he ist mer
	anirakdir. ¹² > mer . . wurdē
	kogeripdir. ¹³ s ist schemelik

[Pag. 163 glossarium continuatur]

telbuga.¹⁴ eyn leytzeyl. beči el¹⁶ huffe hauz
(?či)arhar (sic!).¹⁵ is czu get(sic!) čaridi. geschente

¹ Čag. ارترمق «accroître» apud P. de C.

² Cf. čag. ايريمك «fondre», «se fondre» apud P. de C., germ. *es verschmelzt*, pro quo hic *vir smete* vel *vir smelc* scriptum est.

³ Čag. مانتاق, germ. *eintauchen*.

⁴ Proprie «tensio», cf. čag. كيريش, h. l. contentio, vid. germ. *eyn geczenke*.

⁵ *Kurulta*, čag. قورولتاي v. قوريلتاي i. q. mong. *khürije* etc., — *kurar* i. q. čag. قورور. Germ. *er will einen Hof halten*.

⁶ Cf. چغتاي سوز apud VÁMBÉRY «Čagataitche Sprachstudien», pag. 1.

⁷ I. e. *er redet die Zunge gerade*.

⁸ Fortasse čag. قيشلاق. Germ. *bre^hhe* (sic!) i. q. *brache* «vervactum».

⁹ Cf. čag. نينق «reposé» apud P. de C.

¹⁰ Osm. تارلا, hung. *tarló*, bosn. *tarla* apud BLAU, in antiqua lingua Bissenorum *thorlou*, vid. in diplomate quodam a VÁMBÉRY allato: «rus Bissenorum, quod vulgo dicitur *Besseneu thorlou* («A magyar és töröktatar nyelvekbeli Szóegyezések», pag. 72.).

¹¹ Cf. čag. باغبرساق apud P. de C.

¹² Mongol. *amarak* «amicus», *amaraklal* «amicitia».

¹³ Cf. čag. كوكارماك «livescere». Cum. *kogeripdir* «pudet», vid. germ. *s(is) ist schemelik*.

¹⁴ I. e. *tal buga*; quod ad *buga*, cf. čag. بوغچى, — čag. تال VÁMBÉRY docente omne corpus longum significat.

¹⁵ Cf. osm. چقارمق, in glossa cum. (.) *arhar* litt. *h* falso litterae *r* postposita apparet. Scriptor glossam ger. *czuget* mendose *czu get* scripsit, tanquam syll. *czu* «duo» significaret.

¹⁶ Fortasse *beči el*, cf. čag. بيچين «citadelle», «porte» apud P. de C.

tangisip jatir	se. liyt hi-	jelpirmen. ¹¹ ich wedele
kizarip jatir ¹	czêde	horarmê deficio
jelni. ² das vytur		hor. ¹² defect
jrgaladir	is wagát	konulvkče ¹³ mit girähtikeyt.
kamaladir ³	(sic!) ⁴	kasnači. ¹⁴ der sluysär
cayhaladir ⁵ is plodirt		julovči. redemptor
silkinädir. ⁶ is schyt zich		sahav. ¹⁵ lispt (sic!)
jitirdim. ⁷ ich hab vorlorn		orsu. zeczt zich wedir
sarhitir. ⁸ is ziyget		bugermen. ¹⁶ ich valde
ku(?s)û satkadi. ⁹ di atwt hat		
sy gekrêget		čirlak ¹⁷ en vlishin
savrak ¹⁰ eyñ schädel		čeber ¹⁸ kisi en reynlich m̄
bas eyñ hoybt		(= mann)

¹ Cf. čag. تانگیزغامق apud P. de .: *Kizarip* čag. قېزاروب «rubens».

² Kaz. *jilen* «uber». germ. *cuter*.

³ Cf. verba čag. ایرغانماق et قېيماق, cf. etiam jak. *kamna*,

⁴ *Es woget*, germ. med. ae. *wögen*.

⁵ Čag. چایقلاماق.

⁶ Čag. سیلکماک, franc. *schuttem*. *Schyt* mendose pro *schytet* scriptum est.

⁷ Čag. ایتماک i. q. ییتماک.

⁸ Čag. سارغیق «relâcher» apud P. de C. Quod ad glossam germ., cf. germ. med. ae. *sîgen*.

⁹ Primam glossam cum čag. قوشوغ compararem, alteram vero cum uig. *satkadä* (vid. apud VÁMBÉRY) eandem existimo, cf. interpretationem germ. *di antwort hat si gekrenget*. *Kušugh* hic non antiphonam, sed responsum significat.

¹⁰ Cf. čag. *saut* «thorax aheneus», proprie res qua aliquis protegitur, involucrum.

¹¹ Cf. čag. ییلپکوح «éventail» apud P. de C., cf. etiam kaz. *jilbäzäk* «homo incostans».

¹² Cf. čag. قور «inanis», cf. etiam uig. *koruk*, čuv. *kura*, vid. apud VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etym. szótára», §. 84., et hung. *kóró*, *kór* etc.

¹³ Uig. *künilik* «honestas», jak. *könö* «honestus», «rectus».

¹⁴ I. q. osm. خاندانه دار, pers. خانه دار.

¹⁵ Čag. ساقاو «balbus».

¹⁶ Čag. دوكراماكان.

¹⁷ Cf. čag. چیرلاماق.

¹⁸ Čag. چيبر «une femme agile», «bonne ménagère» apud VÁMBÉRY.

cangil¹ > ekisi bir dir
 bavlagil² >
 tuler³ is hert sich
 kursov lap dir⁴
 čahlasangis.⁵ mesigitis
 jiv.⁶ dikke
 vvseydir.⁷ lipkozit
 jäksi undi. hä herte wol
 čuvre⁸ kiydi. hä hat das äbäch
 umme gekart
 sandireydir hä⁹ rozt.
 tirpildeydir.¹⁰ hä snatert

siarmê ich këm iym
 vvgil da čozgil¹¹ brichs
 uñ (= und) dês¹²
 kozgalisirmê.¹³ ich wule
 bir joulr (sic!).¹⁴ eyn leyik
 örguzurmê.¹⁵ ich weyde
 tulkma. engancz holcz¹⁶ (sic!)
 jarma. engespaldê holcz (sic!)
 jaksi bogeyp¹⁷ barir. ha czuyt
 wo(l) uws gerich(...)¹⁸
 aytip je ber¹⁹ng ie,¹⁹ îpîtns.²⁰

¹ Uig. *kammak* «ligare».

² Čag. باغلاماق idem.

³ Fortasse pro (*iši*)tuler scriptum.

⁴ I. e. *kursovlap dir*, cf. čag. قورشاق «cingulum» قورشالماق «cingi».

⁵ Pluralis numerus secundae personae formae cond. verbi čag. چاتلاماق.

⁶ Čag. باغ.

⁷ Čag. اوکسوماک, quod germ. *liebkosen* bene respondet.

⁸ Kaz. *čüpräk* «fragmenta panni».

⁹ Čag. ساندیراقلماق «delirare».

¹⁰ Cf. čag. تیربانماک «agitare».

¹¹ Čag. چوزماک.

¹² I. e. *brichs und dens*.

¹³ Čag. قوزغالماق, germ. *aufwühlen*.

¹⁴ Čag. یولار, germ. *das leitseil*. *Leyik* mendose pro *leytzeyl* scriptum est, nam voc. *leyik* ex lat. «laicus» (gr. λαϊκός, cf. λαός) deproinitum «populum» significat, vid. germ. med. ae. *leige, leie*, quae significatio hic haud apta esset.

¹⁵ Cf. osm. اورکاک «locus umbraticus», čag. اور, alt. *öre, üre* «collis».

¹⁶ I. e. *en gancz holcz (ein ganzes holtz)*, vid. etiam subsequens *ein gespal-tetes holtz*, cum. *jarma*.

¹⁷ Cf. čag. بوکە, بوزکا «heros».

¹⁸ I. e. ha (hä) czuyt wo(l) uws gerich(tet) «exiit bene compositus» (acie exacte stricta).

¹⁹ Fortasse «promissis tuis mansisti», *berīng* enim *berding* legendum est, *je* autem ex interjectione *eje* decurtatum videtur.

²⁰ Hanc glossam prorsus non intelligo.

jänglämdir ¹ is hallet	sê ani jibekmi dept̄ sê ⁹ wât
karmalarmê. festino ²	istu das ¹⁰ (.) de v̄(.)
udaa. ³ no	emegar ¹¹ > en babe.
eki kun udas(a) tz ^u en tak noch	kurtka ¹²
inandir ⁴	mečälä. ¹³ en czebast
menim at̄i javrutti ⁵ hä hat	julguu (.) ¹⁴
miyn phert gazeret	krinpis
sageseydirmê. ⁶ ich trachte	ičik. ¹⁵ en obêr czogê pelcz
araba čucldi ⁷ dâr karre sluk	tobalak ¹⁶ parkû ¹⁷
nedir	jez ¹⁸ eyn czeyn.
berisirmê. ⁸ ich halfe gäbin	ayak kosulgil ¹⁹ strekke di fuse

[Pag. 164 eaque ultima totius codicis continuationem et finem glossarii complectitur]

¹ Cf. čag. يانكلامان, osm. يانقو «echo».

² Čag. قارمالامان «tâtonner maladroitement» apud VÁMBÉRY, hic «tumultuose agere».

³ Čag. اوتا. Glossa germ. *no* mendose pro *nach* «postea» scriptum est.

⁴ I. e. *Zwei tag nacheinander*.

⁵ Cf. čag. ياروتقى «faire approcher» apud P. de C.

⁶ Cf. čag. ساغیش.

⁷ Cf. čag. چوکارماک et چوکاريلماک «sursum verti». Lineola sub littera *c* paulum ad sinistram producta *r* supplet.

⁸ Čag. بيريشماک.

⁹ I. e. *sen ani jibökmi deptur sen*.

¹⁰ *Want ist tu das . . de v̄ . .*, vid. germ. med. ae. *want* «quando».

¹¹ Čag. اناک.

¹² Čag. قورتغا «vieille femme» apud P. de C.

¹³ Cf. čag. ماشاب. Quod ad *czebast*, cf. got. *vasti* «vestis».

¹⁴ Čag. يولغون.

¹⁵ Cf. čag. ايچيك «jaquette de femme» apud P. de C.

¹⁶ Čag. توبالاق «racine de la dimension d'une olive et douée de propriétés salutaires; rond; mis en pelote» apud P. de C.

¹⁷ *Parkû* pagina codicis subsequenti *parkun* scriptum est.

¹⁸ Fortasse kaz. *jiz* «cuprum», vel potius «pectica aenea», cui significationi germ. *czeyn* magis apte conveniret.

¹⁹ Cf. čag. قوشالماق et قوشماق, kaz. *kuš*.

ičkir.¹ enbruch gurtel
 siltov.² potwar³
 emanirmen.⁴ sa³rlarmê
 horlarmê.⁵ despicio
 manaysis.⁶ sine modo
 ohsassi.⁷ similitudo
 amassa. semp (? = semper)
 taffar uġġa.⁸ adsolaciû (ad
 solatium)

mohdak.⁹ stump
 horen.¹⁰ en reyic
 trapes¹¹ } mēsa (= mensa)
 sufferā¹²
 halha¹³

boksmen et. enziyte vleys
 enčim. miynes selb
 kesetmak¹⁴ uċun
 durch vure(ht)
 korkutmak uċun
 kertermê¹⁵ ich kerbe
 a(n)gġuċ.¹⁶ enleyter
 pesa¹⁷ en hantwerk
 odim. koralmadim¹⁸
 aziz. pēgrinus (= peregrinus)
 ačebergil expone
 kenetā. gelich
 óċuġil.¹⁹ pmoneas
 joldagilar²⁰

¹ Čag. ايجقور, osm. اوچقر vid. apud BIANCHI.

² Čag. شيلتاق «imputation mensongère», «calomnie» apud P. de C.

³ Hung. *patvar*, antiquum slav. *potvor* vid. apud MIKLOSTICH «Die slavischen Elemente im Magyarischen» pag. 48 sub n. 644.

⁴ Čag. ايمانك «prendre garde» apud P. de C.

⁵ Cf. osm. خور باقيق.

⁶ Cf. pers. مانا «similis».

⁷ Cf. čag. اوخشاش «similitudo», اوخشامق «similis esse».

⁸ Mendose scriptum pro *taffaruġga*, cf. osm. تفرج «recreation» apud HINDOGLU.

⁹ Cf. jak. *muñur*.

¹⁰ Osm. خورا, gr. χορῶς. Glossa germ. *reyic* pro *reyge* scripta est.

¹¹ Osm. طرابه, gr. τράπεζα, proprie τετράπεζα m. cum quator pedibus, quadrupes.

¹² Osm. سفره, arab. سفرة.

¹³ Čag. قالقان.

¹⁴ Čag. قیستاماق.

¹⁵ Čag. کرتماک.

¹⁶ Cf. čag. اغماق «ascendere»; glossa *a(n)gġuċ* mendose pro *aginguċ* scripta videtur, cf. quod ad formam kaz. *baskič* «scala».

¹⁷ Pers. پیشه i. q. arab. حرفه ars, quam quis exercet lucrandi caussa, artificium, vid. apud VULLERS.

¹⁸ Fortasse اودون «lignum» قوال «instrumentum», معدن «metallum».

¹⁹ Cf. čag. اوچ.

²⁰ I. e. *joldaġilar*.

ózmä¹

bóz togur.² wirkit

isčv.³ en erbeyter

jalči⁴ enmitelink (sic!)

totha^r. schade⁵

kaska.⁶ kal.

jalinvrmê.⁷ ich blice

tobalak. parkun⁸

jez. en⁹ czeyn

učuh¹⁰ towp pros

kunh. spruy¹¹

mahtarmen¹²

óvermen¹³ > ekisi birdir

toba. mǎ culpa (= mea culpa)

javlov¹⁴ êphanne (sic!)

ji^rdi.¹⁵ treyp czuzamene

usurmê

tongarmê > mich vruyst¹⁶

kirov. riyf

čerê.¹⁷ enkopicze (sic!)

keben. enhuwte (sic!)

saht¹⁸

sergek > en wâhinde man

kongrov¹⁹ en schelle

baley

duley²⁰

mengu²¹

> ebik²²

¹ Čag. اوزماك «depellere».

² Čag. بوز توغور «texit», germ. *wirkt*.

³ Čag. ایشچی «operarius».

⁴ Kaz. *jalči* «mercenarius».

⁵ I. e. «damnum».

⁶ Čag. قاشقه, quod in lingua cum., uti ex glossa allata videri potest, calvum significat.

⁷ Čag. يالينماق, germ. *blinzen*.

⁸ Uti supra.

⁹ Uti supra (pag. 163 cod.).

¹⁰ Čag. اوچوغ.

¹¹ I. e. «palea».

¹² Čag. ماقناماق «laudare».

¹³ Čag. اوکماك idem.

¹⁴ Fortasse čag. ياغليق.

¹⁵ Cf. čag. ييغماق.

¹⁶ Franc. *frisen*.

¹⁷ Fortasse čag. جيران.

¹⁸ Čag. ساتچی.

¹⁹ Čag. قونغراو «campana».

²⁰ Cf. čag. تولاي «omne», proprie «circulus».

²¹ Čag. mengi, alt. *möngekü*, uigur. *mengi*, *mingi*, vid. apud VÁMBÉRY «a tō-rök-tatár nyelvek etym. szótára» pag. 219, 220, §. 231.

²² I. e. *ewig*.

salinirmê¹ ich bihenge

asi.² der kern

čerči.³ enkremér (sic!)

kisidi⁴ sluk

sohti⁵ sluk

erkeč johladim.⁶ ich ṽmiste

(= vermiste)

urus⁷ gewurfen czege

conglû aynir⁸

conglû bulganir

sirih. en merder⁹

[*Finis Codicis cumanici*]

¹ Cf. čag. سالمق «pendere» سالنجك «amulette qu'on suspend au cou» apud P. de C.

² Mendose scriptum pro *ōzi* «granum ejus».

³ Čag. چرچی «épicier», «pharmacien», «quincaillier» apud VÁMBÉRY, «marchand ambulant» apud PAVET de COURT.

⁴ Primam glossae consonam *k* legendam opinor, quae nostra lectio si recta esset, huic glossae čag. قيسماق comparandum sit.

⁵ Čag. سوقماق «fourrer», «enfoncer» apud VÁMBÉRY.

⁶ Čag. يوقلاماق.

⁷ Čag. اوروش, quod hic capram novellam significat, vid. interpretationem germ. *gewurfen czege* (germ. med. ae. *zige*).

⁸ Cf. čag. باش ايناماق «angi animo», vid. apud VÁMBÉRY in glossario čag.

⁹ Fortasse mendose pro *marder* scriptum. Quod ad cum. *sirih*, cf. osm. سرچه, jak. *sărăk*; alt. *serke* capram novellam significat, vid. VÁMBÉRY «a török-tatár nyelvek etym. szótára», pag. 150, §. 155.

EXCURSUS PRIMUS.

DE AENIGMATIS.

A^{EQUE} atque antiquissima populorum sapientia in proverbiiis et fabulis eorumque religio in mythologicis perceptionibus de infinito, ita mens curis relevata jam antiquissimis temporibus se in inventione aenigmatum manifestabat, in quorum compositione ingenium nihil aliud quaerit, quam ut sibi et aliis hilaritatem afferat, quare in brevissima aenigmatis forma, quam raro paulo longius dilatabant, res diversae vel quae fallaci tantum similitudine cohaerere videantur, inter se connectuntur, saepissime vero improprie vel indefinite denominantur. Aenigmata autem jam in antiquissimis litteraturae monumentis passim occurrunt, ut in libro iudicum veteris testamenti, ubi hoc SIMSONIS aenigma, quod Philistaei solvendum proposuit, reperitur:

מִהָאֵכֶל יֵצֵא מֵאֵכֶל וּמֵעַן יֵצֵא מִתּוֹק (יד).

Hoc loco aenigma הִידָה nuncupatur, quod vocabulum in libro DANIELIS calliditatem, fraudem significat. Sphingis aenigma primus memorat SOPHOCLES (Oedip. Tyr. 130), sed eius verba non affert. Ne ASCLEPIADES quidem aut diei temporum aut animalis mentionem facit. Idem aenigma apud DIODORUM (IV. 64) ita sonat: *Τὶ ἐστὶ τὸ αὐτὸ δέπρον, τρίπουν καὶ τετράπουν*, quod demum in libris posterioribus mentione diei temporum nova accepit incrementa. Ecce Sphynxis aenigma, quod OEDIPUS solvit, in ulteriori sua forma: «quodnam est animal, mane quadrupes, meridie bipes, vespere tripes?» In hac aenigmatis forma homo improprie *animal* nuncupatur diversaeque aetates ejus cum diversis diei temporibus comparantur. ASCLEPIADES quidem apud *Athenacum* ens aenigmatis generi ἐρπετῶν annumeravit. Geminatio, paronomasiae, onomatopoesis, composita insolita, nec non vocabula lusoria vel talia, quae rarissime usurpantur, auditoribus aenigmatum quam plurimam afferunt delectationem, maxima tamen hilaritas per conjunctionem rerum inter se admodum diversarum atque per denominationes earum improprias excitatur.

De collectionibus aenigmatum turcicorum pauca tantum admoneo.

1. Celeberrimus BÖHTLINGKIUŠ in specimine textuum jacuticorum sex aenigmata in lucem edidit, quorum primum hoc est: Kim bār buologhai jörāghā syox bari tīlīnan kāpsātāčči?

Oi dorghono.

«Quis est, qui indoctus omnes loquitur linguas?

Echo»

(Ueber die Sprache der Jakuten, pag. 95.) Aenigma jacutice *tābrīng* nuncupatur, cf. *tāi*, *tājabīn*. 2. JOSEPHUS BUDENZ, vir summae doctrinae, in dialecto chivaica itidem sex edidit aenigmata, quorum eum Molla *Iszhak* Özbegiensis gnarum fecit, eorumque quartum cum ante citato Sphingis aenigmate plane convenit (azanda tört ajak minen jüredi, kün orta iki ajak minen jüredi, quinti (iki bası bar, tört kulagi bar, tört közi bar, altı ajagi bar, tört ajagi minen jüredi, jigirme tört tırnagi bar «duo capita, quattuor aures, quattuor oculos, sex pedes habet, quattuor pedibus graditur, vigintiquattuor unguis habet») duae formae aliquantum variantes etiam Hungaris notae sunt. Molla *Iszhak* voc. aenigma dialecto sua *ojun hikajet* «lusoria dictio» nuncupavit (Nyelvtud. Közlemények, T. IV. f. II. pag. 275). 3. RADLOFFIUS undeviginti tribus Tölösensis aenigmata edidit, quorum ultimum:

tošto pudai tügölüp kaltır.

tängärining jiltis

cum secundo aenigmate a BÖHTLINGKIO edito in ipsa rei perceptione convenit. Ecce aenigma jacuticum:

balagan ürdügär čarpa toxtop sītar üsü.

sultustar

«super tugurium furfur dispersum jacet,

stellae»

(l. c., vid. I. T. operis RADLOFFII, pag. 239). 4. GABRIEL BÁLINT in dialecto kazanica 46 aenigmata edidit, de quibus dicit: bu jomak-larnı keräsennärnen Kazandagi iskolisinda üjrängän malajlar jıjib jazdılar «haec aenigmata discipuli scholae christianae in urbe Kazan collegerunt». Duodevicesimum hujus collectionis aenigma:

öj tübäsendä iuak fas.

jondoz

cum secundo jacutico convenit (Kaz. tatár nyelvtanulmányok, fasc. I. pag. 5—7). Kazanice aenigma *jomak* sonat, cf. čag. *ğumbak* «nodus».

Codex cumanicus bibliothecae ad divi MARCI Venetiarum pag. 119—120 quinquaginta aenigmata cumanica complectitur, quorum numero collectiones adhuc notae novis magni pretii incrementis augentur. In quadragesimo primo is, qui aenigma proponit, auditorem non

solum ad solvendum aenigma commovet, sed etiam ei supplicium minatur, si aenigma recte solvere nequeat. Excitatio ad solvendum aenigma in primo quoque aenigmate chivaico invenitur, utpote: *munī tap — dēp sorideler* «divina — ita interrogant». Dispositio aenigmatis cum numero 9 notati; *sēda mēda joh* in sequentibus quoque aenigmatis hungaricis obvenit 1, *nekem is van, neked is van, a vén tus-kónak is van, de Istennék nincsen* «ego habeo, tu habes, vetus quoque truncus habet, sed Deus non habet, i. e. umbra» 2. *nálam is van, nálad is van, de a ma született gyermeknél legtöbb van* «penes me est, penes te est, sed penes infantem hodie natum plurimum est, i. e. juvenus». Dispositio tricesimi sexti aenigmatis cumanici cum hoc hungarico plane eadem est: *lik, lik, végig lik, végestelen végig lik; csomó, csomó, végig csomó, végestelen végig csomó, — nádszál* «foramen, foramen, usque ad finem foramen, — tuber, tuber, usque ad finem tuber i. e. arundo».

Lector aenigmatum cumanicorum facile perspiciet maximam eorum partem esse ad vitam nomadum referendam, ut, e. g. sextum, undecimum, tertium decimum, quartum decimum, undevicesimum, vicesimum etc., in quibus tentorium, desertum, camelus, equus memorantur.

EXCURSUS ALTER.

DE GLOSSIS GOTICIS APUD BUSBEQUIUM.

Quaedam excerpta ex quarta AUGERII GISLENI BUSBEQUII epistola «de legatione turcica», in quibus auctor de gente Tauricae Chersonesi germanica disputavit*

«Non possum, inquit B., hoc loco praeterire, quae de gente accepi, quae etiamnum incolit Tauricam Chersonesum, quam saepe audiveram sermone, moribus, ore denique ipso et corporis habitu, originem Germanicam referre. Itaque me diu cupiditas tenuit videndi ab ea gentem aliquem, et si fieri posset inde eruendi aliquid quod ea lingua scriptum esset, sed hoc consequi non potui. Casus tamen utcumque desiderio meo satisfecit. Cum essent duo huc illinc delegati, qui nescio quas querelas nomine eius gentis ad principem deferrent meique interpretes in eos incidissent, memores quid eis mandassem, si id usu veniret, ad prandium illos ad me adduxerunt. Alter erat procerior, toto ore ingenuam quandam simplicitatem prae se ferens, ut Flander videretur aut Batavus? alter erat brevior, compacto corpore, colore fusco, ortu et sermone Graecus, sed qui frequenti commercio non contemnendum eius linguae usum haberet. nam superior vicinitate, et frequenti Graecorum consuetudine sic eorum sermonem imbiberat, ut popularis sui esset oblitus. interrogatus de natura et moribus illorum populorum, congruentia respondebat. Aiebat gentem esse bellicosam, quae complures pagos hodieque incoleret, ex quibus Tartarorum regulus, cum expediret, octingentos pedites sclopetarios scriberet, praecipuum suarum copiarum firmamentum; primarias eorum

* A. G. BUSBEQUII D. Legationis turcicae epistolae quatuor etc. Hanoviae MDCV.

urbes, alteram Mancup vocari, alteram Scivarin. Ad haec multa de Tartaris eorumque barbarie: in quibus tamen *singulari sapientia* non paucos reperiri memorabat. Nam de rebus gravissimis interrogatos, breviter atque apposite respondere. Ea de causa non temere dictitare Turcas, reliquas quidem nationes scriptam in libris habere sapientiam, Tartaros libros suos devorasse, ideo *in pectoribus eam habere reconditam*; quam promant cum opus sit, et vel uti divina fundant oracula.» — — — «Nunc adscribam pauca vocabula de multis, quae Germanica reddebat. nam haud minus multorum planè diversa a nostris erat forma: sive quod eius linguae natura id ferat, sive quod eum fugiebat memoria, et peregrina cum vernaculis mutabat: omnibus vero dictionibus praeponebat articulum *tho* aut *the* nostratia, aut parum differentia. haec erant:

Broe.	Panis.	Tag.	Dies.
Plut.	Sangvis.	Oeghene.	Oculi.
Stul.	Sedes.	Bars.	Barba.
Hus.	Domus.	Handa.	Manus.
Wingart.	Vitis.	Boga.	Arcus.
Reghen.	Pluvia.	Miera.	Formica.
Bruder.	Frater.	Rinck sive	
Schuuester.	Soror.	Ringo	Annulus.
Alt.	Senex.	Brunna.	Fons.
Wintch.	Ventus.	Waghen.	Currus.
Siluir.	Argentum.	Apel.	Pomum.
Goltz.	Aurum.	Schieten	Mittere sagittam.
Kor.	Triticum.	Schlipen.	Dormire.
Salt.	Sal.	Kommen.	Venire.
Fisct.	Piscis.	Singen.	Canere.
Hoef.	Caput.	Lachen.	Ridere.
Thurn.	Porta.	Eriten.	Flere.
Stern.	Stella.	Geen.	Ire.
Sune.	Sol.	Breen.	Assare.
Mine.	Luna.	Schuualth.	Mors.

Knauen tag erat illi Bonus dies; *Knauen* bonum dicebat, et pleraque alia cum nostra lingua non satis congruentia usurpabat, ut

Jel. Vita sive sanitas.

Jeltsch. Vivus sive sanus.

Jel uburt. Sit sanum.
Marzus. Nuptiae.

Schuos.	Sponsa.	Atochta.	Malum.
Baar.	Puer.	Wichtgata.	Album.
Ael.	Lapis.	Micha.	Ensis.
Menus.	Caro.	Lista.	Parum.
Rintsch.	Mons.	Schediit.	Lux.
Fers.	Vir.	Barrotsch.	Voluntas.
Statz.	Terra.	Cadariou.	Miles.
Ada.	Ovum.	Kilemschkop.	Ebibe calicem.
Ano.	Gallina.	Tzo warthata.	Tu fecisti.
Telich.	Stultus.	Jes varthata.	Ille fecit.
Stap.	Capra.	Ich malthata.	Ego dico.
Gadeltha.	Pulchrum.		

Jussus ita numerabat. *Ita, tua, tria, fyder, fyuf, scis, scuene*, prorsus, ut nos Flandri. Nam vos Brabanti, qui vos Germanice loqui facitis, hic magnifice vos efferre, et nos soletis habere derisui, ac si istam vocem pronunciemus rancidius, quam vos *Scuen* effertis. Prosequebatur deinde, *Athenyne* (lege: *Athe, nyne*), *thünc, thünita, thunctua, thunctria*, etc. Viginti dicebat *stega*, triginta, *threithyen*, quadraginta *furdeithien*, centum *sada, hazer mille*».

Doctissimus CAR. JUL. SCHRÖERUS a me de significatione eorum vocabulorum interrogatus, quae intellectu difficiliora sint et quae BUSBEQUIUS cum lingua germanica non satis congruentia opinatus est, litteris ad me perhumaniter missis, rectam maximae eorum partis interpretationem auxilio linguae goticae possibilem esse non solum prae-dicavit, sed etiam allatis glossis goticis, quae iis respondeant, luculenter demonstravit, Massmannum nominans, qui in «Haupt's Zeitschrift» 1, 345—366 has Busbeckii communicationes tractavit. Hoc loco adscribam comparationes viri doctissimi: *Knauch* fortasse cum got. *ganauha* ἀνάρχεια idem est;

iel, ieltsch = got. *haili* «salus», *hails* «sanus»;
iel uburt = got. *hail vaurthai* (i. g. germ. *heil würde*);
schuos fortasse got. *svêš*;
baar = got. *barn*;
ael = got. *hallus* «petra»;

menus (? *menns* v. *mems*) = got. *mimz* «caro»;

fers = got. *vair*;

statz = got. *staths* ᚱᚦ, «terra», «ripa»;

ada, cf. apud GRIMM formam *addi* (Wörterb. 3, 76, quae tamen in monumentis linguae got. desideratur;

ano = (got. *hanjō*?), ant. germ. (ahd.) *hennâ*;

stap fortasse mendose scriptum pro saxonico: *scâp* «ovis»;

gadeltha = got. *gatilaba* «aptum»;

wichtgata = got. *hveitata*;

mycha = got. *mêki* «gladius»;

lista = Maszmannus got. *leitista* «minimum» supponit;

borrotsch = got. *ga-baurjôthus* «voluptas» 'non «voluntas», ut apud BUSBEQUIUM);

cadariou = „*gadaura*“ «socius» 'forma supposititia apud MASZMANNIUM); *kilemschkop* fortasse got. *ganim scap*;

tzo warthata = got. *thu vaurhti thata* «tu fecisti hoc»;

ies varthata = *is vaurhta thata* «ille fecit hoc»;

ich malthata = got. *ik mahalida thata*.

Comparatio adverbiorum numeralium haec est:

<i>ita</i>	= got. <i>ainata</i> ,
<i>tua</i>	= got. <i>tva</i> ,
<i>tria</i>	= got. <i>thrija</i> ,
<i>fyder</i>	= got. <i>fidvôr</i> ,
<i>fyuf</i>	= got. <i>fimf</i> ,
<i>seis</i>	= got. <i>saihs</i> ,
<i>scucne</i>	= got. <i>sibun</i> ,
<i>athe</i>	= got. <i>ahtau</i> ,
<i>nyne</i>	= got. <i>niun</i> ,
<i>thüne</i>	= got. <i>taihun</i> .

Loco got. *tvaitigjus* apud BUSB. forma manifesto corrupta *stega* legitur. Numeralia *sada* «centum» loco got. *taihun tihund* s. *hunda* et *hazer* loco got. *thusundi* ex lingua persica deprompta sunt, vid. formas pers. صد s. سد (sancr. *ṣata*) et هزار, cf. etiam hung. *száz*, *ezer*. — Voc. *marzus* «nuptiae», quod SCHROERUS auxilio linguae goticae explicari posse negat, mihi cum ar. معروض^{٥٠٠} idem esse videtur, quod etiam in dialecto osmanica usurpatur, cf. dictionem arabicam: عصمت الجارية

على البيع «exposuit puellam venum». Ne vocabulum *telich* quidem SCH. auxilio linguae got. explicari posse dicit, — nil miri, hoc enim vocabulum turcicum est, cf. cag. *tili*, osm. *deli*. Vocabulum *alochta*, quod itidem pro gotico haberi non potest, fortasse ex graeco ἄλστος v. ἄλστος corruptum est.

«Quin etiam, pergit. B., cantilenam eius linguae recitabat, cuius initium erat huiusmodi:

wara wara ingdolou : scu te gira Galtzu hoemisclep dorbiza ca.“

Hunc textum prof. SCHROERUS vix germanicum esse opinatur. MASZMANNIUS, qui eum germanicum sive goticum opinatus est, *hoemisclep* : *haimiskana hlaip*, ac *dorbiza* : *tharbiza* «pauperior» legit, sed nec ille ex hoc textu ullum sensum elicere potuit. Quum hunc textum diligentius perlegissem, eum procul dubio turcicum esse comperi, in qua opinione litteris SCHROERI magis corroboratus sum. Noli mirari. Nam et in paucis BUSBEQUII speciminibus quaedam vocabula continentur, quae Ġoti frequenti Turcarum commercio in linguam suam receperunt, et unus delegatorum origine Gotus auctore BUSBEQUIO paucam popularis sermonis habuit notionem. Textum ante citatum in hunc modum transcribendum esse censeo :

wara wara ing dolu, su tegira gölt(ä) su. Gämi islep dorb-isä ca,

(ultimus hujus strophae versus desideratur), id est «sensim sensim impletur, haec regio tota aqua est. Navis quum illic constitit», — — — — *Galtzu* mendose pro *göltä* (*göldä*) *su* scriptum esse videtur, vid. كول «lieu où se rassemblent les eaux» apud PAVET DE COURTEILLE; *dorb* defective pro *dorib* scriptum, ultima vero syllaba *ca* fortasse ex *anga* (*angar*) corrupta est. Gerundium *islep* ex *isläjüp* contractum est, quae contractio in dialecto kazanica saepius occurrit. Formae in hunc modum contractae etiam in codice cumanico inveniuntur. «Hi, inquit B., Gothi an Saxones sint, non possum dijudicare. Si Saxones, arbitror eo deductos tempore CAROLI magni, qui eam gentem per varias orbis terrarum regiones dissipavit. Cui rei testimonio sunt urbes Transilvaniae hodieque Saxonibus incolis habitatae. Atque ex iis ferocissimos fortasse longius etiam summoveri placuit in Tauricam usque Chersonesum, ubi quidem inter hostes religionem adhuc retinent Christianam. Quod si Gothi sunt, arbitror iam olim eas sibi sedes tenuisse Getis proximas. Nec erraturum fortasse, qui sentiat maiorem partem eius intervalli, quod est inter Gothiam insulam et Procopiam, quam hodie vocant, a Gothis aliquando inessam. Hinc diversa Gothorum,

Westgothorum et Ostrogothorum nomina: hinc peragratus orbis victoriis, et seminarium ingens barbaricae multitudinis. Habes quae de Taurica Chersoneso ex his Procopiensibus didici».

Vocabularium BUSBEQUII ante citatum unicum complectitur linguae Gotorum Tetraxitarum monumentum, de quibus Gotis vid. Anzeiger des germ. Museums, Norinbergae, 1859, Pag. 13. 93.*

* Ad excerpta nostra, cf. etiam JOANNES MOLNÁR «Magyar Könyvház» I. sectio, pag. 188. De Gotis Tetraxitis vid. apud PROCOPIUM (de bello got. IV. 4, 5).

VOCABULARIA.

I. VOCABULARIUM CUMANICO-	III. VOCABUL. GERMANICO-LAT.
LATINUM.	IV. VOCABUL. MEDIAE ET POSTREMAE
II. VOCABUL. PERSICO-LAT.	LATINITATIS.

Vocabularium cumanico-latinum, in quo omnia codicis cumanici vocabula, quae in columnis glossarii cumanicis et in textibus leguntur, ea quoque, quae ex lingua persica aut arabica deprompta sunt, ordine alphabetico digesta inveniuntur.*

A.

Aazam «homo» pag. 66, asan pag. 109, azam pag. 164.	Ayringler «eligete» pag. 141, ayru-men «separo» pag. 56, ayrgil forma imperativi ibid., ayrgâ i. e. ayrgan «separatus», «distinctus» pag. 146.
Aiaz «caelum serenum» pag. 181.	Ayl «cingulum» pag. 12, ail scriptum pag. 122.
Aygakladi «perdidit» pag. 182.	Ayli «gravida» pag. 215.
Ayti «dixit» pag. 161, ayturmen «dico» pag. 20, ayt «dic» ibid.	Ayltartarmen «cingo» pag. 12.
Ayna «dies Veneris» pag. 80.	Augustin n. pr. Augustinus p. 162.
Aynalamas «non delectatur» pag. 165.	Austirmaga «fauces» in dat. pag. 138.
Aypsiz «sine macula» pag. 189.	Aurex «latrina» pag. 120.
Ayran «trabes unum equum ab altero dividens» pag. 121.	Ak «albus» i. q. ac.
Ayri «distinctus» pag. 143.	

* In hoc vocabulario pariter atque in tribus vocabulariis sequentibus nonnullas falsas lectiones et interpretationes editionis locis suis correximus. Quum unus idemque sonus in codice saepe per varias litteras notetur et hoc etiam principio vocabulorum obveniat, ita e. g. *j* per *i*, *j*, *y*, — *k* (ك et ق) per *k*, *c*, *ch* etc., nos respectum ad hanc diversam sonorum denotationem habentes vocabula unius ejusdemque soni initialis et nonnunquam unum idemque vocabulum sub diversis initialibus vocabulario conguessimus, quod nobis juxtapositioni diversarum litterarum sub una eademque initiali praeferendum videbatur. Ordo litterarum, quem in vocabulario secuti sumus, sequens est:

a, ä, e, i (j), o, ö, u, ü (w) | k, c, ch, g, gh, h, j (i), y (j, i), č, ġ, t, d, n, x (= *s* s. *š* s. *z*), *s, sch, z, p, b, m, f, v (w), r, l*.

Vocabula, quae in codice pluries legi possunt, plerumque ea pag. adduximus, in qua primum occurrunt.

- Akkoy i. e. ak koy «tentorium novae nuptae» pag. 143.
- Ac «albus» pag. 108, — apac «admodum albus» pag. 143.
- Acča «pecunia» pag. 91.
- Acsa «vesper» pag. 80.
- Acmac «fatuus» pag. 116.
- Achel «sapientia» pag. 53, — «sapiens» pag. 115.
- Ag «rete» pag. 70.
- Aga in hac compositione *ananing agasi* «avunculus» pag. 180.
- Agáč «lignum» pag. 89, «asser» pag. 120, — tic agáč «columna» ibid.
- Agar «fluit», «manat» pag. 197.
- Agengič «scala» pag. 120.
- Ager «gravis» pag. 76, — «honor» pag. 30, — «pondus» pag. 85, — ager chelle «graviter» pag. 66, — ager sij bila s. auürsibile «honorifice» ibid.
- Agermac «infirmitas» pag. 86, — agirich «aeger» pag. 167, — agrich «aegritudo», «morbus» ibid., agre-mac idem pag. 19.
- Agerlarmen «honoro» pag. 30, — agirlap «honorans», «consecrans» pag. 158, — agirlalik «honoremus!», «consecremus!» pag. 160.
- Agingan «ascendens», «ascensus» pag. 207.
- Agis «os» pag. 165, agx scriptum pag. 110.
- Agizd'di i. e. agizdurdi «fudit» pag. 209.
- Aguxlug «frenum» pag. 122.
- Agsah «claudus» pag. 117.
- Agbet «omnino» pag. 69.
- Agmanirmen mendose scriptum pro aginirmen «ascendo» pag. 6.
- Agrikî s. agrigî, cf. agrich pag. 187.
- Agrurmen «doleo» pag. 19.
- Aghlic «albedo» pag. 86, cf. ac.
- Aha «fluit» pag. 207, cf. agar.
- Ahim «flumen» pag. 222.
- Ahča i. q. acča pag. 144.
- Ay «luna» pag. 78, «mensis» pag. 79, — ay basi «calendae» pag. 80. Haec sunt nomina duodecim mensium anni: 1. safar ay «januarius» pag. 80. 2. sounz ay «februarius» ibid. 3. ylias ay «martius» pag. 81. 4. tob ay «aprilis» ibid. 5. songusax ay «majus» ibid. 6. cus ay «junius» ibid. 7. orta cux ay «julius» ibid. 8. sonchitx ay «augustus» ibid. 9. ches ay «september» ibid. 10. orta ches ay «october» ibid. 11. curban baran ay «november» ibid. 12. asuc ay «december».
- Aya «palma manus» pag. 112.
- Ayach «pes» pag. 113, ayak scriptum pag. 232, — ayag uxi «suffrago» pag. 113.
- Ayadi «recusavit» pag. 227.
- Aianirmen «parco» pag. 132, — ayan-dim «peperci» ibid.
- Ayas i. q. aiaz pag. 82.
- Ayu «ursus» pag. 128.
- Ač «famelicus» pag. 144, — ačikting «esurivisti» pag. 193.
- Ažarmen «aperio» pag. 7, ažchil imp. ibid., ačsa forma cond. pag. 7, ačeluptur «apertum est» pag. 160.
- Ačebergil «expone» pag. 233.
- Ačergansa «si moeret» pag. 158.
- Ači «acer», «amarus» pag. 83, — ačitas i. e. ači tas «alumen» pag. 92.
- Ačirganurmen «amaresco» pag. 180.
- Ačuv «amaritudo» pag. 193.
- Ačchuz «clavis» pag. 119, azchuz scriptum pag. 12.
- At «equus» pag. 121.
- At «nomen» pag. 40.
- Ata «pater», atta scriptum pag. 113, — ulu ata «avus» pag. 180, ullu atta

- pag. 114, — tin ata «pater spiritua-
lis» pag. 157, — atalih «vitricus»
pag. 142.
- Atagirmen «nomino» pag. 40, attagil
imp. ibid.
- Atas «cognominis» pag. 226.
- Atar «aromatopola» pag. 91, ar. عَطَار.
- Atov «insula» pag. 139.
- Atlanurmen «equito» pag. 24, atlan
imp. ibid.
- Atlarmen «transgredior» pag. 222.
- Atli «nominatus» pag. 144.
- Atlu chisi «eques» pag. 105.
- Anig uçun «quamobrem», «ergo» pag. 65.
- Anuclarmen «praeparo», pag. 43,
anuclagil imp. ibid. — anuclamac
«praeparatio» ibid.
- Anus «adhuc» pag. 64.
- A(?n)gîguç i. e. anginguç «scala»
pag. 233.
- Angîd'di i. e. angindurdi «ascen-
dere fecit» pag. 189.
- Anginza «donec» pag. 65.
- Anglarmen «intelligo» pag. 31, an-
glagil imp. ibid., — anglamac
«intellectus.»
- Anča «tantum», anča anča idem pag.
158, — anča čakli idem pag. 189.
- Ančak «illico» pag. 165.
- Ant «juramentum» pag. 138, — ant
içermen «juro» ibid.
- Anda «illuc» pag. 67, — andam (an-
dan) «inde» ibid., — andaoh «tunc»
pag. 71.
- Andi «talis» pag. 158, «tantum» pag. 167.
- Andir «legit» pag. 225.
- Anna «mater» pag. 114.
- Ansesim «festine», «repente» pag. 158.
- Anzagina «aliquantulum» pag. 64.
- Ax «paucus», «modicus» pag. 68, — ax-
rac «modice» ibid.
- As «famelicus» pag. 194.
- As «cibus», pag. 124, — ascaundar-
men i. e. asca undarmen «invito
ad prandium» pag. 17, — as beru-
men «alo» pag. 44.
- As'armen «edo» pag. 11, as imp.
ibid., assa forma cond. ibid.
- Asau «maximopere» pag. 157.
- Asat etermen «libero» pag. 8, asat
et imp. ibid. — asat kisi «homo
liber» ibid., pers. آزاد.
- Asarmen «pendo» pag. 43, aschil
Asen «nuptiae» pag. 39. imp. ibid.
- Asi «nucleus», proprie «nucleus ejus»
pag. 235.
- Asigirmen «festino» pag. 137, asic-
men mend. pro asicman «non fe-
stino» ibid., asicmamagil mend.
pro asicmagil «ne festines» ibid.
- Asildi «pependit» pag. 200.
- Asuch «amator» pag. 115, ar. عاشق.
- Askine «paucus» pag. 147.
- Ascara palam» pag. 69.
- Astanči «revenditor» pag. 101.
- Astelan «usura» pag. 85.
- Astinda «subtus» pag. 70.
- Astri «multum», «valde» pag. 161.
- Astlan «leo» pag. 127.
- Assov «adjutorium» pag. 132.
- Asrar «alut» pag. 195, et non «protegit»,
uti l. c. opinatus sum.
- Asrov «protectio» pag. 197.
- Asru «multum», «valde» pag. 173.
- Aslak^u «desertum» pag. 137.
- Asli «frumentum» pag. 130.
- Az «fames» pag. 27, cf. as.
- Azasti «aberravit» pag. 222.
- Azi turlu «amare» pag. 64.
- Azik s. azih «utilitas» pag. 185, —
azihle «utile» ibid.
- Azih «edulium» pag. 194.
- Aziz i. q. haziz pag. 233.
- Azti «transgressus est» pag. 164.
- Azturmen «famesco» pag. 26, az bol
imp pag. 27.

- Apostoler «apostoli» pag. 201, — apostolic «apostolicus» pag. 212.
 Abaga «avunculus» pag. 114.
 Abuscha «senex» pag. 87, abusca scriptum pag. 116.
 Abskarisirmē (abskarisirmen) «disputo» pag. 226.
 Abzū i. q. avzu «os ejus» pag. 147.
 Abramac «defensio» pag. 21.
 Abrarmen «defendo» pag. 21, — abra imp. ibid.
 Amanat «commendatio» p. 51, ar. ^{سَمَانَة}أمانة.
 Amanat beramen «commendo» pag. 51, — amanat ber imp. ibid.
 Amassa «semper» pag. 233, pers. همیشه.
 Amirak «amicus» pag. 229, mongol. amarak.
 Amu «vulva» pag. 112.
 Ambar «ladanum» pag. 95.
 Amrak i. q. amirak pag. 141.
 Aml^r (ar.) i. e. amllar «opera» pag. 201.
 Avas «vox» pag. 79, pers. آواز.
 Aval (ar.) «principium» pag. 182, — «origo» pag. 200.
 Avurg^lagil «sanctifica» pag. 184, cf. agirlalik.
 Avzū i. e. avzum «os meum» pag. 146, cf. abzu.
 Avlung (ar.) «intellectus tuus» pag. 147.
 Aracli genus quoddam telae pag. 108.
 Arassinda «inter» pag. 172.
 Araba «currus» pag. 121.
 Are «sanctus», «purus» pag. 77, — arri «nitidus» pag. 87.
 Areg «macer» pag. 87, arih scriptum pag. 139.
 Aritma «purgare», «mundare» pag. 166.
 Arinurmen «purgo», «mundo» pag. 25, aringil imp. ibid., arinlali «sanctificamus» pag. 214, arinmaga «mundare» pag. 25.
 Aringči «detractor» pag. 223.
 Arov i. q. are pag. 192.
 Arczulap «affectans» pag. 195.
 Archa «humeri patella» pag. 111.
 Archum s. acrē «plane» pag. 69.
 Arčilarmen «decortico» pag. 136.
 Art «dorsum» pag. 146.
 Artarmen «supero» pag. 54, artchil imp. ibid.
 Artinča yururmen «sequor» pag. 55, artinča yurugil imp. ibid.
 Artinda «retro» pag. 70.
 Artimac bila «pure» pag. 69.
 Artirimē (artirimen) «supersum» pag. 229.
 Artuc «plus» pag. 69, — «superfluum» pag. 85, — artuch «amplius» pag. 157.
 Artum «nimis» pag. 68.
 Artwnče i. q. artinča «a tergo» pag. 161.
 Artchan «superfluum» pag. 85.
 Artmac idem pag. 54.
 Artmac «mantica duas habens peras» pag. 121.
 Arsun «ulna» pag. 98.
 Arpa «hordeum» pag. 130.
 Arma in (i. e. armain) «indefesso» pag. 214.
 Armut «pirum» pag. 125, pers. آسود.
 Al «ars» pag. 180.
 Al «vermiculatus» pag. 108, — ala ala idem pag. 137, — alača idem.
 Alay «ita» pag. 67, alley scriptum pag. 171, — alayesa «tamen» pag. 71. — alayoh «taliter» ibid., — alay bolmassa «alioquin» pag. 64.
 Alang bulan «se repente extollens» pag. 143.
 Alaboga «cetus» pag. 221.
 Alabota «carduus» pag. 135.
 Alālar (i. e. alamlar) «vexilla» pag. 208, ar. ^{عَلَم}علم.
 Aliči «emtor» pag. 106.

- Alisirmen «commuto», «permuto» pag. 14, alisurmen pag. 35, alischil imp. ibid.
- Alisturmac «commutatio», «permutatio», «concambium» pag. 14.
- Alučuc «cabana», «tugurium» pag. 90.
- Alurmen «capio», «accipio», «emo» pag. 6, algil imp. ibid., aldum perf. ibid., aldurmen «capere facio» pag. 51.
- Algesli «sanctus» pag. 77, benedictus» pag. 84, algisle scriptum pag. 160.
- Algis «benedictio» pag. 190.
- Algislasin «benedicat» pag. 217.
- Altar «altare», voc. ex lingua lat. de promptum pag. 192.
- Alti «sex» pag. 158, — «sub» pag. 147.
- Altmiz «sexaginta» pag. 158.
- Altun «aurum» pag. 96, altunči «aurifaber» ibid.
- Aldamac «deceptio» pag. 22.
- Aldarmen «decipio» ibid., alda imp. ibid.
- Alni «frons» mend. scriptum pro alin pag. 110.
- Alpant i. q. elbeti s. elbette «necessario» pag. 226.
- Alma «pomum» pag. 125.
- Allan «vexillum» pag. 118, cf. supra alamlar.
- Allejoh «laudate Jehovam» pag. 220.

Ä.

- Ägäč i. q. egeč pag. 213.
- Äč i. q. heč pag. 213, — äč bolmači «gratis», «gratuito» pag. 213, quod loco cit. haud recte interpretatus sum.
- Ägo fortasse «qua ratione?» pag. 214.
- Äsirding «misertus es» pag. 214.
- Ämgäk «cruciatu» pag. 214.
- Ärtä «mane» pag. 79, — tanc ertä «primo diluculo» ibid.
- Ätirsen «asportas» pag. 213.

E.

- Eygi «bonus» pag. 86.
- Eygir mendose scriptum pro eygir pag. 75.
- Egirac «melius» pag. 68, ibid. et eygirac scriptum.
- Eygirac etarmen «melioro» pag. 37, eygirac et imp. ibid.
- Eygilic «bonitas» pag. 85.
- Eynek «ecce» pag. 209 (? ejnek).
- Eu (ev, uti in dialectis uigurica, altaica et osmanica) «domus» pag. 89.
- Euet (evet) «ita» pag. 67.
- Eki «duo» pag. 141, — eki katning harassinda «inter» pag. 67, — ekinzi «iterum» ibid.
- Eksik s. essik «minus» pag. 68, — «defectus» pag. 141.
- Eksitmädi «non diminuit» pag. 216.
- Ecchi i. q. eki pag. 83, — echinzi «secundus» ibid.
- Echindu s. chindä «tempus post meridiem» pag. 80.
- Ecsittim «diminui», pag. 20, ecsit imp. ibid.
- Ecsuc i. q. eksik pag. 20.
- Egau «linea» pag. 96.
- Egazi «amita» pag. 114.
- Egar conjunctio conditionalis «si» pag. 70, rectius eger pag. 142.
- Egeč «ens» pag. 200, cf. ägäč.

- Egen mend. scriptum pro etgen fac-
 tum» pag. 224.
 Egelik «bonitas» pag. 160.
 Egyi «bene» pag. 64, cf. eygi.
 Egiz «gemelli» pag. 221.
 Egirurmen «filo» pag. 27, egirgil
 imp. ibid.
 Egilic i. q. egelik pag. 174.
 Egri «curvus» pag. 191, — egri chele
 «falso» pag. 65.
 Egricsi «falsus» pag. 117.
 Ehar «planta» pag. 103.
 Ehsi «acerbus» pag. 83.
 Eyar «habena» pag. 122, hoc loco glos-
 sator cod. erravit, voc. enim eyar
 in dialectis turcicis sellam significat.
 Eyarči «ephippiarius» pag. 101.
 Eč i. q. heč pag. 213.
 Et «caro» pag. 212.
 Etarmen «facio» pag. 26, etchil imp.
 ibid.
 Etik «montis declivitas» pag. 144.
 Etic «calceus» pag. 99, — etic baxi
 «pars anterior calcei» pag. 99.
 Eticči «calcearius» png. 99.
 Etic cheyarmen «calceo» pag. 14,
 etic chey imp. ibid.
 Etis i. q. et pag. 207.
 Etuc «pulvisculus» pag. 135.
 Etmac «panis» pag. 103.
 Etmači mend. scriptum pro etmacči
 «pistor» pag. 102.
 Edez «corpus» pag. 201.
 En «armus» in hac dictione en ka-
 madi «armum deligavit» pag. 138.
 Enarmen «descendo» pag. 20, engil
 imp. ibid., enderding «descendere
 fecisti» pag. 190.
 Enis «vallis» pag. 88, — «declivitas»
 pag. 89.
 Enur «forceps» pag. 225.
 Engermen «incurvor», «me inclino»
 pag. 137, engiptir men s. eng-
 dim «incurvatus sum», «me incli-
 navi» ibid.
 Engsalermen «colaphum infringo»
 pag. 140, engsaladim perf. ibid.
 Engse «collum» pag. 136.
 Enč köngül «liberum arbitrium» pag.
 199.
 Enčim «ego ipse» pag. 233, cf. inč.
 Enborum «ante» pag. 64.
 Es «intellectus» pag. 140, — esima
 kirdi «in mentem mihi venit» pag. 227.
 Esac «asinus» pag. 127, — tisi esac
 «asina» ibid., — rectius esik pag.
 146, s. esek pag. 180.
 Esermen «remigo» pag. 135, estim
 perf. ibid.
 Esik «fenestra», «porta» pag. 216.
 Esich «porta» pag. 17, — esichi ja-
 parmen «portam claudio» ibid., esi-
 chni jap imp. ibid., idem quod čag.
 kapunı japğın.
 Esitmac «auditus» pag. 81.
 Esirtir «inebriat» pag. 194.
 Eskerimäs «nihilipendit» pag. 221.
 Eskik «remus» pag. 135.
 Eschi «vetus» pag. 87.
 Essirgermê (essirgermen) «con-
 queror» pag. 185.
 Esvermen «oscito» pag. 136.
 Esrikči «bibulus» pag. 182.
 Ezic «piger» pag. 135.
 Eziturmen «audio» pag. 1, esitum
 perf. pag. 2, esitmaga inf. pag. 5.
 Ezchi «caper» pag. 128, — tizi ezchi
 «capra» ibid.
 Epzi «uxor» pag. 114.
 Eba i. q. oba pag. 148.
 Em «medicamentum» pag. 138, — em-
 larmen «medicor» ibid.
 Emanirmen «caveo» pag. 233.
 Emegar «vetula» pag. 232.
 Eminč «tranquillitas» p. 200, ar. أمين.
 Eminlic bila «tute» pag. 71.

- Emganip «laborans» pag. 134.
 Emgek «cruciatus», «crudelis» pag. 219, cf. ämgäk.
 Emdi «modo» pag. 68, — «nunc» ibid., — «statim» pag. 71, — emdidan ari «admodum» pag. 64, — emdidan cheri «quondam» pag. 65.
 Emdurmis «descensus» pag. 85, cf. enderding.
 Emzac «mamma» pag. 111.
 Ewägeli i. e. «evangelium» pag. 162.
 Evunčlu «gloriosus» pag. 212, cf. kaz. ejemli.
 Er «mas», «masculus», «masculinus» pag. 109, — «maritus» pag. 114.
 Erca i. q. er pag. 109.
 Eregirmen «fastidio» pag. 9, eriktim perf. ibid.
 Eremsirmê(eremsirmen) «glorior» pag. 222.
 Eriklagan «effinctum» pag. 132.
 Eric «prunum» pag. 125.
 Eric pers. gutis? «panthera» pag. 98, (eric in lingua mong. variegatum significat, gutis vero pers. mihi mendose pro يورتيز scriptum videtur).
 Eriney mendose pro erimni «omen» (in acc.) scriptum videtur, vid. sequentem locutionem eriney saa ba(...) sê ne. ., i. e. erimni saa bakirsen nečik «omen aspicias, quale?» pag. 225.
 Erinčak «pigrita» pag. 142, — erinčeč mend. pro erinčäk (irenčäk) scriptum «piger» pag. 185.
 Emê i. e. erirmen «sum» pag. 157.
 Erur «est» pag. 188 et passim.
 Eruv «vis», pag. 142.
 Erk «vis», «potentia» pag. 219, — «liberum arbitrium» pag. 157.
 Erkeč johladim «perdidi» pag. 235.
 Erksindači «possessor» pag. 188.
 Erkli «potens» pag. 219, — erkli erksis «coacte» («velis nolis») pag. 167.
 Erta «tempestive» pag. 71, — ertäčakta «quondam» pag. 65.
 Ertmez «non praeterit» pag. 205.
 Erdamli (erdemli) «eximius» pag. 115.
 Erdeng «virgo» pag. 199, — erdenglik «virginitas» pag. 197.
 Erdem «ars» pag. 136, — «virtus» pag. 182.
 Erni «gingiva» (gall. gencive, osm. diš eti) pag. 110.
 Ernin «naris» pag. 110.
 Ersac «meretrix» pag. 104, quod loc. cit. male ersat legi (cf. pers. هَرَزِه «nugae»).
- Ersacsis «castus» pag. 115.
 Ersaczi «luxuriosus» pag. 117.
 Ersek «luxuria» pag. 142.
 Erseklik i. q. hersegči pag. 186.
 Erlic «natura» pag. 111.
 El «manus» pag. 112.
 El «pax» aut fortasse «populus» pag. 207.
 El «regio» pag. 89.
 Elac «cribrum» pag. 94.
 Elat «humor» pag. 110.
 Elelik «pax» pag. 46, cf. el.
 Elikladiler «irriserunt» pag. 171, l. c. hanc verbi formam male «apprehenderunt» interpretatus sum. .
 Eliclamac «irrisio» pag. 104.
 Eliclarmen «irrideo» pag. 33, eliclagil imp. ibid.
 Elim silengdir «decipit» pag. 224 (elim mend. pro alim scriptum videtur).
 Elči «nuncius» pag. 143.
 Eltiri «pellis agnina» pag. 97.
 Elturmen «duco» pag. 20, — »porto» pag. 43, eltchil imp. ibid.
 Elzi i. q. elči pag. 35.

Elpek «ornamentum quoddam collo vestimenti assutum» pag. 224.
Elbangelim i. e. ewangelin pag. 159.

Elbeti «saltem» pag. 140, — «utique» pag. 183, cf. alpant.
Elm (v. ar.) «mundus» pag. 159.

I (j).*

Iatirmen «jaceo» pag. 134, — uçamda iatirmen «supine jaceo» ibid., — bis koygasip iattik «cucubimus» ibid., l. c. iatlik legi, sed I hic t legendum est, t enim post alterum t cursim scriptum litteram I assimilat, — alar aiagesip iattiler «conjunctis pedibus jacuerunt» ibid., cf. yaturmen et jatir.

Ianawar i. q. yanauar, — tinle ianawar «animal» pag. 180.

Ianina mend. scriptum pro janina pag. 144, cf. kaz. jan.

Ianirmen «minor» pag. 38, ianan-dim «minatus sum» ibid.

Iang «mos» pag. 220.

Iangay «revertetur» pag. 169.

Iangi «novus», «recens», pag. 161, cf. jangi.

Iasik «peccatum» pag. 157, cf. jaxoc.

Iasîdi i. e. iasirdi «occultavit» pag. 193.

Iazirsa «si occultat» pag. 165.

Iazdim «erravi» pag. 134.

Iappalarmen «fabricor» pag. 140.

Iaman «malus» pag. 157, — iaman-lich pag. 168.

Iamarmen «sarcio» pag. 52; cf. kaz. jama- «sarcire», jamau «assumentum», vid. jâmov.

Iara «vulnus» pag. 166.

Iaratup «creans» pag. 219, cf. jara-tači.

Iariklich «lumen» pag. 159.

Iaricte «illuminavit» pag. 159.

Iarih «lucidus» pag. 190, cf. jarig.

Iarilgadi «misertus est» pag. 190, cf. jarilgadi.

Iarovli «aptus» pag. 180, cf. jarovli.

Iarkin «splendor» pag. 193.

Iargu «judicium», vid. jargu.

Iarbarsenlar «supplicant!» pag. 158.

Iarlaigasen «misericors sit!» ibid.

Iarl'gančli i. e. iarligančli misericors» pag. 219.

Iarligančlu idem pag. 166.

Ialbardilar «supplicaverunt» pag. 162, ialbarsa «si supplicat» pag. 158.

Iec «malus» pag. 141.

Iece «communio» pag. 168.

Iegan «esus» pag. 157.

Iegit «juvenis» pag. 164.

Ietkirgil «pervenire fac» pag. 192, — ietmeyin «non attingens» pag. 190.

Iengipt^r «vicit» pag. 192, cf. jengdi.

Iesdä «Deus» pag. 159, pers. یزدان.

Iesse «latus» pag. 139.

Iez «aurichalcum» pag. 181, cf. jez.

Iezuklu «peccator» pag. 157.

Iemese «fructus ejus» pag. 158, cf. jemis.

Ieronim^{us} pag. 166, i. q. Hieronymos.

Ierosolm «Hierosolyma» pag. 161.

Ierkoi i. e. ier koi «subter terram» pag. 144, cf. jer.

Ioutmaga «deglutire» pag. 140.

Ioch «non est» pag. 158.

Iochari «sursum» pag. 160, cf. jo-gartin.

* Litt. *z* initialis in nonnullis codicis glossis *j* valet.

Iopsinip «approbans» pag. 195, cf. job.
 Iol «via» pag. 163, cf. jol.
 Ioluchtu «obviam venit» pag. 164.
 Iuunurmen «lavo» pag. 10, — juun-
 gul imp. ibid., cf. juuarmen.
 Iuuz «exiguus», s. «depressus» pag. 139.
 Iugrup «festinans» pag. 214.
 Iumarmen «nicto» pag. 133, ium-
 dum perf. ibid.
 Iwc i. q. ioch, jok pag. 158.
 Iwgundi «se inclinavit» pag. 160, — iw-
 gūdilar i. e. iwgundilar «se in-
 clinaverunt» pag. 162, cf. juguñgis.
 Iwx i. q. iws pag. 158.
 Iws «centum» pag. 167.
 Ickermen «jugo» pag. 220.
 Igarlik «invidia» pag. 140.
 Iglading «ploravisti» pag. 193.
 Iglık «cuneus» pag. 143.
 Ihar «(navis) anchora submissa con-
 stitit» pag. 223.
 Iycharmen «dejicio» pag. 18, iychte
 perf. 3. p.
 Iydim «congregavi» pag. 18.
 Ičesti «juvavit in submergendo» pag. 220.
 Ičik «vestis pellicea» pag. 232.
 Ičindagi «quod intus est», «intimum»
 pag. 187.
 Ičip «bibendo» pag. 213.
 Ičkinirmē (ičkinirmen) «aufugio»
 pag. 226.
 Ičkir «ligamentum, quo herniosi utun-
 tur» pag. 233.
 Ičrih «intimus» pag. 187.
 It «canis» pag. 134.
 Iti «acutus» pag. 180.
 Itt i. q. it pag. 128.
 Itlandim «perivi» pag. 134.
 Itlāmislā i. e. itlānmislar «erran-
 tes» pag. 215.
 Idmälägil «exerce» pag. 182, cf. jtma.
 Inak «fidelis» pag. 182 (mong. inak).
 Inak fortasse «tabula textoria» pag. 225.

Inah i. q. inak «fidelis» pag. 227.
 Inanmagil «ne credas» pag. 163, in-
 angay futurum pag. 202.
 Inamli «fidelis» pag. 141, cf. čag. inam.
 Ine «acus» pag. 181.
 Inčkaydir fortasse «plangit» pag. 134.
 Inčcalap «subtiliter» pag. 71.
 Inčcha «subtilis» pag. 87, — inčha
 «angustus» pag. 139.
 Ingac «mentum» pag. 170.
 Ingan fortasse «praestans» pag. 209.
 Ingec i. q. ingac pag. 222.
 Ingr «ficus» pag. 126.
 Ingga «rarus», «subtilis» pag. 139, cf.
 inčcha, inčha.
 Ingču «gemma» pag. 109.
 Ixdamac «inquisitio» pag. 32.
 Ixdarmen «inquiero» pag. 32, ixdagil
 imp. ibid.
 Is opus» pag. 104, izlar «opera» pag.
 157.
 Isaigana edūs? pag. 136 (edus
 «caro» s. »vas).
 Isan «imago» pag. 225.
 Išanurmen «confido» pag. 17, izzan-
 gil imp. ibid.
 Isanmac «fides» pag. 17.
 Isarli «invidus» pag. 117.
 Iseb «vestimentum» pag. 139.
 Isi «invidus» pag. 117.
 Isčv «operarius» pag. 234.
 Issinurmen «calefacio» pag. 16.
 Issirimen «struo ignem» pag. 132.
 Issilic «calidus» pag. 16.
 Isz «incendium» pag. 139.
 Islagil «odorare» pag. 141.
 Islamac «operatio» pag. 104.
 Islu i. q. issilic pag. 139.
 Izi «vestigium ejus» pag. 146.
 Izin «calcar» pag. 133.
 Izim «pars vestimenti interior» pag. 138.
 Izchari «intus» pag. 67.
 Izzangil vid. supra.

Izlar vid. supra.
 Ipchin «aquae colorem referens», «violaceus» pag. 108.
 Imenirmen «verecundor» pag. 62, imendim perf. ioid.
 Iv «sepulcrum» pag. 222.
 Ir «cantus», «cantilena» pag. 188.
 Irach «lontanus», — irachti mend. pro irachtan «e lontano» pag. 164.
 Iragirmen «dilato» pag. 8.
 Irlarlar «cantant» pag. 159.

Ilan «serpens» pag. 168.
 Ilermen «pendeo» pag. 139.
 Iliptir «alligatum est» pag. 140.
 Ilim «rete» pag. 221.
 Ilgari «prae» pag. 161.
 Illictingvis mend. scriptum pro illictingis «sprevistis» pag. 184, cf. čag. et uigur. eliklāmāk «capessere» etc. a voce elik «manus» derivatum.
 Illind' di i. e. illindurdi «illaqueavit» pag. 189, cf. ilim «rete».

O.*

Oasamac «similitudo» pag. 86, cf. ocsas.
 Oen i. e. ön «coram» pag. 166.
 Oyn «ludus» pag. 34.
 Oynas «collusor» pag. 114.
 Oynas sis «haud amabilis», «indecorus» pag. 137.
 Oynarmen «ludo» pag. 34, oynagil imp. ibid.
 Oinčil mendose scriptum pro oinči T «joculator» pag. 103.
 Oymac «digitale» pag. 97, oymah pag. 139.
 Uat «caliga» pag. 121, cf. pers. وات.
 Quad «tempus» pag. 82, ar. وعد.
 Ouada terminus» pag. 106, ar. وعده.
 Ouč «pugnus» pag. 112.
 Ous «siligo» pag. 131.
 Ouratimac «amonitio» pag. 9.
 Ouraturmen «admoneo» pag. 9, ourat imp. ibid.
 Ourum s. ourula vid. ogrilam.
 Ourluc «granum», «semen» pag. 54.
 Oul i. q. ogul pag. 200.
 Oulu magnus» pag. 75, olu pag. 78.
 Ockurbis «legimus» pag. 159.
 Ochus «flumen» pag. 28.

Oct i. q. ocht.
 Octunguil mend. pro octungil «offende» pag. 42.
 (O)cotunmac mend. pro octunmac «offensio» pag. 42.
 Ocsas «similis» pag. 85.
 Ocsasib «similiter» pag. 71.
 Ocht «hora» pag. 79, e. g. aš octi «hora cibi matutini» ibid., ar. وقت.
 Ogar «fortuna prospera» pag. 137.
 Ogoloch «capella» pag. 128.
 Ogūč i. q. öygünč pag. 198.
 Oguturmen «castigo» pag. 16, ogut-chil imp. ibid.
 Ogus «bos», pag. 128.
 Ogur «fur» pag. 185.
 Ogul «filius» pag. 114, — ghalal ogul «filius legitimus» pag. 115.
 Ogri «fur» pag. 28.
 Ogrilam «furtive» pag. 66.
 Ogrulamac «furtus» pag. 27.
 Ogrularmen s. ogurlarmen «furor» pag. 27, ogrula imp. ibid.
 Oglan «puer» pag. 104, — „oglanlar“ «famuli» pag. 93.
 Oghči «spiculorum fabricator» pag. 103.

* O in nonnullis codicis glossis pro ō scriptum est.

- Ohû i. e. ohumaga s. ohuku
«legere» pag. 145.
- Ohsassi «similitudo» pag. 233, cf.
ocsas.
- Očkac «tussis» pag. 138.
- Ot «ignis» pag. 79, quo loco ot non pla-
netam, uti opinatus sum, sed proprie
ignem significat.
- Ot «herba» pag. 89, — «medicina» pag.
37, — «unguentum» pag. 96.
- Otači «medicus» pag. 101.
- Otalamac «locus herbifer», «pratun»
pag. 96.
- Otemis «solvit» pag. 146.
- Otunz «mutuum» pag. 38.
- Otunzcha berumen «mutuum ar-
gentum do» pag. 38, otunzcha ber
imp. ibid.
- Otus «triginta» pag. 146.
- Ottac «insula» pag. 138.
- Ottalarmen «medicor» pag. 37, ottala
imp. ibid.
- Otru «contra», «obviam» pag. 65.
- Otruczı «mendax» pag. 117.
- Otluc «focus» pag. 90.
- Odim «lignum» pag. 233.
- On fortasse ex ofan, ufan contrac-
tum «comminutus» pag. 146.
- Ong «salus» pag. 197.
- Ong «dexter», — «dextera» pag. 87.
- Ongatgil «medicare» pag. 187.
- Ongaldi «consanuit» pag. 140.
- Onggarmen «marcesco» pag. 37.
- Onglik «salutaris», — «salvator» pag.
187.
- Onglu «dexter» pag. 146.
- Ox «ipse» pag. 146, vid. öz.
- Oxga «alius» pag. 74, cf. ösge.
- Os ol «ille» pag. 206.
- Osal «execrabilis» pag. 142, — «socors
futuri», «negligens» pag. 181.
- Oscarmen «similo» pag. 57, oscar
«similat» ibid., cf. ocsas, ohsassi.
- Oscurmac «tussis» pag. 60, cf. očkac.
- Oscurumen «tussio» pag. 60.
- Osta «doctor» pag. 19, — «magister»
pag. 104.
- Ossi? «ipse» pag. 138, vid. ox.
- Ozä «per» pag. 210.
- Ozdan «de summo loco natus» pag. 115.
- Oparmen «oscutor» pag. 41, opchil
imp. ibid., vid. öpti.
- Opkelmekči «iracundus» pag. 185.
- Opcha «ira» pag. 32, vid. öpkä.
- Opchalarmen «irascor» pag. 32, op-
chala imp. ibid.
- Opmac «osculum» pag. 41.
- Oprac «vestimentum» pag. 32.
- Oba «convalles» pag. 88, cf. uwe.
- Obuc? «electrum» pag. 140.
- Ovdi «laus» pag. 207.
- Ovding «laudavisti» pag. 198, cf. öv-
sin.
- Ovsadi «similis fuit» pag. 199, cf. os-
carmen, ocsas.
- Ovsar «similis» pag. 226, cf. oscar.
- Ovretmis «docuit» pag. 203, cf. oura-
turmen.
- Ovlduh «ova piscium» pag. 222.
- Ovlu «filius ejus» pag. 144, cf. ogul,
oul.
- Or «fossa» pag. 222.
- Orozung «fortuna» pag. 28, cf. rox.
- Orû i. e. orun «locus» pag. 204.
- Oruč i. q. oruz pag. 168.
- Oruz «jejunium» pag. 31, pers. , —
oruz tut «jejuna» ibid.
- Organan gr. pag. 192.
- Orta chele «communiter» pag. 64.
- Ortac «socius» pag. 114.
- Ortada «in medio» pag. 144.
- Ortu «versus» pag. 72.
- Orda «curia» pag. 105.
- Ornarmen «habito» pag. 140, cf. orun.
- Ors «acmon», gr. pag. 96.
- Orsu fortasse ital. orsù! pag. 230.

- Orbu «funda» pag. 222.
 Orman «silva» pag. 89.
 Orlas «ascensio» pag. 89.
 Ol «ille» pag. 73 et passim, angar s.
 aar in dativo, pl. anlar ibid.,
 anlar ogh «ii ipsi» pag. 74, —
 aning «suum» ibid.
 Olarmen «moriore» pag. 35.
 Olu «mortuus» pag. 88.
 Olu i. q. ulu pag. 214.
 Olum «mors» pag. 35.
 Olûluh i. e. olumluh «mortalis» pag.
 207.
 Olča «mensura» pag. 85.
 Olturumen «sedeo» pag. 54, oltur
 imp. ibid.
 Olturuldi «occisus est» pag. 192.
 Olturgučlar «scamna» pag. 104.
 Olturguz «scabellum» pag. 54, —
 «scamnum» pag. 119.
 Olturmak «sessio» pag. 175.
 Olza pag. 36, vid. olča.
 Olzarmen «metior» pag. 36, olzchil
 imp. ibid.
 Olbeklig «abundantia» pag. 194, mong.
 elbek.

Ö.

- Öuranirmen «disco» pag. 6, öuran-
 gil imp. ibid., cf. ouraturmen,
 ovretmis.
 Öctenlänir «gloriatur» pag. 222.
 Öctem «superbus» pag. 183.
 Öctelik «superbia» pag. 183.
 Ögurdı «misere clamitavit» pag. 136.
 Öygünč «laudatio» pag. 188, vid. supra
 ogūč.
 Öč «vindicta» pag. 182, — öč alguči
 «vindex» ibid.
 Öčugil «vindica» pag. 233.
 Öčessirmen «altercor», «contendo» pag.
 136, öčesstim perf. ibid.
 Öte «trans» pag. 215.
 Ötmack «panis» pag. 171, ötmäk vī
 ötmec pag. 174.
 Ötmäkči «pistor» pag. 174.
 Ötli «felleus» pag. 203.
 Önadurur «procrecit» pag. 212.
 Öngu «levis» pag. 220.
 Öpkä «ira» pag. 182.
 Öpkani mend. pro öpkäsi pag. 147.
 Öpti «osculatus est» pag. 165.
 Öbuga «nemus» pag. 136.
 Ömäd «spes» pag. 77.
 Öw i. q. eu «domus» pag. 162.
 Övermen «laudo» pag. 234, cf. ogūč
 i. e. ögunč.
 Övgâ i. e. övgan «laudata» pag. 206.
 Övgerlar «laudent» pag. 159.
 Öwtiti «detersit» pag. 170.
 Övnir «gloriatur» pag. 222.
 Övsin «laudet» pag. 210.
 Ösäng «pertinax» pag. 227.
 Ösge «alius» pag. 170, cf. oxga.
 Östi «crevit» pag. 203.
 Öz «ipse» pag. 197, cf. ox, — özöz
 pag. 196.
 Özä «super», — «pro», — «per» pag.
 186, cf. ozä.
 Özgäčä «alioquin» pag. 228.
 Özding «secessisti» pag. 200.
 Özmä «depulsio» pag. 234.
 Örumčik «aranea» pag. 139.
 Örken «funis» pag. 136, — «ligamen-
 tum» pag. 171.
 Örguzurmê (örguzurmen) «pasco»
 pag. 231.
 Örtik «igneus» pag. 141.
 Örtli idem pag. 220.

Öl(ğ)ä «praeda» pag. 209.
Öldi «mortuus est» pag. 199, cf. olar-

men, — öldurdiler «occiderunt» pag. 160.

U.*

Uiaaganda «vigilando» pag. 139.

Uiuganda. uiuhusi arasnada
(mend. pro arasinda) «dormiendo»
pag. 139.

Uiuymider oioumider «utrum dor-
mit, an experfectus est?» pag. 139.

Uiurmen «dormio» pag. 19, uyugil
imp. ibid.

Uutirmê (uutirmen) «sopio» pag. 224.

Ugat «verecundia» pag. 62.

Ugialurmen «verecundor» pag. 62,
ugialdum perf. ibid.

Ugu «bubo», «noctua» pag. 106, — ugu
yungi «pluma bubonis» ibid.

Ugraiadir «murmurat» pag. 134.

Ugrenir «abominatur» pag. 164.

Uyag turumen «vigilo» pag. 62,
uyagtur imp. ibid., cf. uioumider.

Uyahti «occidit» pag. 224, cf. çag.
ojakmak.

Uyanurmen «expurgator» pag. 51,
uyangil imp. ibid.

Uč «finis» pag. 146.

Uč «tres» pag. 161 et passim.

Učöv «trinitas» pag. 207.

Učuh «exanthema» pag. 234.

Učün «propter», — «pro», — «per» pag.
69 et passim.

Učuz «vilis» pag. 88.

Učkun scintilla» pag. 139.

Učmak «paradisus» pag. 78.

Učmisley «volando» pag. 200.

Učlik birlik «trinitas» pag. 141.

Učluk i. q. uçlik pag. 210.

Utermê (utermen) «concremo» pag.
224.

Uturgu «scamnum» pag. 100, cf. ol-
turguz.

Utru «obviam» pag. 164, cf. otu.

Utlü tas «silex» pag. 144, cf. ot,
kaz. ut.

Udaa «postea» pag. 232, cf. öte,
kaz. ütü, proprie, «trans», — eki
kun udas(i) «per duos dies con-
tinuos» pag. 232.

Udakči «debitor» pag. 186.

Un «vox», «sonus» pag. 54, uni ka-
rildi «raucus evasit» pag. 223.

(U)n? «humidus» pag. 140, cf. koibalo-
karag. ül, cf. etiam çag. üng «co-
lor», ününg «unguentum».

Unamak «consensus» pag. 142.

Unarmen «obedio» pag. 137, una-
dim perf. ibid., — undim «consensi»
«acquievi» pag. 10.

Undi «sonuit», jäksi undi «bene au-
divit» pag. 231, proprie «bene sonuit».

Unuturmen «obliviscor» pag. 41,
unutchil imp. ibid., — 'unutcham
mend. pro unutchan «oblitus» ibid.

Unutčangdir «obliviosus est» pag. 139.

Unutmac «oblivio» pag. 41.

Ungermê (ungermen) «complano»
pag. 228.

Ungsuma mend. scriptum pro uksak
maa «mihi similis» pag. 142, cf.
ocsas, kaz. oşauli (oşakli).

Undarmen «voco» pag. 61, unda-
dum pag. 17, unda imp. ibid., un-
dagil idem pag. 61.

Undemen «nuncio» pag. 137.

Ux «sensus» pag. 53, — ux bila «sa-

* U in nonnullis cod. glossis pro ū scriptum reperitur.

- pienter» pag. 71. — ux chisi «homo ingeniosus» pag. 116.
- Uxangi «stapes, quo quis in equum «tollitur» pag. 122.
- Uxun «longus» pag. 86, — uxun chele «diu» pag. 65, — uxun olča «mensura longa» pag. 85.
- Uxunluc «longitudo» pag. 85.
- Uxurmurs «myrrha» pag. 96, cf. gr. *μυρρίκη*.
- Us i. q. ux pag. 193.
- Us «factum» pag. 26.
- Us «humidus» pag. 87.
- Us etarmen «lavo» pag. 10, us et imp. ibid.
- Usah «mica» ötmakning usahi «mica panis» pag. 221.
- Usahči «perditor» pag. 223, — «de- tractor» pag. 182.
- Usattirmen «conduco», cf. uzatıl̄.
- Usanmac «spes» pag. 77.
- Usasi «similis» pag. 85, cf. ocsas.
- Usaldi «comminutus est» pag. 183.
- Usutmadi «non infregit» pag. 189.
- Usurmê (usurmen) «frigeo» pag. 234.
- Uscu «instrumentum, quo fabri lignarii radunt vel laevigant» pag. 100.
- Usculi «linum» pag. 106.
- Ustun «super» pag. 70, — ustunda ibid., — ustungu «supremus» pag. 204.
- Ustlu mend. pro uslu «sapiens» pag. 115.
- Ussurmen i. q. usurmen pag. 27.
- Ussah «detractio» pag. 140, — us- sahči «detractor» ibid., cf. usahči.
- Uzatıl̄ i. e. uzatılar «comitati sunt» pag. 202, cf. usattirmen.
- Uzêgi i. e. uzengi pag. 145, cf. uxangi.
- Uzermen «abrumpo» pag. 139, uzdi perf. pag. 204.
- Uzun i. q. uçun pag. 70, 78.
- Uzum «uva» pag. 143.
- Uzcarmen (č per zc denotatum) «volo in altum» pag. 61, uzchil imp. ibid.
- Upsunurmen «recordor» pag. 50, up- sungil imp. ibid., cf. üücsunur- men.
- Umuč «spes» pag. 209.
- Uwe «vallis», «excavatio» pag. 228, cf. oba.
- Ur i. q. ir «cantus» pag. 217.
- Uradi «latrat» pag. 134, urdi perf. ibid.
- Uretti «docuit» pag. 220, cf. oura- turmen, öuranirmen.
- Uru «semen» pag. 143, — uruh «proles» pag. 189.
- Urûdî i. e. urundim «pugnavi» pag. 227.
- Urus «capra novella» pag. 235.
- Uruschirmen «litigo» pag. 132.
- Urrurmen «percutio» pag. 45, ur imp. ibid., urdim «jeci» pag. 134, iergä urde «humi prostraverunt» pag. 170.
- Urgunl nomen avis cujusdam pag. 144.
- Urpek «fermentum» pag. 224.
- Urmach «flagellum» pag. 28.
- Urluc «semen» pag. 103, cf. uru, uruh.
- Ulah «equus» pag. 145.
- Ulasurmen «divido» pag. 20, ulas- chil imp. ibid.
- Ulasmac «divisio» pag. 20.
- Ulam «ab», «de» (construitur cum abl.) pag. 211 et passim.
- Ular «ligat» pag. 220, ularmen «ligo» pag. 136, uladim perf. ibid.
- Ulemat mend. scriptum pro ulema «doctores» pag. 157, ar. *علما*.
- Ulu «magnus» pag. 161, cf. olu.
- Uluydir «ululat» pag. 134.
- Ulus «pars» pag. 85, — «turba» pag.

146. — butun ulus «pars integra»
ibid., uzunzi ulus «tertia pars»
ibid., tortuzi ulus mend. pro
tortunzi ulus «quarta pars» ibid.

Ululuc «magnitudo» pag. 86, cf. ulu,
olu.
Ulgayirmen «cresco» pag. 14, ulgay-
gil imp. ibid.

Ü.

Üücsunurmen «recorder» pag. 51, cf.
upsunurmen.
Wt tumasa fortasse ütünmäsä «si
supplicat» pag. 166.
Wstwn i. q. ustun pag. 160.
Üv «venatio» pag. 62, cf. čag. ao, alt.
uu, u et verbum inde derivatum
uula- «venari».

Wretir «docet» pag. 162, cf. uretti,
ouraturmen.
Ürengaymen «discam» pag. 158, cf.
öüranirmen «disco» cf. etiam čag.
ögrenmāk, alt. üüren-, jac. üö-
rān- (alt. üüren interdum aequē
atque in lingua cum. in üren con-
trahitur).

K.

Kaal «ferus» pag. 225.
Kak «aridus», «siccus» pag. 139.
Kakirdim «edidi sputum» pag. 136.
Kagal «lentus» pag. 87, pers. کاهل.
Kagis «angor» pag. 170.
Kahal «piger» pag. 181, cf. kagal.
Kay conj. «quod» pag. 163, — kayda
«ubi» pag. 144 et passim, — kaysi
«qualis» pag. 164 et passim.
Kaia «rupes» pag. 136.
Kaygi «tristitia» pag. 187, cf. kagis.
Kaygirsang «si angeris» pag. 163.
Kaytargil «redde» pag. 141.
Kayturmen «revertor» pag. 51, kayt-
chil imp. ibid.
Kač «crux» passim in cod.
Kačti «aufugit» pag. 164, — kačirgil
imp. formae factitivae pag. 206.
Kat «latus» pag. 67, cf. catinda.
Katirap s. cati chele «fortiter»
pag. 66.
Katolik «catholicus» pag. 214.
Katū i. e. katun «femina», «domina»
pag. 157.
Katulangil «exerce te ipsum» pag. 141.
Katti «durus» pag. 174.

Katli: andan katli «eo fortius»
pag. 160.
Kadadi «clavavit» pag. 208.
Kan «sanguis» pag. 79, cf. can.
Kanov «ventrosus» pag. 222.
Kani «ubi» pag. 144.
Kani i. e. kangi «qualis» pag. 144.
Kangiridir «decipit» pag. 224.
Kansi «quaecunque», «omnia» pag. 157.
Kačik i. e. kančik «canis femina»
pag. 224.
Kasart «frustulum» pag. 146.
Kaska «calvus» pag. 234.
Kasnači «thesaurarius» pag. 230.
Kassirmen «frico» pag. 29.
Kazan «quum» pag. 135.
Kazār mendose pro bazar (dir) «fo-
rum est» pag. 148.
Kazna «gazophylacium» pag. 205, cf.
kaznači, ar. خزانة.
Kapsa «cista», «feretrum» pag. 222.
Kabag «porta» pag. 186.
Kaban «aper», pag. 181.
Kabul eter «accipit» pag. 183.

- Kam katun «ineantatrix» pag. 9.
 Kamadi «fascinavit» pag. 138.
 Kamaladir «fascinat», «fascinando movet» pag. 230.
 Kamiz mend. scriptum pro kamči «fustis» pag. 171.
 Kamlik etermen «fascino» pag. 9.
 Kavosin «scapus pennae» pag. 136.
 Kavdan pag. 227, glossa respondens germ. ūgebrant «quod incrematum non est» significat.
 Kar «nix» pag. 40, kar yayar «ningit» ibid. kar yaydi perf. ibid.
 Kar «brachium», karumte «in brachio meo» pag. 144.
 Kara «niger» pag. 143.
 Karakči «praedo» pag. 213.
 Karangi «obscurus» pag. 142, cf. carangu.
 Karav «retributio» pag. 201.
 Karavas «aneilla» pag. 181.
 Kara'di «obscuritas facta est» pag. 200.
 Karalic «atramentum» pag. 64, — «nigredo» pag. 174.
 Karech čahta «in tempore necessitatis» pag. 142, vid. kerek.
 Karedim «vidi» pag. 135.
 Karin «venter» pag. 215, cf. caren.
 Karidas i. e. karindas «frater», «proximus» pag. 185.
 Karisurmen «defendo» pag. 21, karis imp. ibid.
 Karismac «defensio» pag. 21.
 Kargadi «execratus est» pag. 135.
 Kargase «lippus» pag. 228, vid. respondentem glossam germ. eyn grigik man, aut fortasse «rixator», germ. enim grigik fortasse grigis legendum est, cf. hodiernum kriegs-.
 Ka'gizlu «maledictus» pag. 168, cf. chargesli.
 Karčaga «accipiter» pag. 180.
 Karzi «obviam», «contra» pag. 165.
 Karp ? «angor» pag. 146.
 Karmalarmê (karmalarmen) festino» pag. 231.
 Kalaa «castrum», «castellum» pag. 89, cf. gala.
 Kalay «stannum» pag. 97.
 Kalam «calamus» pag. 90.
 Kaling «spissus» pag. 139.
 Kalip «forma» pag. 90.
 Kalurmen «maneo» pag. 51, kalgil imp. ibid., cf. calirmen.
 Kalkani «scutum ejus» pag. 170, l. c. male kalkam legi.
 Kâtgâ i. e. kâtirgan «amovit» pag. 202.
 Keyc «vestis» pag. 184.
 Kek «odium» pag. 182.
 Kekirdi mend. scriptum pro kekirdim «ructatus sum» pag. 136.
 Kegmič «aspectus luscus» pag. 147.
 Keyic «indumentum» pag. 197, h. l. male keyit legi, cf. keyc.
 Keča^k «paucus» pag. 144.
 Kečirip «deducendo» pag. 202.
 Kečov «piger», «cunctabundus» pag. 135.
 Ked'di i. e. kedurdi «vestivit» pag. 191, l. c. minus recte keddi impressum est.
 Kenetä fortasse «similis», resp. enim glossa germ. gelich sonat, pag. 233.
 Keng «amplus» pag. 139, cf. chenglic.
 Kengezzingis «consulite» pag. 168.
 Kensi «ipse», «suus» pag. 161.
 K(es) «hiems» pag. 181.
 Kes «vicis» pag. 175, — bir kes «semel» ibid.
 Kešan mend. pro keskin scriptum videtur «jaculum ad feriendum» pag. 144.
 Keseo mend. pro kesev «buccella» pag. 182.
 Kesetmak uçun «coactus» pag. 233.
 Kesenä «fossa», «bustum» pag. 222.

Kesmey «non secans» pag. 203.

Kezermê (kezermen) «coquo» pag. 222.

Keziv «sectio», «consuetudo» pag. 220.

Keben? «tegillum» pag. 234, resp. glossa germ. en huwte sonat, cf. hodiernum hütte.

Kebêsir i. e. kebensir «mucescit» pag. 224.

Kebermis «vestitus» pag. 140.

Kemä «navis» pag. 138, ibid. et keme scriptum est.

Kemeč mend. pro kemečsis scriptum «azymus» pag. 180.

Kemizildi «demptus» pag. 169.

Kemirrimen «rodo» pag. 139.

Kerek «necesse est» pag. 144.

Keriklirmen «irritor» pag. 136.

Keris «rixa» pag. 229.

Kertek «justus» pag. 216, cf. cerče.

Kerteg «talamus» pag. 190.

Kerterme (kertermen) «incido» pag. 233.

Kerti «verus» pag. 160, — «sincerus» pag. 162.

Kersangi «piger» pag. 135.

Kermê i. e. kermen «urbs» pag. 197.

Kelänedir? «trahit» pag. 228.

Kelepen s. keleppen «leprosus» pag. 164.

Keliyirir «venit» pag. 143, keji i. e. kelejir idem pag. 144, kelgay «veniat» ibid., keluyorler «veniunt» pag. 221, — keltiristi perf. formae fact., e. g. sukeltiristi i. e. su keltiristi «juvavit in gerenda aqua» pag. 220.

Kyk «incendium» pag. 148.

Kyče «parvus» pag. 146, cf. chiči.

Kičiyder mâ «pruritus sentio» pag. 136.

Kyčerir «clamat» pag. 169.

Kijgil «indue» pag. 66, cf. keyic.

Kiynarsen «affligens» pag. 213, cf. kinalip.

Kigir «nictatur» pag. 224.

Kin «vagina» pag. 138.

Kinadi «torsit» pag. 138, — kinai-delar «cruciaverunt» pag. 170.

Kinadir «cannabis» pag. 143, quod voc. sec. VÁMBÉRY pers. est originis.

Kinalip «affligens se» pag. 134, cf. kiynarsen.

Kinov «cruciatus» pag. 138.

Kingir «curvus» pag. 140.

Kis «hiems» pag. 145, cf. k(es).

Kislar «hibernat» pag. 145.

Kisarmen «premo» pag. 138.

Kistarmen «cogo», «impello» pag. 138.

Kisi «homo» pag. 173, kysi pag. 134.

Kisidi «glutivit» pag. 235.

Kis kata i. e. kiskata «in brevi» pag. 147.

Kistalicip «proturbans» pag. 221, cf. kistarmen.

Kislamis «abditum est» pag. 144.

Kislov «vervactum» pag. 229.

Kyz «puella», — are kyz «sanct. virgo» pag. 160 et passim.

Kizar «ardet» pag. 227, — kizarip jatir «jacet ardore febrili aggravatus» pag. 230.

Kyzi i. q. kisi, kysi pag. 141.

Kyzineydir «hinnt» pag. 134.

Kizcha «brevis» pag. 164, cf. kiskata «in brevi».

Kizgakisga idem pag. 146.

Kizganči «avarus» pagg. 180, 185.

Kipčah nomen regionis pag. 144.

Kibi «ad similitudinem» pag. 174.

Kym quis» pag. 23, kim pag. 68, — conj. «quod» pag. 159, — kimese «quiscunque» pag. 166, — kimkim «quisquis» pag. 158, kıl'kî i. e. kim-lärkim idem pag. 202.

Kir «sordes» pag. 216.

- Kirigib fortasse «lucrosus» pag. 229.
 Kirildi fortasse «distensum est» pag. 227.
 Kirov «pruina» pag. 234.
 Kirkar «curtat» pag. 222, cf. kiska.
 Kirchma «pellis ovina» pag. 132.
 Kirpi «palpebrae» pag. 145.
 Kilâlgâ i. e. kilalğan mendose pro
 kililğan scriptum «factum» pag. 147,
 — kildi «fecit» pag. 189 et passim.
 Kilisia «ecclesia» pag. 205.
 Killi pro killih scriptum «bona indo-
 les» pag. 194.
 Killihli «(aliqua re) affectus», jengil
 killihli kisi «levis homo» pag. 226,
 — killihli «morigerus», «obediens»
 pag. 182.
 Killinalim s. killalim «actitemus»
 pag. 219.
 Koâč i. e. koanč «gloria» pag. 202.
 Koanmaga «gloriari» pag. 194.
 Kous «cavus» pag. 133.
 Kok «caelum» pag. 145, vid. kök.
 Kogeripdir «pudet» pag. 229.
 Koy i. q. kök pag. 145.
 Koy «ovis» pag. 144, cf. coy.
 Koyan «collocatus» pag. 147, cf. co-
 yarmen.
 Kojedirgan «effundens» pag. 143.
 Koyur(ir) «intricatum se expandit»
 pag. 144.
 Kojurmak «actio intricandi» ibid.
 Koyulmis «collocatus» pag. 159, cf.
 koyan. [166.
 Koysa «si deponit», «si derelinquit» pag.
 Koymič «ossum clunium» pag. 112.
 Kočkar «aries» pag. 144, mend. köč-
 kar scriptum pag. 180.
 Koti «podex (ejus)» pag. 112, cf. kaz.
 küt.
 Kotur «scabies» pag. 116, — touluc
 kotur «scabiosus» ibid.
 Konēmizim i. e. konenmizim
 «contenti eramus» pag. 184.
 Kones «argentum» pag. 143, vid. kö-
 mis.
 Konessu «argentum vivum» (cf. gr.
 ὄρεσις) pag. 30, hung. kénéső.
 Koneldi in hac locutione : tatar tilgä
 koneldi «se ad sincere loquendum
 applicavit» pag. 229, cf. quod ad notio-
 nem hung. magyarán «diserte», «ex-
 planate», — magyarázom «expono»,
 cf. etiam ar. ⁵أعرب «declaratio distincta».
 Konis «mansio» pag. 193, cf. cona-
 clarmen.
 Konulvkče «cum justitia» pag. 230, vid.
 köni.
 Kongrov «campana» pag. 234, cf. hung.
 harang.
 Kondergil «complana» pag. 183.
 Kondi «habitavit» pag. 188, — kon-
 durding «hospitata es» pag. 190.
 Konvči «invidus» pag. 185, cf. kazan.
 könče, könčö.
 Koxup «demittens» pag. 190.
 Kosoruluklarmen «jugo», pag. 223,
 cf. hung. koszorú «sertum».
 Kosulgil «extende» pag. 232.
 Kossigi «dictator» pag. 184.
 Kossidim «comitatus sum» pag. 140.
 Kozgalisirmē (kozgalisirmen)
 «concito» pag. 231.
 Kopgadeyri «diu» pag. 65, — köp-
 ten «jam dudum» pag. 165.
 Kopti «surrexit» pag. 193, cf. chop-
 chil.
 Kopsagan «psalmus» pag. 209.
 Kopsapt'ur «psallit», «psallerunt» pag.
 198 (interpretatio latina l. c. mend.
 «spallerunt» sonat).
 Kobelek «spuma» pag. 143, — «papi-
 lio» pag. 222.
 Kobopt i. e. koboptur «tumidus est»
 pag. 140.
 (? K)ov «depressum» pag. 144.

Kovra «dumus» pag. 135.
 Koral «instrumentum» pag. 233.
 Koron «chorea» pag. 10, gr. χορεία in acc.
 Korunir «videtur» pag. 147, — kor-
 rûgâ «visus» ibid., vid. kôrgan.
 Korkima'sis «inaestimabilis» pag. 209.
 Korkûçi ksi i. e. korkunççi k.
 «vir pavidus» pag. 136.
 Korkutmak uçun «per timorem»
 pag. 233.
 Korgasin «plumbum» pag. 138.
 Korgui «passer» pag. 130.
 Korh «pulcritudo» pag. 192, cf. körk.
 Kordilar «viderunt» pag. 162, — kor-
 gussur «monstrat» ibid., — korguz-
 ding »monstravisti» ibid., cf. kör-
 gan.
 Kol «brachium» pag. 146, cf. chol.
 Kolagaceb «se agitando» pag. 143.
 Kök «caelum» pag. 78, — kökari
 «caelum versus» pag. 208, — kök-
 tage chanlik «regnum caeleste»
 pag. 163.
 Köksug «pectus» pag. 172.
 Kögis idem pag. 205.
 Köçurdi «transtulit» pag. 195.
 Kötürem «macer» pag. 139.
 Köturdi «levavit» pag. 190, — «susten-
 tavit» pag. 191.
 Köni «justus», «rectus» pag. 166, könu
 pag. 174, — köz könu «valde jus-
 tus» pag. 190, — könulic «justicia»
 ibid. 139.
 Kösov «lignum, quo ignis struitur», pag.
 Köz «oculus» pag. 210 et passim
 Kömis «argentum» pag. 143.
 Kömvluptur i. e. kömvlupturur
 «sepelitus est» pag. 212.
 Kör «fossa» pag. 224.
 Köröl «murus» pag. 222.
 Kö'ûli i. e. körüngli «spectabilis»
 pag. 199.
 Köruvsap «multum desiderans» pag. 196.

Körûdi i. e. körundi «visum est»
 pag. 162, — kôrgan «visus» pag. 157.
 Kôrk «decus» pag. 204, cf. korh.
 Kuezlu «superbus» pag. 185.
 Kuun i. q. kun pag. 215.
 Kuurmagil «ne impellas» pag. 171.
 Kukel «gramen» pag. 135.
 Kugänädir ? «coaptat» pag. 228.
 Kug'čin «columba» — kug'činley
 «sicut columba» pag. 200.
 Kuyov «angor» aut fortasse «sponsus»
 pag. 216.
 Kujöv «sponsus» pag. 190.
 Kuygelek fortasse i. q. çag. کویکاناک
 avis quaedam rapax pag. 226.
 Kuç «vis», «vigor», «potentia» pag. 162,
 — kuçsis «infirmitas» pag. 191.
 Kučermê (kučermen) «cogo» pag.
 228, — kučengil «exerce teipsum»
 pag. 141.
 Kuçtu «amplexus est» pag. 165.
 Kuçlu «fortis» pag. 135, kwçlu pag.
 160.
 Kuter «pastorem agit» pag. 159.
 Kutönçi «pastor» ibid.
 Kuturupt'sen i. e. kuturuptursen
 «exhilaratus es» pag. 221.
 Kutulis «salvatio» pag. 141.
 Kutkaruv sap i. e. kutkaruvsap
 «salvans», «salvando» pag. 215.
 Kutkardaç «salvator» pag. 159.
 Kutkardi «salvavit» pag. 189, — ku-
 thargil imp. pag. 171.
 Kuttilmak «salvatio» pag. 141.
 Kutlu «felix» pag. 209.
 Kun «dies» pag. 158, — «sol», e. g.
 kun tuomeesden brû «a solis
 ortu» pag. 136, — bukun s. bu-
 chun «hodie» pag. 80, — birisi
 kun «alio die» ibid., — okzav kun
 «pridie» pag. 136, — ulukun «fes-
 tum» pag. 158, — kundegi «quoti-
 dianum» pag. 65.

Kunerm (kunermen) «confiteor» pag. 182.
 Kunh «palea» pag. 234.
 Kus «avis» pag. 144, — kara kus «aquila» pag. 180.
 Kusänč «desiderium» pag. 186, — kusengan «desideratum» pag. 137.
 Ku(?s)û (kusug) «responsum» pag. 230.
 Kusurärmê (kusurärmen) «gratias ago» pag. 226, quod voc. l. c. male busurärmen legi.
 Kussut «res quaedam rara» pag. 144.
 Kuzim mend. pro kuzin «autumnus» pag. 181, proprie «autumno».
 Kuzun «potentia» pag. 42, cf. kuč.
 Kuzun (mend. pro kuzum) ietar «possum» pag. 42.
 Kum «arena» pag. 180, — «scaturigo» pag. 134.
 Kuma «amasia» pag. 181.
 Kumartki «testamentum» pag. 221, fortasse mong. gerisetke.
 Kumlamak invidia» pag. 142.
 Kuv «pallidus» pag. 139.
 Kuu^{vy}pturupturmen «confiteor» pag. 212.
 Kuvnči i. q. konvči pag. 186.
 Ku^{ru} «aridus», «siccus» pag. 207.
 Kurum «rus» pag. 220.
 Kurulta «aula», «comitia», — kurulta kurar «comitia gerit» pag. 229, mong. kurultai.
 Kurgan «tumulus» pag. 222.
 Kurč «sedile» pag. 223, ar. كُرْسِي.
 Kurtka «vetula» pag. 232.
 Kurt «vermis», kurtley «sicut vermis» pag. 191.
 Kursov lap dir «cinctus est» pag. 231.

Kurban «sacrificium» p. 190, ar. قُرْبَان.
 Kurlamis «maledictus» pag. 147.
 Kul «servus» pag. 113.
 Kula «lanceola» pag. 143.
 Kultebeg «fasciculus spicarum» pag. 169.
 Kwtöv «registrum», «liber» pag. 169.
 Kwn pag. 158, i. q. kun, — kwn toguschi «oriens» pag. 161.
 Ksyneydir mend. pro syneydir «probat» pag. 225.
 Kvat «vis», «vigor», «potentia» pag. 192, ar. قُوَّة.
 Kvvlic «junculus» pag. 135.
 Kreč i. q. čag. كَبْرَج «gypsum» pag. 139, pers. شِج s. شِج «gypsum», «calx», quae vox auctore cl. VULLERS apud veteres scriptores persicos legitur; pro كَبْرَج et شِج usum obtinuit, cf. hind. كَبْرَج. Veteres Persarum poetae كَبْرَج dicebant, ex quo شِج de-curatum videtur.
 Kriv «introitus» pag. 215, quae vox in hoc versu legitur: kuun tuusning bučgakindan. batisdagi krivgä deın «a solis ortu ad occasum usque», cf. čag. kirmäk, kaz. ker — «introire».
 Klûlagâ mendose pro kulukgan «serviens», «servus» scriptum esse videtur, pag. 146, cf. čag. قَوْلِلِق «serviteur»; «service», «action de rendre service», «force» apud PAVET de COURTEILLE, قَوْلِلِق مَق «servir» apud eundem.

C.

- Caynaturmen «ferveo» pag. 10, cay-natur imp. ibid.
- Cayra «re», «retro» e. g. cayra alur-men «recupero» pag. 49, ceyiri algil imp. ibid., — ceyri almac «recuperatio» ibid.
- Cachimac «blasphemia» pag. 10.
- Cachna «opus sculptile» pag. 132.
- Cagirmen «blasphemo» pag. 10. cagidim perf. ibid., cagigil imp. ibid.
- Caytarmen «reddo» pag. 50, cf. kay-targil.
- Cati chele «fortiter» pag. 66, cf. ka-tirap.
- Catinda «apud» pag. 64, vid. kat.
- Catifa «holosericum» pag. 108, ar. ^{قَطِيفَة}.
- Catra «mensa» pag. 120, gr. ^{χατρεδρα}.
- Cadan «clavus» pag. 121, cf. kadadi.
- Can «sanguis» pag. 112, vid. kan.
- Can «imperator» pag. 104, can ca-tonj «imperatrix».
- Canga «tabulatum» pag. 120.
- Cangil «liga» pag. 231, cf. kamadi.
- Candala «cimex» pag. 129, ar. ^{قَنْدَلَة}.
- Canfor «camphora» pag. 93, ar. ^{كَافُور}.
- Cax^gangil «acquire» pag. 8.
- Cas «cilium» pag. 110, — «arcus», e. g. alindagi cas «anterior equestris sellae arcus» pag. 122, — artindazi cas «posterior equestris sellae arcus» ibid.
- Casap «lanio» pag. 101, ar. ^{قَصَاب}.
- Casirmen «fodio» pag. 29, casigil imp. ibid.
- Castana «custanea», gr. ^{καστανόν} pag. 126.
- Cabuc «cucurbita» pag. 127.
- Cabuc «cortex» pag. 125.
- Cara cuxan «felis niger» pag. 128, charachusan scriptum pag. 98, vid. kara.
- Carau berumen «retribuo» pag. 49, carau bergil imp. ibid.
- Carauxi (i. e. carauxini) bermac «retributio» pag. 49.
- Carauas «serva» pag. 105.
- Caratein «sciurus» (varietas nigra) pag. 97.
- Carangu «obscurus», — «obscuritas» pag. 82, vid. karangi.
- Caren «venter» pag. 111, vid. karin.
- Caristurmen «misceo» pag. 36, caristur imp. ibid.
- Carmadim «iter praetentavi» pag. 111.
- Calirmen «maneo» pag. 35, calgil imp. ibid., vid. kalurmen.
- Caltac «admissarius», «scortator» pag. 117.
- Cetik fortasse male pro čatik scriptum «cinctus» pag. 141.
- Cerçe «verus» pag. 161, cf. kerti, kertek.
- Cimean pag. 162, ex lat. «cinnamum», gr. ^{κίναμον} corruptum et non falsa scriptio pro künnük, uti l. c. opinatus sum.
- Cilnirler «intrans» pag. 141.
- Coah «furfures», «porrigines» pag. 220.
- Coarmen «demitto» pag. 19, coygil imp. ibid.
- Coun «pepo» pag. 126, čag. kabun, kavun.
- Coux «tapetum» pag. 123, cf. choux.
- Coc «caeruleus» pag. 108, vid. kök.
- Cocrme (cocrement) «gemisco» pag. 138.
- Cogrulac bila recte» pag. 70, cf. conu.
- Coy «ovis» pag. 134, vid. koy, — tisi coy pag. 128.
- Coia «dominus» pag. 105.

- Coyan «lepus» pag. 97.
 Coyarmen «pono» pag. 46, — «relinquo» pag. 48, cf. koyan.
 Coygan, e. g. coygan chisi «homo derelictus» pag. 19, coigan idem pag. 48.
 Coyscan «pertica» s. «paxillus» pag. 122.
 Coturulmis «suspensus» pag. 85.
 Coturmeclic pag. 78.
 Conaclarmen «hospitor» pag. 7, cf. konis, chonaclie.
 Conu «rectus» pag. 83, — «legalis» pag. 115, — conu chelle s. cönuhülä «fideliter» pag. 66.
 Congul «cor» pag. 13, — congul azmac «consolatio» ibid., congul ačir^{ga}mach «contritio cordis» pag. 15, — congul izinda aitmac «electio» pag. 25, — olu congru «superbus» pag. 117, — kiczi congrulu bile «humiliter» pag. 66, — hess congul bila «benigne» pag. 64, ghos congul bila idem pag. 67, — jomart congul bila «largiter» pag. 68, — jengul congul bila «leviter» ibid. — yaman congul bila «maligne» ibid., — conglû aynir «angitur animo» pag. 235, — conglû bulganir «contristatur» ibid.
 Congranirmen «murmuro» pag. 136.
 Conček «bracca» pag. 66.
 Conde conde «quotidie» pag. 65, cf. kun.
 Condurumen «hospitio (aliquem) excipio» pag. 7, condurimen pag. 31.
 Condroc «thus» pag. 92, pers. کُنْدَر.
 Consi «vicinus» pag. 115.
 Cosac «vigil», «excubiae» pag. 118.
 Coxî «agnus» pag. 128.
 Cop «multum» pag. 68, — «satis» pag. 70, — «valde» pag. 72, — cop curla «frequenter» pag. 66.
 Coparurmen «aedifico» pag. 24, cöbar imp. ibid., cf. kopti.
 Cobarmac «aedificatio» pag. 24.
 Coptaluc «granum» pag. 131.
 Cobuxčî «sonator» pag. 103.
 Comur «carbo» pag. 97.
 Comuldruc «pectorale» pag. 122.
 Cözu i. e. comzu (komšu) «vicinus», «proximus» pag. 163, et non käreš, uti l. c. opinatus sum.
 Cor «caecus» pag. 116.
 Core «in respectu», «compare» pag. 142.
 Corunurmen «videtur» pag. 7, — maga corunur «videtur mihi» pag. 63, — corungil imp. ibid., — corunmac «visus» pag. 7, vid. körundi.
 Corcsixlic «turpitude» pag. 85, cf. körk.
 Corgasin «plumbum» pag. 97, — ac-corgasin «stannum» ibid.
 Corgux pag. 41, i. q. corguxgil.
 Corguxmac «demonstratio» pag. 38.
 Corgusurmen «monstro» pag. 37, corguxgil imp. pag. 38, cf. kor-gussur.
 Corsux mend. pro chorcsux «turpis» pag. 86.
 Corpa «pellis agnina» pag. 132.
 Cormac «visus» pag. 81.
 Corlarmen «sterto» pag. 134, corleydir «stertit» ibid., corladim «stertui» ibid.
 Colaga pag. 125, vid. coläge.
 Colan «cingulum» pag. 12.
 Colarmen «peto» pag. 43, colgil imp. ibid.
 Coläge «umbra» pag. 137.
 Colga «veniam pete» pag. 142.
 Coltuc «ascella» pag. 181.
 Colmac «petitio» pag. 43.
 Cd'i i. e. ködesi «venter ejus» pag.

Cöp «multum», «magis» pag. 163, vid. köpten.

Cöm «multum» pag. 159.

Cörkli «pulcer» pag. 164, vid. körk.

Cuormen «depso» pag. 136, codim «depsui» ibid.

Cugir^ow «pectus» pag. 220.

Cuyas «sol» pag. 78.

Cuyarmen «excepto» pag. 23, cuygil ibid.

Cuyrug «cauda» pag. 18.

Cuč «labor» pag. 104, vid. kuč.

Cutulurmen «evado (periculo)» pag. 24, cutulgil imp. pag. 25, cf. kut-kardi.

Cutulmac «salus» ibid., vid. kuttil-mak.

Cun «robur» pag. 28.

Cun «dies» pag. 79, vid. kun, — olu kun pag. 78, i. q. ulukun (ulu kun), — cun tousin mendose pro tousi «oriens» pag. 82, i. q. kun tuomees (mend. pro tuomesi), — cum batisi «occidens» ibid.

Cun «arena» pag. 120, vid. kum.

Cungarmen «mando» pag. 140.

Cusanurmen «desidero» pag. 21.

Cusamac «desiderium» pag. 22.

Cusarmen «vomesco» pag. 62.

Custunurmen «suspiro», »respiro» pag. 8, custungil imp. ibid.

Custunmac «respiratio» ibid.

Cuzarmen «amplector» pag. 8, cuz-chul imp. ibid.

Cu(? ma) «pellex» pag. 105, cf. kuma, chuni.

Cumis «argentum» pag. 96, vid. kömis.

Cur «cingulum» pag. 120, — alton cur «balteus auratus» pag. 140.

Curuc «follis» pag. 97.

Curt «vermis» pag. 129, vid. kurt.

Cursac «vesica» pag. 113, — «stomachus» pag. 111.

Culuc birla «humiliter» pag. 66, cf. kul.

Culmac «risus», «jocus» pag. 104, cf. chularmen.

Cüydurumen in cod. «ardeo», proprie «accendo» (ignem, lumen etc.) pag. 6, cüydur imp. ibid.

Csim «socrus» pag. 115.

Cremixi «cremixile» apud DUCANGIUM pag. 108.

Cŝtian «christiani» pag. 169.

Crvvris fortasse cruv, curu «juncus» pag. 136, vid. germ. ris.

Clič ostasi «gladiorum fabricator» pag. 101.

Cliz i. q. clič pag. 118.

Ch.

Chain «socer» pag. 114.

Chaurcina «vas latum» pag. 124.

Chageth «papyrus» pag. 91, pers. کاغذ et کاغذ, cuius forma ar. est کاغذ.

Chahal «vilis» pag. 116, pers. کاهل.

Chaytarumen «reddo» pag. 48, chay-targil imp. ibid., cf. caytarmen.

Chayda «ubi» pag. 72, — chaydam mend. pro chaydan «unde» ibid., — chaysi «qualis» pag. 70, — chaim

mendose pro chayu ibid., cf. kay, -kayda.

Chayma «omne» pag. 69.

Chat i. q. kat, — birchat «simplex» pag. 83, ecchi chat «duplex» ibid. — chatinda «juxta» pag. 67.

Chater «mulus» pag. 127, — tisi chat-ter «mula» ibid., vid. ar. نَظَار.

Chati «durus» pag. 87, cf. cati.

Chatisturumen «tempero vinum» pag. 59, — chatistur imp. ibid.
 Chatisturmac «temperantia» pag. 59.
 Chadak «clavus» pag. 171, cf. cadan.
 Chapuč «sacculus» pag. 94.
 Chababa «uva malvatica» pag. 93, ar.
 حَبَب.
 Chabut yapchut «sapphirus» pag. 109.
 Chaburcha «costa» pag. 112.
 Chamar «adstrictorium lorum caligarum» pag. 121, ar. حَمِير.
 Chamal «gestor» pag. 103, ar. حَمَال.
 Chamir «farina» pag. 103, ar. خَمِير.
 Chamus «quietus» pag. 116.
 Chax «anas» pag. 130.
 Chaxan «caldarium» pag. 124, caxan
 ayac «pes caldarii» ibid.
 Chasuc «cochlear» pag. 124.
 Chasma «muri fundamentorum effossio»
 pag. 102.
 Chasrau «strigilis ferrea, qua equum
 radunt» pag. 122.
 Chazan «quando» pag. 70.
 Chazarmen «fugio» pag. 27, chaz-
 chil imp. ibid.
 Chazč i. q. kač «crux» pag. 161.
 Char «nix» pag. 82, cf. kar.
 Chara «niger» pag. 108, — «atramen-
 tum» pag. 91, cf. kara, cara, —
 charachus i. q. chara chus
 «aquila» pag. 129, — charachusan
 i. e. chara chusan «iltis» pag. 98.
 Charau «praemium» pag. 46, cf. carau.
 Charandas «frater» pag. 114, chez
 charandas «soror» ibid., vid. ka-
 rindas.
 Charabat «lupanar» pag. 104, cf. ar.
 خَرَابَات.
 Charabar «electrum» pag. 94.
 Chararmac «nigredo» pag. 86.

Chāi i. e. chari «ulna» pag. 98.
 Charimac «senectus» pag. 86.
 Charg etarmen «expendo» pag. 25,
 charg et imp. ibid., vid. ar. خَرَج.
 Chargesli «maledictus» pag. 84, cf.
 kargizlu.
 Chart «senex» pag. 87.
 Charsac «canis corsac» (nomen kirghi-
 sicum) pag. 98.
 Chalan «penicillus» pag. 102.
 Chaltac «lena» pag. 104, cf. caltac.
 Cheadau mendose scriptum pro cha-
 dak s. chadau «clavus» pag. 119.
 Chear «cocomarum» in codice, i. e.
 «cucumis» pag. 126, pers. خیار.
 Chear sanba «cassia» pag. 92, pers
 خیار شنبَر nom. medicamenti ventrem
 laxantis.
 Cheegey species accipitris pag. 129.
 Cheoxis mend. pro közsiz «talpa»
 pag. 128, cf. quod ad notionem hung.
 vakondok.
 Cheyarmen «induo» pag. 32, cheygil
 imp. ibid., cf. keyic.
 Cheyc «selvaticus» pag. 84.
 Čeč «tarde» pag. 71, cf. kečov.
 Chetan «tela» pag. 107, — yionban
 chetan «tella de Cap» in cod. ibid.,
 — russi ch. «t. de Rens (? Rheims)
 ibid. — alamani ch. «t. de Ale-
 magna» ibid., — orlens ch. «t. de
 Orlens» ibid., — lonbardi ch. «t. Lo-
 barde» (Lombardia) ibid., — astexan
 ch. «t. Astexane» (Asti) ibid., — os-
 tume ch. «t. Ostume» (Ostuni) ibid.,
 — bergonia k., bgamasce k.
 «t. Bgamasce» (Bergamo) pag. 108, —
 chetan can «t. cruda» in cod. ibid.,
 cf. ar. قُطْن s. قُطْن, cf. etiam قُطْنِي
 apud VULLERS, ital. cotone.

- Chetarmen «recedo» pag. 50, chet-chil imp. ibid.
- Chengas «consilium» pag. 13, — chengas berumen «consulo» ibid., cf. kengezzingis.
- Chenglic «largitudo» pag. 86, cf. keng.
- Chent «urbs» s. «pagus» pag. 69, cf. čag. كينت, كيند, et hung. kend in nominibus locorum Kis Kend, Nagy Kend.
- Chendim «egomet» chendima «mihi ipso» pag. 49, e. g. chendima tutarmen «mihi retineo», ch. tut-chil imp. ibid., cf. kensi ipse.
- Chendir «cannabis» pag. 102, cf. kinadir.
- Chex «filia» pag. 114, cf. kyz.
- Chexarmen «stringo» pag. 56, cheschil imp. ibid., cf. kesetmak uçun.
- Chexganip «scarse» pag. 71, cf. kizganči.
- Chexel «ruber» pag. 108.
- Ches «hiems» pag. 83, cf. kis, k(es).
- Chesi «genus panni lintei» pag. 107, — sasda chesdi «tella Nouarese» in cod. (Novara) ibid., — dras. ches «t. Cremonese» in cod. (Cremonensis) ibid., vid. pers. خیش, ar. خيش, quod ad dras, cf. pers. دراز e. g. دراز خوان «vestis mensae tegendae longa, qua in hospitio utuntur» apud VULERS.
- Chescha «utinam» pag. 72, pers. کاشک, کاشکی.
- Chescaz «forceps» pag. 96, cheschač «forceps clavaria» pag. 96.
- Chescha «curtus» pag. 86, cheschallic «brevitas» ibid., cf. kizcha.
- Chestrac «leopardus» pag. 127.
- Chezarmen «transeo» pag. 59, chezchil imp. ibid.
- Chezä «nox» pag. 79, — «sero» pag. 80, cf. cheč.
- Chezchirirmen «clamo» pag. 11, chezchir imp. ibid.
- Chezchirmac «clamor» pag. 11.
- Chepas «petasus» pag. 120.
- Chebac «pulegium» pag. 131, cf. ar. حبق.
- Chebelmis «vestitus» pag. 84, cf. kbermis.
- Chebit «apotheca» pag. 89.
- Chemisurmen «projicio» pag. 46, chemischil imp. ibid.
- Cherac tur «oportet» pag. 42, cherac edi «oportuit» ibid., vid. kerek.
- Cheri caytarmen «revertor» pag. 50.
- Cherchi «securis» pag. 99.
- Cherti «veritas» pag. 63, vid. kerti.
- Chertme «pirum» pag. 125.
- Chertlap «vere» pag. 72.
- Cherptč «later» pag. 120, — bismis cherptč «later coctus» ibid.
- Chelapan «misellus» pag. 116, vid. kelepen.
- Chelecli «honestus» pag. 115, cf. killih.
- Cheli «pistillum» pag. 94, cf. čag. kili.
- Chelurmen «venio» pag. 62, chelgali gerundium ibid., cf. keliyir, kelejir.
- Chelturmen «adduco» pag. 8, cheltur imp. ibid., cf. keltiristi.
- Chiix genus quoddam straguli e panno coactili, quod substernunt sellae equestri pag. 122.
- Chiči «parvus» pag. 75, cf. kiče.
- Chitab pro kutab «schola» pag. 104, ar. كُتَاب.
- Chitira «tragacanthae» pag. 95, ar. كَثِيرَا.
- Chindic «lumbus» pag. 111.
- Chis «mustela zibellina» pag. 98.
- Chisan «scutica» pag. 122.
- Chisi «homo» pag. 66, cf. kisi, kysi, kyzi.

Chibrit «sulphur» pag. 90, ar. كِبْرِيت.
 Chirac «calx» pag. 102, chirač scriptum pag. 120, pers. کَرَس, cf. kreč.
 Chiras «cerasum» pag. 125, کَرَس.
 Chirda «torta» pag. 103.
 Chirpich «palpebrae» pag. 110.
 Chilim «tapetes» pag. 123.
 Chou «esca ignis» pag. 90.
 Choux «tapetum» pag. 90, cf. coux.
 Chourut «sulphur» pag. 96, cf. chibrit, l. c. t finale male c legi.
 Choulac «indusium» pag. 120.
 Chocramac «tonitru» pag. 59.
 Chocrar «tonat» ibid., cf. cocrme.
 Choy «aries» pag. 128, — «ovis domestica» pag. 128, — choy suruchi «corium ovinum» pag. 99, cf. koy, coy.
 Choiuj «rectus» pag. 49, cf. conu.
 Chotumtur fortasse chodam tur «est consanguineus meus» pag. 45.
 Choturlu «scabiosus» pag. 117, cf. kotur.
 Chonaclie «hospitium» pag. 89, cf. conaclarment.
 Chonasuj «argentum vivum» pag. 94, cf. konessu.
 Chonč «crus» pag. 113.
 Chondarumen «complano» pag. 49, chondargil imp. ibid., cf. kondergil.
 Chonzac «bracca» pag. 120, cf. chonč.
 Chox «oculus» pag. 110, chox yarui «lumen oculi» ibid., — choxsis «caecus» pag. 116, cf. köz.
 Chox «nux» pag. 95.
 Chos «carus» pag. 88, cf. ghos, pers. خُوش.
 Chopchil «surge» pag. 57, cf. kopti.
 Chopti «forfex» pag. 98.
 Chopru «pons» pag. 89.
 Chomarmen «sepelio» pag. 58, chon-

gil imp. ibid., cf. kömvlupturur.
 Chorarmen «video» pag. 61, chorgil imp. ibid., vid. körgan.
 Chorc «pulcritudo» pag. 85, — chorclu «pulcer» pag. 86, cf. körk.
 Corcunz bila «dubiose» pag. 65.
 Chorcharmen «paveo» pag. 46, chor-chil imp. ibid.
 Chorchusus «impavidus» pag. 59.
 Chormac mendose pro chormac «pavor» pag. 46.
 Chormac «visus» pag. 61.
 Chol «brachium» pag. 112, cf. kol.
 Chologian «galanga» pag. 95.
 Chugira «armarium» pag. 90.
 Chuyeyu «gener» pag. 114.
 Chuyu «puteus» pag. 89.
 Chučlu «fortis» pag. 115, vid. kuč.
 Chun «dies» pag. 80, vid. kun.
 Chuni «amica» pag. 114, cf. kuma.
 Chuuradan touga(n) mend. scriptum pro kumadan togan «spurius» pag. 117.
 Chuzgu «speculum».
 Chuba «vestis militaris ex anulis ferreis conserta» pag. 118.
 Chuburcuč «arcula», «pyxis» pag. 94.
 Chura «fornax» pag. 97.
 Churac «pala» pag. 102.
 Churu «sicus» pag. 87, cf. kuru.
 Chulag «auris» pag. 110, — chulac-six «surdus» pag. 117.
 Chulaf mend. pro gul, chul scriptum «rosa» pag. 95, vid. gulaf.
 Chularmen «rideo» pag. 50, — chulgil imp. pag. 51.
 Chulucči «servus», «famulus» pag. 103.
 Chultchum «risus» ibid.
 Chulluc etarmen «servio» pag. 57, chulluc etchil imp. ibid., vid. culuc.
 Christos gr. Χριστός pag. 159.

G.

Gahalluk «pigritia» pag. 181, vid. chahal.

Gafta «hebdomas» pag. 80, pers. هَفْتَة.

Garanful «caryophyllus aromaticus» pag. 92, ar. قَرْنَفُل.

Gaip i. e. garip «peregrinus» pag. 117, ar. غَرِيب.

Gala «civitas» pag. 69, ar. قَلْعَة, proprie «arx», «castellum».

Gali «tapetum» pag. 123, pers. قَالِي s. قَالِيْن genus strati lanei pretiosum apud VULLERS.

Giemis (gémis) «fructus» pag. 89, cf. jemis.

Gikilurmen «cado» pag. 12, gigil imp. ibid., gichildim perf. pag. 134.

Gichöv «templum» pag. 158, cf. jihov.

Gic^hrar berurmen «credo» pag. 15, cf. yic^hrar, ycrar.

Gigaybis «colligemus» pag. 169, cf. jiygaczur.

Gigar «iecur» pag. 111, — gigar band «pulmo» ibid., pers. جِگَر بِنْد, -- جِگَر «iecur cum pulmone et corde coniunctum».

Gingibil «gingiber» pag. 91, ar. زَنْجَبِيل.

Gischič «menta» pag. 120.

Gift «par» pag. 83, pers. جِفت.

Girgac «uncus» pag. 125.

Girgagil «age aevum per voluptates!» pag. 221.

Girtarmen «delacero» pag. 23, — girtchil imp. ibid.

Girtmac «laceratio» ibid.

Gil «annus» pag. 79, cf. jil.

Giltramac «coruscatio», «fulguratio» pag. 35.

Giltrar «fulgurat» pag. 35, giltradi perf. pag. 34.

Giltrin «fiola» pag. 123, — «vitrum» pag. 109.

Gilbrar (?) fortasse «crassum filum» pag. 221, vid. v. sequens ular «ligat».

Gillan «serpens» pag. 129, cf. ilan.

Gozchar «aries» pag. 128.

Gurali «canemus!» pag. 217, cf. ir.

Gulaf suj «aqua rosacea» pag. 94, cf. pers. گُلَاب.

G^ogor i. e. Gregor «S. Gregorius» pag. 162.

Glar sani fortasse «millenium» pag. 81.

Gh.

Ghac teyrumen «solvo» pag. 53.

Ghac teyrmac «solutio» ibid.

Ghač «crux» pag. 77, cf. kač, pers. جاج.

Ghaxa «proprie» pag. 69, ar. خاصه.

Ghasal «vigil», «excubiae» pag. 118.

Ghaser «cubiculum tegeti stratum» pag.

123, vid. ar. حَاصِر «storearum textor» apud GOLIUM.

Gham «acerbus» pag. 84, pers. خام.

Ghalal «legitimus» pag. 115, ar. حَلَال.

Ghalcha «anellus capistri» pag. 122, ar. خَلَقَة.

Ghalgan mend. scriptum pro kalgan
«remanens» pag. 85, cf. kalurmen.
Ghocumči «advocatus» pag. 101, cf.
ar. حاکم.
Ghos «carus» pag. 69, — ghos ey

bila «honeste» pag. 69, cf. chos,
pers. خوش.
Ghor"x «gallus» pag. 139, pers. خُروس.
Ghorma «dactylus» pag. 126.

H.

Haybat «gloria» pag. 212, ar. هَيْبَة.
Haybatli «gloriosus» pag. 209, hay-
betli pag. 191.
Hays «acuncula» pag. 145.
Hakim «medicus» pag. 167, cf. gho-
cumči, ar. حَكَم.
Hakil «prudentia» pag. 198, cf. achel,
ar. عَقْل.
Hač «crux» pag. 189 et passim, cf.
kač, ghač, pers. خاج.
Hačan «quum», «quando» pag. 192, cf.
kačan.
Hatum «uxor» pag. 142, cf. katum.
Han «dominus» pag. 142, — «Deus»
pag. 196 et passim, e. g. čin hāni-
mis pag. 196, cf. k̄an.
Hanat «ala» pag. 180.
Hangi «qualis» pag. 214, cf. kangī.
Haziz «carus», «incomparabilis» pag. 196,
cf. aziz ar. عَزِيز.
Hap «vas» pag. 144, cf. kapsa.
Habar «res novae», «nova» pag. 39,
ar. خَبَر.
Hā i. q. ham «et», «atque», «ac» pas-
sim, pers. هم.
Hamara «continuo» pag. 201, pers.
هماره.
Hamis «canna» pag. 145.
Hawa «aër» pag. 78, ar. هَوَاء, pers. هوا.
Haram «illicitus» pag. 183, ar. حَرَام.
Harmak «praedo» pag. 144, cf. ka-
rakči.
Halha (halhan) i. q. kalkan pag.

Hallal «licitus», «legalis» pag. 183, —
halalim «uxor mea» p. 140, ar. حَلَال.
Heč «nihil» pag. 68, pers. هیچ.
Hess congul bila pag. 64, vid. sub
v. congul.
Herodes nom. proprium regis Judeae
pag. 161.
Herumen «flabello refrigero» pag. 222.
Hergys s. herchis «nunquam» pag.
68, pers. هرگز.
Hersek «luxuriosus» pag. 185, proprie
«luxuria», pers. هَرَزَة «vanus sermo»,
«nugae», hersegči idem ibid.
Hoatdirmē (hoatdirmen) fortasse
mend. pro hoatdim scriptum (inter-
pretatio enim germ. ich bi geri ge-
wrden sonat) «diminutus sum» pag.
228.
Hoatlangil «corroborata» pag. 141, ar. قُوَّة.
Hoangil «age aevum per voluptates»
pag. 221, cf. choangil.
Hoardi «fugatus est» pag. 227.
Hotarimē (hotarimen) «libero» pag.
220.
Hoz «nux» pag. 147, cf. choz.
Hopti «se sublevavit» pag. 139, com-
hopti i. e. com hopti «se mul-
tum sublevavit» ibid., cf. kopti.
Hovoanlānir «gloriatur» pag. 222, cf.
koanmaga.
Hor «defectus» pag. 230, — horarmē
(horarmen) «deficio» ibid., cf. kuru.
Horen «saltatio», «chorea» pag. 233, cf.
koron, gr. χορός.

Horn . . , i. e. hürmet «honorifice»
 pag. 66, ar. ^{هــرمة} حمة.
 Hormat «honor» pag. 164.
 Hormatlagil «honora» pag. 185.
 Horlarmê (horlarmen) «despicio»
 pag. 233.

Höckû ? mend. scriptum pro hoskun
 «vehemens» pag. 167.
 Hualamen s. huarmen «venor»
 pag. 137, huladim s. hudim «ve-
 natus sum» ibid.
 Huun fortasse «Cumanus» pag. 144.
 Huvarmê (huvarmen) «pallesco»
 pag. 228, cf. kuv.

J.

Jain «aestas» pag. 181, proprie «aes-
 tate» cf. jaz, yay, jay.
 Jaudi «pluit» pag. 204, cf. yamgur.
 Jakurarmê (jakurarmen) «jugo»
 pag. 226, l. c. siglum omissionis
 super e per errorem typographi haud
 annotatum est.
 Jagi «pingue ejus» pag. 143, cf. jav.
 Jagunadir «se flectit» pag. 145.
 Jagli «lacrimosus» pag. 210, cf. yag,
 jav.
 Jaghan «mundus» pag. 88. Hoc voc.
 a radice jak derivatum est, vid. jaktu
 «splendor», cf. hung. világ i. «lumen»
 2. «mundus».
 Jay «aestas» pag. 145, — jaylar
 «aestivat» ibid.
 Jayli «sagittarius» pag. 146.
 Jaylimê (jaylimen) «me extendo»
 pag. 146, cf. yayarmen.
 Jačigi «sacculus» pag. 147.
 Jat «peregrinus», «hospes» pag. 117.
 Jatir «jacet» pag. 145, cf. yaturmen.
 Jana «iterum» pag. 67.
 Jangi «juvenis» pag. 145, cf. yangi.
 Jangilirmen «erro» pag. 139, yangi-
 lirdim perf. ibid., iañirler fortasse
 e forma iangilirler corruptum pag.
 141, cf. yangilurmen.
 Jančti «contrivit» pag. 191.
 Jaxok «peccatum» pag. 46, — kečer

čakli jazik «peccatum veniale» pag.
 182, cf. yaxuc.
 Jas «pueritia» pag. 203, cf. yas.
 Jasuk i. q. jaxok pag. 78, in hac dic-
 tione: jazuc uzun jũyc cotur-
 meclik «poenitentia».
 Jassik «macer» pag. 139.
 Jas «aestas» pag. 135, cf. jay.
 Jaz «lacrima» pag. 145, cf. yas.
 Jabovli «lanatus» pag. 143.
 Jav «pinguedo» pag. 143, — «pinguedo»
 s. «butyrum» pag. 144, cf. yag,
 jagi.
 Javd'ding i. e. javdurding «mu-
 neratus es» pag. 194.
 Javli «unguinosus», «pinguis» pag. 145.
 Javrutti «attraxit» pag. 232.
 Javlov «frixorium» pag. 234.
 Jarat et «dilata» pag. 8.
 Jaratkan «creator» pag. 195, jaratači
 idem pag. 188, cf. yaratchan.
 Jarastururmen «ordino» pag. 40, ja-
 rastur imp. ibid., cf. yarastirgil.
 Jarasturmac «ordinatio» ibid.
 Jaramas «abominabilis» pag. 141.
 Jaramsak «fidelis» ibid.
 Jare «versus» pag. 72.
 Jariklih «lumen» pag. 187.
 Jarig idem pag. 189, cf. yarik, ya-
 regh.
 Jariler «finditur» pag. 137, cf. yari-
 lurmen.

- Jarilgadi «misertus est» pag. 193. —
 jarilgamakga «misereri» pag. 188,
 — jarilgatiir «misericordiam obti-
 net» pag. 198.
- Jäilgamak i. e. jarilgamak «mise-
 ricordia» ibid., cf. yarligamac.
- Jarov «utensile», kerek yarov idem
 pag. 182.
- Jarovli dir «utile est» pag. 222. ja-
 rovli «utendus» pag. 220 et non «ut
 luminosus», uti l. c. opinatus sum.
- Jaruti «illuminavit» pag. 187.
- Jargu «judicium». — jargu jurar-
 men «judico» pag. 138, — jarguze
 «judex» ibid., — jargulan pag. 185,
 — jargularmen «judico» pag. 33,
 cf. yargu.
- Jarsöv «ineducatus» pag. 137.
- Jarma «lignum fissum» pag. 231.
- Jarle «pauper» pag. 47, iarle pag. 141,
 — iarlelik «paupertas» ibid., cf.
 yarli.
- Jala iabadir «calumniat» pag. 137.
- Jalangag «nudus» pag. 140.
- Jalangačlarmen «nudo» pag. 136,
 jalangačladim perf. ibid.
- Jalannaz «nudus» pag. 84.
- Jalarmen «lingo» pag. 138.
- Jali «juba» pag. 227.
- Jalin «flamma» pag. 139, cf. yalen.
- Jalinvrme (jalinvrmen) «nictor»
 pag. 234.
- Jalgan «falsus» pag. 185; — jalgan-
 lap «false» pag. 65.
- Jalgiz «solus» pag. 180, jalguz pag.
 211, cf. yalgux.
- Jalči «mercenarius» pag. 234, cf. yalči.
- Jäiärmen «dilato» pag. 221.
- Jädädim «lassus sum» ibid.
- Jängätsin «vincat» pag. 217, cf. jengdi.
- Jänglä «iterum» pag. 216 et non «ve-
 lut», uti l. c. opinatus sum, cf. jenä.
- Jänglämdir «resonat» pag. 232.
- Jändirdi «retribuit» pag. 227.
- Jämov «assumentum» pag. 220.
- Järsitirmê (järsitirmen) «irrito» pag.
 224.
- Jeh (mend. pro joh) alayesa «alio-
 quin» pag. 226.
- Jeti 1. «septem» 2. «hebdomas» pag. 80.
- Jeti mend. pro jetti «pervenit», «eva-
 sit» pag. 195, — jetkiz «pervenire
 fac» pag. 210, — jetkirdi «perve-
 nire fecit» pag. 195.
- Jenä «rursus» pag. 212.
- Jengul «levis» pag. 68.
- Jengdi «vicit» pag. 190, cf. yengr-
 men.
- Jendäči «victor» pag. 206.
- Jez «pertica aenea» pag. 232, cf. yes.
- Jemis «fructus» pag. 125, cf. yemis,
 giemis.
- Jer «locus». — «terra». jer ouildi
 «terra submersa est» pag. 138, cf. yer.
- Jerer «liquescit» pag. 229.
- Jelemči «cursor» pag. 222.
- Jelni «uber» pag. 230.
- Jelpirmê (jelpirmen) «flabello refri-
 gero» ibid.
- Jihov «templum» pag. 198, cf. gichöv.
- Jiy «promptus» pag. 146.
- Jiygaczur fortasse «collectio est» pag.
 220, cf. gigaybis.
- Jit kelgâ i. e. jïtdan kelgan «hos-
 pes» pag. 148.
- Jiti «acutus» pag. 133.
- Jitirdim «perdidi» pag. 230.
- Jipkirrimê (? jöp körürmen) for-
 tasse «comprobo» pag. 228 respon-
 dens glossa germ. mer vuollet),
 vid. job.
- Jibek «cedens» pag. 232.
- Jibitirmen «permuto» pag. 221.
- Jymis «putridus» pag. 87.
- Jiv «pinguis» pag. 231, cf. jav.
- Jiriler «contrahitur» pag. 221.

- Jirōči ksi «pavidus» pag. 130.
 Jirtilding «fissus es» pag. 140.
 Jirdi «congregavit» pag. 234.
 Jirmen «filio» pag. 27. jirgil imp. ibid.
 Jil «annus» pag. 205, cf. yel.
 Jilamac «odoratus» pag. 30, cf. yylamac.
 Jilek «medulla» pag. 36.
 Jildi «convenit» pag. 18, cf. hungar. gyülni.
 Joap «responsum» pag. 52, ar. جواب.
 Joap berumen «respondeo» ibid., joap bergil imp. ibid.
 Joulr mend. scriptum pro jolar «funis ductorius» pag. 231.
 Jocberimen (joc berimen) «pungo» pag. 138.
 Jogartin «ex alto» pag. 148.
 Joharmen «adhaereo» pag. 220.
 Johsil «pauper» pag. 203.
 Jota «maxilla» pag. 221.
 Jon «pilus» pag. 46, cf. yung.
 Jonarmê (jonarmen) «sculpo» pag. 226.
 Job «bene» pag. 183, sin job sän-gänčä (mendose pro sanganča) «quum tu comprobares», «te comprobante» ibid. In editione nostra l. c. pronomen sec. personae sin falso glossam quandam lat. corrupte scriptam opinati sumus.
 Jobâcä «pars corporis infirma» pag. 228, cf. čag. jupka debilis.
 Jobap «vix» pag. 141, vid. jolap.
 Jomard «largus» pag. 115.
 Jomdarimen «congrego» pag. 18, iomucti «convenit» ibid.
 Joralarmê (joralarmen) «opto» pag. 222.
 Jol «via» pag. 16, iol scriptum pag. 141, cf. yol, yolga jururmen «ambulo» pag. 16, jolga jur imp. ibid.
 Jolču «hospes», «conviva» pag. 225, proprie «peregrinator».
 Jolabar «monstrum quoddam» pag. 148.
 Jolap «difficuler» pag. 183, cf. jobap.
 Joldagilar «peregrinatores» pag. 233.
 Jolbarurmê (jolbarurmen) «rogo obnix» pag. 157.
 Jöga'ärdirmê i. e. jögül ärdim «levis factus sum» pag. 228, cf. yungul.
 Jötkurdim «tussivi» pag. 136.
 Jöp jöp «jugiter» pag. 133.
 Jüyc «contritio» pag. 78.
 Jutlermen «consolo» pag. 140.
 Juutberdim «consolavi» ibid.
 Juurdim ex jugurmak contractum «massavi» pag. 143.
 Juuarmen «lavo» pag. 33, ju imp. pag. 31.
 Juk «onus», jukkä cirtmisen «visne suus fidejussor esse» pag. 221, cf. yuc.
 Jukturmey «non attrahens» pag. 216.
 Juguŋgis i. e. jügüningis «inclinate vos» pag. 157.
 Jugunč «cultus» pag. 207.
 Juhmamis «non prorsus coagulatum» pag. 144.
 Judi «abluit» pag. 209, cf. yu unali.
 Juz «vultus» pag. 187, vid. jüz.
 Jubangan «fictum», e. g. jubangan söz «fictum verbum» pag. 227.
 Jumurtka «ovum» pag. 143.
 Juvoančang «piger», «sommolentus» pag. 135.
 Juvduh «rusticus», «incultus» pag. 228.
 Juric «matta» vel «juncus» pag. 135.
 Jurimen «depso» pag. 136, jurdim perf. ibid.
 Juruh «pugnus» pag. 223.
 Jurum «condemnatio», pag. 13, ar. جرّم.
 Jurumlarmen «condemno sceleris» ibid., jurumla ibid.

- Jurup «commens» pag. 200. — jurgā i. e. jurgan «trita (via)» pag. 192.
 Jūgalak i. e. jurgalak «rotundus» pag. 223.
 Julic «calvatus» pag. 138, cf. julumis.
 Julovči «redemptor» pag. 230, cf. yularmen.
 Julugnamis «redemptio nostra» pag. 206, — julūgā i. e. julungan «redemptus» pag. 210.
 Julumis «rasus» pag. 84, cf. yulurmen.
 Juluv «redemptio» pag. 209.
 Julkarmē (julkarmen) «evello» pag. 224, — julguu (.) «evulsus» pag. 232.
 Juldi «abluit» pag. 208, cf. judi.
 Ju(itar) «corrigo» pag. 226.
 Juldus «stella» pag. 78, 145. — julduzzi «astrologus» pag. 180.
 Julmalarmē (julmalarmen) «me inclino» pag. 224.
 Jüz «vultus» pag. 193, cf. juz.
 Jüpzimis «dignatus est» pag. 188, cf. job.
 Jtip «tundens se» pag. 143, i. e. itip.
 Jtma «exercitium» pag. 182, cf. idmälägil.
 Jdirdi fortasse «advenit» pag. 215, cf. yetarmen.
 Jn «foramen» pag. 145.
 Jnanurmen «credo» pag. 15, jnangil imp. ibid., jnangaan (jnangan) part. ibid., cf. inangay.
 Jnarmac «actus credendi» ibid.
 Jzinda «intus» pag. 67, cf. ičindagi.
 Jmdi «jam» pag. 67.
 Jridi «liquatus est» pag. 139, cf. jerer.
 Jrgaladir «fluctuat» pag. 230, — jrgalmas «movere non potest» pag. 143.

Y.

- Ya «vel», «aut» pag. 72 et passim.
 Yaa «arcus» pag. 118.
 Yaagh «maxilla» pag. 110, yaac scriptum pag. 111.
 Yaane «quasi» pag. 70, ar. يَئِنِي proprie «id est», «scilicet», «nimirum».
 Yaoh «secus» pag. 71, — «prope» pag. 69, cf. čag. javuk, jovuk, jouk.
 Yacut «rubinus» pag. 108, ar. pers. ياقوت.
 Yacsi «bonus» pag. 75, — yacsi «bene» pag. 64, iacsi pag. 141.
 Yag «oleum» pag. 95, cf. jag, jav, — gulaf yage «oleum rosaceum» ibid., — chox yagi «oleum nucis» ibid.
 Yage «bellum» pag. 29, cf. uig. jakī, jakiči in glossario VÁMBÉRY.
 Yaglaou «patella» pag. 124.
 Yay «aestas» pag. 83, vid. jay.
 Yayarmen «extendo» pag. 25, yaygil imp. ibid., cf. yaylimen.
 Yaturmen «jaceo» pag. 33, yatchil imp. ibid., vid. jatir.
 Yanauar «animal» pag. 127, pers. جانور, جانور.
 Yangac «mentum» pag. 110.
 Yangi «novus» pag. 87, vid. jangi.
 Yangilurmen «erro» pag. 27, vid. jangilirmen.
 Yangilmac «error» ibid.
 Yandurumen «accendo» pag. 6, yandir imp. ibid.
 Yanzic «marsupium» pag. 120.

* J praeter / et i et u designat.

- Yax «pratum» pag. 90, vid. jas.
 Yaxarmen «scribo» pag. 54.
 Yaxirj «occulte» pag. 60.
 Yaxil viridis» pag. 108, cf. yassilic.
 Yaxuc «culpa», «peccatum» pag. 15, —
 yaxuctan pesman bolmac «poenitentia» pag. 78, cf. jaxok.
 Yaxuclamis «culpatus» pag. 15.
 Yaxuclu «peccator» pag. 117.
 Yas «lacrima» pag. 113.
 Yas «vita» pag. 86, — «viridis» pag. 87, vid. jas.
 Yasuc aytmac «confessio» pag. 78, vid. jasuk.
 Yastuc «pulvinar» pag. 123.
 Yassilic «viridis» pag. 86, cf. yaxil.
 Yasman «lagena» pag. 121.
 Yazanurmen «dubito» pag. 22, yazam mend. pro yazan imp. ibid.
 Yazāmac i. e. yazanmac «dubitatio» ibid.
 Yaširumen «abscondo» pag. 7, yašir imp. ibid.
 Yaširmac «absconsio» ibid.
 Yaparmen «tego», «obtego» pag. 15, — iapchil imp. ibid.
 Yapchiz «tegumen» ibid.
 Yabalac «noctua» pag. 129.
 Yabuldrac mend. scriptum pro japrac «folium» pag. 125.
 Yaman «malus» pag. 75, — yaman chele «male» pag. 68, — yamanrac «peius» pag. 69, — andan yamanrac «pessimus» ibid., — yamanlic «malitia» pag. 86.
 Yamgur «pluvia» pag. 44, — yamgur yagar «pluit» ibid., — yamgurlu hawa «pluviosa tempestas» pag. 82, — yamgleyin i. e. yamgurleyin «velut pluvia» pag. 204.
 Yara etarmen «interficio» pag. 33, — yara etchil imp. ibid.
 Yaratchan «creator» pag. 17, vid. jaratkan.
 Yaratmac «creatio» ibid.
 Yaraširmen «concordo» pag. 11, — yarastirgil imp. formae factitivae ibid.
 Yarasurmen «placeo» pag. 44, yarasur «decet» pag. 19, yarasti perf. ibid., — yarasmis «placitum» pag. 44.
 Yarasmac «actio placendi» pag. 11.
 Yaregh «clarus» pag. 82, vid. jarig, — yaret (?c) hawa «serena tempestas» ibid.
 Yarem «dimidium» pag. 85.
 Vari «auxillium» pag. 77.
 Yarik i. q. yaregh pag. 142, — iar-chlik «claritas» ibid.
 Yarilurmen «diffindor» pag. 11, yarelgil imp. ibid., — yarilgan «diffissus» pag. 85.
 Yarilmac «actio diffindendi» pag. 11.
 Yargu s. yarmac «regimen» pag. 51, 52 et non «defensio», uti ad pag. 52 annotavi, — yarguzi «judex» pag. 105, cf. jargu.
 Yarmal item «regimen» pag. 52.
 Yarmen «mitto» pag. 35, yygil imp. ibid.
 Yarli «pauper», «miser» pag. 116 et passim, cf. jarle.
 Yarligamac «misericordia» pag. 78, vid. jarilgamak.
 Yalen «flamma» pag. 125, vid. jalin.
 Yalgux «solus» pag. 76, — yalguxol «solum» pag. 71, vid. jalguz, jalgiz.
 Yalči fortasse «pomarius», pomele-rius in cod. pag. 101, cf. jalči.
 Yalbarurmen «oro», «supplico» pag. 52, yalbargil imp. ibid.
 Yalbarmac «oratio», «rogatio» ibid. et pag. 78.
 Yalmas «adamus» p. 109, cf. pers. آلماس.

- Yärmägä fortasse «pervenire» pag. 214.
et non «languore», uti l. c. opinatus
sum, cf. çag. **يرتيمك** apud PAVET DE
COURTEILLE.
- Yeijtlic «juventus» pag. 86.
- Yegan «teges» pag. 123.
- Yeng «manica» pag. 119.
- Yengirzac «clitellae» pag. 122.
- Yengrmen mend. pro yengirmen
pag. 61, vid. yengdi.
- Yengilmac «actio devincendi» ibid., —
yengmac «victoria».
- Yetarmen «jungo» pag. 7, 31, yet-
chil imp. ibid., — yetar «sufficit»
pag. 71, — yetmac bila «satis»
ibid., vid. jetti.
- Yexna «cognatus» pag. 114.
- Yes «orichalcum» pag. 97, yes tac-
tasi «folium orichalci» pag. 106, vid.
jez.
- Yemis «fructus» pag. 28, vid. jemis.
- Yer «terra» pag. 78, — «locus» pag.
89, — yer titramachi «terraemo-
tus» pag. 59, vid. jer.
- Yel «ventus» pag. 82.
- Yelin «gluten» pag. 102.
- Yyacçi «sagittarum fabricator» pag. 103,
cf. jaa.
- Yic^hrar bergil «confitere» pag. 15, cf.
gic^hrar.
- Yigilik «bonitas» pag. 213, cf. egilic.
- Yylmac «odoratus» pag. 81, vid. jyla-
mac.
- Yylarmen «odoror» pag. 30, jylagil
imp. ibid.
- Yilki «equus» pag. 134.
- Youa «cepe» pag. 127.
- Youač «ultra» pag. 72.
- Youaslic «humilitas» pag. 31.
- Yourgan «matta» pag. 123, cf. juric.
- Yoc «non» pag. 68, ioh pag. 143, ioch
pag. 141, — yoc exa «nisi» ibid.
- Yocsul «pauper» pag. 116, vid. johsil.
- Yogan «grossus» pag. 87, yogun
pag. 102.
- Yol «via» pag. 61, vid. jol.
- Yolugurmen «obvio» pag. 41, yolug-
chil imp. ibid.
- Yu unali «adoremus!» vel quod mihi
probabilius videtur «nos lavemus!»
pag. 214.
- Yuc «onus» pag. 30, — «fasciculus»
pag. 102, vid. juk.
- Yuctusururmen i. e. yuc tusu-
rurmen «onere me libero», «onus
depono» pag. 19.
- Yuclarmen «onero» pag. 30, yucla
imp. ibid.
- Yuganči «frenorum faber» pag. 101.
- Yugururmen «curro» pag. 12, yugur
imp. ibid.
- Yugurt «lac acidum» pag. 131.
- Yugurmac «curtus» pag. 12.
- Yung «lana» pag. 106, — «pluma» pag.
107, cf. jon.
- Yungul «levis» pag. 76, vid. jengul.
- Yuxarmen «nato» pag. 39, yuxgil
imp. ibid., — yxganchisi mendose
pro yuxgan chisi «natator» ibid.
- Yusac «sera» pag. 119.
- Yusxaclarmen «claudio» pag. 12, yu-
xacla imp. ibid.
- Yusxac «sera», «claustrum» ibid.
- Yumsak s. ymisac chelle «teneriter»
pag. 65, — ymisat mend. pro yu-
misac «tener» pag. 88.
- Yörgan «culter» pag. 99.
- Yurt «mansio» pag. 35.
- Yulaghac «textor» pag. 103.
- Yularmen «redimo» pag. 48, yulgil
imp. ibid., vid. julungan.
- Yulunguz «novacula» pag. 100.
- Yulurmen «rado» pag. 40, yulugil
imp. ibid.
- Yuluguz i. q. yulunguz ibid.
- Yulmac «redemptio» pag. 48.

Yki «domesticus» pag. 18.
 Ygit «juvenis» pag. 87, cf. yeijtlic.
 Ygina «acus» pag. 97.
 Ygi «odor» pag. 135, (ygisi «odor ejus»), cf. jy-lamac.
 Ygir «olet» pag. 165.
 Yglarmen «fleo» pag. 43, ygilagil imp. pag. 44, cf. iglading.
 Yglamac «fletus» ibid.
 Yč «medulla arboris» pag. 125, cf. ičindagi.
 Yčag «intestina» pag. 111.
 Yčgan «potus» pag. 157, cf. yzarmen, ičip.
 Ydim «misi» pag. 9, — ymaga inf. ibid.
 Ydis «missio» ibid.
 Yn «farina» pag. 131 (i. e. un, kaz. on).
 Ynac «vacca» pag. 128.
 Ynj «nepos» pag. 114.
 Yxba «camera» pag. 119.
 Ys «opus» pag. 42, yz pag. 163, vid. is.
 Yscarlat «coccum» pag. 107, osm. اسكرلت.
 Ysdermen «quaero» pag. 47, ysdegil imp. ibid., ysdediler perf. 3. pers. n. pl. pag. 170, vid. ixdermen.
 Ysdemek «quaestio» pag. 47.
 Yssi «calidus» pag. 88, ysy pag. 182, vid. isi.
 Yspanac «olus Hispanicum», vulgo «spanachium» pag. 126.

Yz «odor» pag. 131.
 Yzarmen «bibere» pag. 10, iz «bibere» ibid., cf. yčgan.
 Yp «filum» pag. 27, 97, — uxun ip «linea piscaria» pag. 100, — yogun ip «filum grossum» pag. 102.
 Ypac «sericum» pag. 107.
 Ypar «muscus» pag. 93.
 Ymsiri «mumia» (ar. تبريق التركي) pag. 95.
 Yrac «procul» pag. 67, yrah pag. 69, — yractim «a longinquo» pag. 64.
 Yrig mend. pro jarig «lumen» pag. 32, — yarig etarmen «illumino» ibid., cf. yarik.
 Yrs «uncia» in cod., fortasse i. q. lonza apud DANTE pag. 128, ar. عرس «le-aena».
 Yr «cantus» pag. 12, vid. ir, — yrči «cantor» pag. 103.
 Yrlarmen «canto» pag. 12, yrlagil imp. ibid.
 Ylagan «serpens» pag. 147, 148, vid. ilan.
 Ylagil «liga» pag. 147.
 Ylap fortasse pro ulap scriptum «moriens» pag. 141.
 Ylarmen «pendo» pag. 43, ilgil imp. ibid.
 Ylgari «ante» pag. 64, cf. ilgari.
 Ylla «sed» pag. 71, ar. الا.

Č.

Čayhaladir «strepit» pag. 230.
 Čayhalmas «moveri non potest» pag. 143, vel fortasse «non strepit», quod ultimum mihi probabilius videtur.
 Čak «tempus» pag. 209.
 Čakuči «accusator» pag. 186.
 Čakči idem pag. 181.

Čacuč «malleus» pag. 96, čachuč pag. 90, 100.
 Čacman «pannus» pag. 98.
 Čacharadir «glocitat» pag. 134.
 Čager «vinum» pag. 60, cf. hung. csigér.
 Čagi «potentia» pag. 221.

- Čagirsa «si clamaret» pag. 141.
 Čagundur «gea» in cod., gallice bet-
 terave pag. 127.
 Čahinda ozga mendose scriptum pro
 čahindan ö. «importune» pag. 142.
 Čahlasangis «si bene attenditis» pag.
 231.
 Čater «tentorium» pag. 121.
 Čatlauc «avellana» pag. 125.
 Čanac «scutella» pag. 124, čamek
 pag. 145.
 Čandirgine fortasse «tinnitus» pag.
 139, cf. čag. čangirtī.
 Čapčačik «valde mobilis» pag. 145.
 Čaplatmak «alapa» pag. 180.
 Čaman «piger» pag. 135.
 Čaman «cuminum» pag. 95.
 Čami «multitudo» pag. 214, ar. جمع.
 Čaridi «notum fecit».
 Čarči «mercenarius» pag. 101, cf. čerči.
 Čarčiga «nisus» pag. 129.
 Čart «strepitus» pag. 147.
 Čarpuū «via caesis vel dejectis arbori-
 bus impedita» pag. 223.
 Čalarmen «sono» pag. 54, čalgil
 imp. ibid.
 Čalih «iracundus» pag. 225.
 Čalma «mantile» pag. 121.
 Čeuh «dulciter» pag. 65.
 Čekm i. e. čekmān «pannus» pag.
 174, cf. čacman, — čekmči
 «pannorum textor» pag. 174.
 Čehlap s. čehlayrak «eo modo»
 pag. 220.
 Čeber kisi «homo purus» pag. 230.
 Čerē (? čeren) fortasse «equus subru-
 ber» pag. 234.
 Čeryii «exercitus» pag. 118, — čeribasi
 «dux exercitus» pag. 105.
 Čerči «mercator» pag. 235, cf. čarči.
 Čertermē (čertermen) «strepito»
 pag. 225.
 Čermas «ventrosus» pag. 222.
 Čerli «macer» pag. 139.
 Čialduz «acus grossior» pag. 181, pers.
 چوال دوز.
 (Či)arhar mend. pro čiharir «trahit»
 pag. 229.
 Čiarzau «linteamen» pag. 123.
 Čiyg «crudus» pag. 84.
 Čiyru i. e. čiyruk «campana» pag.
 223.
 Čiurūba «puls cumino et aceto cocta»
 pag. 94, ar. زيروبا.
 Čig «rosata» pag. 82, — «pruina» ibid.
 Čigmac «cubitus» pag. 113.
 Čigrigzi «tornator» pag. 103.
 Čiglamis «ora consuta» pag. 147.
 Čigharmen «exeo» pag. 24, zighchil
 imp. ibid., čiktiler perf. 3. personae
 n. pl. pag. 162, — zigargil «extrahe»
 pag. 24, cf. čiharir.
 Čiček flos» pag. 209.
 Čičeklēmis i. e. čičeklenmis «flo-
 ruit» pag. 192, cf. zizac.
 Čin «verus» pag. 211.
 Činay «uxor» pag. 114.
 Činärmē «suo cum filo serico» pag.
 223.
 Čisarmen «scribo» pag. 54, čisgil
 imp. pag. 55.
 Čismac «scriptura» ibid.
 Čipčic «avis» pag. 129, čipzičlar
 pl. 61.
 Čibin «musca» pag. 129, — suru či-
 bin «culex» ibid.
 Čibuch «baculus», «fustis» pag. 171,
 čibug «virga» pag. 191.
 Čimgipturgan «probatum est», pag.
 188, cf. osm. čintürmək «exami-
 nare», alt. čene, «probare».
 Čimdirmē (čimdirmen) «vellico»
 pag. 220.
 Čiray «vultus» pag. 113.
 Čirac «candela» pag. 90, 124, — čiraclic

«candelabrum» pag. 123, pers. چراغ.
 چراغ.
 Čirchin «turpis» pag. 116.
 Čirpi «ramalia» pag. 225.
 Čirmarmen «intorqueo» pag. 132, —
 čirmamaga «intorquere» ibid.
 Čirlac «frictio» pag. 230.
 Čil «perdix» pag. 130.
 Čourma s. čoura «rotunde» pag. 70.
 čop čoura «circum» pag. 65.
 Čokunggis «inclinate» pag. 142, čö-
 cwp «inclinans» pag. 160.
 Čokrak «scaturigo» pag. 213, čoch-
 rach pag. 134, čohrah pag. 207.
 Čoganak «cubitus» pag. 139.
 Čohmarli «ad similitudinem clavae»
 pag. 143.
 Čonrumen «volvo» pag. 62, čonrgil
 ibid.
 Čonrmac «actio volvendi» ibid.
 Čozgıl «distende» pag. 231.
 Čomič «capsa» pag. 124.
 Čomlac «olla» pag. 91, — «vas coqui-
 narium» pag. 124.
 Čov? pag. 137, — čovlamnang? ibid.
 Čowguçler «tumultus» pag. 171, et
 non «mallei», uti l. c. opinatus sum.
 Čordigidem fortasse discrete čordig

idem legendum «inclinatus ad malum
 eram» pag. 221.

Čorhaa «vas» pag. 142.

Čop? mend. pro cöp «multum» scrip-
 tum pag. 159.

Čöplegaybis «colligemus» pag. 169.

Čualdus, vid. čialduz pag. 102.

Čuermê (čuermen) «jaceo» pag. 227.

Čuulydir fortasse «jugo similis est»
 pag. 224.

Čučldi «sursum versus est» pag. 232,
 cf. hung. csukkanni.

Čučulurmen «dispolio» pag. 22.

Čuči «serio» pag. 138.

Čučkordim «sternutavi» pag. 136.

Čugur «fossa» pag. 88.

Čunchin «ergo» pag. 65, cf. pers. چون,

Čux «sericum e folliculis factum, e qui-
 bus eruperint bombycum papiliones»
 pag. 106, fortasse ex ar. قز corruptum.

Čuprak «urceus» pag. 142, cf. hung.
 csupor.

Čuvre «latus vestis posticum» p. 231. ۛ,

Čura «falco albus» pag. 129, pers. چره.

Čurusipdir «strepitavit» pag. 225.

Čurumac «marcor» pag. 86.

Čulgau «solea socci» pag. 121.

Čulganmiz «involutum» pag. 159.

Čüpräk «fragmentum panni» ibid.

Ġ.

Ġan «anima» pag. 160, pers. جان.

Ġehan «mundus» pag. 158, pers. جهان

et جهان, e quo جَهَن decurtatum

est, — ol ġehan «vita aeterna post

mortem» pag. 166, opp. bu dwnia

«vita terrestris», proprie «hic mundus»,

cf. ar. اخرة دُنْيَا oppos. اخرة دُنْيَا.

Ġinsler «nationes» pag. 200, ar. جِنْس.

Ġuhut «Judaeus», Ġuhutlar «Judaei»
 pag. 161, — Ġuhut ieri «terra Ju-
 daeorum» pag. 161, ar. يَهُود, pers.

یهود, sec. Farhangi Shuûrî

یهود, vid. apud VULLERS.

یهود, vid. apud VULLERS.

T.

- Tayjak «fulcimentum» pag. 101.
 Tauc «gallina» pag. 130, taoh pag. 134.
 Taus «pavo» pag. 130, ar. طَاوُوس, gr. ταυός.
 Tausti «perfecit» pag. 130.
 Taul «tempestus» ibid., ar. دَوْل.
 Tac «impar» pag. 83.
 Tacta «tabula» pag. 90, — «tabulatum» pag. 120, pers. تَخْتَه.
 Tag «mons» pag. 88.
 Tagê fortasse tagel idem pag. 38, — tagellar «montis jugum» ibid.
 Tage «et» pag. 65.
 Tagz «corona» pag. 105, tag pag. 171, tigenek tage «corona spinis conserta», pers. تاج, cf. dač.
 Taglar i. e. tanglar «prodigia» pag. 159, cf. tangis.
 Tayag «clava» pag. 144.
 Tanarmen «nego debitum» pag. 39, tangil ibid.
 Taniklatirmê (taniklatirmen) «testificor» pag. 159.
 Tanirmen «cognosco» pag. 15, — tanigil imp. ibid., — tanimis perf. indefin. pag. 216.
 Tanimac «notio» pag. 15.
 Tanur chisi «homo doctus» pag. 115.
 Tanlarmen «cerno» pag. 17, tanla imp. ibid., — tanlasurmen «ex-amino» pag. 24, tanlas imp. ibid.
 Tanucluc berumen «perhibeo testimonium» pag. 46, tanucluc bergil imp. pag. 60.
 Tanuc «testis» ibid.
 Tank ertä «mane» pag. 76, — tangda s. tanda «cras» pag. 65, 80, tanda deul «perendie» ibid., tang saraunda «diluculo» ibid., — tang sara «diluculum», «aurora» pag. 181.
 Tang «fasciculus» pag. 102.
 Tangis «miraculum» pag. 216.
 Tangisip jatir «ardore febrili aggratur» pag. 229.
 Tanglarmen «miror» pag. 36, tanglarlar «admirantur» pag. 190, tanglapt^r «elegit» pag. 193, — tanglančik «admirabilis» pag. 219, tanglaⁿčih idem pag. 208.
 Tansic «rarus» pag. 221.
 Tax «calvus» pag. 116.
 Taxac «testiculus» pag. 112, — tasacsix «castratus» pag. 117.
 Tas «pelvis tonsoria» pag. 100.
 Tas «lapis» pag. 89, taz pag. 160, — taslar «pondera lancis» pag. 90, — tas bolmaga «interire» pag. 189.
 Tazlap «lapidans» pag. 160.
 Tas «socius» pag. 144.
 Tastar «mantile» pag. 123, pers. دَسْتَار.
 Tatar «Turca», «turcicus», tatar til «sermo sincerus» pag. 229.
 Tatarmen «gusto» pag. 29, tatchil imp. ibid.
 Tatig «sapor» pag. 80, — tatigli «sapidus» pag. 84, — tatov «gustus» pag. 135.
 Tatmac «gustus» pag. 29.
 Tatlar «gustat» pag. 173.
 Tatli «dulcis» pag. 83, — tatli chele «dulciter» pag. 65.
 Tastin s. tascari «extra» pag. 24.
 Tassidi «rapuit» pag. 227.
 Tap tap pag. 143. Haec geminatio onomat. sonum stillantis guttae imitatur.
 Tap fortasse «patientia» pag. 146, pers. تاب.
 Tapgaysis «invenietis» pag. 159.

- tāmis i. e. tapmis «invenit» pag. 110.
- Taptarmen «premo» pag. 137.
- Tabac «discus» pag. 121, ar. طَبَق.
- Taban «solea» pag. 99.
- Tabuh «adoratio» pag. 217.
- Tabunirsen «adoras» pag. 185.
- Tabusirmē (tabusirmen) «disputo» pag. 226, tabuschirmen pag. 23.
- Tam «tectum» pag. 120.
- Tama «gutta» pag. 118.
- Tamac «guttur» pag. 111.
- Tamadirgan «guttas effundens» pag. 113.
- Taman «perfectum» pag. 137, vid. tamam.
- Tamasa «delectamentum» pag. 104, ar. pers. تماش, proprie nom. act. VI. verbi arabici مشى «deambulatio animi recreandi causa» vid. apud VCLERS.
- Tamam «complementum» p. 13, ar. تَمَام.
- Tamam etarmen «compleo» ibid., tamam ektil imp. ibid.
- Tamar «vena» pag. 112, — tamar sohar «sectio venae» pag. 139.
- Tamar «stillat» pag. 143, cf. tama.
- Tamyzik «guttans» ibid.
- Tamu «inferna» pag. 206, tamuc pag. 78, 167, tamuh pag. 228, tamuchdage «infernalis» pag. 106.
- Tamha «vas» pag. 225.
- Tamzi «tubus» pag. 121.
- Tav «mons» pag. 144, 189, — mengi tav «mons altus» pag. 189, — tav-larning tavi «mons altissimus» pag. 293.
- Taf «tympanum» p. 103, cf. ar. دَف, طَبْل.
- Taftar «liber rationum», «registrum» pag. 90, — «manuale» pag. 91, pers. دفتر.
- Tafsanyt «differentia» pag. 184, ar. تفصیلات.
- Taff etarmen «quietum reddo», «certum facio» pag. 47, taff etchil imp. ibid.
- Taff etmac ibid.
- Taffaruč «recreatio» pag. 233, ar. تَفَرُّج.
- Tar «angustus» pag. 139.
- Tarag «porticula» pag. 120, pers. دَرِيَجَه.
- Taraga «fossa» pag. 130, pers. دَرغ.
- Taraxu «libra» pag. 90, tarazy pag. 209, pers. تَرَارُوز.
- Tararče «servator» pag. 160, in edit. cod. loc. cit. aliam emisi opinionem.
- Tari «milium» pag. 131.
- Tarima «crispus» pag. 85.
- Targatgil «dissolve» pag. 187.
- Tartarmen «traho» pag. 58, tartchil imp. ibid., — tartinurmen «infigo» pag. 32, tartingil imp. ibid.
- Tarlov «arcum» pag. 180.
- Talasman «praedo» pag. 144.
- Talashman «concionator» pag. 141, cf. talischirmen.
- Talal «auctionator», «censitor» pag. 101, ar. دَلَال.
- Talischirmen «litigo» pag. 132.
- Tämä «avaritia» pag. 183, — tämäker «avarus» ibid., ar. pers. طَبْعَكَار.
- Teäče «apposito» pag. 158.
- Tein «sciurus» pag. 97, caratein (cara tein) «sciurus niger» ibid.
- Teizmaga «submittere genua» pag. 161.
- Teksi «aequalis» pag. 198.
- Tec tec «saepe» pag. 71.
- Tec turumen «taceo» pag. 60, tec turgil imp. ibid.
- Techsir «mutuare» pag. 35.
- Tegana «labrum», «cymbium» pag. 124, — «pelvis» pag. 97.
- Tege «ille» pag. 144.
- Tegirma «rotundus» pag. 83.
- Tegu «valde» pag. 190.
- Tegdj «(mihi) obtigit» pag. 31.
- Tegma «omnis» p. 76, cf. uig. tökün,

- l. c. erroneam proposui comparationem.
- Tegmac** «valor» pag. 63.
- Teyarmen** «tango» pag. 58, — «valeo» pag. 63, **teygil** «tange» pag. 58, — **teyar mend.** pro **tey** «vale» pag. 63, **teyding** «pervenisti» pag. 196, **teyp-tur** «pervenit» pag. 185, — **teyskil** «affer» pag. 185.
- Teyсли** «obstrictus» pag. 189.
- Teyra** «districtus» pag. 89.
- Tetic** mend. pro **tatic** scriptum «sapiens», vid. **tetic Salomō** pag. 165.
- Ten** «corpus» pag. 215 et passim, — **tenalip** «corpus sumens» pag. 211.
- Tengis** «mare» pag. 88, **tengisda yururmen** «naviculator» pag. 38, **tengisda yurugil imp.** ibid., **tengisda yurugan part.** ibid.
- Tengizich** «flatus a partibus maris proveniens», «auster» pag. 181.
- Tengdes** «coaequalis» pag. 206.
- Tengri** «deus» pag. 77, — **tengri korgusmesi** «dii meliora!» pag. 139, — **tengri soumacligu** «charitas» pag. 78, — **tengrilik** «divinus» pag. 198.
- Tengru** mend. scriptum pro **tikru**, **tigru** «usque» pag. 144.
- Tex** «velox» pag. 87.
- Texmac** i. q. **tesich** pag. 122.
- Teser** «conchilia intexit» pag. 145.
- Tesich** «foramen» pag. 28.
- Tesinfetti** «dictavit» p. 184, ar. تصنیف.
- Tezgêdi** (i. e. **tezgendi**) «quasi vertigine correptus a recto aberravit» pag. 224.
- Tepsi** «quadra» pag. 125.
- Tepraturmen** «moveo» pag. 37, **tepratchil imp.** ibid.
- Tepratmac** «motus» ibid.
- Teba** «ligamen crinium» pag. 110.
- Temê** «acus».
- Temir** «ferrum» pag. 28, — **temirzi** «faber ferrarius» pag. 96.
- Ter** «sudor» pag. 113, — **terlep** «sudans» pag. 134.
- Terac** «arbor» pag. 89, — «planta» pag. 45, **terac tichmac** «plantatio» ibid., cf. pers. درخت.
- Tereng** «profundus» pag. 139.
- Teri** «corium», — **teri ton** «vestis pellicea» pag. 98, — **eriklagan teri** «corium effictum» pag. 132.
- Terc** «cito» pag. 72, — «velox» pag. 87, — **terchay** «subito», «festinato» pag. 69, — **terclap** «breviter» pag. 64, — «cito» pag. 72, cf. **tex**.
- Tergeim** «scrutabor» pag. 223, **tergejm** scriptum pag. 226.
- Tegirman** «mola», «molendinum» pag. 37, — **tegirmanzi** «molitor» ibid.
- Tergirman tartarim** «molo» ibid., **tegirman tart imp.** ibid.
- Ters** «iracundus» pag. 225.
- Termac** «unguis» pag. 112.
- Termä** «tabernaculum» pag. 189.
- Terf** «caseus siccus» pag. 107, pers. ترف.
- Teli** «stultus» pag. 116.
- Telbuga** «funis ductorius» pag. 229.
- Telmač** «interpres» pag. 105.
- Tiarmen** «destino» pag. 21, **tyimac** imp. ibid.
- Tiyrmak** «huc illuc curvescere» pag. 144.
- Tikmaga** «immerito» pag. 171.
- (Ti)ciyalman** «comprimere non possum» pag. 113.
- Ticma** «fixus» pag. 85, — **ticnah** «pignus» ibid.
- Ticharmen** «consuo», «suo» pag. 17, **tichil imp.** ibid., — **tarac ticarmen** «planto» pag. 45, **terac tich** imp. ibid.

- Tichmac «actio suendi» pag. 17. — «plantatio» pag. 45, ticmac pag. 119.
- Tigenek «spina» pag. 135.
- Tigilurmen «cesso» pag. 13, tigil imp. ibid.
- Tiharmen «obturo» pag. 137, tika-dim perf. ibid., has glossas l. c. in connexu cum praecedentibus male interpretatus sum.
- Titarmen «tremo» pag. 59, titra imp. ibid.
- Titramac «tremitus» ibid., — tite-remec «tremor» pag. 170, — yer titramachi «terraemotus» pag. 59, vid. sub v. yer.
- Tin «anima» pag. 21, — ari tin «Spiritus Sanctus» pag. 212, — tinimidad cherarmen mend. pro tinimdan ch. «despero» pag. 21, tinimdan chezmac «desperatio» ibid.
- Tinarmē (tinarmen) «quiesco» pag. 226, tindi «respiravit» pag. 191.
- Tinger «vervacatum» pag. 229.
- Tintir äsä «quum sortitus est» pag. 187.
- Tingsir «sorbillat» pag. 228.
- Tinglarmen «quiesco» pag. 47, tingla imp. ibid., cf. tinarmen.
- Tinglamac «tranquillitas» ibid.
- Tinč «quietus» pag. 201, — «moles» proprie «tranquillitas», jer tinči «moles terrae» pag. 200.
- Tixga «fascia cruralis» pag. 121.
- Tixgi «genu» pag. 113.
- Tixgin «habena» pag. 122.
- Tis «dens» pag. 110.
- Tissisluharmen «frendo» pag. 132.
- Tislarmen «mordeo» pag. 36, tisla imp. ibid. pag. 37.
- Tislamac «morsus» ibid.
- Tizinggis «submittite genua!» pag. 142, cf. teizmaga.
- Tim boldi «tranquillitas» pag. 59, vid. tin, tinč.
- Timar «medela» pag. 187.
- Tirak «juncus» pag. 136.
- Tirek «columna» pag. 204, vid. terac.
- Tiri «vivus» pag. 88, — tirilik «vita» pag. 160.
- Tirilurmen «vivo» pag. 63, — tiril-durmen «resurgo a mortuis» pag. 50, tirilgil imp. ibid., tiirgil mala scriptio pro forma imperativi praecedenti pag. 63.
- Tirilmac «vita» ibid.
- Tirki «virens» vid. tirki čóbū (?čobuk, čibuk) «ramus virens» pag. 224.
- Tirgizgiči «vivificator» pag. 212, tirgizmek «vivificatio» pag. 199.
- Tirpildeydir «strepit anserum more» pag. 231.
- Til «lingua» pag. 110, — tilsix «mutus» pag. 117.
- Tilaman «nolo» pag. 38, tillemagil imp. ibid., — tilarmen «volo» pag. 60, tilagil ibid.
- Tilamac «voluntas» pag. 61.
- Tilek idem pag. 183.
- Tilegänčä «secundum placitum» ibid.
- Tiley «volens» pag. 194.
- Tili i. e. tilin «buccella» pag. 182.
- Tiltagan «fictum» pag. 227.
- Toodak «labium» pag. 110, vid. totak.
- Tou «vexillum» pag. 118.
- Toua «camelus» pag. 128, cf. tove.
- Touguč «pilum» pag. 94.
- Touman «nebula» pag. 82.
- Toulu «plenus» pag. 69, — toulu chele «plene» ibid., vid. tolu.
- Toulga «cassidis species, quae superiore capitis partem operit» pag. 118.
- Tokti «fudit» pag. 199, cf. toguldi.
- Tokmak «instrumentum ligneum, quo lintea purgantur» pag. 145.

- Tokmačik «quod satiari nequit» pag. 147. cf. toyda.
- Tokluk «abundantia» pag. 225.
- Tocma «ingeniosus» pag. 115.
- Tocmac gallice «maillet» pag. 100.
- Tochde «natus est» pag. 150. cf. togarmen.
- Tog i. q. tokuz «novem» pag. 201.
- Toga «fibula», — «anellus capistri» pag. 122. — toga tili «lingula fibulae» ibid.
- Togay «consanguineus» pag. 114.
- Togarmen s. tuarmen «nascor» pag. 40, toggil imp. ibid., tougam «natus» ibid., — togurdi «procreavit» pag. 207, togurmiz «procreatus» pag. 161, cf. tochde, tohma.
- Togmac «natura» pag. 40.
- Togurmê (togurmen) «sorbeo» pag. 227.
- Toguldi «fusus est» pag. 199, cf. tokti.
- Togru «rectus» pag. 83.
- Tohtarmê (tohtarmen) «memoria teneo» pag. 228, r omissum in voc. «memoria» siglo 7 notatum est, pro quo in ed. nostra per errorem typographi — exstat.
- Tohma «verna» pag. 138, cf. togarmen.
- Toy «convivium» pag. 17, cf. tov, — toyga unda «accerse in convivium» ibid.
- Toyda «saturando» pag. 205, — toydirgil «satura» pag. 206, cf. tokmačik.
- Totak «labium» pag. 198, cf. toodac.
- Totu «avis indica», vulgo «papagallus» pag. 130, pers. ^{توتہ}.
- Totha^r «damnum» pag. 234.
- Ton «vestimentum» pag. 32.
- Tongarmê (tongarmen) «gelasco» pag. 234.
- Tongus «porcus» pag. 127, — cheyc
- tongus «aper» pag. 128. — tisi tugux (mend. pro tongus) «sus» ibid.
- Tontarma «cingula» pag. 138.
- Tonči «pellio» pag. 97.
- Tondi «mutatus est» pag. 193.
- Toxarmen «duro» pag. 20, toxgil imp. ibid., cf. tözümlük.
- Tos «pulvis» pag. 89.
- Tos «pectus» pag. 111.
- Tosiac «stratum» pag. 99. — tosiac «lectus» pag. 119, rectius tosac scriptum pag. 123. — tosacning ayagi «pes lecti» ibid.
- Tozülu i. e. tozumlu chisi «vir pacificus» pag. 110.
- Top «globus» pag. 222.
- Topra «hippopera» pag. 122.
- Toprak «terra» pag. 208, toprac pag. 89.
- Toba «poenitentia» p. 234, ar. pers. ^{توبه}.
- Tobalac «locus septus», «hortus» pag. 232.
- Tombur «genus quoddam tympani» pag. 223, ar. ^{طبل}, cf. gallicum tambour.
- Tov «convivium» pag. 214, cf. toy.
- Tove «camelus» pag. 144, cf. toua.
- Tovram «nucleus» pag. 147, — «bollus» pag. 182.
- Tora oscarmen «soleo» pag. 61, tora ocsat (? ocsati) «solet» pag. 62.
- Toragi «turre» pag. 136.
- Torä «lex», — torägä jogerdir «obediens est legi» pag. 182, cf. töürä, törä.
- Torchul «quadratus», os. ^{دورت گوشه}.
- Torha: al torhâ «purpureus» pag. 140.
- Torlendi «variavit (acu tapetia)» pag. 185.
- Tolamac «sanctificatio» pag. 78, «solutio pretii» pag. 106.
- Tolu «plenus» pag. 172, toulu.

Tolmac «interpres» pag. 158, rectius
tolmač pag. 167.
Töürä «lex» pag. 77, vid. torä, törä.
Tösdi «passus est» pag. 159, — tostdi
«cruciavit», h. l. in pl. vertendum pag.
160, — töšina part. formae reflexivae
verbi tözmäk pag. 164, cf. toxar-
men.
Tözumluk «patientia» pag. 182.
Tözmälük «martyrium» pag. 164.
Tözlik «substantia» pag. 195, — töz-
des «ejusdem substantiae» pag. 211.
Töben «retro» pag. 134.
Töbengisi: eng töbengisi «infi-
mus» pag. 137, vid. tubinda.
Törä «lex», pag. 217, cf. töürä, torä.
Törätäči «generator» pag. 216.
Töräding «generavisti» pag. 202, —
törädi «ortus est» pag. 215.
Törulermen «judico» pag. 33.
Töläding «solvisti (debitum)» pag. 214.
Tölec «gratis» pag. 132.
Tuiana? «joco» pag. 138.
Tu^on «sterilis» pag. 224.
Tuuj s. tu «pistum» pag. 131.
Tuus «ortus», kun tuusi «ortus solis»
pag. 215, cf. tуган, togarmen,
tuarmen.
Tuusti «certavit» pag. 139.
Tuuma «nodus» pag. 119.
Tuurgučı s. tuurdači «genitrix»
pag. 183, cf. togarmen etc.
Tuurdim «generavi» pag. 185, tuurgâ
(tuurgan) «genitrix» pag. 196.
Tucgâga i. e. tucganga «adscitum»
pag. 146.
Tuclu «pilosus» pag. 84, tucus
«rasus» ibid.
Tuchal «complementum» pag. 115, vid.
tugel.
Tуган «proles» pag. 188, — «genera-
tus» pag. 217.
Tуган «apotheca» pag. 89, ar. pers.

دُكَّان, quod Persae VULLERS do-
cente دُكَّان legunt.
Tugêmes i. e. tugenmes «infinitus»
s. «perfectus» pag. 160, — «inexhau-
stum» pag. 164.
Tugel «perfectus» pag. 193, cf. Tu-
chal.
Tuyana «palam» pag. 69.
Tuguromen «volvo» pag. 138.
Tutarmen «teneo» pag. 14, tut imp.
ibid., — tutuprurmen mend. pro
tutupturmen «rego» pag. 52, tu-
tupturgil imp. ibid.
Tutken «abyssus» pag. 180.
Tutchum «captus» pag. 14.
Tutgû i. e. tutgun «captivus» pag.
199.
Tutsac «pignus» pag. 85.
Tutmac «tactus» pag. 81.
Tutia «species floris albi, quae siccata
ut collyrium adhibetur», vulgo «tutia»,
sic in cod. et apud DU CANGIUM, pers.
توتیا.
Tutum «fumus» pag. 28, tutun pag.
125, os. توتون.
Tut truka? mend. pro tutgal scrip-
tum «gluten» pag. 206.
Tudim «novi» pag. 146, tuma ibid.
Tun «nox» pag. 79.
Tunacun «heri», tunachun s. tu-
nekun idem pag. 80.
Tux «emendatio» pag. 26.
Tux «aequalis» pag. 83, — «planus»
pag. 84, cf. tuz.
Tus «sal» pag. 57.
Tus larmen (tuslarmen) «sallo»
ibid., tus lagil (tuslagil) imp. ibid.
Tuš «meridies», in cod. «tertia (sc.
hora)» pag. 80.
Tus «somnia» pag. 54.
Tus curarmen «somnia» ibid., tus
corgil imp. ibid.

- Tusac «laqueus» pag. 141.
 Tusaturmen «emendo» pag. 26, tuxat imp. ibid.
 Tusi «femina» pag. 109.
 Tuschte «cecidit» pag. 134, — töben tuschte «retro cecidit» ibid., vid. töben.
 Tusmen «hostis» pag. 181, cf. duzmanlar.
 Tuz «pulvis» pag. 142.
 Tuz «rectus» pag. 174, cf. tux.
 Tuz «desertum» pag. 137.
 Tuzarmen «cado» pag. 12, tus imp. ibid., tuscherler «cadunt» pag. 141, cf. tuschte.
 Tup «truncus» pag. 209.
 Tupi «procella» pag. 144.
 Tupcurumen «sputo» pag. 55, tupcurgil imp. ibid.
 Tupcurmac «sputum» ibid.
 Tub «fundus» pag. 89, — «radix» pag. 103, — «fundamentum» pag. 119, — tubinda «inferius» pag. 67, — «supertus» pag. 70, cf. töbengisi.
 Tuma «mucus narium» pag. 138.
 Tumak «obtusus» pag. 137.
 Tumalede «obstruxit» pag. 164.
 Tumê i. e. tumen «decem millia» pag. 146, qua significatione haec eadem vox non solum in lingua Kharizmae et mongolica, sed etiam in arabica lingua usurpatur, vid. apud VULLERS. Cf. etiam hung. töméntelen, tömény ezer «myrias», «chilias», «multa millia».
 Tumismis «iniquus» pag. 117.
 Tuvar «gignit» pag. 201, tuvdi «natus est» pag. 216, tuomis «natus est» pag. 192, — tuvrup sê (sen) «genuisti» pag. 189, cf. togarmen, tuarmen.
 Tuvrami «crispo capillo similis» pag. 223.
 Tura «princeps» pag. 146.
 Turarmen «surgo» pag. 57, — turumen «sto» pag. 57, tur imp. ibid., — tururmen «sum» pag. 35, turgil imp. ibid. — utru turdi «assurexit» pag. 200.
 Turgak artidi «vehementia magis magisque aucta est (tempestas)» pag. 139.
 Turmak «statio» pag. 195.
 Tu(r)ke «passer» pag. 144.
 Turna «grus» pag. 129.
 Turbut «convolvulus turpethum» pag. 96, pers. **تربد**.
 Turlij «forma» pag. 28, — turla? «ad similitudinem» pag. 142.
 Turlu turlu «variatus» pag. 197.
 Tûl hatû (hatun) «vidua» pag. 224.
 Tuler? mend. pro išituler scriptum «auditur» pag. 231.
 Tuluc «porticula» pag. 120.
 Tulkusigi mend. pro tulkumsik «instar undae» pag. 144.
 Tulkma «lignum non fissum» pag. 231.
 Tulchu «vulpes» pag. 97.
 Tvčvp «cadendo» pag. 215, cf. tuschte.
 Trapes «mensa» pag. 233, gr. **τράπεζα**.

D.

- Da «et» pag. 23.
 Dagen «adhuc» pag. 64.
 Dač «corona», salik dač «corona regalis» pag. 190, pers. **تاج**, cf. tagz, tag.
 Daw «quaestio» pag. 47, pers. **دلو** «postulatio».
 Daru «medicamentum» pag. 94, pers. **دارو**.
 Darčinj «cinnamomum» ital. «cannella»

- pag. 91, — gul darčinj «flos c.»
 ibid., pers. **دار چینی**.
 Dein «usque» pag. 215.
 Degri pag. 161, deyri pag. 146 idem.
 Dez «socius» pag. 217.
 Dep «dicens» pag. 144, — dirler «dicunt» pag. 160.
 Devl «non est» pag. 194, cf. dolmê.
 Derxi «sartor» pag. 98, pers. **دِرْزِي**.
 Dela «mustela foina» pag. 98, l. c. minus recte «m. erminea» scripsimus, pers. **دَلَه**.
 Diuar «paries» pag. 119, — diua (mend. pro divar) ostasi «caementarius» pag. 102, pers. **دیوار**.
 Dider «vultus» pag. 207, pers. **دیدار**.
 Dir «est» pag. 142.
 Dost «amicus» pag. 181, pers. **دُوست**.
 Dolmê pro dögülmen «non sum» pag. 165, cf. devl.
 Duat «atramentarium» pag. 90, ar. **دَوَات**.
 Duzmanlar «hostes» pag. 170, cf. tusmen.
 Duvlat «imperium» pag. 217, ar. **دَوْلَت**.
 Duley «aeternus» pag. 234, cf. çag. **تولای**.
 Dr'i «prisana» pag. 131.
 Drust «verus» pag. 185, pers. **دُرُست**.

N.

- Naamatlu «amoenus» pag. 115, vid. ar. **نَعْمَة**.
 Naal «solca equi» pag. 121, ar. **نَعْل**.
 Nainč «malum aurantium» pag. 126, pers. **نَارَنگ**, unde forma ar. **نارنج**.
 Nakara tympani species pag. 104, ar. **نَقَارَة**.
 Nac «genus piri valde dulce et succosum» s. «herba moschata» pag. 106, pers. **ناک**.
 Nacs «effigies» pag. 21, — nacsлагan «pictor» pag. 102, ar. **نَقَّاش**, **نَقَش**.
 Nacs larmen (nacs larmen) «pingo» pag. 21, — nacs la (nacs la) imp. ibid.
 Nagt «pecunia» pag. 91, ar. **نَقْد** «pecunia parata».
 Nasič «vestis serica auro texta» pag. 107, pers. **نَسِیج**, cf. ar. **نَسِیْم**.
 Nam «nomen» pag. 214, pers. **نام**.
 Nafas «flatus» pag. 112, naffas «anhelitus» pag. 113, ar. **نَفَس**.
 Narangi «auriacus color» pag. 108, pers. **نَارَنگی**.
 Nardan «malum granatum» pag. 125, pers. **ناردان** «grana mali punici».
 Näk «bonus» pag. 213, 214 et non «quare», uti l. c. opinatus sum, pers. **نیک**.
 Näzik «tenuis» pag. 213, pers. **نازک**.
 Nämägä «quare» ibid.
 Ne «quid» pag. 70, — ne dan «quomodo» pag. 169, — neuzun «quare» pag. 70, — nekim «qualiscunque» pag. 163, nekimese «quisque» pag. 158, — nečic «quomodo» pag. 70, — neza «quantum» pag. 70, — nezik-kim «sicut» pag. 171.

Nema «res» pag. 86, — heč nema-
taje «nihil» pag. 68.
Nisan «signum» pag. 53, nizan pag.
159, pers. نشان.
Nisan larmen (nisanlarmen)
«signo» pag. 53, nisan lagil (ni-
sanlagil) imp. ibid.
Nil «indicum» s. «color indicus» pag.
91, pers. نیل.

Nouma «malum aurantium» pag. 126.
Nocta «punctum temporis» pag. 79, —
«capistrum» pag. 122.
Noga(r) «socius» pag. 114.
Noghut «cicer» pag. 131, l. c., male
noghuc impressum, pers. نگوود.
Nur «lumen» pag. 187, arab. نور.

X.

Xac mend. scriptum pro sač «crinis»
pag. 110.
Xaga «thorax» pag. 118.
Xangar «aerugo» pag. 69, pers. زنگار.
Xaxuclu mend. scriptum pro jaxuclu
pag. 117.
Xernec «auri pigmentum», i. e. arse-
nicum flavum s. citrinum, quod picto-
res adhibent pag. 92, pers. زرنیخ.
Xian etarmen «noceo» pag. 40, xian

etchil s. izan et imp. ibid., pers.
زیان.
Xingil «catena» pag. 124, pers. زنجیر.
Xingft «sinapi» pag. 95, pers. شنکرف.
Xuxun mend. scriptum pro juxun
«uva» pag. 126, — churu xuxum
i. e. kuru juzum «uva malvatica»
ibid.
Xuvsaptur? mend. scriptum pro kop-
saptur «ejicit» pag. 143.

S.

Saadat «canna, quae recta nata fuit»
pag. 102, ar. صَعْدَة.
Saar «molestia» pag. 216, ar. سَعَر.
Saar «urbs» pag. 89, pers. شهر.
Saarlap «dubitanter» pag. 65.
Sa^arlarmê (saarlarmen) «caveo»
pag. 233.
Sayri «residuum» pag. 134, ar. سَايِر.
Saytan «satanas» pag. 197, ar. شَيْطَان,
hebr. שָׂטָן.
Saoc «frigus» pag. 27, saogh pag. 88.
Sauunur chisi «vir letus» pag. 116, cf.
souuar chisi.

Sausar «mustela martes» pag. 98, in
columna pers. idem.
Sak «cave» pag. 144, cf. saclan.
Saka «carduelis» pag. 130.
Sakolinda mend. scriptum pro sag
kolinda «ad dextram ejus (scil. Dei)»
pag. 160.
Saclamac «custodia» pag. 11.
Saclarmen «custodio» ibid., sacla
imp. ibid. — saclanurmen «caveo»
pag. 12, saclan imp. ibid.
Sachal «barba» pag. 113, — sachal
yuzi «barbator» pag. 100.
Sachex «mastiche» pag. 36, 92.
Saga? mend. scriptum pro бага «pre-
tium» pag. 106, pers. بها.
Sagac «mentum» pag. 111, cf. ar. دَفْن.

- ex quo fortasse cum. **sagac** corrup-
tum est.
- Saganmac** «admonitio» pag. 9, **sa-**
genmac pag. 45.
- Sagazlasa** «si cogitat» pag. 168, cf.
saginč.
- Saget** ? «pannus s. vestis detrita» pag.
121.
- Sageth** «arma» pag. 118, ar. شَكَّة.
- Sagetlanurmen** «arma induo» pag.
9, **sagetlangil** imp. ibid.
- Sagenz** i. q. **saginč** pag. 14.
- Sageseydirmē** (**sageseydirmen**)
«adnitor» pag. 232.
- Sagit** «cogitatio» pag. 169 (? **sagis**),
— **sagittin** mendose scriptum pro
sagitsun vel **sagittan**, quod ulti-
mum mihi probabilius videtur pag. 169.
- Saginigil** «cogitat» pag. 168, cf. **sagaz-**
lasa.
- Saginč** «cogitatio» pag. 163.
- Sagingiremen** «admoneo» pag. 9, **sa-**
gingil imp. ibid., — **sagenurmen**
«cogito» pag. 14, **sagengil** imp.
ibid.
- Sagis** «cogitatio» pag. 216.
- Sagot** «arma» pag. 181, vid. **sageth**.
- Sagsix** «infirmus», «aegrotus» pag. 86,
sacsixlic «infirmitas» ibid., **sagsis**
pag. 116.
- Sagri** «pannus damascenus» pag. 106,
cf. **savri**.
- Saglic** «salus» pag. 86, **saglic** bila
«sane» pag. 70, cf. **saw**.
- Sahav** «balbus» pag. 230.
- Sahar** «saccharum» pag. 91, pers. شکر,
unde ar. سكر.
- Saht** «vigil» pag. 234.
- Sahladi** «asservavit» pag. 144.
- Say** «vadum», «vadosus» pag. 139.
- Saygäc** ? «trabes tabulati» pag. 228.
- Sat** «hora» pag. 67, **sagat** idem pag.
79, — **busat** (**bu sat**) ibid., ar. سَاعَة,
unde pers. ساعت.
- Satarmen** «vendo» pag. 60, **satchil**
imp. ibid.
- Satov etermen** «mercior» pag. 133.
- Satuc** «venditio» pag. 60, **satugh**
scriptum pag. 105, — **satugzi** «ven-
ditor» pag. 106.
- Satum alurmen** «emo» pag. 23, **sa-**
tum algil imp. ibid.
- Satum almac** «emtio» ibid.
- Satmac** «venditio» pag. 60.
- Satkadi** «offendit» pag. 230.
- Sadaga** «eleemosyna» pag. 77, ar. صدقة.
- Sadaf** «ruta» pag. 126.
- Sadiler** «Aethiopes» pag. 137.
- San** «numerus» pag. 39, — **sansis**
«innumerabilis» pag. 145.
- Sanar** «tabula» pag. 90.
- Sanarmen** «numero» pag. 39, **sana-**
gil imp. ibid.
- Sančip** «findens» pag. 209.
- Sandireydir** «delirat» pag. 231.
- Sanzarmen** «pungo» pag. 44, **sanz-**
chil imp. ibid.
- Sanzmac** «punctus» ibid.
- Sanzis** «bellum» pag. 118.
- Sanbe** s. **sabat cun** «dies sabbati»
pag. 80, pers. شنبه, hebr. שַׁבָּת, —
je sanbe «dies Solis» ibid., — **tu**
sanbe «d. Lunae» ibid., — **se sanbe**
«d. Martis» ibid., — **čaar sanbe**
«d. Mercurii» ibid., — **pansanbe**
«d. Jovis» ibid. Vid. nomina dierum
hebdomadis in vocabulario persico.
- Sax** «sonus» pag. 54.
- Saxagan** «draco» pag. 128, — «ser-
pens» pag. 129.
- Sasir** «foetet» pag. 68, — **sasirmen**
«putreo» pag. 44, — **sassimis** «pu-
tridus» pag. 87.
- Sastian** «corium ex pelle caprina» pag.
99, pers. سختیان.

- Sas brodim «expressi» pag. 223.
 Saz «lutum» pag. 216, — sasi «sordidus» ibid.
 Sazac «stratum» pag. 122.
 Sazarsen «seminas» pag. 135, saz-chil imp. pag. 54.
 Sapti «abscessit» pag. 204.
 Saban «ager» pag. 90, — sabanči «arator» pag. 180, — saban ieri «arvum» ibid., — saban temir «vomere» ibid.
 Saban surarmen «aro» pag. 8, saban sur imp. ibid.
 Sabirluc et saburluch «martyrium» pag. 163, vid. ar. صَبْر.
 Sabor eter «cruciatur» pag. 163.
 Sabur «aloe» pag. 94, ar. صَبْر.
 Samala «pix» pag. 95, voc. russicae originis.
 Samuc mend. pro čamgur scriptum «rapa» pag. 127.
 Saw «sanus» pag. 166, cf. saglic.
 Sav «rete» pag. 138.
 Savrak «cranium» pag. 230.
 Savri «pellis» pag. 147, cf. sagri.
 Safar «viaticus» pag. 61, ar. سَفَر.
 Saftalu «malum persicum» pag. 125, pers. شَفْتَالُو.
 Sar «vultur» pag. 129.
 Saray «palatium» pag. 89, pers. سَرَاي.
 Saraf «numularius» pag. 90, ar. صَرَف.
 Sari «flavus» pag. 108, sare pag. 146, cf. sarog.
 Sarinčka «locus, in quo colligitur aqua», «cisterna» pag. 137, ar. صَهْرِيْم.
 Saroû i. e. sarog «bilosum sputum» pag. 225, cf. sari.
 Sarhit «superfluum» pag. 137, sâhit (sarhit) «residuum» pag. 204, ar. سَائِرَة.
 Sarhitir «dimittit» pag. 230.
 Sart «mercator» pag. 148.
 Sarp «durus» pag. 208.
 Sarpâ i. e. sarpan «genus telae bombycinae subtilissimum», «mappa» pag. 123, pers. شَرَبَتِي.
 Sarmisac «allium» pag. 127.
 Salan «stramen» pag. 123.
 Salam «salutatio» pag. 57, — salam berumen «saluto» ibid., ar. سَلَام.
 Salamarlic bila mend. pro salamluk b. scriptum «salubriter» pag. 70, vid. voc. praecedens.
 Salik «sertus» pag. 191, ? ar. سَلِيك.
 Salinirmê (salinirmen) «suspendo» pag. 235.
 Salkon «ventus» pag. 78, salkun pag. 181.
 Salkum «botrus» pag. 182.
 Salg «salvia» pag. 126, ar. سَلَق.
 Salghan «rapa» pag. 127, pers. شَلْغَم.
 Saldi (saldim) «addidi» pag. 146.
 Salp «res rapta» pag. 145.
 Sävmaclik «amor» pag. 169.
 Seyr «dictator» pag. 184, ? ar. سَيَّار.
 Seyrac «rarus» pag. 84.
 Sech «spissus» ibid.
 Secharmen «exprimo» pag. 56, sechil imp. ibid.
 Sechirumen «salto» pag. 57, sechirgil pag. 58.
 Sechirmac «saltus» ibid.
 Seger «bos» pag. 128.
 Segerčic «columbus» pag. 130.
 Segiz «octo» pag. 147, — sekizinči «octavus» pag. 160.

- Sete ? «margo» pag. 148.
 Setelar «pergula» ibid.
 Sen «tu» pag. 72 et passim, — saha
 «tibi» pag. 132, saa idem pag. 188,
 sa (sā) idem pag. 157, — six «vos»
 pag. 73.
 Seng ? «gleba» pag. 139, pers. سنگ.
 Sexarmen «sentio» pag. 55, sexdin
 perf. 1. p. n. s. ibid., sezdi perf. 3.
 p. ejusdem numeri.
 Sesmac «sensus» pag. 56.
 Sesarmen «dissolvo» pag. 20, ses-
 tum perf. ibid., seschil imp. ibid.,
 sesmis «dissolutus» pag. 88.
 Seskenirmen «terreor» pag. 132, —
 seskendirrimen «terreo» ibid. سبب.
 Sebeb «causa» pag. 209, arab. سبب.
 Semix «pinguis» pag. 87.
 Semirir «impinguatur» pag. 144.
 Sereun «frigidus» pag. 139.
 Seriat «consul» pag. 105, ar. شريعة
 «lex a Deo praescripta», hic «legis cu-
 stos».
 Seriv «mitis», «domesticus» pag. 225,
 cf. hung. szelid, sziligy.
 Sergek «vigil» pag. 234.
 Sergizirmen «domo» pag. 221.
 Serpildi «insilivit» pag. 227.
 Siermen «amo» pag. 138, cf. säw-
 maclik.
 Sic «membrum virile» pag. 112.
 Sicric «cursor» pag. 101.
 Siginir «refugit» pag. 187, siginč
 «refugium» pag. 187.
 Sigit «luctus» pag. 202.
 Sihandi «manicas ad cubitum usque
 reduxit» pag. 225.
 Siharmen «poto» pag. 223, cf. sohar-
 men.
 Sijermen «urinam reddo» pag. 42,
 sijgil imp. ibid., — szi «urina» ibid.
 Siče mend. pro sirče scriptum «velox»
 pag. 138.
 Sičchan «mus» pag. 129.
 Sidic «urina» pag. 113, cf. szi.
 Sin «statua sepulcralis» pag. 222.
 Sinamak «tentatio» pag. 171.
 Sinalir «tentatur» pag. 142.
 Sinuc «fractus» pag. 83, cf. sindi.
 Sinčladim «consideravi» pag. 141.
 Sindan «inferna» pag. 228, pers. زندان
 «carcer», «tenebrae».
 Sindi «ruptus est» pag. 203, — sin-
 dururmen «frango» pag. 27, sin-
 dur imp. ibid., cf. sinuc.
 Sinduc «capsa» pag. 106, ar. صندوق
 s. صندوق «arca», «cista», vid. sun-
 duk.
 Sindurmac «infractio» pag. 27.
 Syngermen «digerō cibum» pag. 138.
 Singir «nervus» pag. 112.
 Singirmen «emungo» pag. 136.
 Singding «imbibisti» pag. 195.
 Sixgirurmen «fistulo» pag. 56, six-
 girgil imp. ibid.
 Sixgurma «fistula» ibid.
 Sisa «fiola» pag. 123, pers. شیشه
 «vitrum» et «vas vitreum», quod voc.
 etiam in dialecto osm. usurpatur.
 Sisarmen «inflo» pag. 33, — sismis
 «inflatus» pag. 84.
 Sisik chetchan «detumuit» ibid.
 Sismac «inflatio» pag. 33.
 Sizdi «defluxit» pag. 139, sizding
 «liquata es» pag. 195.
 Sipar «laevigat» pag. 221.
 Siburtchi «scoparius» pag. 103.
 Simirmē (simirmen) «glutio» vel
 fortasse «sorbeo» pag. 227. سیر
 Sir «mysterium» pag. 201, ar. سر «arca-
 canum», «secretum».
 Syr «pecus» pag. 134.
 Sira «vinum» pag. 90, pers. شیره «suc-
 cus rei expressus pec. dulcior et cras-
 sior» in vocabulario cl. VULLERS, —

- siraz mend. pro sireği «caupo» pag. 102.
- Sirarmê (sirarmen) «pecto» pag. 231.
- Sirek «planus» pag. 138.
- Sirichisch «genus mannae valde aestimatum» pag. 92, pers. شیرخشت.
- Sirih «martes» pag. 235.
- Sirih «desertum» pag. 145.
- Siris «bitumen» pag. 182.
- Sirke «acetum» pag. 180.
- Sirgalak «spatium lubricum» pag. 146.
- Sirt «dorsum» pag. 144, — «dorsum montis» pag. 170.
- Sirdac «frexetus» in cod. pag. 118. Turc. or. شیرداغ VÁMBÉRY «espèce d'habit, de robe» interpretatur.
- Sirmâ «amotum» pag. 143.
- Sirrimê (sirrimen) «labi facio» pag. 224.
- Sirlarmê (sirlarmen) «peregrinor» pag. 228, cf. ar. سیر «profectio», «iter».
- Silausun «felis lynx» pag. 98.
- Silar «laevigat» pag. 221.
- Syleysin mend. pro siltegejsin «movebis» pag. 143.
- Sili «purus» pag. 187.
- Silkinâdir «se agitat» pag. 230, — silkip «se movens» pag. 143.
- Silcarmen «executio» pag. 56, silchil imp. ibid.
- Siltov «calumnia» pag. 233.
- Soyntp «gaudens» pag. 158, cf. söunč.
- Souat «os» pag. 112.
- Souascurmen «bellum gero» pag. 16.
- Souuar chisi «amabilis» pag. 115, cf. sauunur chisi.
- Souunurmen «gaudeo» pag. 29, souungil imp. ibid.
- Souunmac «gaudium» pag. 29.
- Sous «amicus» pag. 6, cf. soyuslih.
- Sounčac «calcaneus» pag. 113.
- Sounčlu «benedictus», «gratiae plenus» pag. 172, vid. söunč.
- Soup «amans» pag. 113, cf. söer.
- Soumac «amor» pag. 6.
- Soulun «phasianus» pag. 130.
- Sokarmen «blasphemo» pag. 10, söchul imp. pag. 11, cf. söktiler.
- Sokuydirmen? «fremo» pag. 133.
- Socus bila «injuriose» pag. 67.
- Soculapt' i. e. soculaptur «dissutus» pag. 221.
- Sochur «strabo», «defioculus» pag. 116.
- Soharmen i. q. siharmen pag. 223.
- Sohupupur mend. pro sohuptur scriptum «mordet» pag. 146.
- Sohta «farcimen» pag. 134.
- Sohti «glutivit» pag. 235.
- Sohranirmen «murmuro» pag. 138.
- Sohlanirmen «concupisco» pag. 17.
- Soyuslih «amor» pag. 206, cf. sous.
- Soyurgadi «dignatus est» pag. 215.
- Soyurgal «gratia» pag. 204.
- Songi «ultimus» pag. 200.
- Songur «falco» («pielfalchus» in cod.) pag. 130.
- Songra «postea» pag. 69.
- Sondururmen «extinguo lumen» pag. 24, sondur imp. ibid.
- Sonsarmen mend. pro sousarmen «sitio» pag. 55, — sousagan «sitiens» ibid., — sousamac «sitis» ibid., cf. susading.
- Sonbul «spica nardi» pag. 93, pers. سنبل.
- Soslamac «loquela» pag. 34, vid. sö.
- Soslarmen «loquor» ibid., soslagil imp. ibid.
- Sozim «saltus» pag. 58.
- Sozulurmen «spolio» pag. 22, sozul imp. ibid.
- Sorarmen «interrogo» pag. 32, sorgil imp. ibid.

- Sorgan «cepe» pag. 127.
 Sol «ille, illa, illud» pag. 208.
 Sol «laeva» pag. 87, — solagay «sister», «laevus» pag. 226, — solulu idem pag. 146.
 Soltan «rex», «princeps» pag. 104, — soltan catonj «regina» pag. 105, ar. ^{سُلْطَان}.
 Söer «amat» pag. 160, söuarmen «amo» pag. 5, sougil imp. ibid., söäli «amemus!» pag. 214, cf. soup.
 Söünč «gaudium» p. 159, 207 et passim.
 Söünčlarmen «gaudeo» pag. 9.
 Söündilar «gavisi sunt» pag. 162.
 Söündirgičim «paracletus meus» pag. 184.
 Söktiler «ignominiaverunt» pag. 171, cf. sokarmen.
 Söcmac «opprobatio» pag. 11.
 Sös «vocabulum» pag. 141 et passim.
 Sözlär «loquitur», — ters sözlär (,) ong sözlemäs «iracunde loquitur, comiter non loquitur» pag. 226.
 Sövgäca i. e. sövgänča «secundum bene placitum» pag. 183.
 Sövding «amavisti» pag. 214, cf. söer, söuarmen.
 Sövnäk i. q. sövmäk «amor» ibid.
 Söwrgamach «gratia» pag. 172.
 Su «aqua» pag. 78, — sizuk su «aqua tepida» pag. 140.
 Suêdⁱ i. e. suendim «delectatus sum», proprie «gavissus sum» pag. 225, cf. söündilar.
 Suulu «palea» pag. 131, vid. suluc.
 Suulurmê (suulurmen) «marceo» pag. 225.
 Suk «desiderium» pag. 142, — sukli «cupidus» pag. 201, — suklic «concupiscentia» pag. 185, ar. ^{شَوْق}.
 Suh i. q. suk, — suh kizi «avarus» pag. 117.
 Suhlamagil «ne desideres» pag. 185.
 Sut «lac» pag. 131.
 Sudari «retro» pag. 134.
 Sunadirmê (sunadirmen) «exerior» in hac locutione: kuč sunadirmen «difficillimum mihi fuit», «aegrius (aliquam rem) perficio» pag. 227.
 Sunarmen «extendo» pag. 226.
 Sungirassinda «postea» pag. 160, cf. songra.
 Sungulza «lancetta» pag. 100.
 Sûduk i. e. sunduk «arca» pag. 181, cf. sinduc, ar. ^{صُنْدُوق}.
 Susager (su-sager) «bubalus» pag. 128.
 Susading «sitiivisti» pag. 196, cf. sou-sarmen.
 Susarmê (susarmen) «haurio ex fonte» pag. 227.
 Susarmen «colo» pag. 17.
 Susû i. e. susuz «sitiens» pag. 194, Sust «piger» pag. 116, pers. ^{سست}.
 Suzug «intestinalis» pag. 111.
 Sufra «mensa» pag. 120, suffera pag. 233, ar. ^{سَفْرَة}.
 Surat «imago» pag. 220, ar. ^{صُورَة}.
 Suru «quaestio» pag. 137, — suruclar «interrogationes» pag. 170.
 Suruc «exercitus» pag. 137.
 Suruc «corium» pag. 99.
 Suruna «buccina» pag. 103, pers. ^{سورنا}.
 Surtarmen «ungo» pag. 63, surt-chil imp. ibid.
 Suluc «palea» pag. 140, cf. suulu.
 Schinia «tornus» pag. 100, in columna pers. schinga? ar. ^{صِنَاعَة} s. ^{صِنَاعَة}.
 Steffan nom. pr. pag. 159.
 Smurut «smaragdus» pag. 109, pers. ^{سَمُرْد}, gr. ^{μαρμαρυγή}.
 Swnular «hastae» pag. 170.

Z.

- Zaynarmen «mastico» pag. 36, zianagil imp. ibid.
 Zacmach «accusatio» ibid.
 Zagarmen «accuso» pag. 9, zackil imp. ibid.
 Zan «cura» fortasse mend. pro gam scriptum pag. 15, ar. ^سغَم.
 Zamana mend. pro zaman scriptum «tempus» paginis 206, 211.
 Zafran «crocus» pag. 93, ar. ^سالاصفران,
 unde forma pers. زَعْفَرَان.
 Zalis «strabo» pag. 116.
 Zeytin agač «olea» pag. 199, ar. ^سزیتون.
 Zin fortasse ar. ^سزین «ornamentum» pag. 137.
 Zizac «flos» pag. 28, vid. čiček.
 Ziray «imago» pag. 21.
 Zoura «circuitus» pag. 15.
 Zourayururmen «circumdo» ibid., zoura iurgil imp. ibid.
 Zoplarmer «colligo» pag. 18, zopla imp. ibid.
 Zugur «gratiarum actio» pag. 159, ar. ^سشُكُور.

P.

- Paulus nom. proprium unius Apostolorum pag. 157.
 Pap «sacerdos» pag. 158, cf. kaz. pup, hung. pap.
 Papaz idem pag. 164, — ulu papaz «summus pontifex» pag. 199, cf. bapas, gr. πάππας.
 Pargal «circulus dimensorius» pag. 100, pers. پَرگار, unde ar. فَرَجَار.
 Palang «leopardus» pag. 98, pers. پَلَنگ.
 Peygamber «propheta» pag. 77, pers. پیغمبر pro پیغامبر.
 Peč «furnus» pag. 102.
 Petrus nom. proprium unius Apostolorum pag. 157.
 Pesa «ars» pag. 104, pers. پِیشَه.
 Pesman «poenitentia» pag. 45, pers. پَشیمان.
 Pesman bolurmen «poenitet me» ibid., pesman bogil (mend. pro bolgil imp. ipid.
 Peroxa «gemma vulgo turcois appellata (turchesius apud DU CANGIUM)» pag. 109, pers. پیروزه.
 Piala «cyathus» pag. 123, gr. πιάλῃ.
 Pistac «pistacium» pag. 126, arab. ^سفستق et ^سفستق, pers. بَسْتَه.
 Pil «elephas» pag. 128, ar. ^سفیل pers. ^سفیل cf. fil.
 Pphet i. e. prophet «propheta» pag. 216, gr. προφήτης.

B.

- Bakiding «fulsisti» pag. 202, cf. bal-kisin.
 Bakli «foetus» pag. 215.
 Bac «respice» pag. 144, — aar baca

- «respectu ejus» pag. 182, — bachip
«respiens» pag. 160, — bahmis
perf. indef. pag. 188, cf. bagar-
men.
- Bacsi «scriba» pag. 91.
- Bacha «aestimatio» pag. 26, pers. بَها
«pretium», «valor», cf. baha.
- Bacha ururmen «aestimo» ibid, —
bacha ur «aestima» ibid.
- Bachan «lignum Bresillum» etiam «co-
lor ejus tincturam referens» pag. 92, ar.
بَعم.
- Bachami «color rubicundus» s. «pseu-
dopurpureus» pag. 108.
- Bachil «invidus» pag. 117, cf. bagil.
- Bachča «hortus» pag. 170, bacča
pag. 89, pers. باغچه.
- Bacčazi «hortulanus» pag. 103.
- Bag «vinea» pag. 89, pers. باغ.
- Baga «rana» pag. 173, cf. čag. باقه,
hung. béka.
- Bagat i. e. bagatur «probus», «inte-
ger» pag. 116, mong. baghator cf.
etiam hung.átor.
- Bagarmen «respicio» pag. 52, bagh-
chil imp. ibid, cf. bac, bahmis.
- Bages «donum» pag. 19.
- Bageslarmen «dono» pag. 19, ba-
gesla imp. ibid.
- Bager «cuprum» pag. 96, bagir pag.
145.
- Bagil kisi «invidus» pag. 181, cf. ba-
chil.
- Baglagaybis «ligabimus» pag. 169.
- Baglagan «ligator» pag. 102.
- Baha «pretium» pag. 209, — bahasiz
«inaestimabilis» pag. 213, — bahali
«pretiosus» pag. 219, cf. bacha, pers.
بَها.
- Baht «prosperitas» pag. 204, — bahtli
«fortunatus» pag. 200, pers. بَخت.
- Bay «dives» pag. 22, — baylic «divi-
tiae» ibid., cf. beg, bey.
- Batarmen «mergo» pag. 36.
- Batis «occasus» pag. 215.
- Batirrimen «celo» pag. 18, — batir-
maga inf. ibid., — batirmagil
imp. formae negativae pag. 134.
- Badam «amydalum» pag. 126, pers.
بادام.
- Badbact «demens» pag. 116, pers.
بد بخت «infaustus», «infelix», cf.
quod ad notionem hung. boldog-
talan.
- Baxar «forum» pag. 105, — baxargan
«mercator» ibid., pers. بازار, cf. hung.
vásár.
- Baxet «grossus» pag. 87.
- Baxlic «pax» pag. 78, baxluc pag.
161, cf. basilich.
- Bas «lana» pag. 209.
- Bas «caput» pag. 109 et passim, —
«principium» pag. 31, — bas urdi-
lar «in asylum se receperunt» pag.
162.
- Baxilic «pax» pag. 159, cf. baxlic.
- Basa «ergo» pag. 65, — bassa «sed»
paginis 71, 168 et passim.
- Baskac rector» pag. 49.
- Bascha «praeter», «sine» pag. 70.
- Bassarman «premo» pag. 137, — ba-
sip «premens» pag. 191.
- Basmac «caclaneum» pag. 99.
- Baslarmen «incipio» pag. 31, bas-
lagil imp. ibid.
- Bapas «presbyter» pag. 77, cf. papaz.
- Baptismä «baptisma» pag. 212.
- Bav «vinculum» pag. 204.
- Bavursak «intimus» pag. 199, bavr-
sak «delectator» pag. 141, — «ami-
cus» pag. 229.
- Bavradi «disposuit» pag. 196, — bav-
vlagil «liga» pag. 231.
- Bar «est» pag. 144, barmen «sum»

- pag. 53, bardun mend. pro bardum perf. ibid.
- Barachat «benedictus», proprie «benedictio» pag. 84, ^٥بركة.
- Barumen «eo» pag. 61, bargil imp. ibid.
- Barče «omnes» pag. 157 et passim.
- Bardac «urceus» pag. 123.
- Barza vid. barče pag. 76, — barz tourada «communiter» pag. 66.
- Barmac «digitus» pag. 112.
- Bal «mel» pag. 91, — bal seker «saccarum melleum» pag. 199.
- Balauz «cera» pag. 92.
- Balazuc «pullaster» pag. 130.
- Balaban «falco» pag. 129, cf. csm. ^٥بلابان, quod vocabulum l. c. male ex lingua persica depromptum diximus.
- Baley «aeternus» pag. 234.
- Balik «piscis» pag. 144, baluc pag. 46, — bulczi mend. pro baluczi scriptum «piscator» ibid., — baclu-rarmen mend. pro baluclarmen «piscor» ibid., balucra pro balucla imp. ibid.
- Balkisin «fulgeat» pag. 208, cf. baki-ding.
- Balgamis mendose pro baglamis «ligatus» pag. 88.
- Balčuc «lutum» pag. 88.
- Balta «securicula» pag. 100.
- Baltičak ? «malleus» pag. 139.
- Balsaman «balsamum» pag. 182, ar. ^٥بلسان.
- Be «malum cydonium» pag. 125, pers. به.
- Beiuda «gemma rubicunda rubino si-milis» pag. 109, pers. ^٥پیچاده et ^٥پیچاده, quam gemmam Golius granatum esse existimat.
- Beik «altus» pag. 139, — beichluch «altitudo» pag. 125.
- Beynip «saliens» pag. 216.
- Beyrmen «salto», «tripudio» pag. 10, beygil imp. ibid.
- Beylitan chertar (? chertac, i. e. chirtak) ? «raucus» pag. 117.
- Bekjn beki (bekin) pag. 143.
- Beg «princeps» pag. 104, — «dominus» pag. 144, — bey idem pag. 105, — «princeps» pag. 216 et passim.
- Behet «arrha» pag. 106, ? ar. ^٥بیعة, pers. ^٥بیعانه a forma ar. ^٥بيع suffixo ^٥انه derivatum.
- Beyenč «hymnus» pag. 217.
- Beyinč ? pag. 208 (fortasse cum forma praecedenti eundem habet sensum).
- Beygin diminutivum voc. bey pag. 214.
- Beči el «urbs munita», «castellum» pag. 229, cf. nomina urbium hung. Bécs et Pécs.
- Bet «vultus», tuman betli «tetricus» pag. 228.
- Betichzi «scriba» pag. 55, vid. biticči.
- Betlem oppidum tribus Judae notis-simum pag. 159, 161, hebr. ^٥בית לחם.
- Benxar «similat» pag. 57.
- Bexarmen «renuncio» pag. 48, bex-gil imp. ibid.
- Bes «quinque» pag. 143.
- Bestlarmen «nutrio» pag. 39, best-lagil imp. ibid., beslagil idem pag. 135, bestla «pasce» pag. 44, — sening sösini bestlarmen «non curo verba tua» pag. 39.
- Bestlamac «nutrimentum» ibid.
- Bessaradi «acceptavit» pag. 183.
- Bezgek «torcular» pag. 220.
- Berumen «do» pag. 18, ber imp. ibid., bersa «si dat» pag. 23, beraym forma, qua i. pers. num. sing. se ad actionem quandam perficiendam vel ad statum quandam perferendum cohortatur ibid., — berman i. pers.

- n. sing. praesentis formae negativae
 ibid., — berindim 'pag. 227, —
 bernalurmen s. bernelimen
 «debeo dare» pag. 22, bernalu bol-
 dum «debui dare» ibid.
- Berch «firmamentum» pag. 26, — berc
 chele s. berklep «firmiter» pag. 66.
- Berchiturmen s. berketermen
 «firmo» pag. 26, berchitchil imp.
 ibid., berchit pag. 28.
- Bel «ren» pag. 112, — beligab «cin-
 gulum» pag. 120.
- Belermê (belermen) «fascio» pag.
 226.
- Belgirtir mend. scriptum pro belgirti
 s. beldirti «manifestavit» pag. 183.
- Belsêdi i. e. belsendi «nudus super
 cingulum» pag. 225.
- Bieni(rmen) «gaudeo» pag. 29, —
 byenip «gaudendo» ibid., cf. beyr-
 men.
- Bieipdir «tumidus erat» pag. 140.
- Bigevedi mendose pro bigen edi
 scriptum «similis fuit» pag. 161.
- Bičak «culter» pag. 97, — bizac «gla-
 dius» dag. 118, — «culter plicatilis»
 pag. 133, — bičac eticči «scalper
 sutorius» pag. 99, — bičacči «cul-
 trarius» pag. 101.
- Bičanlik «praesepe» pag. 159, cf. bi-
 zan.
- Bičchi «serra» pag. 100.
- Bit «pediculus» pag. 129.
- Biter «crescit» pag. 135, bitidim
 «crevi» pag. 143, — biti biti «cres-
 cendo» ibid.
- Bitik quodvis scriptum pag. 90, — «lit-
 tera» pag. 91, — bitic ostasi
 «magister scholarum» pag. 104, —
 biticči «scriba» pag. 91, cf. betichzi.
- Bitis «extuberatio» pag. 144.
- Bitisli kisi (fortasse biticli «homo
 litteratus» pag. 228.
- Bitirrimen «perficio» pag. 47.
- Bitirmak «perfectio» ibid.
- Bitunluc birla «integre» pag. 67.
- Bitv «scriptura» pag. 212, cf. bitik.
- Bix «nos» pag. 72 et passim.
- Bis «subula» pag. 99.
- Bisi «coctus», «maturus» pag. 84.
- Bi'sinirmê (bisinirmen) «sperno»
 pag. 224.
- Bisturumen «maturo» pag. 36.
- Bizan «foenum» pag. 131, cf. bičanlik.
- Bi'suturmen «coquo» pag. 13, bisur
 imp. ibid., — bisirmis «coctum» pag.
 18, — as bisurgan eu «coquina»
 pag. 13.
- Bizchi «forfex» pag. 98, cf. bučchi.
- Bir «unus» pag. 83, — bir anza
 «jam» pag. 67, — birardä «ali-
 quando» pag. 64, — biras «aliquan-
 tum» pag. 158, — birlic «unitas»
 pag. 174.
- Biriktirding «univisti» pag. 186.
- Birga simul» pag. 70, birge pag. 169.
- Birgi «tuba» pag. 143.
- Birla «cum» pag. 64.
- Bil «lumbi» pag. 141.
- Bila «cos» pag. 146, bile pag. 64.
- Bilau «cutis» pag. 100.
- Bilermen «acu» pag. 180.
- Bilurmen «scio» pag. 52, bilgil imp.
 pag. 53.
- Bvkurimê (bokurimen) «spargo»
 pag. 221.
- Boksmen et «caro tenella» pag. 233.
- Bochorich «caminus», pag. 119, bo-
 ghoric pag. 124, pers. بخاریه.
- Boga «taurus» pag. 129, cf. buga.
- Bogaul «vigil», «custos» pag. 105.
- Bogeymac «obedientia» pag. 141.
- Bogeyp in hac locutione: jaksi bo-
 geyp «bene armatus» pag. 231.
- Bogov «moles» pag. 210.
- Bog «vapor» (bogu «vapor ejus») p. 145.

- Bogun s. buum «membrum corporis humani» pag. 109.
- Boguzgur «gulosus» pag. 183.
- Bogulurmen «aquis suffocor» pag. 39, — «flecto» ibid.
- Bogulmac «suffocatio» ibid.
- Bogh «excrementum» pag. 113.
- Boy «corpus» pag. 111, — «persona» pag. 113, — boy bila «personaliter» pag. 70, — boy aruvlihi «castitas» pag. 183, — boy sokluki «luxuria» ibid.
- Boya «tinctura» pag. 59, — boyazi «tinctor» ibid.
- Boyarmen «tingo» pag. 58, boyagil imp. pag. 59.
- Boyiow «color» pag. 18.
- Boyn «collum» paginis 18, 111 et passim.
- Botang «umbra» pag. 137.
- Boxag «fuscus» pag. 108.
- Boxgai chî mend. pro bolgai chim scriptum «fortasse» pag. 66.
- Bos «vacuum» pag. 62.
- Bošaturmen «absolvo» pag. 7, bosat imp. ibid. bossatim perf. pag. 8, — bozzatkil «remitte» pag. 171.
- Bosanurmen «expedio» pag. 25, bosan imp. ibid.
- Bosanmac «actio expediendi» ibid.
- Bosov «remissio», «liberatio» pag. 199, cf. bozak.
- (B)osdi «demolitus est» pag. 141, cf. buxarmen.
- Bozak «remissio peccatorum» pag. 158, cf. bosov.
- Bor «vinum» pag. 90, cf. ujugur. et hung. bor.
- Boru «lupus» pag. 128, rectius böri pag. 134.
- Borc «pilcus», «petasus» pagg. 101, 102, — borčî mend. pro borčči «pileo» pag. 101.
- Borz «aes alienum» pag. 22, — borzli «debitor» ibid., borčlu pag. 91, — borčluc «obstrictus» pag. 167.
- Borla «vinea» pag. 89, cf. bor.
- Bolar «crystallum» pag. 227, bolor pag. 109, ar. ^سبَلَر s. ^سبَلَر, gr. βήρυλλος.
- Bolov «pars» pag. 228.
- Boluzurmen «adjuvo» pag. 6, bolus imp. ibid.
- Bolusmac «auxilium» ibid., cf. buluschmach.
- Bolurmen «fio», «sum» pag. 26, bol imp. ibid., boldum perf. 1. pers. n. sing., ibid., bolsun «sit» pag. 31, bolsamen forma cond. 1. pers. n. sing. pag. 135.
- Bolmači «in vanum» pag. 191, — äč bolmači pag. 213.
- Bollach «fons» pag. 28, cf. bulah.
- Böz «tela», e. g. böz togur «textit» pag. 234.
- Böv «aranea» pag. 180.
- Börlendi «germinavit» pag. 207.
- Buen mendose scriptum pro burun «nasmus» pag. 110, — embûrun «primo» pag. 69.
- Buug «nodus» pag. 112.
- Bu pron. demonstrativum «hic», «iste» pag. 74, in genitivo muning, in dativo mungar ibid., forma n. pl. bular ibid., — bugun hodie» pag. 159, cf. bukun, buchun.
- Bucûluc «magia» pag. 138.
- Bucru «gibbus» pag. 111.
- Buga «taurus» pag. 147, cf. boga.
- Buganakli mend. scriptum pro bugamakli «mugiens» ibid.
- Bugasi «torsio ejus» ibid.
- Bugermen «plico» pag. 230.
- Bugovli «catenis vinctus» pag. 147.
- Buču «dimidia pars» pag. 145.
- Bučchi «forfex» pag. 97, cf. bizchi.
- Bučgak «angulus» pag. 215.

Bugolar (?=bugular) fortasse «prophetæ» pag. 212. Ceterum gv ex pers. ^{ثَوَا} decurtatum esse potest, cf. ^{ثَوَا}, quod si ita esset, bu gvlar «haec testimonia» vertendum sit.

Bugday s. bodaj «frumentum» pag. 130, bogday pag. 135.

Buy mend. scriptum pro bu pag. 147.

Buiuramen «jubeo» pag. 31, buiur imp. ibid., — bugurumen i. q. buiuramen pag. 44, buyurgil imp. ibid.

Buyuruc «mandatum» ibid., bwruch pag. 162.

Buyu gallice «reglissee» pag. 95.

Buth «coxa» pag. 113.

Butac «ramus» pag. 125.

Butun «integer» pag. 83, — «perfectus» pag. 217, — butu butu «integre» pag. 143.

Butuluc «lorica» pag. 118.

Buniat «fundamentum» pag. 28, arab.

بُنَايَة, بُنْيَان.

Buniat etarmen «fundo» ibid., buniat echil (mendose pro etchil) imp. ibid.

Buxau «vitellus» pag. 128.

Buxarmen «rumpo» pag. 11, buxgil imp. ibid., cf. bosdi.

Bus «glacies» pag. 134, buyz ibid. (l. c. bus odim. buyz. yz scriptum extat, in qua interpretatione odim mend. pro germ. adir, yz pro germ. eiz scriptum esse videtur).

Busrăgănčă «secundum approbationem» pag. 183.

Busrep «approbans», «approbando» pag. 191.

Buz «caeruleus» pag. 145.

Buzov «ruina» pag. 192.

Buv «sylva» pag. 143.

Bur «germen», «gemma» pag. 222.

Buran «terebra» pag. 100.

Burarmen «torqueo» pag. 60, burgil imp. ibid., — burulipturgan «tortuosus» pag. 191.

Burun «primum» pag. 159, — burungi «primus» pag. 83.

Burun «nasus» pag. 164, — burûsis i. e. burunsis «sine tubere» pag. 145, — burni chizi «nasutus» pag. 117.

Burusmis «contractus» pag. 85.

Burkit «aquila» pag. 148.

Burguča «tuba» pag. 104, — burgular «tubae majoris formae» ibid.

Burč «piper» pag. 91, hung. bors.

Burča «pulex» pag. 129.

Burzac «grando» pag. 40.

Burmix «tortus» pag. 83, cf. burarmen.

Burlendi i. q. börlendi «germinavit» pag. 219.

Bulah «fons» pag. 197, cf. bollach.

Buladolar mendose pro buladilar scriptum «vexationes» pag. 170.

Bulutlar «nubes» pag. 82, — bulud «nubilum», pr. «nubes» ibid.

Bulusmach «auxilium» pag. 159, cf. bolusmac.

Bulgastur «miscē» pag. 36, — bulgamis «turbidus» pag. 88.

Bulbul «lusciniā» pag. 130, pers. بُلْبُل.

Brinč «oryza» pag. 107, pers. بِرَنَج.

M.

- Maaiunlar «conditum subigendo con-
fectum» pag. 93, ar. ^سمَعْجُون.
- Maana «forma» — «modus» pag. 28,
fortasse pers. مانا, cf. manaysis.
- Maydan «locus planus» pag. 90, ar.
^سمَيْدَان.
- Maymačik quod humiditate satiari
non potest pag. 147.
- Maymun «simia» pag. 128, pers. مَيْمُون,
cf. etiam hung. majom.
- Makala «platea» pag. 90, ar. مَكَلَّة.
- Mac etkil «invoca» pag. 141.
- Magat «certus» pag. 141, — «tutus»
pag. 198, — «omnino» pag. 69, mong.
magat.
- Magar «fortasse» pag. 66, pers. مَگَر.
- Magugh «gossypium» pag. 92.
- Magmuda «scammonia» pag. 93, pers.
ar. مَكْمُودَة.
- Magley «frons» pag. 110.
- Mahac «lapis auri» pag. 91, ar. مَحَاكُ
«lapis Lydius».
- Mahtarmen «laudo» pag. 234, ^سمَقْصُود.
- Mahsit intentio» pag. 184, ar. مَقْصُود.
- Mayan «praecipue» pag. 69, hoc idem
voc. etiam in columna pers. occurrit
(mayam).
- Matellar «aenigmata» pag. 188, ar.
مَتَلَل.
- Madim «metallum» pag. 233, ar. مَدِين.
«locus subterraneus metallorum et la-
pidum ferax», vid. apud GOLIJUM.
- Maña (manna) vulgo «manna» pag.
205, ar. مَن, heb. מָן.
- Manaysis «sine modo» pag. 233, cf.
maana.
- Manarmen «intingo» pag. 229.
- Mania «ad similitudinem» pag. 143,
pers. مانا.
- Mängdan «petroselinum» pag. 126, in
columna pers. mandan.
- Mangreydir «balat» pag. 134, cf.
mungreydir.
- Manč kakak «juncus» pag. 135.
- Masa «pruniceps» pag. 97.
- Mascara «joculator» pag. 103, ital.
«maschera».
- Mazi «felis» pag. 128, — mazi tisi
mendose pro tisi mazi «felis femina»
ibid.
- Mamuh «xilinum» pag. 139.
- Marian chaton «Sanct. Virgo» p. 77.
- Mariand «coralium» pag. 95, arab.
^سمَرَجَان.
- Maruimac «lens» pag. 131, pers.
^سمَرْجَمَك.
- Marul «lactuca» pag. 126, osm. مارول.
- Mart «vir» pag. 214, pers. مَرْد.
- Malahan «unguentum» pag. 100, pers.
مَرَهَم i. q. ar. pers. مَرَهَم.
- Meyx «vultus» pag. 113.
- Mečälä «funis» pag. 232.
- Medet «auxilium» pag. 208, ar. مَدَد.
- Men «ego» pag. 23 et passim, maga
«mihi» ibid., mā idem pag. 144, —
menim «meum» pag. 73, — men-
dabar «habeo» pag. 30.
- Meng «cerebrum» pag. 110.
- Mengu «aeternus» pag. 234.
- Mianči «censarius» pag. 101, mianzi
pag. 106, cf. pers. مِيَان «medium»
«intercessio».
- Migh «clavus» pag. 121, mih pag. 208,
pers. مِيخ.

Mihir «affectus» pag. 192, pers. مهر.
 Minermen «ascendo» pag. 6.
 Misiha «Messias» pag. 189.
 Mismis «malum Armeniacum» pag.
 126, ar. مَشْمِش.
 Miskin «pauper», — «miser» pag. 141,
 ar. مَسْكِين.
 Mir «princeps» pag. 216, pers. میر.
 i. q. ar. امِير.
 Mirät «haereditas» pag. 189, ar. مَوْرَث.
 «possessio haereditaria».
 Myron «myrrha» pag. 162, ar. مَر.
 Moghor «sigillum» pag. 53, pers. مهر.
 «anulus signatorius», «sigillum».
 Moghor larmen (moghorlarmen)
 «sigillo» ibid., moghor la (mo-
 ghorla) imp. ibid.
 Mohdak «obtus» pag. 233.
 Moninchibi «talis» pag. 71.
 Monda «hic» pag. 66.

Mondo bai «sutor vestiarius» pag. 98.
 Monzagina «aliquantulum» pag. 64.
 Muhtač «egens» pag. 194, ar. محتاج,
 Muna «ecce» pag. 65.
 Mungreydir «mugit» pag. 134, cf.
 mangreydir.
 Mûdus i. e. munduz «mali nescius»
 pag. 200.
 Muzi «cornu ejus» pag. 144.
 Murad «scopus, quo quis vult» pag. 196,
 ar. مُرَاد.
 Murdar «meretrix» pag. 104, — «male»
 pag. 164, pers. مردار.
 Murvat mend. pro müvaddät scrip-
 tum «benignitas» pag. 206, ar. مَوْدَّة,
 مُوَادَّة.
 Murrâtlic «luxuriosus» pag. 186, cf.
 murad.
 Mulclamac «haereditas» pag. 30, cf.
 ar. مُلْك «res, quam quis possidet».

F.

Fanar «lampas» pag. 106, gr. φανάριον.
 Falam mendose scriptum pro falan
 «talis» pag. 71, fallan pag. 76, ar.
 فَلَان, hebr. פלני.
 Fil tisi «ebur» pag. 92, cf. pil, ar. فَيْل.
 / Fus vel mend. scriptum pro fuzuli
 «vaniloquus», «vanus» pag. 117, ar.

فَضَالِي «qui supervacaneis occupatur
 et rebus ad se non spectantibus» (apud
 GOLIUUM).

Franasca «Franciscus» pag. 157.
 Frangi suf «vellus» pag. 107, ar. صُوف.
 Frista «Angelus» pag. 77, pers. فرسته.

V (w).

Vay pag. 66.
 Way! «vae!» pag. 166.
 Vacsis genus lapidis, quod in هندوستان
 reperitur pag. 93.
 Veles «nodus e lana arborea confectus»

pag. 99, ar. فُلَس.
 Viat «pudor» pag. 166.
 Via tursen «te pudet» pag. 166.
 Vurčik «cicada» pag. 139, hung. prü-
 csök.

- Vsinlarmê (vsinlarmen) «gravo» pag. 222. Vvgil «frange» pag. 231.
Vvseydir «blanditur» pag. 231.*

R.

- Raygan «gratis» pag. 194, pers. رَايْگان.
Rauand »rhabarbarum» pag. 93, pers. رَوْد.
Rahim «clementia» pag. 206, ar. رَاحِم.
«clemens».
Rang «color» pag. 59, pers. رَنگ.
Ranzilic etarmen mend. pro rim-
malik etarmen «divino» pag. 9, ranzilic ethil imp. ibid., vid. ar. رَمَل.
Raxiana «foeniculum» pag. 127, pers. رَايَاذَه.
Rebe «usura» pag. 85, ar. رِبَا.
Rox ex orozung decurtatum «for-
tuna» pag. 28, pers. رُوژ.
Rustan «rusticus» pag. 116, pers. رُوستا,
رُوستائی.

L.

- Laal «rubinus» pag. 109, ar. لَعْلٌ, cf. llal.
Layh «dignns» pag. 209, ar. لَائِق.
«decens», «aptus», «conveniens».
Lac «pigmentum rubrum, quo tinguntur
coria caprina», pag. 92, ar. لَكْ, —
rangi lac ibid.
Laghan «brassica» pag. 127, osm. لَحْنَه.
Lahab «pronomen» pag. 75, ar. لَقَب.
Lahan «baptisterium» pag. 182, pers. لَتَن.
Llal i. q. laal pag. 108.
Last «stupa» pag. 107, čag. las.
Limen «portus» pag. 43, gr. λιμὴν.
Limon «limonium» pag. 126, pers. لِيْمُونِي, hind. لِيْمُو.

GLOSSARIOLUM

in quo nomina propria personarum, gentium, regionum et locorum, quae in columnis vocabularii cumanicis et in textibus occurrunt, secundum paginarum tenorem digesta inveniuntur.

- Marian pag. 77. Alamani ibid.
Rusi pag. 107. Lombardi ibid.
Jonban ibid. Astexâ ibid.

* In tribus ultimis glossis consona r vice vocalis u fungitur.

- Ostume pag. 107.
 Bgamesce pag. 108.
 Sadiler «Aethiopes» pag. 137.
 Kipčah pag. 144.
 Franasca «Franciscus» pag. 157.
 Petrus ibid.
 Paulus ibid.
 Lukas pag. 159.
 Christos ibid.
 Betlem ibid.
 Steffan ibid.
 Iħc γ̅pc pag. 160.
 Ġuhut (ieri) «terra Judaeorum» pag.
 161.
 Herodes ibid.
 Augustin «S. Augustinus» pag. 162.
 G̅gor «Gregorius» pag. 162.
 Salomō pag. 165.
 Jeronim^{us} pag. 166.
 Ambrosius ibid.
 Annas pag. 170.
 He'odes pag. 171, l. c. male sign. ab-
 brevationis — impressum est.
 Kauphas ibid.
 Pylatus ibid.
 Syon pag. 188.
 Misiha «Messias» pag. 189.
 Jesse pag. 191.
 Liban «mons Libanus» pag. 192.
 Aaron pag. 199.
 Ishral «Israel» pag. 200.
 Hava «Eva» pag. 202.
 Daud pag. 209.
 Pont pilat pag. 211.
 Johan pag. 215.
 Gabriel ibid.
 Elzabe «Elisabeta» pag. 216.
 Jusup pag. 216.
 Emanuel ibid.
 Tatar «Turca» pag. 229.

Vocabularium persico-latinum, in quo codicis nostri persicarum columnarum vocabula omnia ordine litterarum praecedentis vocabularii cumanici simili digesta enumerantur.*

A.

Miaem «venio» pag. 62, آمَدَن.	Aouada «terminus» pag. 106, ar.
Miaeouisen mendose scriptum pro	وَعْدَةً.
miauisem «suspendo» pag. 43, آويزیدن.	Aouan «solutio pretii» ibid., آوان vel fortasse آوام «aes alienum», «debitum».
Ayn «ferrum» pag. 96, آين, cf. ahin.	Aouan «mortarium» pag. 94, هاون.
Ayna «speculum» pag. 100, آينه.	Aouas «sonus» pag. 54, آواز, — aouas
Aynen «habena» pag. 122, ar. عَنَان.	medarem «sentio» pag. 55.
Aoygina «vitrum» pag. 109, آيگينه.	Aosin «fibula» pag. 122, ar. اَبْرِيْم.
Aou «aqua» pag. 120, آو.	Au gul «aqua rosacea» pag. 94, آب گُل.

* In hoc vocabulario juxta glossas codicis, exceptis tamen formis praesentis i. pers. n. s. easdem arabicis quoque litterarum formis scriptas signis vocalium additis apposuimus, sicut eae in vocabulario cl. VULLERS inveniuntur. Formas vero praesentis, i. pers. n. s. plerumque ejusdem verbi formae infinitivi sequuntur. Si qua autem glossa persica ex arabica aut turcica lingua deprompta est, unde ea orta sit, annotavimus. KLAPROTHI comparationes maximam partem approbavimus, ubi autem eas haud rectas esse agnovimus, loco earum alias proposuimus. Interdum formas ab hoc viro doctissimo comparationis causa adductas aliter atque ipse scripsimus, ne a genuina orthographiae ratione nimis abhorrerent. Saepe vero juxta codicis glossas a KLAPROTHO non explicatas ex vocabulario cl. VULLERS congruas formas apposuimus.

Miauares «affero», pag. 8, آوردَن.

Aualim «primum» pag. 69, آولين, ar.
اولا.

Auestin «manica vestis» pag. 119,
آستين.

Auelin i. q. aualim pag. 83.

Aut mend. scriptum pro ard «farina»
pag. 131, آرد.

Auxida «frexetus» in cod. pag. 118,
cum. sirdac.

Auxū cun i. e. auxun cun «auge» p.
32, اوزون کن, — auxum mesoen
«cresco» pag. 14, اوزون می شوم, —
auxū (auxun) s. aučuxj «plus»
pag. 69.

Miausauem «bibō» pag. 10, آشامیدن.

Meausauem «tero» p. 56, آفسانیدن.

Aurex «latrina» pag. 120, آبریز, etiam
in sermone cum. aurex.

Akagh en (i. e. em) «revigilo» pag. 51,
آگاه ام.

Akor «stabulum» pag. 121, آخور.

Acum «ergo» pag. 65, آکون.

Acsam «vesper» pag. 65, آخسام.

Achel «intellectus» pag. 53, ar. عقل,
— acheldar «sapiens» pag. 115,
عقلدار.

Agas «principium» pag. 31, ar. أخذ,
— agas mecunem «incipio» ibid.

Agar «si» pag. 70, آگر, — agarne
«nisi» pag. 68, آگرنه.

Ahin «ferrum» pag. 28, — «frenum»
pag. 122, آهن, cf. ayn.

Ayuan «animal» pag. 127, ar. حیوان.

Ayp «mirum» pag. 36, ar. غیب, —
ayp medarem «miror» ibid.

Ač praepositio «ab», «de» pag. 67, e. g.
ač dil ghos «libenter» از دل خوش
cf. ax, az.

Atar «mercator aromatum» pag. 91, ar.
عطار.

Atref «confessio» pag. 15, ar. اعتراف,
— atref mecunem «confiteor»
ibid.

Adab medehem «castigo» pag. 16,
آداب می دهم, vid. ar. آدَب.

Adina «dies Veneris» pag. 80, آدینه.

An «communiter» pag. 64, ar. عام.

Anecha «ecce» pag. 65, اینک.

Ania «illuc» pag. 67, آنجا.

Angiun «mel» pag. 91, آنکبین.

Angust «digitus» pag. 112, آنکشت,
— angus tuana «digitale» pag. 97,
آنکشتوانه.

Angur «uva» pag. 126, آنکور.

And hionj «sicut» pag. 70, ? آند «tot»,
«tantum», همچون «sicut».

Andak «tantum» pag. 64, آندک.

- Andaxa «forma» pag. 28, **اَنْدَاخَه** «mensura», «modus».
- Anden «corpus», «membrum» pag. 109, **اَنْدَام**.
- Anderum «intus» pag. 67, **اَنْدَرُون**.
- Andissa «cogitatio» pag. 14, **اَنْدِيشَه**,
— miandissen «cogito» ibid.
- Anz mala scriptio pro az pag. 65.
- Anzanim «sic» pag. 70, **اَنْدُون**, «illo modo», «ita».
- Ax i. q. az, e. g. ax murdahâ uar hestê «resurgo a mortuis» pag. 50, **اَز مُرْدَهَانِ فَرَا هِستَم**.
- Axa'gar «molitor» pag. 37, **اَسِيَاخَار** «fabricator molarum», — axinu «mola» ibid., **اَسِيُون**, — baaxinû mechunem «molo» ibid.
- Asan «leviter» pag. 68, **اَسَان**.
- Asana «cutis» pag. 100.
- Asania «ultra» pag. 72, **اَز اَنْجَا**.
- Asech «amans» pag. 115, ar. **عَاشِقٌ**.
- Asouar «eques» pag. 105, **اَسَوَار**.
- Astar «mulus», pag. 127, **اَسْتَر**, —
astar maya «mula» ibid.
- Astar «interior pannus vestis» pag. 119, **اَسْتَر**.
- Asp «equus» pag. 121, **اَسپ**.
- Aspas mestanem «recupero» pag. 49, **اَز پَسِ مِی سَتَانَم**.
- Miasmayen «exerior» p. 24, **اَزْمُودِن**.
- Asman «caelum» pag. 78, **اَسْمَان**.
- Asch «lacrima» pag. 113, **اَشَك**.
- Aschara «palam» pag. 69, **اَشْكَارَا**.
- Az «ab», «de», pag. 64, 65, **اَز**, cf. ax,
— ačdour «e longinquo» ibid., **اَز دُور**,
— ač inpes «postea» ibid., cf.
اَز آن, — azan «inde» p. 67, **اَز آن پَس**.
- Azbaraiči «quare» pag. 70, **اَز بَرَايِ چِه**.
- Azbarayan «tamen» pag. 71, **اَز بَرَايِ آن**.
- Ap «aqua» pag. 78, **آب**.
- Abar «novitas» pag. 39, **خَبَر**, ar. **خَبَرٌ**,
cf. chabar.
- Abursina «g. maymon» in cod. pag. 128.
- Abre «nubes», «nebula», — «nubilosus»
pag. 82, **آبَر**.
- Abru «supercilium» pag. 110, **آبُرُو**.
- Abruxun «sericum» pag. 107, **آبَرِيشَم**.
- Abluč «saccharum crystallinum candidum» pag. 91, **آبَلُوج**.
- Am «amita» pag. 114, ar. **عَمَّةٌ**.
- Amah raft «desedit tumor» pag. 84,
آمَاه «tumor».
- Amadar «barbator» pag. 100, cf. **آمَای**.
- Amanat «commendatio» pag. 51, ar. **أَمَانَةٌ**.
- Amasida «inflatus» pag. 84, **آماسیدَه**.
- Amarat mecunem «aedifico» pag. 24, ar. **عَمَارَةٌ**.

- Amal «labor» pag. 104, ar. ⁵عَمَلٌ.
- Miamixem «tempero vinum» pag. 59.
— miamissem «misco» pag. 36,
آمیزیدن.
- Amoxada «consanguineus» pag. 114,
همزاده.
- Miamoxem «disco», imp. biamus
pag. 6, به آموز, — miamozanem
«doceo» pag. 19, آموزیدن.
- Miamoxem mend. scriptum pro mia-
moxem «retribuo» pag. 49, آمرزیدن
«condonare».
- Amir «dux», «princeps» pag. 105, ar.
أَمِيرٌ.
- Amxagia «vicinus» pag. 115, همسایه.
- Ambrut «pirum» pag. 125, آمروند.
- Aftab «sol» pag. 78, آفتاب.
- Afsar «capistrum» pag. 122, افسار.
- Afrida «creatus» pag. 17, آفریده, —
afridigar «creator» ibid., آفریدگار.
- Araosi «nuptiae» pag. 39, ar. عُرْسٌ.
- Aracli genus quoddam telae pag. 108,
cum. aracli.
- Ara «serra» pag. 100, ارّه s. ارّه.
- Arzk «sudor» pag. 113, ar. عَرَقٌ.
- Araba «currus» pag. 121, ar. عَرَبَةٌ.
- Are «ita» pag. 67, آری.
- Ard «farina» pag. 103, آرد.
- Ardixan «cribrum» pag. 94, آردَن vel
آردَرَدَه.
- Mearxem «valeo» pag. 63, آرزیدن.
- Al «vermiculatus» pag. 108, آل «sub-
ruber.»
- Alan «mundus» pag. 88, ar. عَالَمٌ.
- Alaf «herba» pag. 89, — «foenum» pag.
131, ar. عَلَفٌ.
- Alu «prunum» pag. 125, آلو.
- Albet «omnino» pag. 69, ar. أَلْبَتَّةَ.
- Allap «signum militare» pag. 118, for-
tasse turc. آلپ. Ceterum allap
mend. et pro ar. عِلْمٌ scriptum esse
potest, quod l. c. perperam negavimus.

E.

- Eyd «festum» pag. 78, ar. عِيدٌ.
- Eud «lignum aloes» pag. 93, ar. عُودٌ.
- Estani «relictus» pag. 48, هَشْتَه.
- Esten «sum» pag. 53, هستن, inf.
هست بودن.
- Em idem ibid., — buden praeter. abs.
ibid. بُودَم.
- Meelem «dimitto» pag. 19, hostem
«dimisi» هِشْتَن, imp. هِل.
- Elzi «nuncius» pag. 105, turc. الچی.

I.

Ycrar «confessio» pag. 78, ar. اِثْرَارٌ.

Beyf mend. pro beyft scriptum «cade»
pag. 12, به اُفت inf. اُفتادَن.

Ylla «sed», pag. 71, ar. اَلَّا.

Im rox «hodie» pag. 66, 80, امروز.

Ymsiri «mumia» pag. 95 (ym siri).

In «iste» pag. 74, اَيْنِ in gen. azanj
in. in dat. ba in, اَيْنِرَا pl. inan,
اَيْنَان.

Inia «hic» pag. 66, اَيْنِجَا.

Ingir «ficus» pag. 126, اَنْجِير.

Insaat «modo», «nunc» pag. 68, in-
scaat idem ibid., آين ساعت, vid.
ar. سَاعَةً.

Yrs «leaena» pag. 128, ar. عِرْس.

Ysala «utinam» pag. 72, ar. اِنْ شَاءَ اَلله.

Meystem «sto» pag. 57, اِسْتَدَان.

Isty «pax» pag. 46, آشتى كردَن, آشتى
c. با «pacem facere cum aliquo».

O.

Oa «cum» pag. 64, وا.

Oaht «hora» pag. 79, ar. وَاقْت.

Oasa «scutella», «vas escarium» pag.
124, fortasse mend. scriptum pro كاسَة.

Oaspas medehem «reddo» pag. 48,
باز پس دادن.

Oapas megirem «retineo» pag. 49,
واپس گرفتن.

Ou «et» pag. 65, وَ.

Ou pronomen tertiae pers. n. sing. pag.
73, او, — ou mix «ipse» pag. 74,
ايشان, — ysen pl. pag. 73, او نيز.

Oua praepositio «re» pag. 53, وا e. g.
oua mecunem «resolvo», — «ex-
tendo» pag. 25, وا گَرَدَن, «aperire», —
oua achel «sapienter» pag. 71, vid.

achel, — oua kalas «salubriter»,
vid. ar. خَلَّاص, — oua chodgāi

«honeste» pag. 69, ? mend. scriptum
pro oua chosgari, وا خوشكاري,

oua vayfi mend. scriptum pro oua
vahi «debiliter» pag. 65, وا واهى,

oua latifi «subtiliter» pag. 71,
وا لطيف, ar. لَطِيف.

Ouar «super» pag. 70, بَر, — ouar tan-
drusti «sane» ibid., بَر تَنْدُرُستى.

Oughormat i. e. ou ghormat «hono-
rifice» pag. 66, vid. ar. حُرْمَة.

Ous «siligo» pag. 131, اوشَة.

Ousâguj «graviter» pag. 66, وا سَخْتى.

Oubedadj «malitiose» pag. 68, وا بَد
دادى.

Octar mend. pro doctar «filia» pag. 114, دُخْتَر.

Ochum mi sinoen «obedio» pag. 41, حُكْم می شنوم, vid. ar. حُكْم.

Ochanux «adhuc» pag. 64, وهَنُوَز.

Ondobaî «sutor vestiarius» pag. 98, cf. cum. mondo baî.

Ostachan «os» pag. 112, اُسْتَحْوَان.

Ospas miaen mend. pro aspas miaem (l. c. falso oaspas propo-

suimus) «revenio» p. 50, اَز پَس می آیم, vid. etiam pag. 51.

Omad «spes» pag. 77, اُمید.

Omer dras der «diu» pag. 65, عُمَر دراز در.

Oroxa «jejunium» pag. 31, رُوْزَه, cf. etiam turc. اَوْرُوج.

Ordu palatium aestivum vel hibernum», «castra» pag. 105, cum. orda.

Oleat «provincia» pag. 89, ar. وِلَايَة.

U.

Uanay? pag. 66, cum. vay.

Uar mehexen «surgo» pag. 57, بَر خیزیدن.

Uar mesinem «equito» pag. 24, بَر نشستن.

Uar metauem «tolero» pag. 56, بَر تافتن.

Umet medarem «confido» pag. 17, اُمید داشتن, cf. omad.

Uxurmur gr. σμύρνης pag. 96.

Usculi «linum» pag. 106, cum. usculi, osm. اسکل.

Usta ychat «magister scholae» pag. 104, اُسْتای خط, vid. ar. حَطّ «scriptura».

Ustur «camelus» pag. 128, اُسْتُر.

Ustura «novacula» pag. 49, 100, اُسْتُرَة.

K.

Kaata «sectio», «amputatio», e. g. kaata mecunem «denego quod mihi datum est» pag. 39, قَطْع کردن, vid. ar. قَطْع.

Kaadan «cabana», «tugurium» pag. 90, vid. verbum ar. قَعَدَ «sedit», «con-sedit».

Kaiman «tentorium» pag. 121, arab. خَيْمَة.

Kak «submersio» pag. 39, ar. غَرَق, — kak mesauem «demergor» ibid., غَرَق شدن.

Kanuar «planus», pag. 84, هَنُوَار.

Kam «paucus», «parum», pag. 68, کم, cf. cham, cam.

Kambax «socius» pag. 114, **شَمَاز**.

Karat «tornio» pag. 103, ar. **خَرَّاطٌ**.

Kala «castrum» pag. 89, ar. **قَلْعَةٌ**.

Kalay «stagnum» pag. 97, **قَلْعِي**, ar.

قَلْع «nom. minerae seu venae a qua praestantior plumbi species denominatur», vid. apud GOLIVM.

Kalas «liberatio» pag. 25, ar. **خَالَصٌ**

«libertas», «salus», — kalas mosouen mend. pro k. mesouem «liber salvusque evado» ibid., **chalasi**.

Kalam «calamus scriptorius» pag. 90,

ar. **قَلَمٌ**.

Kalep «forma» pag. 99, ar. **قَالَْبٌ** «for-

mula, in qua aliquid effingitur».

Kalili «tympanotriba» pag. 103.

Kalu «avunculus» pag. 114, — «consan-

guineus», **خَالو**, ar. **خَالَ**

Kegas «aquila» pag. 129, **كَرْكَسٌ**.

Keyat «sartor» pag. 98, ar. **خَيَّاطٌ**.

Ketan s. chetan «tela» pag. 107, —

ketan y jonban «t. de Cap» in

cod. ibid., — k. y rusi «t. de

Rens» ibid., — k. alamani «t. de

Alemagna» ibid., — chetan sol-

tanj «t. de Orlens» ibid., — chetan

lombardi «t. lobarde» ibid., —

ch. astexâ «t. astexane» ibid., —

ch. ostume «t. ostume» ibid., —

ketâ begonia ibid., — ketâ bga-

masce «t. bergamesce» ibid., — che-

tan can ibid.¹

Kexun «lignum» pag. 103, **هَيْزَمٌ**.

Kilit «clavis» pag. 12, **كَلِيدٌ**.

Ko «mons» pag. 88, **خُو**, cf. cho.

Koat mend. pro koar scriptum «so-

ror» pag. 114, **خَوَاهِر**.

Koy «ferox» pag. 84, ar. **قَوِيٌّ** «corpore

robustus».

Kom «crudus» p. 84, **خَام**, cf. gham.

Korgin «mantica duas habens peras»

pag. 121, cf. turc. **قور**.

Kuc «porcus» pag. 127, **خوك**, — kuc

y chegi «aper» pag. 128, **خوك**

قِيِيَجِي, — kuc y maya ibid.

C.²

Caargusa mendose pro čaargusa

«quadratus» pag. 83, **چهار گوشه**.

Caouj «durus» pag. 87, — «fortis» pag.

115, ar. **قَوِيٌّ**, cf. cau.j.

¹ Cf. quae de his nominibus in vocabulario cum. sub voce *chetan* diximus.

² C praeter *k* et *kh* saepe etiam litteram *č* designat.

- Caosat «calcaneum» pag. 121.
- Caugir tiartič «capsa» pag. 124, (tiartič fortasse separate a praecedenti vocabulo capsam significat).
- Cauj mecunem «fortifico» pag. 28, cf. caouj, — chauj «firmiter» pag. 66.
- Cautû fortasse caucû legendum «columba» pag. 130, cf. کاروک «nidus columbarum».
- Cat «scriptura» pag. 55, خَطّ, cf. chat.
- Catifa «holosericum» pag. 108, ar. قَطِيفَةٌ.
- Cadim «quondam» pag. 65, ar. قَدَم.
- Canauač «gossipium percussum et carminatum» pag. 102, کنوزہ.
- Canab «cannabis» pag. 106, کَنْب, unde ar. قَنْب s. قَنْب.
- Canfor «camphora» pag. 93, کافور.
- Mecasen «traho» pag. 58, کشیدن.
- Casoui? mend. scriptum pro ġasousi «revenditor», pag. 101, cf. جاسوسی.
- Cap «talus» pag. 113, ar. كَعْب.
- Cam «rarus» pag. 84, کم, — cam ou bes «solum» pag. 71, کم و بیش, proprie «paucum et multum», — bacamtâi i. e. bacamtari «raro» ibid., cf. kam, cham.
- Camâ i. e. caman «arcus» pag. 118, گمان, cf. chamanchar.
- Caf «planta pedis» pag. 113, ar. كَفّ.
- Car «opus» pag. 104, کار, — «scriba» pag. 55.
- Car «asinus» pag. 127, خَر, — car maya «asina» ibid.
- Cara cuxan «felis niger» pag. 128, vid. cum. cara cuxan.
- Carap mecunem «destruo» pag. 11, خَرَاب کردن, vid. ar. خَرَاب.
- Card «debitum» pag. 22, — cardar «debitor» ibid., — cardarem «debeo», ar. قَرَض, cf. chard.
- Card «culter» pag. 97, — card muxadusi «scalper sutorius» pag. 99, — «gladius» pag. 118, — cardcar «cultarius» pag. 101, کارد, cf. hung. kard.
- Carpus posim «anterior equestris sellae arcus» p. 122, قَرپوس پیشین, — carpus pesin «posterior equestris sellae pars» ibid., قَرپوس پسین.
- Carbil «cribrum» pag. 94, ar. غَرَابِيل.
- Calem «brassica» pag. 127, ar. کَلَم.
- Ceasp «dactylus» pag. 126, ar. قَشِيب.
- Ciaul «stragula» pag. 121, چول.
- Ciana «mentum» pag. 110, چانه.

Cianac «maxilla» ibid., diminut. formae
praecedentis.

Ciamî i. e. ciamin «urina» pag. 113,
چَمین.

Meciaranem «pasco jumenta» pag. 44,
چَرانَدَن.

Ciesm «oculus» pag. 110, چَشم, —
nuî ciesm i. e. nuri ciesm
«lumen oculi» ibid., vid. ar. نور⁵.

Ciou «lignum» pag. 125, چوب, cf. cui.

Cion uĉin «pomum ephippii» pag. 122,
sec. KLAPROTHUM چوب زین.

Mecinachem «mastico» pag. 36, cf.
cum. zianagil (= ĉanagil) ibid.

Metinem mend. pro mecinem scrip-
tum «colligo» pag. 18, چیدَن s.
چِن, imp. چِین.

Ne mecoêm «nolo p. 38, نَه خَوَاسْتَن,
imp. خواه, cf. mechoem.

Cocrar «tonitru» pag. 59, cum. choc-
ramac, — crocar mecunet
«tonat» ibid.

Cohat «robur», «vis», pag. 27, ar. قُوَّة⁵²⁹.

Cota «curtus» pag. 86, کوتَه, cf. cutay.

Codrat «potentia» pag. 28, cudrat
pag. 42, ar. قُدْرَة⁵.

Condroc «thus» pag. 92, کُنْدُر.

Mecosten «cado» pag. 12, ad hanc
verbi formam KLAPROTHUS annotavit:

«L'auteur paraît avoir confondu cado
et caedo, car کشتن kuchten
signifie tuer en persan.»

Mecoften in edit. nostra male impres-
sum mecosten «jaceo» pag. 33,
coften mendose costen impres-
sum perf. 1. pers. n. s. ibid. خَفْتَن.

Cop s. cuip «stragula» p. 122, کُوپ.

Copac «lumbus» pag. 111, کُوبَك.

Coptaluc «granum» pag. 131, cum.
coptaluc.

Cofle «sera ferrea cistae» pag. 12,
کُوپَلَه.

Coram «talpa» pag. 128, کَرَمُوش.

Mecorem edo» pag. 11, خوارَدَن.

Coligiâ i. e. coligian «galanga»
pag. 95, خولِنجَان.

Cui «lignum» pag. 89, چو, cf. ciou.

Cuia «ubi» pag. 72, کجا, — axcuia
«unde» ibid.

Cucia «platea angusta», «via», «vicus»
pag. 90, کُوجَه.

Cutay «brevitas» pag. 80, کوتاهي, cf.
cota.

Cuda «cyathus», «scyphus pec. major»
pag. 123, ar. قَدَح⁵.

Cudu «cucurbita» pag. 127, کدو.

Mecunem «facio» pag. 26, cherdem

- perf. i. pers. n. s., ibid., buchun
imp. ibid., گِردَن, imp. کُن.
- Cusa «urceus» pag. 123, کوزه, cf. ar.
کُوز.
- Mecusaem «exsolvo» pag. 20, کُشَادَن.
- Mecusen «extinguo lumen» pag. 24, —
«interficio» pag. 33, کُشتَن.
- Custu «cingulum» pag. 12, کُستَنی.
- Curâ mend. pro cudam scriptum
«qualis» pag. 76, کدام, «quis», «qua-
lis», cf. churanj.
- Cursi «sella» pag. 119, ar. کُرسی, —
«scamna in scholis» pag. 104, کُرسیان.
- Caltar et caltur «vultur» pag. 129, cf.
خال.
- Cula «pileus» pag. 101, کُلاه, — cula
aym «cassis» pag. 118, کلاه آهنی,
— culadux «pileo» ibid.
- Cremixi genus coloris rubri in caeru-
leum vergens pag. 108, pers. قِرْمِز.
- Clic «stramen» pag. 123, fortasse ar.
عَلَف.

Ch.*

- Chaačch «calx» pag. 102, کَچ s.
کَچ, cf. کَچ, cf. gerč.
- Chaygh «sinistra pars», «sinister» pag.
87, — «tortus» pag. 83, zend. haoya.
- Chakal «lentus» pag. 87, کاهل.
- Chagat «charta» pag. 91, کاغذ.
- Chagba «meretrix» pag. 104, cf. کَهب
«opprobrium».
- Chay «quando» pag. 70, کَی.
- Chaiat «necessitas» pag. 42, ar. حَاجَة
et non شاید, uti l. c. opinatus sum,
— chaiat est «necesse est» ibid.,
حاجت است.
- Chaye «pullex» pag. 129, خایه.
- Chat «scriptura», «litterae» pag. 91, ar.
خَطَّ, cf. cat.
- Chatir «voluntas» pag. 60, ar. خَطَر
«existimatio».
- Chadi «consul» pag. 105, خاڤس.
- Chanachar «luxuriosus» pag. 117, cf.
حائِه کَن «degener», «pravus».
- Chanabar mend. scriptum pro cha-
ruba genus quoddam succini pag. 94,
کَهرُبا.
- Chanxer «serva» pag. 105, fortasse
گاندِه.
- Chaxac «testiculus» pag. 112, ar. خُصِيَّة
et خُصِيَّة.

* Ch praecipue litteram خ, ح, ق designat.

- Chas «persona» pag. 113, کَس.
- Chasis «presbyter» pag. 77, ar. قَسِيْس.
- Chasuir «foenisicium» pag. 127, خُسور.
- Chasurch «socrus» pag. 115, خُسورَه.
- Chascan «caldarium» pag. 124, cum. chaxan.
- Chasragu «strigilis ferrea, qua equum radunt» pag. 122, tunc. قَشَر.
- Chababa «uva malvatica» pag. 93, ar. حَبَاب.
- Chabar megoem «certiorem facio» «narro» pag. 48, vid. ar. خَبَر, cf. abar.
- Chabut «caeruleus» pag. 108, کَبود.
- Cham cun «diminue» pag. 20, کَم کُن, cf. kam, cham.
- Chama bare «saepe» p. 71, هَمَه بَارَه.
- Chamanchar «qui arcus conficit» pag. 103, کمان کَمَانَتَار s. cf. caman.
- Chamar «corrigo» pag. 120, — «adstrictorium lorum caligarum» pag. 121, ar. حَمِير.
- Chamal «bajulus» pag. 103, ar. حَمَال.
- Char «surdus» pag. 117, کَر.
- Charabat «meretrix» pag. 111, ar. pers. خَرَابَات, cf. garabat.
- Mecharem «rado» pag. 29, خَارِيدَن.
- Charg «expensum» pag. 25, ar. خَرَج, charg mecunem «impendo» ibid.
- Bachard «aes alienum» pag. 38, بَقَرَض, ar. قَرَض, cf. card, — bachard medehem «mutuum do» ibid.
- Chalasi «redemptio» pag. 46, ar. خَلَّاص, cf. kalas, — chalas mecunem «redimo» ibid.
- Mechalem «pango» pag. 44, خَلِيدَن.
- Chalp «falsus» pag. 117, ar. خِلَاف.
- Chear «cucumis» pag. 126, خِيَار, — chear ysâbar (ysanbar) «casia» pag. 92, خِيَار شَدَر.
- Chegmit «later coctus» p. 120, کَرَمِيد.
- Ches auand «consanguineus» pag. 45, خَوِيشَاوند.
- Chesi genus panni lintei pag. 107, خيش, — sansda chesi ibid., cum. sasda chesi, — dras chesi «tela Cremonensis» ibid., cum. dras ches.
- Chep mend scriptum pro کَتَر, «sericum vilioris pretii» pag. 106.
- Cheberdar «superbus» p. 117, کِيرْدَار, vid. ar. کِير.
- Cher «membrum virile» pag. 112, کِير.
- Chers «ursus» pag. 128, خِرْس.
- Cherm «vermis» pag. 129, کِرْم.
- Chelbarâ i. e. chelbaran mendose pro chelbatan scriptum «forceps» pag. 96, ar. کَلْبَتَان apud GOLIUM.

Chi «quam» pag. 70, **که**.

Chion «quomodo» ibid., cf. **چون**.

Chitab «schola» pag. 104, ar. **کِتَاب**.

Chitira «tragacanthae» pag. 95, ar. **کَثِیرَا**.

Chisa «sacculus», «marsupium» pag. 94, 120, **کِیسَه**.

Chist «quis?» pag. 70, **که آست**.

Chibrit «sulphur» pag. 90, 107, ar. **کِزْرِیت**.

Chiridanj «emtio» pag. 23, — me-
cherem «emo» ibid., **خِزیدن**.

Chilit «clavis», «sera» pag. 119, **کلید**,
quae vox docente VULLERS ex gr.
«λεῖς» orta est.

Cho «mons» p. 38, **کُوه**, cf. ko, — cho-
uistan «regio montana», **کوهستان**.

Mechoem «volo» pag. 60, **خواستن**,
cf. ne mecoêm.

Chogum «vetus» pag. 87, **کُهَن**.

Choč «aries» pag. 128, **قوچ**.

Choder «purificatio» pag. 25, — cho-
der mecunem «purifico» ibid.

Choxeruc «socer» pag. 114, **خُسُرُو**.

Chos «incurvus dorso» pag. 117, **کوز**.

Mechospem «dormio» pag. 19, chof-
tem perf. i. pers. n. s., **خُفتَن**, cf.
etiam **خُسپیدن**.

Chozak «parvus» pag. 75, chočac
77, **کوچک**.

Chomana mecunem «similo» pag.
57, **همانا کردن**.

Chor «caecus» pag. 116, **کور**.

Chormat «veneratio» pag. 30, ar. **حُرْمَة**,
—chormat mecunem «veneror»
ibid.

Chus «vulva» pag. 112, **کُس**.

Chura «fornax» pag. 97, **کورَه**.

Churanj mend. scriptum pro chudam
pag. 71, vid. **کدام**.

Buchurani «cibus» pag. 11, **خوردنی**.

G.

Gao «bos», cf. gaos, — gao coy
«cervus» pag. 129, — gao sala
«taurus» ibid., vid. **گاو**.

Gaou «vacca», — gaou rogan «bu-
tyrum» pag. 131, **گاو روغن**.

Gaouâ i. e. gaouan «pila» pag. 124,
هَآوَن, vid. haouan.

Gaos «bos» pag. 128, vid. gao, —
maya gou «vacca» ibid., — gaos
sala «vitellus» ibid.

Gaumis «bubulus» ibid., **گاومیش**.

Gacial «calvus» pag. 116, **گچَل**.

Gadaxam «postea» pag. 69, **بعد از آن**.

Mega dem mend. pro megandem

«putreo» pag. 44, گندیدن.

Gan «moeror», «cura» pag. 15, ar. غَم.

Gang «pondus» pag. 85.

Gandida «putridus» pag. 87, گندیده.

Gaxel «filum grossum» pag. 102, ar. عَزَل.

Megaxen «mordeo» pag. 36, گزیدن.

Gaxidenj «morsus» pag. 37.

Gas «forceps» pag. 96, گاز.

Gasta plane» pag. 69.

Gap «humilitas» pag. 39.

Gabun suda «victus» pag. 61, cf. ar.

جَبِين.

Gamazi «accusatio» pag. 9, ar. عَمَز.

Gafta «hebdomas» pag. 80, هفته.

Gauata «cibus in asso paratus» pag.

131, گوداب.

Gauars «miliun» ibid., گاورس.

Garanful «caryophyllus aromaticus» pag. 92, قَرَنْفُل.

Garabat «lupinar» pag. 104, ar. pers.

خَرَاب, ar. خَرَاب, «vastitas», cf. charabat.

Gāib i. e. garib «peregrinus», «alienus» pag. 117, ar. عَرِيب.

Garguin «scabiosus» ibid., گَرگین.

Gard «frigidus» mendose pro sard scriptum pag. 88, سرد.

Gardahan «nux» pag. 125, گَرْدَگَهان, cf. gerdagham, girdahan.

Gardan «collum» pag. 111, گَرْدَن.

Megardanem «volvo» pagina 62, گَرْدَانِیْدَن «vertere», «convertere».

Gardaband «collare» pag. 118, گَرْدَن بَند.

Garm «calidus» pag. 88, گَرْم, — garmauo «hypocaustum subterraneum» pag. 10, گَرْم خانه, — garmies «calidus» pag. 16, گَرْمِش «fervor», — grā mecunem «calefacio» ibid.

Gala «ager aratus» pag. 90, کاله.

Galou «guttur» pag. 111, گَلَو.

Gallat «error» pag. 27, ar. غَلَط, — galat mesauem «erro» ibid.

Getmetchar «famulus» p. 103, خِدْمَتْگَار, ar. خِدْمَت, cf. ghedmet cheran.

Gex «ulna» pag. 98, گَز.

Gerč «calx» p. 120, گَرِچ, cf. chaačch.

Gerd «pulvis» pag. 89, گَرْد.

Gerdagham «nux juglans» pag. 106, گَرْدَگَهان, cf. gardahan, girdahan.

Gerdan «collum» pag. 18, گَرْدَن, cf. gardan.

Geld «agilis» pag. 115, ar. جَلْد.

Gigar «jecur» pag. 111, جِگَر, — gar band «pulmo» ibid., جِگَر بَند.

- «jeur cum pulmone et corde conjunctum».
- Giou «hordeum» pag. 130, جَو.
- Megihem «salto» pag. 57, جهیدن «salire».
- Gidatin «crispus» p. 85, cf. ar. جَعْدٌ.
- Ging «piper longus» pag. 91, cf. ar. زَنْجُ, fortasse «piper aethiopicus».
- Gingibil «zingiber» pag. 91, زَنْجَبِيل.
- Ginč «contractus» p. 85, گَنْدُ «curvus».
- Gimediaual «Aprilis» pag. 81, ar. جُمَادَى الاول, — gimediclachel mend. pro gimedi lacher «Majus» ibid., ar. جُمَادَى الآخر.
- Giram «carus» pag. 88, گِرَان.
- Megiren «accipio», — «destino» griften perfectum pag. 14, گِرِفْتَن.
- Gird «rotundus» pag. 83, — gird dua gird pag. 65, — gird «circuitus» pag. 14, — grīd meroem i. e. gird m. «circumeo» ibid., گِرْد.
- Girdahan indu «nux indica» pag. 95, گِرْدَهَان, cf. gardahan, gerd-gham.
- Gil «lutum» pag. 88, گِل.
- Gilim «tapetes» pag. 123, گِلِیم.
- Gillay «lamentatio» pag. 34, گِلِه, «querela».
- Megoen «dico» pag. 20, گِفْتَن.
- Goujs «auris» pag. 110, گُوش.
- Megonem «voco» pag. 61, beghon imp., cujus formae terminationem loco cit. falso rj legi, خَوَانْدَن.
- Gosara «pruniceps» pag. 97.
- Gorasanj genus lapidis quod in گُرسِیان reperitur pag. 93, ad hanc vocem VULLERS annotavit: «pronuntiatione ignota». Forma gorasanj codicis nostri desideratam hujus vocis pronuntiationem perhibet.
- Gua «testis» pag. 60, گُواه, — gua medeghem «testor» ibid.
- Guidi «scortator» pag. 117.
- Guu «excrementum» p. 113, گُوه s. گَه.
- Gutis fortasse ex یوزتیز corruptum «panthera» pag. 98.
- Megudarem «transeo» p. 59, گَدْشَتَن.
- Guna «peccatum» pag. 15, گُناه, cf. ghuna, — guna kar «peccator» ib., gunachar pag. 117, گُناه کار.
- Meguxinem «cerno» pag. 17, گُزِیدَن «eligere», «seligere», imp. گُزِین.
- Guspond «ovis» pag. 128, گُوسپَند.
- Gubi «pulcritudo» pag. 85, خُوبِی.
- Gum medaem «perhibeo testamentum» pag. 46, fortasse گُواه دَادَن.
- Gureue «solea socci» pag. 121.
- Gurg «lupus» pag. 128, گُورگ.

- Gurba «felis femina» pag. 128, گُربَه.
 — gurbanar ibid., i. q. گُربَه نَر.
 Gursnaguj «fames» pag. 27, گُرسَنگی,
 — gursna em «famesco» pag. 26.
 Beguzanj «electio» pag. 25, گُزان
 «qui eligit», — mecuzinem «eligo»
 ibid., cf. meguxinem.
 Gul «flos», imprimis «rosa» pag. 28, گُل.
 Gulinar «cerasum» pag. 125, گُلنار.
 Grao «pignus» pag. 85, گُرو.
 Grandû i. e. grandum mend. scrip-
 tum pro gandum «granum» pag.
 130, گُندُم.
 Gre «nodus», «vinculum» pag. 122, گُره,
 cf. gro.
 Magrien mend. scriptum pro me-
 griem «lacrimo» pag. 43, گُریستن.
 Grioua «locus depressus» pag. 88,
 گُریوَه «mons depressus.»
 Gro «nodus» pag. 112, گُروهَا, cf. gre.
 Glis «saliva» pag. 55, گُلیز, — glis
 miadâxem (miandaxem) «sputo»
 ibid.

Gh.*

- Ghachar «urbs» pag. 89, شَهَر.
 Ghač «crux» pag. 77, خَاج.
 Ghalcha «anellus capistri» pag. 122, ar.
 خَلَقَة.
 Gham «crudus» pag. 84, خَام.
 Ghama «omnis» pag. 76, هَمَّه.
 Ghamus «domesticus» pag. 84, خَاموش.
 Ghana «domus» pag. 89, خَانَه.
 Ghana cabul mecunem «hospito»,
 قبول کردن.
 Ghanchion «similiter» pag. 71, male
 scriptum pro هَمیدون «sic», «quo-
 que», «item».
 Meghandem «rideo» p. 50, خَندیَدَن,
 cf. mehamden.
 Ghaou «somnia» pag. 54, خواب, —
 ghaou mebinem «somnia» ibid.,
 خواب میبینم.
 Ghar «omne» pag. 69, هَر. — ghar-
 ghix «nunquam» pag. 68, هَر گَز
 «unquam», cf. har.
 Gharbusa «pepo» pag. 126, turc. قارپوز
 «anguria».
 Ghaxa «proprie» pag. 69, ar. خَاصَّةً.
 Ghasac «terra» pag. 89, loc. cit. male
 ghasat legimus, خاشاک «res quae-
 vis minutulae».

* Gh praeter خ, ح, k, g et s significat.

Ghat pisiar «nimis» pag. 68, غایت
بسیار, ar. غَايَةٌ.

Ghawa «aer» pag. 78, هَوَا, ar. هَوَاءٌ.

Ghedmec mecunem mend. scriptum
pro ghedmet mecunem «servio»
pag. 57, خِدْمَةُ, ar. خِدْمَتُ كَرْدَن
ghedmet cheran «famuli» pag.
93, cf. getmetchar.

Ghel mend. scriptum pro ghelt «hu-
mor» pag. 110, ar. خَلَطٌ.

Ghesbeza «iltis» pag. 98, vid. cum.
cara cuxan.

Gho°x mend. pro ghorox «gallus» pag.
130, خوروس.

Ghob «pulcer» pag. 86, خوب, cf.
gubi, ghub.

Ghocum «imperium» pag. 51, ar. حَكْمٌ,
ghocû car i. e. ghocumchar
«procurator» pag. 101.

Ghogâi mecunem i. e. ghocari

mecunem pag. 61, cf. خُوْگَر «ass-
vetus».

Ghoda «Deus» pag. 77, خُدا.

Ghoya dominus» pag. 105, خواجه.

Ghoist «caro» pag. 112, گوشت, cf.
hung. hus.

Ghon «sanguis» pag. 79, 112, خون.

Darghor menehem «sepelio» pag.
58, دَر گور نِهَادَن.

Ghordanj «cibus» pag. 124, خُورْدَنِي.

Ghorsî «sedile» pag. 54, ar. كُرْسِيٌّ.

Ghosch «siccus» pag. 87, خوش.

Ghostenis «in persona» pag. 70,
خُوِيَشْتَن.

Ghub «pulcer» pag. 115, خوب, cf.
ghob, gubi.

Ghugira «conclave domus», «cubicu-
lum» pag. 119, ar. حُجْرَةٌ.

Ghuna «peccatum» pag. 46, گناه, cf.
guna.

Ghriaar «emtor» pag. 106, خَرِيْدَار.

H.

Haouâ i. e. haouan «mortarium, in
quo quid contunditur» pag. 124, هَاوَن,
cf. aouan, — haouâ dasta
«pistillum» pag. 94.

Haoud «pelvis» pag. 97.

Hac «pulvis» pag. 89, cf. هَك «grando».

Haçin «mendicus» pag. 101, ar. حَكِيْمٌ.

Hasap «lanio» pag. 101, ar. قَصَابٌ.

Hamu «avunculus» pag. 114, cf. هَم.

Hamta «par» pag. 83, هِمْتَا, — be-
amta dispar ibid., بی هِمْتَا.

Mehamden mend. pro mehandem

- «rideo» pag. 33, **خَنْدِيدَن**, cf. me-
ghandem.
- Har i. q. ghar, har rox «quotidie»
pag. 65, **هَر رَوَز**.
- Harais «ignis» pag. 79, cf. **آرَوِيس**
«tabula, in qua Persae res, quae ad
ignis cultum pertinent, collocabant.»
- Harxan «vilis» pag. 88, cf. **هَرَزَه** «va-
nus», «futilis».
- Halal «legalis» pag. 115, ar. **حَلَالٌ**, —
halalxa «legitimus» ibid. **حَلَالِخَا**.
- Heč «nihil» pag. 68, **هَيْچ**.
- Hesti «pax» pag. 78, **آشَنِي**.
- Mehelem «relinquo» pag. 48, **هَلِيدَن**.
- Hoca «pyxis», «arcula» pag. 94, **هَوَكَان**.
- Honarmand «virtute praeditus» pag.
115, **هَنَرْمَنَد**, — mendose honar
mans scriptum pag. 116.
- Hostehen yzanat «maxilla» pag. 111.
- Huc «caligae» pag. 121.
- Hghu «lepus» pag. 97.

J.*

- Ya «vel» pag. 72, **يَا**.
- Yaane «quasi» pag. 70, ar. **يَعْنِي** «sci-
licet», «nimirum».
- Jays «saltus» pag. 58, fortasse mend.
scriptum pro **جَاسِر**.
- Jausan «lorica ex anulis et laminis
confecta» pag. 118, **جَوَشَن**.
- Yacut «rubinus» pag. 108, ar. **يَاقُوتٌ**,
— yacput cabut «sapphirus» pag.
109, **يَاقُوت كَبُود**.
- Yaga «locus» pag. 89, cf. exoti. **يَاغِي**.
- Jan «anima» pag. 113, **جان**.
- Jank «bellum», «pugna» pag. 29, **جَنَك**.
- Jaxa «premium» pag. 46, ar. **جَزَاء**.
- Jama «lectus» pag. 123, — «vestimen-
tum» pag. 120, **جَامَه**, — jama
mecanem «exuo» p. 22, vid. **كَنَدَن**.
- Jame «recuperatio» pag. 49, fortasse
ar. **جَمْع** «collectio».
- Yari «auxilium» pag. 6, 77, **يَارِي**, —
yari medehem «adjuvo» pag. 6.
- Jaru «scopae» p. 103, **جَارُو**, cf. **خَارُوب**.
- Jarra «chirurgus» pag. 101, ar. **جَرَّاح**.
- Yalmas «adamas» pag. 109, **أَلْمَاس**.
- Jend «avus» pag. 114.
- Joap «responsum» pag. 52, — joap
medehem «respondeo» ibid., arab.
جَوَاب.
- Joosa «nucis moschatae» pag. 92,
جَوَز بُوَا.

* Sonum *j* litterae *j*, *y*, *i* designant, littera autem *j* etiam **ج** designare potest.

Jouanâ i. e. jouanan «juvenes» pag. 87, 104, جوانان, — jouanj «juven-tus» pag. 86, جوانی.

Jomaha «lectus» p. 119, جامع خواب, cf. jama.

Jomard «homo liberalis» pag. 115, جومرد, — ba jomâdi i. e. ba jomardi «largiter» pag. 68.

Meiunbanem «removeo» pag. 50, جنبانیدن.

Jusuxou «praeter» pag. 70, جز از او.

Justrua «inquisito» pag. 32, جستجوی.

Meiussen «bullo» pag. 10, جوشیدن.

Beiubanj «momentum» p. 37, بجنبان, cf. meiunbanem.

Meiurem «inquiero» pag. 32, جستن.

Jurum «condemnatio» pag. 13, — jurum mecunem «condemno» ibid., ar. جرم, — ba iurm «injuriöse» pag. 67.

Jurta «simplex» pag. 83, mendose pro jucta scriptum, یکتا.

Č.*

Ča «puteus» pag. 89, چاه.

Čacuč «malleus» pag. 96, چکوج, turc. چکچ, čachuč pag. 100.

Čamî i. e. čamin «terra», — čamî mebirem «aro» pag. 8, زمین بُردن.

Čand «quantum» pag. 70, چَند, — čandan «tantum» pag. 71, چندان.

Čarch «rota molae et omne, quod in orbem agitur» pag. 62, چرخ.

Čarči «mercenarius» pag. 101, cf. چار apud VULLERS.

Čarčiga «astur», «nissus» pag. 129, vid. glossam cum. čarčiga.

Čer «subtus» pag. 70, زیر «pars inferior rei».

Čera «quare» ibid., چرا.

Čerd «flavus» pag. 108, زرد.

Či «quid» pag. 70, چه.

Čiacmac «excussio ignis» pag. 90, čag, چاقماق.

Čiachuč i. q. čachuč ibid.

Čiarzan «linteamen» pag. 123, vid. cum. čiarzau.

Čibac «argentum vivum» pag. 94, ar. زئبق.

Čil chaade «september» pag. 81, ar. ذیقعدة.

* Č praeter چ interdum ز et semel ذ denotat.

Čise «res» pag. 86, چیره.

Čiurūba «puls cumino et aceto coctā»
pag. 94, زیرهبا.

Čouu «trabs» pag. 120, چوب.

Čoulum «superfluum» pag. 54.

Čocha «pannus» pag. 98, turc. چوچه.

Čuanac «uncus» pag. 122, چنگل.

Čualdus «acus grossior» pag. 102,
چوالدوس.

Čura «falco albus» pag. 129, چُرَه.

Čust fortasse čuft legendum «pix» pag.
95, ar. زفت.

T.

Ta «donec» pag. 65, تا.

Taoua «vas latum» pag. 124, تاوه s.
تابه.

Taouar «securis» ibid., تور s. تبر.

Taoc «perdix» pag. 130, cf. turc. تاق.

Taos «pavo» ibid., ar. طاووس.

Taora «saccus» pag. 122, fortasse idem,
quod cum. topra.

Tauar «fossa, in quam vigiles hortorum
umbrae capiendae causa se recipiunt
pag. 102, قواره.

Tauigar «pellio» pag. 97.

Taustā «estas» pag. 83, قایستان.

Taka «caper» pag. 128, تکه.

Takiat mecunem «sustineo» pag. 35,

تکیه کردن c. بر inniti aliqua re,
تکیه auctore VULLERS proprie est
vox arabica ad ar. وکأ pertinens.

Tacta «tabula» pag. 120, تخته, —
tacta busmaī pag. 90, cf. apud
VULLERS نخته پوش.

Met^achem mend. pro metarchem
«findor» pag. 11, تراکیدن.

Tataul «vigil», «custos» pag. 105.

Tan «corpus» pag. 111, تن.

Tanachar «borax» pag. 93, تنکار.

Tanaha «solus» pag. 76, تنها.

Tanuc «tenuis», «subtilis» p. 87, تنک.

Tanc megirem «stringo» p. 56, تنگ.
گیرفتن.

Tang «cingulum» pag. 122, — «sarcina»,
«fascis mercium» pag. 102, تنگ.

Tandrusti «sanitas», «integritas» pag.
86, تندُرستی.

Taxa «recens», «vigens», «florens» pag.
87, تازه.

Taxana «flagellum» pag. 28, تازیانه.

Tas ? «plevis tonsoria» pag. 100, cf.
teste, تَشت.

Tasina «sitiens» pag. 55, تَشَنَه, —
tasina em «sitio» ibid., تَشَنَه ام.

- Tasgar «ludibrium», «irrisio» pag. 104, تَسْكَر.
- Taz «corona» pag. 105, تاج.
- Tabac «discus» pag. 124, ar. طَبَق.
- Tabiat «natura» pag. 40, ar. طَبِيعَة.
- Tam «sapor» pag. 86, — tam me-
stanem «gusto» p. 55, طعم ستاندن,
vid. ar. طَعْم, cf. tamxai.
- Tam mexanem «sileo» pag. 60, دَم
زَدَن.
- Tamam «perfectus» pag. 13, — tamam
mecunem «absolvo» ibid., — ba-
tamamj «perfecte» pag. 67; — ta-
manj «complementum» pag. 115, ar.
كَمَام.
- Tamxay «gustus» pag. 81, cf. tam.
- Tafaruč «spectaculum» pag. 104, ar.
تَفَرُّج.
- Tar mecunem «humecto» pag. 10,
تار کردن.
- Taragia «portula» pag. 120, دَرِيَجَه.
- Taraxu «libra» pag. 90, ترازو.
- Tarichi «obscuritas» pag. 82, tariguj
ibid., تاريکی.
- Targos «Iepus» mend. pro cargos
scriptum pag. 128, خَرگوش.
- Tartib «ordinatio» pag. 40, ar. تَرْتِيب,
— tartib mecunem «ordino»
ibid.
- Tars «metus» pag. 46, تَرَس, — me-
tarsen «timeo» ibid., — «dubito» pag.
22, تَرَسِيدَن.
- Tarsidehen «cerebrum» pag. 111.
- Tarziana «tubus» pag. 121.
- Tarta «lactuca» pag. 126.
- Metalaben «peto» pag. 43, طَلَبِيدَن.
- Talamači «interpres» pag. 105, cum.
telmač.
- Talk «amarus», «acer» pag. 83, تَلَح,
cf. telchi.
- Teysa «ascia» pag. 99, تَيْشَه.
- Teb «medicina» pag. 37, — teb me-
dehem «medicor» ibid., ar. طَب.
- Tex «velox» pag. 87, تَيْز.
- Tešarj «irrisio» pag. 33, ar. تَسْكَر,
سَكَّر etc.
- Teste «pelvis» pag. 124, تَشْت, cf. tas.
- Terek «millenium» pag. 81, cf. تَرَك.
- Terf? «caseus siccus» pag. 107, vid.
تَرَف. Ceterum haec glossa et ters
legi potest.
- Telchi «acerbus» pag. 84, تَلَح, cf.
talk.
- Tixga «fascia cruralis» pag. 121, cf.
ture. تِيز.
- Tira «ira» p. 32, تِيرَه, — tira mesa-
uem «irascor» ibid., تِيرَه شدن «indi-
gnari», «irasci», tiraguj «offensio» p.

- 42, — tiragui mecunem «of-
fendo» pag. 41.
- Tirsar s. tirgar «qui sagittas conficit»
pag. 103, تیرگر.
- Tokouî i. e. tokouim «liber ratio-
num» pag. 90, ar. تَقْوِيمٌ.
- Toghm «semen» ibid. تَحْم, tohm
pag. 54, — tokm madaxem
«semino» ibid. تَحْم اَنداختن.
- Tosak «inferna» pag. 78, دوزخ.
- Tor «recens», «virens», «humidus» pag.
87, تر.
- Torak «psittacus» pag. 130, cf. تَرْتَك.
- Torna «grus» pag. 129, tunc. torna.
- Tu pron. 2. pers. pag. 72, تُو, gen.
açani tu pag. 73, ازان تو, pl. ysma
ibid. شما.
- Metuanem «possum» p. 42, تَوَانِسْتَن.
- Tútech «psittacus» pag. 130, توتی.
- Tutia «species floris albi, quae siccata
ut collyrium adhibetur» pag. 192, توتیا.
- Tusaydem mendose pro cusaydem
scriptum «absolvi» pag. 7, گُشادم,
— besau i. e. becsau «absolve»
ibid., — becsais «absolutio» ibid.,
گُشایش «apertio».
- Turt «torta» pag. 103.
- Turp «raphanus» pag. 127, تَرْب.
- Turb nom. medicamenti purgativi pag.
96, تَرْبِد.
- Trak «fissura», «ruptura» pag. 23, تَرَكَ.
- Trahida «fissus», pag. 85, تَرَکیدِه.
- Metrasse i. e. metrassem «rado»
pag. 49, تَرَاشیدن, — trasida
«rasus» pag. 84, تَرَاشیدِه.
- Trel «lena» pag. 104, cf. تَرَانه.

D.

- Medaem «do» pag. 18, دادن.
- Dauan «cursus» pag. 12, دوان, —
medauen «curro» ibid., دَواندَن.
- Daug «casa» pag. 102.
- Dakil «campus» pag. 90, cf. دُخَل.
- Dacsur «concambium», «permutatio»
pag. 14, fortasse male scriptum pro ar.
تَعْيِر, — dacsur mecunem
«commuto» ibid.
- Medanem «scio» pag. 52, دانِسْتَن.
- Dandâ y fil (dandan y fil) «ebur»
pag. 92, دَنَدان فیل, cf. dendan.
- Dast «manus» pag. 112, دَسْت, —
rafidast mend. scriptum pro kafi-
dast «palma» ibid., کَفّ دَسْت, vid.
ar. کَفّ.
- Dastana «serra» pag. 100, دَسْتَنَه.
- Dastar «mantile» pag. 123, دَسْتار.

- Dam «rete» pag. 70, دام.
- Damad «gener» pag. 114, داماد «sponsus» et «gener».
- Medamem «inflo» pag. 33, دمیدن.
- Damissa «flatus» ibid., دمش.
- Daftar «liber rationum» pag. 90, دفتر.
- Dafrafros «revenditor» pag. 101, cf. فروختار.
- Dar «in» pag. 67, در, — dar an oaght «tunc» pag. 71, در آن وقت, — dar dria meroem «navigo» pag. 38, در دریا رفتن.
- Dara «vallis» pag. 88, دره.
- Medarem «habeo» pag. 30, داشتن.
- Daru s. daruana «medicamentum» pag. 94, داروی s. دارو.
- Darues «pauper» pag. 47, 116, درویش.
- Dart «dolor» pag. 19, — dart medarem ibid., درد.
- Dars «sutura vestis» pag. 17, درز.
- Darzanj «cinnamum» p. 91, دارچینی, gul darčini «flos cinnami» ibid.
- Darmiê i. e. darmien «intus» pag. 67, در میان.
- Dalal «censarius» pag. 101, دلال.
- De «pagus», «vicus» pag. 89, ده.
- Deen «os» pag. 110, دهن, دهان.
- Dec «vas coquinarium» pag. 124, دیگ.
- Dechan idem, quod duchan pag. 91.
- Dehen yamâde ital. «forcella», germ. herzgrube pag. 111, دهن معده.
- Dendan «dens» pag. 110, دندان, cf. dandan, — gostin danden «gingiva» ibid. گوشت دندان.
- Der «tarde» pag. 71, دیر.
- Del «stomachus» pag. 111, — dil «cor» ibid. دل.
- Dela «mustela foina» pag. 98, دله, ar. دَلَق.
- Diar em «videor» pag. 63, دیدار ام.
- Diouachar «textor» pag. 103.
- Diwana «stultus» pag. 116, دیوانه.
- Diuar «murus», «paries» pag. 119, دیوار.
- Dig «heri» pag. 80, دیگ i. q. دی, cf. etiam hung. tege, teg-nap, quod fortasse e lingua pers. depromptum est.
- Digar «aliter» pag. 64, دیگر, — digargû i. e. digargun «permutatio» pag. 35, دیگرگون, — digargû mecunem «permuto» ibid.
- Dinj «lex» pag. 77, ar. دین.
- Disais migirem «quiesco» pag. 47, cf. آسایش «quies».
- Dilghia «october» pag. 81, ذی الحجه.
- Dilghosi «consolatio» p. 13, دلخوشی «contenti animi status», dilchosi pag. 16, — dilkosi medebm

- (mendose pro d. medehem) «con-
solor» pag. 13.
- Doa «laus» pag. 34, ar. دُعَاةٌ.
- Dour «procul» pag. 67, دور, — dour
mecunem «dilato» pag. 8, dour
mebassem «caveo mihi» pag. 12,
دور بودن.
- Doktimā «sutura» pag. 119, cf. turc.
دِکِش.
- Medoxem «consuo» pag. 17, دوحتن.
- Dost «amicus» pag. 6, — dōsti «ami-
citia» ibid., — dost y ghuda «cari-
tas» pag. 78, — dost medarem
«amo», dostdarimp., دوست داشتن,
— dosdar merd «homo amabilis»
pag. 115, دوستدار مرد.
- Duum «secundus» pag. 83, دُوم.
- Duc «fumus» pag. 28, 125, دُخان.
- Duchan «officina», «taberna», pag. 89,
ar. دُكَانٌ.
- Duet «atramentarium» pag. 90, دَوَات,
ar. دَوَاةٌ, cf. hebr. דָּוָה.
- Ducta «duplex» pag. 83, دو تا.
- Dugar «faber lignarius» pag. 99, دولگر
apud KLAPROTHUM. ¹
- Dughes «pauper» pag. 116, دُخس
«caput calvum» meton. pro «pauper».
- Dunia «mundus» pag. 88, ar. دُنْيَا.
- Dusdanj «furtum» pag. 27, دُزدی, —
baduxdi «furtive» pag. 66, — dusdi
mend. pro dusd «fur» pag. 28, دُزد,
— medusdem «furor» pag. 27,
دُزدیدن.
- Dusmā i. e. dusman «imprecatio»
pag. 11, دُشمن «inimicus», «miser»,
— dusmā mecunem pag. 10.
- Duba «vesica» pag. 113, دُباول «pustula»,
cf. osm. طاول.
- Dumb «cauda» pag. 18, دُمب.
- Dura «perdix» pag. 130, vid. دُرَاج
apud VULLERS «avis quaedam colo-
rata instar avis phasianae.»
- Dula «acclivitas maior» pag. 88, دُولَه.
- Dulab «apotheca», «cella promptuaria»
pag. 90.
- Dulband «mantile» pag. 121, دُولبند.
- Draus «scalprum sutoris» pag. 99,
دِرَقش.
- Dracs rismā «longum filum, quo ad
metiendum utuntur» pag. 100, دِرَازِ
رِسمان.
- Dragt «arbor» pag. 89, draght pag.
128, دِرَخت.
- Dran «pondera librae» pag. 90, دِرَم
«pondus trium ماشه et quatuor gra-
norum».
- Draxi «longitudo» pag. 85, دِرَازِ, —
dras «longus» pag. 86, دِرَاز.

Drogoan «mendax» pag. 117, **دُرُوغ**
کان.

Drust «integer» pag. 83, — «rectus»

pag. 40. — «emendatio» pag. 26, —
drust mecunem «emendo» ibid.,
دُرُوست «integritas».

N.

Na «non» pag. 68, **نَه**.

Naal «munimentum pedis equini, ne
offendatur ab incommodiore solo» pag.
121, ar. **نَعْل**, cf. nalbād.

Naamatdar «humanus, pag. 115,
نَعَمَت دَار, vid. ar. **نَعْمَة**.

Naali «stratum» pag. 99.

Naalča «solea» ibid., **نَعْلِچَه**.

Nainč «malum aurantium» pag. 126,
نَارَنگی, cf. narangi.

Naoua «pistor» pag. 102, **ناذوا**.

Naon «unguis» pag. 112, **ناخن**.

Naobat «excubiae» pag. 118, **ذَوَبَت**
ar. **ذَوْبَة**.

Nacás «pictor» pag. 102, ar. **نَقَّاش**,
— nacs «imāgo» pag. 21, ar. **نَقش**,
— nacs mecunem «pingo» ibid.

Nachara tympani species pag. 104.

Nagh «herba moschata» pag. 106, **ناك**
«quaevis res falsa adulterina et spec.
moschus et ambra corrupta s. adulte-
rina» in glossario VULLER^s.

Nagh «luna» mend. pro magh «luna»
pag. 78, **ماه**.

Nay «tibia» pag. 104, **نای**.

Nan «panis» pag. 103, — nāpas i.e.

nanpas «pistor» pag. 102, **نان پز**.

Nana «menta» pag. 126, **نَعْنَا**.

Naxdic «prope» pag. 69, **نَزْدِيك**, cf.

nasdic.

Nasiz «vestis serica auro texta» pag.
107, **نَسِيچ**.

Nasdic «secus» pag. 71, **نَزْدِيك** «prope»
vid. respondentem glossam cumān.
yaoh.

Naps «pulsus» pag. 112, ar. **نَبْص**.

Nam «nomen» pag. 40, **نام**, — nam
medachem «nomino» ibid.

Namak «sal» pag. 57, **نَمَك**, — na-
mak menehem «salio» ibid.

Namand genus quoddam straguli e
panno coactili, quod substernunt sellae
equestri pag. 122, **نَمَد**, — namand
xin idem ibid., **نَمَد زین**.

Namax digar «preces promeridianae»
pag. 80, **نَمَاز دِيگَر**.

Nafay «odoratus» pag. 81, ar. **نَفَس**,
— naffas «halitus» pag. 113, —

nafas mecunem «respiro» pag. 8.

Nafarat «victoria» pag. 61, ar. **نَفَر**.

- Nafir «tuba» pag. 104, نَفِير.
- Nafrin «maledictio» pag. 10, — nafrin mecumem ibid.
- Nar «mas» pag. 109, نَر.
- Narangi «color mali aurantii» pag. 108, نارَنگی, cf. nainč.
- Nardorian mend. scriptum pro nar-duban »scala» pag. 120, نَرْدُبَان.
- Narm «lenis», «mollis» pag. 88, نَرَم, quod vocabulum loc. c. falso marm impressum est.
- Nalbād i. e. nalband «faber ferrarius» pag. 96, نَعَلَبَنْد, cf. naal.
- Nek «bonus» pag. 75, pl. nekent pro nekan, — nek «bene» pag. 64, nec pag. 86, نِيَك, — nektar «melius» pag. 68, necutar idem ibid., — nekuj «bonitas» pag. 85, — nektar mechunem «melior» pag. 37.
- Nech «corium pecorinum» pag. 99, vid. نِيَك بَرَسْت apud VUILLERS.
- Menchem mend. pro menechem «pono» pag. 46, مَنَهَادَن.
- Nestera «lancetta» pag. 100, نِيَشْتَر.
- Nebina «caecus» pag. 116, نَبِينَا.
- Nigaa «custodia» pag. 11, نِگَا, — nigaa mecumem «custodio» ibid.
- Nigh «clavus» pag. 119, مِيخ.*
- Nixech «urina» pag. 42, مِيژَن, — nixech mirixen «urinam reddo» ibid.
- Nixia «terminus» pag. 106, cf. نِيژَا proprie «hasta», «vexillum», «signum».
- Nisan «signum» pag. 53, نِيَشَان, — nisan mecumem «noto» ibid.
- Nisista «demissus» pag. 85, دِشاستَه.
- Nim rox «meridies» pag. 80, نِيَمِرُوز.
- Nil «indigo» pag. 91, نِيل.
- Nouma «malum aurantium» pag. 126, cf. ar. نُعْمَة^s.
- Nour «lumen» pag. 32, nur pag. 34, ar. نُور^s, — nour medarem «illumino» ibid.
- Nocta mend. pro nocra scriptum «argentum» pag. 96, ar. نَقْرَة^s.
- Nocta «punctum temporis» pag. 79, ar. نَقْطَة^s.
- Nog «novus» pag. 87, نَو.
- Nogol «fundus» pag. 89, نَغُول, «profundus».
- Noghut «cicer» pag. 131, نَغُود.

* N interdu in parte codicis nostri pers. pro m apparet, e. g. glossa sequens nixech, nagh, nenomayem.

- Nenomayem mendose scriptum pro
menomayem «infingo» pag. 32.
Nuisenda «scriba» pag. 91, «scriptio»
pag. 55, نويسنده — menuisem
«scribo» pag. 54.
- Manxel «mansio» pag. 35, ar. مَنَزِل.
Benmoyos «per demonstrationem» pag.
38, — melmanem mend. scriptum
pro menmaem «ostendo» pag. 27,
نمودن.

X.*

- Xaamety «labor» pag. 34, زَحْمَت,
vid. ar. زَحْمَة, زَحَمَ.
Xayt mend. pro zade s. zad «na-
tus» pag. 40, زَاد, زان, — mexaum
«nascor» ibid., زَادَن
Xanachar «gloriabundus» pag. 117,
fortasse ظَنِّكَار, ar. ظَنَّ.
Mexanem «sono» pag. 54, mexam
imp. ibid., — «percutio» pag. 45, —
«planto» ibid., زَدَن, imp. زَن, cf. hung.
zengek, cf. etiam mečanem.
Xanu «genu» pag. 113, زَانو.
Xang «bellum» pag. 118, جَنْگ.
Xangar «faber ferrarius» pag. 96, for-
tasse زَنْتْكَار.
Xangar «rubigo» ibid., زَنْتْكَار.
Xamin «terra» pag. 78, زَمِين, —
dar zamin mexanem «planto»
pag. 45, vid. supra.
Xarnaden fortasse xacnaden legen-
dum «mentum» pag. 111, زَنْتْخَدَان.
- Xarpa «caligae» pag. 120, سَرپای.
Xala «ros» pag. 82, زَالَة.
Xedid merd «castus» pag. 115,
زِدَوْدَة مَرْد.
Xen «mulier» pag. 109, زَن, — xen
sachird «famula» p. 105, زَن چاکرد,
vid. چاکَر, — xen chetmetchar
idem ibid., زَن خِدْمَتْكَار, — xen-
halal «uxor» pag. 114, زَن حَلَال,
vid. ar. حَلَال.
Xendaganj «vita» p. 63, 86, زَنْدْگَانِي.
Xer surch «aurum» pag. 96, زَر سُرْخ.
Xernec «arsenicum» pag. 92, زَر نِيخ.
Xiauc «carus» pag. 116, in cod. «adue-
nēs», fortasse it. «avvenente».
Xiada «superfluum» pag. 85, ar. زِيَادَة
«augmentum», «incrementum».
Xiam mecunem «noceo» pag. 40,
زِيَان «damnum», «noxa».
Mexiuê (mexiuem) «vivo» pag. 63,
زِي زِيَسْتَن, imp. زِي.

* X in quibusdam glossis sonum s denotat.

- Xingaf «sciurus» pag. 97, ar. pers. **سِنَجَاب**.
- Xingil «catena» pag. 124, **زَنَجِير**.
- Xist «turpis» pag. 59, 86, 116, **زِشْت**,
— xisti «turpitude» pag. 86, **زِشْتَنِي**.
- Ximisti «hiems» pag. 83, **زِمَسْتَان**.
- Xire «vestis militaris ex anulis ferreis conserta» pag. 118, **زِرّه**, cf. sxire.
- Xilu «tapetum» pag. 90, 123, **زِيلو**.
- Xu «breviter», «cito» pag. 64, **زَوو**, **زود**.
- Xuan «lingua» pag. 110, **زُوان**, **زُبان**.
- Xuga «carbo» pag. 97, **زُغال**.
- Xudixer «usura» pag. 85, **زود زر**.
- S.
- Sakra «planities» pag. 90, ar. **صَكْرَاء**.
- Sach «crus» pag. 113, ar. **سَاق**.
- Sachar «intestina» pag. 111, ar. **سَكْر**⁶,
«pulmo pec. brutorum».
- Sagri «corium tergi posterioris vel clunium equi, muli, asini» pag. 106,
سَاغَرِي. L. cit. glossa sagri in columna pers. et cum. linea vocabulo lat. «corium» respondentem et non linea proxime superiori, uti in editione nostra et apud KLAPROTHUM, debebat impressa esse.
- Sagt «firmiter» pag. 66, **سَاكْت**, —
saghte «densus» pag. 84, — saht
«valde» pag. 72.
- Saya «planus» pag. 84, ar. **صَاَعَة**⁵ «terra plana».
- Saya «umbra» pag. 125, **سَايَة**.
- Sadaha «eleemosyna» pag. 77, arab. **صَدَقَة**⁵.
- Sadaf «ruta» pag. 126, ar. **صَدَف**⁵.
- Saad «laetus» pag. 116, **شَاد**, cf. sadj.
- Saadat «baculus» pag. 102, fortasse ar. **صَعْدَة**⁵ «canna, quae recta nata fuit.»
- Saat digar «jam» pag. 67, **سَاعَت دِيگَر**,
vid. ar. **سَاعَة**⁵.
- Saana «rector» pag. 49, — «judex»
pag. 105, ar. **شَاكَنَة**⁵.
- Saap «alumen» pag. 92, ar. **شَب**.
- Saabam «Junius» pag. 81, ar. **شَعْبَان**.
- Saïoual «umbrella» pag. 121, **سَايَوَان**.
- Sau «nox» pag. 79, **شَب**.
- Mesauen «fio» pag. 26, sudem
«factus sum» ibid. **شُدَن**.
- Saugal «Augustus» pag. 81, ar. **شَوَال**⁵.
- Sauda «bilis nigra», «melancholia» pag.
79, ar. **سَوْدَاء**.
- Sauxi «planta» pag. 93, **سَبَرَة**.
- Saus «viridis» pag. 108, sausi idem
pag. 86, **سَبَر**.
- Sausar «mustela martes» pag. 8, **صَوَسَار**.
- Sakar «saccharum» pag. 91, **شَاكَر**.

- Sadj «gaudium» pag. 29, شادی, cf. saad, — sadi mecumem «gaudeo» ibid.
- Sanadaê mend. pro sanidan pag. 5, شَنِیدن, — mesnoem «audio» pag. 1, مَشْنوم.
- Sanau mecumem «nato» pag. 39, شِناو, — sanaubar «natator» ibid. شِناور.
- Sang «lapis» pag. 89, سَنگ, — sanguj «lapis auri» pag. 91, سَنگی, — «gravis» pag. 76, سَنگین, rectius sangun scriptum pag. 87 et non sangurj, uti l. c. male legimus.
- Sandalus «santalum» pag. 95, صَنْدَل, forma ar. vocis pers. چَنْدَل.
- Sanduc «arca», «cista» pag. 106, ar. صَنْدُوق⁶, quod Persae صَنْدُوق pronuntiant.
- Mesaxem «praeparo» pag. 43, سَاخْتَن, imp., ساز, cf. سازیدن.
- Sazga⁷ i. e. sazgarî «concordia» pag. 11, سازگاری, — sazgaî mecumem «concordo» ibid.
- Sapa «tripus» pag. 124, سِپا.
- Sabagh «diluculum» pag. 79, ar. صَبَاح. Appositum nî soau fortasse نِیز سَاکَر legendum est, ultima enim littera etiam ri legi potest, vid. ar. سَاکَر.
- Sabaluid «castanea» pag. 126, شَهَبَلوط, pro شاه بلوط.
- Sabor «aloe» pag. 91, ar. صَبَر.
- Sabuk «levis» pag. 68, سَبُک, — oua-sabuchi «leviter» ibid., وا سَبُکی.
- Sabur mecumem «expecto» pag. 23, ar. صَبَر⁸ «patientia».
- Sabte bay fort. mend. pro sahte bay scriptum «pessimus» p. 69, سَاکَت بَد, cf. sagt, sahte, saghte.
- Sama «candela» pag. 124, ar. شَمْع, — samadan «candelabrum» pag. 123, شَمعدان.
- Sambe «dies sabbati» pag. 80, شَنِبه, hung. szombat, — jec sambe «primus dies hebdomadis» ibid., يك شَنِبه, — du sanbe «feria secunda» ibid., دُوش, — se sambe «feria tertia» ibid., سه ش, — čaar s. «f. quarta» ibid., چَهار ش, — pan s. «f. quinta» ibid., پَنج ش.
- Safar «iter» pag. 61, ar. سَفَر.
- Safar «Januarius» pag. 80, ar. صَفَر.
- Saftalu «malum persicum» pag. 125, شَفْتالو, — saftalu di rusta ibid.
- Safra «bilis flava» pag. 79, صَفَرَا.
- Safra fistula» pag. 56, ar. صَفْرَة, — safra mečanem «sibilo», «fistulo»

- ibid., quod ad mečanem, cf. me-xanem.
- Saray «palatium» pag. 89, سَرای.
- Sarab froz «capo» pag. 102, شرابفروش.
- Saraf «numularius» pag. 90, ar. صَرَّاف.
- Sarouar «dux» pag. 105, سَرَوَر.
- Sard «frigus» pag. 27, سَرَد, — sard darem «frigesco» ibid.
- Sarseu «locus declivis» pag. 89, cf. سَرَشِیب.
- Sarmasara «verecundia» pag. 62, شرمسار, — sarmaser en «verecundor» ibid.
- Sal «annus» pag. 78, سال.
- Salam «salutatio» pag. 57, ar. سَلَام, — salam medahen «saluto» ibid.
- Salvar «caligae» pag. 120, cf. hung. salavári «tibiale», arabice جَوْرَب, pl. جَوَارِب.
- Salg «salvia» pag. 126, turc. سَالْبِیَا, cum. salg.
- Salgam «rapum» pag. 127, شَلْغَم.
- Seym cham' «quietus», «taciturnus» pag. 116, خاموش.
- Sec s. sag «canis» pag. 128, سَك.
- Senaat «ars» pag. 104, ar. صِنَاعَة.
- Sest «prima diei hora» pag. 79.
- Sepa «tripus» pag. 123, سِپَا, pro سه پا (پای), — sapa pag. 124.
- Sef «pomum» pag. 129, سِیو.
- Sef anar «malum punicum» pag. 125, سیوانار, cf. gular.
- Ser «leo» pag. 127, شِیر.
- Ser «caput» pag. 109, سَر.
- Seraghag «ephipparius» pag. 101, vid. ar. سَرَّاج.
- Serap «vinum» pag. 90, ar. شَرَّاب.
- Seref «plumbum» pag. 97, سُرَف.
- Serot guenda «cantor» pag. 103, سرود خواننده.
- Selek «beta» (olus) pag. 127, ar. سَلَق.
- Selek «arma» pag. 118, selech pag. 9, ar. سِلَاح, — selech mepusem «loricam induo» ibid.
- Sia «niger» pag. 108, سیاه, — siay «color niger», «nigritia» pag. 86, سیاهی.
- Siac «ramus arboris» pag. 125, شاخ.
- Siagingiaf «sciurus (varietas nigra)» pag. 97, ar. pers. سَنَجَاب.
- Sighastan «fissura» pag. 11, سِکَسْتَن.
- Sina «pectus» pag. 111, سینه, — sinaband «pectorale» pag. 122, سینه بند «strophium, quo mulieres mammas praecingunt».
- Sinakdar «industrius» pag. 115, شناختدار, — sinach «cognito»

pag. 15, شِناخت, — mesnasem
«intelligo» ibid., شِناختن, imp.
شِناس.

Sinidanj «auditis» pag. 81, شِنيْدَن.

Mesinem «sedeo» pag. 54, نِشَسْتَن,
imp. نِشِين.

Sisa «vas vitreum» pag. 123, شِيشَه.

Singft «cinnabaris» pag. 95, شِنگَرَف,
et non «sinapi», uti in vocabulario
cumanico interpretati sumus.

Sinda «incus» pag. 96, سِنْدَه.

Sibis «pediculus» pag. 129, سِبِس.

Sim «pecunia» pag. 91, 106, سِیم «ar-
gentum».

Simar «numerus» pag. 39, شُمار, —
mesmarem «numero» ibid.,
شُماريدَن.

Simser «gladius» pag. 118, شِمشِير,
— simeser kar «gladiorum faber»
pag. 101, شِمشِير کار.

Sir «allium» pag. 127, سِير.

Sir «felis lynx» pag. 98, cf. شِير.

Sir «lac recens mulctum» pag. 131, شِير,
cf. etiam شِيرَه.

Sires «gluten» pag. 102, چِرش, cf. etiam
hung. csiriz.

Sirichisch genus mannae valde aesti-
matum, quod auctore VULLERS in

Khorasan ex arbore e genere oleae
colligitur, pag. 92, شِير خِشت.

Sirin «dulce» pag. 83, شِيرِين.

Soan «lima» pag. 34, سوهان.

Soal «quaestio» pag. 47, ar. سُؤال.

Souagam «sero» pag. 80, شَبَهَنگام
«tempus nocturnum».

Soub kam «matutinum tempus» ibid.,
شَبَكَن, vel fortasse شَبَهَنگام, quod
non solum tempus nocturnum, sed
etiam tempus matutinum significat, vid.
locum citatum ex MIRCHOND apud
VULLERS.

Sochom «sermo» pag. 34, سُخَن, —
sochom megoem «loquor» ibid.

Sogâ i. e. sogan «lima» pag. 96,
سوهان, loc. cit. in columna lat. male
«linia» scriptum est.

Songur «avis parva, nigri coloris et cri-
sta praedita» pag. 130, سَنگ خَوَار.

Sonbul «hyacinthus», «spica nardi» pag.
93, سُنْبُل.

Sozan «acus» pag. 97, سوزَن.

Mesozanem «ardeo» pag. 6, besu-
zan ibid., سُوختَن, imp. سوز.

Solach «foramen» pag. 28, سوراخ, cf.
sulach.

Soltan «princeps», «dux», «rex» pag.
104, ar. سُلْطَان.

- Mesuiren «lavo» pag. 33, شوییدن, imp. شوی s. شو.
- Suulu «palea» pag. 131, turc. سولو.
- Sukar «maritus» pag. 114, شوهر.
- Sust «piger» pag. 116, سست.
- Subusta «pulegium» pag. 131, cf. سُبُشَة.
- Suf franchi «vellus» pag. 107, arab. صُوف.
- Sufra «mensa» pag. 120, سَفْرَة.
- Surg «ruber» pag. 108, سُرخ.
- Surat «imago» pag. 21, ar. صُورَة.
- Surut «cantus» pag. 12, سُروِد, — surut megoem «canto» ibid.
- Surna «lituus» pag. 103, سُرنا.
- Sulach «foramen» pag. 122, سولاخ, cf. solach.
- Mesulfen «tussio» pag. 60, سُلْفیدَن.
- Squista «fractus» pag. 83, شِکَسْتَن, cf. schistenj.
- Scan fortasse btan legendum «venter» pag. 111, ar. بَطْن.
- Scana «scamnum» pag. 100, cf. اسکمله.
- Scamusdar «insanus» pag. 116.
- Scaft «tortus» pag. 83, شَفْت, — be (..) at «non tortus» ibid., fortasse بی شفت.
- Scarlat «coccum», ital. «scarlatto» pag. 107.
- Mestanem «recipio» pag. 51, — «accipio», perf. staden, imp. bistan pag. 6, سَتاندَن s. سَتاندَن, vid. etiam سَتادَن s. ستادَن.
- Stab «cito» pag. 69, شَتَاب.
- Stabir fortasse mendose pro stabit scriptum pag. 66, ar. ثَابِت.
- Stara «stella» pag. 78, ستاره.
- Stun «columna» pag. 120, سْتُون.
- Strao «grossus» pag. 87, سُرْک.
- Sxire «lorica» pag. 118, زِرّه.
- Spanac «olus Hispanicum» pag. 126, cum. yspanac.
- Mesparem «commendo» pag. 51, سِپَرَدَن.
- Sped «albus» pag. 108, سَپید, — spedi «albedo» pag. 86, سَپیدی.
- Smurut «smaragdus» pag. 109, ذَمَرْد.

Sch.

- Schinga «tornus» pag. 100, cuman. schinia.
- Schistenj «fractura» pag. 27, شِکَسْت,
- meschinem «frango» ibid., شِکَسْتَن, imp. شِکَن, cf. squista.

Schl «scutica» pag. 122, شل proprie «propulit egitque camelos» apud
genus hastae parvae, cf. arab. شَلَّ GOLIUM.

Z.

Zandid «desiderium» p. 22, زَن دِيد, — zandid mecunem «desidero»
ibid.
Zafran «crocus» pag. 93, زَعْفَرَان.
Zardauais «mustela zibelina» pag. 98,
fortasse zard + ajuan (auan),
vid. زَرْد.

Mezasem «gusto» pag. 20, چَشِيدَن.
Zer meroem «descendo» pag. 120,
زِير رَفْتَن.
Ziazim ab «fons» pag. 28, چَشْمِه آب.
Zzuchana «flumen» ibid., جِيَكُون
«Oxus».

P.

Paand «admonitio» pag. 9, پَند, —
paand medehen «admoneo» ibid..
rectius p. medehem «consilio»
pag. 13.
Pac «mundus», «purus» pag. 87, پَاك.
Paga «stabulum» pag. 121, پَايْكَاه.
Pagar «circinus» pag. 100, پَرَكَار.
Paghi «nervus» pag. 112, پِي.
Paham «intellectus» pag. 31, فَهَم, —
paham mecunem «intelligo» ibid.
Pay «pes» pag. 113, پاي, — pust y
pay «tarcus» ibid., پُوست پاي, —
angust y pay «digitus pedis» ibid.
Payc «cursor» pag. 101, پَايْ كَار.
Paynganbar «propheta» pag. 77,
پِيْغَمْبَر.

Paymana «mensura» pag. 36, 85,
پِيْمَانَه, — mepaymanem «metior»
ibid.
Patia «rex», — «princeps» pag. 104, cf.
پاد «custos», پَادِه «pastor», — xen
y patia «regina» pag. 105.
Padisa «imperator» pag. 104, پَادِشاه,
cf. patia, — xen i padixa «im-
peratrix» pag. 105.
Panahan «absconsio» pag. 7, پَنْهَان,
panaham mecunem «abscondo»
ibid.
Panir «caseus» pag. 131, پَنِير.
Mepandarem «puto» p. 45, پِنْدَارِيدَن.
imp. پِنْدَار.
Panba «lana arborea» pag. 92, پَنَبَه.

- Panbi «nodus» pag. 99.
- Pax «pone», «post» pag. 78, پَس, vid.
pes.
- Mepaxem «coquo» pag. 13, پُختَن,
imp. پَز, cf. pughta, pohta.
- Pasachonā (pasachonan) «domus
velis subtilibus exstructa» pag. 123,
cum. chosagan, پَشخوان.
- Pasana «calx pedis» pag. 113, پاشَنه.
- Pasm «lana» pag. 106, پَشم.
- Par «pluma» pag. 107, پَر.
- Parahan «indusium» pag. 120, پیراهَن.
- Meparem «volo» pag. 61, پَریدن,
cf. par.
- Paru «pala» pag. 102.
- Paruarda «nutritio» pag. 39, پَرورَدَه,
— meparuarem «nutrio» ibid.,
پَروردَن.
- Palau «clitellae» pag. 122, پالان.
- Mepalanem «colo» pag. 17, پالودَن,
— «exprimo» pag. 56.
- Palang «leopardus» pag. 98, پَلَنگ.
- Palu «flatus» pag. 112.
- Paldomb «pertica» pag. 122, پالْدُم,
«lorum latum parti posteriori clitella-
rum assutum».
- Peda «apparitio» pag. 7, پَیدا, —
peda mesouem «comparco» ibid.
- Pes «apud», «citra», «ante» pag. 64,
— «juxta» pag. 67, پیش.
- Pesanj «frons» pag. 110, پیشانی.
- Pesman en «poenitet me», pag. 45,
پَشیمان ام, — pesmanj «poeni-
tentia» ibid., پَشیمانی, — pesmāy
dil i. e. pesmany dil «solicitududo»
pag. 15, پَشیمان دِل, — pesman
ačguna (az guna) «poenitentia»
pag. 78, پَشیمان از گناه.
- Peroxa «gemma vulgo turcois appel-
lata» pag. 109, پیروزَه.
- Pi «candela» pag. 90, پی i. q. پیّه, —
— «adepts» pag. 131.
- Pias «allium cepa» pag. 127, پیاز.
- Piar «pater» pag. 113, پیر, cf. pir.
- Piuskseu «pruina» pag. 82, cf. پَشک,
fortasse شَب پَشک.
- Pič «spurius» pag. 117, پیچ.
- Pis «ignobilis» pag. 116, پِش.
- Pisat «graviter» pag. 66, fortasse pisac
scriptum, cf. پَسَخت.
- Pislarbar «fortiter» pag. 66, cf. پُشتوار,
«quantum dorso gestari potest» apud
VULLERS.
- Pir «senex» pag. 87, پیر, cf. piar, —
piri «senectus» pag. 86, پیری.
- Posis «vestimentum» pag. 120, پوشش,
cf. pusida, pusidenj.

Postrâd fortasse postind legendum
«pellio» pag. 97, پُوستین دوز, cf.
pust, pusti.

Puist «tergum» pag. 111, پُشت, cf.
pusti.

Puystan «mamma» pag. 111, پُستان.

Pughta «maturus» pag. 84, — pohta
«coctus» ibid., پُختَه, cf. mepaxem.

Puč «esca ignis» pag. 90, پُچ.

Pusida «indutus» pag. 84, پُوشیده,
— pusidenj «tegumen» pag. 15, —
mepussem «tego» ibid., — «in-
duo» pag. 32, پُوشیدن, cf. posis.

Pust «cortex» pag. 125, — «pellis» pag.
112, پُوست, cf. postrâd, pusti.

Pusti «protectio» pag. 21, پُشتی, —
pusti mecum «defendo» ibid.,
cf. puist.

Pusti i. e. pustin «vestis pellicea»
pag. 98, پُوستین, cf. pust, po-
strâd.

Pur «plenus» pag. 69, پُر, — bapûj
i. e. bapuri «plene» ibid., بَپُری.

Mepurse «interrogo» p. 32, پُرسیدن,
imp. پُرس.

Pul «pons» pag. 89, پُل, پُول.

Psen mend. pro pser scriptum «filius»
pag. 114, پَسَر s. پَسَر.

Pser «princeps» pag. 104, سَر, بَسَر.

B.

Ba «in», «cum», «per» pag. 69, — «ad»
pag. 64, ب, بِ, et in multis composi-
tis e. g. ba eminj «tuto» pag. 71,
بَا اَمینِی, — bainmaane «taliter»
pag. 71, بَا آینِی مانا, — ba ho-
muxi «humiliter» p. 66, بَا خَمُوشِی,
ba dustrj mend. pro ba durusti
scriptum «recte» pag. 70, بَا دُرُسْتِی,
bapachi «pure» pag. 69, بَا پاکی,
— ba panaguj «occulte» pag. 69,
بَا پَنَهانی s. در پَنَهانی «in occulto»,
«clam.»

Baanda hâi «mane» pag. 71, بَاامداد,
بَاامدادان, hâi fortasse pro han-
gami scriptum est.

Baarât «creditores» pag. 91, cf. بارات.

Bayhon «iniquus» pag. 117.

Baist «opus» pag. 104, بَایست, «res ne-
cessaria».

Bauar chardan «fidem habere», «cre-
dere» pag. 15, بَاوَر کَرْدَن.

Baksin «largiter» pag. 68, mendose
scriptum pro bakrim, vid. ar. کَرِم.

Bacča «hortus» p. 89, بَاغچه, «hortulus».

Bacs «portio» pag. 85, — «donum»
pag. 19, بَکَش, — bacs duust
(mend. pro durust) «pars integra»
ibid., — nim bacs »dimidium» ibid.,
— semin bacs »tertia pars» ibid.,
čaarû bacs »quarta pars» ibid., —
bacs mecunem «divido» pag. 20,
— «separo» pag. 56, — mebacsem
«dono» pag. 19.

Bacsan «follis» pag. 97.

Bacha «pretium» pag. 26, بها, cf.
bagha, — bacha menehem
«existimo» ibid.

Bachat «fortuna» pag. 28, بَکَت.

Bachanar megirem «amplector»
pag. 8, بَکِنَارِ مَکِرِمَن.

Bachâ i. c. bacham «lignum rubrum
ad tingendum» pag. 92, بَکَم s. بَکَم,
ar. بَکَم^s, — bachami «rubicundus»
pag. 108, ar. بَکَم^s.

Bachâ i. e. bacham «simul» pag. 70,
بَکَم, بَکَم.

Bachi «relictus» pag. 48, ar. بَاقِ,
بَاقِ, cf. batchi.

Bachil «invidus» pag. 117, بَکِل, ar.
بَکِل^s proprie «avarus», «tenax».

Bag «vinea» pag. 89, باغ.

Bagat «probus» pag. 116, mong. ba-
ghator, hung. bátor.

Bagican «hortulanus» p. 103, باغَبَان.

Bagirdi «rotunde» pag. 70, باگِرْد.

Bagha «pretium» pag. 106, بها, cf.
bacha.

Bay i. q. bad «malus» pag. 86, بَد.

Baygis «noctua» p. 129, ture. بايقوش.

Bayt «versus» pag. 72, بَکَهِت, vid. ar.
جَهَّة^s «latus rei».

Batarsi «dubie» pag. 65, با تَرَسِی,
vid. تَرَس.

Batal «valde otiosus», «iners» pag. 117,
ar. بَطَّال.

Batalchi «amare» pag. 64, با تلخی.

Batchi «residuum» pag. 85, ar. بَاقِ,
cf. bachi.

Batha mepayem mendose scriptum
pro bacha mepayem «duro» pag.
20, بقا پائیدن, vid. ar. بقا.

Batta meroem «spatior» pag. 16,
fortasse به تاب رفتن «ad aplicationem egredi.»

Batram mend. pro baran scriptum
«pluvia» pag. 44, باران, — batram
miaet «pluit» ibid.

Bad «ventus» pag. 82, باد.

Bad «malus» pag. 116, بَد, cf. bay,
— «male» pag. 68, — badtar
«pejus» pag. 69, — baddi «malitia»
pag. 86.

- Badan «amygdala» pag. 126, بادام.
- Badar meroem «recedo» pag. 50, بدر رفتن «egredi», «exire» vid. بدر «foris», «extra» cf. bedra.
- Badizian «merezana» in cod. pag. 127, fortasse بد سغان «convolvulus».
- Badunbal meroem «sequor» p. 55, بدنبال رفتن.
- Badrog «falso» pag. 65, بدروغ.
- Ban «tectum domus» pag. 120, بام.
- Banaosa «gemma rubicunda similis rubino» pag. 109, cf. banaus, balacs.
- Banaus «violaceus» pag. 108, بنفش.
- Baneg «clamor» pag. 11, بانگ, — baneg mezanem «clamo» ibid.
- Banucsa «chanchauus» in cod. pag. 119, cf. بنگاه «mapalia Turcomanorum».
- Band «cingulum» pag. 12, بَند, — mebandem «cingulo» ibid., — «claudio portam» proprie «ligo portam» pag. 17, بستن, imp. بَند, cf. etiam بَندیدن.
- Banna «caementarius» p. 102, ar. بَنَاء.
- Bax est «satis est» pag. 71, بس است.
- Baxakeat «saepe» pag. 66, بساگاه.
- Baxachar «peccator» pag. 117, بَره کار «maleficus», «scelestus».
- Baxou «brachium» pag. 112, بازو, — ghost ibaxou «lacertus» ibid., کوشت بازو.
- Baxcuj «pro» pag. 160, fortasse بَجو, vid. uçun in respondenti columna cum.
- Bas «accipiter» pag. 129, باز.
- Basa «osculum» pag. 41, بوسا, — bosa medarem «osculor», perf. bosa dadem ibid.
- Basarat «delectamentum» pag. 104, ar. بَشَارَة.
- Basirinj «benigne» pag. 64, — «dulciter» pag. 65, با شیرینی.
- Basta «ligatus» pag. 88, بَسته.
- Bazar «forum» pag. 105, بازار, — baxergan «mercator» ibid., بازارگان.
- Bazer «inferius» pag. 67, بَزیر.
- Bazi «ludus» pag. 34, بازی, — bazi mecunem «ludo» ibid.
- Bafre «nix» pag. 40, بَرَف, cf. rafre, — bafre miaet «ningit» ibid., بَرَف میآید.
- Bar «onus» pag. 30, بار, — bar mecunem «onero» ibid.
- Bara «pellis agnina» pag. 97, cf. بَره «agnus».
- Barayn «propter» pag. 69, برای.
- Barabar «aequalis» pag. 83, برابر, —

- bara bāi (bara bari) «contra» pag. 65, — barabāi meroen (barabari m.) «obviam eo» pag. 41, برابر رفتن.
- Bararxada «nepos» pag. 114, vid. brar.
- Mebarem «duco» pag. 20, — «porto» pag. 43, — «vinco» pag. 61, بُردَن, imp. بَر.
- Barik «tenuis», «subtilis» pag. 87, باریک.
- Barindigar «iterum» pag. 67, بار دیگر.
- Barou «aliquando» pag. 64, باری, — bar idem, ibid., بار.
- Barc «fulgur» pag. 35, ar. بَرَق, — barc xandast «fulguravit» ibid., بَرَق اندازت.
- Barch mecunem «altercor» pag. 16, fortasse بَرخاش کردن, cum. souas-curmen, vid. turc. صواش.
- Barchat «benedictus» pag. 84, arab. بَرَكَة.
- Barmia i. e. barmian «ideo» pag. 67, بَر میان.
- Barbanda «ligator» pag. 102, بَر بندده.
- Barra frumiarem (fru miarem) «onus depono» p. 19, بار را غرود آوردن.
- Barram «pluvia» pag. 82, باران, — raxigāi barā (raxigari baran) «tempestas pluviosa» رَوَنگاری باران.
- Bala superius» pag. 70, بالا, — balla meroem «ascendo» imp. balla buro pag. 6, بالا رفتن.
- Balacs nom. lapidis pretiosi coloris rubri in columna cod. latina «balaxius» dicti pag. 108, cf. banaosa.
- Ba lagaxa «statim» pag. 71, بَلَاکَد, proprie «ictu pedis», cf. quod ad notionem hung. nyomban.
- Balagāi «debiliter» pag. 65, vid. لاغری.
- Balaban «falco» pag. 129, بالابان.
- Balin «cervical» pag. 123, بالین.
- Baloui «costa» pag. 112, پهلوی.
- Balonis «alioquin» pag. 64.
- Balgan «phlegma» pag. 79, ar. بَلغم, a graeco φλέγμα.
- Be «malum cydonium» pag. 125, به.
- Be «sine» pag. 70, بی.
- Beumedi «desperatio» p. 21, بی امید, — beumet mesauem «despero» ibid., بی امید می شوم.
- Bectar «melius» pag. 65, i. q. nectar.
- Beist «paradisus» pag. 78, بهشت.
- Begaya «castratus» pag. 117, بی خایه.
- Begigar «vilis» pag. 116, پِغَار «pravus».
- Begitani «detentum» pag. 21.
- Begh «arrha» pag. 100, ar. بَيْع.

- Bet «anas» pag. 130, بَت.
- Bedar en «vigilo» pag. 61, بیدار آم.
- Bedra auurden «protuli», «extraxi» pag. 24, بَدَر آوردم, cf. badar.
- Besbese «nux moschata» pag. 92, بَرَباز, بَرَبازَه.
- Berun «extra», «foras» pag. 24, بِرون, — berun, meroem «exeo» ibid., berum, beron idem., pag. 65, بِرون رَفْتَن.
- Belaset «conditus» pag. 84, بِلَدَّت, vid. ar. لَدَّة.
- Belend «altitudo» pag. 125, بَلَنَد.
- Belch «folium arboris» pag. 125, بَرْک.
- Biasanj «quies» pag. 47, vid. آسانی.
- Bin «nasus» pag. 110, بینی, — sulachi bin «naris» ibid., سولاخ بینی.
- Bin «metus» pag. 46, بیم.
- Mebinem «video» pag. 52, perf. didin ibid., دیدن, imp. بین.
- Bin mar mend. scriptum pro bimar «aegrotus» pag. 116, بیمار, — bimāi i. e. bimari «infirmitas», «morbus» pag. 86, بیماری.
- Bislar «multum» pag. 68, — «satis» pag. 70, بسیار.
- Bilisman «doctor» pag. 19, cf. turc. بیلشمان.
- Boui fortasse mend. pro roui scriptum «vultus» pag. 113, رَو, رَوی.
- Bouj «odor» pag. 30, دَوی, — bouj merassem mend. pro mecassem «odoror» ibid.
- Bochorich «caminus» pag. 119, vid. ar. بُوخَار, boghoric pag. 124.
- Boxac «color caeruleus in albedinem vergens», «fuscus» pag. 108, بُوز.
- Borxiatas «flamma» pag. 125, بِرَشَنَة.
- Bolor «crystallum» pag. 109, ar. pers. بُلور.
- Buuāi i. e. buuari «fides» pag. 17, بَاور.
- Bun «bubo», «noctua» pag. 106, بوم, — par y bunra «pluma noctuae» ibid., پر بومرا in dat. vel in acc.
- Bun «radix» pag. 103, 125, بُن.
- Buniat «fundamentum» pag. 28, 119, بُنیاد, — buniat mezanem «fundamentum jaceo» ibid., بُنیاد نِشاندَن, vid. نِشاندَن.
- Bunu «acervus foeni» pag. 131, بَنو.
- Buxurg «magnus» pag. 75, بُزُرک, — buxurgi «magnitudo» pag. 86.
- Busta i. e. bustan «hortus floribus consitus» pag. 89, بُوستان, بُستان.
- Buria «storea» pag. 123, بُوریا.
- Burnj «nasutus» pag. 117, turc. بُورنی.

Bulbul «luscinia» pag. 130, بُلْبُل.

Braana «nudus» pag. 80, بَيْرَانَه «vastus», «desertus».

Bradar «frater» pag. 114, بِرَادَر, —
brar idem ibid., ex praecedenti de-
curtatum.

Brinc «orichalcum» pag. 106, brinč

pag. 97, بِرِنَج, pro quo loco cit. male

پِرِنَج impressum est, — aghta
ybrinc mend. scriptum pro taghta
ybrinc «folium orichalci» ibid.

Bring «oryza» pag. 130, brinč p. 107,

بِرِنَج.

M.

Maaiun «electuarium» pag. 93, ar.
مَعْجُون.

Maane «modus» pag. 28, ar. مَعْنَى
«sensus», «interior rei conditio» i. q.
بَاطِن.

Maamala «commercium» pag. 105,
vid. II. verbi arabici عَمَل formam.

Maarum «maledictus» pag. 84, ar.
مَلْعُون.

Maal «divititiae» pag. 22, ar. مَال, —
maaldar «dives» ibid., مَالِدَار, cf.
maldar.

Maius «uvae passae» pag. 126, مَوِيز.

Makrat «forfex» pag. 97, macrat
pag. 98, ar. مَقْرَاض.

Macsap mecunem «acquiroy» pag. 8,
vid. ar. مَكْسَب «lucrum».

Machi «piscis» pag. 46, 107, ماهِي,
— machi megirem «piscor» ibid.,
ماهِي كِرْفَتَن.

Mag «cerebrum» pag. 110, مَغَز, cf.
masg.

Maganb «terebra» pag. 100, fortasse
ar. مَغْتَب.

Magas «musca» pag. 129, مَكْس.

Magar «fortasse» pag. 66, مَكَّر.

Magmuda nomen medicamenti pag.
93, ar. مَكْمُودَة «scamonium».

Magrib «occidens» pag. 82, ar. مَغْرِب.

Maghtadur «virtute praeditus», «po-
tens» pag. 115, ar. مُقْتَدِر.

Mahala «platea» pag. 90, ar. مَحَل,
مَحَلَّة.

Mahul «sterilis» vel fortasse «delator»
pag. 117, ar. مَحُول.

May «mensis» pag. 79, ماه.

Maya «femina» pag. 109, مَادَة, —
maya beus «capra» pag. 128,
مايَة بُز.

Mayas «pulsus» pag. 112, ar. نَيْض.

- Mayam «praesertim» pag. 69, cf. مَيَّان.
- Maymon «simia» pag. 128, مَيِّمُون.
- Made «stomachus» pag. 111, مَعْدَةٌ.
- Madian «leopardus» pag. 127, مَادِيَان.
- Man «ego» pag. 72, مَنَّ, pl. yma
ibid., مَا, gen. azanj man ibid.,
ازَان مَنَّ — oamâ i. e. oaman
«mecum» pag. 68.
- Beman «mane» pag. 35, — mena-
anem mend. scriptum pro mema-
nem «maneo» ibid. et p. 51, مَانْدِن.
- Manenda «similitudo» pag. 86, مَانَدَنَدَه.
- Mandan «petroselinum» pag. 126, cum.
mangdan.
- Mansura «amica» pag. 114, ar. مَنصُورَةٌ,
quod vocabulum l. cit. male impressum
extat.
- Manzelga «hospitium» pag. 89, vid. ar.
مَنْزِل.
- Maxith mend. scriptum pro maxrich
«oriens» pag. 82, ar. مَشْرِق.
- Masan «unguentum» pag. 96, ar. مَشْن.
- Mascara «ludibrium», «irrisio» pag. 104,
ar. مَسْكْرَةٌ.
- Masg «medulla arboris» pag. 125, مَغَز,
cf. mag.
- Mast «lac acidum» pag. 131, مَاسْت.
- Masdac «mastiche» pag. 92, gr. μαστικόν,
ar. مَصْطَكَا, osm. مصطكي.
- Mar vel madar «mater» pag. 114, ex
quo primum decurtatum est.
- Mar «serpens» pag. 129, مَار.
- Mariâd i. e. mariand «coralium»
pag. 95, ar. مَرَجَان.
- Mariam caton «Sanctissima Virgo»
pag. 77, ad caton, cf. quae sub hac
voce in glossario cumanico diximus.
- Mariuimac «lens» pag. 131, مَرْجَمَك.
- Marc «mors» pag. 86, marg pag. 35,
مَرْكَ, — memirem «mori» ibid.,
مَرْدَن, imp. مِير et مِر, cf. murd.
- Malag^ha «cochlear» p. 124, ar. مِلْعَقَةٌ.
- Maldar «dives» pag. 115, مال دار, vid.
ar. مَال, cf. maaldar.
- Malham «unguentum» pag. 100, مَلْهَم,
cf. memaalen.
- Mechemanj «convivium» pag. 17,
مِهْمَانِي, — mechemanj mecu-
nem «convivor» pag. 17.
- Megh «clavus» pag. 121, مِيح.
- Mesa «silva» pag. 89, vid. vexa.
- Mesin «corium ovium» p. 99, مَشِين.
- Mesourat «admonitio» pag. 9, arab.
مَشُورَةٌ «consilium».
- Mess «aes», «cuprum» pag. 96, مِس.
- Mezium «salvus» pag. 25, fortasse ar.
مَنْهَزَم, اَنْهَزَام, — mezium me-
souem «liberor» ibid.

Memaalen «ungo» pag. 63, مَالِيدَن
«fricare», cf. malham.

Merc fortasse pro marc scriptum pag.
66, cum. vay.

Merd «homo» pag. 109, مَرْد.

Mien «lumbi» pag. 112, مِيَان.

Miouat «fructus» pag. 89, miua pag.
28, 125, مِيُوَة.

Mixa «cilium» pag. 110, مِخْرَة.

Mismis «malum armeniacum» pag. 126,
ar. مِشْمِش.

Mirat «hereditas» pag. 30, ar. مِيرَاث,
— mirachori mecunem «here-
dem instituo» ibid., مِيرَاث خَوَار
كَرْدَن.

Milac «trulla» pag. 125, ar. مَلَاق.

Moist «pugnus» pag. 112, مِشْت.

Moghor «sigillum» pag. 53, مَهْر, —
moghor menehem «sigillo» ibid.

Moghtasin «nobilis» pag. 115, ar.
مُكَتَشِم.

Mogrupar «pratium» pag. 90, مَرْغَرَار
«locus, ubi gramen مَرْغ dictum co-
piose crescit» apud VULLERS, cf.
mroguxar.

Motbahi «coquus» pag. 13, — mu-
thagh mend. scriptum pro matbah
«culina» ibid., ar. مَطْبَخ.

Moxa «ocrea», «calceus» pag. 99, مَوْزَة,

cf. musa, — sarmoxa «calca-
neum» ibid., vid. ar. جَرَّ «basis», —
ser ymoxa «pars anterior calcei»
ibid., مَوْزَة سَر genus calcei superio-
ris ocreis superindutum (apud VUL-
LERS).

Mom «cera», «candela» pag. 90, mum
pag. 92, موم.

Mu «crinis» pag. 110, muy pag. 46,
مو et موى, — muibād i. e. mui-
band «ligamen crinium» ibid., مَوْبَنْد,
— muin «pilosus» pag. 84, مَوِين.

Muchanj «firmamentum» pag. 26, ar.
مُكَمَّم «firmus», — mucham me-
cunem «firmo».

Muchabil «similis» pag. 85, ar. مُقَابِل,

Mugarā i. e. mugaram «November»
pag. 81, ar. مُكَرَم.

Mutrub «musicus» pag. 103, ar. مُطْرِب.

Muxa «ocrea» pag. 99, مَوْزَة, cf. moxa,
pust ymusa «corium calcei» ibid.,
مَوْزَة پُوست, — muxados «sutor»
ibid., مَوْزَة دوز.

Mus «mus» pag. 129, موش.

Musc «moschus» pag. 93, مُشْك dial.
Transoxaniae.

Mustāi «emtor» pag. 106, ar. مُشْتَرِي.

Mussa i. q. muxa pag. 14, — mussa
mepussen «ocream induo» ibid.

Muba genus cibi pag. 18, مُبَا, de quo
VULLERS in vocabulario ita scripsit:
«intestina ovis oryza et carne minu-
tatim concisa farta et cocta».

Mûr «avis» pag. 61, مُرغ, cf. murg.

Murakab «atramentum» pag. 91, ar.
مُرْكَب.

Muruâi i. e. muruarid «unio», «mar-
garita» pag. 109, مَرَوَارِيد.

Murg «gallina» pag. 130, vid. apud
VULLERS مُرغ خانگی «avis dome-
stica, gallus, gallina».

Murd «mortuus» pag. 88, مُرد, cf. me-
mirem.

Mroguxar «pratium» pag. 89, مَرُغَرَار
cf. mogrupar.

F.

Faena «divisio» pag. 20, fortasse «di-
visio temporis per horas» vid. ar. فَيْنَة
«hora», «tempus».

Fâstar «columba» pag. 130, cf. فاخته.

Mefaben «torqueo» pag. 60, imp. be-
fan, fortasse ex تافتن corruptum.

Fabirhi «lardum» pag. 131, فَرَبَهِي
«pinguedo», vid. ferbe.

Farda «cras» pag. 65, فَرْدَا, — pax
farda «perendie» pag. 80.

Farxen mend. pro farxend «filius»
pag. 114, فَرَزَنْد, — faxand «filia»
ibid.

Mafarmaem mend. pro mefarmaem
«jubeo» pag. 31, فَرْمَوَدَن, imp. فرما,
— farmanj «imperium», «manda-
tum» pag. 44, فَرْمَان.

Falan «talis» pag. 71, ar. فَلَان.

Fenus «laterna» pag. 106, ar. فَنَؤُس,
gr. φανός.

Fenduc «nux avellana» p. 125, فَنْدُق.

Festuc «pistacia» pag. 126, forma ar.
vocis pers. پِسْتَه, vid. apud VULLERS.

Ferugia «pullus gallinae» pag. 130, ar.
فَرُوج.

Ferbe «pinguis» pag. 87, فَرَبَه, cf. fa-
birhi.

Fil «elephas» pag. 128, ar. فَيْل.

Filfil «piper» pag. 91, پِلِيل.

Fusos «deceptio» pag. 22, فُسُوس, —
fusos mecunem «decipio» ibid.,
فُسُوسِيدَن.

Furn «furnus» pag. 102, ar. فَرْن.

Framus «oblivio» pag. 41, فَرَامُوش,
— framus mecunem «oblivi-
cor» ibid.

- Frista «legatus» pag. 34, **فَرِستَه**, —
 mefristem «mitto» ibid., **فَرِستادن**.
 Fôgtar i. e. frogtar «venditor» pag.
 106, **فَرِوختار**, — mefrossen «vendo»
 pag. 60, **فَرِوختن**, imp. **فَرِوش**, —
 froctanj «venditio», **فَرِوختنی**.*

V.

- Va mecunem «aperio» pag. 7, va
 cherdem perf. ibid., **وا کردن**.
 Vas «serenum» pag. 82, cf. cum. ayas.
 Vas suda «solutus» pag. 88, **باز شده**.
 Var esta «suspensus» pag. 85, **بَرِهسته**.
 Fru mecunem «demitto» pag. 8,
فِرِو کردن.
 Flachi «latitudo» pag. 86, **فِرِاخی**.
 Flaschi «lagna» pag. 121, «flascu» in
 columnna codicis latina, germ. flasche,
 hung. palaczk.

R.

- Ra «via» pag. 88, rach pag. 16, rak
 pag. 61, **راه**.
 Rauand «rhabarbarum» pag. 93, **رند**.
 Rac «vena» pag. 112, **رَنگ**.
 Ragt «pannus detritus» pag. 121, **رَنگو**.
 Ragsi «saltatio» pag. 10, ar. **رَقص**, —
 rags mesanem «salto» ibid.
 Raghmat «misericordia» pag. 78, ar.
رَحْمَة.
 Raha mecunem «quiescere facio»
 pag. 47, **رها کردن**.
 Ran «femur» pag. 113, **ران**.
 Rang «color» pag. 102, **رَنگ**, — rang
 mecunem «tingo» pag. 58, **رَنگ**
کردن.
 Ranguir, râguir «aegrotus» pag. 86,
 116, **رَنجور**, — rangûi «infirmas»
 pag. 86, **رَنجوری**.
 Randa «instrumentum, quo fabri lig-
 narii radunt vel laevigant» pag. 100,
رَنده.
 Raxana «foeniculum» pag. 127, **رازیانه**.
 Raxi em «placeo» pag. 44, **راضی آم**,
 vid. ar. **رَاضٍ**.
 Merasanem «pervenire facio», «per-
 duco» pag. 7, **رَسانیدن** s. **رَسانیدن**.
 Merrasen «maturo» pag. 36, **رَسیدن**.
 Rast «dextra pars» et «dexter» pag. 87,
راست.

Rasti «veritas» pag. 63, رَاسْتِی, — ba
rasti «vere» pag. 72.

Ram mecum «incanto» pag. 9, cf.
رَمَل «potestas» vel fortasse رَمَلِ کَرْدَن, —
vid. رَمَل «sortilegii species, quae per
puncta instituitur, geomantia» apud
GOLIUM.

Ramadan «Julius» pag. 81, رَمَضَان.

Rafre mend. scriptum pro barfe «nix»
pag. 82, بَرَف, cf. bafre.

Rabiaual «Februarius» pag. 80, ar.
رَبِيعُ الاول, — rabio lagher
«Martius» pag. 81, ar. رَبِيعُ الآخر.

Reysa «fimbria», «fibra» pag. 122,
رِيشَه.

Reg «arena» pag. 120, رِيشَک.

Regep «Majus» pag. 81, ar. رَجَب.

Richeb «stapes ephippii, in quo pedem
figit eques» pag. 122, ar. رِکَاب.

Ris «barba» pag. 113, رِيش.

Rismâ «funis» pag. 102, risman
«filum» pag. 97, «filum netum» pag. 27,
رِيسمان, — rerassem mend. pro

merassem «fila deduco», «neo» ibid.,

رِيشْتَن, imp. رِيس.

Meroem «eo» pag. 61, رَو, رفتن, imp.

Rox «dies» pag. 79, رَوَز.

Roxgar «tempus» pag. 82, رَوَزگار.

Rosan «clarum» ibid., — «lumen» pag.
32, رَوَشَن.

Rosanj «visus» pag. 63, رَوَشَنی.

Robagh «canis corsac» (nomen kir-
ghisicum) pag. 98, رَوَبَاه «vulpes» cf.
rubaan.

Rugay gul (rugani gul) «oleum
rosaceum» pag. 95, رَوَغَن گلاب, —
ruga «oleum» ibid., رَوَغَن, — ru-
gan y gerdehâ (gerdehan)
«oleum nucis» ibid., رَوَغَن گِردِگَن.

Ruj «vultus» pag. 113, رَوی.

Ruda «intestina» pag. 111, رَوْدَه.

Rustay «rusticus» pag. 116, رَوَسْتَنای.

Rubaan «vulpes» pag. 97, رَوَبَاه s. رَوَبَه,
cf. robagh.

Rubala «rectus» p. 83, fortasse رَوَبَرَاه.

Merdien «dilacero» pag. 23, دَرِیدَن.

L.

Laal «rubinus», pag. 109, ar. لَعْل.

Laech est «deceit» p. 19, لَایقِ است,
vid. ar. لَایق «decens», «aptus», «con-
veniens».

Lauagâi i. e. lauagari «supplicatio»,
«rogatio» pag. 52, vid. لَابه گَر.

Lauezan «avarus» pag. 117.

- Lagan «habena» pag. 122, لَكَام, cf. lahan.
- Lagar «macer» pag. 87, لاغر, — la-gâi i. e. lagari «marcor» pag. 86, لاغری.
- Lahan i. q. lagan, — lahan car «coriarius» pag. 101, لَكَامِ كار.
- Lahab «pronomen» pag. 75, ar. لَقَبٌ.
- Ladan «ladanum» pag. 95, لَادَن, gr. λήδανον, λάδανον.
- Lang «claudus» pag. 117, لَنَك.
- Laxgâi i. e. laxgari «temperantia» pag. 59, cf. لیزیدن «miscere».
- Last «stupa» pag. 107.
- Laschar «exercitus» pag. 118, لَشَكَر, unde forma ar. عَسَكِر.
- Lab «labium» pag. 110, لَب.
- Labad «etiam» pag. 65, ar. لَا بُدَّ.
- Lamsay tactus» pag. 81, ar. لَمَس, — lambs mecunem «tango» pag. 58, لَمَسِ كَرْدَن.
- Larx «tremor» pag. 59, لَرَز, — xamî larx «terraemotus» ibid. زَمِينِ لَرَز, — melarxen «tremo» ibid., لَرَزِيدَن.
- Lal «mutus» pag. 117, لَال.
- Leches «culter» pag. 99, ar. لَتَحَز.
- Lechef «lodix» pag. 123, ar. لَحَاف.
- Liman «portus» pag. 43, لِيْمَان.
- Limon «limonium» pag. 126, ar. لَيْمُون.
- Lif kalan «penicillus» pag. 102, ar. لَيْفُ قَلَم.
- Lil «turbidus» pag. 88, fortasse ذِيل.
- Lilar (?lilac) mendose scriptum pro kilac «frons» pag. 110, كِلَاك, vertex capitis».
- Luch nomen pigmenti rubri in Hindu-stan celebri pag. 92, لُك.
- Lux «luscus» pag. 116, لُوچ.

VOCABULARIUM GERMANICO-LATINUM.*

A.

Äbäch «latus posticum» in hac dictione occurrit: ha hat das äbäch umme gekart «vestimentum suum invertit» pag. 231, cf. german. antiqu. apuh: «aversus», «sinister»; med. aev. ebech.

Acht in hac dictione: he acht zin nicht «nihilipendit» pag. 221, er achtet sein nicht.

Adir «sive», pag. 224 ader «scriptum», francon. ader, germ. oder, v. GRIMM Wtb. I, 179.

Agele: eyn agele «palea» pag. 140, v. agele, agen «palea» GR. Wtb. I, 189.

Akker: där akker «ager», ûgeakert akker (i. e. ungeakert a.) «derelictum solum» pag. 224, 229.

Andir: ich andir beyde? germ. ich ändere beide? pag. 228.

Andirs: wi andirs «alioquin» pag. 226, vid. cum. jeh (i. e. joh) alayesa.

Atw̃t (i. e. antwort) «responsum» in

* Doctissimus CAROLUS JULIUS SCHRÖERUS, professor Vindobonensis, de litteris germanicis, si quis alius, bene meritus, rogatus a nobis germanicas codicis cumanici glossas in hoc vocabulario ordine alphabetico digestas diligentissime perlustravit easque non solum nobis explicavit, sed etiam, ubicumque necessarium videbatur, adpositis antiquiorum dialectorum germanicarum formis similibus magis dilucidavit. Pro quo labore suscepto viro doctissimo publicas agimus gratias. Nonnullae tamen glossae germanicae in hoc codice forma adeo corrupta scriptae sunt, ut sensus inde elici prorsus nequeat. Id quoque annotatum volo, glossas germ. cum cumanicis in significatione non semper prorsus convenire. Nomina dialectorum germanicarum propria, quae in vocabulario illo occurrunt, haec sunt:

germanicum	=	neuhochdeutsch,
germanicum medii aevi	=	mittelhochdeutsch,
franconicum	=	mitteldeutsch,
saxonicum	=	niederdeutsch,
flandricum	=	niederländisch,
germanicum antiquum	=	althochdeutsch.

hac dictione: di antw̄t hat sy
gekr̄get. «responsum offendit eam»
pag. 230.

Arkrinn-glich «crispo capillo similis»
pag. 223, fortasse germ. haarkring-
licht i. e. «crispus», gekräuselt.

Ars: der ars «podex» pag. 112, —

germ. m. ae. ars, — der ars
beyn «uropygium» ibid.

Artic «urbanus» in hac dictione: eyn
artic man «homo urbanus» pag. 228.

Awe «nemus» pag. 136, cf. germ. aue,
au, germ. med. ae. ouwe.

B.

Babe: en babe «matercula» pag.
232, germ. m. ae. bābe «vetula».

Bal «latravit» pag. 134, cf. germ. med.
ae. bal.

Bessere neher pag. 224, germ. m. ae.
bezzeraere «corrector», naejer
«sutor».

Bycht «confessio», germ. beichte,
m. ae. bīcht.

Bi eyn andir i. q. germ. bei ein-
ander pag. 134.

Bihenge: ich bihenge «suspendeo»
pag. 235, germ. behänge.

Bilde: eyn bilde «imago», «statua»
pag. 226, — des todin bilde
«statua sepulchralis» pag. 222.

Billit: d' hunt billit «canis latrat»
pag. 132, cf. germ. med. ae. bellen.

Binippe «gusto», germ. benippe.

Birumet sich «gloriatur» pag. 222,
cf. germ. berühmt sich.

Bisvere: ich bisvere «gravo» pag.
222, germ. beschweren, m. ae.
beswaeren.

Bitne «subtilis» pag. 139.

Ble^cuch «pallidus» pag. 139, germ.
bleich.

Bliye: dy bliye «funda» pag. 222,
germ. m. ae. blīde.

Bliye «plumbum» in hac dictione: eyñ
spange vō bliye «cingula s. fibula
plumbea» pag. 138, germ. m. ae. blī.

Blīce: ich blīce (i. e. ich blinze)
«nicto» pag. 234, germ. m. ae. blinze.

Blos «nudus» pag. 220, h. l. «levis»,
vid. cum. öngu, germ. bloss.

Boumwolle «xylinum» pag. 139.

Böygdä: ich böygde (sic!) mich
«acclino me», in perfecto ich boyte
mich pag. 137, cf. germ. med. ae.
böigen.

Braysplabar? (voc. cum. respondens
sairi residuum significat) pag. 134.

Brant: ēy brant «incendium» pag.
139, germ. Brand.

Bre^che: di bre^che «vervactum» pag.
229, germ. med. aevi diu brāche.

Brechtit «loquitur» pag. 134, cf. germ.
m. ae. brechten.

Breyt «latus» pag. 139. Ich breyt
«dilato» pag. 221, germ. breite.

Brichs un̄ dēs (dens) «frange et
extende» pag. 231, germ. brich's
und dehne es.

Bröhe, germ. Brühe «jusculum».

Brū, germ. braun, m. ae. brūn.

Bruch: en bruch gurtel pag. 233,
germ. Hosengurt, Bruchgurt,
m. ae. bruochgürtel.

Brwuc geret fortasse brunc geret
(=geraete) «ornamenta» pag. 139,
cf. flandr. pronk, saxon. prunk,
germ. prunk.

Brutus? «terribilis», cf. germ. ant.

pruttisk «torvus», vid. GRAFF, Sprachschatz 3, 288.

Bu(cke): ich bu(cke) «inclino» pag. 224.

Buychet «ventrosus» pag. 222, germ. bauchet, vid. GRIMM, Wtb. I, 1166.

Burn: eyn burn «scaturigo» pag.

134, cf. anglosaxon. burna, francon. burne, germ. m. ae. brunne, «puteus».

Burnstein: eyn burnstein «electrum» pag. 140. Ad formam burnstein, cf. burnholz pro brennholz.

C (=k.) Cz (=z).

Czam «mansvetus» pag. 225, germ. zahm.

Czart: hä czart «traxit» pag. 228, germ. er zerrte, g. m. ae. zarte.

Czebast: en czebast pag. 232, cf. germ. m. ae. ein zach bast.

Czege «capra» pag. 235, germ. med. ae. zige.

Czeyn: eyn czeyn «cuprum» pag. 232, germ. m. ae. zein «virga», sive zin «stannum».

Czême: ich czême «domo» pag. 221, germ. ich zähme.

Czene «dentes» pag. 132, germ. Zähne.

Czuget: is czuget «trahit» pag. 229, germ. es zieht, cf. verbum germ. m. ae. inde derivatum intransitivum: zogen.

Ciber, cf. germ. m. ae. ziber «popa» (Opferthier) Mittelhochd. Wtb. 3, 873.

Cleybe: ich cleybe «adhaereo» pag. 220, germ. m. ae. kleibe.

Čolle: eý čolle (? eine Scholle, respondens glossa cum. seng 1. lapis 2. glareas) pag. 139, germ. m. ae. zol, zolle «frustum».

Cristalle «crystallus» pag. 227.

Crum «curvus» p. 140, germ. krumm.

Czuen «duo»: czuê fuse hiden unde phorn (germ. zween Füsse hinten u. vorn) «duo pedes anteriores et duo posteriores», — czueñetic «gemelli» pag. 221, cf. germ. m. ae. zwinelinc, — czuen tak? tzuen t. (germ. zween Tage) «duo dies» pag. 232.

Czue walde «papilio» (vid. respondentem glossam cum. kobelek) pag. 222, cf. germ. m. ae. zwêvalter, vîvalter, falter.

Czuyt: ha czuyt «trahit», in hac dictione: ha czuyt wo(l)uwsgerich(...) p. 231, germ. ant. ziuht.

Czurukke «retro» p. 139, germ. zurück.

Czu swollem, vid. sub v. swollen.

Czu vlous «deliquit» pag. 139, in hodierna lingua germanica zerfloss, vid. respondentes glossas cumanicas sizdi, jridi.

Czuzamene «simul», «una» pag. 234, germ. m. ae. zesamene.

D.

Dichke «spissus» (mendose scriptum pro dicte) pag. 139.

Dikke pag. 231, germ. m. ae. dicke (adjectiv.) «spissus», (adverb.) «saepe».

Diole (i. e. die ole) «subula» pag. 226, germ. m. ae. âle, respondens glossa cum. biz, kaz. bez subulam significat.

Dod: des dodin bilde «statua de-
functi», g. m. ae. des tôten bilde.
Döwen «digerere cibum» pag. 138, cf.
germ. med. ae. döuwen.
Dree: ich dree «verto» pag. 138,
germ. drehen, med. ae. draejen.
Dinge: ich d̃nge (dringe) «im-
pello» pag. 138.

Drowe: ich drowe «minor» pag.
38, cf. germ. med. ae. drowen.
Drucke: ich drucke «premo» pag.
137, 138, germ. drücke.
Durch «per» pag. 233.
Durre riyzecht «ramalia» pag. 225
germ. dürres Reischt.

E.

Ebik «aeternus» in hodierna lingua ger-
manica ewig pag. 234.
Egestern «nudius tertius» pag. 136,
germ. med. ae. êgestern.
Eyn «unus», germ. ein.
Eyn trechtuk «lucrosus» pag. 229,
cf. germ. einträchtig, m. ae. ein-
trehtec; hic sensu germanici: ein-
träglich, vorthailhaft.
Elboge: d' elboge «cubitus» p. 139.
En i. q. eyn «unus».
Enge «angustus» pag. 139.
Enlich «similis» p. 226, germ. ähnlich.
Enplöse: ich enplöse, in perf.
ich enplöste «nudo», «nudavi» p.
136, germ. entblöse.

Entwerre: ich entwerre «enodo»
pag. 132.
Entworren «enodatum» ibid., germ.
entwirren.
Erbeyter: en erbeyter (i. e. ar-
beiter) «operarius» pag. 234.
Erde «terra» in hac dictione: di erde
sank under «terra submersit» pag.
138.
Ermel «manica» in hac dictione: hä
hat di ermel uf gestchê (ge-
strichen) «manicas ad cubitum us-
que reduxit» pag. 225.
Eruyre: ich eruyre «murmuro» pag.
138.

F.

Finede: ich finede pag. 223, cf.
germ. m. ae. finen, germ. fein ma-
chen, zieren; inde «finede» (prae-
teritum).
Flec: ey flec (i. e. ein flec) «assu-
mentum» pag. 220, germ. Fleck.
Fuse «pedes» in hac dictione: strekke

di fuse «exporrige pedes tuos» pag.
232, germ. strecke die Füße.
Fuwst: dy fuwst «pugnus» p. 223,
cf. germ. med. ae. fûst, g. Faust.
Futir: das futir «pannus subsutus»
pag. 138, cf. germ. med. ae. fuoter.

G.

Gancz «totum» in hac dictione wart
gancz «totum erat» p. 137, g. ganz.
Gast: ey gast «hospes» pag. 225.
Gazeret «attraxit» in hac dictione:
hä hat miyn phert gazeret

«continuit mei equi habenas» pag.
232, cf. czart.
Gearbe(itet): ich habe gear-
be(itet) «laboravi» pag. 227.
Gecleyt «vestitus» p. 140, g. gekleidet.

- Geczêke: ein geczêke «*rixa*» pag. 229, germ. Gezânke.
- Gegerwytt «*effictum*» (scil. corium) pag. 132, germ. gegerbt.
- Gehallbir(et) «*variegatus*» (unum l. supervacu scriptum est) p. 137, germ. m. ae. gehalbieret «besonders von der Kleidung, die nach einer im XII. Jahrhundert aus Frankreich herüber gekommenen Mode zweifarbig getragen worden» LEXER Mittelhochd. Handw. I, 1147.
- Gehorche: ich gehorche «*obedio*», in perf. ich gehorchte pag. 137.
- Geil «*hilaris*» in hac dictione: du bist geil worden «*exhilaratus es*» pag. 221, germ. m. ae. geil.
- Gelâ . . , in hac dictione: ich habe mich gelâ . . (? gelabet), «*delectatus sum*» pag. 225, vid. respondentem glossam cum. suêdî.
- Geliç «*similis*» pag. 233, germ. m. ae. gelîch.
- Genâne (i. e. germ. m. ae. genanne) «*cognominis*» pag. 226.
- Gerade «*rectus*» pag. 229.
- Gerî i. e. gering «*macer*», «*levis*» in hac dictione: ich bî (=bin) gerî geworden (geworden) pag. 228.
- Geschorn «*tonsus*» pag. 132.
- Gesprink: eyn gesprink «*scaturigo*» pag. 134, cf. germ. med. ae. sprinc.
- Gestrift «*virgatus*» p. 137, germ. gestreift.
- Getuuwe «*textoria tabula*» pag. 225, flandric. getouw.
- Gewar «*animadvertens*» pag. 134.
- Gevcze «*oscito*» pag. 136, cf. germ. m. ae. gëwen, giwen (gähnen), cf. bavaricum gauzen «*latrare*» Schmeller bair. Wörterb. I², 967.
- Gewurffen: gewurffen czege «*capra novella*» pag. 235.
- Geczu(rn) «*iracundia*» pag. 225, germ. Jähzorn.
- Gibis: ey gibis «*ordo dentium*» pag. 221, germ. Gebiss.
- Gihoft «*glebosus*» in hac dictione: en gihoft grap «*sepulcrum*», proprie «*tumulus*» pag. 222, germ. ein gehäuft (m. ae. gehûfet, gehoufet) Grab.
- Gineszin «*sanatus*» pag. 140, germ. genesen.
- Girähtikeyt: mit girähtikeyt «*cum justitia*» pag. 230, germ. Gerichtigkeit.
- Gyrûpelt fortasse i. q. ger. gerumpelt pag. 225 (r. glossa cum. čurusipdir, quod ad etymon čur, cum hung. csör-ög convenit).
- Gisladenne, cf. paulo infra eyn golädeme (cum. čov, čovlam-nang) ? pag. 137.
- Git apud Plinium 20, 17, 71 plantam melanthium, germ. schwarzkümmel denotat; sed et in vocabulariis germanicis occurrit significatione oryzae (Reis), vide Korrespondenzbl. des Vereines für siebenb. Landeskunde 1878, p. 81 s.
- Gitrant: uf gitrant «*dissutus*», germ. auf getrennt pag. 221.
- Gleich «*similis*».
- Glyh: mer glyh «*mihi similis*» pag. 142, germ. mir gleich.
- Glûch «*fortuna*» p. 137, germ. Glück.
- Glut: is glut «*ardet*» pag. 227, germ. es glüht.
- Gobule: is g^obule pag. 224 (respondens glossa cuman. čuh čulärmê).
- Golädeme: eyn golädeme p. 137.
- Goh czornik «*iracundus*» pag. 225, — goch czornik ibid., germ. jähzornig.

Goh czorinle «iracundia», germ. jähzornig, m. ae. gâchzornec.
 Got «Deus» in hac dictione: das î gebe got nich «Dii meliora!» pag. 139, germ. m. ae. das en gebe g. n.
 Grabe «fodio» pag. 228.
 Grabe: der grabe «fossa» pag. 222.
 Grap: eyn grap »sepulcrum» p. 224.
 Grave: eyn grave «fossa» pag. 136.

Grigik: eyn grigik man «lip-pus» pag. 228, cf. germ. m. ae. griekch lippus.
 Grille «cicada» pag. 139, germ. Grille.
 Grossir «major» p. 133, germ. grösser.
 Grûcet i. e. gruncet «murmurat» pag. 134, cf. germ. grunzt.
 Gurtel «cingulum», en bruch gurtel «caligae cingulum», germ. med. ae. bruochgürtel, germ. Hosengurt.

H.

Ha (hä) i. q. he.
 Half: he half in ertrikê «juvavit in submergendo» pag. 220, er half ihn ertrinken.
 Half: he half im wasser brêgê «juvavit in gerenda aqua» pag. 220, germ. er half ihm Wasser bringen.
 Halfe: ich halfe gäbin «juvo donatione» pag. 232.
 Hallet: is hallet «resonat» p. 232, germ. hallet.
 Ham': d' ham': i. e. der Hammer «malleus» pag. 139.
 Hantwerk «ars» pag. 135, en hantwerk pag. 233.
 He «ille», cf. franc. et saxonium her, he «ille».
 Heisch «raucus» in hac dictione: he is heysch wrden «raucus evasit» pag. 223, cf. francon. heisch, germ. heiser.
 Helle: ty helle «infernus» pag. 228, germ. m. ae. helle, germ. Hölle.
 Henge: ich henge «suspendeo» pag. 139, germ. hänge.
 Her: eyn her «exercitus» pag. 137, — des heres teyl p. 227, germ. Heer.
 Hert: is hert sich pag. 231, cf. germ. m. ae. hern vastare vel hêren ornare.

Herte in hac dictione: hä herte wol pag. 231.
 Hillet: is hillet «flammat», germ. m. ae. hëllen 1. sonare 2. flagrare, vide LEXER Mittelhochd. Wtb. I, 1236.
 Hoch «altus» pag. 139.
 Hoybt: eyn hoybt «caput» p. 230, germ. ant. houbit.
 Hoypt «caput» in hac dictione: das hoypt gîc (ginc) in ûme «vertigine correptus est» pag. 224, germ. das Haupt ging ihm um, drehte sich.
 Hoys rekke «locusta» pag. 136, sine dubio germ. m. ae. höuschrecke.
 Heuschrecke i. e. locusta, cicada.
 Hof in hac dictione: he wil êy hohaldê «curiam vult possidere» p. 229.
 Hol «cavus» pag. 133, germ. med. ae. hol.
 Holz «lignum» in hisce dictionibus: ergancz holcz «integrum lignum» pag. 231, en gespaldê(n) holcz «fissum lignum», «caudex fissilis» ibid. das holz is gelogen fortasse i. q. germ. med. ae. das holz ist gebogen «lignum curvatum est» p. 140.
 Huffe hauz pag. 229, cf. germ. med. aevi huffehalz: hüftenlahm. respond. tamen glossa cum. oppidum significare videtur. Ceterum cum. beč

el et cum pers. pēčan «contortus» comparari potest.

Hunt in hac dictione: der hunt bal ich warrt is gewar «canis latravit, equidem auscultavi» pag. 134, der Hund bellte, ich ward es gewahr.

Hus «domus» germ. m. ae. hūs.

Huste «tussis» pag. 138, germ. med. ae. huoste.

Huste: ich huste «tussio» pag. 136.

Huv vid. sub v. tode.

Huwte: enhuwte i. e. en huwte pag. 234, fortasse germ. ein hûte, m. ae. huote «tutela». Resp. glossa cum. keben fortasse tegillum significat, cf. etiam germ. Hütte.

Huwfe: en huwfe germ. med. ae. hûfe: Haufe.

I.

Y «magis ac magis» pag. 133, germ. med. ae. ie, in hodierna lingua german. je, cf. ie.

Iage «venor», in perf. iaite pag. 137, germ. jage.

Ich «ego».

Ie «semper», vide y, germ. med. ae. ie.

Iener, Ienä «ille», «illa» pag. 138.

Iyle: ich iyle «festino», — perf. ich iylte, — pr. neg. ich iyle nicht, imp. prohib. nicht iyle pag. 137, cf. germ. med. ae. île.

Iyn tuyche: ich iyn tuyche «immergo» pag. 229, germ. eintauchen.

Iller in hac dictione: das iller underste «infimus» pag. 137, germ. allerunterste.

Inspannê «jugare» pag. 220, germ. einspannen.

Intwerfen pag. 228, germ. m. ae. entwerfen, germ. auseinander werfen.

Intwische: ich intwische «aufugio» pag. 226, germ. entwische.

Invurte «abstuli» pag. 227.

Irrschracke: ich irrschracke «perterreo», ich erschrak «perterritus sum», — ich irschrecke dich «te perterreo», — ich erschreckte yn «eum perterrui» pag. 132.

Is i. q. germ. es, e. g. es wirt hy leng pag. 135.

Iuct in hac dictione: hî iuct iê mich «puritum sentio» pag. 136, german. jucken.

K.*

Kayn mendose scriptum pro kin pag. 222.

Kal «calvus» pag. 234, germ. kahl.

Kalder: das kalder loco die kelder «calcatorium», germ. med. ae. kelter, quod ex latino «calcatura» depromptum est, pag. 220.

Karre: där karre «vehiculum», — där kare sluk nedir «vehicu-

lum subversum est» pag. 232, germ. der Karren schlug nieder, fiel um.

Kem: ich kem iym p. 231, germ. kämme?

Kerbe: ich kerbe «incido» pag. 233.

Kern «granum» pag. 235.

Kin «mentum» pag. 222, germ. das Kinn.

* *Cleybe, cristalle, crum* vide sub *c*.

Knaoe: ich knaoe «depso», perf.
ich knat pag. 136, germ. kneten.
Kniype: ich kniype «vellico» pag.
220, germ. ich kneipe s. ich
kneife.

Knospe: en knospe «gemma»,
«bacca» pag. 222.

Knöte: ich knöte «nodo», perf. ich
knötte pag. 136, germ. knoten.

Knuppe: ich knuppe «nodo», perf.
ich knupppte pag. 136, germ. knüpfen.

Kopicze: enkopicze i. e. en ko-
picze pag. 234, cf. germ. med. ae.
koppizen, «eructare».

Koufslage: ich koufslage «data
manu confirmo emtionem» pag. 133,
med. ae. koufslagen.

Kreisch «clamavit» p. 136, g. kreischte.
Kremer: en kremer «mercator»
pag. 235, germ. Krämer.

Krinpis, respondens glossa cum. de-
sideratur pag. 232, cf. sequens vacab.

Kripet: is kripet sich «convolvitur»,
«contrahitur» pag. 221, germ. med. ae.
krimpfen.

Krû? = krume pag. 224, vid. sub v.
arkrinn glich et p. 223.

Krum «curvus» germ. krumm.

Kruwsp «ornamentum vestis», cf. cum.
elpek pag. 224, cf. germ. med. ae.
krûsp crispus.

Kuylecht «rota» pag. 223, germ. m. ae.
kiulecht.

Kule «frigidus» pag. 139, germ. kühl.

Kurczet «abbreviat» pag. 222, kürzt.

Kuwle «globus» pag. 222, franc. kûle.

L.

Lade: di lade «cista», «feretrum»
pag. 222, germ. Lade.

Ladir «corium», eyn gegerwit la-
dir «effictum c.» pag. 132, germ. m.
ae. lëder.

Lampuel: eyn lampuel «pellis ag-
nina» pag. 132, germ. med. ae. lam-
phël, lampvel: Lammfell.

Lecke: ich lecke «lingo» pag. 138.

Ledige: ich ledige «libero» p. 226.

Lege: ich lege «jaceo» in hac dict.:
ich lege uf dem rucke «supi-
nus sum» pag. 134, germ. liege.

Leyik: eyn leyik pag. 231.

Leyter: en leyter «scala» pag. 233.

Leytzeyl: eyn leytzeyl «funis ducto-
rius» pag. 229, germ. Leitseil.

Liyt «jacet» in hac dictione: he liyt
hiczêde «jacet vexatus ardore feb-
rili» pag. 230, he lît hitzende.

Lîker: eyn lîker pag. 226, Linker.

Lipkozit «blanditur» pag. 231, germ.
liebkost.

Lispt «susurrat», h. l. «balbus» pag.
230, germ. lispelt.

Logê i. e. logen in hisce dictionibus:
ſ logê mit dê vuse zu samne
«conjunctis pedibus jacuerunt», w' lo-
gen bi eyn andir «concupuimus»
pag. 134, wir lagen bei ein-
ander.

Loypher: der loypher «cursor»
pag. 222, germ. m. ae. loufaere.

Lutir «purus» pag. 140, lûter.

M.

Mache: ich mache «facio», «fab-
rico» in hac dictione: ich mache
karrê «esseda fabrico» pag. 223.

Macht: di macht «potentia» pag.
221

Mager «macer» pag. 139.

Mane: der mane «juba» pag. 227, germ. med. ae. *mâne*.
 Marot: des marotes teyl pag. 228, cf. germ. m. ae. *merôt*: coena, panis cum vino.
 Melde: ich melde «annuncio» p. 137.
 Mensche: d' mensche «homo» pag. 134, germ. med. ae. *mensche*.
 Mer «mihi» in hisce dictionibus: mer ist czusuer «praemodum mihi res ardua est» pag. 227, — mer vuvllet ibid., mer pro mir est francon. (mitteldeutsch).
 Mer «plus», «potior» in hac dictione: her ist mer mer.. wurdê pag. 229, germ. med. ae. *mêr*.
 Merder: en merder (i. e. marder) «feles» pag. 235, germ. *Marder*.
 Messier «cultus» in hac dictione: eyn scharf messier «cultus acutus» pag. 132, germ. med. ae. *mezzier*.
 Miynes selb' (i. e. selber «mei ipsius») pag. 233.
 Miste «erravi» pag. 134, germ. m. ae. *missen* «errare».
 Mitelink: enmitelink i. e. ên mî-

telink «mercenarius» pag. 234, germ. m. ae. *mietelinc*, in vocabulario de anno 1420 edidit SCHRÖER (Pressburg 1859): «mercenarius mittelink».

Mosê (mosen): in der mosê «eo modo» pag. 220, g. m. ae. *mâze*.

Muchzet: js muchzet «mucescit» pag. 225, germ. m. ae. *muchzen* «mugire», sed in vocabulario de anno 1420 (ed. SCHRÖER Pressburg 1859): *muscidus* (= *mucidus*): *muchczinde*, cf. *müchzen*: nach Schimmel riechen SCHMELLER-FROMMANN I, 1562, *mucidus*: *müchscende* DIEFENBACH mittellatein. hochd. böhm. Wtb. S. 185.

Mude in hac dictione: ich bin mude wrden «defatigatus sum» pag. 221, germ. ich bin müde worden.

Munt: den munt rorn pag. 138.

Murmere: ich murmere «murmuro» pag. 136, germ. ant. *murmurôn* et *murmulôn*.

Muwer: di muwer «paries» pag. 222, germ. *Mauer*, m. ae. *mûre*, francon. *mûer*.

N.

Nacht: die nacht «nox».

Nage: ich nage «rodo» pag. 139.

Nakke: der nakke «collum» pag. 136, germ. med. ae. *nacke*.

Nakt «nudus» pag. 140. Nakt obur v̄ (von) gurtel «nudus supra cingulum» pag. 225.

Nas «humidus» pag. 140, germ. *nasz*.

Naschet «catillat» pag. 228.

Ne in hac dictione: ich ne mit ziyde «suo cum filo serico» pag. 223, germ. *nähen*, m. ae. *naejen*.

Nedir «brevis», «inferus» pag. 139, — «deorsum», germ. *nieder*.

Niose «salveto» pag. 221, cf. g. m. ae. *niusen* probare Lexer 3, 91 et *nern*: *genësen*, cf. etiam *niezen*: *genieszen*.

Nizte: ich nizte «sternutavi» pag. 136, germ. m. ae. *niesen*.

Nöte: ich nöte «cogo» pag. 228, germ. m. ae. *noeten*.

O.

Obirschiyte i. e. obirschriyte «transgredior» pag. 222, germ. *überschreite*.

Obur, germ. *über*.

Odin «vapor», germ. *Odem* = *Athem*.

Odir «vena» in hac dictione: dy odir
net «sectio venae» pag. 139, germ.
Ader.
Ole: diole i. e. di ole, germ. m. ae
âle «subula», vide paulo supra diole.

Öberige: ich öberige «supersum»
pag. 229, germ. überig «superstes».
Öberik pag. 224. Respondens glossa
cum. elpek ornamentum quoddam
collari assutum significat.

P. Ph.

Ēphanne i. e. eine phanne «sar-
tago», «frixorium» pag. 234, germ.
Pfanne.

Parkû «locus circumclausus», vulgo
«parcus» pag. 232, parkun pag. 234,
in latinitate m. ae. parcus dicitur
hortus circumclusus, ant. germ. pfar-
rich, nunc Pferch, anglic. park,
francogallic. parc.

Pelz «vestis pellicea» in hac dictione:
en obêr (i. e. über) czogê pelz
in hodierna lingua germanica: ein
ueberzogener Pelz pag. 232.

Phert «equus» in hac dictione: di phert
di wyerten «equi hinniverunt» pag.
134, germ. die Pferde, die wie-
herten.

Plince: ich plince «nictor» perf.
ich plinczte pag. 134, germ. m. ae.
blinzen.

Plodirt: is plodirt «strepit» p. 230,
germ. med. ae. blôdern.

Plostere: ich plostere «flo», «sufflo»,
«fremo», perf. ich plostirte «fremui»
pag. 133, 135, g. med. ae. blâstern.

Phluck: ich phluck loco phlücke
«carpo» pag. 224.

Potwar «tricae», «calumnia», «discordia»
p. 233, cf. germ. med. ae. botwar:
calumnia et ant. slavicum potvorъ,
hung. patvar.

Puvke: dy puvke genus quoddam
tympani pag. 223, germ. med. ae.
pûke.

R.

Reyic: en reyic loco reyge «cho-
rea» pag. 233, germ. Reigen.

Reynlich «purus» in hac dictione: en
reynlich m̃ (=mann) «homo pu-
rus» pag. 230.

Reyzse: ich reyzse mich «me
irrito» pag. 136, germ. reize.

Rey(.)zi: ich rey(.)zi «irrito» pag.
224, cum. jârsitirmen.

Ret loco redet in hisce dictionibus:
hâ re(t) di čûge (i. e. zunge)
gerade «sincere loquitur» pag. 229,
heret (i. e. he ret) czornlich

nicht gutlich «iracunde loquitur et
non benigne» pag. 226.

Richte: ich richte «judico» p. 138.

Riyf «pruina» pag. 234, germ. med. ae.
rîfe.

Riyse: ich riyse «peregrinor» pag.
228, vid. cum. silarmê, germ. rei-
sen.

Rimê (i. e. rimen) «corriga» pag. 226,
cf. g. m. ae. rieme.

Ris «juncus» p. 135, germ. der Risch
= Sumpfbinsen.

* Vid. FRANC. MIKLOSICH «Die slavischen Elemente im Magyarischen»
(Viennae, 1871) pag. 48.

Roge: dy roge «ova piscis» pag. 222.
germ. der Rogen.

Rorn? rôren (= rüern) francon
«movere»?

Rozt: hä rozt «putret» pag. 231,
germ. es rostet.

Rostirte: ich rostirte «sputum
edidi», «extussivi» pag. 136, germ.
räuspern, m. ae. riustern.

Röypczte: ich röypczte «ructatus
sum» pag. 136, germ. med. ae. rof-
zen, germ. ant. roffazzan.

Ruder: eyn ruder «remus» p. 135.

Rudere: ich rudere «remigo», per-
fectum ich rudirte «remigavi» pag.
135.

Rus «fuligo», germ. Russ, m. ae. ruoz.

S. Sc. Sch.*

Santkorn: eyn santkorn «granum
pulveris» pag. 135.

Scâppin «objurgare verbis» pag. 10,
franc. schampetschempin, flandr.
schimpen, germ. schimpfen.

Sceufel «pala», «ama» pag. 139, germ.
Schaufel, m. ae. schûvel.

Scmui(?) fortasse schouwete, vid.
respondentem glossam cum. karadim
pag. 135.

Schade «damnum» pag. 234.

Schädel: eyn schädel «cranium»
pag. 230.

Schafuel i. e. schaf-vel «pellis
ovina» pag. 132.

Scharf «acutus» pag. 133.

Schate «umbra» pag. 137.

Scheide: eyn scheide (i. e. eine
Scheide) «vagina» pag. 138.

Scheyde: ich scheyde «decortico»
pag. 136, cf. germ. m. ae. scheide.

Schelle: en schelle (i. e. eine
schelle) «campanula» pag. 234.

Schemelik «ignominiosus» in hac dic-
tione: (i)s ist schemelik «igno-
miniosum est» p. 229, germ. schä-
menswert, m. ae. schemelîch.

Scheppe: ich scheppe «haurio»

pag. 227, germ. schöpfe, saxon.
scheppe.

Schif «navis» in hac dictione: das
schif lget czu ru (= das Schiff
liegt zu Ruh) «navis anchora sub-
missa constitit», «n. ad terram appli-
cata est» pag. 223.

Schilet «luscus est» pag. 224, germ.
schielend, m. ae. schilhende.

Schimpe: im schimpe «joco» pag.
138, germ. m. ae. schimpf, francon.
schimp «jocus.»

Schyt: is schyt (loco schytet)
sich «se excutit» pag. 130, franc.
schutten, germ. schütten.

Schone: ich schone «parco», perf.
ich schonte, imp. schone pag.
132.

Schor: ey schor «rutabulum» pag.
139, cf. vocabul. de anno 1420 ed.
SCHRÖER (1859): emunctorium: scho-
risen i. e. Schüreisen.

Schöre: ich schöre in hac dictione:
ich schöre das vu'ir «ignem
struo», perf. ich schorte pag. 132,
germ. m. ae. schuren, nunc schü-
ren.

Schreckinv (? de) «tripudians» pag.

* In codice, flandrico modo, saepe loco s: z scribitur, vide z.

- 29, franc. schreckin «salire», «tripudiare».
- Schupē i. e. schupen «furfures», «porrigines» in hac dictione: schupē ofim hoypte i. e. schupen uf dem hoypte pag. 220, germ. Schuppen auf dem Haupte.
- Seyl: eyn lanc (i. e. lang) seyl funis quidam pag. 136.
- Sete: eyn sete «mos» pag. 135, franc. der sete, germ. die Sitte, m. ae. der site.
- Sicchte «vadosus» pag. 139, germ. seicht, m. ae. sichte.
- Sye: ich sye «percolo», perf. ich sey pag. 17, germ. med. ae. sîhen «percolare», perf. sêch, nunc: seihen.
- Sin «mens» in hac dictione: is "oz mer idensin (i. e. germ. m. ae. ez war mir in dem sin) «recorder» pag. 227.
- Sleft «dormit» in hac dictione: sleft he adir vacht he «numquid dormit, an vigilat?» pag. 139, germ. er schläft, m. ae. er slaefet.
- Slinden «glutire» pag. 227, germ. m. ae. slinden.
- Slofendi «dormiens» pag. 139, g. m. ae. Slâfende.
- Slowolle: ich slowole (i. e. slowole) «lanam pulso» pag. 223, germ. schlage wolle.
- Sluc in hac dictione: ich sluk unde miste «ferivi, sed deerravi» p. 134, =ich schlug und fehlte.
- Sluk «voratio» s. «voravit» pag. 235, cf. g. m. ae. sluk, germ. Schluck.
- Sluysär: der sluysär pag. 230 (respondens glossa cum. kasnači thesaurarium significat), germ. der Schliesser, flandr. sluter.
- Smak «gustus» pag. 135, germ. m. ae. smac.
- Smal «angustus» pag. 139, germ. m. ae. smal.
- Smiyse: ich smiyse «abjecto» pag. 224, germ. m. ae. smîze.
- Smoče: eyn smoče? pag. 132 (resp. glossa cum. cachna «sculptum» significare videtur), cf. germ. schmutz, m. ae. smozen, sed cf. etiam smuken et smogen et inferius: snitze.
- Snarke: ich snarke «sterto», perf. ich snarkte pag. 134, germ. m. ae. snarchen.
- Snarkit «stertit» ibid.
- Snatert: ha snatert «strepit anserum more» pag. 231.
- Snelle: ich snelle «strepito» pag. 225.
- Snicze: ich snicze «sculpo» p. 226.
- Snuycze: ich snuycze «emungo» pag. 136, germ. med. ae. sniuzen.
- Snuppe: di snuppe «mucus» pag. 138, franc. snuppe, ita in vocab. de anno 1420 ed. SCHRÖER (1859).
- Sozt: ha sozt «statuit», g. med. ae. sâzet.
- Spalte: is spalte sich (i. e. spaltet) «finditur» pag. 137.
- Span in hac dictione: ich spanpherde «equos instruo» pag. 223.
- Spange: eyñ spange vō bliye «cingula» s. «fibula plumbea» p. 138.
- Spine: di spine «aranea» pag. 139.
- Spiver «ejectamentum» in hac dictione: dy spiver get uf bitter «ejectamentum se solvit amarum» pag. 225, cf. germ. speien, m. ae. spîwen, inde diu spîwe.
- Spor «calcar» pag. 133, germ. med. ae. spor.
- Sprv: ich sprv «spargo» pag. 221, cf. germ. m. ae. spraejen, sprae-wen «spargere».

Spruy «palca» pag. 234, germ. Spreu, m. ae. spriu, franc. sprû.
 Stif vat': der stif vat' (i. e. vater) «vitricus» pag. 142.
 Stille: ich stille «quiescere facio» pag. 224.
 Stochere: ich stochere in hac dictione: ich stochere di czene «frendo» pag. 132, saxon. stokkere.
 Stol «sedile» pag. 223, germ. Stul.

Streychelt «laevigat» pag. 221, germ. streichelt.
 Strecke «extende» in hac dictione: strekke di fuse pag. 232, strecke die Füsse.
 Strom: der strom «flumen» pag. 222, germ. Strom.
 Stûp «obtusus» pag. 137, stump pag. 233, germ. stumpf.
 Svollem: czu swollem «tumidus» pag. 140, germ. geschwollen.

T.

Taage mendose pro tage «dies» p. 138.
 Tak idem in hac dictione: tzuen tak noch inandir pag. 232, = zwên tac nâch einander.
 Tânr: dâr tânr «palma» (hungarice tenyér) pag. 223, cf. germ. m. ae. tēner.
 Taste: ich taste «palpo» pag. 135. Respondens glossa cum. carmadim = «iter praetentavi».
 Theve: eyn theve «canis femina» pag. 224, germ. ant. zoha, sax. teve, flandr. teef. Originem Germani scriptoris testatur, qui dialectum franconicam (mitteldeutsch), non saxonicam (niederdeutsch) nec flandricam (niederländisch) locutus est et tamen forma flandricosaxonica hujus vocis utitur, quae in regione intra Bonam (Bonn) et Aquisgranum (ubi franconica dialectus dominatur et Saxones Transsilvaniae partim oriuntur) similiter forma teff, tief usitata est.
 Tiber: eyn tiber fortasse «obscuritas», cf. germ. m. ae. timber obscuritas.
 Tick mendose pro tief scriptum pag. 139.
 Tief «profundus».
 Tode «mortuus» in his dictionibus: des

toden hus «sepulcrum». — des toden huv «tumulus», — des to-din bilde «statua sepulcralis» pag. 222.
 Tomerelle pag. 224 (respondens glossa cum. čuuliydir), cf. germ. med. ae. tumbrel et tumerel, in latinitate med. aevi: tumbrellum, francog. tombreau.
 Towp germ. taub.
 Trachte: ich trachte «contendo» pag. 232.
 Trechtuk: eyn trechtuk pag. 229 (cum. kirigib), vide sub eyn trechtuk.
 Trege «piger» pag. 135, germ. träge.
 Treyp: treyp czuzamene «compulit» pag. 234, = trieb zusammen.
 Trêke (i. e. trenke): ich trêke «poto» pag. 223, trânke.
 Truyre: ich truyre «deplango», traure.
 Tuyche: ich iyn tuyche «intingo» ich ein tauche pag. 229.
 Tuyschet «decipit» pag. 224, täuschet.
 Turm: eyn turm «turris» pag. 136.
 Tzwrin «filum tortum» pag. 132, germ. Zwirn.

U.

- Uf «super», «supra», germ. m. ae. *ûf*.
 Uf gebrah(t) «irritatus», aufgebracht.
 Uf gepralt «assultum» pag. 227, conf. germ. med. ae. prellen, gepralt, germ. geprellt.
 Uf gitrant «dissutus» pag. 221, aufgetrennt.
 Underste «imus» (das iller — sic! — underste), germ. das allerunterste.
 U'gebrant i. e. ungebrant «quod incrematum non est» pag. 227.
 Ungeslahte «rudis» in hac dictione: eyn ungeslahte man «homo rudis» p. 228, germ. ungeschlacht.
 Ungestume «importunus» pag. 196, ungestüme.

- Ungewittir: *êy* ungewittir «tempestas» p. 139, germ. Ungewitter.
 U'gilvkke: *êy* *ûgilvkke* (ein urgilukke) pag. 223. Respondens glossa cum. *čyrû* «campana», germ. glocke, cf. m. ae. *ûrglocke*, germ. Uhrlocke «horologium.»
 U'givelle: *êy* *ûgivelle* i. e. ein ungivelle «via caesis lignis impedita» ibid., germ. m. ae. daz ungevelle.
 Unles (? g. m. ae. unerlâzen) «necessario», vid. resp. glossa cum. alpant (mend. pro *الب* scriptum) pag. 226.
 Uvrge: ich uvrge pag. 228 (respondens glossa cum. huvarmen «palesco»), cf. germ. ich vergeh (Uvrge lege: *vurgê*) «evanesco».

V.

- Vachynde «vigilans» pag. 139, wachend.
 Vädirkeil «caules pennarum» pag. 136, Federkiel.
 Valde: ich valde «plico» pag. 230, falte.
 Valwit «marcet» pag. 37, cf. germ. m. ae. valewen.
 Varbe «color» pag. 18, cf. germ. m. ae. varwe.
 Velle: ich velle «facio cadere», perf. vellete pag. 18, cf. germ. med. ae. vellen.
 Vette: ich vette «contendo» p. 136, wette.
 Velz: eyn velz «rupes» pag. 136, Fels.
 Verlorn: ich bin verlorn «perii».
 V'miste (i. e. vermiste): ich v'miste «aberravi» pag. 235, vermisste, fehlte.

- Vil: ich vil «cecidî», he vil «cecidit» pag. 134, fiel.
 Vilcz bette: ein vilcz bette «lectus lana coacta factus» pag. 138, Filzbette.
 Vingerhut: *êy* vingerhut «digitale» pag. 139.
 Vîster i. e. vîster «tenebrosus» in hac dictione *vîster antli* (i. e. antlitz) «vultus severus» pag. 228.
 Virdrossiheit «morositas» pag. 225, Verdrossenheit.
 Virgeslilch mendose pro virgeslich «obliviosus» pag. 139, vergesslich.
 Virnunft «intellectus» pag. 140, Vernunft.
 Vir smete: is vir smete (sic!) «liquescit» pag. 229, fortasse legendum vir smelzt loco versmilzt.
 Viruluhte (i. e. virvluhte) «execravît» pag. 135, verfluchte.

Virworren «intricatus est» pag. 132, verworren.

Vischgarn: das vischgarn «rete» pag. 138, — en vischgarn pag. 221, Fischgarn.

Vytur: das vytur «rumis» pag. 230, cf. germ. med. ae. ûter et iuter.

Vlam: êy vlam «flamma» pag. 139.

Vleys «caro» in hac dictione: en ziye vleys «caro tenella» p. 233, Fleisch.

Vl'ce: ich vl'ce, germ. verletze?

Vlischin: en vlischin «unguibus feritum» pag. 230.

Vóhte(n) in hac dictione: ich habe gevóhte(n) «pugnari» pag. 227, gefochten.

Volbrenngûge (i. e. volbrenngunge) «perfectio» pag. 47, Vollbringung.

Vonartic «inurbanus» pag. 137, unartig.

Vorlorn: ich hab vorlorn «perdidi» pag. 230 (forma verbi franconica pro verloren).

Vruyst: mich vruyst «frigeo» pag. 234, germ. med. ae. mich vriuset, nunc: friert.

Vsdrikke (sic!) «exprimo» pag. 223, cf. germ. m. ae. ûzdringen et ûzdrücken.

Vuge: ich vuge «connecto» in hac dictione: ich vuge das holz «fabricor ligna» pag. 140, füge.

Vu'ir «ignis» pag. 132, Feuer.

Vûke: êy vûke (i. e. ein Funke) «scintilla» pag. 139.

Vurc(ht): durch vurc(ht) «per timorem» pag. 233, Furcht.

Vuvlet: mer vuvlet.

W.

Wagat: is wagat «confluctuatur» p. 230, germ. med. ae. wagen «vacillare», bewegen.

Wâhinde «vigilans» in hac dictione: en wâhinde man «vigil» pag. 234, wachende.

Wât (i. e. want) «quum» in hac dictione: wât istu das (hodie: wann issest du das?) «quando edis?» pag. 232, cf. germ. m. ae. wante «quando».

Wârfe: ich wârfe «jaceo» pag. 227, werfe.

Warm «calidus» pag. 139.

Wart «fuit» pag. 137 et passim.

Wassir «aqua» pag. 140, Wasser.

Wedele: ich wedele «flabello refrigero» pag. 222, 230, germ. med. ae. wedele.

Wederspeñik fortasse «pertinax», cf. g. m. ae. widerspennik pag. 227.

Weyde: ich weyde «pascor» p. 231, weide.

Weychsyn: ich weychsyn (forma corrupta) «commuto» pag. 221, germ. med. ae. wehsele.

Weniczût (i. e. wenic zunt) «peccatum haud ita multum», «culpa levis» pag. 221, wenig Sünde.

Werdyr: eyn werdir «insula» pag. 138, — eyn gros werdir «insula magna» pag. 139 (haec glossa in dialecto tantum franconica occurrit).

Wi andirs, germ. wie anders.

Wyerten «hinniverunt» pag. 134, wieherten.

Wiyliche: ich wiyliche «marcesco» pag. 225, germ. ant. wilchen.

Wilde «ferus» pag. 225.

Winde: ich winde «torqueo» in hac dictione: ich winde tzwirn «filum

glomerō» pag. 132, perf. ich want
 ibid., inf. windin ibid.
 Widel: ich widel (i. e. ich win-
 del) «involve» pag. 226.
 Wirke: ich wirke «texo» pag. 223,
 wirkit «textit» pag. 234.
 Wirrte (sic!) «erravit» pag. 222, ver-
 irrte.
 Wirt «erit» in hac dictione: is wirt
 y lengir y grossir «magis ac ma-
 gis longus et magnus evadit» p. 133.
 Wit «amplus» pag. 139, weit.

Wo «ubi» in hac dictione: wo mak
 (. . .) pag. 224, cum. kayda egen.
 Wule: ich wule «excavo», h. l. «ex-
 cutio» pag. 231, germ. med. ae.
 wüele.

Des wundes teyl pag. 228.

Wurst: eyn wurst «farcimen» pag.
 134 (resp. glossa cum. sohta a verbo
 سوقماق «farcire» formata est. Cete-
 rum سوقتا in lingua čag. etiam
 «chartae folia lusoria» significat).

Z.*

Zamenūge «collectio» pag. 220, sa-
 menunge: Sammlung.
 Zeczt zich wedir pag. 230, setzt
 sich wieder.
 Zêg: ich zêg (i. e. zenge) «torreo»
 pag. 224, germ. sengen.
 Zelgiret «testamentum» pag. 221, germ.
 med. ae. sêlgeraete.
 Zêste ex ze ernste contractum «se-
 rio» pag. 138, vid. i. q. praecedit im
 schimpe, cf. ze ernste und ze
 schimphe et in Ernest ode in
 schimph in vocab. germ. med. ae.
 Tom. I, pag. 477 (resp. glossa cum.
 čuči sonat).
 Zi pl. pronominis 3. pers., in hac dic-
 tione occurrit: zi komê (i. e. ko-
 men) mit gidrâgi (i. e. gid-
 rangi) «tumultuose adveniunt» pag.

221, sie kommen mit Ge-
 dränge.

Ziyget: is ziyget «stillat» pag. 230,
 cf. germ. med. ae. sîgen.

Zirpt, cf. g. m. ae. sêrwen «evane-
 scere».

Zu praepositio «dis», cf. franc. zu loco
 zer.

Zu vellet «dilabatur» p. 221, zerfällt.

Zucher «praedo», germ. m. ae. zuk-
 cher, zücker «latro».

Zucht: di zucht «consvetudo» pag.
 220 (quod ad respondentem glossam
 cum., cf. altaicum iang «consvetudo»),
 cf. germ. Zucht, flandr. tucht: mos.

Zuñe: dy zuñe «sol» in hac dictione:
 dy zuñe gîc (gink) czu raste
 «sol ad occasum declinavit» pag. 224,
 die Sonne ging zu Raste.

Zurucke «retro» pag. 134.

* Vide etiam sub cz.

Mediae et postremae Latinitatis vocabularium, quo eae continentur voces, quae apud DUCANGIUM et DIEFENBACHIUM aut non aut aliter descriptae extant aut alio sensu usurpantur.*

Abscōsalia i. e. absconsalia p. 7.
Blasmū pag. 10, apud DUCANGIUM
«blasma».

Cognosimentum ibid., ital. «conoscimento».

Camino, caminaui, camina pag. 16, apud DUC. «caminus», «caminum»
i. e. «via», — «caminarius» = «viator»,
«mercator», ital. «camminare», «cammino».

Custura pag. 17, apud DIEF. «consutura», ital. «costura», vid. infra cho-stura.

Despliceo, displicuj, displacimentum pag. 21, apud DUC. «displacentia», et apud DIEF. «displicere», «displacere», ital. «spiacere» (dispiacere).

Denpingo pag. 21, cf. apud DIEF. «depingere».

Dispolio, dispoliaui, dispolia pag. 22, cf. apud DUC. «despoliare», sed «dispolium», pl. «dispolia».

Estinsi in perf pag. 24, ital. «estínsi».

Esio «exeo» ibid.

Espedicio pag. 25, cf. apud DUC. «espeditamentum».

Espendo, — espensa ibid., cf. apud DIEF. «expendere», «expensa», ital. «spendere», «spesa».

Ecusso, — ecusatio ibid., apud DUC. «excussare».

Fracturo in imp. (sic!), — fratura pag. 27, ital. «frattura».

Fragellum i. q. «flagellum» pag. 28, cf. «fragellare» in dialecto Januensi.

Genuflesso pag. 29, apud DUC. «genuflexus», ital. «genuflesso».

Garbellus ibid., cf. apud DUC. «garbellare» i. q. «cribro succernere», «purgare».

Guarnimentum ibid. apud DUC. «gvarniamentum», ital. «guarnimento».

Graytaroria ibid.

Honero pag. 30, cf. apud DUC. «honera».

Hodoratus ibid. «odoratus».

Inflatura ibid., ital. «enfiatura».

Lusinga pag. 34, ital. «lusinga».

Lanpus pag. 35, «lampas».

* In hoc vocabulario voces non ordine alphabetico, sed uti in cod. leguntur, secundum paginarum tenorem digestae sunt.

- Manleuatio pag. 35, apud DUC. «manuleuatio», sed «manlevare» i. e. «fidejubere».
- Mirun pag. 36, «mirum».
- Masticum ibid. «mastiche».
- Machino pag. 37, cf. apud DUC. «machinatus» i. e. «fractus», «contusus».
- Montanea ibid., apud DUC. «montania».
- Gragnora pag. 40, apud DUC. «gragnola», ital. «gragnuola».
- Obsculo, obsculai, obscula, — obsculum pag. 41, cf. apud DUC. «osculare» pro «osculari».
- Otriamentum pag. 42, cf. apud DUC. «otriare» i. e. «concedere», «permittere», vel «obtinere» et «impetrare» ex gallico otroier.
- Pundus pag. 43, «pondus».
- Proferta ibid., ital. «profferta».
- Perdimentum pag. 44, ital. «perdimento», cf. apud DUC. «perdita».
- Puntura ibid., ital. «puntura».
- Raxorij pag. 49, cf. apud DUC. «rasorium», ital. «rasojo», vid. infra raxorius.
- Rigamentum ibid., apud DIEF. «rigamen».
- Retifico ibid., cf. apud DUC. «retifex».
- Seruicium pag. 53, «servicius» apud DUC.
- Sonum pag. 54 pro «sonus».
- Sompnio, sompniauj, sompnia ibid., cf. apud DUC. «sompneia» et apud DIEF. «sompniare», — sompnum ibid., quod voc. etiam apud DIEF. occurrit.
- Scriptura pag. 55, cf. apud DUC. «scrituarius», ital. «scrittura».
- Spuatiū ibid., cf. «sputum».
- Scrolo, scrolauj pag. 56, cf. apud DUC. «excrolare», ital. «scrollare».
- Siuoro, sivorauj, siuora, — siuorellum ibid., cf. apud DUC. «sibulare», ital. «sibilare».
- Suferta ibid.
- Saltun pag. 58, i. q. «saltus».
- Tintor pag. 59, cf. apud DUC. «tintoria».
- Tronituū ibid.
- Turpidum ibid., cf. apud DUC. «turpido».
- Torceo v. texeo pag. 60, cf. apud DIEF. «torcere».
- Tuscio, tusciuj, — tuscus ibid.
- Volia pag. 62 «volutatio».
- Oneste pag. 69 pro «honeste».
- Pauchum ibid., apud DIEF. paucum.
- Prestiter ibid., cf. apud DIEF. «presto», ital. idem.
- Recie pag. 70, fortasse «ad modum retis».
- Retunde ibid., cf. apud DUC. «retundus».
- Cellum pag. 78, apud DUC. «celum».
- Prina pag. 82 «pruina».
- Rosata ibid., ital. «rugiada».
- Rassus pag. 84, cf. apud DUC. «rasum».
- Bozus pag. 84, i. q. «crudus».
- Cotus ibid., ital. «cotto».
- Abbedo pag. 86, pro «albedo».
- Curticia ibid., cf. apud DUC. «curtare».
- Trauersus ibid., cf. apud DUC. «trauersum».
- Friscus pag. 87, vid. apud DIEF.
- Sichus ibid., apud DIEF. «siccus».
- Balneatus ibid., cf. apud DUC. «balneare».
- Veterus ibid., ital. «vetero» (vox antiqua).
- Prestus ibid., cf. apud DIEF. «presto», cf. etiam prestiter.
- Desligatum pag. 88, cf. apud DUC. «desligare».
- Mondus ibid., ital. «mondo».

- Podius ibid. «lōcus acclivus», «campus inter montes».
- Fossatus ibid., cf. apud DUC. «fossatum».
- Fangun ibid., cf. apud DUC. «fanga», «fangus», ital. «fango».
- Rumenta in sign. terrae pag. 89, cf. apud DUC. «rumentum», «rumenta» diverso sensu.
- Erbagium ibid. «pratū», cf. hanc ipsam glossam in sensu iudiciario apud DUC.
- Fondus ibid., cf. apud DUC. «fondora».
- Prato pag. 90, cf. apud DUC. «pratora», ital. «prato».
- Planura ibid., cf. apud DUC. «planurium», ital. «pianura».
- Carubius ibid., apud DUC. «carubium», «carubeus».
- Marpius ibid., i. q. «malleus», vid. marĉius.
- Foxinū ibid., i. q. «fornax», vid. infra fosina.
- Sulfain' ibid., cf. apud DIEF. «sulfur», vid. sulfurū.
- Bancherius ibid., apud DUC. «bancharius», ital. banchiere s. banchiero.
- Balancie ibid., apud DUC. «balancia».
- Papirun pag. 91, cf. apud DIEF. «papirium».
- Pignate ibid., cf. apud DUC. «pignatorius», ital. «pignatta», «pignatto», i. e. «olla».
- Čucharo ibid., apud DUC. «sucharum», ital. «zucchero».
- Gingalel ibid., apud DUC. «gingiber», ital. «gengiovo».
- Canella ibid., ital. «cannella», germ. zimmt.
- Endego ibid., apud DUC. «endegus».
- Encenso pag. 92, cf. apud DUC. «encenserium», ital. «incenso».
- Ganofanj ibid., ital. «garofano», «garofolo», i. e. «caryophyllum».
- Fusti ibid., cf. apud DUC. «fustum».
- Mastiĉ ibid., vid. masticum, apud DIEF. «mastiche».
- Braĉiile ibid. «lignum rubrum ad tingendum».
- Alume ibid., apud DIEF. «alumen», ital. «alume».
- Châdi . . ibid., cf. apud DIEF. «candire» pro «condire», ital. «candito».
- Bonbeciū ibid., apud DUC. «bombicinum».
- Titua ibid., apud DUC. «tutia».
- Mana ibid. pro «manna».
- Spicus pag. 93 «spica nardi».
- Chibebe ibid., ital. «zibibbo».
- Borâna ibid. «borax» (borax aut minerale est, aut factitium).
- Cardomonio ibid., apud DIEF. «cardomonium», ital. «cardamomo».
- Confeti ibid. «conditum subigendo confectum», ital. «confetti».
- Mortalis pag. 94, cf. apud DIEF. in novo glossario* «mortaliolum», ital. «mortajo».
- Piston ibid., ital. «pistone».
- Sedacius ibid. «cribrum», apud DIEF. «sedazius».
- Busore ibid. «pyxis», «arcula», apud DUC. «bussola», ital. «bussolotto».
- Sacheti ibid., apud DUC. «sachettus», ital. «sacchetto».
- Aloepaticū ibid. «medicamentum ex aloe confectum».
- Rosato ibid., apud DUC. «rosatus», ital. «rosato».
- Bocelli ibid., apud DUC. «bocellus»,

- «bocella», id est «lagna», gall. «bou-
teille».
- Citoaia ibid., apud DUC. «citocaria»,
herba, quae cito purgat ventrem.
- Cominum pag. 95, apud DIEF. «cu-
minum», ital. «comino».
- Cenapio ibid., apud DUC. «senapium».
- Corallo ibid., apud DUC. et DIEF.
«corallus», ital. «corallo».
- Draganto ibid., apud DIEF. «dragan-
tum», ital. «dragante».
- Armoniaco ibid., cf. «armeniaceum»
i. e. malum armeniacum.
- Serapin' ibid., cf. apud DIEF. «sera-
pen».
- Ladano ibid., apud DIEF. «ladanum»,
ital. «ladano».
- Mumia ibid. genus quoddam antidoti.
- N. sarche i. e. nuces sarche
ibid. «nuces Indiae».
- Oleum susimā ibid.
- Reqrēciū ibid., gallice «reglisse».
- Sandalo ibid., apud DUC. «sandalum»,
ital. «sandolo».
- Smirra p. 96, cf. apud DUC. «smyrna»,
apud DIEF. in novo glossario «smirna»,
gr. *σμύρις*.
- Turbiti ibid., apud DIEF. in novo glos-
sario turbit.
- Verderamo ibid., ital. «verderame».
- Specie ibid., apud DUC. et DIEF. «spe-
cies», ital. «specie».
- Sulfarū ibid., apud DUC. «sulphurium»,
cf. sulfāin'.
- Anquun(zē) ibid. «incus». ital. «an-
cudine».
- Tenagie ibid., cf. apud DUC. «tenagla».
- Turchese ibid. «forceps».
- Latonum pag. 97, apud DUC. «lato-
nus», Venet. «laton», quod Mediolani
«loton» sonat.
- Curtellum ibid., apud DUC. «curtel-
lus», ital. «coltello».
- Fosina ibid., apud DUC. «fusina», i. e.
«fornax ad fusuram metallorum», cf.
supra «foxinu».
- Mantexi ibid. «follis», ital. «mantice».
- Buffeti ibid., apud DUC. «bufetum»
i. e. «abacus», ital. «buffetto».
- Carbonum ibid. «carbo».
- Lauellō ibid., apud DUC. «lavellum»,
«lavellus», ital. «lavello».
- Aquus ibid., apud DUC. «aquus» i. e.
«acus».
- Dial' ibid., apud DUC. «digitale», ital.
«ditale».
- Agnine ibid., vid. «agninus».
- Vulpe ibid., ital. «volpe».
- Vai' ibid., apud DUC. «vairus», «vairum».
- Scoyrolī ibid. «sciurus» (varietas nigra).
- Zebelin pag. 98 «mustela zibellina»,
apud DUC. «zebelinus».
- Martori ibid. «mustela martes», apud
DUC. «martures», cf. apud DIEF. in
novo glossario «martarus», ital. «mar-
tora».
- Foyne ibid. «mustela foina», cf. apud
DUC. «foini» i. e. «pelles mustelinae».
- Lupi ceruerij «felis lynx», cf. apud
DUC. «lupa cervalis».
- Vulpe de arē ibid. «canis Corsac»
(nomen kirghisicum).
- Gati pauli ibid.
- Gati spuči ibid. «iltis».
- Moticiū ibid. (respondens glossa cum.
eric pantheram significare videtur).
- Afayto ibid., cf. apud DUC. «affa».
- Ermelinus ibid. «mustela erminea».
- Pena ibid., vid. apud DUC. «idem, ni
fallor, quod pellicia».
- Pichū ibid. «ulna».
- Burdū ibid., apud DUC. «burdus» i. e.
«sutor vestiarius».
- Butana p. 99 «nodus», ital. «bottone».
- Bachairanj ibid. genus panni cras-
sioris.

- Lesna ibid. «subula», ital. «lesina».
- Sola ibid., apud DUC. «solca», ital. «sola».
- Becunie ibid., cf. apud DUC. «becuna», «becunes», vid. becus.
- Montanine ibid., apud DUC. «montonina», cf. ital. «montone», vid. monton.
- Stiuali ibid., ital. stivale, cf. infra stiuales.
- Argorge ibid. «pars posterior calcei», cf. infra alforge.
- Auanpe ibid. «pars anterior calcei» (avan pe).
- Asia ibid., cf. apud DUC. «acia».
- Manayra pag. 100, apud DUC. «manara», «manaria».
- Verina ibid. «terebra».
- Marčius ibid., apud DUC. «martus», ital. «martello», cf. marpius.
- Conpassus ibid., ital. «compasso».
- Yona ibid. «instrumentum, quo fabri lignarii radunt vel laevigant».
- Macia ibid., gallice «maillet», cf. ital. «macia».
- Rasorius ibid., cf. apud DUC. «rasorium», vid. supra roxorij.
- Spegius ibid., apud DIEF. «speculum», ital. «specchio».
- Lančeta ibid., apud DUC. «lanceola», ital. «lanciola».
- Manoale pag. 101, apud DUC. «manuale».
- Atrementum ibid., cf. apud DUC. «atrementarium».
- Ponzon' ibid., cf. apud DUC. «ponzonare», ital. «ponzare».
- Tenperatorium ibid., cf. apud DUC. «temperare» i. e. «scalpere», — «temperat» = γλύφει κάλαμον, ital. «temperino».
- Catreda ibid. pro «cathedra».
- Spatius ibid., cf. apud DUC. «spatharius».
- Pomeleius ibid., vid. «pomellus».
- Censarius ibid., cf. apud DUC.: «Stat. Genuens. lib. 6. cap. 17: De Censariis et eorum officio».
- Capelerius ibid., ital. «cappellajo».
- Curtelerius ibid., vid. supra curtellum.
- Sapa pag. 102, apud DUC. «sappa» i. e. «muri fundamentorum effossio», — «saparare».
- Chazola ibid., cf. apud DUC. et DIEF. «casula», ital. «casella», cf. etiam apud DUC. «cazola».
- Maton ibid., apud DUC. «matonus», ital. «mattone», cf. infra matonj.
- Cholor ibid. «color».
- Penellû ibid., ital. «pennello».
- Colla ibid., apud DUC. «cola», gr. κόλλα.
- Stecha ibid., cf. apud DUC. «stechata», ital. «stecca», «steccata».
- Scupa pag. 103, cf. apud DIEF. «scoba», apud DUC. «scopa», ital. idem.
- Fugatia ibid., cf. apud DUC. «fogascia», ital. «focaccia» (hung. pogácsa).
- Radis ibid. «radix».
- Frexeterius ibid. «spiculorum fabricator».
- Tesitor ibid. «textor», ital. «tessitore».
- Jugularius ibid. «joculator», cf. apud DUC. «jocularis», «jocularius».
- Tanburlus ibid., cf. apud DUC. «tambor», gall. «tambour».
- Caramella ibid. «bucina».
- Nachara pag. 104, apud DUC. «nachara» tympani species, ital. «nachera».
- Gazayra ibid. «delectamentum».
- Beffa ibid. «jocus», ital. «beffa», «beffe», e. g. in hoc proverbio: «a chi tocca il danno, non mancano le beffe», cf. etiam «buffa».

- Gabon ibid., cf. apud DUC. «gabeo»
i. e. «homo jocosus».
- Rofiana ibid., cf. apud DUC. «rufiana»,
ital. «ruffiana», vid. infra rofian.
- Imperatrix ibid. «imperatrix».
- Scrauus | ibid., apud DUC. «sclavus»,
Scraua | ital. «schiavo».
- Caparrum pag. 106, apud DUC. «caparra», ital. idem.
- Canauū ibid., cf. apud DUC. «canava».
- Camutū ibid., cf. apud DUC. «camuzum».
- Dugus ibid. «noctua», ital. «dugo».
- Fustaney ibid., cf. apud DUC. «fustana», «fustanium».
- Nachus ibid. «herba moschata», cf. apud DUC. «nachum».
- Nasicius pag. 107 «vestis serica auro texta».
- Risun ibid., apud DUC. «risus», apud DIEF. «risum».
- Stamega ibid. «vellus», cf. apud DUC. «stamegna», gall. «étamine».
- Scamandio ibid. fortasse «caseus siccus».
- Pialon ibid., ital. «piallone».
- Tornay ibid., ital. «tornio» s. «torno» i. e. «tornus».
- Sandenis ibid. fortasse ital. «sandale», «sandalos».
- Saye canis ibid. fortasse ital. «saica» i. e. «lembus» (hung. sajka).
- Tella ibid. «tela», — tella de Cap ibid., — tella Astexane ibid. (Asti), — tella Ostume ibid. (Ostuni).
- Vellutus pag. 108, apud DUC. «velutus», ital. «velluto».
- Camocatus ibid. «pannus Damasce-nus», hung. kamuka.
- Tasta ibid., ital. idem.
- Cremixi ibid., cf. apud DUC. «creme-xile».
- Gamelin ibid. «fuscus».
- Aflori ibid. «vermiculatus», cf. ital. «affiorato».
- Tela fabriane ibid., cum. et pers. araclī, — tela crue ibid., cf. apud DUC. «crude».
- Robin ibid., apud DUC. «robinus».
- Balaxius ibid., cf. apud DUC. «balascus».
- Smeradus pag. 109, cf. apud DUC. «smeraldus».
- Diamante ibid., apud DUC. «diaman-tes», ital. «diamante».
- Unicum ibid. pro «unicum» i. e. «unio».
- Topatium ibid., apud DUC. «topa-sium».
- Turcheyse ibid., apud DUC. «turche-sius», ital. «turchese».
- Jaspidun ibid., apud DIEF. «iaspis», ital. «jaspide».
- Sardoniu ibid., cf. apud DIEF. «sar-dis», «sardius», «sardus», ital. «sardonico».
- Calcedoriū ibid., cf. apud DIEF. «calcedonius».
- Amatista ibid., apud DUC. «amathis-tus», ital. «amatista».
- Melon' pag. 110 «mala».
- Celabrum pag. 111 «cerebrum», ital. «celabro» (antiqua vox).
- Forcella ibid., ital. idem.
- Figatus ibid., apud DUC. «fegatum».
- Pulmon' ibid., apud DIEF. «pulmo», «pulmon», ital. «polmone».
- Budellum ibid., apud DUC. «budellus», ital. «budello».
- Veletrun pag. 112 «membrum virile».
- Testiculum ibid., apud DIEF. «testi-culus», ital. «testicolo».
- Petenigiū ibid.
- Brachius ibid., apud DUC. «brachium».
- Brion' ibid. «ossum clunium».
- Pulcius ibid. «pulsus».

- Podex ibid. «podex».
 Cosia pag. 113, apud DUC. «cossia», ital. «coscia».
 Gauigia ibid. «cubitus».
 Gratis pedis ibid., cf. apud DIEF. «cratis».
 Chalchaneus ibid., apud DIEF. «cal-caneus».
 Solor pag. 114 «soror».
 Jenerus ibid. «gener», ital. «genero».
 Nora ibid. «nurus».
 Inginioxus pag. 115, apud DUC. «ingeniosus».
 Prestus ibid., cf. apud DIEF. «presto», ital. idem.
 Destrus pag. 116, cf. apud DUC. «dex-trus», «destrus», ital. «destro».
 Senes ibid. pro «senex».
 Mentecatus ibid., ital. «mentecatto».
 Tignossus ibid., apud DIEF. «tignosus».
 Guercius ibid., ital. «guercio».
 Auogulus ibid., apud DUC. «avoculus».
 Rangus pag. 117, ital. «ranco».
 Musus ibid. «nasutus», cf. apud DUC. «musum», «musus», ital. «muso».
 Crastatus ibid. pro «castratus».
 Rofian ibid. «scortator», vid. supra rofiana.
 Rogosus ibid. «rugosus».
 Dispositus ibid., fortasse pro «indis-positus» vel «male dispositus» scriptum.
 Gibbus ibid., apud DUC. «gibbosus».
 Vanagloriosus ibid., apud DUC. «va-nagloriosus».
 Inicus ibid. pro «iniquus», ital. «iniquo».
 Curpabilis ibid. pro «culpabilis».
 Gaibus ibid. «extraneus», cf. arab. gharīb.
 Bellun pag. 118 pro «bellum».
 Insegna ibid., cf. apud DUC. «insigna» i. e. «vexillum».
 Guayta ibid., cf. apud DUC. «gaita» i. e. «excubiae», «vigil».
 Frexetus ibid., vid. in vocabulario cum. sub voc. sirdac.
 Coyračia ibid., cf. apud DUC. «cui-rena», «cuirenia» i. e. «thorax bubali corio sine manicis», cf. etiam «cura-cia», «curazia», ital. «corazza».
 Colaretū ibid., cf. apud DUC. «colla-retus» ornamentum colli.
 Cervelera ibid., apud DUC. «cervella», «cervelleria» cassidis species, quae superioris capitis partem operit, ital. «cervelliera».
 Coyretū ibid. «vestis militaris ex anu-lis ferreis conserta», cf. coyračia.
 Sêichere ibid. «lorica».
 Spata ibid., apud DUC. «spatha», ital. «spada».
 Gradus ibid. pro «gladius».
 Frazia ibid. «sagitta», ital. «freccia».
 Lanzia ibid., apud DUC. «lancea».
 Paretis pag. 119 pro «paries», ital. «parete».
 Chanchauus ibid., vid. in vocabulario pers. sub voce banuca.
 Agutus ibid., apud DUC. «acutus» i. e. «clavus».
 Lectum ibid. pro «lectus».
 Penna ibid. «vestis pellicea».
 Pomellus ibid. «nodus», quod ad for-mam, cf. ital. «pomello».
 Chostura ibid., apud DUC. «custuria», ital. «costura», vid. supra custura.
 Septa ibid., apud DUC. «setta», ital. «seta».
 Colūpna ibid., cf. apud DUC. «colum-pniatus» columnis exornatus.
 Matonj ibid., vid. maton.
 Tectus ibid. pro «tectum».
 Balcon' ibid., cf. apud DUC. «balco-nes» et «balconum».
 Axmixiū ibid. «vestimentum» (? cf. camisium).
 Camixia ibid. «camisia».

- Braga ibid., cf. apud DUC. «bracae».
 Corigia ibid. «corrigia».
 Scarsella ibid., ital. idem «crumena».
 Fazolun pag. 121, apud DUC. «fazo-
 letum», ital. «fazzoletto».
 Patavay ibid.
 Stiuales ibid., cf. supra stiuale.
 Algorge ibid., cf. supra argorge.
 Stralera ibid., «fascia cruralis».
 Besatie ibid., cf. apud DUC. «besaccia»,
 «besacia» mantica duas habens peras,
 ital. «bisaccia».
 Vezia ibid. «tubus».
 Brageius ibid. «adstrictorium lorum
 caligarum», cf. apud DUC. «brage-
 rium», vid. supra braga.
 Paraso ibid., ital. «parasole».
 Copa ibid., cf. apud DUC. «coperta».
 Stregia pag. 122 «strigilis ferrea, qua
 equum radunt», ital. «stregghia».
 Capistrus ibid. «capistrum».
 Brilla ibid., apud DUC. «brilia» ha-
 bena, ital. «briglia».
 P'finelli ibid., cf. apud DUC. «perfi-
 nelli».
 Trauce ibid., cf. apud DUC. «traucis».
 Redena ibid. «habena», cf. apud DUC.
 «reda», ital. «redina», cum. tixgin.
 Grupus ibid., cf. apud DUC. «groppus».
 Pola ibid. «fimbria», «fibra».
 Arzonû ibid., apud DUC. «arzonus»
 equestris sellae arcus.
 Streve ibid., apud DUC. «strevā» sta-
 pes, quo quis in equum tollitur.
 Ardiomis ibid. «lingula fibulae», ital.
 «ardiglione».
 Posna ibid. «postilena».
 Bastun ibid., cf. apud DUC. «bastum»
 clitellae.
 Torcius pag. 123, apud DUC. «torcia»,
 ital. idem.
 Straponta ibid. culcitrae species, ital.
 «strapunto».
 Cosin ibid., apud DUC. «cosinium».
 Lenteamina ibid. «lintea».
 Culter ibid. «lodic».
 Slavina ibid. species lodicis grossa.
 Tapitum ibid., cf. apud DUC. «tape-
 tum».
 Fiela ibid. «fiola».
 Ciatius ibid. «cyathus».
 Mesinaba ibid., fortasse idem, quod
 ital. «mezzina» urceus.
 Tefania pag. 124 «discus», cf. ital.
 «tafferia».
 Cazia ibid., cf. apud DUC. «capsa».
 Pignata ibid. «vas coquinarium», ital.
 «pignatta».
 Brâdale ibid. «tripus».
 Tianus ibid. «vas grande ligneum»,
 cf. apud DUC. «tyna», «tina».
 Fogorarius ibid., cf. apud DUC. «fo-
 culare», ital. «focolare».
 Cinere pag. 125, apud DUC. «ciner»,
 ital. «cenere».
 Ranpin' ibid. «uncus», ital. «rampino».
 respondens tamen glossa pers. trul-
 lam significat.
 Taliatoius ibid. «discus», cf. «talia»
 apud DUC.
 Scortia ibid., cf. apud DUC. «scorcium»
 cortex.
 Celexia ibid., apud DUC. «cerasia»,
 «ceresum», ital. «ciriegia», «ciligia».
 Poius ibid. «pirum».
 Po. cogognum ibid., pirum co-
 mum in linea sequenti «malum
 cydonium», «pirum cydon».
 Soseyna ibid. «prunum», cf. oleum
 susimâ, fortasse vox pers. *سوسیم*.
 Mismis pag. 126 «malum Armeniacum»,
 ar. mišmišun.
 Zebibum ibid., ital. «zibibbo».
 Datillum ibid., ital. «dattero».

- Amindula ibid. «amydalum», ital. «mandola».
 Cocomarum ibid. «cucumis», ital. «cocomero».
 Papauarum ibid. «papaver».
 Cetroneum ibid., cf. apud DUC. «cetrinus» pro «citrinus».
 Limoni ibid., apud DUC. «limones», ital. «limone».
 Festechum ibid., ital. «pistacchio».
 Melonum ibid., ital. «mellone».
 Spinatium ibid., apud DUC. «spinachium».
 Petrosmulum ibid., cf. apud DUC. «petrosillum».
 Portus pag. 127, fortasse mendose pro «porrus» scriptum.
 Merezana ibid., fortasse «convolvulus».
 Gea ibid. «beta».
 Cauli ibid. «caulis».
 Aleum ibid. «allium».
 Cepe ibid. «cepa» (apud PLINIUM).
 Rafanum ibid., cf. apud DUC. «raphanus» rapae genus.
 Afancia ibid., vid. in vocabulario pers. sub v. chasuir.
 Feniculus ibid. «foeniculum».
 Buraxia ibid., cf. apud DUC. «buranxa» species vitis.
 P. saluaticus i. e. porcus s. pag. 128, cf. ital. «salvatico».
 Troya ibid., cf. apud DUC. «truia» sus, ital. «troja».
 Vacha ibid., cf. apud DUC. «vacherius».
 Monton ibid., cf. apud DUC. «montonina», ital. «montone», vid. montanine.
 Craston ibid. «aries».
 Becus ibid., vid. becunie.
 Capretus ibid., cf. apud DUC. «capritus».
 Alofans ibid., «elephas», ital. «elefante».
 Gamellus, — gamella ibid. «carmelus».
 Dracon ibid. «draco», ital. «dragone».
 Uncia ibid. «panthera», apud DANTE «lonza».
 Bufarus ibid., apud DUC. «bufalus» bubalus, ital. «bufalo», «bufolo».
 Dayne^h p. 129, cf. apud DUC. «dayna», ital. «daina», — «daino».
 Bixia ibid., ital. «biscia».
 Ćinzare ibid., ital. «zanzara».
 Agla ibid. «aquila».
 Falchon ibid. «falco», ital. «falcone».
 Astor ibid. «astur» accipiter major, ital. «astore».
 Sparuerius ibid., apud DUC. «sparvarius» species accipitris, ital. «sparviere», «sparviero».
 Terzororius ibid., ital. «terzuolo».
 Mismerrillus ibid., ital. «smerlo».
 Voltor ibid. «vultur».
 Cuictora ibid. «noctua», ital. «civetta».
 Ocha pag. 130 «occa».
 Galum ibid. «gallus».
 Pulastrum ibid. «pullaster», apud DUC. «pullastra».
 Pielfalchus ibid. «avis parva nigri coloris et crista praedita», pers. et cumanice songur.
 Paon ibid. «pavo», ital. «pavone», «pavone».
 Faxan ibid., apud DUC. «faxanus».
 Rosignolus ibid., ital. «rosignuolo».
 Papagaxius ibid., ital. «papagallo», hisp. «papagajo», ar. بَبَا.
 Cardarina ibid., cf. apud DUC. «carda», ital. «cardellino», «carderello».
 Erbegia pag. 131, ital. «erbaggio».
 Brenum ibid. «pulegium».

Segara ibid. «secale», ital. «segala»,
«segale».

Asonzia ibid. «adepts».

Speuta ibid. «zea», ital. «spelda»,
apud DANTE «spelta». Respondens
vero glossa suulu in columna pers.

et cum. paleam significat, cf. kaz.
solo, cf. etiam cum. suluc.

Mâcêgû ibid., fortasse ital. «magengo»,
sic in Italia superiori, maggesi in
Toscana.

INDEX NOMINUM PERSONARUM, QUAE IN PROLEGOMENIS OCCURRUNT.

Aben Esra pag. LXVI.
Abulfeda pag. XXXIII. LV. LXXXVI.
Abul Ghâzi pag. XV. XXXVI. LXXIV.
Aencas Sylv. pag. XLII.
Agathangelus pag. LIX.
Agathias pag. LXXII.
Akus dux pag. XXXVI.
Alaeddin Seich pag. LXXXIX.
Albericus pag. XLII. LXXXIX.
Mir Ali Šir pag. LXXXIX.
Alp Arslan pag. LXVI.
Althabarz pag. LIV.
Ambultan ibid.
Ammianus Marcellinus pag. XXX. LVII.
 LXX. LXXXVIII.
Ansiz ibn Abik pag. LXVI.
Aranka pag. XI.
Arbuz pag. LIII.
Aristoteles pag. V.
Arpad dnx Hungarorum pag. XI.
Arpan pag. LIV.
Ascellinus pag. XXXV. LII.
Asinius Quadratus pag. LXXI.

Bacco pag. XII.
Bajan pag. LXII.
Gabr. de Bálint pag. XXXIX. XLVI.
Steph. Bankos pag. XLIII.
Barhebraeus pag. LXI. LXXIII.

Basilios Apokapios dux pag. LXXVII.
Batu pag. XXXV. XL.
Steph. Beegzan pag. LIV.
Beke ibid.
Béla IV. rex Hung. pag. XI. XXIX. XL.
 LXVI. LXXIX. LXXXI. LXXXII.
Belchi pag. LXXVI.
Vinc. Bellovacensis pag. XII.
Bench pag. XXIX.
Benche ibid.
Jos. Benkö pag. LXXX. LXXXI.
Bese pag. LIV.
Betlen pag. XXIX.
Bickell pag. LXI.
O. Blau pag. XVII. XVIII. XIX. XXVII.
 XXX. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXIV.
 XXXIX. XL. L. LI. LV. LXVIII. LXXI.
 LXXXVIII. XC. XCII. XCIV. XCVI. XCVII.
 XCIX. C. CIII. CV. CXIV. CXVI.
Bochou pag. XXIX.
Bohuslavus Balbini pag. LXVI.
Boleslaus pag. LXX.
Bolden pag. LIV.
Bonfinius pag. XXV. LXXXVI.
Bonifacius IX. pag. LXXXI.
Nikephoros Bosoniatas pag. LXXVII.
O. Böhtlingk pag. XXIII. LII. XCI.
 XCVI.

Mart. Bronhorvius pag. XXXV. XLII.

XLIII.

Brosset pag. XXVIII.

Byk pag. LIV.

Byter pag. LIII.

Capelli pag. IV.

Paulus Cassel p. LX. LXXIII. LXXXVIII.

Carolus I. pag. LIV.

Castrenus pag. XXV. XXXII.

Georg. Cedrenus pag. XXXIII. XXXIV.

XXXVI. LXIII. LXXVI. LXXXV.

Chalcondylas pag. LXIII.

Chamaz pag. LIV.

Chareth ibid.

R. *Chasda* pag. LXXII.

Chatharch pag. LIV.

Chertan pag. LIII.

Choba pag. LIV.

Churchy pag. LIII.

Chyta ibid.

Chywach pag. LIV.

M. T. Cicero pag. IV.

Claudianus ibid.

Colomanus rex Hung. pag. XI. LXXXIV.

Alexius Comnenus pag. LXXXV.

Anna Comnena p. XXV. XXXIII. LXXXV.

Constantinus Dukas pag. LXXVII.

Constantinus Porphyrogenitus p. XXVIII.

XXIX. XXXIII. XXXIV. LXV. LXXIII.

LXXXVIII.

Hier. Cornaro pag. II.

Cornides pag. IX. X. XI. XIII. XXV. XXVI.

LII. LXIV.

Seb. Corradus pag. IV.

Pavet de Courteille pag. XXII. XXVIII.

XXXVI. XLVIII. LII. XCIII. CIII.

Cunningham pag. LXVIII.

Cyrollanas pag. LXI.

D'Arezac pag. XXIV.

Delislius pag. XII.

Diefenbach pag. XXVII. XXXV. CXXI.

Dizabul pag. LXXV.

Du Cange pag. XVIII. XXVII. XXXV. CXXI.

Dugonics pag. XLIII. XLIV.

Du Chesme pag. LVII.

Duzalpes pag. LXIII.

Edrisi pag. LXVI. LXXXV.

Eghisa pag. LXXI.

Eldad ha Dani pag. LXXXII.

Elias pag. LXII.

Elisabetha regina pag. LIV.

Ellak pag. LXXIV.

Ephorus pag. LVI.

Fr. Erizzo pag. II. IV.

Evagrius pag. LXI.

Georg. Fejér pag. XXV. XL. XLI. XLII.

LXXXIII.

Ant. de Finale pag. VII. CXXII. CXXVIII.

CXXXI.

Fraehn pag. XL. LXIV. LXXIV.

Fredericus II. imp. pag. LXXXII.

Ÿ. Fürst pag. LXXII.

Ġengiz (Ġingiz) pag. XXXV. XL.

Georgius episc. pag. XLI.

Georgius interpres pag. LV.

Ant. Géray pag. XLIV.

Aug. F. Gfrörer pag. LXXVII.

Glycas pag. LXXXV.

Nicephorus Gregoras pag. LXX. LXXXIV.

Gregorius IX. pag. LXXIX.

Grigorowitsch pag. XXX.

Guarimondo pag. III.

Gubul pag. LIV.

Guiardus de Lauduno pag. LVII.

Ġüġi pag. XXXIX. XL.

Steph. de Gyárfás pag. XXV. LIII.

Lilius Gyraldus pag. IV.

Gyula dux pag. XXIX.

- Haitonus* pag. XII.
Hammer Purgstall (*Johannes* lib. baro de) pag. XXIV. LXXXIX.
Haug pag. LXVIII.
Harkavy pag. LXXII. LXXIII. LXXIV.
Emer. Henszlmann pag. XXXVIII.
Herodotus pag. XXXVIII. I. VI. LIX. LX. LXI.
Hindoglu pag. XCII.
Petr. Hispanus pag. V.
Homerus pag. VII.
Honorius IV. pag. LI. LII.
Q. Horatius Flaccus pag. V.
Hormayr Hortenburg (baro) pag. LXXXI.
Attilius Hortis pag. VII.
Petr. Horvát pag. X. XXIX.
Paulus Hunfaký pag. XXV. LX. LXII. LXXXI. LXXXIII. LXXXIV.
Hurz pag. LIV.

Jamulo pag. LIV.
Japza ibid.
Jón Pasta pag. LXXIV. IXXXI.
Jón Foslan pag. LXIII.
Joh. Jerney pag. XXV. XXXVI. XXXVIII. XXXIX. XLIII. XLIV. XLV. XLVI. XLVIII. LI. LII. LV. LVII. LXIX. LXXXI. LXXXII.
Jharcassius pag. LXII.
Abbas Joachimus pag. IV.
Joannes diaconus pag. LXV.
Jordanis pag. LXII. L. LXXV.
Josephus rex Chasariae pag. LXXII.
Josephus ben *Gorion* (*Josippon*) pag. LXXII. LXXIII. LXXIV.
Jsök pag. LIII.
Jstvándfi pag. XLII.
Jteg pag. LIII.
Frater Julianus pag. XL. XLI. LXXVI. LXXXI. LXXXII.
Justinus pag. LVI. LXVII.
Juvenalis pag. XXXVIII.
Jwachan pag. LIV.

Vinc. Kadlubko pag. LXIX.
Kalhen pag. LIV.
Kara Attukan pag. XCVI.
Karachinum pag. LIV.
Karla ibid.
Kazvini pag. LXV. LXXIII. LXXIV. LXXV.
Keldech pag. LIII.
Keskene pag. LIV.
Keyan ibid.
Kiepert pag. LVIII. IX. LXIII. LXIX.
Jul. Klaproth pag. XIV—XXVII. pag. XXXIV. XXXV. LXIV. LXXXVIII. XCIX. C. CXIV. CXVII. CXXI. CXXIX.
Ferd. Knauz pag. XV.
Ad. Kollar pag. IX. XIII.
Principissa Koltzoff Massalsky (Dora d'Istria) pag. XIII.
Rheinh. Köhler pag. LXIX.
Kuchmeg pag. LIII.
Kumcheg ibid.
Kunik pag. LXXIV.
Kurman pag. LIV.
Kuthen dux Cumanorum pag. XXIX. XXX. XLI. LIII. LXXXI.
Kystre pag. LIV.

Sanc. Ladislaus pag. XI. XXX. XXXVI. XLI. LXXVIII.
Ladislaus IV. rex Hung. pag. XXXIV. LI. LXXXI.
Larzan pag. LIV.
Laurentius de villa Bylok pag. XXIX.
Leibnitius pag. VIII. IX. XLII.
Lelewel pag. LXXXVI.
Ludovicus I. rex Hung. pag. LXV.

Magar pag. LIV.
Mangu pag. XXXVIII.
Mangutati pag. XV.
Manthula pag. LIII.
Maria regina Hung. pag. LV.
Maria Theresia regina Hung. pag. IX. XLIII.

- Martialis* pag. XXXVIII.
Martinez pag. LXXXVI.
Masudi pag. LXXVI.
Matthias Corvinus rex Hung. pag. LXIV.
 LXXXVI.
Menant pag. XXVIII.
Meninski pag. XCII.
Mencken pag. XLII.
Mesrop pag. LXXI.
Ion. Michele pag. II.
Fr. Miklosich pag. XXXII.
Mirchond pag. LXI. LXXIV.
Mokzun pag. LIV.
Fr. Molino pag. II. III. IV.
Fr. Moresini pag. II. IV.
Mordtmann pag. LXI. LXXI.
Mortunus pag. LV.
Moses Chorenensis pag. LXXI. LXXXVIII.
Muhammedus II. pag. LXXXV.
Muratori pag. LXIX.
Ad. Mussafia pag. CXXII. CXXIII.
Max. Müller pag. XXV.

Joh. Nani pag. III.
Napoleonus I. imp. pag. XIV.
Car. Fr. Neumann pag. XXIV. XXV.
Noe dux de Sudal pag. LXXXII.
Noghai dux pag. XXXV.

Hyacinthus Odrovansius pag. LXXIX.
Oghuz pag. LXIII.
Oghuzalpes ibid.
Th. D'Oksza ibid.
Nic. Olahus pag. XXIX.
Olaka pag. LIV.
Olivieri pag. LXII.
Oppert pag. LXVIII.
Origenes pag. LIX.
Fr. Ottrokoci pag. XXV.
Özbek pag. XXXIX. XL.

Nic. de Paganica pag. v.
Parabuch nobilis cumanus pag. LIV.

Fra Pascal de Victoria pag. LXXXVI.
Frater Paulus hung. pag. LXXIX.
Joh. Pesaro pag. III.
Rabb. Petachja pag. LXVI.
Fr. Petrarcha pag. II—IX. XV. XXIV.
 XXV. XXVI. LXXXVIII. CXXVII. CXXIX.
Photius pag. LVII. LXVII.
Pistor pag. LXXVIII.
Plancarpinus pag. XII. XXVIII. XLII.
 LII. LXXXV.
Plinius pag. LVII. LVIII. LIX. LX. LX
 LXIII. LXVIII. LXXIV.
Poggius pag. VIII.
Pompejus Trogus pag. LVI. LXI.
A. F. Pott pag. XXV.
Georg. de Pray pag. XI. XIII. XXV.
 LXIV. LXXVIII. LXXIX.
Priscus pag. XXX.
Procopius pag. LXI. LXXIII.
Prosp. Aquitanus pag. v.
Cl. Ptolemaeus pag. XIII. LXIV. LXVII.

Radevicus pag. LXIX.
Radloff pag. XXIII. LXIX. XCI.
Radvánszky (B. baro de) pag. XXXIX.
Georg. Rawlinson pag. LXVIII.
Odoricus Raynaldus pag. LXXVIII.
Reinaud pag. XXXIII.
Resideddin pag. LXIII. LXIV.
Guid. Respinianus pag. VI.
Magister Robertus pag. XXVIII. LXXIX.
Rob. Roeslerius p. XXV. LXXVII. LXXXVI.
 LXXXVII. XC.
Rogierius pag. XII. XLI. LXXXI.
Rubruquisius pag. XII. XXIX. XXXV.
 XXXVIII. XXXIX. XL. LXXXV.
Rubynus pag. LV.

Sa'adia pag. LX.
Salomon rex Hung. pag. LXXVII.
Salvi pag. XV. XVI. XXVI.
Fr. Sansovinus pag. III.
Sbigneus pag. LXX.

- Guill. Schott* pag. XIV. XV. XXXVII.
 XXXVIII.
Car. Jul. Schröer pag. CXX. CXXI.
Schwandtner pag. XXXVI. XLI.
Sigerius pag. VII.
Sigismundus rex Hung. pag. XLI. XLII.
Corn. De Simoni pag. VII. CXXII.
Sinatrokles pag. LXVI.
Magister Sixtus pag. LV.
Spergilus Gambellatus papiensis pag. VI.
Stephanus II. pag. XLI.
Stephanus V. pag. XXIX. XXX. LIV.
Strabo pag. LVI. LVII. LXI. LXVII. LXXIII.
 LXXIV.
Stritterius pag. XXIX.
Svatopluk princeps Kiewensis p. LXXXIV.
Surgian nobilis cuman. pag. LXXXV.
Joh. Szegedi pag. LXXXVI.
Aron de Szilády pag. XXX. XLI.
Joh. Sylitzes pag. LXVI.

Tame dux pag. LXXXV.
Tastra pag. LIV.
Tatár pag. XLI.
Teleki (Josephus comes de) pag. X.
Gabriel Terbölcs pag. XLIII. L.
Teridates pag. LIX.
Tescench pag. LIII.
Jos. Teutschius pag. LXXX.
Theodoricus episc. pag. LXXVIII. LXXIX.
 LXXX.
Theophanes Byz. pag. LVII. LXVI. LXVII.
 LXX. LXXI. LXXIII.
Theophylactus Simocatta pag. LXI. LXII.
 LXIII. LXXI.
Thomas episc. pag. LXXIX.
Thunmann pag. IX. XLIII.
Joh. de Thurocz pag. XXIX. XXXVI. XLI.
 LI. LXXXI. LXXXV.

Timon pag. LXXXVI.
Timur pag. LXXXIX.
Tomasini episc. pag. I. IV. VIII. IX. XV.
 XXVI.
Turduh pag. LIV.
Turtul pag. LIII.
Tzetzes pag. LIX.

Jos. Valentinelli pag. VIII. XIV.
Arm. Vámbéri pag. XXXVI. XXXVII.
 XXXIX. XLIII. XLV. XLVI. XLVII. XLVIII.
 XLIX. L. LXXXIX. XCVII. C. CV.
 CXII.
Steph. Varró pag. IX. XLIII. LXXXIII.
Joh. Veludo pag. XIV.
Petrus Vesconte pag. LXXXVI.
Petr. Victorius pag. IV.
Arn. de Villa Noua pag. V.
P. Virgilius Maro pag. V.
For. Ulmus abbas pag. II. III. V. VIII.
Umul pag. LIV.
Vseuoldus pag. LXX.
Vullers pag. LXIX.
Uz pag. LXXXIII.

Uzaeus pag. LXXXIII.
Uzur dux pag. XXXIV.

J. B. Weiss pag. LXXXVII.
Maur. Wickerhauser pag. LXXXIX.

Zaduk pag. LIV.
Zakaran ibid.
Zanetti pag. I. XII. XIII.
Zichy (comites) pag. LIII.
Zokan pag. LIV.
Zuagan ibid.
Zudak ibid.

INDEX NOMINUM PROPRIORUM,
QUAE IN DUOBUS EXCURSIBUS EXHIBENTUR.

Asclepiades pag. 236.

Athenaeus ibid.

Gab. de Bálint pag. 237.

O. de Böhtlingk ibid.

Jos. Budenz ibid.

Aug. Gis. Busbequius pag. 239—244.

Carolus Mag. pag. 243.

Pav. de Courteille ibid.

Daniel proph. pag. 236.

Diodorus ibid.

Jac. Grimm pag. 242.

Haupt pag. 241.

Molla Iszhak pag. 237.

Massmann pag. 241—243.

Joh. Molnár pag. 244.

Oedipus rex pag. 236.

Procopius pag. 244.

Radloff pag. 237.

Car. Jul. Schröer pag. 241—243.

Simson judex Israelitarum pag. 236.

Sophocles ibid.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

PROLEGOMENA.

Pag. XIII, lin. 5 pro PTOLOMAEI lege :
PTOLEMAEI.

Pag. XV, lin. ultima pro indulguit lege :
indulsit.

Pag. XXIX, post lin. 5 adde: cl. GUILJELMUS SCHOTT de origine voc. *chagan* ita opinatus est: Das Wort *chagan*, *chaghan* (woraus *káan*, *chan*) habe ich in Zusätzen und Berichtigungen zu meiner Abhandlung über das finnisch-tatarische Sprachengeschlecht (Monatsbericht der Berl. Akademie von 1851, S. 439) vermuthungsweise auf eine Wurzel des Spaltens, Trennens zurückgeführt, da diese Wurzel auch schlichten, entscheiden bedeutet, und die Häuptlinge der tatarischen Völker nach oberstem Richteramt benannt sein könnten» (vid. Z. d. D. M. G. tom. XXXIII, fasc. III, pag. 541).

Pag. XLI, lin. 25 pro ecclesiasticarum lege: ecclesiasticarum.

Pag. XLV, lin. ult. pro verro lege: vero.

Pag. XLVIII, lin. 6 pro cumanicam lege: turcicam.

Pag. LVI, in nota, lin. paenult. pro MEINCKE lege: MEINEKE.

Pag. LVII, lin. 7 pro THEOPHANUS lege: THEOPHANES.

Pag. LXIII, lin. 5 post «nominabant» adde: Rabb. autem KAPSALI (natus 1490, obiit circa annum 1550) in suis chronicis etiam Hungaros «Ugri» Hungariamque «Ugriam» nominabat, vid. dr. SAM. KOHN dissert. „*Héber kútforrások*“ etc. (*Tört. tár*, anno 1880, fasc. I, pag. 113), — lin. 21 post «dicitur» adde: Cl. VÁMBÉRY in dissertatione «Die Sprache der Turkomanen und der Diwan Machdumkulis» de Turcomanis ita scripsit: Die Jomuten und Gökleñs, Tschaudors und Imraili's bewohnen allerdings schon seit undenklichen Zeiten die Ostküsten des Kaspisees, eben so wie Sariks, Salor und Kara Turkomanen schon unter den Samaniden, wohl nicht ihre heutigen Wohnsitze, aber das nur etwas östlicher liegende Steppengebiet zwischen Andchoi und Belch inne hatten; auch der Umstand, dass die zeitgenössischen Schriftsteller beide Abtheilungen mit dem Namen Guz oder Guzz bezeichnen, spricht für Stammgemeinschaft,

doch ob dieses als unbändige Noma-
den geschilderte Volk durch die eth-
nischen Umgestaltungen, welche die
Islamisirung Centralasiens hervorgeru-
fen, in die nächsten Sandregionen des
nördlichen Irans eingedrungen, oder
ob es daselbst schon in der vorisla-
mischen Periode ansässig war, lässt
sich nicht sicher bestimmen (Z. d. D.
M. G. tom. XXXIII, fasc. III, pag.
387, vid. etiam Nyelvt. Köz. tom. XV,
fasc. I, pag. 2). Dialectus Turkoma-
norum, uti in dissert. cit. cl. VÁMBÉRY
luculenter demonstravit, magnam cum
dialecto Selgukiensi similitudinem prae
se fert, originalem tamen hujus dia-
lecti indolem cumanae similem fuisse
ob causas allatas mihi persvasum est.
Pag. LXIV, lin. 18. post «dicit» adde:
AMMIANUS MARCELLINUS (nat. anno
330 post Ch.) libro XXXI historiarum
«Chunorum» mentionem iniecit (cap.
VIII), ad hoc nomen JO. AUG. WAG-
NER in commentario annotavit: «nihil
variant veteres libri.» POMPONIUS
MELA (chorographiam CLAUDIO reg-
nante annis 41—54 post Ch. scripsit)
lib. I, cap. XIII, ita dicit: «interiora
terrarum multae variaeque gentes ha-
bitant, Gandari, Pariani, Bactri, Sub-
siani, Pharmacotrophi, Chomarae, *Cho-
amani*, Ropanes, Dahae super Scy-
thas Scytharumque deserta» etc. Non-
nulli vero codices loco Choamani
«Comani» habent, sic cod. Paris. num.
4832, duo Vaticani, cod. Pragensis
litt. P designatus. Parianos cum Par-
nis vel Aparnis apud Ptolemaeum ean-
dem significare gentem eamque Ava-
rorum esse certum est. AMMIANUS
MARCELLINUS l. sequenti Chionitas
simul cum Eusenis memorat: «*Tamsa-
por* refert ad regem, quod CONSTAN-

TINUS pacem postulat precativam;
dumque ad Chionitas et Eusenos haec
scripta mittuntur, in quorum confiniis
agebat hiemem SAPOR, tempus inter-
stitit longum» (XVI, 9, 4). Cl. KIE-
PERT Eusenos illos cum U-siün s.
U-sün scriptorum sinensium eandem
esse gentem asserit (cf. etiam nomen
Ho-su, de quo paulo infra mentio erit),
quod nomen sane cum Uzorum idem
est. Apud Kazākos hujus nominis ve-
stigium adhuc viget, una enim eorum
tribus eaque major Ūeisün nominatur.
AMMIANUS MARCELLINUS in sequen-
tibus dicit ŠAPUREM II. cum Chionitis
foedus fecisse eosque in oppugnatione
urbis Amidae egregios habuisse so-
cios: «rex cum Chionitis et Gelanis
(? male scriptum pro Eusenis) omnium
acerrimis bellatoribus pignore icto so-
cietatis rediturus ad sua, TAMSAPOPIS
scripta suscepit, pacem Romanum prin-
cipem nuntiantis poscere precativam»
(XVII, 5, 1), — «Persae omnes mu-
rorum ambitus obsidebant; pars, quae
orientem spectabat, Chionitis evenit;
..... meridiano lateri sunt desti-
nati; tractum servabant septentrionis
Albani; occidentali portae oppositi
sunt Segestani, acerrimi omnium bel-
latores» (XIX, 2, 3). Cl. TOMASCHEK
libro «Centralasiatische Studien» in-
scripto de nomine Chionitarum ita
scripsit: «Dass die Chionitae kein
anderes Volk sind als die Chunni,
Ошунг der klassischen Autoren, die
Xosuni oder Xosuni des THEOPHYLAKTOS,
die Hūna der Mahā-bhārata,
und die Hiong-nu oder Hiün-yo der
sinischen Annalen, darf ebenfalls nicht
bezweifelt werden; aus den letzteren
erfahren wir, dass die Nördliche Horde
der Hunnen im Jahre 90 n. Chr. grosse

Niederlagen erhielt und gezwungen wurde westwärts zu ziehen; das Land, welches sie fortan bewohnte, hiess Yuëpan (vgl. türk. **يابان** yābān «désert, plaine vaste et non cultivée») und erstreckte sich von dem Flusse I-li (i. e. **ایلیغ**) bis zum Aral (gens U-siün secundum scriptores sinenses prope flumen I-li habitabat). Weiter gegen West war das Land der Yan-tsaï oder A-lan-na (**Ἀλανοί** oder **Ἀλαννοί** des PTOLEM.) und reichte bis Ta-Tsin oder an die Grenzen des römischen Reiches; es enthielt «Sumpfe, die weder Ufer noch bestimmte Grenzen haben», und besass Städte, welche von zahlreichen Kaufleuten besucht wurden. Mit den A-lan-na kamen die Hunnen in Conflict, und es heisst der Čen-yü der Hunnen habe den König A-lan-na getödtet. AMMIAN und die abendländischen Chronisten gedenken der Hunnen erst seit 375, und berichten als abgeschlossene Thatsache, dass die Hunnen «pervasis Alanorum regionibus» dies Volk sich unterworfen und zur Waffengenossenschaft gebracht hatten; dass diese Thatsache schon lange vorher eingetreten war, schliessen wir daraus, das bereits PTOLEMAEUS in bedeutungsvoller Nachbarschaft der europäischen Alanen die **Χοῦνοι** anführt, während die Weltkarte des AUGUSTUS die Hunnen noch in ihren alten innerasiatischen Wohnsitzen angesetzt hatte (Chunni Scythae bei JUL. HONORIUS und ETHICUS; vgl. OROSIUS II p. 21 Hav.: «a fontibus Ottorogorae usque ad civitatem Ottorogorram inter *Chunnos Scythas* et Gandaridas mons Caucasus»). Gewiss wird sich die Hunnenmacht auch südwärts, gegen Khwa-

rizm und Soghd, sieghaft geaussert haben. Beweis hiefür die Thatsache, dass sowohl die Ephthaliten übereinstimmend Hunnen genannt werden, als auch bei *Cosmas* jene Indoskythen, welche nach dem Yuë-ti das Indusgebiet besaßen. Von den Hunnenabtheilungen, gegen welche die Sassanidenkönige einigemal mit Glück, meist aber unglücklich gekämpft haben, begegnen am häufigsten die Namen **Οὔννοι** **Καδιστηνοί** und **Οῦννοι** **Κιθαριῖται**; letztere führen diesen Namen entweder von ihrer turbanähnlichen Kopfbekleidung (**κιθαρίς** **πίλος** **ῥασιλκίος** **ὄν** κτλ. **πάρα** *Hesyeh.*; hebr. *kefer*, armen. *khajr*) oder etc.» (MARTIALIS Parthos in versu seq. «pileatos» nominavit:

«Ad Parthos procul ite Pileatos» (Lib. X. Epigram. 7) et THUROCZI Cumanos peculiare pileos gessisse diserte dicit: «PHILIPPUS Firmanus sedis apostolicae legatus advenit, qui barbas radere, crines detruncare, contra mores Hungaricos et pileos Cumanicos, quorum usus in Hungaria iam in consuetudine habebatur, abiicere mandabat», vid. Chron. Hung. Part. II. Cap. LXXX). Vid. «Centralasiatische Studien» (Viennae, 1877), pars prima, pag. 91—94.

Pag. LXVII, lin. 10 pro PTOLOMAEUS lege: PTOLEMAEUS.

Pag. LXX, lin. 24 pro THEOPHANES lege: THEOPHANES.

Pag. LXXI, lin. 10 pro Partorum lege: Parthorum.

Pag. LXXIII post «Nomenclaturam» adde: HARKAVY pro **תירוש** formam **תורים** habet, quod nomen Taurorum (**Ταῦροι**) esse dicit.

Pag. LXXVII, lin. 27 pro Transsilvaniam lege: Transilvaniam.

Pag. LXXXIII, lin. 1 pro III lege: IV, — lin. 12 pro Transsilvania lege: Transilvania, — lin. 27 post «passim» adde: In Hungaria etiam nomina Cumano-rum OGGUZ, OGUZ, GUZ, GUZE et GUZEY occurrebant, quarum formarum prima jam in litteris regis GEZAE II de anno 1151 allegatur: «Heynricus comes curialis dispensatorem Abbatis nomine OGGUZ accessiri fecit et illum comminando, ut iussui Regis satisfaceret, misit» (Codex diplom. Arpadianus continuatus. Pestini, 1860. Tom. I, pag. 61). Forma OGUZ in litteris regis STEPHANI V. de anno 1272, die 21 Martii occurrit, vid. locum litt. sequentem: «Contulimus eciam quandam terram sepedicto monasterio (de Chuth), OGUZ uduornici nostri in Strigonio, prope sanctum Michaellem existentem, cum vineis et terris arabilibus, quas idem OGUZ possidebat» (Monumenta ecclesiae Strigoniensis. Strigonii, 1874. Tom. I. pag. 594). Formae tandem GUZ, GUZE et GUZEY in litteris regis ANDREAE II. de anno 1211 extant, quibus monasterium Tihanyiense fundavit, vid. locum litterarum sequentem: «Uduornici de Mortus hij sunt filii Karachun, Pota cum filiis suis, Thomud et filii eius, GUZ, Beke et frater Thomud» etc. (Cod. dipl. Arp. cont. Tom. I, pag. 119). Formae GUZE et GUZEY in his litteris paulo infra allegantur. — Scriptores sinenses gentem Guzzorum *Ho-su* nominabant.

Pag. LXXXIV, lin. 17 post «viget» adde: Nomen Jassonum cl. TOMASCHEK in libro supra citato cum Ephthalitarum idem esse recte opinatus est de hac

re ita scribens: «Wir wollen uns hier nicht in weitläufigen Untersuchungen ergehen, welche von den überlieferten Namensformen, ob arab. Haitāl (pl. Hayātīla), oder armen. Hephthal, The-tal, oder byzant. Ἐφθαλταὶ Ἀβδαλοὶ, oder sin. Ye-tha, Yi-ta, Ye-yi-ta, I-ta den Vorzug verdiene und was dann die ursprüngliche Bedeutung gewesen sei, wir können aber nicht verhehlen, dass uns alle diese Formen wie eine Erweiterung, eine vollere Aussprache des älteren Yuē-ti oder Ἰάτιοι vorkommen, und dass nichts wider die Annahme spricht, dieser alte Name sei auf die neuere Schichte der Hunnen übergegangen, wie denn auch die sinischen Annalen bemerken «les Ye-tha sont de la race des grands Yuei-si» (Nouv. mélanges asiat. I, p. 240, 243). Vid. Centralasiatische Studien, I, pag. 94, 95.

Pag. LXXXVII, lin. 23 pro armenicam lege: armeniacam.

Pag. LXXXIX, lin. 17 pro selgukienis lege: selgukiensis.

Pag. XC, lin. 16 pro sollicite lege: solicite.

Pag. XCVI, lin. 14 pro praecedem lege: praecedentem.

Pag. XCVII, lin. 26 pro *h* lege: *ch*.

Pag. XCVIII, lin. 12 et 18 pro خ lege: خ.

Pag. CXIV, lin. 29 post «(pag. 151)» adde: Vide etiam textum symboli Nicaeni cumanicum.

Pag. CXVII, lin. antepenult. pro کوهیخ lege: کوهیخ

Pag. CXIX, lin. 24 pro *zoncki* lege: *zonchi*.

Pag. CXXIV, lin. 19 pro litterarum lege: litterarum.

Pag. CXXVI, lin. 6 pro maximum lege: maximam.

Pag. CXXIX, lin. 19 pro papagalli lege :
psittaci, — lin. 21 pro proband lege :
probandi.

Pag. CXXX, nota 1 pro negligentim lege :
negligentiam.

CODEx CUMANICUS.

Pag. 3, lin. 3 pro utin̄ lege : utinā.

Pag. 12, in col. cum. pro secundo 3 lege : 4.

Pag. 13, in nota 5 pro usurpator lege :
usurpatur.

Pag. 18, in nota 4 pro praecedendi lege :
praecedenti.

Pag. 25, in nota 3 pro executio lege :
excutio.

Pag. 32, in note 3 post «or» punctum po-
nendum est.

Pag. 33, lin. 17, 18, 19 pro *mecosten*,
costen, *becost* lege : *mecoften*, *coften*,
becoft.

Pag. 38, in nota 2 pro formatum lege :
formata, — in nota 6 praep. «cum»
delenda est.

Pag. 48, in nota 3 pro occurrere lege :
occurrere.

Pag. 49, in nota 5 voc. «pro oaspas aut
forte» — delenda sunt.

Pag. 55, in nota 1 pro fuisset lege : erat.

Pag. 58, in nota 2 «praep. cum et lin. 7
(sic!)» — delenda sunt.

Pag. 59, in nota 1 pro littera lege : lit-
teram.

Pag. 64, in nota 2 pro *اک بورون* lege :
اک بورون.

Pag. 69, lin. 2 columnae lat. pro omnio
lege : omnino.

Pag. 73, lin. 1 col. lat. pro gto lege : gto.

Pag. 75, in col. cum. pro *eyger* lege :
eygir.

Pag. 81, lin. 1 co. pers. pro *raboi* lege :
rabio.

Pag. 82 in continuatione notae praec.
pag. pro *gilar* lege : *glar*.

Pag. 83, in col. cum. pro tertio *chal* lege :
cat.

Pag. 87, in nota 8 pro *ses* lege : *tes*.

Pag. 92, lin. ult. pro *maciis* lege : *macis*.

Pag. 94, in nota 6 pro *ایلان* lege : *ایلان*.

Pag. 95 in col. cum. ordo vocabulorum
a voc. *chologian* usque ad v. *chulaf*
ita restituendus est, ut *chologian* la-
tino galanga, *yag* lat. oleum oliue,
gulaf yage lat. oleum rosatum, *chox*
yagi lat. oleum nucis, *chulaf* lat. rosa
respondeat.

Pag. 99, lin. 4 pro *bachiranj* lege : *ba-
chairanj*.

Pag. 102, in nota 12 pro cum lege : per.

Pag. 104, in nota 4 post «vilis, e» —
adde : , voc. pers. originis.

Pag. 106, lin. 11 voc. *sagri* per errorem
typographi e linea sequenti huc trans-
latum est.

Pag. 115, lin. 8 post «pulcer» (sic!) de-
lendum est.

Pag. 116, in nota 11 pro *touuc* lege :
touluc.

Pag. 117, in nota 2 pro 3 lege : 2.

Pag. 120, in nota 10 pro significa lege :
significat.

Pag. 127, lin. 9 pro refanum lege : ra-
fanum.

Pag. 131, lin. 2 in columna pers. et cum.
pro *noghuc* lege : *noghut*.

Pag. 139, in nota 4 pro *kerkusmesi* lege :
korgusmesi, — in columna 1, lin. 13
pro *steft* lege : *sleft*.

Pag. 140, lin. ultima pro papagallum lege :
psittacum.

- Pag. 141, in nota 1 pro eligete lege: eligite, — pro lingua lege: lingua.
- Pag. 143, in nota 8 post «ad similitudinem» adde: cf. etiam pers. **ماداً** «similis», — in nota 10 pro sylva lege: silva.
- Pag. 145, in nota 5 pro **باتير** lege: **باتير**, in nota 14, pro **سَلَب** lege: **سَلَب**.
- Pag. 146, in nota 14 pro extemitas lege: extremitas.
- Pag. 148, in nota 8 pro **قزيتماق** lege: **قزيتماق**.
- Pag. 150, lin. 15 pro sylva lege: silva, — lin. 17 pro pingvedo lege: pinguedo.
- Pag. 151, lin. 11 pro scriptum lege: scripta, — lin. 28 pro pingvedo lege: pinguedo, — lin. 31 siglum c delendum est.
- Pag. 152, in lin. paenult. pro mendosa lege: mendose, — in nota ante Vid. lege: 1.
- Pag. 153, in lin. 1 pro impingvatur lege: impinguatur, — lin. 10 pro impingvari lege: impinguari.
- Pag. 155, lin. 15 post «apparet» adde: Hoc aenigma sane **αααα αλ ελρυνεα** dictum est, — lin. 25 pro derivatum lege: derivata.
- Pag. 156, lin. 7 pro pingvetdiunem lege: pinguetudinem, — lin. 27 post „čiklā“ adde: Tentoria Turkomanorum nigri coloris cl. VÁMBÉRY in dissertatione de hac gente, quam nuper edidit, optime descripsit.
- Pag. 161, lin. 8 pro *ganda* lege: *anda*, — lin. 11 pro *indus* $\frac{n}{u}$, lege *iuldu* $\frac{n}{u}$.
- Pag. 163, nota 2 pro denotatum lege: denotata.
- Pag. 164, nota 1 pro **توزماک** lege: **توزماک**, nota 3 pro *soenē* lege: *soenē*, — nota 14 pro 24 lege: 14.
- Pag. 165, lin. 2 pro *keleleppēm* lege: *keleleppēm*.
- Pag. 167, nota 18 pro *fasuchyng* lege: *fazuchyng*.
- Pag. 169, nota 10 adde: Ceterum abbreviatura *mē* et «Messiam» significare potest, quod si ita esset, et abbreviatura praecedens loco idoneo extaret, — nota 14 adde: *Āstusnīg sagittin* etiam meditationem de cruciatu Chrisit (*nedan āstus tōsdi*) significare potest, quo casu sequentes formae verbi loco tertiae pers. num. sing. mendose in num. plurali primae personae positae essent.
- Pag. 170, nota 11 pro langvidus lege: languidus.
- Pag. 171, nota 7 adde: vel fortasse *tigenek taḡe, kayseni* «corona spinis conserta, quam» etc., quae interpretatio mihi alteri praeferenda esse videtur.
- Pag. 173, lin. 2 pro *cān* lege: *sān*, — lin. 24 pro *titlrmē* lege: *tilermē*.
- Pag. 175, nota 4 pro distinguntur lege: distinguuntur.
- Pag. 176, lin. 4 pro q lege: $\bar{q}$.
- Pag. 177, lin. 5 siglum 3 delendum est, — lin. 7 pro 2 lege: 3.
- Pag. 182, nota 7 pro **ایناغ** lege: **ایناغ**.
- Pag. 183, lin. 9 in columna dext. *sin* (? = sen) fortasse in connexu cum sequentibus glossis *job sāngānčā* legendum est.
- Pag. 184, nota 2 pro aeternum lege: aeternum.
- Pag. 185, nota 8 **تورلانماق** et sequentia vocabula hujus notae delenda sunt.
- Pag. 186, nota 4 post «latinis» adde: ita e. g. in hymno *Fortunati* «de passione Domini».

Pag. 189, lin. 4 interpretationis latinae pro pmisit lege: pmisit.

Pag. 197, nota 7 post **وذر** etc. delendum est.

Pag. 198, nota 3 pro ab lege: de, — in eadem nota post *Heiligenstein* adde: cf. etiam formam *gichōv* pag. 158.

Pag. 201, lin. 13 interpretationis latinae post «dei» (sic!), — post «fta» (sic! pro factus) delenda sunt, tota igitur interpretatio hujus strophae sequens est: «Ave mysterium ejus totum quae scivisti, quae Dei in te facta opera narrare scivisti, Apostolis scire fecisti».

Pag. 203, lin. 2 strophae 3 pro *soyur-gamnak* lege: *soyurgamak*.

Pag. 206, lin. 1. pro *bsin* lege: *bsin*.

Pag. 207, lin. 8 textus cum. pro *kuiias* lege: *kuias*.

Pag. 208, lin. 5 pro haec lege: hae.

Pag. 209, nota 6 pro sanguis lege: sanguis.

Pag. 210, lin. 2 interpretationis lat. post «redemptos» (sic!) delendum est, — nota 1 pro **بوكات** lege: **بوكات**.

Pag. 211, nota 5 pro **توس** lege: **توس**.

Pag. 214, nota 6 pro diminutivum et dimin. lege: diminutivum et dimin, — lin. 9 pro exstat lege: extat, — nota 7 pro sanguinem lege: sanguinem, — post «interpretantur» adde: Ceterum haec dictio etiam «sanguine tuo peccata nostra lavemus!» significare potest, vid. čag. **يوماني**, — nota 11 pro langvor lege: languor.

Pag. 215, lin. 6 pro *söunclädi* lege: *söun-clädi*.

Pag. 216, nota 14 post *sárga* comma de-

lendum est, — nota 16 pro *kuyo* lege: *kuyor*. In fine hujus notae adde: Ceterum *kertek* etiam thalamum et *kuyor* sponsum significare potest, quo casu dictio *kertek ačmey esikini kuyor čikti* ad hunc modum vertenda esset «thalami portam sponsus ne aperiens quidem exivit», cf. sequentem psalmi versum: — **לְשֵׁמֶשׁ יֵשׁ-אֶחָדָל בָּדָם:**

וְהוּא בָּחֶרֶן יֵצֵא מִחֶפְתּוֹ

(19, 5, 6), quo sol cum sponso comparatur.

Pag. 217, nota 1 post «*külmäk* etc.» adde: vel fortasse čag. **ييرلاماق**, uigur. *jirmak*.

Pag. 220, lin. 1 pro *inanmanganlar* lege: *inanmaganlar*, — nota 8 pro *fiang* lege: *fang*.

Pag. 223, lin. 11 columnae sinistrae pro *tämür* lege: *tänir*.

Pag. 225, nota 12 pro **صغرة** lege: **صغرة**, i. e. **صغرا**.

Pag. 226, nota 2 post «ut (l)u(min)osus» adde: vel quod mihi probabilius videtur «utendus».

Pag. 227, nota 12 pro designatum lege: designatam.

Pag. 230, nota 2 post «uber» loco puncti comma legendum est, — nota 6 pro *schuttem* lege: *schutten*, — nota 11 post «inconstans» adde: , hung. *szeleberdi*, *szeleburdi*.

Pag. 233, lin. 3 columnae ad dextram pro 44 lege 14, — nota 16 pro scriptua lege: scripta, — nota 17 pro caussa lege: causa, — nota 18 pro **قوال** lege: **قال**.

EXCURSUS PRIMUS.

Pag. 237, lin. 26 pro RADLOFII lege: Pag. 238, lin. 5 pro ; lege:
RADLOFFII.

EXCURSUS ALTER.

Pag. 240 juxta glossas a BUSBEQUIO al-
latas adde formas respondententes goti-
cas vel ex aliis quoque dialectis ger-
manicis, si congruens vox got. desi-
deratur, quas doct. SCHROERUS illis
comparavit:

(Broe)	nord. <i>brauth</i>
(Plut)	got. <i>blōth</i>
(Stul)	got. <i>stōls</i>
(Hus)	got. <i>hus</i>
(Wingart)	got. <i>weinagards</i>
(Reghen)	got. <i>rign</i>
(Bruder)	got. <i>brōthar</i>
(Schuuester)	got. <i>svistar</i>
(Alt)	got. <i>altheis</i>
(Wintch)	got. <i>vinds</i>
(Siluir)	got. <i>silubr</i>
(Goltz)	got. <i>gulth</i>
(Kor)	got. <i>kaurn</i>
(Salt)	got. <i>salt</i>
(Fisct)	got. <i>fisks</i>
(Hoef)	got. <i>haubith</i>
(Thurn)	got. <i>dauro</i> gen. <i>daurōns</i>
(Stern)	got. <i>stairno</i>
(Sune)	got. <i>sunno</i> , <i>sunna</i>
(Mine)	got. <i>mēna</i>
(Tag)	got. <i>dags</i>
(Oeghene)	got. <i>augona</i>
(Bars)	fortasse <i>bazds</i>

(Handa)	got. <i>handan</i>
(Boga)	desideratur in monum. linguae got.
(Miera)	flandr. <i>mier</i>
(Kinck s. Rīngo)	desideratur in mon. l. g.
(Brunna)	got. <i>brunna</i>
(Waghen)	got. <i>vagn</i> ?
(Apel)	got. <i>apul</i> ?
(Schieten)	got. <i>skiutan</i> ?
(Schlipen)	got. <i>slēpan</i>
(Kommen)	got. <i>giman</i>
(Singen)	got. <i>siggvan</i>
(Lachen)	got. <i>hlahjan</i>
(Eriten)	got. <i>grētan</i>
(Geen)	got. <i>gaggan</i>
(Breen)	cf. got. <i>brannjan</i> , <i>brin-</i> <i>nan</i> ?
(Schuualth)	cf. got. <i>svulta</i> — <i>vairtha</i> «morti propinquus», <i>sviltan</i> «mori».

Pag. 241, lin. 29 pro BUSBECKII lege:
BUSBEQUII.

Pag. 242, lin. 2 pro *vair* lege: *vairs*, —
lin. 8 pro *gatilaba* lege: *gatilata*, —
lin. 10 pro *mēki* lege: *mēkeis*, — lin.
11 post «supponit» adde: cf. etiam
ant. fris. *lesta* «ultimus», — lin. ultima
عَرَضَت legendum est.

VOCABULARIA.

Pag. 248 post *agbet* adde: mend. scrip-
tum pro *albet*, cf. *alphant*, *elbeti* s.
elbette.

Pag. 251 pro secundo *eygir* lege: *eygi*.

Pag. 252 post *eba* i. q. *oba* pag. pro 148
lege: 147.

- Pag. 253 post *elat* «humor» pag. 110
adde : ar. خَلَطٌ.
- Pag. 254 pro *ianandim* lege : *ianadim*,
— pro *iappalar*men lege : *iappar-*
*lar*men.
- Pag. 258 pro *ögunč* lege : *ögiünč*, — post
özding pro secessisti lege : secessisti.
- Pag. 259 sub glossa *udaa* pro *ütü* lege :
ütä.
- Pag. 262 post *kalip* «forma» pag. 99
adde : ar. قَالِبٌ.
- Pag. 264 pro *kosoruluklar*men lege : *ko-*
suruklarmē.
- Pag. 268 pro *cd'i* lege : *cāi*.
- Pag. 270 sub v. *chetan* pro *bgamasce*
lege : *bgamesce*.
- Pag. 272 pro *chuyeyu* lege : *chuyegu*, —
pro *chuuradan* lege : *chunradan*.
- Pag. 273 sub v. *ghač* pro خاج lege : خاج.
- Pag. 274 sub v. *hawa* pro هَوَاً lege : هَوَاً.
- Pag. 276 sub *jipkirrimē* pro *körürmen*
lege : *körümen* et pro *vuollet* lege :
vuollet.
- Pag. 280 pro *yylmac* lege : *yylamac*.
- Pag. 281, lin. 1 columnae sinis. pro *yki*
lege : *ykti* et pro 48 lege : 84.
- Pag. 282 pro *čeryii* lege : *čeryi*.
- Pag. 284 post *taul* pro tempestus lege :
tempestas.
- Pag. 285 sub *tamam etarmen* pro *ektil*
lege : *etkil*.
- Pag. 292 sub v. *sayri* pro سَايِر lege :
سَايِر.
- Pag. 294 sub v. *sarhit* pro سَايِر lege :
سَايِر, — sub v. *seyr* pro سَايِر lege :
سَايِر.
- Pag. 295 sub v. *sir* pro arcac anum lege :
arcanum.
- Pag. 298 sub *pesman bolurmen* pro *ipid*
lege : *ibid*.
- Pag. 299 sub v. *basmac* pro caclaneum,
lege : calcaneum — sub *bavladi* pro
bavvlagil lege : *bavlagil*.
- Pag. 301 sub v. *bičak* pro dag. lege :
pag., sub *bis* post 99, adde : *biz* scrip-
tum pag. 226.
- Pag. 302 sub v. *boyarmen* pro pap. lege :
pag., — sub *bosaturmen* pro *bosatim*
perf. pag. 8 lege : *bosatim* perf. *ibid.*,
bosattim idem pag. 8.
- Pag. 303 pro *bugolar* lege : *bu gylar* et
paulo infra pro *bu* lege : *bu*.
- Pag. 306 sub v. *rustan* pro رُوسْتَانِي
lege : رُوسْتَانِي, — sub v. *layh* pro
dignns lege : dignus.
- Pag. 308 pro *miaem* lege : *miaen*.
- Pag. 311 sub v. *amal* lege : عَمَلٌ, —
sub v. *araosi* lege : عَرَس, — sub
mearxem pro آرزیدن lege : آرزیدن.
- Pag. 312 sub *yrs* lege : عَرَس, — sub

- oapas megirem* lege: كَرَفَتَن, —
sub *oua* in fine lege: لَطِيف.
- Pag. 313 sub *kak* lege: عَرَق.
- Pag. 315 sub *cap* lege: كَعَب, — sub
card «debitum» lege: قَرَض, — sub
calem ar. delendum est.
- Pag. 316 sub *ciesm* lege: نَوْر, — sub
cion učín post *učín* adde: mend. pro
ciou, u. scriptum, — sub *codrat* lege:
قُدْرَة.
- Pag. 317 sub *chat* pro خَط lege: خَط.
- Pag. 318 sub *charabat* pro meretrix lege:
meretrix, — sub *charg* lege: خَرَج,
— sub *mechalem* pro pango lege:
pungo.
- Pag. 319 sub *chozak* post *chočac* adde:
pag.
- Pag. 320 sub *getmetchar* lege: خِدْمَة.
- Pag. 321 sub *goujs* lege: ثُوش.
- Pag. 323 sub *hačín* pro mendicus lege:
medicus, — sub *hamta* pro *dispar*
lege: dispar.
- Pag. 324 sub *jausan* pro anulis lege:
annulis.
- Pag. 325 sub *justrua* pro inquisito lege:
inquisitio.
- Pag. 326 sub *čouu* post چَوْب adde: cf.
ciou, cui.
- Pag. 327 sub *terek* lege: millennium.
- Pag. 328 sub *turp* lege: تُرْب, — sub
dacsur lege: تَعِير.
- Pag. 329 sub *daftar* lege: دَفْتَر, —
sub *dilghia* pro october lege: October.
- Pag. 330 sub *dulab* post «pag. 90» adde:
دُولَاب, quae vox in arabicam quoque
linguam translata est.
- Pag. 331 sub *drust* in fine pro integritas
lege: integritas, — sub *naobat* lege:
نُوبَة, — sub *nacas* lege: نَقَش, —
sub *naps* lege: نَبَص, — sub *namax*
digar pro promeridianae lege: pome-
ridianae.
- Pag. 332 sub *nouma* lege: نُعْمَة.
- Pag. 333 sub *manxel* lege: مَنَزَل, —
sub *benmoyos* pro 27 lege: 37, — sub
xarnaden lege: زَنَخْدَان.
- Pag. 334 sub *saya* pro سَايَة lege: سَايَة.
- Pag. 335 sub *sabagh* pro نِيز سَكَر
lege: نِيز سَكَر.
- Pag. 336 sub *siagingiaf* lege: سِنَجَاب,
sub *sinakdar* pro cognito lege: cog-
nitio.
- Pag. 337 sub *sinidanj* pro auditis lege:
auditus.
- Pag. 339 sub *zardauais* pro zibelina lege:
zibellina, — sub *mepandarem* ante
imp. loco puncti comma legendum est.
- Pag. 345 sub *berun* pro *berun, meroem*
lege: *berun meroem.*
- Pag. 347 sub *made* post pag. 111, adde:
ar., — sub *mezium* pro اَنْهَرَام, مِنْهَرَم
lege: اَنْهَرَام, مِنْهَرَم.

- Pag. 350 sub *valeat* unum cf. delendum
est.
- Pag. 351 sub *ramadan* post pag. 81,
adde: ar.
- Pag. 354 pro *böygä* lege: *böygä*.
- Pag. 360 sub *krimpis* pro vacab. lege:
vocab.
- Pag. 364 sub *sin* pro *war* lege: *was*.
- Pag. 365 sub *tak* loco signi aequationis
lege: germ. med. ae.
- Pag. 372 sub *fosina* pro foxinu lege:
foxinū.
- Pag. 373 sub *rasorius* pro ibib. lege:
ibid.
- Pag. 374 pro *unicum* ibid lege: *unicum*
ibid.

INDEX NOMINUM PERSONARUM.

Pag. 382 sub PLINIO pro secundo LX lege: LXII.

EDITIONES ACADEMIÆ HUNGARICÆ

MONUMENTA HUNGARIÆ HISTORICA. PUBLICI IURIS FACIT
SCIENTIARUM ACADEMIÆ HUNGARICÆ COMMISSIO HISTORICA:

SCRIPTORES

Georgii Sirmiensis Capellani Ludovici II et Joannis Hungariae Regum
Memorabilia sui temporis. 1484—1543. E Codice Bibliothecae Cae-
sareae Viennensis edidit G. Wenzel. Pestini 1857. Volumen unicum.
2 fl.

Antonii Verancii Archiepiscopi Strigoniensis, Locumtenentis Regii et ad
Portam Ottomanicam legati Opera et Epistolae. 1538—1573. Edide-
runt Ladislaus Szalay et Gustavus Wenzel. Volumina duodecim. — 26 fl.

Joannis Michaelis Bruti Ungaricarum Rerum libri qui exstant. 1490—
1552. Edidit Franciscus Toldy. 1867. Volumina tria. — 7 fl.

Francisci Forgachii Ferdinandi I Regis Cancellarii, Antistitis Varadinen-
sis, Rerum Hungaricarum sui temporis Commentarii. 1540—1572.
Edidit Fidelis Majer. Volumen unicum. — 3 fl.

Joannis Decii Barovii Commentariorum de rebus Ungaricis libri qui
exstant. 1592—1598. Edidit Franciscus Toldy. Volumen unicum. — 2 fl.

Stephani Szamosközy Rerum Ungaricarum et Transylv. libri qui exstant
1566—1603. Edidit Alex. Szilágyi. Volumina tria. — 4 fl.

DIPLOMATARIA

Documenta Hungariae historiam illustrantia e Tabulario Regio Bruxellens
1441—1652. Edidit Michael Horváth. Volumina quatuor. — 8 fl.

Documenta Hungariae historiam illustrantia e Tabulariis et Bibliothecis
Londini existentibus eruta. Edidit Ernestus Simonyi. Volumen unicum.
2 fl.

Codex Diplomaticus Arpalianus Continuatus 890—1301. Edidit Gustavus
Wenzel. Volumina duodecim. — 28 fl.

Codex Epistolaris Petri Pazmany Archiepiscopi Strigoniensis. 1605—
1625. Volumen primum. — 3 fl.

- Actes et Documents**, pour servir à l'histoire, de l'alliance de George Rákóczy, Prince de Transylvanie, avec les Français et les Suédois dans la guerre de trente ans. Publiés par Alexandre Szilágyi. Volume unique. 3 fl. 60 kr.
- Archivum Rákóczianum.** Acta extera historiam Principis Francisci II Rákóczy illustrantia e Tabulario Regio Londinensi. 1703—1712. Edidit Ernestus Simonyi. Volumina tria. — 6 fl.
- Acta Extera** historiam Hungariae tempore Regum stirpis Andegavensis illustrantia. 1268—1426. Edidit Gustavus Wenzel. Volumina tria. — 12 fl. 15 kr.
- Acta Extera** historiam Hungariae tempore Regis Mathiae a Hunyad illustrantia. 1458—1490. Ediderunt Joannes Nagy et Albertus L. B. Nyáry. Volumina quatuor. — 8 fl.
- Acta Comititalia Regni Hungariae.** 1526—1581. Edidit Guilielmus Fraknoi. Volumina I—VI. — 22 fl.
- Acta Comititalia Regni Transylvaniae.** 1540—1607. Edidit Alexander Szilágyi. Volumina I—V. — 15 fl.
- Epistolae dipl. Papae Pauli III** et Card. **Alexandri Farnensis** ad res Hungaricas pertinentes (1335—1349). Edidit Leop. Óváry. — 2 fl.
- Nicolai Oláh** Ludovici II Regis Hungariae et Mariae Reginae a secretis, Ferdinandi I cancellarii etc.) Codex epistolaris 1526—1538. Rec. dr. Arn. Ipolyi. Volumen unicum. — 3 fl.
- Principis Francisci II Rákóczi** confessiones et aspirationes principis christiani. E Codice Bibliothecae nationalis Parisiensis. Volumen unicum. — 3 fl.
- Codex dipl. Hungaricus** Andegavensis. Edidit E. Nagy. Volumen primum. — 3 fl. 60 kr.
- G. Fejér Codex diplom.** Hungariae. Tabula chronologica tomos, volumina et paginas indicans, a quibus diplomata certorum annorum incipiunt. Ed. Ferd. Knauz. — 50 kr.
- Index Alfab.** Codicis diplomatici Hungariae per Georg. Fejér. Jussu Academiae Scient. Hungaricae conc. Maur. Czinár. Volumen unicum — 2 fl.
- Dr. I. Érdy** De tabulis ceratis in Transylvania repertis. Insunt VI tabulae lithogr. — 50 kr.
- Carolus Torma** Repertorium ad literaturam Daciae archaeologicam et epigraphicam. — 2 fl. 50 kr.
- Eug. Ábel** Analecta ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia. — 1 fl. 80 kr.

PL
318
Z5C55
1880

Codex cumanicus, Bibliotheca
ad templum divi Marci
Venetiarum

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
